Iulian Boldea
Cornel Sigmirean
Dumitru-Mircea Buda
(Editors)

Literature, Discourse and Multicultural Dialogue

HISTORY, POLITICAL SCIENCES, INTERNATIONAL RELATIONS

Arhipelag XXI Press
Targu Mures | 2022

Date: 10-11 December 2022

Location: „DIMITRIE CANTEMIR" University, Tîrgu Mureș

LITERARY DISCOURSE TODAY. DIALOGUE AND MULTICULTURALISM
Section: History, Political Sciences, International Relations

ISBN: 978-606-8624-02-0

Edited by: The Alpha Institute for Multicultural Studies Moldovei Street, 8 540522, Tîrgu Mureș, România
Phone no: +40-744-511546
Published by: "Arhipelag XXI" Press, Tîrgu Mureș, 2022
Email: tehnoredactare.ldmd@gmail.com

Contents

HISTORIANS AND THE SECURITY IN THE 50's 7
Cornel Sigmirean 7
Prof., PhD, UMFST Târgu Mureș 7
THE HERITAGE VOCATION AND THE ASSERTION OF CULTURAL IDENTITY 14
Gabriela Nedelcu-Păsărin 14
Prof., PhD, University of Craiova 14
NAMES OF DEITIES IN SOME ROMAN INSCRIPTIONS IN DACIA 19
Mădălina Strechie 19
Prof, PhD, Hab. , University of Craiova 19
CHANGING THE NAME IN LIMIT SITUATIONS 29
Delia-Anamaria Răchișan 29
Assoc. Prof., PhD, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare 29
THE FIELD OF CERAMICS IN ASIAN NEOLITHIC 36
Ioana-Iulia Olaru 36
Assoc. Prof., PhD, ,,G. Enescu" National University of Arts, Iași 36
THE SECOND RESIGNATION OF THE METROPOLITAN VENIAMIN COSTACHI (1842) 45
Mirela Beguni 45
Lecturer, PhD, ,,Ștefan cel Mare" University of Suceava 45
CONSIDERATIONS ABOUT THE ROMANIAN LANGUAGE TWO CENTURIES AGO 53
Mirela Beguni 53
Lecturer, PhD, ,,Ștefan cel Mare" University of Suceava 53
RIPPED BLUE JEANS THEN AND NOW 59
Irina-Ana Drobot 59
Lecturer, PhD, Technical University of Civil Engineering, Bucharest 59
WAR PROPAGANDA 65
Arthur Mihăilă 65
Lecturer, PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 65
THE PROBLEM OF THE DENOMINATION OF THE POPULATIONS WHO CAME INTO CONTACT WITH THE ROMAN-BYZANTINE EMPIRE (I) 74
Ștefan Lifa 74
Lecturer, PhD, West University of Timișoara 74
DOCTRINE ABOUT GODS IN WORK OF EPICUR 81
Niadi-Corina Cernica 81

Lecturer, PhD, ,,Ștefan cel Mare" University of Suceava....81
CRISIS MANAGEMENT IN THE VISION OF THE NEW DIRECTION OF THE EUROPEAN UNION....84
Oana-Mihaela Vladu....84
Lecturer, PhD, "Carol I" National Defence University, Bucharest....84
ROMANIAN POLITICAL SUPPORT AND NATIONAL PUBLIC PERCEPTION TOWARDS EU'S RESTRICTIVE MEASURES AGAINST RUSSIA IN THE AFTERMATH OF THE UKRAINIAN CRISIS....89
Adrian Daniel Stan, Ioana Mădălina Bușe....89
Lecturer, PhD, ,,Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca, PhD Student, ,,Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca....89
THE IMPACTS OF MULTIFOLD ASPECTS OF DIGITAL TRANSFORMATION ON INTERNATIONAL RELATIONS....106
Angela Ioniță....106
Senior Researcher, PhD, Research Institute for Artificial Intelligence "Mihai Drăgănescu", Romanian Academy....106
The EU Artificial Intelligence Act, available at: https://artificialintelligenceact.eu....117
THE CONFLICTS BETWEEN INDIA AND PAKISTAN....119
Marian Suciu....119
Postdoctoral Researcher, PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca....119
SCIENTISM AND GEOPOLITICS....124
Mihail Ungheanu....124
Scientific Researcher, PhD, European Center for Ethnic Studies, Romanian Academy....124
MOSCOW'S PRESSURES FOR THE DEPORTATION OF ROMANIANS FROM BASARABIA IN THE SOVIET UNION AT THE END OF THE SECOND WORLD WAR....139
George Damian Mocanu....139
Scientific Researcher, PhD, European Center of Ethnic Studies, Romanian Academy....139
ASPECTS REGARDING THE HISTORY OF THE ROMANIAN CONSULATE IN IANINA BETWEEN 1904-1920....145
Emanuil Ineoan....145
Scientific Researcher, PhD, European Center for Ethnic Studies, Romanian Academy....145
UFOLOGY AND PALEOASTRONAUTICS IN THE CEAUȘESCU ERA: DORU DAVIDOVICI, AVIATOR AND WRITER....151
Narcis-Mihai Martiniuc....151
Research Assistant, „Gheorghe Șincai" Institute for Social Sciences, Târgu Mureș....151
POLITICAL LIBERALISM IN PRAHOVA COUNTY IN THE PERIOD 1928-1938....158
Vasile-Virgil Coman....158
PhD, ,,Valahia" University of Târgoviște....158
THE PIONEERS' ORGANISATION FROM MUREȘ. PAGES OF HISTORY....167
Sabin-Gavril Păștcan....167

PhD, UMFST Târgu Mureș....167
A NOMINAL CONSCRIPTION OF THE ORTHODOX BELIEVERS FROM TALPOȘ DRAWN UP IN 1784....175
Cristian Apati....175
PhD, Bihor County Service of the National Archives....175
CHRISTIAN PERSECUTION IN THE 21ST CENTURY....204
Monica Meruțiu....204
Assist. Prof., PhD, ,,Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca....204
MARKINGS REGARDING RELIGIOUS ASSISTANCE IN THE ROMANIAN ARMY (1850-1921)....213
Florin Vârlan....213
Assist. Prof., PhD, ,,Valahia" University of Târgoviște....213
THE MODERN ITALIAN STATE IN THE HISTORIOGRAPHY AND CONTEMPORANEITY OF BENEDETTO CROCE. SECULARIZATION AND THE SEDUCTION OF TOTALITARIANISM....220
Ilie-Cătălin Grigore....220
PhD Student, University of Bucharest....220
THE IMPLICATION OF ROMAN WOMEN IN RELIGIOUS LIFE....230
Mariana Lăpădat Ene....230
PhD Student, University of Craiova....230
ASPECTS CONCERNING RROMA COMMUNITY IN ROMANIA: FROM MIGRATION TO HOLOCAUST....239
Maria-Mihaela Avram....239
PhD Student, ,,Valahia" University of Târgoviște....239
FROM CANNES TO STALIN CITY IN THE 1950S....246
Gabriel-Ion Degeratu V.....246
PhD Student, ,,Valahia" University of Târgoviște....246
THE MODERN SCIENTIFIC VIEW OF HISTORY, ITS KNOWLEDGE AS A CATALYST FOUNDATION BETWEEN THE PRESENT AND THE FUTURE....256
Marinel Pădure....256
PhD Student, ,,Ovidius" University of Constanța....256
THE ROLE OF COMMUNIST IDEOLOGY IN THE POSTWAR ROMANIAN EDUCATIONAL SYSTEM. CASE STUDY: REGIONS: BUZĂU – PLOIEȘTI, 1948-1968....266
Marinela Trandafir....266
PhD Student, ,,Valahia" University of Târgoviște....266
ION ANTONESCU'S RULE TOGETHER WITH THE IRON GUARD - SEPTEMBER 6, 1940 - JANUARY 21, 1941....275
Robert-Florin Dinică....275
PhD Student, ,,Valahia" University of Târgoviște....275

SEQUENCES FROM THE ACTIVITY OF A ROMANIAN DIPLOMAT - NICOLAE B. CANTACUZINO (1889-1930) 283
Ștefan Crăciun.....283
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi 283
CELEBRATING THE 23RD OF AUGUST DURING THE STALINIST PERIOD (1944-1965). THE INSTITUTION OF THE DAY OF 23RD OF AUGUST AS A CELEBRATION IN ROMANIA 291
Viviana Capel 291
PhD Student, ,,Valahia" University of Târgoviște.....291
THE FRAGRANT GESTURE AS A MARK OF INDIVIDUALITY 301
Adina-Alexandra Iftime.....301
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi 301
THE ARTISTIC FORM BETWEEN PERCEPTION, ILLUSION AND THE METAMORPHOSES OF THE CIRCLE
Alin Constantin Naidin 306
PhD Student, University of Craiova.....306
THE ARTISTIC FORM BETWEEN PERCEPTION, ILLUSION AND THE METAMORPHOSES OF THE CIRCLE
Alin Constantin Naidin 312
PhD Student, University of Craiova.....312
EARLY JAPANESE PILGRIMAGE AND MODERN JAPANESE TRAVEL BEHAVIOUR 319
Mihaela-Lăcrămioara Ivan 319
Politehnica University of Bucharest.....319
PERCEPTIONS REGARDING THE GENESIS OF GEMS AND THEIR EFFECTS IN 16TH CENTURY FLORENCE . 326
Ana-Monica Crăciuneanu, PhD. Candidate,..... 326
University of Medicine, Pharmacy, Science and Technologies "George Emil Palade", Tîrgu-Mureș.... 326
RELIGION OF THE ROMANS 335
PHD Student Mihaela Florentina Dumitrașcu Lală, ... 335
University of Craiova, Doctoral School of Social Sciences and Humanities 335

HISTORIANS AND THE SECURITY IN THE 50's

Cornel Sigmirean
Prof., PhD, UMFST Târgu Mureș

Abstract: Since 1945, throughout Eastern Europe, the communist parties have unleashed a colossal political repression against opponents, an "operation of deculturalization and destruction of national identities" began. Almost the entire cultural and political elite was suppressed in communist prisons. As is well known, a target of the communist regime and the Securitate was the intelligentsia. On 10 January 1948 the Romanian Academy became the Academy of the Romanian People's Republic. Only 12 members, elected before 1945, remained in the new Academy. Convinced, as G.Orwell said, that who controls the past controls the future and who controls the present controls the past, the communists paid special attention to historians and historiography. An aspect that the present study illustrates by presenting the "protection" of the Securitate over the historiography of Cluj.

Keywords: communist regime, intellectuals, historians, collaborators, victims, depersonalization of historiography

După „marea criză a umanității", războiul din anii 1939-1945, în Europa de Est armata sovietică a instalat regimuri comuniste. În cartea „Comunism și totalitarism", Stéphane Courtois, descriind totalitarismul comunist, consideră că acesta s-a bazat pe două mijloace complementare:

...seducerea - *prin propagandă, mobilizarea maselor, cultul șefului, entuziasmul organizat, fascinația forței determinată de o disciplină absolută și privilegii acordate partizanilor puterii - și prin represiunea opozanților, a indiferenților, care poate merge de la simpla stigmatizare și marginalizare a indivizilor sau a grupurilor sociale până la teroarea în masă, la crime împotriva umanității și la genocid...*[1].

Începând cu anul 1945, în întreg spațiul Europei de Est partidele comuniste au declanșat o colosală represiune politică împotriva opozanților, a început o „operațiune de deculturalizare și distrugere a identităților naționale"[2]. Aproape întreaga elită culturală și politică a fost suprimată în închisorile comuniste. În noaptea de 5/6 mai 1948 a început arestarea și întemnițarea la Sighet a miniștrilor din perioada interbelică, în 15/16 august s-au arestat toți liderii politici care au avut funcții în organizațiile naționale și locale, inclusiv cei care au avut funcția de simplu membru în comitetul județean, fiind internați în colonii de muncă. În cartea *Închisoarea elitei românești. Compendiu*, profesorul Nuțu Roșca a înregistrat 211 reprezentanți ai elitei românești închisă la Sighet.

Istoria comunismului a fost foarte puțin cunoscută, în virtutea secretului absolut care guverna partidele și regimurile comuniste, realitatea comunistă, dimensiunea criminală a totalitarismului comunist nu a putut fi cunoscută în întregime. Publicarea *Cărții negre a comunismului,* în 1997, a oferit pentru prima dată într-un cadru strict istoric o prezentare complexă a terorii ca mijloc obișnuit de guvernare. Căderea comunismului în țările din Est a produs, potrivit lui Stéphane Courtois, o adevărată revoluție copernicană în cunoașterea istoriei regimurilor comuniste[3]. Dar, cunoașterea întregii dimensiuni a regimului sa lăsat mult

[1] Stéphane Courtois, *Comunism și totalitarism*, Iași, Polirom, 2011, p. 123.
[2] Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iași, Polirom, 1998, p.47.
[3] Stéphane Courtois, *op. cit*., p.5.

așteptată. În România, comuniștii au rămas la putere până în anul 1996. Însă, după 45 de ani de comunism, de manipulări și dezinformare, în cursul cărora au fost negate masacre, oamenii din fostele țări comuniste se consideră îndreptățiți să cunoască adevărul. S-a așteptat mult de la deschiderea arhivelor, considerându-se că ele „nu mint", că „arhivele demonstrează" etc.[4] Dar arhivele nu sunt în sine surse ale adevărului, specialiști trebuie să le analizeze critic, să le verifice, să le compare etc. Sunt istorici, cum este Florin Müller, care nu crede în posibilitatea cunoașterii adevărului din documentele fostei Securități: „nu se poate găsi adevărul în documente aparținând unei instituții creată pentru a genera falsul și opresiunea"[5]. Au apărut memorii semnate de foști lideri comuniști, s-au creat institute specializate pentru studiul comunismului. Cunoaștem aspecte care țin de lupta pentru putere în cadrul PCR, rezistența anticomunistă, despre abuzurile din timpul colectivizării, represiunea asupra elitelor politice ș.a. Importante studii s-au scris despre istorici și despre istoriografia din anii regimului comunist. De la Florin Müller, amintit mai sus, lista istoricilor care au scris despre istoriografia română sub regimul comunist îi mai cuprinde pe: Lucian Boia[6] Florin Constantiniu,[7], Andi Mihalache[8], Gabriel Moisa[9], Ioan Zainea,[10], Ion Opriș[11], F. Velimirovici[12], S. Stoica[13], Șerban Rădulescu-Zoner[14], Cristian Roiban[15]etc. Pentru subiectul nostru indiscutabil cel mai important reper îl reprezintă studiul monografic al istoricului Liviu Pleșa, *Istoriografia clujeană sub supravegherea Securității 1945-1965*[16].

În comunicarea de față vom ilustra sintagma „protecția Securității" prin surprinderea unor momente din istoria Filialei Cluj a Academiei Române, așa cum istoria instituției se reflectă în Dosarul de la ACNSAS: *Dosar de obiectiv al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române*, aflat în online. Menționăm că ceea ce am avut la îndemână reprezintă doar o infimă parte a ceea ce a reprezentat Securitatea în viața cercetării științifice a Filialei în perioada comunistă. Documentele încărcate surprind doar perioada de la începutul anilor '50 și din anii '80; istoria unui regim surprins în două ipostaze, la instalarea comunismului la putere, în plină ascensiune, și declinul lui, în ani '80. Documentele reflectă secvențe din viața științifică a Clujului, despre oamenii de știință, despre istorici, despre „tovarășii de drum ai comunismului", cum spunea istoricul francez Thierry Wolton [17].

Așa cum se știe, o țintă a Securității, din ordinul PCR, a fost intelectualitatea. La 10 ianuarie 1948, Academia Română a devenit Academia Republicii Populare Române. În noua Academie au rămas doar 12 membri aleși înainte de 1945.[18] Printre cei care și-au pierdut calitatea de membru s-au numărat: Lucian Blaga, Theodor Capidan, C. Rădulescu Motru,

---

[4] Jean-François Soulet, *op.cit*., p.182

[5] Florin Müller, *Politică și istoriografie în România:1944-1964*, Cluj, Editura Nemira, 2003, p.11.

[6] Lucian Boia, *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune*, București, Humanitas, Ediția a III-a, 2008;

[7] Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, București, Editura Enciclopedică, 2007.

[8] Andi Mihalache, *Istorie și practici discursive în România „democrat populară"*, București, Editura Albatros, 2003.

[9] Gabriel Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească* 1965-1989, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003;

[10] Ioan Zainea, *Istoriografia română și cenzura comunistă 1966-1977*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2010.

[11] Ion Opriș *Istoricii și securitatea,* vol.I-II, București, Editura Enciclopedică, , 2004-006.

[12] F. Velimirovici, *Istorie și istorici în România comunistă 1948-1989*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015.

[13] Stan Stoica, *Istoriografia românească între imperativele ideologice și rigorile profesionale 1953-1965*, București, Editura Meronia, 2018.

[14] Șerban Rădulescu-Zoner, *Securitatea în Institutul de Istorie Nicolae Iorga*, București, Cavallioti, 2008.

[15] Cristian Roiban, *Ideologie și istoriografie. Protocronismul,* Timișoara, *Editura Universității de Vest,* 2014.

[16] Liviu Pleșa, *Istoriografia clujeană sub supravegherea Securității 1945-1965,* Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2017.

[17] Thierry Wolton, *Negaționismul de stânga*, București, Humanitas, 2019, p. 111.

[18] Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita românească între 1930-1950*, București, Humanitas, Ediția a-IV, 2016, p. 315.

Nicolae Bănescu, Gheorghe I Brătianu, Silviu Dragomir, Dimitrie Gusti, Alexandru Lapedatu, Ioan Lupaș, P.P. Negulescu, Radu Rosetti ș.a. Au fost primiți, atât pentru merite științifice, cât și pe motive politice Mihai Ralea, Raluca Râpan (chimistă), Grigore Moisil, Camil Petrescu ș.a.

În „Dosarul de Obiectiv al Filialei Academiei Române din Cluj -Napoca", accesibil pe siteul ACNSAS, într-o scurtă prezentare a Academiei Române, se arată că instituția „s-a creat în 1866, cu scopul întocmirii gramaticii și a dicționarului limbii române"[19]. Dar, se menționa că „ a fost o creație a regimului burghezo-moșieresc", și că a servit interesele acestui regim timp de 82 de ani, până în anul 1948, când a fost transformată pe baze noi. Era acuzată că fiind condusă de „vlăstare de os domnesc s-a opus intrării în rândurile ei a reprezentanților culturii naționale", că s-a opus „cu înverșunare" intrării în Academie a lui M. Eminescu, I.L. Caragiale și a Dr. Stanca. Unor savanți, ca Victor Babeș,C.I. Parhon, profesorul E. Racoviță, Gh. Marinescu, nu li s-au recunoscut meritele, „pentru că ei au cunoscut adevărul prin știință, dezvăluind racilele regimului burghezo-moșieresc"[20]. I se impută Academiei că în timpul fascizării țării a slăvit oameni care se fac „vinovați de dezastrul țării, care au pactizat cu dușmanul". Erau amintiți Sextil Pușcariu, M. Manoilescu, Ioan Petrovici Lucian Blaga, George Brătianu și alții, „care susțineau cu argumente zise științifice valoarea doctrinară a fascismului și îndreptățirea mișcării legionare sau a regimului Antonescu"[21].

Filiala Cluj a Academiei RPR din Cluj a luat ființă în 1949 . Înainte de această dată, la Cluj funcționa un Institut de Istorie Națională, care, se spunea în documentele Securității, „a difuzat concepții reacționare în rândul maselor" și că „Institutul a fost creat de o mare bancă din Cluj cu scopul de a alimenta în mod științific șovinismul și naționalismul" [22]. În rândul naționaliștilor erau amintiți istoricii Ioan Lupaș și Silviu Dragomir, iar dintre lingviști Sextil Pușcariu, „reacționar notoriu".

În „lupta cu misticismul", Filiala avea 14 institute, cu 220 de oameni de știință și colaboratori. Raportul Securității prezintă principalele preocupări ale Filialei. De exemplu, științele medicale se concentrau pe sănătatea oamenilor muncii, colectivul Agrotehnic se ocupa, printre altele, de dezvoltarea legumiculturii și pomiculturii în Munții Apuseni, pe baza experiențelor înaintate din Uniunea Sovietică. „În domeniul istoriei - se spunea în Raportul Securității - se cercetează trecutul îndepărtat al patriei noastre prin săpături arheologice, se lucrează la istoria mișcării muncitorești din această parte a țării". La filosofie se lucra la istoria gândirii filosofiei din Transilvania. Singura lucrarea importantă din acest proiect a fost *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea,* tema de cercetare a filosofului Lucian Blaga[23].

Raportul constata că munca era frânată de către elemente burgheze din cadrul Academiei cum era, documentul este șters, dar se poate citi numele, C. Daicoviciu, directorul Institului de Istorie, acuzat că a fost legionar, subsecretar de stat în Ministerul Economiei Naționale, ministru adjunct la învățământul public, Petrovici Emil, director al Institutului de Lingvistică, prieten cu C. Daicoviciu, care a publicat articole în revista *Transilvania* și în *ASTRA*, în care a calomniat Uniunea Sovietică și a luat poziție ostilă realipirii Basarabiei la URSS, Lucian Blaga, „poet și filosof burghez", „idealist", „mistic" etc.

Un subcapitol din raport era numit *Posibilitățile dușmanului de clasă.* În cazul istoricilor, lupta de clasă se manifesta „prin rezistența la elaborarea unor lucrări de

[19] ACNSAS, *Dosar de Obiectiv al Filialei Academiei Române din Clu-Napoca*, dosar 3577, f.16.
[20] I*bidem*, f.16.
[21] *Ibidem*, f.16
[22] *Ibidem*, f.17.
[23] Cornel Sigmirean, „Lucian Blaga și cenzura comunistă", în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai"*, nr.XX/2017, pp. 184-200.

interpretare şi refugiul în tehnicism", fiind amintiţi istoricii Pall Francisc, Mihail Dan şi Sabău Ioan.

Într-o *Hotărâre asupra înregistrării dosarului de Obiectiv Academia RPR Filiala Cluj*, se constată că munca merge foarte greu din cauză că, deşi „elementele cele mai compromise nu au fost admise în Academie, totuşi au mai rămas oameni de ştiinţă care s-au adăpat de la cultura apuseană... care protestează vehement contra influenţei politicii în ştiinţă". Se menţiona că erau 62 de elemente duşmănoase, printre ei ele numărându-se C. Daicoviciu, Emil Petrovici, Lucian Blaga, Eugen Stoicovici, fost legionar[24].

Dosarul de obiectiv a fost deschis în 1953, în condiţiile în care doi reprezentanţi ai Filialei erau apropiaţi de regim, Daicoviciu şi Emil Petrovici[25]. C. Daicoviciu a fost adjunct al ministrului Învăţământului în 1948-1949. Dar, acuzaţia de legionar nu i s-a şters, la acest stigmat contribuind şi colegii lui. În 1954, dosarul de urmărire al celor doi cercetători, Daicoviciu şi Petrovici, s-a închis, informaţiile despre ei neputând demonstra că duc o activitate concretă potrivnică regimului[26]. Potrivit istoricului L. Pleşa, recomandarea a venit de la gen.-mr. Nicolschi Alexander, care a în 1954 a venit în control la Cluj, şi „a dat dezlegare pentru închiderea dosarelor de acţiune, ca fiind fără perspectivă"[27] Dar notele informative despre ei au continuat să fie transmise, prin colegii care au acceptat colaborarea cu Securitatea. În caracterizarea lt. Iacob Dezideriu, Emil Petrovici era „un om de ştiinţă burghez, cu orientare burghezo-cosmopolită, cu concepţii politice proamericane, care întrucâtva şi formal se supune orientării ştiinţifice ce i se adresează pe linie de partid, însă nu este de acord în toate privinţele, fapt ce manifestă în anturajul său intim"[28]. În cazul lui Daicoviciu, se amintea că înainte cu şase luni ca Hitler să atace URSS ar fi spus unui reprezentant al guvernului german: „porniţi împotriva duşmanului nostru comun, URSS, şi veţi avea tot concursul nostru"[29]. Referitor la activitatea ştiinţifică, se spunea că datorită concepţiei lui subiective, neştiinţifice şi cosmopolite în ştiinţă, de care este adânc înrădăcinat, el nu poate sesiza problemele de ştiinţă pe baza marxist-leninistă stalinistă". Mai mult, „prin glume reacţionare, provocatoare, creează o atmosferă de neîncredere faţă de regim în rândurile corpului didactic şi ştiinţific".

Creată în 1948, Securitatea, potrivit istoricului Marius Oprea, a cunoscut două perioade, una între anii 1948-1964, când s-a impus prin cele mai brutale mijloace, având ca scop intimidarea şi inocularea fricii în rândul populaţiei, şi a doua perioadă, mai blândă, cu securişti cu studii, care se doreau intelectuali[30]. În perioada regimului Ceauşescu, după o perioada mai relaxată, din anii 1967-1968, când s-au făcut publice abuzurile fostului ministru de interne, Alexandru Drăghici, a intervenit fuga lui Mihai Pacepa, în 1978, care l-a determinat pe Nicolae Ceauşescu să treacă la restructurarea Securităţii. În ultimii ani ai regimului, în anii '80, instituţia avea 15 000 de angajaţi şi 137 000 de informatori activi[31].

Pe siteul ACNSAS, sunt accesibile documente privind activitatea Filialei începând cu anul 1972. Un document din 15 septembrie 1975, prelua informaţii obţinute de la sursa „Sandu", privind preocuparea oamenilor de a-şi cenzura gândurile[32]. *Proces verbal de predare-primire a unor dosare, ale unor informatori şi ale unor persoane urmărite,*

[24] *Ibidem*, f. 17
[25] Liviu Pleşa, *op. cit*. p.101.
[26] *Ibidem*, p.103.
[27] *Ibidem*, p.103.
[28] *Ibidem*, p.104.
[29] *Ibidem*, p. 104
[30] Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente 1948-1989)*, studiu introductiv Dennis Deletant, Iaşi, Polirom, 2002, p137.
[31] Ruxandra Cesereanu, *Gulagul în conştiinţa românească. Memorialistica şi literatura închisorilor şi lagărelor comuniste*, Iaşi, Polirom, 2005, p.160.
[32] ACNSAS, *Fond documentar*, dosar 3577, f. 279.

document din 19 iunie 1978, evidenția existența unor informatori la Filiala Academiei Române Filiala Cluj-Napoca: „Oana" „Zimbran", și a unor „surse": „Mircea", „Florica", „Marinescu", „Mia". Printre persoanele urmărite în dosarul de obiectiv al Academiei RSR Filiala Cluj-Napoca figura și cercetătorul Glodariu Ioan de la Institutul de Istorie. *Procesul Verbal*, era predat de lt. col. Nagy Vilhelm și era primit de lt. col. Căbulea Traian[33].

În *Notă-Tematică* din 10 martie 1980, structurată în patru capitole, Securitatea realiza un amplu studiu privind mutațiile în problema "cercetării științifice",[34]. În primul capitol, intitulat *Preocuparea existentă pentru apărarea secretelor de stat și a oamenilor de știință de valoare*, la aliniatul patru se fac referiri la „măsuri luate pentru prevenirea intrării străinilor în posesia unor date privind temele de cercetare secretă. Capitolul al doilea se referea la „*Preocuparea existentă pentru descoperirea eventualelor canale de legătură cu străinătatea prin intermediul cărora, elemente ostile din rândul cercetătorilor să fie instigate la acțiuni ce pun în pericol securitatea statului"*. În privința cercetării istorice, capitolul al patrulea intitulat *„Aspecte negative din domeniul cercetării arheologice și istorice",* semnala: „*deficiențele existente în privința orientării direcțiilor de cercetare care nu au în vedere atestarea continuității și latinității limbii și poporului româna"; „modul de comportare înainte și după efectuarea unor stagii de specializare în străinătate a unora dintre aceștia, sau la diverse congrese sau alte manifestări științifice din străinătate";* activitatea unor *„cetățenii străini care au vizitat muzee arheologice, depozite și șantiere arheologice mai importante și natura relațiilor prezente ale acestora cu unii cercetători români* ș.a.[35]

La 19 ianuarie 1981, Securitatea prezenta un *„Plan de măsuri realizat în vederea supravegherii „elementelor ostile" din cadrul Academiei RSR și al Academiei de Științe Sociale și Politice"*. În preambul se arată că, datorită interesului tot mai crescând al diverselor cercuri din străinătate „față de oamenii de știință din țara noastră", „prezentul plan de măsuri are drept scop intensificarea, cunoașterea și sporirea eficienței muncii de securitate în problemă..."

În acest scop, se vor întreprinde măsuri privind: „analiza eficientă a acoperirii informative a locurilor și mediilor din problemă, efectuarea de recrutări noi, care vor fi executate cu prioritate spre acele persoane care dispun de posibilități de informare...". În capitolul „Măsuri privind îmbunătățirea activității de cunoașterea și îmbunătățire a situației operative", se stabilea că*: Până la 15.III. 1981 se va analiza eficiența acoperirii informative a locurilor și mediilor din problemă, efectuarea de recrutări noi, care vor fi executate cu prioritate spre acele persoane care dispun de posibilități de informare, capabile să asigure descifrarea în fază incipientă a acțiunilor de natură să afecteze interesele statului nostru, puse la cale de elementele ostile din interior sau cercurile reacționare din străinătate*; În alt aliniat se stabilea ca*: În termen de 60 de zile se va efectua selecția surselor cu posibilități de a rezolva sarcini la nivel județean, interjudețean și al întregii probleme precum și a celor cu legături în rândul elementelor din emigrație și în raport de posibilitățile fiecăruia vor fi instruite pentru clarificarea unor informații referitoare la: existența eventualelor canale de legătură cu străinătatea: eventualele acțiuni din exterior prin care persoane din rândul cercetătorilor sunt instigate la fapte ce pun în pericol securitatea statului; descifrarea eventualelor intenții de natură ostilă urmărind publicarea excesivă în ultimii ani a unor filozofi idealiști, cu trecut politic dubios, de talia lui Mircea Eliade, Noica C-tin etc.,*

De asemenea, se impunea ca persoanelor din sfera de responsabilitate, cercetătorilor de valoare, celor care prin natura atribuțiilor de serviciu efectuează dese deplasări în exterior, să li se asigure pregătirea contrainformativă individuală.

[33] *Ibidem*, ff. 56-56v
[34] *Ibidem,* f.34-35.
[35] *Ibidem*

În capitolul „Măsuri privind creșterea eficienței activității de prevenire a acțiunilor de natură să prejudicieze interesele statului român", la punctul 9, se făceau recomandări privind protejarea informației deținută de arhive: *Trimestrial se va analiza modul în care este reglementat accesul la fondul arhivistic special, luându-se măsuri de prevenirea a accesului unor persoane interesate (cetățeni români sau străini) la anumite documente (materiale privind activitatea org. legionare și alte partide sau asociațiuni reacționare) în scopul folosirii lor împotriva intereselor statului nostru.*

Lectura Rapoartelor Securității creează sentimentul că România era o țară asediată. Așa cum arată istoricul Jean-François Soulet, național-comunismul având și particularitatea de a căuta să mobilizeze permanent populația împotriva amenințărilor externe, reale sau imaginate[36]. În cartea *Viața mea ca spioană*, Katherine Verdery, cunoscuta cercetătoare americană în domeniul antropologiei, în timp ce-și consulta dosarul de la Securitate, nota: „25-9-10: Uluitor maraton de filaj la Cluj, toamna anului 1988; omenii petrec 10-17 ore pe zi cu mine, zi de zi. Uluitor nivel de activitate! Pare să fie o disproporție remarcabilă între efortul mobilizat și magnitudinea amenințării-cel puțin din punctul meu de vedere. Trebuie să înțeleg de ce*"*[37].

În anii '80, pe fondul criticilor din afară, Nicolae Ceaușescu devenea tot mai interesat de controlul istoriografiei. G. Orwell, în celebru roman dedicat regimului totalitar comunist, *O mie nouă sute optzeci și patru,* lansa celebra sintagmă: *Cine controlează trecutul, controlează viitorul. Cine controlează prezentul, controlează trecutul"*. Bineînțeles, Ceaușescu nu știa ce a spus Orwell, dar cu cât comunismul înregistra mai multe eșecuri, cu atât mai mult regimul încerca să se salveze printr-un discurs naționalist și prin supraevaluarea trecutului poporului român.

În 1981 regimul Ceaușescu a ordonat începerea unei campanii de propagandă în afară. Istoricii au fost invitați la CC al PCR, unde s-au format echipe de specialiști: Răzvan Teodorescu, Șerban Tanașoca, Eugen Stănescu, Paul Cernovodeanu și Nicolae Ciachir, pe relațiile româno-bulgare; și una formată din Camil Mureșanu, Alexandru Porțeanu, Pompiliu Teodor, Viorica Moisuc și Cristian Popișteanu, pentru Ungaria și Transilvania[38]. O serie de istorici, Hadrian Daicoviciu, Mircea Mușat, Ligia Bârzu ș.a. au publicat articole de popularizare în revistele *Luceafărul, Tribuna, Contemporanul, Magazin istoric* etc. La cele două comisii s-au mai adăugat noi nume: Stelian Brezeanu, Gheorghe Zaharia, Gheorghe Bodea[39]. O altă campanie publicistică avea misiunea de a stabili liniile de interpretare ale istoriei României. În presa culturală erau publicate articole, ca răspuns la propaganda emigrației maghiare, susținută și de statul comunist maghiar. În 1986, o parte din articolele apărute în reviste au fost publicate într-un volum, coordonat de Ștefan Pascu și Ștefan Ștefănescu*, Jocul periculos al falsificării istoriei. Culegere de studii și articole*[40].

Anul 1986 a deschis un nou dosar în războiul diplomatic cu istoria ungară, după apariția la Budapesta a lucrării *Istoria Transilvaniei*, în trei volume. În revista *Magazin istoric*, istoricii Ștefan Pascu, Mircea Mușat, Florin Constantiniu, Dumitru Berciu, Lucia Marinescu, Iancu Fischer, Gheorghe Tudor, Titus Popovici și Oliver Lusting au semnat articolul „Falsificarea conștientă a istoriei sub egida academiei ungare de științe"[41]. Secretarul general al PCR a luat în considerare inclusiv pregătirea unui proiect de declarație publică din

[36] Jean-François Soulet, *op. cit.*, p111

[37] Katherine Verdery, *Viața mea ca spioană*. *Investigații dintr-un dosar de securitate*, București, Editura Vremea, 2018, p.253.

[38] Cosmin Popa, *Intelectualii lui Ceaușescu și Academia de Științe Sociale și Politice (1970-1989*), București, 2018, p.295.

[39] *Ibidem*, p.295.

[40] Ștefan Pascu și Ștefan Ștefănescu, *Jocul periculos al falsificării istoriei. Culegere de studii și articole,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

[41] *Magazin istoric*, nr.5, 1987, pp.33-80.

partea CC al PCR. Apoi lucrurile s-au mai temperat, România fiind prinsă între presiunile sovietice pentru reformă, avertismentele Moscovei și conflictul propagandistic cu Ungaria[42]. Istoricii erau obligați să rămână la datorie, pe baricade. Timp de decenii, propaganda comunistă a proclamat dorința de a asigura fericirea poporului, revendicând superioritatea democrației populare, care trebuia apărată, ceea ce lasă impresia că țara, România, ca de altfel toate statele socialiste, se afla într-un adevărat război civil. În schimb, Partidul Comunist era convins că este singura forță politică ce poate aduce fericirea poporului, chiar și fără voia lui.

După preluarea puterii, comuniștii au păstrat controlul asupra societății prin îndoctrinare și teroare, prin câștigarea adeziunii intelectualilor. Ideologia, cum remarca Thierry Wolton, trebuia să corespundă și apetenței intelectualilor, dar și a oamenilor de rând, anesteziind spiritul critic în istorie[43]. Istoricii au fost aduși de regimul comunist în ipostaza de colaboratori și victime. Un statut pe care cu greu îl putem aprecia, la modul unei judecăți absolute, după peste 30 de ani de la căderea comunismului. Dar, nu putem trece peste reflecțiile unui mare intelectual al secolului XX, Albert Camus, care considera că singurul lucru care justifică existența unui intelectual este responsabilitatea sa față de lumea ideilor și noblețea spiritului[44].

[42] Cosmin Popa, *op.cit*. p.296.
[43] Thierry Wolton, *Reflecții despre comunism*, București, Humanitas, 2022, p.10
[44] Apud Rob Riemen, *Noblețea spiritului. Un deal uitat,* București, Curtea Veche, 2008, p.111.

THE HERITAGE VOCATION AND THE ASSERTION OF CULTURAL IDENTITY

Gabriela Nedelcu-Păsărin
Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: In the traditional Romanian mentality, there is a heritage vocation manifested in the community's behavior which can be capitalized upon in order to safeguard elements of the intangible cultural heritage. The local community has a decisive role in identifying, documenting and promoting this cultural heritage.
Taking cultural patterns from their physical form to a symbolic form, occurs in forms which are adapted to the cultural filter of generations that contribute to the promotion of the intangible heritage elements. Some forms respect the reference frames, whereas other sbreak away from the original, altering its image and details, only preserving the idea, which is often malformed by the interference of modernism.
We can notice the need to support and augment the lists of the world cultural heritage, the natural cultural heritage, and the endangered world cultural heritage. The expected result is the conservation and enrichment of the world heritage fundby identifying and including new elements.

Keywords: intangible cultural heritage, endangered world cultural heritage,heritage vocation

Il existe une **vocation patrimoniale** dans la mentalité traditionnelle roumaine, qui se manifeste dans le comportement de la communauté et qui peut être valorisée pour la sauvegarde des éléments du patrimoine culturel immatériel. La communauté locale joue un rôle décisif dans l'identification, la documentation et la promotion de ce patrimoine culturel. Les orientations de recherche, de récupération, de sauvegarde, de conservation, de promotion de ces éléments sont à la charge de ceux qui ont des tâches institutionnelles ou des acteurs culturels qui se sont volontairement assumé ces objectifs.

On identifie trois domaines de manifestation :

1. le domaine de la famille, du groupe ou de la communauté - on trouve des métiers presque oubliés, enclavés, avec une spécificité générée par des traditions ou des zones ethnographiques ;
2. le domaine institutionnel - qui récupère et promeut, par la formation et l'éducation, l'artisanat ou la valorisation du répertoire musical et chorégraphique (école d'art populaire, centres départementaux pour la préservation et la valorisation de la culture traditionnelle, centres culturels départementaux, ensembles populaires, orchestres populaires) ;
3. le domaine des interprètes avec deux sous-catégories :

a) les artistes-interprètes - exemplaires et repérés en tant que personnalités distinctes sans contribuer à la promotion des éléments du patrimoine culturel immatériel dans la communauté et qui ne sont pas générationnels (Transmission en diachronie) ;

b) les artistes qui deviennent des mentors pour des groupes actifs dans la pratique de l'artisanat ou l'interprétation du répertoire musical.

Le transfert des modèles culturels, de la forme physique (schéma chorégraphique, signes et coutures, formes architecturales et picturales, etc.) à la forme symbolique se produit de deux manières :

- directement, dans la communauté, par une transmission directe, horizontale, générationnelle;
- par le biais d'une transmission médiatisée, la numérisation offrant également un espace d'analyse et de stockage des résultats.

La *Commission Nationale pour la Sauvegarde du Patrimoine Culturel Immatériel* établit les listes de patrimoine culturel immatériel, qui sont incluses dans le *Registre national du patrimoine culturel immatériel,* conformément aux dispositions de l'article 12 para. (2) de la loi n° 26/2008 sur la protection du patrimoine culturel immatériel.

Deux listes du Registre national du Patrimoine culturel immatériel de la Roumanie, conformément à la loi n° 26/2008, doivent être complétées : la liste des éléments du patrimoine culturel immatériel de la Roumanie en danger d'extinction et la liste des bonnes pratiques dans le domaine de la sauvegarde du patrimoine culturel immatériel de la Roumanie, qui correspondent aux listes de l'UNESCO et dont dépend l'existence des futures candidatures de la Roumanie.

Je vous propose de réfléchir sur deux sujets qui pourraient avoir un potentiel exploratoire pour les efforts communautaires visant à identifier les éléments du patrimoine culturel immatériel :

1. On a découvert dans la communauté des pratiques ou de nouvelles formes, en raison de leur viabilité contemporaine, qui n'ont pas été identifiés jusqu'à présent ou qui sont des formes archaïques d'éléments déjà inclus dans la liste du patrimoine culturel immatériel. Le CNSPCI analyse ces nouveaux dossiers, les dossiers de ces formes identifiées, et donne un point de vue, dans lequel il argumente scientifiquement pourquoi ils ne représentent pas un nouvel élément, mais constituent un ajout à un élément déjà inclus dans la liste. La question est de savoir si cela est suffisant pour que cette communauté comprenne le raisonnement scientifique et n'envisage pas un refus d'inscription. Plus important encore, qui va répertorier ces nouveaux éléments ?

En ce qui concerne *l'Inventaire national des éléments vivants du patrimoine culturel immatériel*, il est évident qu'il est nécessaire de développer un protocole général pour l'inclusion d'un nouvel élément dans cet inventaire, dans cette première liste d'éléments, avec la contribution de la communauté locale ayant le rôle de sélection primaire, qui sera ensuite soutenue par la communauté scientifique à travers la préparation de rapports spécialisés.

2. La visibilité, c'est l'affirmation de l'identité culturelle.

Il est nécessaire de mettre en place des institutions de validation avec des spécialistes de la culture et des interprètes, porteurs du patrimoine culturel immatériel. *Qui promeut* ? et *Comment les éléments du patrimoine culturel sont promus ?* sont des questions qui concernent une triade de référence : **enjeu culturel - enjeu moral - enjeu civique.**

Tout au long de l'histoire, des générations d'intellectuels ont valorisé dans des discours publics et ont transmis de génération en génération les formes de manifestation de la tradition, ont défini son rôle social et ses tâches afin de définir le profil d'une nation.

L'académicien Sabina Ispas a mentionné dans le livre *Culture orale et Information Transculturelle* (Edition de l'Académie, Bucarest, 2003) :

« l'identification, l'évaluation et l'inclusion des catégories de la culture profonde dans l'ensemble de l'identité est une action consciente des intellectuels (...) Toutes les sociétés créent une image du passé dans un processus qui vise à actualiser cette image en s'ouvrant aux nouvelles générations qui doivent se retrouver dans ce processus historique. Il s'agit d'une restructuration, d'une réévaluation, d'une reformulation, d'une re-systématisation des données et des valeurs qui constituent l'existence, dans tous ses aspects, à travers laquelle un groupe humain, un segment de la population, est identifié selon des normes communes, acceptées à l'intérieur et à l'extérieur. Les données ont une fonction à la fois référentielle et sociale." (p. 75)

À cet égard se sont déroulés les travaux de la 16e réunion du Réseau d'experts sur le patrimoine culturel immatériel en Europe du Sud-Est, 19-21 octobre 2022, Sofia, Bulgarie, organisée par le Centre régional pour la sauvegarde du patrimoine culturel immatériel en Europe du Sud-Est sous l'égide de l'UNESCO à Sofia et du Bureau régional de l'UNESCO pour l'Europe à Venise. Le thème principal était "Le patrimoine vivant dans l'éducation formelle et non formelle", ce qui a permis aux participants de fournir des informations sur la manière de diffuser des éléments du patrimoine culturel immatériel dans des contextes formels et non formels.

On a aussi remarqué les mesures prises par la Turquie, la Grèce, la Croatie, Malte et l'Albanie pour intégrer davantage le patrimoine vivant dans les programmes d'études, un objectif tourné vers l'avenir dans le domaine de l'éducation et de la culture. Il est ressorti des discussions ouvertes lors des débats que la Turquie est le seul pays au monde où il existe une chaire UNESCO pour le patrimoine culturel immatériel dans l'éducation formelle et non formelle, qui est intégrée au département de folklore turc de l'université Hacı Bayram Veli à Ankara. Il peut s'agir d'une bonne pratique pour les autres pays membres de l'UNESCO pour intégrer la culture immatérielle dans le système éducatif organisé.

Cependant, la **vocation patrimoniale** de la communauté locale est évidente, et cette vocation doit être soutenue par une stratégie culturelle au niveau national pour sauvegarder le patrimoine culturel immatériel.

Le patrimoine culturel et le patrimoine naturel coexistent sous des formes qui interpellent actuellement les vecteurs culturels. Des manifestations mettant en valeur des éléments culturels de référence pour le répertoire national dans un cadre naturel à protéger peuvent être un moyen de promouvoir les deux formes de patrimoine (par exemple, *Ponoarele*, département de Mehedinți - *doina* et ses variantes de chanson et le *Pont de Dieu*, *Lapiezurile*, le *Lac Zaton*).

Il existe un besoin social aigu de récupération et de médiatisation de la vie communautaire, dans laquelle se déroulent les actes rituels, les cérémonies existentielles et les célébrations communautaires.

La communauté locale est la première instance qui valide et valorise les éléments du patrimoine culturel, par conséquent la préparation du dossier de candidature d'un élément du patrimoine culturel comprend également son image dans l'esprit collectif et il est nécessaire de préciser les contextes qui assurent et certifient la viabilité de l'élément.

Mais nous assistons à l'ingérence agressive du modernisme et à la tentation du mimétisme. L'art est le résultat de l'imitation de la réalité. Et la réalité immédiate est souvent déconcertante. Filtrer cette réalité à travers une grille culturelle est une nécessité, et la sauvegarde des éléments du patrimoine culturel est le devoir de chaque génération par le biais des promoteurs culturels au niveau national et international.

Une question légitime à la fin pourrait être : *Y a-t-il une crise de confiance dans les valeurs traditionnelles* ? Dans un monde de crises, identifier une stratégie pour créer une stabilité dans la confiance placée dans le système de valeurs accrédité par le "droit du sol" pourrait être une solution pour surmonter cet état de fait qui génère un éloignement de l'attachement à la culture traditionnelle, et donc de notre légitimité dans le concert des valeurs universelles.

La promotion des éléments du patrimoine immatériel dans des contextes institutionnalisés ou lors d'événements communautaires contribue certainement à préserver ces valeurs dans la mémoire collective. C'est l'espace où se crée une triade importante : la source de crédibilité - la source de notoriété et la source de formalisation (qui institutionnalise les valeurs patrimoniales).

Notre proposition consiste à soutenir la conclusion tirée en 2001 lors de la tenue d'une table ronde à participation internationale à Turin. L'UNESCO a analysé une série de questionnaires formulés et envoyés aux Commissions nationales des États membres concernant la législation en vigueur et a formulé la définition suivante du patrimoine culturel immatériel, à savoir Patrimoine culturel immatériel :

> "Les processus humains, ainsi que les connaissances, les compétences et la créativité qui se font connaître et qui résultent de ces processus, les produits qu'ils créent et les ressources, les espaces et les autres aspects du contexte naturel et social nécessaires à leur maintien ; ces processus donnent aux communautés existantes un sentiment de continuité avec les générations précédentes et sont importants pour l'identité culturelle ainsi que pour la sauvegarde de la diversité culturelle et de la créativité de l'humanité".
>
> (http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&meeting_id=00047)

Le rôle de la communauté dans l'héritage des valeurs culturelles est intrinsèque et garanti par la mentalité traditionnelle roumaine à travers le besoin de légitimité culturelle. Processus naturel de ce besoin social, on insiste aujourd'hui particulièrement sur la valeur stratégique du patrimoine culturel en Europe. En juillet 2014, la Commission européenne a publié une communication intitulée "Vers une approche intégrative du patrimoine culturel en Europe", dans laquelle elle précise la double valeur du patrimoine : "un atout et une responsabilité de tous"(http://ec.europa.eu/culture/library/publications/2014- heritage-communication_en.pdf).

Nous sommes convaincue que le dialogue culturel sur cette question s'intensifiera l'année prochaine, en 2023, car nous nous faisons référence à la *Convention pour la sauvegarde du patrimoine culturel immatériel* signée à Paris le 17 octobre 2003, qui a abouti à la profonde interdépendance qui existe entre le patrimoine culturel immatériel et le patrimoine culturel et naturel matériel. Ce contexte de dialogue culturel international a également démontré le rôle important des communautés autochtones dans la création, la sauvegarde, la protection et la préservation du patrimoine culturel immatériel, contribuant ainsi à l'enrichissement de la diversité culturelle.

Notre rôle, celui des institutions et des spécialistes du domaine, est de faire prendre conscience, au niveau local, national et international, de l'importance du patrimoine culturel immatériel et de sa reconnaissance mutuelle.

Notre plaidoyer a été d'intensifier un modèle de communication institutionnelle, une communication à double sens, dans laquelle les axes de la perception (la relation entre les communicateurs et le monde des événements dans la communauté locale) et des moyens et du contrôle (la relation entre les communicateurs et le processus de communication) sont importants. Nous contribuerons ainsi à l'identification des éléments du patrimoine culturel

immatériel, à la validation des sources et du processus de viabilité des éléments du patrimoine culturel et, surtout, à l'identification des éléments en danger.

Il s'agit d'une action qui sera certainement menée à partir des deux perspectives, celle des interprètes culturels et celle des instances de validation scientifique, car les deux espaces sont définis par cette **vocation patrimoniale** présente dans la mentalité traditionnelle roumaine dont les deux environnements sont revendiqués.

Conclusions

La promotion du patrimoine culturel immatériel nécessite une action de communication et la définition de stratégies de communication impliquant un principe de coopération. Lier cette action à l'action stratégique (pour respecter les termes imposés par J. Habermas (*Théorie de l'agir communicationnel. Rationalité de l'agir et rationalisation de la société*, trans. fr. Fayard, Paris, 1987) permettra de protéger le monde de la vie quotidienne de plus en plus menacé par l'action de divers "systèmes" et de promouvoir ainsi les valeurs patrimoniales dans l'espace public. La triade communicationnelle sera donc définie par la communauté locale, l'espace éducatif formel et non formel et les promoteurs des éléments du patrimoine. Il reste aux diffuseurs de l'information culturelle la tâche de préserver inaltérée la valeur de l'élément soumis aux transformations inhérentes générées par la relève générationnelle et l'horizon d'attente d'un public diversifié.

BIBLIOGRAPHY

Beciu, Camelia, *Sociologia comunicării și a spațiului public*, Editura Polirom, Iași, 2011

Boza, Mihaela, *Atitudinile sociale și schimbarea lor*, Editura Polirom, Iași, 2010

Cosnier, Jacques, *Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor*, Editura Polirom, Iași, 2002

Habermas, Jurgen, *Théorie de l'agir communicationnel. Rationalité de l'agir et rationalisation de la société*, trad. fr. Fayard, Paris, 1987

Ioan, I. Ică jr, Marani Germano, *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente-documente-analize-perspective*, Editura DEISIS, Sibiu, 2002

Ispas, Sabina, *Cultura orală și informația transculturală*, Editura Academiei Române, București, 2003

Lippmann, Walter, *Opinia publică*, Editura Comunicare.ro, București, 2009

Mucchielli, Alex, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2005

Taloș, Ion, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001

Sitographie

http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&meeting_id=00047)

http://ec.europa.eu/culture/library/publications/2014- heritage-communication_en.pdf).

NAMES OF DEITIES IN SOME ROMAN INSCRIPTIONS IN DACIA

Mădălina Strechie
Prof, PhD, Hab. , University of Craiova

Abstract: The Romans were quite superstitious, although they remained in history as the embodiment of pragmatism, this is visible throughout the entire Roman Empire, thanks to epigraphic evidence. In Dacia, the Romans believed in the same gods as in Rome. They prayed for the same things, for the health of their family and theirs, for the health of the emperors and especially for their protective gods.
The most common deities in the inscriptions of Roman Dacia are: Juppiter, the supreme god of the Romans, invoked especially for the good of the Roman emperors; Mars, the god of war and patron of all Roman soldiers; Hercules, the comrade deity of every Roman soldier; the gods of health: Aesculapius and Hygia; Diana, the warrior goddess of hunting; the sun god, most likely to Asian influences and various imperial and local spirits to ensure harmony.
The Romans prayed for human things, most frequently for health, assuring the deities the proper honor, loyally observing the DO UT DES contract.

Keywords: religion, Latin epigraphy, Dacia, deities, Rome.

Introducere

Romanii au adus cu ei credințele, zeii, obiceiurile și moravurile oriunde au cucerit, tocmai prin aceste lucruri au romanizat și transformat pentru totdeauna conștiințe. Cel mai bine se observă acest lucru în inscripțiile romane din Dacia și din orice provincie a Romei. Ne-am oprit analiza asupra unora dintre inscripțiile Daciei romane, selectând pentru prezentul studiu, inscripțiile care au ca subiect zeități, divinități, eroi sau spirite ale locului.

Din selecția făcută de noi în prezenta lucrare am observat că principalul motiv pentru invocarea divinităților de către romani și nu numai era asigurarea unei sănătăți mulțumitoare. Pentru sănătate se rugau cei mai mulți, fie că ei erau notabilități ale unor orașe, fie că erau pentru împărați, fie că erau simpli militari.

De asemenea, întâlnim și inscripții către spiritul divin al împăraților, probabil pentru luminarea acestora și luarea celor mai bune decizii.

Vom reda în cele de mai jos, inscripțiile, menționăm volumul lor, paginile și oferim traducerea proprie, pentru o mai bună receptare a lor de către cititor.

IDR, II, 10, pp. 25-26
I[MPERATORI)] CAES(ARI) [M(ARCO) IUL(IO)]
[PHILIPPO] AUG(USTO) PONTIF(ICI)
MAXIMO TRIB(UNICIA) POT(ESTATE)
CON(N)S(ULI) P(ATRI) P(ATRIAE) PROCO(N)S(ULI)
COH(ORS) I SAG(ITTARIORUM) [PHILIP-]
[PIANA] (MILLIARIA)
EQUITATA DEVO-
TA NUMINI MA-

IESTATIQU[E] IUS

Traducere:

Împăratului Caesar Marcus Iulius Philipus Augustus, Celui mai mare preot, (Şefului cultului roman), deținând puterea tribuniciană, fiind consul, părinte al patriei și proconsul, i-a dedicat inscripția divinității și maiestății sale Cohorta I Philipiană de arcași, cu un efectiv de o mie de oameni.

IDR, II, 21, pp. 33-34

GEN(IO) ORD(INIS)

MUN(ICIPII) H(ADRIANI) [DR(OBETENSIUNM)]

CN(AEUS) AE«M[ILIA]»NUS, I[III-VIR ET]

PONT[IFEX]POS[UIT]QVOD…….

«N»VS F……

O EOI……

Traducere:

Spiritului protector local al consiliului municipiului lui Hadrian de drobetani, a pus inscripția Cnaeus Aemilianus, pontif și membru în colegiul celor patru bărbați care ….(intraductibil fiind fragmentară inscripția)

CIL, III, 6279; IDR, II, 23, pp. 34-35

MAR[TI] GRA[D-]IVO SACRUM.

COH(ORS) I SAGITT(ARIORUM) (MILLIARIA)

GORDIANA

Traducere:

Zeului Mars, Războinicul printre cei Sacri, i-a pus inscripția Cohorta I Gordiana de 1000 de oameni, arcași.

IDR, II, 190, p. 106

[D]EAE NEMESI,

PRO SALUTE AUG(USTORUM DUORUM),

CURIAL(ES) TERRIT(ORII) ΣUC(IDAVENSIS)

[TE]MPLUM A SOLO RESTITUERUNT.

Traducere:

Zeiței Nemesis pentru sănătatea celor doi Împărați (Auguști), membrii Adunării populare a teritoriului Sucidavensilor (locuitorilor din Sucidava) au refăcut templul Soarelui.

IDR, II, 510, p. 204

[A]RA(M) SOLI, S(ACRUM) PRO SALUTE<M> ALAE PRI(MAE)

HISPANOR(UM) P(IAE) FI(DELIS) (?), PRINCIP[A][LE]S ET PRO……..

Traducere:

Un altar Soarelui și celor Sacri (și Zeilor) a fost făcut pentru sănătatea Alei (Unității de cavalerie) I a Hispanilor loială în credință de către Soldații cei mai buni din a doua linie (de către principes) și pentru ...

IDR, III/1, 54, pp. 77-78

DIIS MAGNIS ET BONIS AESCULAPIO ET HYGIAE

MARC(US) AUR(ELIUS) VETERANUS
PRAEF(ECTUS) LEG(IONIS) XIII G(EMINAE) GALL(I)ENIAN(AE)
V(OTUM) L(IBENS) M(ERITO) P(OSUIT)
Traducere:
Zeilor celor Mari și Buni, Esculap și Hygia, le-a pus celor care au binemeritat, îndeplinindu-și juruința, Marcus Aurelius Veteranus, prefectul legiunii a XIII-a Gemina Gallieniana.

IDR, III/1, 55, pp. 78-79
AECULAP(IO) ET HYGIAE
PRO SALUTE IUNIAE CYRILLAE
QUOD A LONGA INFIRMITATE VIRTUTE AQUARUM NUMINIS SUI
REVOCAVERUNT T(ITUS) B(— — —) A(— — —) EIUS V(OTUM) S(OLVIT) L(IBENS) M(ERITO)
Traducere:
Lui Esculap și Hygiei, pentru sănătatea Iuniei Cyrilla, care s-a vindecat de o lungă boală prin mijlocirea divinității și a valorii apei a ridicat după juruință, celor care au binemeritat Titus B...A... aceluia.

IDR, III/1, 56, pp. 79-81
DIS ET NUMINIB(US) AQUARUM
ULP(IUS) SECUNDINUS
MARIUS VALENS
POMPONIUS HAEMUS
IUL(IUS) CARUS VAL(ERINUS) VALENS
LEGATI ROMAM AD CONSULATUM SEVE-
RIANUM C(LARISSIMI) V(IRI) MISSI INCOLUMES REVERSI EX VOTO
Traducere:
Zeilor apelor și puterii lor, au ridicat inscripția din promisiune: Ulpius Secundus, Marius Valens, Pomponius Haemus, Iulius Carus Valerianus Valens, care au fost trimiși ambasadori în timpul consulatului lui Severianus, bărbați de neam senatorial, care s-au întors sănătoși.

IDR, III/1, 57, pp. 81-82
HERCULI PRO SALUTE IMPE-
RATORUM SEVERI ET ANTONINI F. CONSERVATORI.
AUGUSTORUM DOMINORUM NOSTRORUM
C(AIUS) I(ULIUS) GALLUS C(CLARISSIMUS) V(IR) LEGATUS EORUM
PR(O)PR(AETORE) CUM SUIS V(OTUM) S(OLVIT) L(IBENS) M(ERITO)
Traducere:
Lui Hercule pentru sănătatea împăraților noștri, Severus și Antoninus, Fiul, Ocrotitorul, Augușților și Stăpânilor noștri, a ridicat inscripția după juruință, bărbatul de neam senatorial, ambasadorul lor cu rang de praetor cu ai săi, Caius Iulius Gallus, din voința sa celor care au meritat.

IDR, III/1, 58, p. 83
HERCVLI. PRO SALVTE · IMP(ERATORIS) M(ARCI) · AVREL(I) ·

ANTO[NINI PII AUG(USTI) ET IULIAE DOM-]NAE · AVG(USTAE) ·
MATRI AVG(USTI) · ET · CASTRORVM SVB · CVRA ·
IVL(I) · PATERNI · PROC(URATORIS) SYNTROPHVS VIL(ICUS)
Traducere:

Lui Hercule pentru sănătatea Împăratului Marcus Aurelius Antoninus Pius Augustus și Iuliei Domna Augusta, mama Augustului și a castrelor (taberelor militare) care se află sub grija procuratorului Iulus Paternus, a pus inscripția administratorul localității, Syntrophus.

IDR, III/1, 60, p. 84
HERCVLI · AVG(USTO) · VALER · M. FELIX · RVFI · SATVRNINI ·
C(ONDUCTORIS) P(UBLICI) P(ORTORII) T ·P · EXPR · IV · STATIONIS
TSIERNEN(SIS) · IIII · ID.ANNO.XI
BARBATO · ET · REGVLO · CO(N)S(ULIBUS)
EX · VOTO · POSVIT
Traducere:

Lui Hercule pentru Augustul Valerius Marcus Felix, a pus inscripția după juruință Rufus Saturninus, conducătorul vămii publice, (T.P. EXPR. =intraductibil, deoarece nu avem date despre ce cuvinte abreviază) stației a IV-a din Tsiernens, la fel și de către stația a patra. Inscripția a fost pusă în anul XI, consuli fiind Barbatus și Regulus.

IDR, III/1, 63, p. 86
HERCULI INVICTO
L(UCINUS) POMPEIUS CELER
PRAEF(ECTUS) COH(ORTIS) I UBIOR(UM) V(OTUM) S(OLVIT)
Traducere:

Lui Hercule, cel Neînfrânt, a îndeplinit juruința făcută acestuia Lucinus Pompeius celer, prefectul cohortei I a Ubilor.

IDR, III/1, 64, pp. 87-88
HERCUL[I] [S]ALUTIFERO
Q(UINTUS) VIB(IUS) AEMILLU(S)
AUG(USTALIS) COL(ONIAE) DAC(ICAE)
PRO SALUTE IULIANI FILI SUI
Traducere:

Lui Hercule, Refăcătorul de sănătate, a ridicat inscripția Quintus Vibius Aemillus, augustal (membru al colegiului de preoți augustali) al Coloniei Dacica, pentru sănătatea fiului său Iulianus.

IDR, III/1, 66, p. 89
HERCULI SANCTI
IULIANUS V(IR) C(LARISSIMUS)
PRAESES DACIARUM
Traducere:

Lui Hercule cel Sacru, a ridicat inscripția bărbatul de neam senatorial, Iulianus, conducătorul Daciilor.

IDR, III/1, 67, pp. 89-90
HERCULI GENIO LOCI FONTIBUS
CALIDIS CALPURNIUS IULIANUS
V(IR) C(LARISSIMUS) LEG(ATUS) LEG(IONIS) V MAC(EDONICAE)
LEG(ATUS) AUG(USTI) PR(O)PR(AETORE) [PRO]V(INCIAE) [DA]CIAE
[SUPERIORI]S [PRO SE ET SUI]S
V(OTUM) L(IBENS) S(OLVIT)
Traducere:
Lui Hercule și Spiritului locurilor izvoarelor calde, a ridicat inscripția din plăcere și după juruință Calpurnius Iulianus, bărbat de neam senatorial, comandantul Legiunii a V-a Macedonica, delegat imperial în locul pretorului al Provinciei Dacia Superior, (Dacia de Sus), pentru sine și pentru ai săi.

IDR, III/1, 68, pp. 92-93
HERCULI ET VENERI
MERCURIUS PR. EL N(?) CUM SUIS
Traducere:
Lui Hercule și Zeiței Venus, a ridicat inscripția Mercurius, PR. EL. N (prefect probabil, celelalte fiind intraductibile, neavând nicio altă inscripție la fel cu aceste abrevieri) cu ai săi.

IDR, III/1, 106, pp. 124-125
MARTI ·V……
PRO · SALV(TE) · IMP(ERATORIS) CAES(ARIS) · D(IVI) F(ILII)? NER(VAE)
TRAIAN(I) . · [GERM(ANICI)] DAC(ICI)
PO(NTIFICIS) MAX(IMI) TR(IBUNICIAE) P(OTESTATIS) XII
CO(N)S(ULI) · V · COH(ORS) II HIS(PANORUM)
Traducere:
Zeului Marte (Cel Victorios probabil că V este abrevierea de la Victori) i-a dedicat inscripția Cohorta a II-a de Hispani pentru sănătatea Împăratului Caesar Traianus Germanicus Dacicus, fiul celui asemănător zeilor Nerva, șeful cultului, cu a XII-a putere tribuniciană și consul pentru a V-a oară.

IDR, III/1, 127, pp. 143-144
APOLLINI [ET DIANAE?]
OPTATUS AU[G(USTI) N(OSTRI) VERN(A)]
[A]DIUT(OR) T[ABUL(ARII) PROV. DAC. ??]
[?PRO]SE [ET SUIS — — — — — ?]
— — — — — — — — —
Traducere:
Zeului Apollo și Zeiței Diana, Verna, ajutorul împăratului nostru și adjunctul casierului provinciei Daciei (sau provinciilor Dacice) pentru sine și ai săi....

IDR, III/1, 137, pp. 158-159
DEO SOLI IERHABOLI
PRO SALUTEM D[[D(OMINORUM)]]N[[(OSTRUM)]] AUG[[G(USTORUM)]]
AUREL(IUS) LAECANIUS PAULINUS VET(ERANUS)

EX C(USTODE) A(RMORUM) COH(ORTIS) I VIND(ELICORUM)
ET DEC(URIO) COL(ONIAE) SARMIZ(EGETUSAE)
V(OTUM) L(IBENS) S(OLVIT)
Traducere:
Zeului Soare din Ierhabol (Zeului Soare Ierhabol) pentru sănătatea stăpânilor noştri augusţi (împăraţi) a îndeplinit promisiunea făcută zeului, cu plăcere, Aurelius Laecanius Paulinus, veteran (soladat care şi-a terminat serviciul militar) dintre paznicii arsenalului Cohortei I de Vindelici şi consilier al Coloniei Sarmizegetusa.

IDR, III/1, 144, pp. 169-170
MARTI AUG(USTO) PRO SALUTE D[[D(OMINORUM)]] N[[N(OSTRORUM)]]
[AUG[[G(USTORUM) — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —
Traducere:
Zeului Marte, Cel Imperial pentru sănătatea Stăpânilor Noştri Împăraţii....

IDR, III/1, 271, pp. 235-236
MARTI [PR]O SALVT[E]
[IMPE]RATOR(UM) [SEVERI] [ET ANT]ONINI]F(ILII) CONSERV(ATORI)]
[AUG]VSTO[RUM] [DO] MINO[RUM] [NOS]TRO[RUM]
[C(AIUS) I(IULIUS) GALLVS LE[G(ATUS)] EOR]VM PR(O)PR(AETORE)
CU]M SVI[S] [V(OTUM) S(OLVIT) L(IBENS) M(ERITO)]
Traducere:
Zeului Marte pentru sănătatea Împăraţilor Augustilor şi Stăpânilor noştri, Severus şi Antoninus, Fiul Ocrotitor, a îndeplinit juruinţa făcută zeului cu plăcere din cauza meritului, Caius Iulius Gallus, trimisul lor în funcţie de pretor cu ai săi.

IDR, III/1, 272, pp. 237-238
DEAE · NEMESI
AEL(IUS) · DIOGENES ET · SILIA · VALERIA
PRO · SALVTE · SVA · ET FILIORVM · SVORVM
MATER · ET · PATER EX · VOTO · A · SOLO TEMPLVM ·
EX · SVO FECERVNT · COLLEGIO · V[T]RICLARIORVM
Traducere:
Zeiţei Nemesis (Fiica lui Iupiter) pentru sănătatea lor şi a fiilor lor, Aurelius Diogenes, tată şi Valeria, mamă, au făcut din juruinţa pe cheltuiala lor un templu de la temelie zeiţei şi Colegiul de cimpoieri.

IDR, III/2, 17, pp. 42-43
CAELESTI VIRGINI AUGUSTAE SACR(UM)
NEMESIANUS CAES(ARIS) N(OSTRI) SERVUS LIBRARIUS
TEMPLUM A SOLO PECUNIA SUA EX VOTO FECIT
Traducere:
Fecioarei din ceruri Augusta printre zei, i-a făcut un templu de la temelie din banii săi, Nemesianus, sclavul pentru cărţi al Caesarului nostru, aşa cum i-a fost juruinţa.

IDR, III/2, 19, pp. 44-45
DEAE [RE]GINAE
M(ARCUS) COM(INIUS) Q[U]INTUS EQ(UO) P(UBLICO)
PON(TIFEX) ET Q(UIN)Q(UENNALIS) COL(ONIAE) ET ANTONIA VALENTINA EIUS
PRO SALUTE CLAUDIAE VALENTINAE TEMPL(UM) A SOLO FECERUNT
Traducere:
Zeiței Regine, le-a făcut un templu de la temelie Marcus Cominius Quintus, cavaler al statului roman, preot și quinquenal (membru în colegiul quinquenalilor) al Coloniei și împreună cu Antonia Valentina a lui (a acestuia), pentru sănătatea Claudiei Valentina.

IDR, III/2, 246, pp. 216-217
I(OVI) O(PTIMO) M(AXIMO)
IUNONI [M]INERVAE
DIIS CONSENTIBUS
SALUTI FORTUNAE
REDUCI APOLLINI
DIANAE V[IC]TRICI
NEMESI ME[R]CURIO
HERCULI SOLI INVICTO
AESCULAPIO HYGIAE DIIS DEABUSQ(UE) IMMORTALIB(US)
P(UBLIUS) AELIUS HAMMONIUS
V(IR) E(GREGIUS) PROC(URATOR) AUGG(USTORUM)
Traducere:
Lui Iupiter Cel mai bun și Cel mai mare, Iunonei, Minervei, Zeilor Sfătuitori, Sănătății, Norocului, Lui Apollo cel Sfios, Zeiței Diana cea Victorioasă, Zeiței Nemesis, lui Mercurius, Lui Heracles, Soarelui cel Neînvins, Zeului Esculap și zeiței Hygia, Zeilor și zeițelor nemuritoare le-a dedicat inscripția, Publius Aelius Hammonius, bărbat de neam ecvestru, procurator (membru în administrația centrală imperială) al augușților (al celor doi auguști).

IDR, III/2, 254, p. 224
LIBERO PATRI [E]T LIBERAE SACR(UM)
[?FLA]V(IUS) GRAECINUS [PAT]RONUS [?DE] CHII
[COLL(EGII) FAB]RUM
[— — —? TEMPLU]M
— — — — — — —
Traducere:
Zeului Bachus (Zeului Vinului) și Zeilor Liberi, le-a făcut un templu Flavius Graecinus, membru de vază al colegiului meșteșugarilor de .....

IDR, III/4, 30, pp. 37-38
[INVIC] TO [SOLI DEO]
[GE]NITORI P[(UBLIUS) AEL(IUS) ART-]EMIDORUS DE[C(URIO) ?]
SACER(DOS) CREATUS A PALM[YRE-]NIS DO(MO) MACEDONIA ET ADVE[N-]TOR HUIUS TEMPLI PRO SE ET SUIS FECIT [L(IBENTER)?]
Traducere:

Zeului Soare cel Neînvins şi Tatăl zeilor i-a făcut acestuia un templu pentru sine şi ai săi cu plăcere, cu ocazia sosirii acestuia printre palmyreni din regiunea Macedonia, Publius Aelius Artemidorus, consilier, preot, provenit din palmyreni.

IDR, III/4, 45, p. 46
DIAN(A)E ARA(M) POSIVIT
MARTINUS VOTU
Traducere:
Zeiței Diana i-a pus din juruință un altar, Martinus.

IDR, III/4, 135, p. 103
MARTI AUG(USTO)
Q(UINTUS) CAEC[ILI-]US CAE[CI-]LIAN[US]
PRAEF[ECTUS] [AL(AE)] POS[UIT] M(ERITO)?
Traducere:
Lui Marte Împăratul, i-a pus datorită meritului inscripția Quintus Caecilius Caecilianus, prefectul alei (comandantul unității de cavalerie).

IDR, III/4, 191, p. 145
[I(OVI)] O(PTIMO) M(AXIMO)
IUNONI RE[G]INAE [MINERVAE
— — — — — — — —
— — — — — — — —]
Traducere:
Lui Iupiter Cel mai Bun şi Cel mai Mare, Zeiței Iunona Regina, Zeiței Minerva.....

IDR, V, 233, p. 250
I(OVI) O(PTIMO) «M(AXIMO)»
«SACRUM PRO» «SAL(UTE) IMP(ERATORIS) CAES(ARIS)»
«PELI C(IVES) R(OMANI)VET(ERANI) VICO NOV(IODUNI?)»
«SUB CURA M. SIL(VIO) CA»SIO ET P[I?]«S» O CVFVNI (?)
[E]T QU(A)ES(TORE) CAIO [AL-]EXANDRI ID[I]BUS IUNIS
OR[F]ATO ET RUFO CO(N)S(ULIBUS)
Traducere:
Lui Iupiter Cel mai bun şi Cel mai mare dintre cei sacri pentru sănătatea Împăratului Caesar au dedicat inscripția Cetățenii romani veterani din localitatea Noviodunum în corturile de iarnă ale lor, sub grija lui Silvius Casius şi a lui Pisus Cufinus şi al cvestorului Caius Alexandrus în timpul Idelor (jumătatea lunii) lui Iunie, în timp ce erau consuli: Orfatus şi Rufus.

IDR, V, 245, p. 260
I(OVI) O(PTIMO) M(AXIMO) DOLY[C]HENO
PRO SALUTEM IMP(ERATORIS) D(OMINI) N(OSTRI) PII FELICIS AUG(USTI) S(E)VERI ALEXANDRUS LUGINUS DOMETI(I) ET AQUILA BARSEMON ET FLAVIUS DAMAS SAC(ERDOTES) TEMPLUM A SOLO FECERUNT
Traducere:

Lui Iupiter Cel mai bun și Cel mai mare, din Dolichene pentru sănătatea Împăratului și Stăpânului Nostru Pius Felix Augustus Severus Alexandrus i-au făcut un templu din temelie Luginus Dometii și Aquila Barsemon și Flavius Damas, preoți.

IDR, V, 249, p. 266
I(OVI) O(PTIMO) M(AXIMO) DOLCHEN(O)
PRO SALUTE IMP(ERATORIS) M. AURELÍ(I) ANTONINI PII AUG(USTI)
ET IULIAE DOMINAE MATRI CASTRORUM
POLYDEUCES THEOPHILI ET LUCIUS KAPITO ET FLAVIUS RE[GI]NUS
SACERDOTES IOVIS DOLCHENI VOTUM POSUERUNT
L(IBENTES) M(ERITO)
Traducere:
Lui Iupiter cel mai Bun și Cel mai Mare din Dolichenus, pentru sănătatea Împăratului Marcus Aurelius Antoninus Pius Augustus și pentru stăpâna Iulia, mama castrelor au pus inscripția din toată inima celui care a meritat, preoții lui Iupiter Dolichenus după juruință, Polydeuces Theophili și Lucius Kapito și Flavius Reginus.

IDR, V, 290 B, p. 298
DEI SANCTI SOLIS
SIMULACRUM CONSECR(ATUM)
DIE XIV KAL(ENDIS) DECEMB(RIBUS) DEBET SINGULIS ANNIS
IUSSO SACRO D(OMININORUM) N(OSTRORUM) LICINI AUG(USTI) ET LICINI CAES(ARIS) TURE CEREIS ET PROFUSIONIBUS EODEM DIE A PRAEP(OSITIS) ET VEXILLAT(IONIBUS) IN CAST(RIS) SALSOVIENSIB(US) AGENTIB(US) EXORARI.
VAL(ERIUS) ROMULUS V(IR) P(ERFECTISSIMUS) DUX SECUTUS IUSSIONEM DESCRIBSIT
Traducere:
Zeului Sacru al Soarelui i s-a instituit o statuie pentru închinare care a fost gata într-un singur an de ziua a 14-a, după Kalendele lui Decembrie, prin jurământul sacru al stăpânilor noștri Licinius Augustus și Lininus Caesar și i-au fost dăruite cu tămâie și ceară în aceeași zi de către ofițerii și vexilarii (purtătorii de stindarde) din castrele Salsoviensilor de către cei credincioși care se roagă pentru înduplecare. A ordonat în scris cum să fie urmată această poruncă Valerius Romulus, comandantul, bărbat de neam ecvestru care a fost printre cei care au îndeplinit prefecturi în administrația centrală imperială. (Cel care a fost prefect al uneia din sectoarele administrației romane).

Concluzii

Acestea sunt inscripțiile despre divinități selectate de noi pentru a demonstra superstițiile romanilor și credința lor. DO UT DES funcționa foarte bine și în provincii, nu numai la Roma. Din cele 33 de inscripții selectate și traduse de către noi în prezentul studiu, cele mai multe dintre ele, adică: opt sunt dedicate lui Heracles, datorită faptului că majoritatea erau militari și deci eroul le era cel mai aproape; cinci sunt dedicate lui Marte, zeul părinte al tuturor romanilor, dar și patronul militarilor; patru sunt dedicate lui Iuppiter, zeul suprem al panteonului roman; patru sunt dedicate Soarelui, posibil ca influență orientală; două sunt dedicate Dianei, zeița virgină, dar și a vânătorii și protectoarea militarilor; două sunt pentru zeița Nemesis, zeița răzbunării; una dedicată lui Venus, dar împreună cu Heracles; două zeilor sănătății la romani: Aesculapius și

Hygia; două zeilor și divinităților apei; una lui Appollo, dar împreună cu Diana; una spiritului locului, una zeiței regine, probabil Iunona, soția lui Iuppitter; și una divinității imperiale.

Așadar cel mai important pentru romani era sănătatea lor și a celor care îi conduceau, deoarece doar cu o sănătate bună ajungeau să fie fericiți și să obțină ceea ce vor.

BIBLIOGRAPHY

***Coordonatori: Zoe Petre, Alexandra Liţu, Cătălin Pavel, *Dicţionar de mitologie greco-romană. Zei. Eroi. Mituri,* Bucureşti, Editura Corint, 2011.

*** *Inscripţiile Daciei Romane, Volumul II, Oltenia şi Muntenia*, Culese, traduse în româneşte, însoţite de comentarii şi indici de Grigore Florescu şi Constantin C. Petolescu, Bucureşti, Editura Academiei Socialiste România, 1977.

*** *Inscripţiile Daciei Romane, Volumul III: Dacia Superior, 1, Zona de sud-vest (teritoriul dintre Dunăre, Tisa şi Mureş)*, Adunate, însoţite de comentarii şi indice, traduse de Ioan I. Russu în colaborare cu Milena Dušanić, Nicolae Gudea şi Volker Wollmann, Bucureşti, Editura Academiei Socialiste România, 1977.

*** *Inscripţiile Daciei Romane, Volumul III: Dacia Superior, 2, VLPIA TRAIANA DACICA (SARMIZEGETUSA)*, Adunate, însoţite de comentarii şi indice, traduse de Ioan I. Russu în colaborare cu Ioan Piso şi Volker Wollmann, Bucureşti, Editura Academiei Socialiste România, 1980.

*** *Inscripţiile Daciei Romane, Volumul III: Dacia Superior, 4,Zona răsăriteană*, Adunate, însoţite de comentarii şi indice, traduse de Ioan I. Russu Bucureşti, Editura Academiei Socialiste România, 1988.

*** *Inscripţiile din Scythia Minor, Volumul V, Capidava – Troesmis – Noviodunum*, Adunate, traduse, însoţite de comentarii şi indici de Emilia Doruţiu-Boilă, Bucureşti, Editura Academiei Socialiste România, 1980.

Strechie, Mădălina, *Curs practic de epigrafie latină,* Cu traducerea inscripţiilor din limba latină şi explicaţii complementare de istorie romană de: Mădălina STRECHIE, Craiova, Editura Universitaria, 2018.

CHANGING THE NAME IN LIMIT SITUATIONS

Delia-Anamaria Răchișan
Assoc. Prof., PhD, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare

Abstract: The paper aims to emphasize in which limit situations the name could/can change. We identify several situations: i. appealing to pagan practices with ritual-magical-symbolic connotations (in the case of the death of children in a family, consecutively, due to illness; in the case of the replacement of the new-born of earthlings with the offspring of malignant superhuman beings; ii When the residence of the new couple, after the marriage, is not patrilocal/virilocal, but matrilocal/uxorilocal, in Maramures county, the husband was obliged to take the wife's patronymic as well; iii. entry into monarchism. On the one hand, we notice the impact that strong moments (birth, marriage) have upon the man in the traditional society. On the other hand, we notice the fact that the transition to monarchism implies changing the name and becoming a new man on a symbolic level. We mention that the Sacrament of The Holy Baptism is under the tutelage of the sacred, the baptism name is unique, the name acquired in extreme situations (for example, Lupu, Lupa, Ursu) will not acquire autonomy. We notice that in the case of "sărindar" (the prayer during the liturgy performed by the Orthodox priest for forty consecutive days for the remembrance of the dead, for the forgiveness of the sins, etc.) the baptismal name received during the religious ceremony is recognized and is uttered. We specify other exceptional situations when the name is changed. For example, in the Bible we notice name changes: Simion→Petru, Avram→Avraam, Sarai→Sarra, etc. In the case of the adopted child, the adoptive parents can give him a new identity, the baptismal name can be replaced with another one. We start from the premise that changing the name in limit situations has a special impact on life, on the destiny of the human being.

Keywords: name, ritual praxis, birth, wedding, monarchism/nume, praxis ritualic, naștere, nuntă, monahism.

1. Introducere

Se crede că numele îi conferă purtătorului un status aparte. Uneori, antroponimul se identifică cu personalitatea purtătorului, alteori are menirea de a-i modifica destinul, implicit viața. Pornim de la premisa că există câteva situații-limită când se poate schimba numele.

Raportându-ne la comunitatea tradițională, avem în vedere două momente esențiale din viața omului – nașterea (schimbarea prenumelui) și căsătoria (modificarea numelui de familie). Prin intermediul riturilor se potențează trecerea de la un status ontologic la altul. Arnold van Gennep denumește momentele esențiale din viața omului «les rites de passage» și precizează cele trei stadii liminale − de separare, de prag, de agregare[1]. Conform mentalității tradiționale românești, riturilor de trecere le corespund denumiri, precum: obiceiurile vieţii de familie, obiceiurile din ciclul vieţii, momentele esențiale din viața omului etc. Dobândirea unui nou status

[1] Arnold van Gennep, *Riturile de trecere*, traducere în limba română de Lucia Berdan, Nora Vasilescu, Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, Iași, Editura Polirom, 1996, pp. 25-32.

implică un cumul de etape: despărţirea de vechea stare, trecerea propriu-zisă, integrarea în noua stare[2] .

Raportându-ne la monahism, sesizăm că odată cu schimbarea numelui, la nivel simbolic, omul respectiv devenea/devine un om nou.

Extrapolând, antroponimul primit sau schimbat în situații-limită pare a fi un veșmânt perfect adaptat personalității deținătorului. Numele analizat fie sincronic, fie diacronic are individualitatea sa proprie generatoare de destin: „Un nume! Ce-i mai mare decât un nume oare?/Pentru un astfel de lucru se junghie popoare”[3].

Interceptăm primele schimbări de nume (Simion→Petru, Avram→Avraam, Sarai→Sarra etc.) în Biblie. De exemplu, Avram→Avraam: „Si nu te vei mai numi Avram, ci Avraam va fi numele tău, căci am să te fac tată a mulțime de popoare”[4]. Un alt exemplu este Sarai→Sarra: „După aceea a zis Dumnezeu către Avraam: «Pe Sarai, femeia ta, să nu o mai numești Sarai, ci Sarra să-i fie numele»”[5]. Apostolul Andrei este cel care își duce fratele, adică pe Simon, la Iisus Hristos: „Acesta a găsit întâi pe Simon, fratele său, și i-a zis: «Am găsit pe Mesia» (care se tâlcuiește: Hristos). Și l-a dus la Iisus. Iisus, privind la el, i-a zis: «Tu ești Simon, fiul lui Iona; tu te vei numi Chifa (ce se tâlcuiește: Petru)»”[6]. Numele Petru ne duce cu gândul la „piatră”, la „stâncă”: „Sesizăm că „Petrodava” [Cetatea Piatra] este Piatra-Neamț de azi. În limba latină întâlnim cuvântul *petra*. Remarcăm şi prenumele: Pietro (în limba italiană); Petru, Petronela (în limba română)”[7]. Pe vremea Apostolului Petru, mai mulți aveau numele de Simon, iar „numele de Petru este numai un calificativ explicativ”[8]. Mântuitorul Iisus Hristos, prima dată, rostește Simion, fiul lui Iona, urmat de Petru: „Ferice ești Simone, fiul lui Iona […]. Și Eu îți zic ție că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui”[9]. Mergând pe această linie de idei, constatăm că ar fi corect Apostolul Simon-Petru: „Petru este un nume adăugat care nu schimbă numele lui original de Simon. Și de fapt Petru nu este nume propriu de persoană până la era creștină. De remarcat este și faptul că și după Învierea Sa, Mântuitorul Iisus Hristos se adresează lui Petru cu numele lui original, de naștere, Simon, și cu patronimul care-l deosebea de omonimi […]. Mântuitorul Iisus Hristos l-a numit în mod constant Simon, dar i-a adaugat un nume semnificativ pentru lucrarea lui apostolică de întemeiere a Bisericii: Petru […]. Orice creștin adevărat poate să fie bărbat înțelept, poate să fie piatră sau temelie, poate clădi pe piatră sau temelie bună. […]. Numele de Simon, nume autentic evreu, și asocierea lui Simon Petru apostolul cu tăierea împrejur, a condus la adoptarea numelui de Petru apostolul, care are rezonanță eclezială și misionară, deci neiudaică”[10].

În prezent, remarcăm că în cazul sărindarului (rugăciunea din timpul liturghiei săvârșită de preotul ortodox timp de patruzeci de zile consecutive pentru pomenirea morților, pentru

---

[2] Pavel Ruxandoiu, *Folclorul literar*, Bucureşti, Editura „Grai şi suflet”, 2001, p. 218.
[3] Mihai Eminescu, *Mureşanu,* în *Poezii. Proză literară,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1984, p. 404.
[4] *Facerea* 17, 5 în *Biblia sau Sfânta Scriptură,* Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, p. 25.
[5] *Facerea* 17, 15 în *Biblia sau Sfânta Scriptură,* ed. cit., p. 26.
[6] *Sfânta Evanghelie după Ioan*, în *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ed. cit., Ioan 1, 41-42, p. 1205.
[7] Delia-Anamaria Răchișan*, Mitologia românească și estetica artei tradiționale din Maramureș,* București, Editura Academiei Române, 2015, p. 202.
[8] Silviu Petre Pufulete, *Numele și schimbarea numelui*, https://www.crestinortodox.ro/religie/numele-schimbarea-numelui-69558.html, Accesare site: 27.11.2022.
[9] Matei 16, 17-18, în *Biblia sau Sfânta Scriptură,* ed. cit., p. 1117.
[10] Silviu Petre Pufulete, *Numele și schimbarea numelui*, https://www.crestinortodox.ro/religie/numele-schimbarea-numelui-69558.html, Accesare site: 27.11.2022.

iertarea păcatelor etc.) se recunoaște și se rostește doar numele de botez primit în timpul ceremoniei religioase.

Totodată, în momentul de față, în cazul copilului înfiat, părinții adoptivi îi pot da legal, oficial o nouă identitate, numele de botez poate fi înlocuit cu un altul.

2. Schimbarea numelui în situații-limită (naștere, căsătorie, monahism)

i. Prin Taina Sfântului Botez, răul congenital este anihilat, nou-născutul este protejat: „nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine însuși pentru mine”[11]. Pentru orice creștin, Sfintele Taine sunt esențiale, indispensabile, omul intră în relație cu toate Persoanele divine, devine părtaș vieții treimice[12]. Prin Taina Sfântului Botez, nou-născutul va fi conectat la valorile sacre, prin intermediul preotului va dobândi status religios. Venirea nou-născutului în lumea albă/în lumea cu dor va genera tensiune care trebuie anihilată, recurgându-se la praxis ritualic: „Nou-născutul, aflat la limita dintre preexistenţă şi existenţă, pentru a fi acceptat de comunitate trebuie să dobândească un nou status – ontologic, social şi religios”[13]. Nou-născutul, mama, moașa, comunitatea tradițională vor fi vulnerabili din pricina agenților malefici (Avestița/Samca/Aripa Satanei, Baba Coja, strigoaice etc.): „trecerea lui din nimic în domeniul existenţei reale, fapt banal şi miraculos totodată, aparenţa lui ambiguă: neajutorat, nevorbitor, lipsit de păr şi dinţi, dar totuşi om, sunt angoasante”[14]. Precizăm că Avestița/Samca/Aripa Satanei a fost învinsă de către Arhanghelul Mihail când a vrut să îi facă rău Pruncului Iisus Hristos. Se zice că acest agent malign feminin posedă nouăsprezece nume: „Aripa Satanei, Abaroca, Ogarda, Nesuca, Muha, Aspra, Huchica, Sarda, Viniţa, Zoiţa, Ilinca, Merana, Feroca, Fumaria, Nazara, Hlubic, Nesatora, Genţia, Samca […] unde sunt numele mele scrise nu mă pot apropia de acea casă şi de acel om”[15]. Baba Coja sălășluiește la rădăcina socului și fură sufletele nou-născuților nebotezați. Strigoaicele au două inimi, substituie copiii lor cu copiii pământenilor nebotezați. Nou-născuții sunt vulnerabili până la botez: „Substituirile determină săvârşirea unor practici cu funcţie reparatorie pentru a nu veni spirite rele. Întunericul favorizează apariția unor făpturi malefice. Pentru a sista răul se aprinde de la naştere până la botez lumânarea – rol benefic, funcţie apotropaică şi de purificare”[16].

De obicei, primul nou-născut de gen masculin primește prenumele tatălui sau al bunicului ori al nașului (de exemplu, Gheorghe). În cazul fetelor, prenumele se dă pe linie maternă (prenumele mamei, prenumele bunicii sau prenumele nașei − de exempu, Ana). Până la botez, părinții, moașa nu rosteau acel prenume, ci un apelativ eufemistic (de exemplu, Bebe, Voinicule). Dacă făpturile malefice ar cunoaște prenumele nou-născutului pe care îl va primi la Sfântul Botez, substituirea s-ar realiza negreșit.

Botezul implică forme variate în funcție de confesiunea religioasă, de etate, de statusul ontologic și social: „Botezul, ca ritual purificator, de (re)numire şi renaştere avea loc în misterii,

---

[11] Galateni 1-2, 20 în *Biblia sau Sfânta Scriptură,* ed. cit., p. 1322.
[12] Dumitru Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în *Studii Teologice,* XVIII, nr. 9-10/1966, p. 534.
[13] Delia-Anamaria Răchișan*, Privire apolinică. Studii de literatură, etnologie și folclor. Perspective comparativ-analitice*, ediția a doua, revizuită și adăugită, Cluj-Napoca, Editura Mega; Editura Argonaut, 2017, p. 109.
[14] Irina Nicolau; Ioana Popescu, art. „Introducere în etnologia primei copilării”, în *Revista de Etnografie şi Folclor*, tom. 28, 1983, nr. 1, p. 47.
[15] Simion Florea Marian, *Naşterea la români. Studiu etnografic*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1892, p. 149.
[16] Delia-Anamaria Răchișan*, Privire apolinică. Studii de literatură, etnologie și folclor. Perspective comparativ-analitice*, ed. cit., p. 113.

în religiile anterioare şi mai noi şi, la unele, se poate relua sub forme variate. În catolicism, spre exemplu, după botez, la adolescenţă, are loc mirul, prilej cu care tânărul îşi alegeun nume, în cadrele unui ritual. Episcopii îşi aleg nume, călugării pot face acest lucru şi, în general, în toate situaţiile în care fiinţa umană se supune unui proces de transformare cu implicaţii de ordin spiritual, unul dintre aspectele formale este (re)numirea"[17].

În situații extreme, în societatea tradițională, se apela la practici păgâne cu conotații ritual-magico-simbolice. Menționăm două situații inedite: în cazul morții copiilor într-o familie, în mod consecutiv, din pricina stării maladive; în cazul substituirii nou-născutului pământenilor cu odrasla făpturilor maligne supraumane. Numele de botez este unic, numele căpătat în situații extreme (de exemplu, Lupu, Lupa, Ursu) nu va dobândi autonomie (de exemplu, în prezent, în catalog, se trece numele oficial, conform certificatului de naștere al elevului). În trecut existau și excepții. O dovadă în acest sens sunt cimitirele din Borșa, județul Maramureș − pe cruci apar prenume, precum Lupu, chiar Lupa (Timiș Lupa, Mihali Lupa, Ștețco Lupa), aspect avizat de profesorul Nicolae Iuga[18].

Însuși marelui sculptor băimărean Vida Gheza i s-a schimbat numele pentru a păcăli moartea. Sculptorul Vida Gheza s-a născut la Baia Mare, într-o familie de mineri, fiind al optulea fiu. Părinții săi, minerul Iosif Vida și Rozalia Vida, fiica unui miner slovac, au avut șapte copii care, din păcate, s-au stins înainte de a împlini vârsta de doi ani[19]. Apelându-se la un ritual păgân s-a încercat, în termenii sculptorului, o „solomonie". Astfel, a fost schimbat cu o păpușă și vândut în taină, la nivel simbolic, pe fereastră, păcălind soarta. Numele l-a primit după un ortac maghiar al tatălui său, care i-a fost și naș"[20].

Transferul vitalității unor animale sălbatice (lupi, urși), nu se realiza doar prin alăptarea simbolică, ci și „prin schimbarea numelui copilului bolnav și acordarea altor nume, în general Lupu şi Ursu, după alt ritual decât cel creştin, de către altă persoană decât preotul şi în altă împrejurare decât biserica"[21].

În județul Maramureș, în cazul unor decese sau îmbolnăviri repetate, copilul primea alt nume (Grozavu, Lupu, Lupa, Țâliu, Ursu) și era vândut simbolic la prispă, la fereastră sau la hotar: „«Cumpărătoarea» stătea afară pe prispă, lângă geam, iar mama i-l dădea pe fereastră:

– Eu îți vând copilul pe (N) și *tăte* [toate] bolile și beteșugurile [infirmitățile, defectele], toate relele și necazurile lui. Tu, vecină, să îmi dai înapoi pe (N) (numele nou al copilului), curat și luminat și de beteșuguri scăpat.

– Eu îți dau înapoi pe (N), curat și luminat și de toate *beteşugurile* [bolile] scăpat. Bolile lui (N) (numele vechi al copilului) le-am aruncat pe apă în jos și pe (N) (numele nou) ți-l dau *amu* [acum] sănătos. După ultimele cuvinte, vecina care a cumpărat copilul, lua o ulcică în care mama a pus apă din *ciupa* [scăldătoarea] copilului bolnav, o arunca într-o vale și zicea:

– Așa cum curge apa la vale, așa să se ducă și să *ptiară* [moară] toate beteșugurile de pe pruncul meu și el să *rămâie* [rămână] curat, luminat și sănătos. Numele noi ale copiilor erau

[17] Alexandru Gafton, *Numele în Biblie*, în *Analele ştiinţifice ale Universităţii Alexandru Ioan Cuza din Iaşi*, seria 3, Lingvistică, 2005, p. 167. http://mail.lit.uaic.ro/gafton/numeleinbiblie.pdf, Accesare site: 27. 11. 2022.

[18] Vezi detalii la Nicolae Iuga, *Lupul ca arhetip al inconştientului colectiv,* https://www.youtube.com/watch?v=aGh0uJmOuuc, Accesare site: 27. 11. 2022.

[19] A se vedea detalii despre marele sculptor băimărean, în *Vida Gheza. Centenar 1913-2013*, București, Editura Academiei Române, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013.

[20] A se vedea detalii despre pesonalitatea și complexitatea operelor sculptorului la Raoul Șorban, *VIDA*, București, Editura Meridiane, 1981.

[21] Ion Ghinoiu, *Sărbători şi obiceiuri româneşti,* Bucureşti, Editura Elion, 2002, p. 94.

prestabilite. Astfel, pentru Ion, se schimba în Lupu, Ioana în Lupa, Vasile în Țâliu”[22]; „Tradiția numelor totemice era odinioară vie și la Giulești. Nume ca Lupu, Lupa, Grozavu, Ursu se dădeau în cazul deceselor repetate, care generau vânzarea ritualică a copilului, iar prin acest nume nou-născutul era pus sub protecție. Vânzarea ritualică se oficia și în cazul îmbolnăvirilor grave care iscau teama pierderii copilului [...] Ritualul vânzării copilului urma prescripții ritualice răspândite în folclorul nostru: ‹‹Când avè bai cu coconu, era beteag ori trăjè să moară, merè la mamă una cu coconi mulți și o sfătuiè:

— Hai vinde-mi-l mie, că ai mei și să vrei să moară nu mor.

— D-apoi cum să ți-l vând?

— M-oi duce la tine la fereastră cu *vo* [vreo] doi bani. Tu mi-i *deștide* [deschide] fereastra și io 'oi zâce:

— Cumpăr pruncu' di la tine.

— Și ț-oi da bani pă el și tu mi li-i da pă fereastră. Și cu banii câți ți i-oi da pă prunc ti-i duce la *beserică* [biserică] și-i cumpăra lumini și tămâie pă *ii* [ei]. Ș-apoi, io, iară m-oi băga cu pruncu-n casă, da' nu ți l-oi pune, ca la botez, pă masă. Ți l-oi pune pă pat, să nu mai *sie* [fie] bai cu pruncu', ca înainte, și să trăiască››. [...] Printr-o intrare sau ieșire pe fereastră a unui nou-născut se putea înșela moartea sau boala datorită valențelor magice cu care este investită”[23].

Extrapolând, femeia însărcinată era denumită diferit în funcție de zona etnografică: „borţoasă, grea, groasă […] în starea rodului, lăhuză, chendela, Maica Precista, Maica Domnului, Vlasie”[24]. De asemenea, termenul „mamă” cunoaște diferite denumiri regionale: „maică, mamă adevărată, mamacă, mămică, mămicuţă, mămăcuţă, mămicioară, mămiţă, mămăiţă, mămiţică, mămuceană, mămulea, mămuleană, mămăluţă, mămăliţă, mămuşoară, mămuţă, mumuliţă, mămuşoară, mumă, îmă, mumănă, mamă dulce, neneacă, muică, mucă, muşă”[25]. Sentimentul matern reiese atât din atitudinea mamei, cât și din formulele de adresare: „atitudinea dominantă este una de intimitate, de afecţiune şi de ocrotire mai ales. Formulele de adresare – puiul mamei, puiuţ, pui de om – trebuie luate nu ca metafore, ci strict denotativ, cu sensul de fiinţă în prima perioadă de viaţă, mică, slabă, neajutorată”[26].

Totodată, se crede că „mama vitregă” este aspră, rece, aidoma scoarței copacului, că este lezată de afecțiune, că este lipsită de iubirea maternă, așijderea lemnului care degajă fum, dar nu căldură, aspect avizat de denumirile regionale: „mamă de lemn, mamă de salcă, mama de scoarță, mama de plop”[27]. Remarcăm că, în funcție de contextul situațional, numele femeii însărcinate/mamei se modifică, subliniind dihotomia sacru-profan.

ii. În cazul căsătoriei, când reşedinţa noului cuplu nu este patrilocală/virilocală, ci matrilocală/uxorilocală, în județul Maramureș, soțul era obligat să preia și patronimicul soției.

---

[22] Ion Bogdan; Mihai Olos; Nicoară Timiș, *Calendarul Maramureșului*, Asociația Folcloriștilor și Etnografilor Măiastra – Asociația Tinerilor Artiști, Baia Mare, 1980, p. 17.

[23] Pamfil Bilțiu, *Studii de etnologie românească*, vol. 3, Baia Mare, Eurotip, 2012, p. 84.

[24] Armand Guţă, *Femeia gravidă, femeia lăuză şi protectoratul divin*, în ****Etnologie românească. Folcloristică şi etnomuzicologie, vol. III, Naşterea şi copilăria. Partea a 2-a: Ritualitate postnatală; Copilăria între ludic şi folcloric; Pedagogie infantilă*, coordonatori: Sabina Ispas, Nicoleta Coatu, Partea a II-a, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2012, p. 25.

[25] *Ibidem*, p. 28.

[26] Nicolae Constantinescu, *Etnologia şi folclorul relaţiilor de rudenie,* Editura Univers, Bucureşti, 2000, p. 166.

[27] Armand Guţă, *Femeia gravidă, femeia lăuză şi protectoratul divin*, în ****Etnologie românească. Folcloristică şi etnomuzicologie, vol. III, Naşterea şi copilăria. Partea a 2-a: Ritualitate postnatală; Copilăria între ludic şi folcloric; Pedagogie infantilă*, ed. cit., p. 29.

De obicei, reședința noului cuplu este virilocală: „în unele sate, în Maramureş, mireasa adusă dintr-un alt sat la casa mirelui, precum şi caii de la căruţă sunt legaţi la ochi pentru a nu recunoaşte drumul în cazul în care, mireasa, ar dori să se reîntoarcă la casa părintească – căsătoria trebuie să fie pe toată viaţa”[28]. În mod normal, femeia nu ia în căsătorie, este luată în căsătorie. Aceasta dobândeşte un nou status (nevastă), un nou cămin (reşedinţă virilocală), un nou nume de familie. Când reședința soțului devine uxorilocală, se zice despre el că s-a „măritat”. Uneori își păstrează numele de familie, adăugând și numele de familie al soției, alteori preia numele de familie al nevestei, renunțând la numele său de familie. Există situații când se consideră că numele de familie nu este de bun augur, astfel se renunță cu ușurință la acel nume (de exemplu: Găină, Tiran, Șoricel etc.). Termenul „soţie*”* (*nevastă, muiere, boreasă*) (re)aminteşte de latinescul *uxor* <*„* soaţă cu care te-ai obişnuit”, termenul „soț” face trimitere la latinescul *maritus, -i* > „conjugal”[29].

iii. Trecerea la monahism implica schimbarea numelui în actele acceptate în interiorul cultului, nicidecum în actele oficiale. Odată cu schimbarea numelui, sesizăm devenirea unui om nou la nivel simbolic. Schimbarea numelui odată cu intrarea în monahism „se face în deplinul acord al celui în cauză și al clerului, fiind percepută ca renunțare deliberată și simultană la numele și la omul de până atunci”[30]. Primilor creștini, deveniți monahi, li se schimba numele prin Taina Sfântului Botez (Pantoleon→Pantelimon)[31]. Cei care treceau la monahism și aveau nume de sfinți (Ioan, Ilie, Vasile etc.) li se păstra numele de la botez.

3. Concluzii

Schimbarea numelui în situații-limită (naștere, căsătorie, monahism) potențează importanța antroponimului (prenume, nume de familie), dar și vulnerabilitatea ființei umane în fața destinului. Praxisul ritualic cu funcție reparatorie, interdicțiile au menirea de a anihila răul, starea maladivă, verdictul infaust. Momentele tari din viața omului (naștere, căsătorie) generează tensiune care poate fi anihilată prin practici ritualice. Schimbarea numelui în monahism implică transformare, (re)nașterea unui om nou. De obicei, numele schimbat prin practici păgâne nu capătă autonomie. Numele de botez este unic, rolul preotului este esențial. De asemenea, implicarea moașei, mamei, nașilor, comunității era extrem de importantă în societatea tradițională. Schimbarea numelui în situații extreme (în caz de boală, pentru a păcăli moartea sau în cazul căsătoriei când reședința era uxorilocală ori în cazul intrării în monahism) potențează cât de fragilă este linia de demarcație care se instituie între sacru și profan. Schimbările de nume, interceptate în Biblie, oferă o analiză diacronică. Totodată, analiza diacronică augmentată de analiza sincronică și de perspectiva comparativ-analitică subliniază complexitatea temei tratate.

BIBLIOGRAPHY

****Vida Gheza. Centenar 1913-2013*, București, Editura Academiei Române, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013.

****Etnologie românească. Folcloristică şi etnomuzicologie,* vol. III, *Naşterea şi copilăria. Partea a 2-a: Ritualitate postnatală; Copilăria între ludic şi folcloric; Pedagogie infantilă*, coordonatori: Sabina Ispas, Nicoleta Coatu, 2012.

[28] Delia-Anamaria Răchișan, *Privire apolinică. Studii de literatură, etnologie și folclor. Perspective comparativ-analitice*, ed. cit., p. 130.

[29] ****Dicţionarul limbii latine*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973, p. 59, p. 355.

[30] Daiana Felecan, *Nume de botez - între sacru și profan. Abordare teoretică*, în *Name and Naming, Sacred and Profane in Onomastics*, September 5-7, Edited by Oliviu Felecan, 2017, p. 31.

[31] A se vedea viața Sfântului Mare Mucenic Pantelimon, https://doxologia.ro/viata-sfant/viata-sfantului-mare-mucenic-tamaduitor-pantelimon, Accesare site: 27. 11. 2022.

***_Biblia sau Sfânta Scriptură,_ București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997.

***_Dicţionarul limbii latine_, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973.

Bilțiu, Pamfil, _Studii de etnologie românească_, vol. 3, Baia Mare, Eurotip, 2012.

Bogdan, Ion; Olos, Mihai; Timiș, Nicoară, _Calendarul Maramureşului_, Asociația Folcloriștilor și Etnografilor Măiastra – Asociația Tinerilor Artiști, Baia Mare, 1980.

Constantinescu, Nicolae, _Etnologia şi folclorul relaţiilor de rudenie_, Editura Univers, Bucureşti, 2000.

Eminescu, Mihai, _Poezii. Proză literară,_ București, Editura Cartea Românească, 1984.

Felecan, Daiana, _Nume de botez - între sacru și profan. Abordare teoretică_, în _Name and Naming, Sacred and Profane in Onomastics,_ September 5-7, Edited by Oliviu Felecan, 2017, pp. 19-33.

Gennep, Arnold van, _Riturile de trecere_, traducere în limba română de Lucia Berdan, Nora Vasilescu, Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, Editura Polirom, Iaşi, 1996.

Ghinoiu, Ion, _Sărbători şi obiceiuri româneşti,_ Bucureşti, Editura Elion, 2002.

Marian, S. Florea, _Naşterea la români. Studiu etnografic_, București, Editura Saeculum I.O., 1892.

Nicolau, Irina; Popescu, Ioana, art. „Introducere în etnologia primei copilării", în _Revista de Etnografie şi Folclor_, tom. 28, nr. 1, 1983.

Răchişan, Delia-Anamaria_, Privire apolinică. Studii de literatură, etnologie și folclor. Perspective comparativ-analitice_, ediția a doua, revizuită și adăugită, Cluj-Napoca, Editura Mega; Editura Argonaut, 2017.

Răchişan, Delia-Anamaria_, Mitologia românească și estetica artei tradiționale din Maramureș,_ București, Editura Academiei Române, 2015.

Ruxăndoiu, Pavel, _Folclorul literar_, Bucureşti, Editura „Grai şi suflet", 2001.

Stăniloae, Dumitru, _Din aspectul sacramental al Bisericii_, în _Studii Teologice,_ XVIII, nr. 9-10/1966, pp. 531-562.

Şorban, Raoul, „VIDA", București, Editura Meridiane, 1981.

Surse electronice:

Gafton, Alexandru, _Numele în Biblie_, în _Analele ştiinţifice ale Universităţii Alexandru Ioan Cuza din Iaşi_, seria 3, Lingvistică, 2005, pp. 165-179. http://mail.lit.uaic.ro/gafton/numeleinbiblie.pdf, Accesare site: 27. 11. 2022.

Iuga, Nicolae, _Lupul ca arhetip al inconștientului colectiv,_ https://www.youtube.com/watch?v=aGh0uJmOuuc, Accesare site: 27. 11. 2022.

Pufulete, Silviu Petre, _Numele și schimbarea numelui_, https://www.crestinortodox.ro/religie/numele-schimbarea-numelui-69558.html, Accesare site: 27. 11. 2022.

***_Viețile Sfinților. Viața Sfântului Mare Mucenic și Tămăduitor Pantelimon_, https://doxologia.ro/viata-sfant/viata-sfantului-mare-mucenic-tamaduitor-pantelimon, Accesare site: 27. 11. 2022.

THE FIELD OF CERAMICS IN ASIAN NEOLITHIC

Ioana-Iulia Olaru
Assoc. Prof., PhD, „G. Enescu" National University of Arts, Iași

Abstract: In this material, it is presented a field which is new in Neolithic, that is the one of ceramic pots which appeared, just like the one of buildings, as a result of sedentarization and of the need of containers, but also inside ritual practices. It is about the same time and about an artistic field, ceramics involves continuous development up to perfection and also creativity, both in forms and decorations and in the technique of crafting – which is permanently evolving, from hand-made pots to the ones created mechanically, using the potter's wheel. This field will be followed in Neolithic, in Mesopotamia (where the potter's wheel was invented) and also throughout the Asian space.

Keywords: tectonic, groove, slip, aceramic, stylization

Absența olăritului în industria paleolitică este o teză deja acceptată. De altfel, și în zilele noastre există popoare primitive care nu cunosc olăritul, nomazi care rezolvă problema fragilității vaselor ceramice prin înlocuirea lor cu recipiente din lemn sau din piele (iar popoarele cu o cultură mai avansată – cu vase din metal). Piesele din lut paleolitice găsite au fost doar figurine, niciodată recipiente.

Nou apărută în perioada neolitică este așadar această modelare a lutului purificat și degresat, uscat mai întâi la soare (altfel ar crăpa, dacă ar fi așezat direct pe foc) și apoi ars la peste 600º C pentru a-și păstra forma. Ceramica este o invenție motivată de nevoia de recipiente – suficient de rezistente pentru a păstra lichidele și hrana (să nu se descompună în contact cu lichidele) – a omului neolitic sedentar. În Neolitic, modul de viață agricol a implicat și noi nevoi ale comunităților stabile, dar vasele au servit și scopurilor ritualice, în afara uzului casnic. Probabil a luat naștere prin acoperirea cu un strat de argilă a unui coș împletit din nuiele ca să fie neted (care a fost uitat pe foc). Ea presupunea cunoașterea proprietăților argilei față de acțiunea arderii (cunoscută de la modificarea lutului care acoperea vetrele): diferențe de culoare în funcție de tipul de lut și de climă (cromatică neagră, cafenie sau roșie), ori de plantele care alimentează cuptorul (tonuri pastelate sau cenușiu-murdare), de tipul de ardere (luciu roșietic dacă aerul ajunge direct la jeratic și fierul se oxidează, nuanță cenușie dacă gazele nu se evacuează și sărurile de fier se reduc, ori culoare închisă dacă se degajă un gaz carbonic datorat resturilor organice sau cărbunelui în material).

În afara rolului de martor al schimbărilor sociale și economice de-a lungul timpului, ceramica este și un domeniu istoric: datorită ei se pot studia și contactele între culturi, întinderea relațiilor comerciale ale unei civilizații, direcțiile invaziilor.

Desigur, ceramica este și un domeniu artistic important – și pentru această perioadă (neolitică) și pentru toate timpurile, de altfel –, fiind unul dintre cele mai comercializate tipuri de articole, în ciuda perisabilității (și aceasta, datorită greutății mici a vaselor). Ea înregistrează evoluția obiceiurilor și a gusturilor estetice, datorită ei făcându-se astfel distincția între diversele

culturi neolitice[1]. Aceasta şi pentru că rezistenţa de-a lungul mileniilor a acestei Arte a pământului şi a focului a putut oferi date precise în Istoria civilizaţiei[2] şi mai ales a Artei. Fiind un domeniu utilitar, câteva tipuri principale de vase (ca formă şi ca ornamentaţie) s-au născut spontan în toate zonele (legat de destinaţia de recipient a acestora), urmând ca treptat ceramica să se îmbogăţească cu tipuri regionale, influenţele acţionând mereu, de la centrele de olărit mai deschise progresului, spre cele vecine.

În Orient, primele vase ceramice din această zonă au fost realizate începând din mil. al IX-lea î.Hr. de populaţia sedentarizată de vânători-culegători a culturii Jomon (Japonia) – perioadă supranumită „a olăriei împletite" (cca 10 000[3]/9 000 – 300 î.Hr.), datată aşadar într-o perioadă care coincide cu Mezoliticul şi Neoliticul din istoriografia occidentală. Examinări cu C14 efectuate concomitent în SUA şi în Japonia asupra unor fragmente ceramice decorate cu linii fine în relief, găsite într-o grotă din Kyushu şi într-un adăpost sub stâncă din Shikoku, le datează, surprinzător, în 12 000 î.Hr.[4]. Sunt primele vase din lut cu decoraţii. (Va urma ceramica lucrată la roată a perioadei Yayoi – 300 î.Hr. – 300 d.Hr. – dar această perioadă deja nu mai aparţine Preistoriei). Deşi au cunoscut atât de timpuriu ceramica, comunităţile Jomon erau nomade la început, practicând pescuitul, vânătoarea şi culesul (la Hamansuno, în sudul Ins. Hokkaido, la 7 000 – 5 000 î.Hr.) (un Neolitic ceramic fără producţie propriu-zisă).

Formele vaselor Pre-Jomon (cca 12 500 – 10 000 î.Hr.) şi Proto-Jomon (cca 10 000 – 5 000 î.Hr.) erau simple, cu gura largă şi fundul conic sau rotunjit. Decoraţia folosea motive liniare sau în relief, realizate prin incizii cu unghia sau cu pieptenele, ori prin imprimare şi ştanţare cu scoica. În perioada veche (cca 5 000 – 3 500 î.Hr.), continuă aceleaşi decoruri, în imprimare folosindu-se un bastonaş acoperit de argilă, pe care era trasat un şnur împletit sau înnodat, obţinându-se decorul şnurat sau cu impresiuni şnurate. În formele vaselor, se va prefera baza dreaptă, uneori conică sau circulară (influenţe ale Neoliticului Asiei de nord-est). În perioada mijlocie (cca 3 500 – 2 500 î.Hr.), formele erau adânci, complexe: uneori protuberanţe masive, cu decoruri cu motive şnurate şi reliefuri spiralice. Vasele perioadei târzii (cca 2 500 – 1 000 î.Hr.) vor avea extrem de variate şi rafinate forme şi decoruri.

Nivelul calitativ cel mai înalt va fi atins de ceramica împletită Jomon (lucrată exclusiv manual). Modelate în lutul moale, aceste vase au o mare diversitate de forme (animaliere şi umane), decorul fiind reprezentat de striuri ca la amprente, iar instrumentele folosite pentru imprimare erau funia împletită, beţele şi rogojinele[5]. Vasele Jomon au iniţial o decoraţie simplă, împletită, răsucită (de semnalat este descoperirea arheologică a unor vase asemănătoare pe coastele Ecuadorului şi ale Columbiei). Motivele erau diagonala, spirala, zig-zag, os de peşte, unele aveau capete de rozătoare, şerpi, păsări[6]. Acestea vor fi urmate de etapa caracterizată prin forme ambigui, chiar ciudate, datorate şi lucrăturii „sculpturale" a lutului, prin imprimare cu corzi împletite, rezultând un relief înalt – de exemplu, o flacără pe o cupă adâncă (liniile imprimate ducând gândul la circumvoluţiuni cerebrale), ori chiar perforaţii.

Principalele localităţi unde au fost găsite diversele tipuri de ceramică în China (Yangshao, Honan, Longshang, Shang-tong) dau numele culturilor neolitice ale acestei ţări. În aşezări şi în necropole, ceramica neolitică era relizată cu roata olarului, existând mai multe tipuri:

---

[1] Al. Tănase, *O istorie a culturii în capodopere,* vol.I, Bucureşti, Editura Univers, 1984, p.86
[2] Ileana Dalea, *O istorie a artei ceramice*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1987, p.7-8
[3] J.M. Roberts, Odd Arne Westad, *Istoria lumii. Din preistorie până în prezent*, Iaşi, Editura Polirom, 2018, p.45
[4] Albert Bernard Châtelet, Philippe Groslier (coord.), *Istoria artei,* Bucureşti, Editura Univers enciclopedic, 2006, p.1101
[5] Octavian Simu, *Civilizaţia japoneză tradiţională,* Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1984, p.308-309
[6] Jane Turner, *The Dictionary of Art,* vol.17, New York, Grove'Dictionaries, 1996, p.30

din argilă roșiatică, cu decorații simple: motive liniare colorate, în negru și roșu, desfășurate în jurul vasului, o decorație cu amprente de șnur; tipul cu modele florale, cu un desen elegant și curbiliniu; rafinata ceramică neagră, cu pereți subțiri. Scopul decorației era magic, de atragere a bunăvoinței forțelor supranaturale[7].

Ceramica Yangshao are o deosebită calitate din toate punctele de vedere (tehnic, formal, ornamental). Tehnica făuririi este foarte bună, vasele fiind lucrate pe un suport rotativ, finisate îngrijit, pasta fiind fără impurități. Prin ardere oxidantă, la 1 000º C, se obțin multe culori ale vaselor, de la galben deschis la roşu intens. Și tehnica decorației (policrome) este de înaltă calitate: pictarea pe argila încă umedă, cu culori închise: roşu, brun şi negru; s-au păstrat și vase albe sau negre, lustruite. Eleganţei și variației formale: boluri, butelii, cupe, oale, se adaugă și motivele ornamentale interesante, dintre care unele au stat la baza scrierii chineze, motivele non-figurative (cercuri, pătrate) predominând, dintre cele figurative fiind preferate cele animaliere, în special pești stilizați tot geometric (bazinul Wei). Cunoscută este ceramica din faza târzie (mil. al III-lea – al II-lea î.Hr.), lucrată manual, în tehnica colacilor de argilă, caracterizată în ceea ce privește formele prin amfore mari și urnele funerare globulare sau piriforme din valea fluviului Tao, din necropolele de pe dealurile de la Banshan (Panshan), ornamentate gometric prin pictură: cu motive curbilinii (volute, spirale şi cercuri concentrice) sau rectangulare (rețele sau tablă de șah). Această cultură ne-a lăsat și o olărie de uz casnic, întâlnită până în cultura Longshan, cu o decorație imprimată cu şnurul înfăşurat, cu pieptenele, cu împletituri şi ţesături.

Ceramica culturii Dawenkou era lucrată manual, decorată cu pictură pe fondul cenuşiu sau alb, cu forme variate: ibrice tripode, cu marginea răsfrântă (de tipul *gui*/*kui*, binecunoscut în cultura Longshan), amfore, fructiere.

Cea mai renumită ceramică a culturii Longshan este neagră, lustruită, cu pereții de grosimea cojii de ou, cu decorație cu incizii liniare sau în formă de nori și tunete, ori măști-animale taotie, măști de animale și de om ornamentând și picioare de trepiede. Dar ceramica obișnuită era cea cenușie, cu decor incizat, amprente de șnur și de împletitură din nuiele, precum s-au găsit și câteva piese brune, roșii sau albe. Arderea se făcea în cuptoare evoluate, cu camere de ardere în vârf. Cea mai mare parte a ceramicii era confecționată la roata olarului. Ca forme, ceramica Longshan este variată: cupe, boluri cu picior (acesta – decorat cu bandă cu caneluri, figuri geometrice scobite, reliefuri), trepiede, borcane, cești, vase cu capac, pahare cu buză plată, ca borul unei pălării (uneori cu capac în formă de bol[8]), cutii și ulcioare cu corp în formă de animal cu două picioare scurte din față și un picior mare la spate. Ceramica realizată cu roata avea forme unghiulare, ce evocă vasele din metal și chiar se vor regăsi la vasele din bronz din perioada Shang (în siturile Longshan nu există vase din metal).

În situl Hemudu (datat 5 000 – 3 400 î.Hr.), ceramica (neagră) avea o pastă foarte bună, forme variate și decorație cu șnurul. În fazele târzii era lucrată la roată.

Ceramica culturii Daxi ne-a lăsat forme cilindrice, fără corespondent în contemporaneitatea chineză; avea decor pictat cu negru, brun şi roşu, pe angoba roşie.

O mare dezvoltare a cunoscut ceramica în cultura Qujialing, când atinge o mare dezvoltare. Este lucrată la roata olarului și are decorație în tehnica pictării și a imprimării. Fondul este alb-cenușiu. În forme, se simt influențe Longshan: se regăsesc cupe cu picior înalt, cilindric, ibrice cu picioare conice.

[7] Dan Cruceru, *O cale spre universalitate. Eseu despre identitatea culturii chineze,* București, Editura Meridiane, 1987, p.271
[8] Jane Turner, *op. cit.*, vol.19, p.640

Caracteristică complexului cultural Yueh este şi ceramica grosieră, decorată la bază cu şnurul şi incizată în partea superioară, dar şi o ceramică mai fină, cu vase cu fund rotunjit şi decor curbiliniu ştanţat, care a evoluat spre un decor geometric, caracteristic mil. al II-lea î.Hr. (Neoliticul târziu).

Ceramica Dapengeng este decorată inițial cu impresiuni de șnur și de pieptene, apoi cu motive geometrice.

În India, ceramica a început să fie făurită pe la mijl. mil. al VI-lea î.Hr., așa cum atestă descoperirile din situl Mehrgarh și Kili Ghul-Muhammad-Togau (Belucistan, Pakistan), în tehnica, practicată și în zona iraniană, a colacilor de argilă; în decorație, se foloseau motive geometrice, înviorate cu cele vegetale și zoomorfe. În mileniul următor, tehnica era roata cu „arcuş" (înainte de 4 000 î.Hr.), iar decorația, pictată, era realizată în stilul centrelor de olari importante: Kili Ghul-Muhammad-Togau și Mehrgarh, motivele fiind geometrice, animaliere (frize cu ţapi, păsări) şi antropomorfe (dansatoare). Ceramica pre-harappeană este autohtonă, dar sunt detectate influențe ale culturilor iraniene Sialk şi Hissar.

În Mesopotamia, cel mai vechi meșteșug era olăritul. Ceramica neolitică mesopotamiană are similitudini cu cea a Eneoliticului din sud-estul Europei, însă nu stilistic, ci doar tehnic (deși, și în această privință, cultura Halaf avea și temperaturi mai ridicate de ardere a vaselor). Cea mai timpurie ceramică a fost găsită la Mureybet (cca 8 000 î.Hr.), dar chiar și un mileniu mai târziu, multe situri din apropiere de Tell Afar (nordul Mesopotamiei) erau încă aceramice; pe de altă parte însă, în aceeași zonă, la Tell es-Sotto și la Umm Dabaghiya, exista în mil. al VII-lea î.Hr. o cultură numită Sotto, Jazira sau proto-Hassuna, cu o ceramică simplă, grosieră, lustruită, arsă ușor, decorată prin incizare, relief plastic sau pictare (cu vopsea roșie – modele geometrice), care va avea, în nivelurile sale ulterioare, asemănări cu cultura Hassuna timpurie. Încă de la sf. mil. al IV-lea, în Mesopotamia se folosea roata olarului. Cultura Umm Dabagijah avea și o ceramică grosieră, cu paie în compoziţie, nedecorată, cu forme precum boluri cu gura ovală și ulcioare mari, carenate, dar și o ceramică fină, lustruită, pictată uneori cu vopsea roşie, cu benzi și puncte, ori decorată cu reliefuri plastice: butoni, motive geometrice, antropomorfe, protome animaliere, cu asemănări cu vasele de la Bouqras.

Cultura Halaf ne-a lăsat una dintre cele mai frumoase ceramici din întreg Orientul Apropiat în tehnica de un înalt nivel, dar mai ales în rafinamentul designului. Vasele sunt făurite dintr-o pastă gălbuie, epurată de impurități, arse în cuptoare speciale, în centre artizanale specializate, ceramică pictată înainte de ardere, pe lutul încă neuscat complet. Decorația, pictată, era policromă, recurgând la motive în formă de cadre rectangulare acoperite de o rețea de linii, puncte, cruci, între care își fac loc și motive figurative: mamifere (girafe, antilope, uneori în mici elemente repetitive: tauri, cerbi), păsări, oameni. I-a fază a produs ceramică policromă frumos pictată, în vopsea roșie sau neagră, un pigment alb gros fiind aplicat ca o a treia culoare. La începuturile culturii, exista şi o specie neagră lustruită, cu pereţii groşi. Ca forme, a fost cunoscută o varietate de boluri (cu pereţii drepţi – *cream bowl*, globulare, carenate), farfurii, străchini, ulcioare cu gura evazată. Decorația recurge la motive realiste: florale, antropomorfe (figuri feminine), zoomorfe: pești, păsări, pantere, reptile, ori la stilizări: capete de animale (bucranii), precum și la geometrie: romburi haşurate, motive dispuse în benzi şi metope. În faza mijlocie, vasele sunt carenate și au buză evazată; sunt realizate într-o tehnică superioară calitativ. Cea mai bună ceramică policromă[9], cu vase puțin adânci, aparține ultimei faze și folosește motive roşii, negre şi albe, pe fondul galben-cald sau portocaliu-piersică al vasului (regiunea

[9] V. Gordon Childe, *De la preistorie la istorie*, București, Editura Științifică, 1967, p.80

Hamrin) (placa policromă de la Arpachiyah, nordul Irakului)[10]. La Yarim Tepe s-au găsit vase zoomorfe.

Ceramica culturii Hassuna (înc. mil. al V-lea î.Hr., cultura în sine fiind caracteristică mil. al VI-lea î.Hr.) este realizată manual și include tipuri nedecorate, dar și vase decorate în tehnici precum pictura și/sau incizia, cu motive geometrice în triunghi, brăduț, os de pește. Între forme (cele mai comune fiind ulcioarele), distingem „tăvile de decorticare" (a cerealelor) – vase ovale cu fund plat –, și borcane mari de depozitare, cu profil triunghiular. Olăria fină este pictată cu roşu-brun pe angoba crem-roşiatică, lustruită, a vasului. La ceramica *arhaică*, tehnica este pictura, iar motivele sunt benzi late sub buză, grupuri de linii oblice; la cea *clasică*, tehnica este incizia benzilor liniare în angoba umedă. Cele mai vechi cuptoare de ceramică cu cupolă în două trepte datează din această cultură și au fost descoperite la Yarim Tepe; ridicau o temperatură de până la 1 000º C[11].

Ceramica Samarra (a II-a jum. a mil. al VI-lea î.Hr.) demonstrează un meşteşug uimitor de bun. …Și în tehnică, și în decorație. Ceramica fină era realizată din pastă de bună calitate, care folosea ca degresant nisipul, acoperită cu o angobă de culoare deschisă. Culoarea gălbuie a vaselor se datora arderii oxidante. Dintre toate tehnicile (de decorație): nepictată, pictată, incizată şi combinată, nivelul artistic cel mai înalt îl atinge ceramica pictată – cu negru sau brun pe fond crem. Motivele sunt variate și elaborate: benzi paralele înguste, cadrane repetitive, motive geometrice complexe, liniare, simbolice (cruci), motive figurative: zoomorfe (caprine, antilope, bucranii, păsări, pești, scorpioni), dispuse în șiruri, precum și motive antropomorfe (femei cu păr ondulat), toate dispuse cruciform ori turbionar. Decorul în care se combină pictura cu incizia redă feţe feminine, cu ochii în formă de boabe de cafea, și se găsește pe *vase-efigie*, legate probabil de miturile fecundității specifice acestor comunităţi cu o spiritualitate complexă (după cum ne-o dovedește simbolistica). Există și o ceramică grosieră, nedecorată, cu forme diverse: tăvi de decorticare, străchini, boluri, ulcioare.

Cultura Ubaid are două tipuri de ceramică fină: cea cu angobă roșiatică și cea pictată cu negru, cu motive geometrice, vegetale și zoomorfe (clasică). Ceramica grosieră este decorată prin incizare sau imprimare cu pieptenele. Formele sunt diverse: boluri, cupe, străchini cu pereţi foarte subţiri, vase de cult (în formă de animale, cădelniţe). I-a fază a ceramicii Ubaid (numită Eridu), descoperită în situl de la Tell al-Ubaid (mil. al V-lea î.Hr.) este monocromă, verzuie, bine realizată, cu decorație geometrică, mai elaborată în fazele timpurii (mil. al VI-lea î.Hr.). Faza a II-a (numită Hajji Muhamad, după un sit de lângă Uruk) are modele dipuse *al over*, pictate sau negative. Din faza a III-a este atestată folosirea roții olarului (mijl. mil. al V-lea î.Hr.), care se va răspândi în faza următoare. Produsele Ubaid ale fazelor a III-a și a IV-a conțin ceramică monocromă, cu desene simple geometrice.

Din tot Orientul Apropiat, Iranul are cea mai mare complexitate a tehnicilor de făurire a vaselor și cea mai mare varietate a stilurilor ceramicii antice. Olăritul se răspândește din mil. al VII-lea î.Hr., deși câteva cioburi de ceramică arsă (provenite din vase de depozitare descoperite la Ganj Dareh) au fost datate în mil. al VIII-lea î.Hr. (unele chiar cu decorații împunse și incizate)[12]. De la Tepe Guran provine una dintre cele mai vechi ceramici pictate, care evocă anterioarele recipientele-coș și folosește motive liniare și geometrice, asemănătoare coșurilor.

Ceramica culturii Jarmo (mil. al VII-lea î.Hr.) avea forme simple (ulcioare şi boluri), câteodată lustruite, pictate cu diferite motive amplasate sub buză (arbori şi linii punctiforme

[10] Andrew Sherratt, in Lawrence Gowing (ed.), *A History of Art*, Oxfordshire, Grange Books, 1995, p.18
[11] Jane Turner, *op. cit.*, vol.21, p.305
[12] Jane Turner, *op. cit.*, vol.12, p.47

oblice). Motivele erau inițial mai mult incizate sau în relief plastic aplicat, pentru ca în cea de-a II-a jum. a mil. al VI-lea î.Hr., să evolueze către stilul Sarab, cu boluri carenate, decorate cu benzi orizontale pictate sub buză, cu culori închise pe fondul deschis sau invers. Exista şi o ceramică grosieră, cu angobă roşiatică.

Până în sec. al VI-lea î.Hr., tradiția ceramicii se împământenește în Zagros și Kuzistan. În Zagros, în mil. al V-lea î.Hr., la Tepe Giyan (sit din apropiere de Nahavand) au fost introduse motive animale. Cea mai timpurie olărie era făcută manual, cu slip roșu, nedecorată, ori decorată cu motive geometrice sau naturaliste și chiar cu modelări plastice. Ceramica Dalma (sit de la sud de Lacul Urmia) are boluri decorate cu modele geometrice pe exterior și, uneori, slip roșu în interior. Tehnicile decorației erau pictura, precum și impresiunea – cu degetele, unghiile sau bețișoare de stuf. La Tepe Sialk, ceramica (boluri, cupe cu picior, pahare conice) era decorată cu păsări, căprioare, gazele, personaje umane, dar și doar cu pastile (bolurile).

Din cultura Hissar, ceramica fină era lucrată din pastă bună, fiind pictată cu culoare închisă pe angobă roşie, la care se adaugă și o specie grosieră, pictată cu culori închise pe fond deschis.

Ceramica culturii Susiana s-a caracterizat prin mai multe specii, dintre s-a evidenţiat cea fină, pictată policrom, cu motive geometrice şi zoomorfe (insecte, șerpi, păsări, capre, oi, pantere, câini). La Choga Mish, olăria din perioada susiană arhaică este lustruită și pictată – cu meandre negre la piesele timpurii. Cele mai recente vase aveau forme elegante şi o decorație cu pictură mată, de culoare brună sau neagră, cu motive geometrice și uneori figurative: fitomorfe, zoomorfe, antropomorfe, stilizate[13]; (straturile mai vechi ale necropolei de la Susa au păstrat și ceramică grosieră, decorată prin incizare). Pentru că animalele pictate pe ceramica susiană nu aparțin faunei locale (ibexul), probabil că ceramica proto-susiană a fost adusă din alte locuri. După ceramica arhaică, va urma o fază cu o ceramică cu o tehnică mai puțin bună: o pastă inferioară calitativ, cu pictura mai puțin fixată, dar există acum bicromie (roșu+brun). În schimb, în motivistică întâlnim o stilizare dusă până foarte departe, aproape de geometrie.

În regiunea platoului central iranian, în bazinul Lacului Daryacheh–ye–Namak, s-a dezvoltat pe la 4 000 î.Hr. cultura Sialk (sit eponim lângă Kashan). Vasele din nivelul I (înc. mil. al VI-lea î.Hr.), amestecate cu pleavă, erau pictate cu motive decorative geometrice în cromatică închisă pe fond roz-deschis, urmând tradiția coșurilor împletite din trestie. În nivelul Sialk II (sf. mil. al VI-lea î.Hr.), ceramica de acum are culori închise pe fond roșu, cu care sunt pictate motive zoomorfe trasate din linii simple: păsări, mistreți, ibiși, reprezentați totuși într-un stil realist. În nivelul următor (Sialk III), ceramica evoluază mai ales în privința formelor tot mai elegante datorită introducerii folosirii roții olarului și a cuptorului cu grătar: boluri, borcane, potire, cu pictură neagră pe suprafață roșie prin care se obțineau motive zoomorfe: ibiși, berze, șerpi, pantere, mufloni) are un realism diferit de cel al perioadei precedente, care va fi urmat imediat de stilizări puternice în Sialk III, când motivele erau benzi de motive geometrice și naturaliste, exemple fiind ceramica găsită la Godin Tepe (sit în Munții Zagros), formele fiind boluri, pahare, borcane, o olărie fină în general.

În zona Siria-Palestina, ceramica arsă a fost descoperită din 6 200 î.Hr. și aparținea țăranilor din câmpiile siriene din nordul Bouqras-ului, Aswad și Damishliyya; micile vase din argilă găsite la Mureybet, datând din 8 000 î.Hr., probabil erau arse accidental. Utilizarea ceramicii a fost la început sporadică, cu un precursorat în vasele albe găsite în siturile din nordul Siriei – olărie din var sau ipsos – fabricate pe la 7 000 î.Hr. (descoperite la El-Kown sau Bouqras) sau pe la 6 000 î.Hr. (la Tell Sukas și Ugarit) – aceste materiale ieșind din uz ulterior.

[13] *Ibidem*, vol.7, p.186

Decorația erau realizată prin stanțare, incizare ori pictare cu ocru roșu. Din 4 000 î.Hr., olăria (făurită manual) era lustruită, cu decorație elaborată, realizată incizat[14]. La Buqras, s-a dezvoltat treptat o industrie ceramică; bolurile şi străchinile aveau forme simple, uneori carenate; erau făurite din argilă fină, de culoare deschisă; suprafața era tratată variat, prin lustruire, silpare, incizii umplute cu alb, vopsire cu modele geometrice simple (triunghiuri, zig-zag-uri). În zona religioasă de la Teleilat el-Ghassul, s-a descoperit o multitudine de vase de cult, unele cu forme zoomorfe și antropomorfe, cu decorație elaborată.

În Neoliticul timpuriu și mijlociu (5 600 – 4 500 î.Hr.), cultura Yarmukian are o ceramică grosieră, angobată cu roşu, amintind de ceramica Hassuna: ulcioare cu gât, oale, boluri, cupe cu picior, decorate, incizat şi pictat, cu benzi cu motive în os de peşte.

În Neoliticul târziu (4 500 – 4 000 î.Hr.), faza Wadi Rabah are o ceramică lustruită, închisă la culoare, cu vase mari. Ulcioare, boluri, străchini şi farfurii, ce amintesc ceramica Halaf, au decorație incizată și cu impresiuni cu scoica, cu motive în os de peşte. Din perioada chalcolitică (3 500 – 3 100 î.Hr.), ceramica a evoluat de la ulcioare şi boluri uneori pictate, la care se adăuga ceramica lustruită, închisă la culoare – la ulcioare, vase conice, vase cu picior, pictate cu motive geometrice în culoare brună.

La Byblos (Liban) a fost descoperită o cantitate mare de vase ceramice, lustruite, deschise la culoare, cu forme simple, liniare, şi cu ornamentică realizată prin impresiuni de scoică sau prin incizare. În faza Amuq B (la Mersin şi Judaideh), a fost realizată o ceramică cu pictură simplă (numită pre-Halaf), de culoare închisă şi lustruită, cu sau fără angobă, perpetuată până în Amuq C, când s-au manifestat influenţe Halaf. Mai existau și vase din var, precum şi din piatră.

Pe teritoriul Turciei, ceramica neolitică cea mai timpurie (începând cu mil. al VI-lea î.Hr.)[15] nu era arsă la temperaturi înalte, dar era decorată cu slip; este în mare parte monocromă în diferite nuanțe, de la roșu-maro până la crem. La Hacilar s-au găsit exemple de vase cu suprafețe albe pe argila oxidată la roșu, cu motive în benzi și rețele, dar și vase de o eleganță deosebită a formelor, modelate zoomorf și ornamentate în relief, cu motive animaliere. Ceramica Hacilar din prima parte a Chalcoliticului (6 300 – 5 900 î.Hr.) imită coșurile împletite din răchită, au modele geometrice, roșu pe crem, iar ca forme (preponderant ovale), se întâlnesc boluri mai mult sau mai puțin adânci, ulcioare, dar și vase modelate în forme animaliere sau antropomorfe (femei cu rochii decorate cu dungi, căprioare așezate, privind înapoi, un mistreț, o rață cu 4 picioare), ori vase cu relief plastic: efigii umane, cu ochi din obsidian, mâini schematizate, bucranii, capete de berbec, ibex, scorpion. Este stilul „fantastic”, semi-abstract, cel mai complex și mai interesant, care folosește într-un mod semi-abstract, motivele parietale de la Çatal Hüyük[16].

De la început, olăria culturii Çatal Hüyük era de bună calitate, cu o pastă de culoare roşie-deschis sau cenuşie, lustruită; formele erau simple, globulare sau ovale, fără gât şi cu fundul plat. Ulterior, pasta a fost una de foarte bună calitate, cu nisip în compoziție, lustruită, culorile variind între crem, roz şi portocaliu, peste care decorația era realizată prin pictare cu roşu sau prin incizare; torţile-urechiuşe erau tubulare, semilunare, ori în mâner de coş.

Ceramica culturii Can Hasan, specifică Neoliticului târziu și Chalcoliticului, era de culoare deschisă, lustruită, monocromă; în I-a jum. a mil. al V-lea î.Hr. a apărut pictura ca decorație, cu roşu şi brun pe fondul crem sau cenuşiu, motivele fiind liniare şi geometrice, treptat, tipurile devenind tot mai variate: monocromie (roșu ori negru lustruit), bicromie (roşu şi

[14] *Ibidem*, vol.30, p.196
[15] Jean Deshayes, *Civilizațiile vechiului Orient,* vol.I, București, Editura Meridiane, 1976, p.43
[16] Jane Turner, *op. cit.*, vol.1, p.824

crem), policromie; precum și formele s-au diversificat, dar și decorurile, care primesc motive noi: meandre și romburi (care vor lăsa locul motivelor curbilinii și pătratelor haşurate), dar care vor fi regăsite și în decorația incizată – din care s-a păstrat și un vas cu simboluri solare și animaliere. Se va ajunge în final la o ceramică lustruită, neagră, cu modele albe. Ceramica grosieră era monocromă, de culoare închisă, lustruită.

Pentru sfârșitul Chalcoliticului este specifică cultura Korucu Tepe, cu o ceramică predominant închisă, roşie şi neagră, cu pereţii groşi, la care se adaugă cea lustruită, cu decoraţie pictată amintind cultura Halaf. Ca forme existau, în principal, ulcioare fără gât, boluri cu torţi orizontale şi benzi în relief aplicate sub buză, asemănătoare cu descoperirile de la Tepecik şi Kor Tepe (Turcia). În fazele următoare, datate în mil. al IV-lea î.Hr., ceramica va fi lucrată la roata înceată.

În cazul acestui domeniu al artei, artisticul este evident în special în ceea ce privește decorația (domeniul Artei decorative, în general, este existent încă în Paleolitic, dar se afirmă ca gen în Neolitic). Tehnica de realizare a decorației a fost tot mai performantă de-a lungul timpului: produsă la început, după unii cercetători, prin imprimarea unor împletituri în lutul încă moale, s-a ajuns apoi la ștanțare cu unghia, degetul, diferite instrumente: pieptene, scoică, poanson; la această tehnică se adaugă incizia, după modelul gravărilor pe oase, doar că în ceramică era o incizie în materialul (argila) moale, pentru a se fixa desenul, aceasta fiind umplută uneori cu o pastă colorată – înainte sau după arderea vasului. Mai rar era întâlnită excizia. Precum exista și decorarea plastică: cea cu ornamente adăugate în relief, cu pastă de argilă. Și, desigur, ultima cronologic[17], a fost pictarea – și aceasta înainte sau după ardere. Toate aceste tehnici de decorare aveau ca suprafață-suport suprafața vasului – exterioară, dar și interioară (aceasta din urmă, de exemplu la boluri, străchini) –, ea putând fi netedă sau rugoasă, uneori smălțuită[18]. În reprezentările decorației, progresul este spectaculos, cu punct de plecare ornamentul exclusiv geometric, cu figuri și forme simple și clare (probabil simboluri, dar al căror înțeles nu a avut cum ajunge până la noi): linii, benzi, puncte, cercuri, triunghiuri – amplasate tectonic, în funcție de forma vasului, de segmentele acestuia, pe care le delimitează unele de celelalte și le particularizează. Va urma, cronologic, ornamentica vegetală, zoomorfă, antropomorfă și, în sfârșit, mixtă.

BIBLIOGRAPHY

Bazin, Germain, *Le message de l'absou. De l'aube au crépuscule des images,* Paris, Hachette, 1964

Châtelet, Albert Bernard, Groslier, Philippe (coord.), *Istoria artei,* Bucureşti, Editura Univers enciclopedic, 2006

Childe, V. Gordon, *De la preistorie la istorie*, București, Editura Științifică, 1967

Cruceru, Dan, *O cale spre universalitate. Eseu despre identitatea culturii chineze,* București, Editura Meridiane, 1987

Dalea, Ileana, *O istorie a artei ceramice*, București, Editura Meridiane, 1987

Deshayes, Jean, *Civilizațiile vechiului Orient,* vol.I, București, Editura Meridiane, 1976

Gowing, Lawrence (ed.), *A History of Art,* Oxfordshire, Grange Books, 1995

Roberts, J.M., Westad, Odd Arne, *Istoria lumii. Din preistorie până în prezent*, Iași, Editura Polirom, 2018

[17] Germain Bazin, *Le message de l'absou. De l'aube au crépuscule des images,* Paris, Hachette, 1964, p.16

[18] Albert Bernard Châtelet, Philippe Groslier (coord.), *op. cit.*, p.21

Simu, Octavian, *Civilizația japoneză tradițională,* București, Editura științifică și enciclopedică, 1984

Tănase, Al., *O istorie a culturii în capodopere,* vol.I, București, Editura Univers, 1984

Turner, Jane, *The Dictionary of Art,* vol.1, 7, 12, 17, 19, 21, 30, New York, Grove'Dictionaries, 1996

THE SECOND RESIGNATION OF THE METROPOLITAN VENIAMIN COSTACHI (1842)

Mirela Beguni
Lecturer, PhD, „Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The entry into force of the Organic Regulation in Moldova represented a turning point in church organization and administration, in affirming the status of the clergy and in regulating the new relations between lay and ecclesiastical authorities. The conflict that arose between Metropolitan Veniamin Costachi and ruler Mihail Sturdza, who sought the subjugation of the Church and personal control over the great monastic assets, became more and more serious with the passage of time, causing the hierarch's resignation at the beginning of 1842.

Keywords: Metropolitan Veniamin Costachi, Moldavia, Mihail Sturdza, monastic assets, Organic Regulation

În anul 1834, după o ocupaţie rusească de 6 ani, pe tronul Moldovei a urcat domnitorul regulamentar Mihail Sturdza, pe care, la 15 iulie, Veniamin Costachi, venerabilul conducător al Bisericii Principatului[1], l-a întâmpinat la Mitropolie cu „vrednic este", ca recunoaştere a unei fructuoase colaborări de două decenii la Epitropia şcolilor publice.

Deşi îndelungata cooperare dintre ierarh şi Sturdza contribuise în mod semnificativ la dezvoltarea învăţământului moldav, părând să fundamenteze o viitoare asociere constructivă, o problemă serioasă a reprezentat-o curând pentru Veniamin, în relaţiile sale cu noul şef al statului, cea a marilor averi mănăstireşti, pe care Regulamentul Organic căuta să le subordoneze puterii laice, prin extinderea şi oficializarea puterii de control a domnitorilor şi a dregătorilor lor în problemele ecleziastice, ca şi prin prevederea supravegherii ierarhilor de către un logofăt al treburilor bisericeşti, om al conducătorului statului.

Preîntâmpinând dorinţa şefului statului, despre care fusese informat de către nepotul său, Nicolae Canta, intermediarul între domn şi Mitropolie pentru acţiunile financiare, Veniamin a alcătuit, în februarie 1835, un proiect pentru „organizaţia ocârmuirii averilor pământeştilor mănăstiri", ce a fost votat de Adunare fără comentarii şi cu mulţumiri adresate ierarhului pentru „dispoziţiile pline de înţelepciune, în scopul interesului public". În legătură cu acest proiect, Mihail Sturdza îşi exprima faţă de consulul rus Timcovski, la 15 martie, satisfacţia că datorită „zelului şi sentimentelor patriotice" ale vistiernicului Canta, „fără a cărui intervenţie n-ar fi sperat niciodată să obţină un rezultat atât de complet", a dobândit de la mitropolit legea pentru administraţia mănăstirilor, prin care avuţiile bisericeşti erau pentru prima dată supuse controlului direct al guvernului, iar statul urma să primească din ele o subvenţie importantă[2].

[1] Mitropolit al Moldovei pentru aproape patru decenii (1803-1808; 1812-1842).
[2] D. Ciurea, *Veniamin Costachi şi Mihail Sturdza,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an. XXXIV, nr. 3-4, 1958, p. 242; Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor,* supl. I, vol. V (infra *Hurmuzaki*, supl. I, vol. V), coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, Bucureşti, 1894, pp. 162, 174, 176, 177, 191, 192, 224-227.

Proiectul împărţea mănăstirile în patru categorii, în funcţie de bogăţia lor, stabilea pentru fiecare categorie suma necesară întreţinerii şi prevedea ca jumătate din prisoase să se dea caselor de binefacere, iar cealaltă jumătate să fie destinată reparării edificiilor monastice şi altor cheltuieli neprevăzute, o situaţie aparte având Neamţul, Secu, Agapia, Adam şi Vorona. De asemenea, se mai stipulau arendarea moşiilor pe trei ani, la Mitropolie, în prezenţa unui delegat al domnitorului, achitarea completă a datoriilor mănăstirilor în 7 ani, înfiinţarea unei case centrale pentru primirea veniturilor, precum şi verificarea de către domn a tuturor socotelile anuale[3].

Analizând proiectul, consulul Timcovski îi răspundea lui Sturdza, în aprilie, că el este conform principiilor regulamentare, dar că s-a hotărât ca aplicarea lui să înceapă după 7 ani[4]. Probabil, un astfel de „pas foarte modest spre controlul autorităţii laice asupra administraţiei averilor mănăstireşti" a fost apreciat ca fiind prea mic prin raportare la dorinţa ruşilor, cărora Sturdza le pregătea, în 1836, un proiect de întrebuinţare a veniturilor Mitropoliei şi Episcopiilor după modelul oferit de Rusia[5], unde averile Bisericii fuseseră secularizate.

Întrucât, pentru „rezultatul nesperat obţinut de la pietatea patriotică a mitropolitului"[6], Sturdza i-a cerut lui Timcovski o răsplată onorifică pentru Canta[7], credem că faptul nu putea fi cauzat decât de „meritul" lui de a-l fi influenţat prin manipulare pe ierarh, care, după toate probabilităţile, a căutat ca prin acest proiect să prevină un rău mai mare asupra Bisericii Moldovei prin alegerea unuia mai mic.

Evoluţia tot mai gravă a lucrurilor şi abuzurile făcute cu proprietăţile bisericeşti i-a adus domnului, din partea opozanţilor săi, învinuirea că de acord cu mitropolitul, prin Canta, face schimburi silite cu averile mănăstireşti, consulul general al Franţei în Principate, Cochelet, ajungând chiar să creadă că Veniamin era „tovarăş cu Vodă" – ceea ce, aprecia Filitti, părea exclus[8].

Din păcate, divergenţele dintre harnicul şi inimosul mitropolit şi domn au luat forme tot mai grave, iar poziţiile celor doi au devenit din ce în ce mai greu de conciliat, explicaţia neaşteptatei schimbări în relaţia lor – greu de prevăzut, dacă ţinem cont de îndelungata şi armonioasa lor conlucrare anterioară – fiindu-ne oferită de diverşi autori.

Astfel, prinţul Nicolae Suţu, favorit şi ministru al domnitorului aproape 15 ani, scria: „Mihail Sturdza luase puterea în toiul unei aureole de nădejde, de devotament şi de ovaţii. Lumea aştepta de la el fericirea obştească şi se grăbea să-i cânte osanale. El, din parte-i, îşi făgăduise lui însuşi să-şi întrebuinţeze toată activitatea, toată înţelepciunea, toată încrederea ce se punea în el, pentru a strânge comori". Deşi atât Nicolae Suţu, cât şi mulţi alţi contemporani, i-au recunoscut domnitorului calităţi de bun administrator, financiar, legiuitor şi cunoscător al obiceiurilor şi al nevoilor ţării, ce „ar fi putut face fericirea patriei sale", i-au reproşat faptul că şi-a pus numeroasele abilităţi şi cunoştinţe doar în slujba propriului interes şi că a produs ţării „răni adânci", prin involuţia instituţiilor, creşterea corupţiei şi scăderea moralităţii. De asemenea, i-au imputat faptul că, pentru a-şi spori considerabila avere, a traficat locuri, ranguri boiereşti şi dreptatea în procese; că avea cota parte în arenzile publice; că şi-a mărit şi înmulţit moşiile (prin sancţionarea de către el însuşi a încălcărilor, prin obţinerea de proprietăţi în schimbul boieririi

[3] Ioan C. Filitti, *Domniile Române sub Regulamentul Organic,* Ediţia Academiei Române, Bucureşti, 1915, p. 463.
[4] *Ibidem,* p. 463; *Hurmuzaki,* supl. I, vol. V, p. 219.
[5] Ioan C. Filitti, *op.cit.*, p. 515.
[6] *Hurmuzaki,* supl. I, vol. V, p. 191.
[7] Acesta era acuzat de contemporani de a fi agentul domnului pe lângă Veniamin, „care avea toate calităţile unui adevărat monah, dar avea şi toată încrederea în nepotul său" (Ioan C. Filitti, *op.cit.*, pp. 463, 465).
[8] *Ibidem,* pp. 467, 470, 507, 508.

unora sau prin impunerea de donaţii), că vindea egumeniile, lua moştenirile vacante şi cerea pentru el excedentele bugetare, după ce întocmea bugetele cu zgârcenie maximă, spre a-şi putea însuşi ulterior acele excedente[9].

O caracterizare foarte asemănătoare i-a făcut lui Mihail Sturdza consulul francez Cochelet, care i-a reproşat faptul că s-a lăsat dominat de cea mai murdară dintre pasiuni, setea nestăvilită de bani, şi că venalitatea excesivă a guvernării lui a avut efectul dezastruos al introducerii corupţiei în toate ramurile de administraţie[10]. Alţi străini l-au zugrăvit în culori şi mai întunecate. Astfel, agentul austriac Eisenbach, imputându-i obedienţa excesivă faţă de ruşi, l-a descris, în 1844, pe şeful statului moldav ca „josnic şi târâtor faţă de Daşcov, lacom de bani, nici iubit, nici stimat", în timp ce, pentru poetul Tumanski era „sufletul cel mai negru şi mai păcătos" pe care l-a cunoscut[11].

Este aşadar de înţeles de ce, cu timpul, Veniamin a ajuns „un controlor incomod pentru acel Mihail Sturdza pe care puterea îl dezbrăcase repede de aspiraţii patriotice şi de scrupule morale", domnitorul „despotic şi adunător de argint neputându-se împăca, precum se împăcase odată aşa de bine vornicul Mihalache Sturdza, cu dezinteresatul şi visătorul mitropolit"[12].

De altfel, încă din anul 1832 Veniamin remarca, într-o scrisoare adresată episcopului Sofronie Miclescu al Huşilor, că fără ajutorul stăpânirii politice se fac multe neorânduieli împotriva canoanelor şi a legii, iar altele nu se pot respecta, şi că deja s-a început ca, făţiş, cu nepăsare, acestea să fie încălcate, spre deosebire de vremurile anterioare, în care conducerea duhovnicească a fost întotdeauna sprijinită de cea politică în realizarea lucrurilor ce ţin de ajutorul statului[13].

La fel vedea lucrurile şi Nicolae Iorga, care, analizând evoluţia relaţiei istorice dintre Biserică şi stat, aprecia că de la Kisseleff, „filosof fără religie, având ură împotriva călugărimii", statul a luat Biserica în stăpânire, uneori cu paşi mici, alteori prin lovituri mari şi neaşteptate, precum „smulgerea" moşiilor, a averilor, a drepturilor, a autonomiei sprijinite pe canoane, a culturii proprii, a şcolilor speciale, a autorităţii şi a prestigiului. De asemenea, marele istoric observa că, după ce Biserica a fost lipsită de mijloacele proprii de subzistenţă, statul a urmat, în subminarea instituţiei ecleziastice, uneori exemplul Bisericii înrobite a Rusiei, alteori pe cel al Occidentului profund laicizat, de acest proces de încălcare şi aservire considerând vinovate curentele epocii, ideile europene şi exemplul oferit de Biserica română din provinciile pierdute[14].

La scurtă vreme de la numirea ca domn al Moldovei a lui Mihail Sturdza, întrucât acesta manifesta o vădită tendinţă de a aplica discreţionar noua legiuire, în ţară a apărut o puternică reacţie contra lui[15], cei cu speranţele înşelate, cu ambiţiile nesatisfăcute şi cu drepturile încălcate

---

[9] *Memoriile principelui Nicolae Suţu, mare logofăt al Moldovei 1798-1871,* ediţie de Georgeta Penelea Filitti, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1997, pp. 140, 144, 153; Nicolae Iorga, *Istoria poporului românesc,* ediţie de Georgeta Penelea, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, p. 583; Constantin Gane, *Trecute vieţi de doamne şi domniţe,* vol. III, ediţie de Victor Leahu, Editura Junimea, Iaşi, 1973, pp. 114, 115.

[10] *Ibidem*, p. 116.

[11] Ioan C. Filitti, *op.cit.*, pp. 448, 464, 527, 531; *Memoriile principelui Nicolae Suţu...*, p. 132; Georgeta Filitti, *Fişe de cadre la 1828, https://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/inainte_de_1914/fise_de_cadre_la_1828/717* , accesat la 12.11.2022; Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol. IX, Bucureşti, 1938, p. 13.

[12] Idem, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. II, ediţie de Barbu Theodorescu, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1969, p.330.

[13] Melchisedek <Ştefănescu>, *Chronica Huşilor şi a Episcopiei*, Tipografia „C. A. Roseti", Bucureşti, 1869, p. 437.

[14] Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor,* ediţie de Mihaela Paraschiv, Editura Junimea, Iaşi, 2001, pp. 525, 529.

[15] Într-un memoriu al boierilor veliţi adresat ţarului Nicolae, aceştia îl acuzau pe domnitor de „optsprezece luni de pătimiri, însemnate de călcările cele mai de-a dreptul şi cele mai vădite împotriva duhului şi cuprinderii

dând naştere unei opoziţii strânse şi serioase”[16], care, cu trecerea timpului, a devenit tot mai numeroasă. După câţiva ani, la aceasta s-a raliat şi mitropolitul Veniamin, care, dezamăgit de încercările tot mai insistente şi mai periculoase ale şefului statului de a subjuga Biserica, a căutat ca, astfel, să înlăture loviturile îndreptate cu perfidie asupra ei, atât din interior, cât şi din exterior[17].

Mult mai ostilă era, însă, atitudinea faţă de ierarhi a lui Mihail Sturdza, care, încă de prin 1828, îşi manifestase într-un memoriu lipsa de simpatie faţă de clerul înalt, despre care afirma că este „şi mai ignorant decât boierimea, călăuzit de un josnic interes şi de porniri pătimaşe”. De asemenea, Sturdza considera prerogativa mitropolitului şi a episcopilor de a se amesteca în afacerile cârmuirii drept izvor de diferite inconveniente, apoi, după 10 ani, propunea cabinetului de la Petersburg un proiect de reorganizare ce prevedea înlăturarea clerului din Adunarea obştească şi perceperea de către stat a veniturilor Mitropoliei şi ale Episcopiilor[18].

Mai mult, arătându-i la 29 martie 1839 consulului rus Rückmann că datoriile Mitropoliei creşteau – deşi, potrivit Regulamentului Organic, ele trebuiau plătite integral până în anul 1841 – Surdza considera că trebuia instituită o comisie de verificare a socotelilor, dar, prevăzând împotrivirea lui Veniamin[19], punea problema înlăturării lui, pe care se angaja să o facă „fără violenţă şi fără şocuri”. La acestea, Rückman îi răspundea că i-a scris întâistătătorului Bisericii să delege doi clerici, care, împreună cu trei delegaţi ai ocârmuirii, să rezolve chestiunea socotelilor, şi-l felicita pentru intenţia de a face mare publicitate condiţiilor de arendare a moşiilor, căci, astfel, mitropolitul ar fi pus în imposibilitate de a se îndepărta de clauzele legii. Rückman îi cerea însă domnitorului să îl menajeze pe Veniamin, despre care îi atrăgea atenţia că e venerat în ţară, dar îl asigura, totodată, că va găsi sprijin la Petersburg dacă ierarhul ar ajunge la extreme[20].

Reglementului”, precum „o Adunare abătută în principiul ei prin numeroase nelegiuiri, dregătoriile puse la mezat, dreptatea vândută la acela care dă mai mult, cinstea, proprietatea şi toate socialnicele închezăşluiri călcate, fără mustrare de cuget, prin jignirea Reglementului, a legiuirilor şi a formelor”. De asemenea, petiţionarii se plângeau că „răutatea şi lăcomia voiesc pentru totdeauna iarăşi a arunca ţara în haosul catahrisurilor şi al samavolniciei”, iar într-un alt memoriu, lui Sturdza i se reproşa că, „fără a se înspăimânta de vreo piedică, a hotărât numaidecât a-şi îndestula nesăţioasa sete de a aduna aur, având ambiţie de a însuşi pravila în a sa persoană şi de a se înălţa mai presus de toată buna cuviinţă” (Theodor Codrescu, *Uricarul*, vol. VIII, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1886, pp. 120, 122-125).

[16] *Memoriile principelui Nicolae Suţu...,* pp. 144, 157; *Hurmuzaki*, supl. I, vol. V, pp. 270-298, 310-313, 561-565; supl. I, vol. VI (infra *Hurmuzaki*, supl. I, vol. VI), coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, Bucureşti, 1895, pp. 1, 77-79.

[17] Andrei Vizanti, *Veniamin Costaki, mitropolit al Moldovei şi Sucevei. Epoca, viaţa şi operele sale,* Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1881, pp. 82, 83.

[18] Ioan C. Filitti, *Frământările politice şi sociale în Principatele române de la 1821 la 1828,* Editura „Cartea românească”, Bucureşti, 1932, pp. 158, 183, 184 (îndreptări şi adăugiri); *Hurmuzaki*, supl. I, vol. IV, coord. D. A. Sturdza, D. C. Sturdza, Octavian Lugoşianu, Bucureşti, 1891, pp. 33, 48, 58; Anastasie Iordache, *Principatele Române în epoca modernă,* vol. I, Editura Albatros, Bucureşti, 1996, p. 146. Mai mult, nutrind aceleaşi gânduri şi sentimente şi în 1842, Mihail Sturdza a cerut Adunării, la doar câteva zile de la demisia şi plecarea lui Veniamin la Slatina, ca pe viitor Epitropia şcolilor şi cea a casei milelor să fie compuse numai din laici, iar Seminarul să ţină de Epitropia şcolilor, sub pretextul că aceste atribuţii, ce-i aparţinuseră până atunci mitropolitului, nu-i lăsau „timpul absolut necesar spre a se îndeletnici cu îndatoririle sale sufleteşti”. De asemenea, tot în februarie, Sturdza i-a scris consulului rus despre „gravele inconveniente” rezultate din prezenţa mitropolitului în epitropiile tuturor caselor de binefacere, fapt pe care îl considera „în puţină armonie cu caracterul spiritual al unui arhiepiscop” (I. C. Filitti, *Domniile Române…,* pp. 518, 534; *Hurmuzaki*, supl. I, vol. VI, pp. 369, 397).

[19] Exagerând, pentru a-l convinge pe consul, Sturdza îl acuza pe Veniamin că ar fi capabil de excese sau de „demersuri atentatoare la demnitatea guvernului ori a liniştii publice”, lucru infirmat de evenimentele ulterioare.

[20] *Hurmuzaki*, supl. I, vol. VI, pp. 31-34; Ioan C. Filitti, *Domniile Române…,* pp. 515, 516; *Regulamentul Organic al Moldovei*, ediţie de Dumitru Vitcu şi Gabriel Bădărău, Editura Junimea, Iaşi, 2004, pp. 335, 563.

Totuşi, un proiect prin care Sturdza voia să le interzică mitropolitului şi episcopilor orice amestec în arendarea bunurilor bisericeşti şi orice drept de control în adminstraţia casei le producea, chiar şi ruşilor, „la fel de multă jenă pe cât surpriză", cancelarul Nesselrode întrebându-se cum putea domnul să creadă că înaltul cler ar accepta astfel de măsuri şi de ce voia să secularizeze Episcopiile, când era vorba de a le regulariza gestiunea?[21]

Într-un sfârşit mitropolitul, nemulţumit de schimburile de moşii pe care Sturdza le făcea cu Mitropolia şi cu mănăstirile, incapabil să mai facă faţă presiunilor susţinute cu care era torturat de mulţimea fariseilor, obosit şi dezgustat, a formulat o demisie, ai cărei stil şi termeni trădau toate silniciile exercitate asupra lui pentru a-l convinge să ia această decizie[22]. La 18 ianuarie 1842, „din cuvinte încă publicului nelămurite"[23], bătrânul mitropolit de 73 de ani şi-a înaintat demisia[24] şi după mai multe zile în care decizia lui a rămas secretă, la 29 ianuarie a părăsit pentru totdeauna Mitropolia, spre a se retrage la Mănăstirea Slatina[25].

Motivul presupus de moderaţi al acestei „catastrofe" era desfiinţarea dreptului bisericesc asupra moşiilor Mitropoliei, ce urmau să treacă în administraţia Vorniciei bisericeşti, create curând după plecarea prelatului, aşa cum, conform Regulamentului, se întâmplase anterior şi în Valahia. Întrucât, astfel, controlul mitropolitului ar fi fost limitat la doar trei şeptimi din venituri[26], se credea că acest lucru l-ar fi supărat teribil pe Veniamin, care, timp de aproape 40 de ani, ocârmuise cu drepturi depline averea Mitropoliei, „fără să-l tragă cineva de mânecă"[27]. Mai mult, se considera că reducerea drastică a sumelor de care putea să dispună îl „omora

---

[21] În scopul realizării unui venit de 500.000 de lei pentru casele de binefaceri, în anul 1836 Mihail Sturdza propunea nu doar controlul veniturilor mănăstirilor pământene, ci şi pe acela al veniturilor Mitropoliei şi Episcopiilor, ierarhii urmând să fie retribuiţi de către stat, ca în Rusia (Ioan C. Filitti, *Domniile Române…,* pp. 517; D. Ciurea, *op. cit.,*, p. 242).

[22] Vezi pe larg cauzele demisiei în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" nr. 24, 25 şi 26, din anul 1848; Ioan Bianu, G. Nicolaisa, *Catalogul manuscriptelor româneşti,* tom. III, Institutul de arte grafice şi editura „Scrisul românesc", Craiova, 1931, p. 362: *Cauzele pentru care mitropolitul Veniamin Costache s-a retras din scaunul Mitropoliei.....***878,** p. 155.

[23] Nicolae Istrati, *Veniamin, mitropolit a<l> Moldaviei,* în „Calendar pentru români pe anul 1851", an. X, p. 25.

[24] Reprodusă în *Hurmuzaki,* supl. I, vol. VI, pp. 362, 363; Ilie Gheorghiţă, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi,* Mănăstirea Neamţ, 1946, pp. 236-238 şi Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei şi Sucevei şi a Catedralei mitropolitane din Iaşi*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1888, pp. 57, 58. Pentru ca aceasta să fie acceptată la Constantinopol, unde se formase un curent de simpatie în favoarea rechemării lui Veniamin, influentul socru al lui Sturdza, Ştefan Vogoridi, i-a cerut domnitorului moldovean un „sacrificiu pecuniar" de 5.000 de galbeni (cheltuind în final 2.000), datorită căruia Sinodul patriarhal a luat act de cele întâmplate, dar exprima „oarecare rezerve platonice asupra procedeului urmat". Ulterior, la 21 decembrie 1842, Vogoridi îi comunica lui Sturdza că, prin stăruinţe la Sfântul Sinod şi la patriarh, a reuşit să obţină aprobarea de către aceştia a demisiei mitropolitului, pentru care ierarhia constantinopolitană avea, totuşi, o mare consideraţie (cf. Ioan C. Filitti, *Domniile Române…,* p. 519; D. Ciurea, *op. cit.,* p. 243; Constantin Mosor, *Biserica Moldovei în timpul domniei lui Mihail Sturdza (1834-1849),* în „Biserica Ortodoxă Română", an. LXXXIX, nr. 5-6, 1971, p. 604; *Hurmuzaki,* supl. I, vol. VI, pp. 427, 428, 448, 449, 630- 633).

[25] Ilie Gheorghiţă, *op. cit.*, pp. 73, 83.

[26] Un proiect pentru ocârmuirea şi regularea averilor mitropolitane şi episcopale, potrivit căruia patru şeptimi din veniturile Mitropoliei le primea ierarhul, care avea datoria achitării din acestea a angajaţilor bisericeşti şi mireni, era elaborat încă din anul 1839, proiectul prevăzând ca toate socotelile veniturilor şi cheltuielilor să fie „supuse" domnitorului şi cercetate de Adunarea obştească, iar darurile în lucruri sau bani din partea credincioşilor să fie controlate de logofătul treburilor bisericeşti (vezi Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei...*, pp. 490, 491).

[27] Ceea ce era conform canoanelor apostolice 38 şi 41, care precizau că episcopul are stăpânire peste averea Bisericii, căci dacă sufletele oamenilor i s-au încredinţat lui, cu atât mai mult averea. Aceasta trebuia să fie administrată sub stăpânirea episcopului şi să se dea din ea celor care au nevoie, cu toată frica de Dumnezeu şi evlavia, ierarhului Dumnezeu fiindu-i supraveghetor (*Pidalion,* ediţie de Zosima Târâlă şi Haralambie Popescu (după cea a lui Veniamin), Editura Institutului de arte grafice „Speranţa", Bucureşti, 1933, pp. 100-102).

politiceşte", nu din cauza ambiţiei sau a foloaselor moşiilor, căci era total dezinteresat de asemenea aspecte, ci din pricină că, având o fire foarte sensibilă şi compătimitoare, cheltuia sume mari cu mulţimile de săraci[28]. Iar pentru întreţinerea sau ajutarea tuturor celor năpăstuiţi, nici mult mai generoasele fonduri de până atunci nu-i erau suficiente, încât deseori, când nu mai avea bani, se dezbrăca de propriile haine, pentru a le dărui[29].

Preluând, în celebra lui scriere, fragmentul în care contemporanul Manolachi Drăghici a expus impresionanta plecare a venerabilului ierarh, Constantin Gane adăuga: „De ce trebuia să iasă averea bisericească din astfel de mâini şi într-ale cui trebuia să ajungă, să zicem că nu ştim. Dar Veniamin Costachi ştia, şi din această pricină i-a plăcut mai bine să se facă călugăr la mînăstirea Slatinei, decât să rămâie mitropolitul Moldovei"[30]. Nicolae Iorga aprecia că, pentru a se lua şi în Moldova „măsurile de umilinţă şi jignire" legate de administrarea de către stat a moşiilor şi averilor eparhiilor – necesare lui Veniamin pentru activitatea tipografică şi pentru binefaceri – „era nevoie să se dea la o parte marele şi sfântul reprezentant al Bisericii de odinioară, slobodă în a face bine şi stăpână pe toată moştenirea trecutului"[31].

Deşi este învederat faptul că în ambele Principate transferarea către stat a veniturilor bisericeşti era dictată de Rusia, care realizase ea însăşi, în anul 1766, secularizarea marilor averi ecleziastice, prevăzând în bugetul statului alocaţii modice pentru episcopi şi mănăstiri şi lăsând clerul de mir la mila credincioşilor[32], obedienţa domnitorului Mihail Sturdza faţă de puterea „protectoare" şi urmărirea propriilor interese au fost sancţionate atât de către contemporani, cât şi de către urmaşi.

După retragerea lui Veniamin, pentru a pregăti fără a fi deranjat legea prin care-şi supunea averile ecleziastice propriului control, Mihail Sturdza a păstrat scaunul mitropolitan vacant timp de 2 ani, în martie 1844, reuşind să impună votarea legii[33] prin care se suprima „poziţia cea cu totul aparte a Bisericii, ce făcea din ea un stat în statul Moldovei, nesupus la nici un fel de control din partea organelor cârmuiri"[34]

Astfel, intrarea în vigoare a Regulamentelor Organice în cele două Principate Române a reprezentat nu doar faza preliminară a construcţiei naţionale, prin unificarea legislaţiei, ci şi un moment de răscruce în organizarea şi administraţia bisericească, în afirmarea statutului clerului şi în reglementarea noilor raporturi între autorităţile laice şi cele ecleziastice.

---

[28] Despre aceasta, N. A Bogdan menţiona că, în trecut, săracii, numiţi calici, erau foarte numeroşi, atât din cauză că majoritatea bolnavilor, neavând unde să se vindece, zăceau pe uliţe, dar şi din pricina deselor năvăliri ale duşmanilor, războaielor, răzvrătirilor etc., precum şi ca urmare a pedepselor aplicate de cârmuire, care, schilodindu-i pe oameni, produceau anual un mare număr de răniţi, ciungi, ologi, orbi şi "deşiraţi" (vezi N. A. Bogdan, *Oraşul Iaşi,* ediţia a II-a, Tipografia Naţională din Iaşi, Iaşi, 1913, p. 358).

[29] Manolachi Drăghici, *Istoriea Moldovei pe timp de 500 ani până în zilele noastre*, tom. II, Tipografia Institutul Albinei, Iaşi, 1857, tom. II, pp. 203, 204. Acelaşi lucru era susţinut şi de Kogălniceanu, care afirma, într-o sesiune parlamentară din 1867, că „toată lumea ştie că, atunci când venea săracul, lua haina de pe dânsul şi i-o da", în semn de omagiu publicându-i, în „Propăşirea", efigia şi lista cărţilor tipărite, a celor în curs de publicare şi a manuscriselor păstrate în biblioteca Seminarului (Alexandru Zub, *Cu privire la unele frământări din Moldova, în anul 1819. Un episod din viaţa mitropolitului Veniamin Costachi,* în „Biserica Ortodoxă Română", an. XLV, nr. 3-4, 1969, p. 214).

[30] C<onstantin> Gane, *op. cit.,* vol. III, p. 170.

[31] Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii …*, pp. 530, 531.

[32] Evsebiu Popovici, *Istoria bisericească universală şi statistica bisericească,* cartea a II-a, ediţia a II-a, Editura tipografiei cărţilor bisericeşti, Bucureşti, 1928, p. 319.

[33] Această lege a fost realizată conform proiectului domnitorului. În Muntenia, o lege similară fusese votată încă din 1840 şi, cu toate că şi mitropolitului Veniamin îi fusese propusă o variantă, el nu a acceptat-o.

[34] A. D. Xenopol, *op. cit*., vol. XI, ediţia a III-a (de I. Vlădescu), Editura „Cartea românească", Bucureşti, 1930, p. 184.

BIBLIOGRAPHY

Bianu, Ioan, G. Nicolaisa, *Catalogul manuscriptelor româneşti,* tom. III, Institutul de arte grafice şi editura „Scrisul românesc", Craiova, 1931.

Bogdan, N. A., *Oraşul Iaşi,* ediţia a II-a, Tipografia Naţională din Iaşi, Iaşi, 1913.

Ciurea, D., *Veniamin Costachi şi Mihail Sturdza,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an. XXXIV, nr. 3-4, 1958, pp. 241-243.

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. VIII, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1886.

Drăghici, Manolachi, *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani pînă în zilele noastre,* tom. II, Tipografia Institutului Albinei, Iaşi, 1857.

Erbiceanu, Constantin, *Istoria Mitropoliei Moldaviei şi Sucevei*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1888.

Filitti, G., *Fişe de cadre la 1828.* Disponibil la: *https://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/inainte_de_1914/fise_de_cadre_la_1828/717* [Accesat la 12.11.2022].

Filitti, Ioan C., *Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834-1848*, Socec-Sfetea, Bucureşti, 1915.

Idem, *Frământările politice şi sociale în Principatele Române de la 1821 la 1828,* Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 1932.

Gane, C., *Trecute vieţi de doamne şi domniţe*, vol. III, ediţie de Victor Leahu, Editura Junimea, Iaşi, 1973.

Gheorghiţă, Ilie, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Mănăstirea Neamţ, 1946.

Hurmuzaki, Eudoxiu de, *Documente privitoare la istoria românilor,* supl. I, vol. IV, coord. D. A. Sturdza, D. C. Sturdza, Octavian Lugoşianu, Bucureşti, 1891; supl. I, vol. V, coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, 1894*;* supl. I, vol. VI, coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, 1895.

Iordache, Anastasie, *Principatele Române în epoca modernă,* vol. I, Editura Albatros, Bucureşti, 1996.

Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor,* ediţie de Mihaela Paraschiv, Editura Junimea, Iaşi, 2001.

Idem, *Istoria literaturii române în sec. al XVIII-lea (1688-1821),* vol. II, ediţie de Barbu Theodorescu, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1969.

Idem, *Istoria poporului românesc,* ediţie de Georgeta Penelea, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.

Idem, *Istoria românilor,* vol. IX, Bucureşti, 1938.

Istrati, Nicolae, *Veniamin, mitropolit a Moldaviei,* în „Calendar pentru Români pe anul 1851 care se cuprinde din 365 zile", an. X, Iaşi, 1851, pp. 15-26.

Mosor, Constantin, *Biserica Moldovei în timpul domniei lui Mihail Sturza (1834-1849),* în „Biserica Ortodoxă Română", an. LXXXIX, nr. 5-6, 1971, pp. 593-605.

Popovici, Evsebiu, *Istoria bisericească universală şi statistica bisericească,* traducere de Atanasie Mironescu, cartea a II-a, ediţia a II-a, Editura Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1928.

<Suţu, Nicolae>, *Memoriile prinţului Nicolae Suţu, mare logofăt al Moldovei. 1798-1871,* ediţie de Georgeta Penelea, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1997.

Melchisedek <Ştefănescu>, *Chronica Huşilor şi a Episcopiei*, Tipografia „C. A. Roseti", Bucureşti, 1869.

Vizanti, Andrei, *Veniamin Costachi mitropolit al Moldovei şi Sucevei: Epoca, viaţa şi operele sale*, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1881.

Xenopol, A. D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ediţia a III-a (de I. Vlădescu), vol. XI, Editura Cartea Românească, Bucureşti,1930.

Zub, Al., *Cu privire la unele frământări din Moldova, în anul 1819. Un episod din viaţa Mitropolitului Veniamin Costachi*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an. XLV, nr. 3-4, 1969, pp. 195-216.

Fără autor:

***, „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" no. 24, 25 şi 26, anul 1848.

***, *Pidalion,* ediţie de Zosima Târâlă şi Haralambie Popescu (după cea a lui Veniamin Costachi), Editura Institutului de arte grafice „Speranţa", Bucureşti, 1933.

***, *Regulamentul Organic al Moldovei*, ediţie de Dumitru Vitcu şi Gabriel Bădărău, Editura Junimea, Iaşi, 2004.

CONSIDERATIONS ABOUT THE ROMANIAN LANGUAGE TWO CENTURIES AGO

Mirela Beguni
Lecturer, PhD, „Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: After the introduction of the Slavonic language and, subsequently, the Greek language, the Romanian language declined in level and importance, many of the Romanian words being replaced by foreign ones - mainly Slavic and Serbian - which led to the restriction of its use and its disdain. Despite the discouraging situation, the first decades of the 19th century represented an important stage in the restoration of the Romanian language, according to the norms of common sense, an essential role in this work being played by Metropolitan Veniamin Costachi of Moldavia.

Keywords: Phanariot period, Romanian Principalities, hellenization, Romanian language, Veniamin Costachi

Urcarea fanarioţilor în scaunele celor două Principate Române, la începutul secolului al XVIII-lea, a reprezentat un moment dificil în istoria lor, între consecinţele preluării conducerii de către domnitorii greci fiind şi un anumit grad de elenizare a tuturor instituţiilor, inclusiv a învăţământului[1].

Cu toate că limba română a fost în continuare folosită în şcolile elementare din oraşe şi mai ales din sate, învăţământul superior se desfăşura cu precădere în limba greacă, organul culturii înalte în Orient, fapt ce a constituit pentru români un factor de elenizare a claselor superioare.

Deşi cunoaşterea limbii greceşti a permis realizarea unui sincronism al culturii româneşti cu marile tendinţe ale celei europene (această limbă, prin caracterul ei internaţional, asigurând o anumită coeziune de gândire în zona sud-estică a continentului), „interesul particular al acestor domnitori străini le insufla proiectul de a coloniza Moldova cu greci, a întemeia aici o aristocraţie de naţia lor şi a trata pe pământeni ca pe nişte iloţi[2] […], în timp ce limba naţională,

[1] Influenţa grecească era mult mai redusă în Biserica Moldovei decât în cea valahă datorită unei puternice tradiţii de independenţă, înrădăcinată încă din secolul al XV-lea şi consolidată, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, de câţiva ierarhi puternici, ceea ce a avut consecinţe esenţiale asupra evoluţiei învăţământului în acest Principat.

[2] Dispreţul faţă de autohtoni era ilustrat de epitetele – sugerate de stemele celor două Principate – „moldovan cap de bou, muntean cap de cioară", consulul englez la Iaşi, Thornton, consemnând că „numele strămoşesc era luat în batjocură, ajungând a fi sinonim cu sclav", în timp ce D'Hauterieve observa că unii români preferau să îşi schimbe numele şi să-şi tăgăduiască chiar şi originea de frică să nu fie şicanaţi şi persecutaţi. Totuşi, românii refuzau „confundarea sufletească în cultura grecească, năvălitoare şi copleşitoare", călătorul italian Lionardo Panzini notând – deşi sesizase că limba română nu se vorbea deloc la Curte şi că folosirea ei era evitată – că „român şi grec nu sunt sinonime, ba încă înfăţişează ideea a două popoare cu totul deosebite ca legi, limbă, obiceiuri şi situaţie naturală şi politică" (Andrei Vizanti, *Veniamin Costachi mitropolit al Moldovei şi Sucevei: Epoca, viaţa şi operele sale*, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1881, p. 16; Nicolae Iorga, *Istoria românilor prin călători,* ediţie de Adrian Anghelescu, Editura Eminescu, Bucureşti, 1981, pp. 378, 379).

alungată din templul învăţăturilor publice, nu-şi mai găsea adăpostul decât în biserica pământeană”[3].

Astfel, după un veac de „neîncetate încălcări”, grecii deveniseră „pe deplin înrădăcinaţi” în fruntea Ţărilor Române şi, de pe poziţii de stăpânitori, „înăduşeau” conştiinţa de neam a autohtonilor[4], limba română ajungând să fie marginalizată, considerată inferioară şi improprie pentru predarea ştiinţelor, orice dascăl al ei fiind mult mai prost plătit decât cei străini şi chiar considerat „de-al doilea mână”[5].

Despre aceasta, Gheorghe Asachi consemna că sentimentul naţional ajunsese “într-o aşa slăbiciune încât nu gândea nimeni că ar fi cu putinţă o instrucţie publică de un grad mai înalt şi mai folositoare pentru ţară în limba română”[6] (ce fusese exclusă din învăţământul superior şi, în mare parte, şi din cel mediu), aprecieri pe această temă făcând şi Aron Pumnul, care sesiza faptul că dascălii greci „speculau cu creşterea junimei şi, pe încet, îi metamorfozau şi sentimentul naţional”[7].

Despre marginalizarea autohtonilor şi a limbii lor, Gheorghe Asachi nota că numele de român era titlu de dispreţ, în timp ce noblimea, îmbrăcată în costum turco-grecesc, nu vorbea decât o limbă „greacă mixto-barbară”, precum şi că în Academia domnească se preda numai limba elină, cu explicarea lui Homer şi a lui Xenofon, în timp ce limba română se refugiase în biserici, unde palamarii îi învăţau pe copii alfabetul şi cântări sacre[8]. În două dintre poemele lui, Asachi nota că „muzele-n nemernicie ´spăimântate-umblau şi mute!/ neputând a ţării limbă din uitare să învie”, şi că româna, izgonită din palate, se vorbea doar „la stână”[9], Henri Jacquier apreciind că „puţine limbi dintre acelea care fuseseră odată strălucitoare au fost constrânse de condiţiile istorice să ducă o viaţă nocturnă atât de prelungită ca limba română”[10].

În 1838, Costache Negruzzi completa: „Nu e multă vreme de când se socotea că moldoveanul este lăsat pe lume numai ca să vegeteze, ghemuit într-o groasă neştiinţă, asemenea sălbaticului ce se închină la idoli ciopliţi, fără să ştie pentru ce mănâncă, bea, doarme şi moare, neavând idee pentru ce se născuse...”, şi că limba românească se socotea o stafie grozavă: „Ce-mi trebuie să învăţ moldoveneşte, dacă ştiu greceşte, ziceau tinerii noştri beletrişti, au doar am să vorbesc politică cu vătaful meu, sau literatură cu posesorul? Astfel oropsită şi defăimată, fiica latinei ajunsese a fi un fantom înspăimântător pe care toţi îl alungau […], deviza lui Homer: ceea ce nu-i elin e barbar, stăpânind şi dirijând pe boieri”[11]. Şi Teodor Burada menţiona că, în acea vreme, limba română era defăimată şi considerată adecvată pentru înţelegerea cu slugile şi cu ţăranii, iar nu pentru exprimarea diferitele sentimente sufleteşti, fiind înjositoare şi respingătoare

---

[3] Gheorghe Asaki, *Cvestiea învăţăturei publice în Principatul Moldovei,* Tipografia Institutului Albinei, Iaşi, 1858, pp. 7-9.

[4] A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană,* ediţia a III-a (de I. Vlădescu), vol. X, Editura „Cartea românească”, Bucureşti, 1930, pp. 27, 94.

[5] *Istoria învăţământului din România,* vol. I, coord. Ştefan Pascu, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, pp. 247, 249.

[6] N. C. Enescu, *Gheorghe Asachi, organizatorul şcolilor naţionale din Moldova*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1962, p. 323.

[7] Arune Pumnul, *Lepturariu rumînesc,* tom. IV, partea I, Editura cărţilor scolastice, Viena, 1864, p. 17.

[8] Theodor Codrescu, *Uricarul,* vol. XVI, Tipografia Buciumul Român, 1891, p. 409.

[9] Vezi Arune Pumnul, *op. cit.,* p. 134; Gheorghe Adamescu, *Manual de limba română pentru clasa a VII-a a seminariilor,* ediţia a II-a, Bucureşti, Tipografia „România Nouă”, Bucureşti, 1922, p. 44.

[10] Antonie Plămădeală, *Clerici ortodocşi ctitori de limbă şi cultură românească,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1977, p. 33.

[11] Apud N. C. Enescu, *op. cit.,* p. 43.

utilizarea ei în saloane[12], iar Alexandru Beldiman îşi mărturisea deznădejdea în faţa „glasului obştii", ce aprecia că este imposibil să se scrie ceva într-o limbă „necanonisită şi lipsită de tot de meşteşugul gramaticesc"[13].

O situaţie similară se întâlnea şi în Principatul vecin, o comedie, intitulată ironic *Starea Ţării Româneşti în zilele Măriei sale lui Ioan Caragea voevod, făcută cu cheltuiala săracilor, din ceia ce au mai rămas,* subliniind, cu sarcasm, faptul că prin limba lor, care este „bogată şi frumoasă, iar nu ca a noastră, sărăcuţă […] s-au îmbogăţit calicii de greci şi [...] s-au umplut de bani ca un cârnat"[14].

Şi mitropolitul Veniamin Costachi al Moldovei scria că, din pricina faptului că limba română a fost „aruncată" mult timp, când a reînceput utilizarea ei pentru traducerea din slavonă a cărţilor bisericeşti, traducătorii au aflat-o în stare de mare „sărăcie şi stricăciune", căci multe dintre cuvintele româneşti fuseseră înlocuite de altele străine, cu precădere slave şi sârbeşti, care au stricat foarte mult curăţenia pe care limba o avusese în timpul utilizării scrisului latin[15].

Remarcabilă a fost preocuparea acestui mare mitropolit atât pentru realizarea de traduceri şi tipărituri în limba română, cât şi pentru dezvoltarea, modernizarea şi unificarea limbii române[16] – numită de el „moldovenească", „vlaho-românească", „patrioticeasca moldovenească limbă", „moldo-românească" sau „limba naţiei noastre", dar, de cele mai multe ori, „românească" – care, având „zavistnici hulitori", era pe atunci considerată incapabilă să exprime înaltele cugetări ale filosofiei şi rafinamentele artelor[17].

Dovadă a alterării vechii limbi naţionale este şi un manuscris al *Scării*, copiat în anul 1803 de ieromonahul Misail după o veche traducere a mitropolitului Varlaam, căreia copistul i-a adăugat, pentru a fi mai bine înţeles de contemporanii lui, adnotări de vocabular: „de leacuri" explicitat prin „cleştişor", „înfipt" prin „găvozdit", „funie" prin „curmei", „boală grea" prin „lungoare", „văi" prin „zăpodii" etc., expresie a modificării lexicului prin înlocuirea cuvintelor româneşti cu altele străine[18], „al căror puhoi făcea din frumosul nostru grai un amestec babilonesc"[19].

Conştient de faptul că „naţia şi graiul ei fiind identice, îngrijirea de cultivarea lui este îngrijirea de cultura naţiei"[20], Veniamin „s-a sârguit a face nu puţină îndreptare şi în noimele tălmăcite cu sminteală, […] neînţelegând bine textul elinesc, [...] de care greşeli se aflau sute sau chiar mii în tălmăcirile vechi"[21].

---

[12] T. T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova,* ediţie de I. C. Ciţimia, Editura Minerva, Bucureşti, 1975, p. 86.

[13] Prefaţa la *Istoria lui Numa Pompilie,* Iaşi, 1820, în Ioan Bianu, Nerva Hodoş, Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche. 1508-1830,* tom. III (infra *B.R.V.* III) ediţia Academiei Române, Atelierele Socec & Co., Bucureşti, 1912-1936, pp. 328, 329.

[14] Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. II, ediţie de Barbu Theodorescu, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1969, pp. 295, 296.

[15] Prefaţa mitropolitului Veniamin la *Liturghierul* tipărit la Iaşi în anul 1834, reprodusă în Ilie Gheorghiţă, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi,* Mănăstirea Neamţ, 1946, pp. 185-189.

[16] Melchisedek <Ştefănescu>, *Chronica Huşilor şi a Episcopiei*, Tipografia „C. A. Roseti", Bucureşti, 1869, apendice, p. 93; Dumitru Gh. Radu, *Cartea bisericească, factor de promovare a unităţii spirituale, lingvistice şi culturale naţionale a poporului român,* în „Biserica Ortodoxă Română", an. XCVII, nr. 3-4, 1979, pp. 391, 392, 403.

[17] Pompiliu Eliade, *Influenţa franceză asupra spiritului public în România,* ediţie de Alexandru Duţu, Editura Univers, Bucureşti, 1982, p. 131.

[18] Paul Mihail, *Leastviţa (Scara raiului) – traducerea lui Varlaam de la Secu într-o nouă redacţie,* în „Biserica Ortodoxă Română", an. LXXXII, nr. 11-12, 1964, pp. 1069-1081.

[19] După expresia lui N. A. Bogdan, în *Oraşul Iaşi,* ediţia a II-a, Tipografia Naţională din Iaşi, Iaşi, 1913, p. 475.

[20] V. A. Urechia, *Istoria şcoalelor de la 1800-1864*, tom. I, Imprimeria Statului, Bucureşti, 1892, p. 329.

[21] Prefaţa mitropolitului Veniamin la *Liturghierul* tipărit la Iaşi în anul 1834.

Recunoscând „înmulţirea scripturilor” pentru învăţătura poporului, mitropolitul arăta, în prefaţa către cititori a *Scării* lui Ioan Sinaitul[22], diferenţele între publicaţiile noi şi cele mai vechi, cele vechi fiind traduse demult, după scrieri slavone, „cu limbă prea proastă, rămasă cu totul neuneltită”, spre deosebire de cele noi, „tălmăcite din limba elinească cu multă amărunţime şi cercare a mai multor izvoade […], cu limbă nouă românească [...], lesne înţeleasă”, şi folosind numai „ziceri de obşte uneltite şi cunoscute întru amândouă ţările”[23]. Că noile traduceri, realizate după originale greceşti, erau superioare celor anterioare o arăta şi stareţul Dositei al Neamţului şi Secului, care afirma, în prefaţa sa la *Vieţile sfinţilor din luna septemvrie*[24], Neamţ, 1807, că, pentru o mai mare fidelitate a tălmăcirii, şi Paisie Velicicovski voise să o realizeze direct din elină, dar nu a putut din pricina „lipsei şi a toată neîndemânarea”, fapt ce atestă meritul mitropolitului Veniamin în procurarea de originale greceşti, lucru, după câte se vede, dificil[25].

Convins fiind că literatura contribuie la cultivarea, unitatea şi statornicirea limbii naţionale, după cum mărturisea el însuşi, ierarhul „s-a sârguit a înmulţi cuvântul lui Dumnezeu în limba românească, care luminează pe minte[26], principiile lingvistice călăuzitoare fiindu-i „adunarea tuturor cuvintelor moldovene alese şi uitate, de prin dresuri şi cărţi vechi, precum şi din gura poporului”, şi „alcătuirea după trebuinţă de la maica limbă a celor ce ar lipsi de tot”, acţiune în care, pentru a se ajunge la un limbaj unitar, urma ca direcţia şcolilor din Moldova să se pună de acord cu cea din Ţara Românească[27].

Precizări lingvistice suplimentare a făcut mitropolitul Veniamin în prefaţa *Liturghierului* tipărit la Iaşi în 1818[28], în care specifica faptul că traducerile vechi din „slavenorusească” ale acestuia sunt pline de greşeli, pricinuite de faptul că tălmăcitorii, neînţelegând bine sensurile unor cuvinte ca urmare a nedeplinei cunoaşteri a limbii, pe unele le-au lăsat netraduse, iar pe altele le-au „smintit”.

Lucrând cu acrivie, realizatorii noilor traduceri analizau comparativ textele vechilor traduceri în limba română şi originalele greceşti, uneori şi cele slavone, multe dintre prefeţele lui Veniamin Costachi stând mărturie în privinţa seriozităţii şi meticulozităţii cu care lucrau el şi colaboratorii lui.

Apreciindu-i contribuţia filologică, Antonie Plămădeală o considera „un adevărat program de refacere, de restaurare a limbii, a purităţii ei”, după norme „raţionale şi pline de bun simţ lingvistic”[29], iar Ghenadie Enăceanu, referindu-se la terminologia bisericească, sublinia

---

[22] *Scara preacuviosului părintelui nostru Ioan, egumenul Sfintei Mănăstiri a Sinaiului,* tipărită la Neamţ în anul 1814 (*B.R.V.* III, pp. 106-109, Ilie Gheorghiţă, *op. cit.*, pp. 130-137).

[23] La impunerea unor norme supradialectale – şi, prin aceasta, la formarea limbii române literare, la care tipăriturile nemţene au contribuit în mod semnificativ – un rol important l-a avut şi proveniența vieţuitorilor prestigioasei mănăstiri. Astfel, în ianuarie 1837, din 526 de persoane, 248 erau din Moldova, 185 din Transilvania şi 10 din Muntenia, alături de 66 de sloveni, 6 bulgari 5 sârbi, 4 greci, un huţul şi un evreu creştinat (Paul Mihail, *Mănăstirea Neamţ, centru de viaţă spirituală şi artistică românească,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, an. XLVI, nr. 1-2, 1970, pp. 82, 83).

[24] În Ioan Bianu, Nerva Hodoş, *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, tom. II, ediţia Academiei Române, Atelierele Socec & Co., Bucureşti, 1910, p. 510.

[25] Se cunoaşte faptul că în acele vremuri cărţile erau foarte scumpe, un argument constituindu-l şi specificaţia din codicil referitoare la biblioteca proprie, despre care Veniamin scria că „doreşte foarte să nu se înstrăineze şi să se irosească, fiind adunată cu multă greutate şi mari cheltuieli”.

[26] Prefaţa lui Veniamin la *Adoleshia filotheos adică îndeletnicire iubitoare de Dumnezeu,* Iaşi, 1815, reprodusă în Ilie Gheorghiţă, *op. cit.*, pp. 139-141.

[27] V. A. Urechia, *Istoria şcoalelor…,* tom. I, p. 363 (vezi şi Scarlat Porcescu, *Limba română literară în opera mitropolitului Veniamin Costachi,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, an. XLIII, nr. 1-2, 1967, pp. 169-171).

[28] Reprodusă în Ilie Gheorghiţă, *op. cit.*, pp. 153-158; *B.R.V.* III, pp. 230-238.

[29] Antonie Plămădeală, *Clerici ortodocşi...,* p. 32.

aportul marelui ierarh în românizarea acesteia prin cuvintele: „secolul mitropolitului Veniamin al Moldovei”[30].

De asemenea, perseverenţa, zelul şi roadele demersurilor ierarhului în înfrumuseţarea şi îmbogăţirea limbii naţionale[31] i-au atras aprecierea de „ultim mare luptător pentru limba românească”[32] sau de „ctitor” al ei[33], în timp ce Sextil Puşcariu atrăgea atenţia că, „de obicei, nu ne dăm seama cât de adâncă e influenţa pe care biserica a avut-o în cursul timpului asupra limbii”[34].

BIBLIOGRAPHY

Adamescu, Gheorghe, *Manual de limba română pentru clasa a VII-a a seminariilor,* ediţia a II-a, Tipografia „România Nouă”, Bucureşti, 1922.

Asaki, Gheorghe, *Cvestiea învăţăturei publice în principatul Moldovei*, Tipografia Institutului Albinei, Iaşi, 1858.

Bianu, Ioan, Hodoş, Nerva, *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, tom. II, ediţia Academiei Române, Atelierele Socec & Co., Bucureşti, 1910.

Bianu, Ioan, Hodoş, Nerva, Simonescu, Dan, *Bibliografia românească veche. 1508-1830,* tom. III, ediţia Academiei Române, Atelierele grafice Socec & Co., Bucureşti, 1912-1936.

Bogdan, N. A., *Oraşul Iaşi*, ediţia a II-a, Tipografia Naţională din Iaşi, Iaşi, an. MCMXIII (1913-1915).

Burada, T. T., *Istoria teatrului în Moldova*, ediţie de I. C. Chiţimia, Editura Minerva, Bucureşti, 1975.

Codrescu, Theodor, *Uricarul*, vol. XVI, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1891.

Eliade, Pompiliu, *Influenţa franceză asupra spiritului public în România*, ediţie de Alexandru Duţu, Editura Univers, Bucureşti, 1982.

Enescu, N. C., *Gheorghe Asachi, organizatorul şcolilor naţionale din Moldova*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1962.

Gheorghiţă, Ilie, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Mănăstirea Neamţ, 1946.

Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii române în sec. al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. II, ediţie de Barbu Theodorescu, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1969.

Idem, *Istoria românilor prin călători*, ediţie de Adrian Anghelescu, Editura Eminescu, Bucureşti, 1981.

Paul Mihail, *Leastviţa (Scara raiului) – traducerea lui Varlaam de la Secu într-o nouă redacţie*, în “Biserica Ortodoxă Română ”, an. LXXXII, nr. 11-12, 1964, pp. 1069-1081.

Idem, *Mănăstirea Neamţ, centru de viaţă spirituală şi artistică românească*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, an. XLVI, nr. 1-2, 1970, pp. 81-83.

Pascu, Ştefan (coord.), *Istoria învăţământului din România*, vol. I, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

[30] Ilie Gheorghiţă, *Un veac ...*, pp. 21, 22.

[31] Prefaţa stareţului Ioan la *Vieţile Sfinţilor din luna octomvrie,* tipărită la Neamţ în anul 1809, „cu ajutorul preaosfinţiei sale kir Veniamin şi a altor iubitori de Hristos patrioţi”, în *B.R.V.* III, pp. 18, 19.

[32] Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget şi de simţire românească,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981, p. 102.

[33] Prefaţa la *Descoperirii cu amănuntul a pravoslavnicii credinţe*, Iaşi, 1806, dedicată de către traducătorii Gherontie şi Grigorie lui Veniamin (*B.R.V.* II, pp. 483, 484).

[34] Sextil Puşcariu, *Limba cărţilor sfinte,* în „Biserica Ortodoxă Română”, an. LVI, nr. 1-4, 1938, p. 719.

Plămădeală, Antonie, *Clerici ortodocşi ctitori de limbă şi cultură românească*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1977.

Idem, *Dascăli de cuget şi simţire românească*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1981.

Porcescu, Scarlat, *Limba română literară în opera Mitropolitului Veniamin Costachi*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an. XLIII, nr. 1-2, 1967, pp. 165-182.

Pumnul, Arune, *Lepturariu rumînesc*, tomul IV, partea 1, Editura cărţilor scolastice, Viena, 1864.

Puşcariu, Sextil, *Limba cărţilor sfinte,* în „Biserica Ortodoxă Română", an. LVI, nr. 1-4, 1938, pp. 719-721.

Radu, Dumitru Gheorghe, *Cartea bisericească - factor de promovare a unităţii spirituale lingvistice şi culturii naţionale a poporului român*, în „Biserica Ortodoxă Română", an. XCVII, nr. 3-4, 1979, pp. 365-404.

<Ştefănescu>, Melchisedek, *Chronica Huşilor şi a Episcopiei*, Tipografia „C. A. Roseti", Bucureşti, 1869.

Urechia, V. A., *Istoria şcoalelor 1800-1864*, tom I, Imprimeria Statului, Bucureşti, 1892.

Vizanti, Andrei, *Veniamin Costachi mitropolit al Moldovei şi Sucevei: Epoca, viaţa şi operele sale*, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1881.

Xenopol, A. D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. X, ediţia a III-a (de I. Vlădescu), Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1930.

RIPPED BLUE JEANS THEN AND NOW

Irina-Ana Drobot
Lecturer, PhD, Technical University of Civil Engineering, Bucharest

Abstract: The purpose of this paper is to analyse the significance of ripped blue jeans in the cultural perception of people in the past, as far as the 1970s go, with the punk movement, when the punkers rebelled against society, expressing their disapproval by destroying jeans standing as symbol for consumerist products, and until today, when ripped jeans are part of the offer of luxury fashion companies. While ripped jeans were in the past associated with youths and rebellious behaviour, nowadays people of all ages wear them. The question is: What do they signify today? Are they still associated with rebellion, or, on the contrary, with conformism? Perhaps we all wear them since celebrities are seen wearing them, and also everyone else in everyday life in the streets. One understanding of wearing ripped jeans had to do with showing that the wearer is simply relaxed and not accepting to be constrained by any rules and norms.

Keywords: rebellion, punk, luxury fashion, values, subculture, mainstream.

Fashion is always tied up to a sense of someone's identity. As an example, through what someone wears, we can distinguish youths' "spectacular" fashion, since they have the tendency to experiment with bold looks, and the questions women ask themselves when getting dresses, such as "what 'goes' with what?" or "is this 'really me'?" (Entwistle, 2015). It is therefore suggested that the question of what someone wears is related to the question that is asked during various life stages by anyone, which is "Who am I?" For the youths, this is an occasion to discover their own personal values, to understand which values match their own, from which community, culture or subculture, and to experiment with socializing with members of various communities. The type of fashion one adopts is strongly related, therefore, to their personal identity search at some moment or another, or otherwise it is a sign of belonging to certain groups which recognize their members and the adepts of their values, mindsets and lifestyles through the outfits and accessories that they are wearing. The outfits someone wears are always function of context, which in the case of women can be, to some extent, also related to the question of their various roles within society and within their families. For instance, what women choose to wear is about their body image, which can be "fat/ thin/ youthful/ ageings, etc" or the role they play in various contexts and social situations, which can be "student, professional, mum, etc" (Entwistle, 2015).

It is within this context that wearing ripped jeans could be analysed. Understanding the use of ripped jeans comes within the context of considering fashion as a means of expressing identity, but also within the context of looking at denim, the material jeans are made of, as a universal present all over the world. It is the material that is worn everyday, under the form of jeans, jackets, skirts, dressed and accessories such as bags: "Denim is clearly a global presence, it not only exists in every country in the world, but in many of these it has become the single most common form of everyday attire." (Miller and Woodward 2007: 336). What caused this is partly due to the Americanization (Miller 1990). Another part can be due to local conflicts, such

as political ones in Hungary where only clothes "could 'speak' for what otherwise might be politically unacceptable aspirations of the time." Another similar example is that of "parent-child conflicts" in the 1960s (Miller and Woodward 2007: 338).

Another reason for the general popularity of the jeans has to do with their practicality. They are known for "the hardiness of the fabric" and also for the versatile use. Women, for instance, can have jeans as a staple, basic item in their wardrobe and combine them with other clothes and accessories for various occasions (Miller and Woodward 2007: 341).

We could notice how jeans were a novelty at some point and signifying a break with the mainstream clothes, especially for the young generation meaning a complete break from their parents' clothes and outfits. However, later on, by becoming mainstream, other ways of making a difference while still wearing them was needed.

Since denim clothes are so commonly found due to their becoming an example of global clothing items, it comes natural to think that wearers of denim clothes will need to differentiate themselves these clothes differently. Otherwise, we would all be the same, and human beings wish for individuality at some point. Rock, punk and grunge have been regarded as signs of identity crisis (Grossman 1996). All these are part of youth culture, and, as a genera psychological trait, youths rebel at some point in their lives against the mainstream culture which feel as if being imposed on them, together with lifestyle, values, mindset, various rules, and so on. They take the rebellion from a small scale (their family) and project it at a larger scale, at the scale of the society. From such rebellions various groups form at the level of their school, university, friends in their immediate surroundings, which can result in adopting the style of various subcultures. While rebelling against some norms and standards of life, youths explore other alternatives and then feel the need to be accepted within these groups. This makes them adopt various fashions. We can even notice rebellions going as far as rebelling against previous other rebellions. This is the case of punk rock, which appeared in the 1970s as an example of "radical youth culture". It later changed throughout the 1980s, reaching the point where the early 1990s saw the emergence of "a punk-inspired movement called grunge", which "gained mass acceptance, blending many characteristics of punk rock with more mainstream rock and roll" (Grossman 1996: 19). There is an interplay between various movements that are regarded as against mainstream mindset and their gradual merging with it. It is when other rebellious movements appear: "While rock began as a non-conformist youth culture, punks attacked rock as part of the establishment." One of the critiques of the punks against the rockers was related "to large stadium concerts which clearly separated the audience from the musicians". Moreover, punkers found "mainstream culture as sterile and banal", offering the alternative of "excess" through using drugs (Grossman 1996: 20).

In the 1980s, hardcore emerged from punk especially in the United States. Their music expressed anger. They were angry mainly against "War, social inequality, and capitalism" (Grossman 1996: 21).

Jeans are associates with rock subculture as follows: "Visually, rock is associated with blue jeans, t-shirts, and leather jackets. It borrows heavily from working-class attire, although some bands like Led Zeppelin and the Rolling Stones wore more extravagant outfit" (Grossman 1996: 19). Rock singers would wear ripped jeans for their outfits. Hardcore outfits retained punk elements, and consisted of "Dark clothes, black leather jackets, ripped jeans, sneakers, or boots (especially Doc Martens)". Through their clothing, the hardcore rebelled "against the mainstream co-optation of punk dress". At the same time, "Less dramatic attire allowed hardcore punks to move more easily between mainstream and alternative cultures". This is because the common

outfit of the hardcore was “jeans and a tee-shirt (often with a band insignia) and sneakers” (Grossman 1996: 23).

The origins of the ripped jeans are agreed to be located in the 1970s, with the punk movement. The punkers were angry at society for various reasons, including consumerism. Ironically, later on, consumerism produced ripped jeans as part of their goods (Buzz Staff 2021). The Baby Boomers (1946-1964), however, were against ripped jeans, since they would see in them a sign of poverty. There is a meme, presented under Figure 1 below, showing a woman crying when she sees someone wearing ripped jeans, and it is believed she is part of the baby boomers generation. The title of the meme states the following: “When baby boomers see someone wearing ripped jeans” and the title above this says “Crying Woman Meme Generator”, meaning that the same picture could be used for other situations as well. The crying shows pity, or compassion, and therefore it is suggested to the viewers online that the meme shows a problem with ripped jeans in the mindset of the baby boomers.

Figure 1. Ripped Jeans in the Mindset of Baby Boomers. Source: https://www.memecreator.org/meme/when-baby-boomers-see-someone-wearing-ripped-jeans/

Questions on Quora site show that there is a questionable link between baby boomers and ripped jeans. As a matter of fact, some users believe that the baby boomers were rebelling against poverty, and ripped jeans were a sign of this, as jeans were part of the outfit of the working class, and since they did not have lots of money they could not replace often their torn clothes, while other users believe that there is no link at all, since they are themselves part of that generation and they have worn torn jeans without any issues. However, sites like Quora allow anyone to access and post questions as well as answers, and we do not know for sure how well documented and accurate they are. They mainly represent the opinions of users, and allow for a space of free expression.

According to Neo Blue (2022), indeed, blue jeans were part of the “long-lasting pant” outfit that was “comfortable for working class men”, designed by Levi Strauss. Distressed jeans

were jeans showing various signs of damage, including getting ripped, getting holes or frays. They were associated with rebellion with the 1970s American and British youths. Nowadays, the following is valid for distressed denim:

> In the new millennium, distressed denim has all but lost its exclusively punk associations and is now simply a great fashion statement, especially now that you can find brand-new jeans designed with a distressed, worn appearance. In today's fashion world, contrast is popular, so pairing neatly tailored tops like polo shirts or blazers with **distressed light blue jeans** makes you look fashion savvy and versatile, able to be both refined and relaxed at once. (Neo Blue 2022)

Therefore, nowadays, wearing ripped jeans is mostly a matter of playing upon contrast and on being artistic in your choice of outfit. Creativity nowadays is expressed not only through art but also through choice of fashion and outfit building. Choosing someone's outfit and accessories could be regarded as a high form of imagination and artistic expression, especially since nowadays individualism is so highly valued. Our world today moves from collectivism, which claims that the individuals should stick together for the interest of the entire group, towards individualism, meaning towards self-assessment and individual interests. Therefore, the individual is expected to stand out by various means, and fashion style is one of them. We can notice in the online world communities such as lookbook.nu where various young persons show off pictures of themselves wearing outfits through which they express their individual creative potential, combining clothing items in a style that they wish to be innovative and, after all, their own personal signature. These outfits include jeans, and, especially, ripped, or distressed jeans, combined with elegant and mainstream clothing items. Indeed, they seem to create a contrast, especially since ripped jeans can cost an entire fortune if they are bought from luxury fashion brands. This can look like a contradiction in terms, or like something silly. However, the contrast is there all the time, since it can be seen as, to some extent, a rebellion against luxury items while still being an adept of them. The ripped jeans, while combined with other luxury fashion items, could be seen as the only item showing relaxation and, to some extent, attachment to what is old in our wardrobe. They could be items having sentimental value. Even if they get old, which could be suggested through them being ripped, as well as overworn, suggested by the same being ripped feature, these jeans are still items that we hold dear. They could be a choice of clothing items that is sentimental, yet at the same time in the past it was a rebellious choice. It could be a rebellious choice nowadays as well, suggesting allowing oneself to be influenced by current fashion trends only to some extent but not becoming their slave. At the same time, since everyone nowadays wears ripped jeans, yet jeans whose rips are controlled and not allow the entire jeans pairs to get destroyed to the point where it becomes unwearable, these ripped jeans could be regarded as changing from rebellious clothing items to mainstream items. Mainstream luxury fashion seems to have adopted them, therefore they can be regarded as someone's usual, everyday wardrobe. However, they are currently looked upon with disapproval from teachers, since they believe that their students should show respect to the school or university institution and not wear ripped jeans in class.

Social status in the past was maintained by having unripped clothing items, which were clothing items in good condition. We could interpret buying ripped jeans as a symbol of disregarding high social status, as a means to show how people can challenge social norms, but also perhaps as a means of showing how people wish to blur all social inequalities. After all, at

some point, social inequalities were the topic of anger and social unrest. As elite members adopt clothing items generally associated with low classes, these gestures signal a wish for the elites to separate themselves from the middle classes:

> Trickle-down theories suggest that status symbols and fashion trends originate from the elites and move downward, but some high-end restaurants serve lowbrow food (e.g., potato chips, macaroni and cheese), and some high-status individuals wear downscale clothing (e.g., ripped jeans, duct-taped shoes). Why would high-status actors adopt items traditionally associated with low-status groups? Using a signaling perspective to explain this phenomenon, the authors suggest that elites sometimes adopt items associated with low-status groups as a costly signal to distinguish themselves from middle-status individuals. (Belezza and Berger 2020: 3)

This is an interesting perspective to take into account, since, usually, clothes were expected to show off riches. However, nowadays, clothes such as jeans are no longer associated with a high status. On the contrary, they can be associated with high status due to how much you can pay for them, ripped jeans or not. Luxury clothing items can be ripped jeans.

Nowadays, the issue of rebellion is no longer as prominent as the issue of being artistic with clothing items.

Denim can be associated with the ordinary (Miller and Woodward 2012), yet, at the same time, it depends on how we wear blue jeans. Perhaps ripped jeans were a means of standing out, at least for a while; yet, in the long run, they became as common as usual jeans. This is why wearing them in combination with other clothing items could make them stand out.

According to Solomon (1986), wearing jeans had to do with the issue of confidence. Indeed, Whitsitt (1991) believes that wearing jeans has to do with the "tight fit" (Whitsitt 1991: 17). The tight fit is simply a trendy fashion that is related to jeans, just like the trend of ripped jeans.

Ripped jeans appear, on the one hand, to be against all other fashion trends, and to show a rebellious attitude. On the other hand, they can be a sign of mainstream attitude, since they have been adopted as a usual trend.

The luxury brands selling ripped jeans could be regarded as a contradiction between high and low status.

BIBLIOGRAPHY

Bellezza, S., & Berger, J. (2020). Trickle-round signals: when low status is mixed with high. *Journal of Consumer Research*, *47*(1), 100-127.

Buzz Staff. (2021). Ripped Jeans Have Recently Faced Flak, But They Originated During the Punk Movement in 1970s. Retrieved from: https://www.news18.com/news/buzz/ripped-jeans-have-faced-flak-but-they-originated-during-the-punk-movement-in-1970s-3546299.html

Entwistle, J. (2015). *The fashioned body: Fashion, dress and social theory*. John Wiley & Sons.

Grossman, P. (1996). Identity crisis: the dialectics of rock, punk, and grunge. *Berkeley journal of sociology, 41*, 19-40.

Miller, D. (1990.) 'People and blue jeans: beyond fetishism', Etnofoor 3: 97–113.

Miller, D., & Woodward, S. (2007). Manifesto for a study of denim. *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, *15*(3), 335-351.

Miller, D., & Woodward, S. (2012). *Blue jeans: The art of the ordinary*. University of California Press.

Neo Blue. (2022). The Origin of Distressed Blue Jeans. Retrieved from: https://www.neobluejeans.com/blog/2018/10/7/the-origin-of-distressed-jeans

Solomon, M. R. (1986). Deep-seated materialism: The case of Levi's 501 jeans. *ACR North* Whitsitt, S. (1991). The Decline of a Tight Fit: Blue Jeans, Language, and Culture. *Studies in Popular Culture*, *14*(1), 17-27.

WAR PROPAGANDA

Arthur Mihăilă
Lecturer, PhD, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Propaganda is one of the most important factors for winning a war. Disinformation is a useful weapon in warfare and it is used to deceive allies to, obtain the support of the population and to mislead the enemy. Propaganda is also important to justify the war and for maintaining the morale of the civilians or of the military. This study analyses the methods of propaganda used by the different belligerent states in the XX and XXI centuries.

Keywords: War, Propaganda, Censorship, Disinformation, Mass-media

Propaganda politică a fost folosită întotdeauna în timpul războaielor. În ultimul secol ea a căpătat noi dimensiuni și a ajuns o preocupare esențială a liderilor politici ai statelor angrenate într-un război. Rolul propagandei este mai important pentru că mijloacele de mass-media permit influențarea unui număr mai mare de persoane decât în trecut. În ultimele decenii, mijloacelor mass-media tradiționale li se alătură platformele sociale de pe internet care permit o comunicare personalizată și aproape instantanee.

În cazul țărilor nedemocratice propaganda, împreună cu cenzura, sunt prezente și în timp de pace iar trecerea la propaganda de război este mai ușor de făcut, fiind mai degrabă o schimbare a temelor dominante și a intensității atacurilor împotriva adversarilor. În țările democratice, populația are posibilitatea de a se opune față de măsurile luate de guvern și din această cauză scopul propagandei de război este de a obține asentimentul cetățenilor pentru declanșarea războiului și de mobilizare a lor pentru a participa activ la război. Starea de război este însoțită de cele mai multe ori de îngrădirea unor drepturi civile. Aceasta poate fi mai evidentă și mai dură, cum este cazul impunerii stării de urgență sau a legii marțiale, sau mai discretă, prin intervenții ale unor instituții asupra presei sau a partidelor politice, sau prin preluarea treptată de către reprezentanții puterii și ai serviciilor secrete a unor poziții cheie care le permit să controleze opinia publică și activitatea instituțiilor considerate a fi importante. De multe ori cenzura nu se face pe față ci mai degrabă descurajarea persoanelor care nu se conformează și stimularea oprobiului public împotriva lor.

Propaganda de război presupune renunțarea la metodele etice de comunicare politică și folosirea dezinformării și falsului pentru obținerea rezultatului dorit. Analiza modului în care s-au comportat democrațiile în război denotă faptul că elitele au manipulat aproape de fiecare dată populația pentru a obține sprijinul pentru declanșarea războiului sau pentru susținerea efortului de război, după cum vom arăta și în unele exemple ce urmează.

Într-o monografie dedicată propagandei de război[1] Anna Morelli desprinde zece principii ale propagandei de război, folosite de statele democratice pentru obținerea consensului popular și

[1] Morelli, Anna, *Principi elementary della propaganda di Guerra: Utilizaabili in caso de guerra fredda, calda o tiepida…*, Roma: Ediese, 2005.

a opiniei favorabile războiului[2]. Vom pleca de la aceste principii pentru a ilustra modul în care funcționează propaganda de război în analiza de față. Propaganda de acest tip este folosită preventiv, chiar și atunci când populația este de acord cu războiul pentru că în decursul conflictului opinia publică poate să se schimbe radical sub presiunea realității. Războiul presupune alocarea unor resurse financiare importante care pot afecta nivelul de trai al populației[3] precum și importante pierderi de vieți omenești. Menținerea motivației pentru susținerea războiului depinde și de convingerea cetățenilor că războiul este just și că există șanse rezonabile ca el să fie câștigat.

Primul principiu constă în afirmarea faptului că ”*Nu noi am dorit războiul*”[4]. Chiar și atunci când au inițiat ostilitățile, liderii politici încearcă să acrediteze ideea că au fost nevoiți să facă asta. Atacul este prezentat ca o acțiune preventivă, un răspuns anticipat la o agresiune iminentă din partea adversarului. Atunci când au decretat mobilizarea generală, înainte de Primul Război Mondial, liderii francezi spueau că mobilizarea nu sporește pericolul de război ci, dimpotrivă, este o garanție a păcii. Atunci când a atacat Polonia, sau Uniunea Sovietică, Germania Nazistă susținea că aceste țări masau trupe la graniță pregătindu-se să să declanșeze un război. Pretextul atacării Irak-ului de către forța multinațională condusă de S.U.A. a fost prezența unor arme de distrugere în masă în această țară, arme care ar fi putut fi folosite împotriva forței multinaționale sau a vecinilor Irakului. Atacul Rusiei împotriva Ucrainei a fost motivat printre altele de faptul că Ucraina intenționa să adere la N.A.T.O iar în această eventualitate teritoriul ei ar fi putut fi folosit pentru un atac nuclear la care nu se putea răspunde în timp real. Într-o carte dedicată războaielor între supraputeri[5], Graham Allison arăta că deseori aceste războaie au fost declanșate în momentul în care o supraputere hegemon sesiza faptul că alt stat devenise atât de puternic încât în scurt timp ar fi putut să câștige un potențial război împotriva hegemonului. Agresiunea era prezentată în acest caz ca fiind un război preventiv iar potențialul atac era prezentat ca fiind o opțiune sigură astfel încât războiul părea de neevitat. De remarcat este faptul că în acest caz statul agresor este într-adevăr convins că posibilitatea de a fi atacat este reală. ”Capcana lui Tucidide”[6] nu poate fi invocată însă decât în cazul războaielor între supraputeri. Majoritatea războaielor nu se înscriu în acest tipar iar amenințarea este doar un pretext inventat.

Al doilea principiu susține că ”*Adversarul nostru este singurul responsabil pentru război*”[7]. Această afirmație este o constantă a propagandei de război. În discursurile sale Adolf Hitler spunea că el dorește doar pacea și că Germania nu va agresa niciodată alte state[8]. În acest context se susținea că adversarii au refuzat să negocieze amenințând interesele Germaniai care nu a avut de ales decât calea războiului. Același argument este invocat de Rusia care justifică agresiunea împotriva Ucrainei prin faptul că amenințarea și provocările au devenit atât de mari încât nu era posibil alt răspuns decât războiul. Atacarea Iugoslaviei de către N.A.T.O. a fost

[2] La rândul ei Anna Morelli a preluat o parte dintre aceste principii din cartea lui Arthur Ponsonby, *Falsehood in Wartime*, publicată la Londra în 1928.

[3] Țările angrenate în războaie de lungă durată raționalizează de multe ori produsele alimentare iar uneori, datorită lipsei forței de muncă sau a unor blocade, populația poate suferi de foamete sau de boli provocate de malnutriție.

[4] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 21-26.

[5] Allison, Graham, *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap*, Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2017.

[6] Această expresie folosită de Allison pornește de la afirmația istoricului grec Tucidide care considera că războiul dintre Sparta și Atena a avut la origini faptul că Atena devenea tot mai puternică iar Sparta a realizat că în curând nu ar mai putea să o învingă într-un război.

[7] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 27-40.

[8] Aceste afirmații se aflau însă în contradicție cu adevăratele sale intenții care au fost formulate în Mein Kampf, unde susținea că Germania are nevoie de spațiu vital și că trebuie să ocupe teritoriul deținut de Polonia și U.R.S.S.

justificată prin faptul că aceasta a sfidat comunitatea interanțională refuzând să accepte independența zonei Kosovo. În lipsa acordului Consiliului de securitate al Organizației Națiunilor Unite această intervenție era ilegală așa că a fost prezentată ca o intervenție umanitară chiar dacă în fapt s-a manifestat printr-o campanie de bombardamente masive împotriva Serbiei.

Al treilea principiu al propagandei invocat de Morelli este ”*Conducătorul inamic este diabolic, el este o persoană rea* ”[9]. Cetățenii proprii au intrat în anii anteriori conflictului în contact cu cetățeni ai statului dușman și au văzut că aceștia sunt oameni obișnuiți. Din această cauză este mai eficient să-i convingi că ei sunt conduși de o personalitate diabolică care nu este capabilă decât de fapte rele. Hitler, Kaiserul, Mussolini, Napoleon, Gadaffi, Sadam Hussein au fost prezentați de către presă ca fiind persoane bolnave mintal, sadici care conduc o masă de cetățeni fără voință proprie, seduși de dictator sau incapabili să se opună. În realitate, cel puțin o parte din cetățeni aprobă acțiunile liderului sau au de câștigat de pe urma lor. Exterminarea evreilor în Germania nazistă a fost posibilă și datorită antisemitismului răspândit în rândurile populației sau a faptului că unii oameni de afaceri au avut de câștigat prin preluarea afacerilor evreilor deposedați de proprietăți. Deciziile de declanșare a războaielor nu au la origine boala mentală a liderului ci interese economice sau strategice ale unei elite aflate la conducera statului.

Al patrulea principiu al propagandei de război este ”*Noi apărăm o cauză nobilă și nu interesele noastre particulare*”[10]. Chiar și atunci când un stat declanșează un război din interese geopolitice acestă intenție este mascată de o motivație umanitară. Invadarea Cehoslovaciei de către Germania nazistă a fost motivată de necesitatea apărării cetățenilor de etnie germană, care ar fi fost persecutați de cehi. Rusia a motivat intervenția sa în Primul Război mondial prin faptul că trebuie să apere cetățenii sârbi agresați de Austro-Ungaria, care sunt un popor de origine slavă. În realitate generalii ruși sperau că vor reuși să extindă Imperiul Țarist până la strâmtoarea Bosfor pentru a-și putea asigura ieșirea la Marea Mediterană și controlul asupra Mării Negre. Implicarea indirectă a S.U.A. și U.R.S.S. în diverse războaie din Africa sau Asia în timpul Războiului rece era motivată prin invocarea unor scopuri umanitare dar în realitate aceste războaie prin intermediari (proxy wars) aveau drept scop menținerea sau extinderea sferei de influență a celor două supraputeri. Atunci când au finanțat mișcarea de rezistență în Afghanistanul ocupat de ruși, americanii doreau de fapt să epuizeze statul sovietic, să îl împotmolească acolo așa cum pățise S.U.A. în Vietnam și nu să contribuie la eliberarea țării.

Al cincelea principiu al propagandei este ”*Inamicul comite intenționat atrocități;dacă noi facem greșeli acestea nu sunt intenționate*”.[11]Un element esențial al propagandei de război este invocarea atrocităților comise de către inamic. Fiecare război este însoțit de fapte de cruzime comise de soldați abrutizați din cauza suferințelor îndurate sau a fricii permanente de moarte sau mutilare. Actele de cruzime sunt însă mai degrabă excepția decât regula și ele se limitează de cele mai multe ori la uciderea prizonierilor de război din motive pragmatice[12]. Pentru a crea un impact emoțional atrocitățile trebuie să fie inumane și șocante. În Primul Război Mondial reticența soldaților de a ucide inamici care erau considerați oameni simpli, nevinovați a dus uneori la fraternizarea cu inamicul. Cu ocazia Crăciunului sau Anului Nou soldații francezi și englezi au schimbat daruri cu cei germani, au cântat colinde și au jucat chiar fotbal în ”no man’s land”. Pentru a menține spiritul combativ Ministerul Informației din Marea Britanie a lansat în

[9] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 41-48.
[10] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 49-62.
[11] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 63-79.
[12] Aceştia sunt greu de păzit în timpul luptelor iar deseori unitățile izolate nu au hrană suplimentară fiind nevoite să micșoreze rațiile proprii dacă doresc să îi alimenteze.

presă articole cu incidente inventate care cuprindeau printre altele relatări cu privire la soldați germani care au tăiat mâinile unor nou-născuți, au violat fetițe preșcolare, au purtat în baionete bebeluși ca pe niște trofee macabre sau au omorât femei însărcinate[13]. Arthur Ponsonby relatează că aceste relatări macabre erau prezente în ziarele vremii în diverse variante. De exemplu în una dintre variante soldatul german care tăia mâinile nou-născutului le mânca după aceea[14]. Aceste victime, nou-născuți sau femei însărcinate au fost alese pentru că erau cele mai neajutorate și agresarea lor ar fi provocat reacțiile emoționale cele mai puternice din partea publicului. Această metodă a fost folosită în de către propagandiști în majoritatea războaielor care au urmat. În timpul războiului din Irak, în fața unei comisii a Congresului Statelor Unite, a fost prezentată mărturia unei adolescente numită Nayirah, care relata plângând că în timp ce era asistentă medicală într-o maternitate din Kuweit a văzut cum soldații irakieni au scos copii nou născuți din incubatoare și i-au aruncat pe cimentul rece lăsându-i să moară în chinuri. După război s-a descoperit că de fapt Nayirah era fiica ambasadorului kuweitian în S.U.A. și nu a fost în perioada războiului în Kuweit și nici nu a activat vreodată ca asistentă medicală[15]. În războiul din Ucraina a fost prezentată o altă variantă a aceleiași povești – a soldatului rus care a violat o fetiță nou-născută în vârstă de două luni. Ulterior ziariștii au descoperit că procuroarea care a prezentat cazul îl inventase, împreună cu alte atrocități fictive săvârșite împotriva copiilor. În urma acestui scandal aceasta a fost înlăturată din funcție deși probabil fusese de fapt doar un canal de transmitere a propagandei oficiale.

Al șaselea principiu este ”*Inamicul folosește arme ilegale*”[16]. În timpul Primului Război Mondial ambele părți au folosit gaze de luptă și s-au acuzat reciproc de folosirea unor arme ilegale. Ulterior gazele nu au mai fost folosite dar în special în conflictele de la începutul secolului XXI, unii combatanți au fost acuzați de folosirea lor fără să existe probe concrete. Sadam Hussein a fost acuzat că a folosit gaze de luptă împotriva kurzilor iar ulterior într-un episod dubios Bashar al-Assad a fost acuzat că a folosit gaze împotriva rebelilor din Douma. Cu această ocazie o echipă a BBC a prezentat un film în care erau arătate victime ale atacului, dintre care unele erau dezgropate din dărâmături. Ulterior au ieșit la iveală filmări în care se făceau repetiții cu pretinsele victime iar un membru al echipei a relatat că aceste filmări au fost de fapt înscenări ale unui atac care nu a avut loc. Între timp filmările respective au fost șterse de pe rețelele de socializare și platformele online iar BBC a recunoscut că există serioase îndoieli cu privire la veridicitatea atacului[17]. Sadam Husein a fost acuzat de către un parlamentar francez că a folosit arma biologică cu febra Nilului în 1999[18].NATO a fost acuzat de către autoritățile sârbe că a folosit bombe cu fragmentație care au dus la moartea a 140 de civili în timpul bombardamentelor împotriva Serbiei[19].

---

[13] Kingsbury, Celia Malone, *For Home and Country: World War I Propaganda on the Home Front*, Lincoln: University of Nebraska Press, 2010, pp. 220-226.

[14] Ponsonby, Arthur, *Falsehood in War-Time: Containing an Assortment of Lies Circulated Throughout the Nations during the Great War*, London: George Allen & Unwin Ltd, Tenth Impression, 1940, pp. 78-82.

[15] Oddo, John, *The Discourse of Propaganda: Case Studies from the Persian Gulf War and the War on Terror*, University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 2018, pp. 57-77.

[16] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 79-86.

[17] Padraic Flanagan, *BBC admits Syria gas attack report had serious flaws in ”victory for truth” after complaint by Peter Hitchens*, în Mail Online, 5 september 2021, accesat în 05.12.2022 la https://www.dailymail.co.uk/news/article-9958679/BBC-admits-Syria-gas-attack-report-flaws-complaint-Peter-Hitchens.html

[18] Morelli, Anne, *op. cit.* , p. 84.

[19] O altă acuzație, cu privire la folosirea de către NATO a 31000 de proiectile cu uraniu sărăcit s-a dovedit a fi reală. Autoritățile sârbe relatează că numărul bolnavilor de cancer a crescut în mod îngrijorător ca urmare a radiațiilor

În cadrul războiului din Ucraina statul ucrainean a acuzat Rusia de folosirea unor bombe cu fosfor și bombe termobarice[20] în Mariupol, fără să ofere probe în acest sens. La rândul său Rusia a acuzat Ucraina că prepară în mai multe laboratoare arme biologice și pregătește detonarea unei bombe atomice artizanale pentru a-i acuza pe ruși de aceste fapte și a atrage o intervenție internațională.

Uneori relatările cu privire la folosirea armelor ilegale sunt însoțite de descrieri ale suferinței provocate unor victime nevinovate.

Al șaptelea principiu al propagandei de război este ”*Noi am suferit foarte puține pierderi pe când pierderile inamicului sunt considerabile*”[21]. Propagandiștii încearcă să convingă populația propriului stat că merită să continue lupta și că succesul este posibil. În același timp se urmărește și demoralizarea dversarului. În acest scop se minimizează propriile pierderi și se exagerază pierderile cauzate adversarului. La o lună după declanșarea Primului Război Mondial pierderile francezilor erau de circa 313000 de morți dar Statul Major Francez nu a recunoscut nici măcar moartea unui cal și spre deosebire de germani și englezi nu a publicat o listă nominală a morților. Motivul acestei omisiuni a fost faptul că admiterea unor pierderi atât de mari într-un timp scurt ar fi dus la demoralizarea trupelor. După bătălia de la Verdun care a avut drept rezultat 143000 de morți din partea germanilor și 162440 de soldați francezi decedați precum și pierderea temporară a unei părți din teritoriu de către francezi, atât Franța cât și Germania s-au declarat câștigătoare și au ascuns o parte din pierderi. În al Doilea Război Mondial, pe frontul din Rusia, atât germanii cât și sovieticii au ascuns pierderile enorme pe care le-au suferit.

În timpul războiului din Iugoslavia, N.A.T.O. a declarat presei că a distrus 120 de tancuri Iugoslave. Cu toate acestea, în raportul adresat Pentagonului, generalul Clark a raportat doar 14 tancuri distruse. În același timp Forțele Aeriene Regale ale Marii Britanii au raportat că doar 40% din bombele lansate în Iugoslavia și-au atins ținta[22]. Un fenomen asemănător se poate constata în cazul războiului din Ucraina. La un moment dat, președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, a declarat că în primul an de război au murit peste 100.000 de ucraineni. A doua zi această declarație a fost ștearsă de pe platformele de socializare pe care a apărut inițial iar un consilier al președintelui Zelenski a evaluat cifra morților la aproximartiv 10-13000 de victime. Cu toate acestea experții militari tind să creadă că cifra oferită de doamna von der Leyen este cea reală. Propagandiștii Ucrainei încearcă să acerditeze ideea că pierderile rusești se datorează inepției rușilor, a prostiei conducătorilor sau a lașității lor. În primele luni ale războiului propaganda ucraineană a inventat chiar un personaj fictiv, un pilot de vânătoare supranumit ”Fantoma din Kiev”, care ar fi doborât un număr de 42 de avioane inamice. Acest record era considerat ca fiind un semn al superiorității aviatorilor ucraineni față de cei ruși. În realite în acea perioadă rușii dominau aproape total spațiul aerian ucrainean. Ucrainenii au creat acest personaj fiind inspirați de personaje similare create de propaganda sovietică sau nazistă în

---

reziduale. Această afirmație este mai greu de dovedit însă Serbia a dat în judecată toate statele NATO participante la conflict cerând compensații. (Ștefania Brândușă. 15 tone de uraniu sărăcit aruncate peste Serbia. Toate statele NATO care i-au bombardat pe sârbi în 1999, date în judecată de o echipă internațională de avocați, Active News, 14 iunie 2017, accesat în 05.12.2022 la https://www.activenews.ro/externe/15-tone-de-uraniu-saracit-aruncate-peste-Serbia.-TOATE-statele-NATO-care-i-au-bombardat-pe-sarbi-in-1999-date-in-judecata-de-o-echipa-internationala-de-avocati-143978

[20] Bombele termobarice au fost create de S.U.A. și au fost folosite mai întâi în Vietnam iar apoi în Afghanistan. În ultimele conflicte armate aproape toate statele au fost acuzate de folosirea unor astfel de arme.

[21] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 87-90.

[22] Morelli, Anne, *op. cit.* , p. 89.

cel de-al Doilea Război Mondial. Propaganda de război atribuia rezultate record unor aviatori, tanchiști sau lunetiști pentru a-i determina pe cetățeni să se înroleze.

Al optulea principiu al propagandei este ”*Intelectuali și artiști renumiți sprijină cauza noastră*”[23]. După primul război mondial intelectualii au sprijinit întotdeauna propria tabără. Propagandiștii încearcă să beneficieze de autoritatea pe care o au aceștia pentru a convinge populația că războiul trebuie să continue. Intelectualii se angrenează activ în propaganda de război încercând să stimuleze patriotismul și să insufle ura față de adversar.

Un exemplu revelator este poemul pe care l-a compus scriitorul englez, laureat al premiului Nobel pentru literatură Rudyard Kipling, intitulat ”Pentru tot ce avem și suntem”. Acesta începe cu următoarele versuri: ”Pentru tot ce avem și suntem,/ Pentru soarta copiilor noștri,/ Ridicați-vă și mergeți la război./ Hunul este la porți!”[24]. În poem germanii sunt prezentați ca fiind la fel de sângeroși și cruzi ca și hunii, punct de vedere prezent în propaganda oficială. Oamenii de cultură care s-au pus în slujba propriei țări au produs romane, poeme, filme, caricaturi, tablouri care conțineau un mesaj propagandistic mai subtil sau mai direct. Chiar și studiourile Walt Disney au conceput desene animate în care Donald Duck sau Mickey Mouse luptau împotriva naziștilor.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, BBC a produs un mare număr de programe culturale dedicate francezilor care aveau drept scop întărirea identității acestora pentru ca ocupația germană să fie resimțită ca o povară, ca un factor străin. Prin această metodă se contracara proiectul german al Europei unite sub puterea germană și implicit sub hegemonia culturală germană[25].

Al nouălea principiu al propagandei menționat de Morelli este ”*Cauza noastră are un caracter sacru*”[26]. Invocarea divinității și a faptului că aceasta e de partea propriului popor are drept scop atragerea și convingerea persoanelor religioase și afirmarea moralității conducătorilor politici care invocă divinitatea. Atunci când comunica populației implicare României în războiul împotriva Uniunii Sovietice mareșalul Antonescu declara că acesta este un ”Război Sfânt, anticomunist, drept și național”. Implicarea României era justificată nu numai prin dorința de a recupera terenul pierdut după ultimatumul sovietic din 1940, ci și prin faptul că acesta este un război împotriva unei populații păgâne, care are drept scop decreștinarea Europei și distrugerea civilizației.

Mai recent, președintele american George Bush a declarat de mai multe ori că Dumnezeu i-a cerut să meargă și să lupte cu teroriștii din Irak și Afghanistan”[27]. Întrebat despre această declarație purtătorul de cuvânt al Casei Albe, Scott McClellan a negat autenticitatea ei însă ulterior a revenit confirmând-o însă interpretând-o mai degrabă ca pe o figură de stil decât drept o comunicare directă cu Dumnezeu. Trimiteri la voința divină au fost deseori făcute și de lideri ai unor regimuri fundamentaliste sau de către liderii unor organizații teroriste islamice. Atât aiatolahul Khomeini cât și Osama bin Laden făceau trimiteri în fiecare discurs la pasaje din Coran pe care le interpretau în așa fel încât să reiasă faptul că acțiunile lor violente sunt rezultatul voinței divinității.

---

[23] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 91-102.

[24] https://www.poetryfoundation.org/poems/57431/for-all-we-have-and-are

[25] Vezi o analiză a acestei campanii la Launchbury, Claire, *Music, Poetry, Propaganda: Constructing French Cultural Soundscapes at the BBC during the Second World War*, Oxford: Peter Lang, 2012.

[26] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 103-110.

[27] MacAskill, Ewen, *George Bush: ”God told me to end the tyranny in Iraq”,* în The Guardian, 7 oct. 2005, consultat în 05.12.2022 la https://www.theguardian.com/world/2005/oct/07/iraq.usa

Al zecelea principiu al propagandei este ”*Cei care manifestă îndoieli asupra propagandei noastre îl ajută pe inamic și în consecință sunt trădători*”[28]. Acest principiu se aplică in primul rând în țările democratice pentru că în statele totalitare operează cenzura chiar și în timpul perioadei de pace. Exprimarea opoziției sau a îndoielilor privind deciziile puterii nu este posibilă acolo. În statele democratice existența unor opinii diferite este considerată normală și chiar sănătoasă în timp de pace. Din această cauză, în perioada de război în care se dorește realizarea unei unități a poporului în jurul liderilor politici și militari, mass-media împrumută unele dintre trăsăturile mass-mediei din statele totalitare.

Pentru a evidenția similitudinile dintre propaganda totalitară și propaganda de război facem trimitere la regulile propagandei totalitare așa cum au fost ele evidențiate de către Jean-Marie Domenach[29]:

1. *Regula simplificării și a inamicului unic*.Conformându-se acestei reguli propaganda reduce ideologia la câteva idei simple care sunt exprimate într-un limbaj accesibil și prinse și în niște slogane. Paralela cu propaganda de război ne dezvăluie faptul că și aceasta simplifică motivele războiului și reduce clasa politică a inamicului la figura liderului. Motivele acestuia nu sunt prezentate în complexitatea lor ci în ultimă instanță sunt considerate un rezultat al faptului că acest lider este rău sau bolnav psihic.

2. *Regula îngroșării și desfigurării* prevede că declarațiile adversarilor sunt exagerate și deformate pentru a fi interpretate malițios. Și în cazul propagandei de război declarațiile cele mai inofensive ale inamicilor suferă o interpretare similară. Chiar și atunci când un lider inamic declară că ar dori să aibă loc tratative de pace, această declarație este prezentată ca o stratagemă de tragere de timp sau de obținere a bunăvoinței opiniei publice internaționale și nu ca o declarație onestă[30]. În războiul din Ucraina lovirea unui tractor și a unor căpițe de fân de către o rachetă pe teritoriul polonez a fost interpretată de către propaganda de război ca un atac intenționat al Rusiei împotriva unui stat N.A.T.O. iar unii actori politici au cerut o ripostă militară deși era evident că un atac rusesc nu ar fi avut drept obiect un obiectiv insignifiant, fără valoare militară. Ulterior, atunci când s-a descoperit că rachetele erau de fapt ucrainene incidentul a fost etichetat ca un accident regretabil care nu atrage după sine nici un fel de consecințe. În acest caz propagandiștii au urmărit obținerea unui răspuns emoțional de indignare care ar fi avut drept rezultat întărirea voinței maselor de a sprijini efortul de război.

3. *Regula orchestrării*. Temele fundamentale ale propagandei sunt stabilite de o instituție specializată și sunt repetate neîncetat. Și în timp de război deseori este creat un Minister al propagandei sau sarcina propagandei este atribuită unei instituții specializate. Această instituție formulează teme și obiective care sunt transmise mijloacelor de mass-media. Atunci când unul dintre aceste canale nu se supune cerințelor propagandistice și nu se inscrie în corul general el este cenzurat. Ziarele, posturile radio și de televiziune dizidente sunt închise sau li se ridică licența de funcționare.

4. *Regula transfuziei*. Acestă regulă prevede că întotdeauna propaganda pleacă de la un substrat preexistent, de la niște prejudecăți sau de la o mitologie națională. ”Fobiile” și ”filiile” populației, incidente și evenimente anterioare, sunt folosite pentru a se întări mesajul

[28] Morelli, Anne, *op. cit.* , pp. 111-120.

[29] Domenach, Jean-Marie, *La propagande politique*, Paris: Presses universitaires de France, 1979, pp. 49-83.

[30] Bineînțeles că demersurile deiplomatice din timpul unor războaie pot folosi astfel de metode dar totodată și statele care nu doresc incheierea păcii vor invoca acest motiv. Dialogul diplomatic presupune un duel al cuvintelor și uneori folosirea înșelăciunii, minciunii și a procedeelor de dezinformare. Totuși, oricât de necinstite ar fi tratativele sunt o alternativă preferabilă lipsei de comunicare.

propagandistic. În 1945, când trupele ruseşti pătrunseseră pe teritoriul Germaniei, Joseph Goebbels, ministrul propagandei a finanţat un film în care era prezentată rezistenţa eroică a cetăţenilor germani din oraşul prusac Kolberg în faţa armatei napoleoniene. Oraşul a fost asediat timp de câţiva ani neputând fi cucerit de către francezi. Goebels spera ca exemplul Kolbergului să îi inspire pe gernmani care să opună o rezistenţă la fel de înverşunată sovieticilor.

În cazul războiului din Ucraina au fost invocate de către ucraineni toate situaţiile în care Imperiul Ţarist sau ulterior Uniunea Sovietică au invadat alte ţări pentru a se acredita ideea că agresivitatea este o caracteristică genetică a rusului. În acelaşi timp ruşii au invocat pogromurile şi crimele efectuate de fasciştii ucraineni în timpul celui de-al Doilea Război Mondial pentru a se justifica etichetarea batalionului cu ideologie naţionalistă Azov drept organizaţie nazistă. Unele însemne ale acestui batalion, printre care se număra şi wolfsangel, un simbol medieval folosit şi de un batalion nazist, au fost invocate în sprijinul acestei afirmaţii. Adoptarea unor simboluri naziste în lipsa unei ideologii a superiorităţii rasiale nu face însă ca o organizaţie să fie nazistă[31]. Batalianul Azov a renunţat ulterior la simbolul respectiv. În timpul războaielor propaganda organizează festivităţi de comemorare a unor evenimente istorice importante pentru a stimula mândria naţională sau a dovedi că naţiunea respectivă se poate împotrivi cu succes adversarului.

5. *Regula unanimităţii şi contagiunii*. Propagandiştii totalitari încearcă să acrediteze ideea că întreg poporul împărtăşeşte valorile şi ideile partidului totalitar, în scopul atragerii indecişilor şi folosirii mecanismului psihologic al conformismului. Propaganda de război foloseşte aceleaşi metode pentru a-i determina pe pacifişti sau pe cei care se opun războiului să nu îşi exprime opiniile de teama unor represalii. Atitudinile de indignare împotriva acestor opinii sunt stimulate prin articole din presă sau prin alte metode ajungându-se până la urmă la înăbuşirea oricărei opinii contrare războiului.

În final nu ne rămâne decât să remarcăm faptul că propaganda de război poate să aibă un rol benefic sau malefic în funcţie de circumstanţele specifice fiecărui conflict armat. În cazul unui război defensiv ea este necesară pentru susţinerea psihologică a efortului de război şi motivarea maselor, având deseori o contribuţie hotărâtoare la rezultatul războiului şi la înfrângerea agresorului. Atunci când este folosită de către un stat agresor şi de lideri lipsiţi de principii poate să inducă în eroare propria populaţie care va contribui de bunăvoie la un război injust comiţând de multe ori chiar şi crime de război împotriva unui adversar nevinovat.

La fel ca şi orice armă propaganda de război nu este bună sau rea in sine ci devine bună sau rea în funcţie de intenţiile celui care o foloseşte.

BIBLIOGRAPHY

Allison, Graham, *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap*, Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2017.

Arno, Andrew ; Dissanayake, Wimal - *The News Media in National and International Conflict*, London: Routledge, 2021

Butler, Michael J., *Selling a "Just" War: Framing, Legitimacy, and US Military Intervention*, London: Palgrave Macmillan, 2012.

Cole, Ben, *The Syrian Information and Propaganda War: The Role of Cognitive Bias*, Cham: Palgrave Macmillan, 2022.

[31] Iniţial eticheta de organizaţie fascistă sau nazistă a apărut în nişte periodice americane plecând de la acelaşi simbol.

Domenach, Jean-Marie, *La propagande politique*, Paris: Presses universitaires de France, 1979.

Kallis, Aristotle, *Nazi Propaganda and the Second World War*, New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Kingsbury, Celia Malone, *For Home and Country: World War I Propaganda on the Home Front*, Lincoln: University of Nebraska Press, 2010.

Kruglova, Anna, *Terrorist recruitment, Propaganda and Branding: Selling Terror Online*, London: Routledge, 2022.

Kushner, Barak, *The Thought War: Japanese Imperial Propaganda*, Honolulu: University of Hawai'i Press, 2006.

Launchbury, Claire, *Music, Poetry, Propaganda: Constructing French Cultural Soundscapes at the BBC during the Second World War*, Oxford: Peter Lang, 2012.

Macdonald, David Bruce, *Balkan Holocausts? Serbian and Croatian Victim-centred Propaganda and the War in Yugoslavia*, Manchester: Manchester University Press, 2002.

Morelli, Anna, *Principi elementary della propaganda di Guerra: Utilizaabili in caso de guerra fredda, calda o tiepida…*, Roma: Ediese, 2005.

Oddo, John, *The Discourse of Propaganda: Case Studies from the Persian Gulf War and the War on Terror*, University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 2018.

Ponsonby, Arthur, *Falsehood in War-Time: Containing an Assortment of Lies Circulated Throughout the Nations during the Great War*, London: George Allen & Unwin Ltd, Tenth Impression, 1940.

Rampton, Sheldon; Stauber, John, *Weapons of Mass Deception: The Uses of propaganda in Bush's War in Iraq*, New York: Jeremy P. Tarcher/Penguin, 2003.

Wilcox, David R., *Propaganda the Press and Conflict: The Gulf War and Kosovo*, London: Routledge, 2005.

THE PROBLEM OF THE DENOMINATION OF THE POPULATIONS WHO CAME INTO CONTACT WITH THE ROMAN-BYZANTINE EMPIRE (I)

Ștefan Lifa
Lecturer, PhD, West University of Timișoara

Abstract: With regard to the denominations under which the various populations are encountered in the Byzantine sources of the time, it is necessary to mention the fact that the tradition and the style of the authors who addressed themselves, of course, only to an intellectual elite of the respective time , have generated a lot of confusion.
Under the same relatively difficult style of writing, Theophanes Confessor mentioned the „Scythian Attila, the son of Mundus" (Cronografia, 102). Attila was named „Scythian" in accordance with the Byzantine tradition which kept the ancient name of the peoples according to the place where they were.
As far as the north of the Danube is concerned, it should be noted that, thanks to the permutations of a political order that have taken place here, after the frequent waves of migration, the denomination of the native population has undergone several changes.

Keywords: denomination, populations, Romano-Byzantine Empire, Goths, Vandals, Visigoths, Gepids.

En ce qui concerne les dénominations sous lesquelles sont rencontrées les diverses populations dans les sources byzantines de l'époque, il faut mentionner le fait que la tradition et le style des auteurs qui s'adressaient, biensûr, seulement à une élite intellectuelle du temps respectif, ont généré beaucoups de confusions.

Ainsi, par exemple, Procopiu de Cezareea (*Despre războaie*, III, 2, 1) écrivait que *„les peuples gothes étaient et sont aujourd'hui aussi beaucoups et différents les uns des autres, mais entre tous, ceux plus grands et plus capables à être pris en considération sont les Gothes, les Vandals, les Visigothes et les Gépides"*. Autrefois on leur disait Sarmathes et Melanhens, et les Huns les nommaient peuples „gothes". Les confusions étaient faites aussi parce que les diverses populations se sont établies successivement dans de diverses régions et aussi en vue de respecter la tradition.

Au VII-e siècle, l'empereur Mauricius parlait des „peuples scythes" (*Arta militară*, XI, 2) au sens de peuples qui habitent dans les régions des anciens Scythes, où se trouvaient aussi des refugiés romains.

Georgios Sineellus, dans *Culegere de cronografe* (705), a mentionné aussi les „Scythes nommés Gothes".

En vertu du même style relativement difficile d'écrire, Theophanes Confessor a mentionné le „Scythe Attila, le fils de Mundus" (*Cronografia*, 102). Attila a été nommé „Scythe" conformément à la tradition byzantine qui conservait le nom ancien des peuples en fonction du lieu où se trouvaient ceux-ci.

Le plus significatif exemple se trouve, pour le VII-e siècle, au géographe anonyme de Ravenna. Celui-ci, se référant aux villes, a écrit d'une manière qui ne nécessite plus de commentaires sur „la Dacie Prima et Secunda, nommée aussi Gépidie, où habitent maintenant les Huns nommés Avares".

Au X-e siècle, l'empereur Constantin VII le Porphirogénète a nommé les Hongrois – Turcs (*De administrando Imperio*, IV, 3, 12). Se référant ensuite aux Slaves, dans la même oeuvre, il s'est arrêté aussi sur les autochtones qu'il a nommés Romains, pendant que les Byzantins – représentants de l'Empire Romain de l'Est, étaient nommés romeis[1] (comment, d'ailleurs, se nommaient-ils eux-mêmes pendant ce temps-là).

Toujours au X-e siècle, le Dictionnaire Suidas (I, 2), maintenant l'ancien style employé dans l'Empire, a fait des références aux ,,Daces qui maintenant sont nommés aussi Pétchénègues".

À l'XI-e siècle on nommait les Hongrois – Turcs, etc., et les Pétchénègues sont nommés Sauromathes (*Alexiada*, III). D'ailleurs, l'auteur a écrit son oeuvre au convent, après la mort de son mari et elle n'a plus connu trop bien la réalité politique, malgré le fait qu'elle s'est basée sur des actes officiels ou a décrit des événements avec lesquels elle a été contemporaine.

Les adeptes des théories migrationnistes ont employé le passage qui dit: ,,ceux qui mènent une vie nomade, ceux-ci sont nommés en langage populaire Valaques"[2]. Toute abordation plus sérieuse de l'affirmation ci-dessus mène à la conclusion que, se référant aux pâtres valaques sud-danubiens, l'auteur a confondu la transhumance avec le nomadisme.

Dans le même ouvrage (*Alexiada*, III), les Cumans sont aussi nommés Sarmathes, conformément à l'ancienne habitude, etc. Nous trouvons ici aussi les Gètes (*Alexiada*, III), qui peuvent être en réalité les Uzes ou les Cumans, mais ils peuvent aussi bien être les Romains situés entre Carpathes et le Danube, etc.

Au XII-e siècle Ioan Mauropus, dans *Cuvântarea de Sfântul Gheorghe*, a nommé aussi Scythes les Pétchénègues, et les exemples en ce sens pourraient continuer.

Malheureusement, quelques confusions se sont perpétuées jusqu'à l'époque moderne.

Par exemple, l'habitude de traduire le mot *valaque* par *bulgaire* a été signalé par Gheorghe I. Brătianu[3]. Il a relaté, entre autres, le cas de l'éditeur français de la chronique de Geoffrai de Villehardouin, N. de Wailly, qui a laissé, dans le vieux texte français, les expressions *,,blanchis"* et *,,blanchie"*, mais dans la version moderne ont été reproduites par *,,bulgaires"* et *,,bulgarie"*. Celui-ci nous fait comprendre aussi comment Luchaire, dont le livre sur Inocentiu III et sur le problème de l'Orient a été étudié par Brătianu, a pu parler seulement sur les Bulgaires et le roi des Bulgaires, lorsqu'il a mentionné les relations de Ionitza avec le Saint Siège. Les Valaques de Balcans sont devenus *Bulgaires*, tout comme ceux du nord du Danube sont mentionnés dans les documents italiens médiévaux comme des Hongrois, parce que l'Hongrie était mieux connue dans le monde catholique de l'Europe[4].

En ce qui concerne le sud du Danube, il est vrai que, dans la période du khanat turanique et du tzarat de Boris (679-971), les sources littéraires byzantines ont nommé *Bulgarie* le pays habité par les Slaves, les Romains, les Grecs, etc., tout comme la Francia était habitée par des Romains, des Francs, des Bourgunds, des Alamans, des Visigothes, et la Longobardie s'est substituée pour une période à l'Italie[5], ces dénominations reflétant les réalités socio-politiques, non pas ethniques.

En ce qui concerne le nord du Danube, il faut remarquer le fait que, grâce aux permutations d'ordre politique qui ont eu lieu ici, après les fréquents flots de migrations, la dénomination de la population indigène a souffert plusieurs changements.

Les auteurs romains-byzantins lui ont attribué des noms divers, en fonction des populations qui s'y sont succédées et avec lesquelles l'Empire l'a identifiée. C'est à peine beaucoup plus tard que cette chose a créée la fausse impression de la disparition de la population daco-romaine.

En tout cas, nous connaissons le fait que l'Empire est revenu à la ligne du Danube au X-e siècle, moment où on a ,,redécouvert" la population romanisée du nord du Danube trouvée sous la domination des Pétchénègues et du sud du fleuve, comprise jusqu'alors dans le tzarat bulgaire.

Nous avons à faire, dans la zone du Bas Danube, avec une population stable, qui ne doit pas nécessairement être dénominée avec le terme de ,,Valaques". Généralement, on considère que c'est un terme générique, avec lequel les populations germaniques ont nommé ceux qui habitaient dans l'ex-Empire Romain. Le nom de *,,valaques"* est passé dans l'historiographie, comme représentant les éléments romains ruraux, pastoraux. Nous trouvons, en ce sens, *,,val"* au nord de l'Allemagne, *,,walch-walach"* au sud de l'Allemagne, *,,welsche"* aux Francs et même de nos jours, *,,waelen"* chez les Hollandais, les Français, les Picards et les Normands, *,,walles"* dans la Britannia, *,,valons"* en Belgique ou *,,valois"* en Suisse[6].

Du moins pour les sources plus anciennes, le terme germanique, ayant en vue ses acceptions, ne peut pas être équivalent au *,,pâtre"* ou *,,chrétien"*, et il a été adopté aussi par les Slaves, en l'absence d'un terme original[7].

La population autochtone, Scythes chez l'uns des auteurs, Mixobarbares (*Ana Comnena*), Missiens, Valaques ou autrement nommée, parlant une langue différente de celle des Grecs ou des barbares, a été rencontrée partout dans l'espace du Bas Danube, organisée dans des collectivités qui ont évolué toujours.

Au temps de Constantin le Grand, Valens, Anastasios, Justinian, Mauricius, Constantin VII le Porphirogénète ou Manuel Comnenus, etc. - l'Empire Romain ou celui Byzantin ont eu toujours des intérêts majeurs dans ces territoires où ils ont même intervenu, en influençant leur développement.

Dans l'Empire Romain, le droit vulgaire s'est constitué des normes du droit classique et de coutumes. Celles-ci ont apparu dans les diverses provinces et sont caractéristiques pour chacune d'elles.

Dans sa mission à la cour d'Attila (l'année 448), Priscus Panites (*Ambasadele. Despre soliile romanilor la cei de alt neam*) a relaté qu'il a rencontré un ,,Scythe" riche qui savait le grec. Des discussions portées avec celui-ci on a conclu que la situation de l'Empire s'est détériorée *,,à cause de la plus grande collection de tributs et à cause des injustices des mauvais, l'application de la loi n'étant plus égale pour tous"*.

Nous considérons que c'est un exemple typique pour le besoin de réadapter les normes du droit romain aux nouvelles réalités socio-politiques de l'Empire.

Les juristes considèrent que, pendant le regne de Justinian, les coutumes ont été considérées égales (du point de vue légal) aux principes classiques. Les juristes de Justinian ont commencé le travail en 528, mais le codex est entré en vigueur en 529 et il ne s'est pas conservé. Entre 529-531 on a élaboré un nouveau code de lois, formé de *Digeste* ou *Pandecte*. Les 50 livres, puis titres, fragments et paragraphes se sont basés surtout sur les oeuvres des juristes Paulus et Ulpianus (comme principes), parce que, au début de chaque paragraphe se trouvait une note qui mentionnait le nom de l'auteur et l'oeuvre d'où le texte a été pris.

Après 534, Justinian a élaboré encore un nombre de lois qui, après son regne, ont été systématisées dans l'ouvrage *Novellae*. Toutes ces oeuvres législatives ont été comprises pendant le XII-e siècle dans le *Corpus Iuris Civillis*, une adaptation du droit romain classique aux réalités du VI-e siècle.

Nous avons considéré important de mentionner cette chose, parce qu'au cours du premier millénaire d'après Chr. et plus tard, l'Empire Romain et Byzantin ont manifesté constamment leur influence dans la zone du Bas Danube dans ce domaine aussi.

Nous mentionnons aussi le fait que l'oeuvre juridique du temps de Justinian est partie des codes législatifs antérieurs, *Codex Gregorianus*, *Codex Hermogenianus* (élaboré au temps de Diocletian) et *Codex Theodosianus*. *Corpus Iuris Civillis* a représenté l'ancienne expérience juridique des Romains.

Les populations alogènes avec lesquelles les autochtones des régions du Bas Danube sont entrés en contact au cours du premier millénaire se trouvaient dans le stade de la démocratie militaire. Ce stade avait été, depuis longtemps, dépassé par la population romanisée de ces zones.

À la tête des tribus et des unions de tribus Géto-Daces se trouvait un commandant militaire, mais une grande autorité avait aussi le chef religieux. La démocratie militaire est mise très bien en évidence, par exemple, dans les écritures de Diodor de Sicilia, alors qu'il a relaté le conflit entre Dromichaetes et Lisimah.

Des différences sociales existaient déjà du temps d'Herodot et, en conséquence, Zalmoxis avait partagé ses connaissances aux „notables du pays" (*Istorii*, IV, 94).

Dans la période de Burebista aussi l'assemblée du peuple avait probablement encore un rôle important en ce qui concerne la prise de certaines décisions. Celui-ci a été nommé par Acornion, *le premier et le plus grand roi des Thraces*, et les sources ont mentionné divers hauts dignitaires, dont le plus important a été Deceneu.

Avant la conquête romaine, le royaume dace se trouvait en plein processus de développement d'un système d'habitats diversifiés et hiérarchisés; en ce sens se contourait l'idée d'une possible réforme administrative (voir le cité de *Criton*) concernant le fait que Decebal a remplacé les représentants de l'aristocratie qui se trouvaient à la tête des cités avec des fonctionnaires royaux[8].

La conquête, la colonisation et l'organisation de la Dacie par les Romains a représenté l'élément décisif dans l'évolution de ses communautés.

Après la retraite aurélienne, les découvertes archéologiques confirment la continuité et la réorganisation, dans des collectivités villageoises, de la population de ce territoire. Dans le cadre des collectivités, d'une grande importance était la loi non-écrite – les coutumes daces, complétées, biensûr, d'une manière décisive, par les éléments du droit vulgaire romain.

Ceux-ci ont continué à exister aussi après le passage de la société dans le millénaire suivant, sous des noms comme: *ius valachicum, ius valachie, antiqua consuetude, consuetudo valachorum, ritus valachie, modus olachorum* (*ius* = loi; *ritus* = normes; *mos* = habitude)[9]. Ils ont été signalés non seulement sur le territoire actuel de la Roumanie d'aujourd'hui, mais aussi en Serbie – *Zakon blahom* (l'année 1348), en Pologne – *ius valachicum* (l'année 1560), en Tchéquie – *vlasske pravo*, etc.; nous trouvons, aussi, au sud du Danube – *Megalo Vlahia* (Tesalia), *Ano-Vlahia* (Epir), une *Valachie* en Albanie (l'année 1348), une *Petite Valachie* en Croatie, et en Serbie, pendant le Moyen Âge, la région de Raşca portait le nom de *Staro Vlaska* - l'ancienne Valachie[10].

À gauche du Danube, pour conférer plus d'autorité à une décision judiciaire on a employé jusque tard, après la formation des États médiévaux, les deux notions: *„coutume et lois"*[11]

Ius valachicum se base spécialement sur des normes et des principes semblables au droit vulgaire romain. L'une de ses sources de pouvoir a été le code de Justinian qui reconnaissait que la coutume est le meilleur interprète de la loi.

La plupart des normes juridiques employées dans le cadre des collectivités autochtones prouvent la continuité du droit romain même du temps de la province et se reflète dans la terminologie juridique latine: *drept-dreptate, jude-judeci, judecător-judeţ, lege-legio* (lat.), étant prises ensuite par les Daces libres.

Les communautés voisines étaient conduites par un chef dont la fonction est devenue, au cours des ans, l'une héréditaire; il était aidé à résoudre les problèmes par le conseil des vieux et aussi par la communauté du village (la foule). Le développement des normes juridiques administratives s'est fait, une fois, avec l'extension des terrains, et le développement des problèmes liés au tribut donné aux peuples migrateurs. Le fait que certains biens constituaient une propriété commune (pâturages, forêts, etc.) a contribué à une plus grande durabilité des communautés territorielles. L'application des vieilles coutumes et l'influence du droit romain assuraient, aussi, à côté de la stabilité, un minimum d'équité et de sûreté sociale nécessaires, biensûr, aux individus de n'importe quelle communauté.

Conformément aux recherches effectuées jusqu'à présent, on connaît que des Géto-Daces on a hérité spécialement l'institution *„des hommes bons et vieux”*[12].

En ce qui concerne le maire du village, celui-ci était choisi pour accomplir certains dignités et il est devenu le prince et le voïvode de plus tard. Les confédérations de collectivités[13] avaient, comme organisme suprême de direction, *„le grand conseil”*, formé des représentants des collectivités; celui-ci résolvait aussi les problèmes qui apparaissaient entre les collectivités.

L'habitude juridique préféodale est devenue plus tard, par confirmation princière[14], l'habitude juridique féodale. Celle-ci contenait des règles concernant l'organisation et la direction des communautés, la propriété, le droit de *protimissis* ou de *préemtion*[15], etc.

Nous considérons nécessaire ici de mentionner, aussi, *le sermont fait le sillon à la tête*[16], lorsqu'on faisait la délimitation des lots – ceci démontre l'attachement envers la terre qui était considérée sainte. *La fraternisation de terre*[17], aussi, ne peut pas être trouvée aux alogènes, étant spécifique, en ce sens, seulement à la population autochtone. Ces habitudes se sont conservées jusque tard, au Moyen Âge.

La fraternisation de terre, par exemple, s'est conservée jusqu'à la fin du Moyen Âge, donc après l'apparition et le développement des États médiévaux.

Pendant tout ce temps, la fraternisation de terre a supposé la jonction bénévole des propriétés. Ni après la formation des États médiévaux, le seigneur n'intervenait pas dans les conditions établies par les propriétaires, et la confirmation princière représentait seulement une garantie juridique, la fraternisation étant faite par l'initiative particulière[18].

En ce qui concerne le siège du tribunal, à côté du maire du village il y avait des témoins et des jurés. Ceux-ci[19] (les jurés) étaient appelés par l'une des parties impliquées pour renforcer la déposition. Ils pouvaient être en nombre de 12, 24, 48, étant rencontrés jusque plus tard.

Les témoins[20] (gr. *martyros*) montraient ce qu'ils avaient vu ou entendu et ils étaient neutres.

Les témoins et les jurés ont été utiles aussi dans les causes concernant les contrats de vente-achète jusqu'à la fin du Moyen Âge. Ces actes nécessitaient la confirmation princière.

À l'achèvement d'un tel contrat, le seigneur (qui confirmait) ne pouvait pas connaître en détail les frontières de la propriété et il faisait appel à des probations orales par serment et malédiction[21].

C'est à peine au XVIII-e siècle qu'une nouvelle orientation de la politique foncière princière est apparue, concernant certains aspects pratiques et depuis lors, les commissions d'arpenteurs sont devenues un trait spécifique du déroulement de ces opérations[22].

À la différence de la commune byzantine, la collectivité villageoise du nord du Bas Danube n'était imposable que dans la mesure où on payait un tribut aux populations alogènes.

Pendant le regne de Diocletian, chaque cultivateur payait un impôt personnel (*caput*) auquel correspondait aussi un impôt foncier (*iugum*) pour sa parcelle de terrain. Constantin le

Grand a intervenu fixant, pour chaque *iugum*, un *caput*[23]. Ce système s'est prouvé être défectueux, parce qu'il a privé les contribuables du droit de libre déplacement justement dans une période de grande mobilité de la population rurale, lorsque beaucoups de zones de l'Empire étaient dépopulées. Par la suite, dès la fin du V-e siècle est apparu *le principe de la solidarité fiscale*[24] au paiement des impôts. Au nord du Bas Danube, cette responsabilité collective est apparue ayant en vue les relations avec les populations alogènes.

Après la retraite aurélienne, la dégradation des villes de l'ex-province romaine a déterminé le déplacement du centre d'influence de la vie économique et sociale envers le milieu rural. La population du reste des territoires du nord du Bas Danube est vécu toujours dans le milieu rural – le plus adéquat aux sollicitations imposées par les événements historiques ultérieurs. La plupart des habitats de cette période ont été situés aux alentours ou sur la place des anciens habitats (des III-e – IV-e siècles) et ils ont eu la même structure, étant ouverts, non-fortifiés[25].

Notes

[1] significatif en ce sens – A. Ambruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Bucureşti, 1993, p. 24.

[2] Ana Comnena, *Alexiada*, VIII, III – mars 1091; Ligia Bârzu, S. Brezeanu, *Originea şi continuitatea românilor. Arheologie şi tradiţie istorică*, Bucureşti, 1991, p. 255; etc.

[3] Gh. I. Brătianu, *Tradiţia istorică despre întemeierea statelor româneşti*, Bucureşti, 1980, p. 58.

[4] *Ibidem*.

[5] S. Brezeanu, *Romanitatea orientală în Evul Mediu. De la cetăţenii romani la naţiunea istorică*, Bucureşti, 1999, p. 77.

[6] *Ibidem*, p. 102; N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. II (*Oamenii pământului (până la anul 1000)*, Bucureşti, 1992, p. 243; A. Ambruster, *op. cit.*, p. 20-22; L. Weisgerber, *Deutsch als Wolksname. Ursprung und Bedeutung*, Darmstadt, 1953, p. 162 et les suiv.

[7] *Ibidem*.

[8] R. Florescu, ,,Urbanizarea Daciei", dans *Sargetia*, XVIII-XIX, 1984-1985, p. 149-166.

[9] *Istoria dreptului românesc*, vol. I (sous la rédaction d'I. Ceterchi), Bucureşti, 1980, p. 172 et les suiv.; Şt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1989, p. 142-143.

[10] Aurel Berinde, *Geneza romanităţii răsăritene. Din istoria daco-românilor şi macedoromânilor (aromânilor)*, Timişoara, 2002, p. 104-105.

[11] Şt. Pascu, *op. cit.*, vol. IV, p. 143.

[12] *Istoria dreptului românesc...*, vol. I, p. 172 et les suiv.; voir, en ce sens, surtout Şt. Ştefănescu, ,,Formarea statelor feudale româneşti. Tradiţii daco-romane şi creaţia românească", dans *Memoriile Secţiei de Ştiinţe Istorice şi Arheologice ale Academiei Române*, n° 22, 1997, p. 11-18.

[13] Şt. Pascu, *op. cit.*, vol. IV, p. 143.

[14] P. P. Panaitescu, *Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova. Orânduirea feudală*, Bucureşti, 1964, p. 215-235.

[15] Val. A. Georgescu, *Preemţiunea în istoria dreptului românesc*, 1965, passim.

[16] D. D. Motolescu, ,,Jurământul cu brazda în cap, întrebuinţat la hotărnicii în vechiul drept românesc", dans *Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie*, Bucureşti, 1957, p. 6; C. C. Giurescu, ,,Cum se împărţea dreptatea la noi. I. Jurământul cu brazda-n cap", dans ,,*Din*

trecut", Bucureşti, 1942, p. 182-203; I. Neda, „Notă la jurământul cu «trăiştile» în Ţara Românească", dans *Revista Istorică Română*, XV, 1, Bucureşti, 1945, p. 93-95, apud I. Toderaşcu, *Permanenţe istorice medievale. Factori ai unităţii româneşti*, vol. II, Iaşi, 1994, p. 71-72.

[17] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 96; voir aussi Gh. Cronţ, *Instituţii medievale româneşti. Înfrăţirea de moşie. Jurătorii*, Bucureşti, 1969, apud I. Toderaşcu, *op. cit.*, p. 52.

[18] Florenţa Ivaniuc, *Instituţia hotărniciei în Ţara Românească, în secolele al XIV-lea – al XVIII-lea*, Bucureşti, 2003, p. 32-33.

[19] *Ibidem*.

[20] Gh. Cronţ, *op. cit.*, apud I. Toderaşcu, *op. cit.*, p. 52-53.

[21] Florenţa Ivaniuc, *op. cit.*, p. 33.

[22] *Ibidem*, p. 33-34.

[23] *Istoria dreptului românesc*..., vol. I, p. 422-428.

[24] Florenţa Ivaniuc, *op. cit.*, p. 33.

[25] *Ibidem*, p. 33-34.

DOCTRINE ABOUT GODS IN WORK OF EPICUR

Niadi-Corina Cernica
Lecturer, PhD, „Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: In Epicur's work appears one of the most original philosophical doctrine about Gods. Gods are in inter-spaces who separate galaxies, they are perfect and they are not interested about human beings. The happiness and knowledge are their features. Their image is transmited to the human beings by a special process and appears in dreams. Their happiness and their perfection, their serenity and their perfect knowledge are features of divinity. Soul of human beings is made from more fine atoms than the body and they cannot be destroyed. After death the atoms of the soul and atoms of the body separate. The atoms of the soul are eternal and, after death, the soul is dispersed or it integrates in a more large soul, the soul of the world.
The philosophy of Epicur about Gods is serene, high and spiritual and it is a less known part of his work.

Keywords: Gods, philosophy, perfection, atomism, death

Gândirea despre zei, așa cum a rămas în opera lui Epicur și a epicureicilor, este una dintre cele mai originale.

Zeii sunt formați din atomi, ca întreg Universul, și sunt nemuritori. Ei sunt în inter-lumi, în spațiile dintre lumi, și la marginea Cosmosului.

Cunoașterea zeilor, credeau epicureicii, este înnăscută, ei reprezentând perfecțiunea. Astfel știm că sunt nemuritori și fericiți, nemurirea și fericirea fiind forme de perfecțiune: „trebuie înțeles că zeii există, fiindcă avem o cunoaștere a lor așezată (în noi) sau, mai curând, înnăscută"[1]. Argumentele epicureice despre zei sunt și legate de rațiune: „Or, asupra formei (zeilor) în parte ne atrage atenția natura, în parte ne instruiește rațiunea. Căci de la natură toți, din toate neamurile, nu avem nici o altă formă a zeilor în afară de cea omenească. Ce altă formă (divină) vorbește cuiva fie că e treaz, fie că doarme? Dar ca să nu le reducem pe toate la primele noțiuni (prezumții) rațiunea însăși ne arată acest lucru"[2]. Argumentul este că cea mai nobilă, mai fericită și eternă, dar și cea mai frumoasă formă este cea omenească, deci zeii au formă omenească.

Zeii reprezintă perfecțiunea și, prin aceasta, cunoașterea lor este înnăscută. Un alt argument este că existența și forma zeilor sunt universal cunoscute, iar forma este pretutindeni umană. Zeii care apar în vis sau viziuni au formă de oameni. Iar forma umană, fiind cea mai frumoasă și mai nobilă, este și forma zeilor care depășește în perfecțiune forma oamenilor.

Zeii nu pot fi văzuți cu ochii, ci doar cu mintea, ei fiind „dincolo de lumi și între lumi". Vederea lor este posibilă în vise și viziuni, deoarece, spune Epicur, de la zei se împrăștie imagini care curg și intră în minte, fiind mai fine decât imaginile care ne vin de la lucruri. Viziunea lor, spune Augustin în ce privește concepția despre zei a lui Epicur, este atât de mare, încât pare că ar cuprinde întreaga lume. De la marginea Universului sau din inter-lumi sosesc imaginile zeilor

[1] Epicur și epicureismul antic, Ed. Humanitas, București, 2021, p.473
[2] Ibd.,p. 475

către mintea omenească, într-un fel diferit de percepția lucrurilor concrete. Formele zeilor pot fi percepute și când dormim, în vis.

Atomii din care sunt creați zeii sunt mai fini, iar zeii sunt imperisabili, eterni, spre deosebire de oameni, ai căror atomi se dispersează după moarte.

Epicur nu explică eternitatea zeilor, nu explică de ce atomii din care sunt făcuți nu se dispersează, ca ai ființelor muritoare. Ideea de eternitate este asociată zeilor, ca și atomilor sau Universului, și face parte din ideea de perfecțiune și fericire datorată imortalității. Natura zeilor este însă atât de fină (în ceea ce privește atomii din care sunt făcuți), încât este inaccesibilă simțurilor noastre, ci doar gândirii. Pentru Epicur, lucrurile similare își corespund, deci zeii, care nu pot fi văzuți decât cu mintea, alcătuită și ea din atomi mai fini, sunt similari în alcătuire cu gândirea oamenilor. Atomii sufletului și atomii din care sunt făcuți zeii sunt similari sau foarte asemănători; dar sufletul este destructibil și se dispersează după moarte, iar zeii sunt indestructibili.

Analogia dintre oameni și zei merge atât de departe la epicureici, încât afirmă că zeii nu au corp, ci cvasi-corp, nu au sânge, ci cvasi-sânge. Numărul zeilor este similar cu al muritorilor, lucrurile care se distrug sunt, ca număr, similare cu lucrurile care nu se distrug. Numărul zeilor și al oamenilor, din toate lumile din afara lumii noastre, poate fi infinit. Această afirmație, de altfel ciudată, arată însă o separare între lumi, între lumi eterne și lumi muritoare, între destructibil și indestructibil, după un principiu al simetriei, al repartiției echitabile, pe care epicureicii nu-l explică.

Distanța dintre zei și oameni este străbătută de imaginile care emană în mod infinit, în Univers, de la zei către sufletul omenesc. Zeii, afirmă în mod repetat filosofii, nu se preocupă de oameni, nu simt mânie sau recunoștință, rugăciunile către ei sunt inutile, nu intervin în Univers. Nimic din Univers nu a fost creat de ei, ci de adunarea și dispersia atomilor. Zeii sunt fericiți ca urmare a perfecțiunii și eternității lor; virtutea, rațiunea și fericirea sunt caracteristicile lor. Ideea că forma și caracteristicile zeilor sunt înnăscute în cunoașterea oamenilor, se datorează atât universalității acestor caracteristici, cât și imaginilor care străbat Universul în număr infinit.

Epicur nu recunoaște forme anume ce ar ghida acumularea de atomi care formează lucrurile care apar și se nasc, nici constanța speciilor și a obiectelor.

Pentru Democrit aceste imagini aveau „o putere însuflețită și spirituală”[3]; această putere, ca a unei divinități, pe care o au imaginile zeilor (imaginile fiind însuflețite), le determină să intervină în traiul oamenilor, pentru a le face bine sau rău. Acești semi-zei, imagini însuflețite, nu sunt acceptați de Epicur, pentru care numai materia făcută din atomi poate gândi. Nu se precizează ce tip de existență au imaginile, dacă sunt făcute din atomi (după unele surse sunt făcute din atomi) sau nu.

Zeii sunt imaginați ca vorbitori de limbă greacă, pentru că folosirea limbii grecești arată înțelepciune. Deoarece în epopeile *Iliada* și *Odiseea* se spune că unele lucruri ar fi denumite altfel de zei, că zeii ar avea o altă limbă, răspunsul epicureicilor pune capăt unei posibile dispute.

Ceea ce a dorit Epicur este să elibereze omul de teama de zei și de teama de moarte. Nu a negat existența zeilor, ci doar ideea că sunt interesați de oameni și îi pot pedepsi. Nici imaginea zeilor nu este transmisă de aceștia în mod voluntar oamenilor, imaginile sunt transmise spontan. Teama de moarte se datorează, crede Epicur, pedepselor din Hades, dar, deoarece, după moarte, sufletul se dispersează ca și trupul, nu trebuie să ne temem de chinurile din Hades.

Atomii care formează sufletul, mai fini decât ai trupului, se despart de atomii trupului, care se dispersează. Însă, potrivit lui Epicur, atomii sunt indestructibili și eterni, deci și atomii

[3]Ibd.,p. 479

sufletului. Probabil se despart ca și ai trupului, fiindcă toate sursele arată că Epicur considera că nu urmează nimic morții, că, după moarte, este ca și cum nu te-ai fi născut, iar trupul și sufletul omului nu mai există. Astfel, crede filosoful, omul se eliberează de teama de moarte și de orice urmează morții.

Această doctrină a lui Epicur, mult criticată, i-a adus uneori blam, ca și ideea, care, urmează de aici, că tot ce putem dori în viață este fericirea. Fericirea, ca scop al vieții, este însă și o teorie aristotelică cunoscută, pe care Aristotel o leagă de virtute și valori morale.

Însă, ulterior lui Epicur, în epoca romană, teoriile cu privire la moarte variază atât de mult, încât stoicul Marcus Aurelius nu este sigur cu privire la destinul sufletului după moarte: fie se dispersează, fie se integrează într-un suflet al Cosmosului, fie se reface într-un suflet identic, într-un alt Univers, care va succede celui actual, fie rămâne nemuritor, într-o lume de dincolo.

În continuare logică, oricare dintre aceste doctrine poate să urmeze unui suflet compus din atomi diferiți de ai corpului, indestructibili. O sursă lasă să se înțeleagă că, pentru Epicur, sufletul ar fi legat de sânge, difuz în trup, care este similar vieții, dar se distruge după moarte. Ideea epicureică este că sufletul se dezintegrează, ca și corpul, după moarte.

Teoria despre zei a lui Epicur este originală, dar nesistematizată, iar problema eternității unor entități făcute din atomi rămâne nerezolvată. Lucrurile și oamenii apar și mor pentru că sunt făcuți din atomi care se agregă și se dezagregă în mod spontan, dar zeii, cât și alte lucruri, făcute tot din atomi sunt veșnice.

O altă problemă a doctrinei despre zei a lui Epicur sunt imaginile emanate spontan de zei. Dacă ar fi din atomi, ar duce la distrugerea zeilor, ceea ce desigur Epicur nu spune. Dar zeii sunt eterni. Adăugăm că fiecare lucru emană imagini, însă mai grosolane, care sunt percepute de simțuri. Asemenea imagini, ale întregului Univers, vin către zei și îi delectează; în felul acesta ei contemplă lumile infinite. Fără imagini care influențează simțurile, omul nu ar mai gândi, sufletul ar fi ca și mort. Imaginile rămân o enigmă a doctrinei lui Epicur. Nu știm dacă sunt făcute din atomi, dar știm că sunt simulacre identice corpurilor. Fără ele însă, o parte din filosofia lui Epicur nu ar fi cu putință.

O altă problemă ar fi ideea cunoașterii înnăscute, a prezumțiilor care fac posibilă, împreună cu rațiunea, cunoașterea zeilor. Ideea unei cunoașteri înnăscute, deci universale, a formei zeilor, umană și perfectă, distruge argumentul vechi al lui Xenofon despre zeii închipuiți după asemănarea cu înfățișarea diferită a oamenilor sau a boilor, dacă boii ar avea zei.

Perfecțiunea, imortalitatea și fericirea zeilor duc la distanțarea definitivă de lume, de oameni. O entitate perfectă, crede Epicur, își este de ajuns sieși. Cunoașterea prin imagini a zeilor, alături de ce ne spune rațiunea, este tot ce putem ști despre zei.

Epicur a crezut în zei, a creat o doctrină nesistematizată despre zei, dar originală, nobilă și senină. Pentru a elibera omul de teama de moarte a preferat să considere sufletul destructibil, deși putea dezvolta doctrina, în mod logic, și spre alte soluții. Faptul de a se ști departe de zei și muritor nu i-a alterat seninătatea și l-a ferit de cele mai mari temeri ale omului antic.

BIBLIOGRAPHY

Copleston, F., *Istoria filosofiei I. Grecia și Roma*, Ed. ALL, București, 2008

Epicur și epicureismul antic, Trad. din greacă și latină, studiu introductiv și note de Andrei Cornea, Ed. Humanitas, București, 2021

CRISIS MANAGEMENT IN THE VISION OF THE NEW DIRECTION OF THE EUROPEAN UNION

Oana-Mihaela Vladu
Lecturer, PhD, "Carol I" National Defence University, Bucharest

Abstract: In an ever-changing world, marked by the bloody events caused by Russia's aggression against Ukraine, the European Union is trying to strengthen its role as a security provider for its citizens by adopting the new common defense policy in March 2022. The european Union's new policy offers clear strategic and political directions in terms of security and defence for the next 10 year.

Keywords: crisis management, the strategic compass, UE.

Încă de la înființare, Uniunea Europeană a avut la bază următoarele valori: democrația, egalitatea, demnitatea umană, drepturile omului, statul de drept precum și solidaritatea și protecția comună. Pentru a reuși atingerea obiectivelor interne de promovare a păcii și a valorilor europene, (bunăstarea cetățenilor, libertatea, securitatea, justiția fără frontiere interne, reglementarea azilului și imigrația, creearea unei piețe interne, dezvoltarea durabilă, menținerea unei economii de piață competitive, protejarea calității mediului, promovarea progresului tehnic și științific, combaterea excluziunii socială și discriminarea, coeziunea și solidaritate între țările UE, egalitatea între femei și bărbați și protecția drepturilor copilului,) Uniunea Europeană depune eforturi susținute și continue.

Consider, că este imperios necesar să amintim aceste obiective prevăzute în articolul 3. al Tratatului de la Lissabonna.. UE susține și își promovează valorile și interesele, contribuie la asigurarea unui comerț liber încearcînd să eredice sărăcia,și contribuind la incerecarea de a menține pacea și securitatea durabilă.

Ulterior alegerilor din 2019, în cadrul UE s-a stabilit agenda strategică a UE pentru perioada 2019-2024, priviind prioritățile cu care se confruntă UE și cetățenii săi, prin patru priorități principale:"protejarea cetățenilor și a libertăților, dezvoltarea unei baze economice solide și pline de vitalitate, construirea unei Europe verzi, echitabile, sociale și neutre din punctul de vedere al impactului asupra climei, promovarea intereselor și valorilor europene pe scena mondială." (https://www.consilium.europa.eu 2019)

Uniunea Europeană își asumă responsabilitatea pentru propria securitate și apărare prin consolidarea investițiilor în domeniul apărării, dezvoltându-și capabilitățile și pregătirea operațională cooperînd în strânsă legătură cu partenerii strategici, inclusiv cu partenerii transatlantici în vederea îmbunătățirii Politicii de Securitate și Apărare Comună (PASC) în cadrul careia putem discuta și despre Politica Externă și de Securitate Comună (PESC).

Ținând cont de arhitectura mediului de securitate de la începutul anului 2022, ce include amenințări hibride complexe, intensificarea conflictelor, agresiuni militare urmate de suferințe umanitare și strămutări de populație, Uniunea Europeană a considerat necesar adoptarea unui nou plan de acțiune pentru consolidarea politicii de securitate și apărare pentru următorii zece ani, denumit BUSOLA STRATEGICĂ.

În noiembrie 2021, Înaltul Reprezentant a prezentat prima versiune a Busolei strategice, ce a reprezentat o analiză a informațiilor furnizate de serviciile de informații din cele 27 de state membre ale UE. Busola strategică a fost aprobată în cadrul Consiliul European din 24-25 martie 2022 si a luat în considerare agresiunea militară a Rusiei împotriva Ucrainei.

În cadrul mediului de securitate actual, caracterizat de instabilitate, a avut loc la București în perioada 29-30. Noiembrie 2022, reuniunea miniștrilor afacerilor externe ai statelor membre NATO, precum și Reuniunea Liderilor de la Munchen (MLM). Evenimentele l-au avut cacoorganizator pe ministrul afacerilor externe al României, Bogan Aurescu care a susținut următoarele: " Bucureștiul a fost timp de trei zile, capitala diplomației europene, euroatlantice și dincolo de aceste regiuni. Aceste două evenimente de înaltă vizibilitate pentru țara noastră și cu participare internațională de cel mai înalt nivel, organizate în premieră în România au loc într-un moment critic pentru securitatea regional și euroatlantică, marcat de războiul declansat de Rusia în Ucraina și de impactul său multidimensional, reconfirmând profilul activ al. tării noastre la nivel international, mai ales pe dimensiunea de politică externă și de Securitate,dar și. Importanța strategică a Mării Negre"

În cadrul acestei reuniuni, miniștri de externe ai statelelor membre NATO, alături de omologii lor din statele invitate sau partenere au analizat stadiul implementării deciziilor luate în cadrul Summitului de la Madrid, de întărire a apărării și descurajării posibilelor acțiuni pe Flancul Estic al lui NATO, în contextul agresiunii ilegale a Federației Ruse împotriva Ucrainei, sporirea sprijinului aliat, combaterea amenințărilor de tip hibrid, gestionarea posibilelor provocări ce pot apărea pe termen mediu și lung generate de posibilele acțiuni ale Chinei, consolidarea rezilienței euroatlantice, precum și a Republicii Moldova, Bosniei și Herțegovinei și nu în ultimul rând Georgiei.

Soluțiile și măsurile discutate în cadrul celor două întâlniri demostrează că: mediul de securitate din ce în ce mai deteriorat și, în special, agresiunea nejustificată și neprovocată a Rusiei împotriva Ucrainei subliniază necesitatea de a consolida securitatea și apărarea UE. Pentru a aborda gama largă de amenințări și provocări cu care ne confruntăm, trebuie să ne intensificăm capacitatea de a gândi și de a acționa în termeni strategici și trebuie să facem acest lucru împreună ca Uniune. (https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/defence-security/ 2022)

Obiectivul Busolei Strategice este reprezentat de furnizarea de securitate prin: protecția civililor, pace și securitate internațională.

Înaltul Reprezentant al Uniunii Europene pentru afaceri externe și politica de Securitate afrma:" Amenințările sunt în creștere, iar costul lipsei de acțiune este clar. Busola strategică este un ghid de acțiune. Ea stabilește o cale de urmat ambițioasă pentru politica noastră de securitate și apărare pentru următorul deceniu. Ne va ajuta să ne asumăm responsabilitățile în materie de securitate, în fața cetățenilor noștri și a restului lumii. Dacă nu acum, atunci când?" (Josep Borrell 2022)

Busola Strategică are la bază patru piloni, după cum urmează: *parteneriate, acțiune, investiții și apărare.*

Parteneriatele, sunt bazate pe o *cooperare consolidată* între Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Uniunea Africană (UA), Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN), prin *abordări adaptate* noului mediu de securitate, încheiate în cadrul unui *nou forum.*

Acțiune, Uniunea Europeană își propune: să aibă capabilitatea unei reacții rapide și fermă atât pe cont propriu cât și impreună cu partenerii, prin *Capacitatea de Desfășurare Rapidă a Uniunii Europene,* formată din 5000 de militari*; desfășurarea de misiuni PSAC,* formate din 200 de specialiști echipați în termen de 30 de zile; consolidarea continuă a *asistenței reciproce* prin realizarea de exerciții reale atât pe uscat cât și pe mare; *plan de mobilitate militară.*

Investițiile prevăzute în cadrul Busolei Strategice, fac referire la dezvoltarea în comun a capabilităților de nouă generație civile și militare de a consolida baza industrială și tehnologică de apărare europeană pentru a răspunde ambiției colective.

Uniunea Europeană: va suplimenta fondurile alocate cheltuielilor pentru apărare pentru a răspunde nevoilor în materie de securitate;

– va susține și încuraja investirea la comun în factori de sprijin strategici și în capabilități de nouă generație atât pe uscat, pe mare, în aer, cât și în spațiul cibernetic și în spațiul cosmic;

– va susține inovarea tehnologică în domeniul apărării pentru a reduce posibilele dependențe tehnologice si industriale.

Ultimul pilon al Busolei Strategice este reprezentat de ***Apărare.***

Aici putem discuta despre o analiză a amenințărilor la nivel de Uniunea Europeană până la finalul anului 2022.

Contracararea amenințărilor de tip hybrid printr-un nou set de instrumente;

O nouă strategie spațială ; Pentu a spori autonomia UE în ceea ce privește informațiile geospațiale s-a consolidat Centrul Satelitar;

Se va dezvolta un set de instrumente privind diplomația cibernetică și se va institui o politică de apărare cibernetică a UE, pentru a spori nivelul de pregătire și a răspunde la atacurile cibernetice, care sunt din ce în ce mai dese și de o amploare crescută.

În figura alăturată regăsim structura Busolei Strategică, așa cum a fost trezentată în rândurile anterioare.

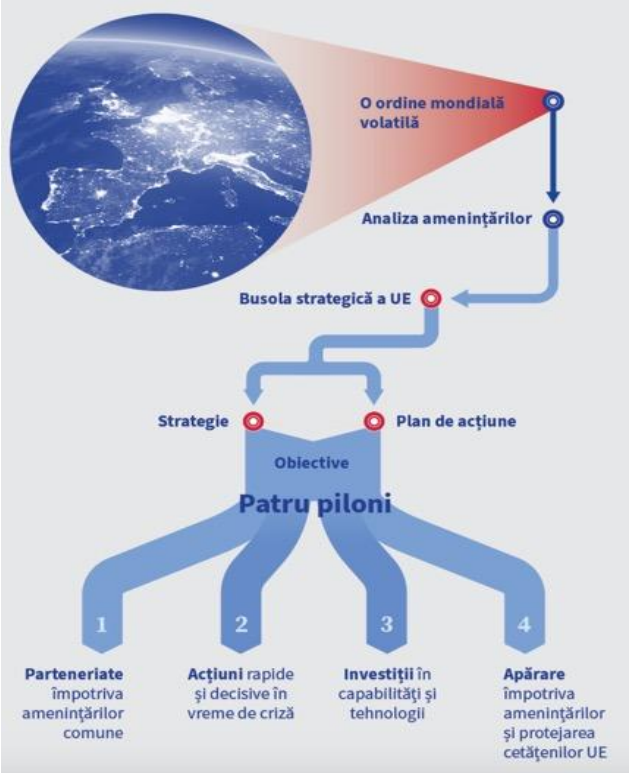

https://www.consilium.europa.eu/ro/infographics/strategic-compass/

Concluzii

Busola strategică, oferă o analiză a mediului de securitate și încearcă să ducă o luptă mai rapid și mai hotărâtă atunci când Uniunea Europeană se confruntă cu crize (Capacitate de implementare rapidă a UE (EU RDC); încercând să-si protejeze cetățenii împotriva amenințărilor hibride prin investiții în capabilitățile și tehnologiile, colaborând cu alții în vederea realizări obiectivelor comune.

Capacitatea de implementare rapidă sau RDC-ul Uniunii Europene va consta în grupuri de luptă (EUBG) modificate substanțial și în elementele de sprijin strategice. Obiectivul este de a avea o forță modulară de până la 5.000 de militari. EUBG-urile vor fi utilizate, în combinație cu forțele și capacitățile militare ale statelor membre, pentru a adapta capacitatea de implementare rapidă a Uniunii Europene la natura crizei și obiectivele operațiunii, devenind operaționale până în 2025.

Prin adoptarea Busolei Strategice putem spune ca a fost tras un semnal puternic de unitate. Pentru prim a dată în istorie statele membre ale Uniunii Europene, convin asupra unei viziuni comune cu obiective bine structurate și detaliate în domeniul securității și apărării ce permit statelor membre să își consolideze înțelegerea comună împotriva amenințărilor și provocărilor interconectate cu care ne confruntăm în vecinătatea noastră imediată și la nivel.

Securitatea noastră este amenințată de: creștera insecurității, crizele globale sau regionale, revenirea politicii de putere, provocările hibride la adresa ordinii internaționale. Acest lucru demostrează necesitatea Uniunii Europene de a trece la un nivel superior utilizând instrumentele civile și militare existente.

În cadrul Busolei strategice este definit modul în care ne vom consolida pregătirea pentru acțiuni rapide și decisive în ceea ce privește creșterea eficacității misiunilor și operațiunilor

noastre civile și militare, asigurând o mai mare flexibilitate în luarea deciziilor și asistența reciprocă împotriva agresiunilor armate.

BIBLIOGRAPHY

VLADU Oana-Mihaela, *Evoluția strategiilor euroatlantice de prevenire și gestionare a conflictelor în perioada post Război Rece,* Editura Militară, București, 2022.

European Union, A strategic compass for security and defence, 2022.

www.consilium.europa.eu;

https://www.caleaeuropeana.ro/tag/busola-strategica-a-ue/;

https://www-eeas-europa-eu.translate.goog/eeas/strategic-compass-security-and-defence-L;

ier.gov.ro/actualitate/semnal-editorial-busola-strategica-a-uniunii-europene-un-raspuns-la-provocarile-globale/;

www.mae.ro /node/1879;

https://www.mediafax.ro/social/josep-borrell-vrea-ca-busola-strategica-a-uniunii-europene-sa-fie-actualizata-pentru-a-raspunde-nevoilor-armatei-ucrainene-21140155;

https://www.nato.int/

ROMANIAN POLITICAL SUPPORT AND NATIONAL PUBLIC PERCEPTION TOWARDS EU'S RESTRICTIVE MEASURES AGAINST RUSSIA IN THE AFTERMATH OF THE UKRAINIAN CRISIS

Adrian Daniel Stan, Ioana Mădălina Buşe
Lecturer, PhD, „Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca, PhD Student, „Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: In response to Russia's invasion of Ukraine, an extensive regime of sanctions affecting all facets of the Russian economy has been imposed. In the early stages of the war, the sheer magnitude, quickness, and precision of this reaction to Russia's aggression give a reason for optimism that economic pressure might still be a key factor in this fight. Our contribution adds to how as it is already known, The European Union has previously implemented a stream of penalties against Moscow in response to Russia's annexation of Crimea in 2014. Now, that trickle has grown into a storm of ever-severe economic sanctions considering the attack on Ukraine by the Russian Federation. Accordingly, The European Union has approved eight sets of sanctions on Russia targeting the political, military, and economic elite responsible for the invasion and seeking to reduce Russia's capacity to fund the conflict.

In this article, we analyze the narratives of the EU`s sanction regime against the Russian Federation leading from the special operation that started on February 24 this year, to see how their effects are represented and perceived by mainstream media, state officials and the general public, in an attempt to verify that there is still a strong connection between national rhetoric and European Union state of affairs.

Sanctions represent a weapon of choice and a fruitful means to avoiding the path of a confrontation. In 2014 the crisis in Ukraine which culminated in the annexation of Crimea has almost frozen the relationship between the European Union and the Russian Federation. Despite numerous attempts to mitigate this political and diplomatic crisis, done either by European heads of state, by other influent nations from outside the continent or by other negotiation formats such as the Minsk agreements and the Normandy format, the situation did not de-escalate in the years before Vladimir Putin`s special military operation launched in February 2022.

Our approach integrates secondary literature, dedicated to sanctions regime impact and effects on public perception, and official data resulting from the selection of relevant speeches where the problem of EU sanctions was referenced and addressed. We have thus coded the main themes associated with the sanctions regime that might alter the public view related to the crisis and we used opinion polls to be able to scale the impact of sanctions.

First, we aim to provide a current background to the crisis in Ukraine to have a clear perspective on how the sanctions regime developed while insisting on how the European Union expanded its sanctions regime and how were these decisions reflected in opinion polls with Romanian participation.

Second, we compare the data with the narratives backed by European top officials during this period to see how Romanian state officials and central and local media outlets have presented and framed the effectiveness of the sanctions narrative from February to October 2022, the actual timescale for the adoption of the 8 sanctions packages of restrictive measures against Russia.

Thirdly, we look at the consistency of sanctions narratives in Romania and how the eight rounds of sanctions adopted so far against Russia by the European Union have strengthened or weakened the nation's morale in dealing with the effects produced by the sanctions.

In our final remarks, we want to investigate if there is a relationship between the resilience of our country and the ability of a sanctions system to introduce new issues to the political conversation that would not otherwise be supported or accepted by the general public.

Keywords: Ukrainian conflict, European Union, sanctions, restrictive measures, public perception.

1. How did the EU sanctions regime develop in reaction to Crimea's annexation by Russia?

Since the earliest times, monarchs and leaders have used sanctions to further both their international and domestic objectives, particularly in critical circumstances. They have been incorporated into modern practice while having their scope and functions expanded by multilateral diplomacy. Sanctions regimes have a tight relationship with governments and international organizations' ability to identify free riders and persuade them to modify their behaviour and intentions on a particular issue of concern.

We see sanctions discussed in a particularly active manner within the League of Nations Covenant regarding the sanctions applied to Italy after invading Abissinia/Ethiopia, lasting only from November 1935 to June 1936[1] and in the United Nations, especially the ones applied to Rhodesia/Zimbabwe from 1966-1979 and the arms embargo against South Africa since 1977 or within the Organization of American States notably the restrictive measures imposed on Cuba between 1962-1975[2].

Scholarly literature has addressed sanctions regimes from different angles. One stream of the literature refers to a type of sanctions applied, ranging from political/diplomatic sanctions to economic sanctions, military sanctions, individual restrictive measures, technological and even cultural or sports sanctions. When looking closer at the eight sanctioning packages adopted and enforced by the EU against Russia these consist of: arms embargoes, travel bans, freezing of assets, trade and financial restrictions, diplomatic measures, restrictions on media, as well as individual restrictive measures. [3] Much of the research literature on sanctions is centred upon powerful states or institutions that have enough structural power to create a normative standard for when to use sanctions and apply them efficiently. What we are witnessing in the case of the EU'S restrictive measures targeting the Russian Federation is a mixture of sanctions regimes, which are difficult to measure in a classical dichotomy represented by the success or failure of such measures. [4]

After the mainly peaceful Euromaidan mass protests culminated in the violent removal of the Viktor Yanukovych government in February 2014, Crimea became a significant flashpoint of a local crisis in Ukraine as well as an international conflict involving Russia and the West. Therefore, it came as no surprise that one significant result of the Ukrainian crisis was the igniting of a political one in Crimea. The extent of these protests expanded as calls for Yanukovych and the Azarov Administration's resignation persisted for several months.

[1] Cristiano Andrea Ristuccia, "The 1935 Sanctions against Italy: Would Coal and Oil Have Made a Difference?" European Review of Economic History, vol. 4, no. 1, 2000, pp. 85–110. JSTOR, http://www.jstor.org/stable/41377864. Accessed 17 Nov. 2022.

[2] Margaret Doxey, International Sanctions in Theory and Practice, 15 Case W. Res. J. Int'l L. 273 (1983), . Res. J. Int'l L. 273 (1983), p. 273, Available at: https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol15/iss2/5

[3] https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine/

[4] Peter A. G. VAN Bergeijk, 1989. "Success and Failure of Economic Sanctions," Kyklos, Wiley Blackwell, vol. 42(3), pages 385-404, August.

Protesters denounced what they saw to be pervasive government power abuse, oligarchic influence, police brutality, and human rights violations in Ukraine. Pro-Russian and pro-Ukrainian demonstrators started fighting in front of the Simferopol Parliament building on February 26. Pro-Russian demonstrators urged Moscow for support as they called for Ukraine to secede. Using special forces, Russia reacted to this appeal from Crimean pro-Russian elements. Russian troops first gained control of the main route to Sevastopol and established a military checkpoint with a Russian flag and Russian military equipment.

Thus, throughout the months of February and March 2014, Russia illegally annexed the Ukrainian Crimean Peninsula. Since then, Moscow has been in charge of the area on behalf of the Russian Federation. There are significant worldwide repercussions from the illegal annexation of Crimea by the Russian Federation, particularly for US and European interests. The chain of events that have taken place since the outset of the Ukrainian conflict has upended the post-Cold War *status quo*. Similarly, the annexation of Crimea is part of a larger Russian military operation that took place in the wake of the 2014 Ukrainian Revolution, along with the conflict in Southern and Eastern Ukraine. This was the moment when The European Union, the United States, Canada, and other Allies and partners coordinated the implementation of sanctions in July 2014. In September 2014, these restrictions underwent yet another strengthening. Sanctions imposed by the EU, which were set to expire in July 2015, have been extended until January 2016.

Article 29 of the Treaty of the European Union serves as the foundation for sanctions, which are tools of foreign policy.[5] The use of restrictive measures is also referred to in the European Union Global Strategy, where they complement diplomacy to promote peaceful change.[6] Sanctions are targeted against companies and individuals from outside the EU, but they are also applied to authorities inside the EU, companies established there, or individuals doing business. By inflicting financial difficulties on those who are the targets of the penalties, sanctions as a whole aim to deter behaviour rather than just punish it. The EU has employed sanctions for a variety of reasons, most notably to preserve human rights, and international law and to stop the conflict.

Therefore, The European Union and the United States issued penalties relating to Crimea in July 2014 including travel restrictions and asset freezes against people and organizations suspected of subverting democracy, stealing Ukrainian property, and abusing human rights.[7] Sanctions against individuals and companies involved in Russian policy toward Crimea have been gradually expanded by the US and the EU. Ukraine has cut nearly all of Crimea's access to trade, transportation, energy, and water. However, Russia did not step back and announced counter-sanctions on food imports from the US, EU, and other nations that joined the initial penalties on it in response to the sanctions. [8]

There are at least two important aspects of the replicated sanctions packages. First off, these sanctions were enacted for geopolitical reasons rather than being driven by economic considerations. If the sanctions had been enacted due to allegations of currency manipulation or

[5]General Framework for EU Sanctions, https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/general-framework-for-eu-sanctions.html

[6] European Union Global Strategy, Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, June 2016, URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf

[7]Luke Hardin, US and EU impose sanctions and warn Russia to relent in Ukraine standoff https://www.theguardian.com/world/2014/mar/06/us-eu-sanctions-obama-russia-ukraine-crimea

[8] van Bergeijk, Peter A.G., Sanctions and the Russian-Ukraine Conflict: A Critical Appraisal (March 15, 2022). Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=4058559 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4058559

other economic concerns, it would be exceedingly difficult to find adequate counterfactuals to evaluate how they might affect trade flows. However, this episode is as close to a natural experiment as is conceivable in the realm of international trade. Another interesting feature is the timing of these two distinct sanctioning measures, which occurred between March and August 2014, sharing the same original impetus and implicating the same set of countries.

The sanctions implemented against the Russian Federation seem not to have the expected consequences. In this sense, in an online panel discussion organized by the Harvard Undergraduate Foreign Policy Institute on February 15, 2022, the former American ambassador to Ukraine, Steven Pifer, noted that the sanctions put in place in 2014 were at a three on a scale of one to ten, with ten representing total isolation of Russia on all fronts. [9] These sanctions did not immediately change Russian policy toward Ukraine due to their moderate consequences.

The European Union has approved eight sets of sanctions on Russia since the invasion of Ukraine without warning or justification in February 2022. [10] Accordingly, Australia, Canada, the European Union, Japan, Great Britain, and the United States collaborated to impose sanctions on Russia. It was a bold and hitherto unconsidered action to disrupt and isolate the Russian financial markets by blocking access to the Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT) for specific Russian institutions.[11] The first sanctions imposed in 2014 aimed to alter Russia's behaviour, to deter it from attacking Ukraine, while now their primary focus is to cut off financial and commercial ties to stop the conflict from being funded. The West must undermine Putin's domestic support base to stop similar crimes because the sanctions from 2014 were ineffective.[12]

2. Romania's reaction to sanctions. Prudent, but diligently committed?

The annexation of Crimea and the subsequent invasion of Ukraine undoubtedly influenced Romania's decision to take a firm stance on the sanctions against Russia. Currently, we are focusing on the sanctions imposed on the Russian Federation following its invasion of Ukraine. As a result, when we talk about the sanctions put in place by Romania, we refer to actions like forbidding Russian planes from entering its airspace and barring the RT television station as well as several websites, most notably sputnik.ro, which spread misinformation and hatred of Ukraine. Additionally, Romania disclosed that it has sold its 6.1% stake in the International Investment Bank under the Russian administration.[13] Is the Romanian populace acquainted with the sanctions imposed on the Russian Federation? How do these decisions appear in polls that include Romanian respondents?

It is essential to consider the results of the polls to provide relevant responses to our inquiries. First, it is significant to take into account surveys conducted in the wake of the war and others in the months that followed. According to a survey carried out on February 25-26, 2022 across 7 European countries and the US by TGM Research (with a sample of 1059 Romanian

[9] Lara Geiger, 2014 Sanctions Against Russia Failed, is the Second Time the Charm? April 7, 2022, URL: http://www.cpreview.org/blog/2022/4/2014-sanctions-against-russia-failed-is-the-second-time-the-charm

[10] Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine, URL: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en

[11] Mulder, Nicholas, *The Economic Weapon: The Rise of Sanctions as a Tool of Modern War*, New Haven, CT: Yale University Press, 2022.

[12] Edward Hunter Christie, Sanctions after Crimea: Have they worked?, July 13, 2015, URL: https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/07/13/sanctions-after-crimea-have-they-worked/index.html

[13] Pavel Sinka, Romania set to leave Russia-led investment banks, May 26, 2022, URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/romania-set-to-leave-russia-led-investment-banks/

respondents) 72% considered the conflict in Ukraine as a threat to national security, while 77% considered the same conflict as a security threat for Europe. In regards to how the world should react to this conflict, 48% of the Romanian respondents pointed to trade sanctions and boycotts for Russian goods, while 60% agree that the EU should completely block trade exchanges with Russia.[14]

According to the poll made by CURS[15](Center for Urban and Regional Sociology) between March 2-11 2022, at the national level, Romania should not participate militarily in the war involving Ukraine and Russia, according to 76% of Romanians. Regarding the aid offered to the Ukrainians, 81% of the Romanian population agrees to receive refugees, offering all the support they might need. Moreover, the survey shows that 95% of the Romanians questioned in the opinion poll said they were familiar with the latest developments in the Russian-Ukrainian war. However, a sizable majority (79%) disapprove of Russia's invasion of Ukraine and believes that Romania should play a neutral military role in this situation. A new INSCOP survey published on March 10th 2022 shows that 79,2% of respondents agree with the sanctions adopted by the EU and the USA against Russia (59.4% fully and 19.8% somewhat)[16].

Second, taking into consideration another survey conducted between May 16 and May 21 by INSCOP Research, the majority of Romanians (71.2%) blame Russia for the conflict in Ukraine, 87.3% think that Russian leaders should be found guilty of war crimes, and 65% think that NATO and the US are doing a good job of sending more troops to Romania.[17] Sociological studies show that 65% of Romanians approve of NATO and the United States deploying troops to the country, up from 59.2% in February, while only 31.7% disapprove, dropping from 35.4% in February.

Similar results were also addressed by a survey conducted in 14 countries by the George Marshall Fund and included in the 2022 edition of Transatlantic Trends. In this survey conducted by Kantar Public on a 1500 national sample, 27% of Romanians consider that the most important security challenge is the war between countries while 18% identify Russia as being a security challenge.[18] NATO`s role in ensuring security is perceived by 84% of Romanians, 88% of Poles and 86% of Lithuanians in a positive manner. The European Union is also considered by 61% of Romanians as being very important to our national security, while 27% think that the European Union is somehow important.

Predictably, there are differences in public opinion in Romania regarding the sanctions imposed on the Russian Federation. However, it is clear that the majority of Romanians support the government's decisions and were in favour of the sanctions.[19] The survey of Transatlantic Trends also emphasizes this support, since 72% of Romanians agree to impose stronger economic sanctions on Russia, while 61% agree to ban imports of oil and gas from Russia, even

[14] TGM Global Insight Pulse, War in Ukraine- Survey Results, 1st March 2022, URL: https://tgmresearch.com/about-us/press-room/war-in-ukraine-2022-global-poll-results-tgm-release.html

[15] Valahia News: Opinion Poll: 76% Romanians Do Not Want Romanian Army to Fight in Ukraine, March 14, 2022, URL: https://valahia.news/opinion-poll-romanians-do-not-want-military-involvement-in-ukraine/

[16] DG COMM's Public Opinion Monitoring Unit, Public Opinion on the war in Ukraine, March 2022, URL: https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2022/public-opinion-on-the-war-in-ukraine/en-public-opinion-on-the-war-in-ukraine-20220311.pdf

[17] INSCOP poll, June 2, 2022, URL: https://www.nineoclock.ro/2022/06/02/inscop-poll-71-2-pct-of-romanians-deem-russia-responsible-for-war-in-ukraine/

[18] Transatlantic Trends 2022, Public Opinion in Times of Geopolitical Turmoil, September 29, 2022, URL: https://www.gmfus.org/news/transatlantic-trends-2022

[19] Nephew, Richard, *The art of sanctions: a view from the field*. By Richard Nephew. New York: Columbia University Press, 2018, 322p, ISBN 978 0 23118 026 9.

if this leads to price increases.[20] But it must be acknowledged that the escalation of armed conflict in Europe has changed the cognitive thinking of the population in numerous ways, particularly for those who reside close to Ukraine. Nevertheless, even though this scenario makes the Romanian people fearful and apprehensive, all of the assistance provided by our nation is commendable, regardless of the long-term effects that it could have.

3. Sanctions narratives projections by state authorities and mainstream media

Our article also aims to clarify how Romanian state authorities and the mainstream media reflected the effectiveness of the EU sanctions regime since February 2022. We selected some of the most significant public discourses that best capture Romanian politicians' attitudes toward the sanctions enacted by the European Union against the Russian Federation to provide a clear perspective on the package of sanctions. Additionally, we also want to explore how the mainstream media has portrayed the effectiveness of the sanctions. To compare them, we suggest first analyzing the speeches made by our politicians between February and October 2022 and then the speeches made by the top European authorities within the same time frame.

Before starting our discourse analysis, it is essential to look at the concepts of language and politics from the perspective of drawing exact terminological comparisons between them while taking Chilton's definitions into account. Therefore, the scholar defines *language* as the universal capacity of humans in all societies to communicate, while he defines *politics* as the art of government.[21] Based on this, our research examines language as being a tool for negotiation or communication in several settings, including those that are traditionally considered to be political situations. The main goals of the opponents' discursive operations in times of conflict, such as the current circumstances of the war in Ukraine, are the demonization of a particular adversary and the mobilization of people to fight[22]. Strategic narratives can be employed during drills to deceive and intimidate potential foes. The creation of a broad environment of fear and bewilderment, as well as the exaggeration of the sense of danger associated with specific foes, are considered to be essential components of modern strategic communication. [23]

Why is grasping the sanctions narratives so decisive? Given that we are talking about an armed battle, we are referring to strategic narratives for both sides. To accomplish a range of objectives, such as forging foreign alliances, influencing domestic public opinion, and justifying policy objectives and reactions to economic or security crises, strategic narratives can be developed and projected.[24] This is pertinent to our study because we cover both the mobilization of EU countries to aid Ukraine and the Kremlin's narrative regarding its violent attack on Ukraine, which tries to persuade people that the invasion of Ukraine is a specific military operation intended to liberate the entire Donbas land.

The strength of public discourse is astounding given that the general population is overwhelmed with news about the situation in Ukraine from the mainstream media daily. It is essential to have an official viewpoint in a situation like this, especially when it comes to our

[20] Transatlantic Trends 2022, Public Opinion in Times of Geopolitical Turmoil, September 29, 2022, URL: https://www.gmfus.org/news/transatlantic-trends-2022

[21] Chilton, Paul Anthony. "Politics and Language". Concise Encyclopaedia of Pragmatics. London: Elsevier. 688-694, 1998.

[22] Gudkov, Lev, Идеологема врага (Ideologem of 'enemy'). Образ врага (Image of enemy), ed. Gudkov L. Moscow: O.G.I., 7–79, 2005.

[23] Swimelar, Safia, Deploying images of enemy bodies: US image warfare and strategic narratives. Media, War & Conflict 11(2): 179–203, 2017.

[24] Antoniades A, O'Loughlin B and Miskimmon A, Great power politics and strategic narratives. Working paper no. 7. The Centre for Global Political Economy. Falmer: University of Sussex, 2010.

country regarding the conflict. By analysing the discourses, we intend to cover both the mobilization of EU countries to aid Ukraine and the Kremlin's narrative regarding its violent attack on Ukraine, which tries to persuade people that the invasion of Ukraine is a specific military operation intended to liberate the entire Donbas land. Understanding sanctions narratives is fundamental, particularly in the context of the conflict, since they serve as the primary framework for understanding the current situation and defining how seriously people perceive the threat.

Which stance on this conflict is being reflected by the Romanian people? The situation in Ukraine caused alarm and dread among the populace because of Romania's geographical position and the well-known impression that Russia has had of Romania as a danger for a significant portion of its history. Politicians in Romania reassure the populace that their nation will be protected despite the sanctions and assistance given to Ukraine. The political elite's public discourses operate as a precautionary step to reassure the populace that Romania will not be drawn into the conflict.

During the annexation of Crimea, Romania was a strong advocate for imposing harsher sanctions on Russia. Traian Băsescu warned about the consequences of the hybrid and proxy wars fueled in the near vicinity of our border, and emphasized the "European Union is all about values, and our greatest value is the European citizen and his safety"[25]. Such a political stance addresses a call to action for European partners while emphasizing the need to prioritize security needs over economic rationale. Signalling the need for a change in attitude against Russia at the European and especially state level, president Băsescu was also heavily reliant on the intelligence community to legitimize its claims.

After the incident with the Malaysian airliner shot down over rebel-held eastern Ukraine on July 17, former Romanian president, Traian Băsescu, had a tough position, accusing the European Union of handling the sanctions against the Russian Federation "with kid gloves", pointing to the risk posed by "making economic considerations weight more than solidarity with states in the EU`s eastern flank?".[26]

From December 2014 to February 2022 the tone of the Romanian presidential administration showed moderation and caution in expressing views on the way the European Union handled the Ukrainian crisis, especially regarding the restrictive measures applied to Russia. Compared to its predecessor, Traian Băsescu, President Klaus Iohannis avoided using strong rhetoric when addressing Russia's actions in Ukraine. This is somewhat consistent with the fact that national framing of sanctions is dependent on two criteria: the type of measures selected and the severity of an international norm`s breach.

In the wake of the war, President Iohannis quickly reacted and assured us that our nation would not join the armed conflict in Ukraine by delivering a public speech on February 24, 2022, in which he stated that negotiation was the only way to settle the present situation between Russia and Ukraine.: "I want to state it very clearly: Romania will not be drawn into the military conflict in Ukraine! Moreover, I assure you that I will take all the necessary measures, together with the Government, the Romanian Parliament and our international allies, so that the security

[25] Romania and the Situation in Ukraine. Romanian President Traian Basescu calls on EU to impose harsher sanctions on Russia, July 23, 2014, URL: https://www.romania-actualitati.ro/news-in-english/romania-and-the-situation-in-ukraine-id59849.html

[26] Radu Marinas, Romania's Basescu slams EU for soft Putin stance, July 21, 2014, URL: https://www.reuters.com/article/uk-ukraine-crisis-romania-idUKKBN0FQ1WJ20140721

and safety of the Romanian citizens will not be affected in any way."[27] Here, it is important to highlight the effectiveness of a few intensifier markers, including the adverb "clearly" used in the superlative form "very clearly," the lexical verb "assure", which serves to give the population a sense of security, and the modal verb "will", which frequently occurs in public discourses to express certainty regarding the actions and measures that will be taken.

Throughout this time, Iohannis remained determined to denounce the atrocities done in Ukraine by the Russian Federation and kept the people aware of all the help that our nation had given to Ukraine on all fronts. Therefore, President Iohannis provided an update on the efforts being made by our country to control the flow of Ukrainian refugees in a videoconference hosted by European Council President Charles Michel in advance of the European Council meeting in Brussels on March 24–25. The collaboration of the European Commission and its member states, as well as the direct aid being given to that nation through the Suceava-based humanitarian centre, made this videoconference possible. Moreover, the Presidential Administration states, "The President of Romania has called for the adoption by the European Union of additional sanctions against Russia, which will have a relevant impact on it"[28], stressing the president's position concerning the sanctions.

Romania, as a member of the EU, endorsed every set of sanctions on the Russian Federation. President Klaus Iohannis, however, stated in a public statement dated September 26, 2022, that Romania supports all of the sanctions packages against Russia while feeling it is premature to talk about the latest package of penalties during the training process. "We supported all the sanctions packages and you must know that they are not based on any proposals that came through the press or through other means. There are negotiation teams in Brussels and they are working on them.[29] It is worth noting that, once again, the intensifier markers, namely the lexical verb "supported" and the modal verb "must" efficiently underline the penalties that our country has legislated.

However, this declaration may be seen as a "safe movement" because Romania does not want to stumble about the sanctions package; rather, it wants to follow its natural course and approve the penalties after its previous setup in Brussels. The public is effectively informed about all the steps taken by our administration in the context of the war through President Iohannis' remarks. But how much of an impact do they have on people's perceptions of their credibility? Are these justified only because they mimic those of European politicians, or will they introduce fresh topics into the political debate? We will find out.

It is needed to look at different political discourses to have a thorough understanding of how Romanian officials feel about the sanctions placed on Russia. In this regard, on March 20, 2022, Prime Minister Nicolae Ciucă delivered a speech at a discussion hosted by the Aspen Institute in which he vehemently denounced the Russian invasion of Ukraine. "Real crimes

[27]Andrei Chirileasa, President: Romania won't be drawn in the military conflict in Ukraine!, February 24, 2022, URL: https://www.romania-insider.com/romania-president-ukraine-russia-war

[28]President Iohannis calls for European Union to impose additional sanctions on Russia, March 21, 2022 URL: https://www.agerpres.ro/english/2022/03/21/president-iohannis-calls-for-european-union-to-impose-additional-sanctions-on-russia--888433

[29]President Iohannis: As part of NATO, Romania is ready for any scenario, Romanians should not panic, September 26, 2022, URL: https://www.nineoclock.ro/2022/09/26/president-iohannis-as-part-of-nato-romania-is-ready-for-any-scenario-romanians-should-not-panic/

against humanity, war crimes. An unacceptable aggression."[30] Grammatical intensifiers are present in Ciucă's discourses as well, as seen by the use of the collocations "actual crimes", "war crimes" and "unacceptable violence". These components serve as a warning sign for the current state of affairs in Ukraine. The Prime Minister also discusses the challenges brought on by the Covid 19 pandemic and its economic effects in Romania and the EU, to which the refugee crisis has now been added, as well as the potential for a greater economic catastrophe hinted at by the supply chain disruptions and supply chain coherence issues brought on by Russia's isolation and the sanctions imposed on it.

Ciucă demonstrates Romania's allegiance to nations that supported sanctions on the Russian Federation and assisted Ukraine. Following the same line of thought, our prime minister Nicolae Ciucă says in a more recent speech from October 2022 during a meeting with Dutch Prime Minister Mark Rutte that Romania can successfully contribute to NATO deterrence by working with its allies[31]. Moreover, the Prime Minister underlines Romania's support for all EU measures against the Russian Federation once more: "We have adopted a firm stance on Russia, within the EU and NATO, and also in the multilateral formats, aiming at isolating Russia at the international level, supporting tough sanctions and ensuring their implementation, and advocating for wider support from democracies around the world. Romania supported all the EU's sanctions packages, including the most recent one – the eighth package"[32], but also considers a change in Romania's relationship with Russia in light of the hostile invasion by Ukraine: "The Russian invasion of Ukraine has altered irreversibly our relation with Russia. The unprovoked, illegal and premeditated war of aggression against Ukraine is the most important threat to the allies since World War Two. We have to stand united, in solidarity, to support Ukraine and prevent the extension of the war."[33] Intensifiers in our prime minister's speech include collocations as "strong stance", "severe sanctions" and "sanctions packages", as well as the lexical verbs "support" and "prevent" and the semi-modal "have to". As we can see, Romanian politicians are constantly providing information on how our nation is doing in light of the conflict in Ukraine. Here, it is important to stress that despite all of the political elite's rhetoric, Romania makes every effort to remain a strong NATO and EU member.

Our analysis proceeds with some of the speeches made by Bogdan Aurescu, our Foreign Affairs Minister who outlines the sanctions packages that Romania firmly imposes against the Russian Federation. Following the conflict, Aurescu was present at the EU Foreign Affairs Council (FAC) meeting on February 28 where a fresh round of sanctions against the Russian Federation was discussed: "Featuring on the agenda was a new package of EU sanctions on

[30] Romanian Journal Last, Romanian PM Accuses Russia Of War Crimes And Crimes Against Humanity In Ukraine, March 18, 2022, URL: https://www.romaniajournal.ro/politics/romanian-pm-accuses-russia-of-war-crimes-and-crimes-against-humanity-in-ukraine/

[31] Prime Minister Nicolae -Ionel Ciucă's visit alongside President Klaus Iohannis and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands, to the "GETICA" Joint National Training Center, in Cincu, Brasov county, October 12 2022, URL: https://gov.ro/en/news/prime-minister-nicolae-ionel-ciuca-s-visit-to-the-joint-national-training-center-quot-getica-quot&page=1

[32] Prime Minister Nicolae -Ionel Ciucă's visit alongside President Klaus Iohannis and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands, to the "GETICA" Joint National Training Center, in Cincu, Brasov county, October 12 2022, URL: https://gov.ro/en/news/prime-minister-nicolae-ionel-ciuca-s-visit-to-the-joint-national-training-center-quot-getica-quot&page=1

[33] Prime Minister Nicolae -Ionel Ciucă's visit alongside President Klaus Iohannis and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands, to the "GETICA" Joint National Training Center, in Cincu, Brasov county, October 12 2022, URL: https://gov.ro/en/news/prime-minister-nicolae-ionel-ciuca-s-visit-to-the-joint-national-training-center-quot-getica-quot&page=1

Russia as a result of a continual worsening of the security situation in Ukraine, as well as the EU's response to Ukraine's request for assistance to increase its state's resilience"[34]. Bogdan Aurescu harshly criticized Russia's declaration that it has placed its nuclear forces on high alert, which may be seen as a threat to the use of nuclear weapons. The European Commission and the European External Action Service have proposed a new ambitious package of extended sanctions against Russia. Aurescu expressed his strong political support for these proposals, noting the significant support from our country and the political commitment of European leaders.

The main actions taken by Romania six months after the beginning of the war in Ukraine are detailed in more recent discourse, as are the country's multifaceted efforts, which have included numerous political, economic, budgetary, humanitarian, diplomatic, sectoral, and legal measures. Aurescu delivered this message on August 24, 2022. As a result, Aurescu claims that "As a member state of the European Union and NATO with the longest border with Ukraine, Romania and the Romanian people have done everything in their power to help Ukraine and the Ukrainian refugees fleeing the horrors of war.[35] The use of markers by Aurescu, such as the passive construction "have done everything in their power" followed by the lexical verb "help" and the collocation "international crimes", is intended to demonstrate the Romanian government's consistency in pursuing sanctions against Russia at all levels. Although studying Aurescu's entire argument would be enlightening, our major concern, in this case, is the Romanian sanctions against Russia. The significance of his remark rests in the necessity for both the Romanian people and our allies to be informed about how our nation manages the application of the sanctions.

4. Gaining support for the sanction regime in the European Union and NATO or how current leadership manages to align strategic priorities

Up to this point, attempts have been made to show the views of our state authorities about the application and efficacy of the sanctions imposed by Romania from the outset of the conflict. We suggest addressing specific narratives endorsed by European politicians and contrasting their effectiveness with that of Romania to fully comprehend the sanctions programs implemented by both the EU and Romania. There have surely been several talks concentrating on the restraints put in place by the EU, but our focus is directed towards some discourses delivered by Ursula von der Leyen, president of the European Commission, and Jens Stoltenberg, secretary general of NATO. It is vital to comprehend the viewpoints of these elites since Romania should impose sanctions in conformity with its policies as a member of the European Union and NATO.

Von der Leyen claims that this was not simply a war that Russia started against Ukraine but also a war on Europe's energy, economy, values, and future beginning with the early phases of the Russian invasion of Ukraine: "This is about autocracy against democracy. And I stand here with the conviction that with courage and solidarity, Putin will fail and Europe will prevail."[36] The markers that support the ideas may be seen in European discourses as well, such as the modal word "will" in the assertion "Putin will fail and Europe will win". Amid Russia's

[34] ForMin Aurescu strongly condemns Russia's announcement to put nuclear forces on high alert, February 28, 2022, URL: https://www.agerpres.ro/english/2022/02/28/formin-aurescu-strongly-condemns-russia-s-announcement-to-put-nuclear-forces-on-high-alert--873750

[35] Minister of Foreign Affairs Bogdan Aurescu's Message 6 Months after the Outbreak of the Russian Federation's Military Aggression Against Ukraine, July 24, 2022, URL: http://www.mae.ro/en/node/59452

[36]Matthew Vella, Von der Leyen to MEPs: 'Sanctions here to stay – Russia's industry in tatters', September 4, 2022, URL: https://www.maltatoday.com.mt/news/europe/118749/live_state_of_the_european_union_address_by_ursula_von_der_leyen#.Y3s9IXZBy3A

aggressive and unjustified actions, the European Union remains unwavering in its support for Ukraine. Consequently, on February 27, President von der Leyen issues a statement outlining additional measures to counteract Russia's invasion of Ukraine, including the closure of EU airspace to Russians, the outlawing of Kremlin media, as well as sanctions against Belarus for assisting the Russian Federation. [37]

The EU must act quickly given the gravity of the situation in Ukraine. The strength of the words employed, such as the modal verb "will" in "will ban", "will no longer be able", "will target", "will hit" and "will sanction" may be seen in each instance of its use. The relevance of the real context compels the official to demonstrate their firm positions reflecting the sanctions that are implemented, emphasizing the significance of paying close attention to the narratives surrounding the penalties. Von der Leyen's account is as convincing as our state representatives in showing how Romania acts in situations like this. Despite Ukraine's non-membership in NATO, we will talk about Stoltenberg's address next because we want to see how the alliance handles this situation[38]. On the other hand, Ukraine has campaigned for membership to defend itself from Russia. However, President Biden and European leaders are not yet ready to take this step. As a result, NATO will continue to strengthen its support for Ukraine while simultaneously enhancing its defensive and deterrence capabilities and working to improve the security of the critical infrastructure. NATO vehemently rejects Russia's heinous and unwarranted act of aggression against Ukraine, a crucial NATO ally and a sovereign, peaceful, and democratic country.

Therefore, Stoltenberg's position is essential to our examination of the discourses around the sanctions packages against the Russian Federation. NATO is in favour of sanctions on the Russian Federation, even if this fact will have certain repercussions. Stoltenberg emphasizes this in a speech delivered on September 7, 2022, when he retains the prior position of the restrictive measures but also calls an emphasis on the subsequent time: "We do pay a price for our support to Ukraine. But the price we pay is counted in dollars, euros and pounds, while Ukrainians are paying with their lives. And all of us will pay a much higher price if Russia and other authoritarian regimes believe they can invade their neighbours and trample on international law with impunity. If Russia stops fighting, there will be peace. If Ukraine stops fighting, it will cease to exist as an independent nation. We have a moral responsibility to support this independent democracy at the heart of Europe." [39]. Solid grammatical markers abound in Stoltenberg's discourse, including the lexical verb "do" that emphasizes the cost of the restrictions -"we do pay a price for the restrictive measures"-, the modal verb "will" that highlights the impending impact of the sanctions –"we will pay a much higher price", and the conditional sentences introduced by the particle "if" that expresses hypothetical situations and their effects, regarding the actions of both Russia and Ukraine. Additionally, Stoltenberg discusses Putin's ambitions in the same speech, including his desire to destroy the country and

[37] Statement by President von der Leyen on further measures to respond to the Russian invasion of Ukraine, February 27, 2022, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1441

[38] Zach Schonfeld, NATO chief : European countries will 'pay a price' this winter for Ukraine support, September 7, 2022, URL: https://thehill.com/policy/international/3632596-nato-chief-european-countries-will-pay-a-price-this-winter-for-ukraine-support/

[39] Zach Schonfeld, NATO chief : European countries will 'pay a price' this winter for Ukraine support, September 7, 2022, URL: https://thehill.com/policy/international/3632596-nato-chief-european-countries-will-pay-a-price-this-winter-for-ukraine-support/

change the regulations controlling European security[40]. His speech also addresses the severe sanctions that the EU and NATO allies have implemented and how they are impacting the Russian economy.

After reviewing certain remarks made by the official authorities that are most representative of Romania and Europe, the image that emerges about the sanction points to their wider acceptance across different national publics and towards the decisive dynamic role played by various authorities responsible for their enforcement. Structurally, all narratives that shape public perception contain the following thematic sequence: the severe condemnation of the Russian Federation for invading Ukraine, the approval and execution of the eight packages of sanctions, and all of the support given from the wake of the conflict to the present day.

5. European sanctions regime under public scrutiny. Are we still consistent in following EU's normative power?

Another important issue we want to focus on is the consistency of the narratives surrounding the sanctions in Romania and how the eight rounds of sanctions the EU has enacted against Russia so far have either strengthened or damaged the nation's morale in coping with the consequences of the sanctions. The sanctions packages put on the Russian Federation are raising concerns about their potential effects on EU nations, not only on Russia. As the conflict goes on and oil prices rise, many people in Europe are increasingly debating whether these sanctions are effective and/or if the potential negative consequences are excessive. Contrary to popular misconception just a few years ago, the war in Ukraine demonstrates that peaceful international relations are not always guaranteed by the laws of economic interdependence. Nine months after the Russian invasion, the fighting in Ukraine is still going on, despite the adoption of the sanctions system. Despite recent success in regaining several of its eastern provinces, a speedy end to the armed struggle looks unlikely. Does this mean the sanctions were not effective?

We have two opposing viewpoints on the sanction narratives: on the one hand, we have the viewpoint of the Kremlin's leader, and on the other, we have President von der Leyen of the EU Commission together with those of the Romanian politicians, following her pattern. Since Putin claimed that his country was under economic attack from the West[41], his response to the eight packages of sanctions was not unexpected. He warned that the sanctions were having the opposite effect of what the West intended and they were degrading the standard of living for Europeans and restricting poor countries' access to food. Putin presents his story as a struggle against Western "neo-colonialism", which he says seeks to sever Russia from the West. According to Putin's narrative, the conflict with Ukraine undermines American aspirations for global hegemony and reduces Russia to a weak regional power.[42]

From von der Leyen's viewpoint, the sanctions against Russia are the "toughest the world has ever seen"[43]. Therefore, which perspective seems more accurate at this stage, regarding the consequences of the sanctions on people, given the whole picture of the circumstances? One possible response is difficult to be given. Why? Because the Russians likely can bear further economic hardship given what they believe to be at stake. Numerous experts focus on a variety

[40]Zach Schonfeld, NATO chief : European countries will 'pay a price' this winter for Ukraine support, September 7, 2022, URL: https://www.ft.com/content/d5bbd979-ae7e-4125-abcb-16368be3dcaf

[41]Vladimir Putin Address to the Seventh Annual Eastern Economic Forum, September 7, 2022, URL: https://www.americanrhetoric.com/speeches/vladimirputin7theasterneconomicforum.htm

[42] Mölder H, The war of narratives: Putin's challenge to international security governance in Ukraine. Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies) 2: 88–113, 2016

[43] 2022 State of the Union Address by President von der Leyen, September 14, 2022, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ov/speech_22_5493).

of traditional macro indicators while analyzing the impacts of the 2022 Russia sanctions to evaluate whether or not the sanctions are significantly affecting the Russian economy. These metrics—GDP, inflation, ruble exchange rate, and sovereign debt—do not immediately suggest something catastrophic is happening, which gives rise to cliched international headlines like "Russia is facing sanctions". Because Russian data is unreliable and hard to procure, a more sophisticated toolkit is required to fully determine the most important recent developments in the Russian economy.[44]

Overall, since the beginning of the crisis in Ukraine, economic growth projections for Europe have been revised downward and inflation projections have risen. Prices for gasoline and food have already been rising. The conflict in Ukraine is the third "asymmetric shock" that the Union has experienced in the last 20 years, following the 2008 financial and economic disaster, the consequent Eurozone crisis, and the COVID-19 outbreak. Asymmetric shocks are sudden changes in the economy that affect certain EU members more severely than others[45]. The war in Ukraine is undoubtedly having a much higher impact on neighbouring nations due to the flood of refugees and their dependency on Russian gas.

How should Europe approach and collaborate with Russia since the wake of its war on Ukraine? On one hand, some elites may want to collaborate with Putin, especially when economic interests are at stake. Others, on the other hand, are against the notion of diplomatic reconciliation with Russia and are in favour of being ready for a lengthy political stalemate. How the European Union responds politically to the Russian threat in the ensuing months and years will be a test of Europe's image, unity, and independence. European Union`s institutional order managed to maintain its resilience and so did its leadership in foreign policy performed by the High Representative, the President of the European Commission or the rotating Presidency over the Council of the European Union[46]. Previous sanctions regimes designed by the European Union to target third countries barely aligned 6-10 member states. There is a growing tendency for other countries outside of the EU, such as Norway, Iceland and Switzerland to follow the sanctions leadership proposed by the EU, a similar trend being acknowledged also by the group of countries comprised in the enlargement/pre-enlargement process or covered by the EU`s Eastern Partnership.[47]

Conclusion:

The European Union has managed in the nine months since the conflict in Ukraine started to take control over the narratives around sanctions and structurally weaken the Russian economy, both in terms of its functioning, as well as in terms of manufacturing alternative escape routes.

Having wider support from the European population, the EU was able to legitimize the transformation of its restrictive measures targeting Russia into a complex, large-scale sanctions regime. Despite the side effects or collateral damage this ensures, there is still increasing public support for its application, although law enforcement agencies and regulatory authorities have trouble complying with its steadfast evolution.

---

[44] Booth, K and Wheeler N J, *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. New York: Palgrave Macmillan, 2008.

[45] Darczewska J, The Anatomy of Russian Information Warfare: The Crimean Operation, a Case Study. Point of View 42. Warsaw: Centre for East European Studies, 2014.

[46] Lisbeth Aggestam & Elsa Hedling (2020) Leaderisation in foreign policy: performing the role of EU High Representative, European Security, 29:3, 301-319, DOI: 10.1080/09662839.2020.1798411.

[47] Paul James Cardwell & Erica Moret (2022) The EU, sanctions and regional leadership, European Security, DOI: 10.1080/09662839.2022.2085997.

In the current configuration of the European Union, all parties involved declared their support towards ending the war, thus having a tool of statecraft on how they decide to deploy sanctions. Such a sanctions regime can only be addressed by using a holistic approach, where international institutions, as well as regional bodies and national courts alike, play their imposing and coordination roles, ultimately because there are very few options to discourage military escalation.

Narratives on sanctions and their appeal among the Romanian public is also in line with NATO`s current repositioning on the Eastern flank, especially considering the growing importance of the Black Sea regional security complex. Romania`s strong commitments to both EU and NATO are also shared by the general public, leaving very few options for Russian propaganda to actually gain any traction. In the last decade Romanian economy has also managed to diversify its energy portfolio, thus becoming one of the least dependent states in the EU on Russia`s oil and gas exports.

Recent historical experiences with Russia bear witness to the way in which Romanian society forges perception and projects public sentiment mainly in favour of the current sanctions regime. The democratic transition of Romania managed to nurture a culture of pluralism which is less prone to accepting unsubstantiated claims. In such a way, developing a sense of public probity is vital.

In crisis situations, the whole of society approach is to be prioritized because finding a common ground between political narratives and their strong public support also provides a wider space for concrete actions. In this respect, public perception indicators are influenced by how the population is hardwired to public discourses of authoritative voices and how well this signal is understood and acted upon.

BIBLIOGRAPHY

Books and Journal Articles:

1. Aggestam, Lisbeth, Healing, Elsa (2020) ”Leaderisation in foreign policy: performing the role of EU High Representative”, *European Security*, 29:3, 301-319, DOI: 10.1080/09662839.2020.1798411

2 Antoniades A, O'Loughlin B and Miskimmon A, *Great power politics and strategic narratives*. Working paper no. 7. The Centre for Global Political Economy. Falmer: University of Sussex, 2010.

3. van Bergeijk, Peter A.G., Sanctions and the Russian-Ukraine Conflict: A Critical Appraisal (March 15, 2022). Availableat SSRN: https://ssrn.com/abstract=4058559 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4058559

4. van Bergeijk, Peter A.G., 1989. "Success and Failure of Economic Sanctions," Kyklos, Wiley Blackwell, vol. 42(3), pages 385-404, August.

5. Booth, K and Wheeler N J, *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. New York: Palgrave Macmillan, 2008.

6. Cardwell, Paul James, Moret, Erica (2022) ”The EU, sanctions and regional leadership”, *European Security*, DOI: 10.1080/09662839.2022.2085997

7. Chilton, Paul Anthony. “Politics and Language. Concise Encyclopaedia of Pragmatics”, London: Elsevier, 688-694, 1998.

8. Darczewska J, *The Anatomy of Russian Information Warfare: The Crimean Operation, a Case Study*. Point of View 42. Warsaw: Centre for East European Studies, 2014.

9. Doxey, Margaret, ”International Sanctions in Theory and Practice”, 15 Case W. Res. J. Int'l L. 273 (1983),. Res. J. Int'l L. 273 (1983), p. 273, Available at: https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol15/iss2/5

10. Gudkov, Lev, Идеологема врага (Ideologem of ‘enemy’). Образ врага (Image of enemy), ed. Gudkov L. Moscow: O.G.I., 7–79, 2005.

11. Mölder H., *The war of narratives: Putin’s challenge to international security governance in Ukraine.* Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies) 2: 88–113, 2016

12. Mulder, Nicholas, *The Economic Weapon: The Rise of Sanctions as a Tool of Modern War*, New Haven, CT: Yale University Press, 2022

13. Nephew, Richard, *The art of sanctions: a view from the field*. By Richard Nephew. New York: Columbia University Press, 2018, 322p, ISBN 978 0 23118 026 9

14. Cristiano Andrea Ristuccia, “The 1935 Sanctions against Italy: Would Coal and Oil Have Made a Difference?” *European Review of Economic History*, vol. 4, no. 1, 2000, pp. 85–110. JSTOR, http://www.jstor.org/stable/41377864. Accessed 17 Nov. 2022

15. Swimelar, Safia, ”Deploying images of enemy bodies: US image warfare and strategic narratives”. *Media, War & Conflict* 11(2): 179–203, 2017.

16. Ward, Ken, *Mass Communication and the Modern World*, Dorsey Press, 214 pp, 1989.

Online articles and reports:

1. Romanian Journal Last, Romanian PM Accuses Russia Of War Crimes And Crimes Against Humanity In Ukraine, March 18, 2022, URL: https://www.romaniajournal.ro/politics/romanian-pm-accuses-russia-of-war-crimes-and-crimes-against-humanity-in-ukraine/

2. 2022 State of the Union Address by President von der Leyen, September 14, 2022, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ov/speech_22_5493).

3. Andrei Chirileasa, President: Romania won’t be drawn in the military conflict in Ukraine!, February 24, 2022, URL: https://www.romania-insider.com/romania-president-ukraine-russia-war

4. Edward Hunter Christie, Sanctions after Crimea: Have they worked?, July 13, 2015, URL: https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/07/13/sanctions-after-crimea-have-they-worked/index.html

5. ForMin Aurescu strongly condemns Russia's announcement to put nuclear forces on high alert, February 28, 2022, URL: https://www.agerpres.ro/english/2022/02/28/formin-aurescu-strongly-condemns-russia-s-announcement-to-put-nuclear-forces-on-high-alert--873750

6. Infographic - Impact of sanctions on the Russian economy, URL: https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/

7. INSCOP poll, June 2, 2022, URL: https://www.nineoclock.ro/2022/06/02/inscop-poll-71-2-pct-of-romanians-deem-russia-responsible-for-war-in-ukraine/

8. Lara Geiger, 2014 Sanctions Against Russia Failed, is the Second Time the Charm? April 7, 2022, URL: http://www.cpreview.org/blog/2022/4/2014-sanctions-against-russia-failed-is-the-second-time-the-charm

9. Minister of Foreign Affairs Bogdan Aurescu's Message 6 Months after the Outbreak of the Russian Federation's Military Aggression Against Ukraine, July 24, 2022, URL: http://www.mae.ro/en/node/59452

10. Minister of Foreign Affairs Bogdan Aurescu's Message 6 Months after the Outbreak of the Russian Federation's Military Aggression Against Ukraine, July 24, 2022, URL http://www.mae.ro/en/node/59452

11. Pavel Sinka, Romania set to leave Russia-led investment banks, May 26, 2022, URL: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/romania-set-to-leave-russia-led-investment-banks/

12. Prime Minister Nicolae -Ionel Ciucă's visit alongside President Klaus Iohannis and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands, to the "GETICA" Joint National Training Center, in Cincu, Brasov county, October 12 2022, URL: https://gov.ro/en/news/prime-minister-nicolae-ionel-ciuca-s-visit-to-the-joint-national-training-center-quot-getica-quot&page=1

13. Prime Minister Nicolae -Ionel Ciucă's visit alongside President Klaus Iohannis and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands, to the "GETICA" Joint National Training Center, in Cincu, Brasov county, October 12 2022, URL: https://gov.ro/en/news/prime-minister-nicolae-ionel-ciuca-s-visit-to-the-joint-national-training-center-quot-getica-quot&page=1

14. Romanian Journal Last, Romanian PM Accuses Russia Of War Crimes And Crimes Against Humanity In Ukraine, March 18, 2022, URL: https://www.romaniajournal.ro/politics/romanian-pm-accuses-russia-of-war-crimes-and-crimes-against-humanity-in-ukraine/

15. Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine, URL: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en

16. Statement by President von der Leyen on further measures to respond to the Russian invasion of Ukraine, February 27, 2022, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1441

17. Statement by President von der Leyen on further measures to respond to the Russian invasion of Ukraine, February 27, 2022, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1441

18. Valahia News: Opinion Poll: 76% Romanians Do Not Want Romanian Army to Fight in Ukraine, March 14, 2022, URL: https://valahia.news/opinion-poll-romanians-do-not-want-military-involvement-in-ukraine/

19. Zach Schonfeld, NATO chief: European countries will 'pay a price this winter for Ukraine support, September 7, 2022, URL: https://thehill.com/policy/international/3632596-nato-chief-european-countries-will-pay-a-price-this-winter-for-ukraine-support/

20. Andrei Chirileasa, President: Romania won't be drawn in the military conflict in Ukraine!, February 24, 2022, URL: https://www.romania-insider.com/romania-president-ukraine-russia-war

21. Edward Hunter Christie, Sanctions after Crimea: Have they worked?, July 13, 2015, URL: https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/07/13/sanctions-after-crimea-have-they-worked/index.html

22. General Framework for EU Sanctions, https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/general-framework-for-eu-sanctions.html

23. Prime Minister Nicolae -Ionel Ciucă's visit alongside President Klaus Iohannis and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands, to the "GETICA" Joint National Training Center,

in Cincu, Brasov county, October 12 2022, URL: https://gov.ro/en/news/prime-minister-nicolae-ionel-ciuca-s-visit-to-the-joint-national-training-center-quot-getica-quot&page=1

24. Luke Hardin, US and EU impose sanctions and warn Russia to relent in Ukraine standoff https://www.theguardian.com/world/2014/mar/06/us-eu-sanctions-obama-russia-ukraine-crimea

25. Matthew Vella, Von der Leyen to MEPs: 'Sanctions here to stay – Russia's industry in tatters', September 4, 2022, URL: https://www.maltatoday.com.mt/news/europe/118749/live_state_of_the_european_union_address_by_ursula_von_der_leyen#.Y3s9IXZBy3A

26. President Iohannis calls for European Union to impose additional sanctions on Russia, March 21, 2022 URL: https://www.agerpres.ro/english/2022/03/21/president-iohannis-calls-for-european-union-to-impose-additional-sanctions-on-russia--888433

27. President Iohannis: As part of NATO, Romania is ready for any scenario, Romanians should not panic, September 26, 2022, URL: https://www.nineoclock.ro/2022/09/26/president-iohannis-as-part-of-nato-romania-is-ready-for-any-scenario-romanians-should-not-panic/

28. Prime Minister Nicolae -Ionel Ciucă's visit alongside President Klaus Iohannis and Prime Minister Mark Rutte of the Netherlands, to the "GETICA" Joint National Training Center, in Cincu, Brasov county, October 12 2022, URL: https://gov.ro/en/news/prime-minister-nicolae-ionel-ciuca-s-visit-to-the-joint-national-training-center-quot-getica-quot&page=1

29. Statement by President von der Leyen on further measures to respond to the Russian invasion of Ukraine, February 27, 2022, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1441

30. Vladimir Putin Address to the Seventh Annual Eastern Economic Forum, September 7, 2022, URL: https://www.americanrhetoric.com/speeches/vladimirputin7theasterneconomicforum.htm

31. Zach Schonfeld, NATO chief: European countries will 'pay a price this winter for Ukraine support, September 7, 2022, URL: https://www.ft.com/content/d5bbd979-ae7e-4125-abcb-16368be3dcaf

32. DG COMM's Public Opinion Monitoring Unit, Public Opinion on the war in Ukraine, March 2022, URL: https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2022/public- opinion-on-the-war-in-ukraine/en-public-opinion-on-the-war-in-Ukraine-20220311.pdf

33. European Union Global Strategy, Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe, June 2016, URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf

34. Radu Marinas, Romania's Basescu slams EU for soft Putin stance, July 21, 2014, URL: https://www.reuters.com/article/uk-ukraine-crisis-romania-idUKKBN0FQ1WJ20140721

35. Romania and the Situation in Ukraine. Romanian President Traian Basescu calls on EU to impose harsher sanctions on Russia, July 23, 2014, URL: https://www.romania-actualitati.ro/news-in-english/romania-and-the-situation-in-Ukraine-id59849.html

36. TGM Global Insight Pulse, War in Ukraine- Survey Results, 1st March 2022, URL: https://tgmresearch.com/about-us/press-room/war-in-ukraine-2022-global-poll-results-tgm-release.html

37. Transatlantic Trends 2022, Public Opinion in Times of Geopolitical Turmoil, September 29, 2022, URL: https://www.gmfus.org/news/transatlantic-trends-2022

THE IMPACTS OF MULTIFOLD ASPECTS OF DIGITAL TRANSFORMATION ON INTERNATIONAL RELATIONS

Angela Ioniță
Senior Researcher, PhD, Research Institute for Artificial Intelligence "Mihai Drăgănescu", Romanian Academy

Abstract: Digital Transformation shaped the way in which the modern world works, going so far as to create a new form of international relations. This paper offers a point of view on the impact of data on international relations and looks to explore the evolving nature of Digital Transformation and determine its effect on international relations. Understanding the impact Digital Transformation can have on the current state of international relations is important for both organizations and professionals within the field as they continue to adapt and conduct business across today's international relations landscape. By recognizing the contributions of Digital Transformation to further the interests of nations, this paper argues that Digital Transformation is a positive tool that can be used by governments in modern day statecraft. Digital Transformation advances have provided communities and governments with facilities to connect with one another, yet at the same time, has also opened the door to ongoing risks. However, traditional methods of diplomacy remain also relevant.

Keywords: Digital Transformation, International Relations, Data Diplomacy, Big Data, Data sharing

Introduction

It is undeniable that Digital Transformations (DT) are reshaping everything, from customer behaviors and expectations to organizational and manufacturing systems, business models, markets, and society. To understand this overarching transformation and to extend the panoply of definitions of Digital Transformation (Vial, 2019; Hanelt et al., 2021; Verhoef et al., 2021; Ioniță, 2022), another extended definition of DT as "*a socioeconomic change across individuals, organizations, ecosystems, and societies that are shaped by the adoption and utilization of digital technologies*" (Dąbrowska et al., 2022) seems to be suitable for the approach in this paper.

Digital Transformation and International Relations (IR) mutually condition and affect each other. According to (Weiss, 2005) the impact of DT on IR is particularly pervasive. The mutual influences of DT and international relations are so important and pervasive that the field should be recognized as an independent sub-discipline with their own rules.

The influences of DT on IR may be classified as operating through one of some "C" mechanisms:

- Changing the architecture of the international system referring to its structure, its key organizing concepts, and the relations among its actors.
- Changing the processes by which the international system operates, including diplomacy, war, administration, policy formation, commerce, trade, finance, communications, cyber security, and the gathering of intelligence.

- Creating new issue areas, new constraints, and trade-offs in the operational environment of foreign policy, a term which includes not only political constraints on international relations, but also constraints imposed by the laws of natural and social science; and providing a source of changed perceptions, of information and transparency for the operation of the international system, and of new concepts and ideas for international relations theory.

The impact of data on International Relations

As a multidisciplinary policy area, data must be addressed from economic, security, technological, legal, and human rights perspectives. As much as the more relevant data becomes for countries worldwide, the higher it rises on diplomatic agendas alongside the more traditional issues of disarmament, health, trade, migration, and human rights. This is known as data diplomacy and is one of hot topics of international dialogues.

There still is no universally accepted definition for what is called "data sharing", or "shared data". But it is not uncommon for it to take time before one of the many possible names and definitions of a new technology or practice becomes mainstream. The terms "data sharing" and "shared data" are often used interchangeably, however. It is preferred "data sharing" when the focus is on the practices of sharing, not on the data.

Although data has always been part of IR, the impact of DT has created new forms of data, most notably big data, web-data, remote sensing data, and crowd-sourced data, which provides opportunities for diplomatic activities and could make them more efficient, effective, and inclusive.

Data diplomacy is also a multi-level issue, addressed on bilateral, regional, and global levels. One of the main bilateral negotiations, between Europe and the USA, centers on the status of European citizens' data in the USA. The transfer of data across the Atlantic Ocean is one of the main data 'highways' in the world.

On a regional level, European organizations such as the Council of Europe and the European Union are particularly active in developing data protection policies and rules. For example, the EU's General Data Protection Regulation (https://gdpr.eu), which carries strict data protection requirements and expected to have a major economic, social, and political impact on the digital world entered into force in May 2018.

At a global level, data is addressed by a wide range of organizations. Within the World Trade Organization (WTO)[1] (data flows are often referred to in policy discussions on e-commerce. The UN Government Group of Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications[2] in the Context of International Security – the key global cybersecurity forum[3] – is addressing the issue of the protection of data from cyber-attacks. Various public and private organizations work on data standards to ensure interoperability in the data ecosystem. The UN Human Rights Council[4] focuses on privacy protection and other digital rights. The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)[5] is an international organization that works to build better policies for better lives. OECD's goal is to shape policies

[1] https://www.wto.org

[2] https://digitallibrary.un.org/record/753055

[3]https://digitallibrary.un.org/search?ln=en&as=0&p=subjectheading:[UN.+Group+of+Governm ental+ Experts+on+Developments+in+the+Field+of+Information+and+Telecommunications+in+the+Context+of+Internati onal+Security]

[4] https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council

[5] https://www.oecd.org

that foster prosperity, equality, opportunity, and well-being for all. OECD has a data service[6]. The OECD is at the heart of international co-operation. The Member countries of OECD work with other countries, organizations, and stakeholders worldwide to address the pressing policy challenges of time.

In a diplomatic context, data and related topics have been addressed in international forums, but also at regional and bilateral levels. Questions pertaining to data sharing have been addressed at the Internet Governance Forum (IGF)[7] since its outset. Regional bodies, including the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)[8], the Council of Europe (CoE)[9], and the Organization of American States (OAS)[10], have tackled the protection of personal data, while the USA and the UK have, for instance, bilaterally negotiated the issue of data access by which British legal authorities can access data from American communications providers without review by US authorities, and vice versa.

As effect of Digital Transformation data is now increasingly central for economic growth as well. In addition to the Internet's fast-growing economic platforms, manufacturers are increasingly shifting towards providing services via digital means and using new digitally supported business models. The growth of competitivity in manufacturing will not be possible without smart industrial platforms. Global production chains rely on extensive data flows. The interplay between artificial intelligence (AI) and the Internet of Things (IoT) will create even more data dependency.

This dependence on data makes countries, regions, continents highly vulnerable to any disruption of data flows. Maintaining data flows worldwide is vital for countries' social stability and economic wellbeing (Denham, 2021).

In addition to the access to data, countries could realize the potential of data-driven economy by educating and training in new skills as well as developing the necessary policy and regulatory ecosystem. Capacity development for policymakers involved in data discussions would also help strengthen their ability to understand and negotiate critical issues related to data.

Access to data and its effective use will determine countries' positions in emerging data-driven geopolitics and geo-economics. Global geopolitical and geo-economical relationships depend heavily on access to the main ways of communications assuring Internet traffic between countries and continents. The role of diplomacy will be especially important. Diplomats will increasingly have to deal with the inherent paradox of protecting sovereignty, one of the core functions of diplomacy, while at the same time promoting countries' participation in global data integration, and thereby reducing sovereignty. This generates a new diplomatic generation, one that will require new skills and diplomatic innovation. It will also be the major determinant of international relations success in the emerging data-era.

In order to summarize, first, data impacts the environment in which international relations operate. The flow of data shapes the flow of money. It influences and creates new data-driven geopolitics and geo-economics. Secondly, data brings new topics to policy-making tables and the negotiation of such politics from privacy and data protection to digital commerce and trade. Third, data provides diplomats with new tools to make diplomatic activities more efficient, including artificial intelligence.

[6] https://data.oecd.org
[7] https://www.intgovforum.org/en
[8] www.state.go v/association-of-southeast-asian-nations-asean/
[9] https://www.coe.int/en/web/portal/
[10] https://www.oas.org/en

Some theoretical and technical aspects of International Relations

Though there have been innumerable studies dealing with the effects of technological change in specific policy areas and a small number of works that attempt to look beyond important policy areas, the subject is largely unexplored from the deeper perspective of the overall effects of science and technology on the evolution of international affairs. Even scientists concerned with theoretical issues in international relations tend to consider science and technology no more than a static given or as emanating from impenetrable black boxes and not as the interactive, dynamic variables they are.

Undoubtedly, the subjects with international consequences that have been massively affected by technological change in recent years are familiar: weapons, communications, pandemic, cybersecurity, the economy, transportation, agriculture, health, space, and others. Few, if any, aspects of international affairs have remained untouched by science and technology. The effects of the application of technology are so widespread, in fact, and often of such obvious importance in the conduct and evolution of relations among nations, that there is danger to lapse into banal rhetoric in describing the resulting dramatic change in the international relations system.

The relationship appears to be self-evident: the extent even of the surface changes in international politics stemming from science and technology proves to be quite difficult to assess satisfactorily. It is not hard to draw up lists enumerating international political issues that are affected by technological change, but it is very much more demanding to understand the complexity of the interactions and their deepest consequences for international relations. That understanding is necessary not only to capture the relationship for analytical and diplomatic purposes, but also to assess the true extent of the evolution in international relations and to be able to anticipate, and possibly influence, the future directions and implications of change.

The influences of Digital Transformation on International Relations

Although data has always been part of diplomacy, the impact of DT has created new forms of data, most notably big data, web-data, satellite data, and crowd-sourced data, which provides opportunities for diplomatic activities and could make them more efficient, effective, and inclusive.

DT influences IR by several different mechanisms. DT creates novel issues, risks, and uncertainties. Advances in science and technology impacts DT and IR and alert the international community to novel issues and risks. New technological capabilities transform war, diplomacy, commerce, intelligence, and investment.

Some of the most widespread patterns through which DT influences IR are the following:

a) as an entity with rapid and wide-ranging ramifications for the international system.

Literature has increased the understanding of specific aspects of digital transformation, however, continues to be missing a comprehensive portrait of its nature and implications. In (Vial, 2019) has been inductively build a framework of digital transformation articulated across eight building blocks. This framework foregrounds digital transformation as a process where digital technologies create disruptions triggering strategic responses from organizations that seek to alter their value creation paths while managing the structural changes and organizational barriers that affect the positive and negative outcomes of this process. Building on this framework, has been elaborated a research agenda that proposes on the one side, examining the

role of dynamic capabilities, and on the other side accounting for ethical issues as important avenues for future strategic research on digital transformation.

***b) as a referee which does switches advantage and disadvantage to different actors in the international system*.**

DT is a process that international communities cannot afford to ignore. The use of technology opens opportunities for growth and stability. The concept of digital transformation is already producing tangible and real-world results. When approached through well-thought strategies, digital transformation comes with a myriad of advantages. It streamlines business processes, enhances customer loyalty, and enhances employee productivity. However, the process is not without some downsides, the biggest one being increased cybersecurity risk. In terms of digital transformation pros & cons, the positives to successful technology adoption are obvious. However, implementation can be a challenge. Technology also creates or destroys social boundaries in one way or another. Businesses need not focus on the disadvantages but on what they can do to ensure a smooth transformation process for the sake of business stability and growth.as a source of risks, issues and problems that must be addressed and managed by the international community.

c) as key dimensions or enablers of international macro phenomena.

In (Gopalakrishnan, 2020a) attention turned to the key enablers of digital transformation: Culture, Capability, and Canvas is a broader way to categorize them. In (Gopalakrishnan, 2020b) attention turned to "ABCDE": **Agile Organizations, Business Model Innovation, Consumer Centricity,** Data as a differentiator and **Exponential Bets**.

Agile Organizations **drive speed and nimbleness in the organizational model, operating model, and business outcomes. These are best suited for creating new innovations. The culture everything from simple policies and procedures to innovation accounting and funding helps prosperity. Leaders are effective product managers or visionaries who set break barriers. The culture sets speed and failures, pivots/perseveres/kills ideas all backed by data and insights.**

Business Model Innovation **is about how companies rethink the way they make money. It is different for different businesses. At the heart of it is about leveraging digital to expand the core or rethink the entire business model. Traditional concepts like horizontal and vertical integration of businesses are seeing a digital resurgence. Intelligence, Social Mobile, Analytics, Internet of Things (IoT), and Cloud (also known as ISMAIC technologies) have created new possibilities to create more efficient businesses that can create new brand offerings, or breakout into adjacent areas.**

Consumer-centricity when **Consumer is in the middle of attention, the one who commands. There are two views:**

1) Asking and understanding consumer pain points and build solutions that work for them. The pitfall to watch is a company's inability to envision a new future. (or)

2) To show Consumer a new possibility that *n* x times superior to what they have today. It requires deep understanding of critic points and coupling that with digital solutions to bring new possibilities to life.

Both require changing the way to work with consumer. Companies need to create solutions with speed, and constant improvements. Most companies use design thinking to

build empathy, iterate improvements, pivot, persevere, or stop as appropriate. These companies continue to consume and harness data and make data-driven decisions.

*Data as a differentiator***. Data and Insights is about how the business uses it as a differentiator. Digitally savvy organizations start by consuming and harnessing all the data in one place. Insights can be generated and can be made accessible to teams at the click of a button. Data and Insights enable informed decisions and allow build individualized solutions for consumers.**

***Exponential Bets* is about the creating an ecosystem by bringing together a community of products, people, services, and other interplays. Drones, Robots, Genome Sequencing, Artificial Intelligence (AI), or others — give a name of a buzzword it could mean any different things for different businesses. It is about looking around the horizons to figure out the best investments. Companies that have succeeded have unlocked platforms that allow value creation at scale. One thing that is common to all these are Platform driven thinking. Digitally savvy organizations, make those exponential bets and spawn creation of platform ecosystems.**

***d) as instruments of foreign policy or sources of technical information for the management of an ongoing international regime*.**

Defined as the enhancement of existing products through digitization and digital innovation resources (Vial, 2019), DT is a multidisciplinary theme that encompasses changes in several spheres (Verhoef et al., 2021), such as strategy (Matt et al., 2015), people (Navaridas-Nalda et al., 2020), technology (Pillai et al., 2020), culture (Thakurta et al., 2016), social and organizational structures (Selander and Jarvenpaa, 2016), affecting the way that companies interact with clients (Jain et al., 2021). However, the most relevant sphere for DT is people, since even if technologies evolve quickly, what really matters is whether people are adopting them (Vial, 2021).

Only in the last years was it possible to identify research in information systems disciplines addressing topics such as digitization, digitalization, and DT (Verhoef et al., 2021). Recent literature reviews on DT denoted the use of synonyms such as "digital technology" (Matt et al., 2015), as well as myriad definitions of the term, according to technology type, mainly being focused on organizational impact (Vial, 2019).

According to a paper endorsed by all EU member states in July 2021, DT represented by "technology and online platforms can be a tool for democratic mobilization and enable a global positive transformation for human rights promotion and protection."[11]. But as illustrated by the vast disinformation campaigns in recent years, the very same digital technologies can be used as weapons for eroding the rules-based order and impairing the functioning of democracy.

It does not take war for digital technologies to threaten human rights and democratic processes in Europe and beyond. As digital platforms have become essential forums for social and political engagement, hate speech and information bubbles resulting from "dangerous algorithms" have undermined social cohesion and democratic participation. Decreasing media diversity resulting from anti-competitive practices and diminishing freedom of the press and expression online resulting from digital censorship regimes pose significant threats to democratic development.

[11] "Strengthening the European External Digital Policy", Non-paper presented to the EU Foreign Affairs Council, July 2021, mimeo

In (Ringhof and Torreblanca, 2022) mentioned that the lack of international cooperation on technology regulation and the 'geopoliticization' of technology standards contributes to further fragmentation of the global digital ecosystem. As it stands, the massive data flows between the US and the EU – among the highest cross-border data flows in the world, underpinning digital trade worth more than $264 billion in 2020 – stand on shaky legal ground. Today, the EU has only recognized fourteen countries as providing adequate data protection, thereby allowing personal data to flow freely to and from Europe. Internet shutdowns are used by autocratic and democratic governments alike to prevent protests and hide governmental actions. AI is used for all-encompassing surveillance of citizens (Andersen, 2020). Vast amounts of data on citizens, journalists, and officials are exploited by governments within and across borders to refine propaganda and "guide public opinion" (Cadell, 2021). Foreign election interference campaigns on digital platforms have become a big issue for democracies around the world (Freedom House, 2020). The widespread violation of data privacy and the deployment of discriminatory algorithms by technology companies (Swant, 2022) and government authorities (Geigher, 2021) alike undermine democratic values from within.

e) ***as the subject of projects and institutions whose planning, design, implementation, and management provide resources to be combined of international relations and diplomacy***.

EU initiatives such as the EU-US and EU-India TTCs; the digital partnerships with Japan, South Korea, and Singapore; or the Global Partnership on Artificial Intelligence at the OECD, have enormous potential to shape democratic technology standards globally and must be fully supported. Similarly, measures "to support the EU's leading position as a forerunner in key technologies" proposed in the Strategy on Standardization[12] are important. The EU should swiftly implement the mechanisms for better monitoring and cooperation in standardization bodies. But as these initiatives and measures take root, the EU must expand their scope. The union needs to work more closely with vulnerable democracies and less developed countries that may not have the capacity or expertise to develop sound digital regulation to ensure data protection and fight disinformation, or to engage in standardization negotiations. The Global Gateway initiative addresses some of these 'soft' digital infrastructure issues, but currently these efforts lack coherence and are eclipsed by the initiative's overall focus on 'hard' infrastructure investment. Digital legislation should become a priority of EU engagement in less developed countries. Policy dialogues and regulatory capacity building measures must be at the heart of digital development engagements. The Declaration on the Future of the Internet[13], recently launched by the EU and the US and already endorsed by 60 countries, provides a valuable diplomatic tool that the EU should use to promote its democratic digital principles globally. Moreover, the EU should increase cooperation with international companies and civil society around the world to jointly develop solutions where regulation falls short or has not yet emerged. The war in Ukraine has already shown that large digital companies and civil society are important actors in international policy.

[12] **"An EU Strategy on Standardization - Setting global standards in support of a resilient, green, and digital EU single market", available at: https://ec.europa.eu/docsroom/documents/48598**

[13] "EU and international partners put forward a Declaration for the Future of the Internet", available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2695

Europe proposes better and more structurally incorporate foreign policy objectives into its own digital policies. The EU's DSA[14] and the AI Act[15] have enormous potential to positively impact digital governance in third countries, and these effects must be thoroughly considered during the legislative process. GDPR was a remarkable success, but its global proliferation was not entirely expected and not all the consequences were fully thought through.

On 20th September 2021 the International Telecommunication Union (ITU) announced the launch of the Partner2Connect Digital Coalition (https://www.itu.int/itu-d/sites/partner 2connect/) to foster meaningful connectivity and digital transformation in the world's hardest-to-connect countries. These include the Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries, and Small Island Developing States – groups facing specific development challenges and designated for priority assistance in pursuit of the United Nations-backed Sustainable Development Goals (SDGs) for 2030[16]. The world's 46 least developed countries (LDCs) are struggling to extend connectivity to all their citizens – even as pandemic conditions push economic, educational, and social activities increasingly online. The Partner2Connect Digital Coalition aims to create a platform for global leadership to mobilize commitments, resources, and partnerships, and to implement solutions and projects, to drive digital transformation. Leaders from government, international organizations, and the private sector, as well as youth representatives, gathered from across the globe in a virtual launch meeting, sharing their visions of advancing connectivity to drive socio-economic development. Coalition actions will focus on four key areas: connecting people everywhere; empowering communities; building digital ecosystems; and incentivizing investments. Following a very successful year marked with very important milestones including over 500 pledges and the mobilization of over US$28 billion for connectivity projects around the world, the Partner2Connect Digital Coalition is ready to present its achievements and report on progress at its very first Partner2Connect Annual Meeting[17]. This in-person event will be held on 8 December 2022 at ITU's Headquarters in Geneva, Switzerland, and will engage high-level representatives and pledge makers from government, private sector, civil society, and other sectors.

Tools and Risks

The two most important skills to get to agreement are a thorough understanding of the perspective on the issue and an appreciation of the culture and interests of the foreign parties sitting across the table. Trade negotiations offer both sides the opportunity for a win-win solution but more complex issues, which touch the interests of multiple parties or are particularly sensitive to one side or the other, can make an agreement (or a compromise) very difficult.

The digital diplomacy seemly to be impacted by some trends across at least three main areas[18]:

[14] "The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment", available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en

[15] **The EU Artificial Intelligence Act, available at: https://artificialintelligenceact.eu**

[16] United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Sustainable Development, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, available at: https://sd gs.un.org/2030agenda

[17] https://www.itu.int/itu-d/sites/partner2connect/partner2connect-annual-meeting/

[18] https://www.diplomacy.edu/topics/digital-diplomacy/#adt6; https://www.diplomacy.edu/blog/10-digi tal-diplomacy-and-governance-trends-for-2022/#10_In_2022_diplomats_will_use_AI_and_da ta_techn ologies_more_for_negotiations_policy_planning_consular_affairs_and_engaging_with_the_public

- Changes in the political, social, and economic ENVIRONMENT in which diplomacy is conducted: digital and redistribution of power in international relations, new types of conflicts, digital interdependence, and sovereignty, etc.
- The emergence of new policy TOPICS in diplomatic negotiations: more than 50 digital governance topics including cybersecurity, privacy, data governance, e-commerce, cybercrime, and AI governance.
- The use of digital TOOLS in the practice of diplomacy: social media, online conferencing, Big Data, and AI analysis, etc.

But to be successful, diplomats must listen carefully to what their counterparts say and find points of agreement that may overcome those of disagreement. And they need to enter discussions with a clear goal and strategy of what can be exchanged to reach an agreement. In negotiating, diplomats often use rewards—such as the promise of new trade, an arms sale, or shipments of food—to encourage an agreement. When diplomatic interests collide, and a deadlock ensues, negotiators might threaten sanctions—such as restricting trade or travel, halting financial assistance, or an embargo—to persuade the other parties to accept an agreement.

The transformation of the different sectors of society is driven by 'big data' and the computer-aided ability of institutions and specialists to analyze these data. One of the tools is Big Data and it is available to specialists in international relations (Jacobson et al, 2018). Big Data refer to very large structured and/or unstructured data sets containing tens of thousands of observations on different aspects of society, as well as textual data that can be digitized and used for the computer-aided analysis of newly issued regulations, newspaper reports to search for indicators of economic uncertainty, financial aspects and reports by investment banks that may reveal information about market trend thus guiding international relations. Other tools are represented by the evolving analytical techniques that enable specialists and financial institutions to take advantage of Big Data, are commonly known as machine learning or AI. These are sophisticated methods to discover intricate, often non-linear, relationships between variables that can generate informed decisions on risks and forecasting which can be used in politics and international relations.

AI assist diplomats in identifying economic, social, and cultural patterns in issues they address and negotiate. Tools that help diplomats prepare more efficiently for complex negotiations, such as the Trade Intelligence and Negotiation Advisor (TINA)[19] by the UN Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP) will likely proliferate and thrive as part of the diplomat's toolbox. Tools that help diplomats get a better sense of 'the situation on the ground' by allowing large-scale inclusive conversation, such as the work of the Innovation Cell of the UN Department of Political and Peacebuilding Affairs (UNDPPA) for inclusive peace in Yemen, are also likely to become more widely used. AI-driven chatbots are likely to be used more for massive engagement with the public on foreign policy issues.

Although DT comes with many benefits for IR, it also introduces a set of challenges and risks. It is very difficult to overcome some common types of digital risk (de Lemos, 2019) spawned from DT initiatives:

- *Cyber:* A growing number of devices, paired with more sophisticated threat actors, means the risk of a cyber-attack is greater than ever.

[19] https://tina.trade

- *Workforce*: The distributed workforce and economy may create operational efficiency, but it comes with new identity governance and threat-monitoring challenges.
- *Cloud*: Although not new, the risks associated with moving or deploying systems to cloud architecture continue to grow.
- *Compliance*: New government-led regulations present risk challenges that expand beyond the domain of governance, risk, and compliance teams.
- *Third-party*: External vendors are needed to help augment resources, but if left unchecked, their vulnerabilities (and their third-party vulnerabilities) could become your risks.
- *Process automation*: Disrupting manual processes creates new and often unforeseen risk challenges that could gravely impact a business and/or society.
- *Resiliency*: Responding to a security or risk incident is inevitable, but without the right recovery strategy, an organization may never be the same.
- *Data privacy*: Scrutiny and regulation around personal information is growing and if not managed properly could tarnish a brand's trust, reputation, and bottom line.

Another risk is represented by *terminological ambiguities* which is very important in international relations. The use of different adjectives and prefixes to describe the digitalization of international relations and diplomacy tends to create confusion in discussions and policies in this field. This confusion could be reduced by having clearer imagines on what certain terms, such as 'cyber', 'digital', and 'tech' diplomacy cover.

Conclusions

Digital Transformation is transforming international relations, diplomacy, and foreign policy. This paper covers a few different elements of Digital Transformation in International Relations: digital diplomacy, big data and data diplomacy, Artificial Intelligence tools, and risks. These elements have important implications for diplomacy, international politics, and relations, and, in general, our personal, daily lives.

Since Digital Transformation in diplomacy makes use of social media to advocate for policy changes, influence international audiences, and advocate for policy changes it has emerged as the most successful component of modern diplomacy that needs to be investigated extensively. On the other hand, Big Data and data diplomacy refer to a variety of approaches for analyzing social networks and incorporating artificial intelligence to address foreign policy and international relations concerns.

However, input from Artificial Intelligence, data, and quantification should be used with utmost caution. As diplomacy is more of an art form than science or, in the language of Artificial Intelligence, more of a 'thick conceptual problem', diplomats should rely on AI mainly to identify correlations that could inspire their strategies and negotiations. They should be very cautious in relying on any causal attributions and causal recommendations provided by Artificial Intelligence systems.

BIBLIOGRAPHY

Andersen, Ross, 2020, The panopticon is already here, available at: https://www.theatlantic.c om/magazine/archive/2020/09/china-ai-surveillance/614197/

Cadell, Cate, 2021, China harvests masses of data on Western targets, documents show, **a**vailable at: https://www.washingtonpost.com/national-security/china-harvests-masses-of-data-on-western-targets-documents-show/2021/12/31/3981ce9c-538e-11ec-8927-c396fa861a71_story.html

Dąbrowska, Justyna; Argyro Almpanopoulou, Alexander Brem, Henry Chesbrough, Valentina Cucino, Alberto Di Minin, Ferran Giones, Henri Hakala, Cristina Marullo, Anne-Laure Mention, Letizia Mortara, Sladjana Nørskov, Petra A. Nylund, Calogero Maria Oddo, Agnieszka Radziwon, Paavo Ritala, 2022, Digital transformation, for better or worse: a critical multi-level research agenda, R&D Management, 52: 930-954

Denham, Elizabeth, 2021, Blog: Maintaining data flows for a digital world, Information Commissioner Elizabeth Denham looks at the data protection aspects of the recently agreed UK-EU trade agreement, available at: https://ico.org.uk/about-the-ico/media-centre/news-and-blogs/2021/01/maintai ning-data-flows-for-a-digital-world/

Freedom House, 2020, Report: Digital Election Interference Widespread in Countries Across the Democratic Spectrum, available at: https://freedomhouse.org/article/report-digital-election-interference-widespread-countries-across-democratic-spectrum

Geigher, Gabriel, 2021, How a Discriminatory Algorithm Wrongly Accused Thousands of Families of Fraud, available at: https://www.vice.com/en/article/jgq35d/how-a-discriminatory-algorithm-wrongly-accused-thousands-of-families-of-fraud

De Lemos, Brain, 2019, The Dark Side of Digital Transformation: 8 Emerging Digital Risks, available at: https://www.dell.com/en-us/perspectives/the-dark-side-of-digital-transformation-8-emergi ng-digital-risks/

Mani Gopalakrishnan, 2020a, How to build a winning digital transformation strategy? available at: https://www.digitallymani.com/how-to-build-a-winning-digital-transformation-strategy-7ae945 7239e9

Mani Gopalakrishnan, 2020b, 5 Key Enablers of Digital Transformation, available at: https://www.digital lymani.com/5-key-enablers-of-digital-transformation-digitallymani-25aa6d20c1 8ft

Hanelt, A., Bohnsack, R., Marz, D., Antunes Marante, C., 2021, A Systematic Review of the Literature on Digital Transformation: Insights and Implications for Strategy and Organizational Change. Journal of Management Studies 58 (5) 1159-1197.

Ioniţă, Angela, 2022, The politics for digital transformation: a prescriptive approach, The Proc. Of 7th International Conf COMUNICATION, CONTEXT, INTERDISCIPLINARITY, Tg. Mures, Romania, 22-23 Oct 2022 (to be published)

Jacobson, Barbara Rosen, Katharina E Höne and Jovan Kurbalija, 2018, Data Diplomacy Updating diplomacy to the big data era, available at: https://www.diplomacy.edu/wp-content/uploads/2019/07/Data_Diplo macy_Report_ 2018.pdf

Jain, Geetika, Justin Paul, and Archana Shrivastava, 2021, "Hyper-personalization, co-creation, digital clienteling and transformation." *Journal of Business Research* 124 (2021): 12-23.

Matt, Christian, Thomas Hess, and Alexander Benlian. "Digital transformation strategies." *Business & information systems engineering* 57.5 (2015): 339-343.Verhoef, Peter C., et al. "Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda." *Journal of Business Research* 122 (2021): 889-901.

Navaridas-Nalda, Fermín, et al., 2020, "The strategic influence of school principal leadership in the digital transformation of schools." *Computers in Human Behavior* 112 (2020): 106481.

Pillai, Rajasshrie, Brijesh Sivathanu, and Yogesh K. Dwivedi. 2020, "Shopping intention at AI-powered automated retail stores (AIPARS)." *Journal of Retailing and Consumer Services* 57 (2020): 102207.

Ringhof, Julian and Torreblanca, José Ignacio, 2022, The geopolitics of technology: how the EU can become a global player, available at: https://www.eurasiareview.co m/27052022-the-geopolitics-of-technology-how-eu-can-become-a-global-player-analysis/

Selander, Lisen, and Sirkka L. Jarvenpaa, 2016, "Digital action repertoires and transforming a social movement organization." *MIS quarterly* 40.2 (2016): 331-352.

Swant, Marty, 2022, Europe's New Ruling On Data Consent Pop-Ups Challenges Privacy Policies For Publishers And Advertisers, available at: https://www.forbes.com/sites/martyswant/2022/ 02/02/Europe s-new-ruling-on-data-consent-pop-ups-challenges-privacy-policies-for-publishers-and-adv ertisers/?sh=3c7d556627e6

Thakurta, Rahul, Nils Urbach, and Anamitra Basu, 2020, "Understanding technology transition: a cross-cultural study on the transition from PCs to tablet computers." *International Journal of Technology Management* 82.3-4 (2020): 276-321.

Verhoef, Peter C., et al., 2021, "Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda." *Journal of Business Research* 122 (2021): 889-901.Vial, Gregory. "Understanding digital transformation: A review and a research agenda." *Managing Digital Transformation* (2021): 13-66.

Vial, G., 2019, Understanding Digital Transformation: A Review and a Research Agenda. The Journal of Strategic Information Systems 28 (2) 118-144.

Weiss, Charles, 2005. "Science, technology and international relations," Technology in Society, Elsevier, vol. 27(3), 295-313.

"Strengthening the European External Digital Policy", Non-paper presented to the EU Foreign Affairs Council, July 2021, mimeo

"An EU Strategy on Standardization - Setting global standards in support of a resilient, green, and digital EU single market", available at: https://ec.europa.eu/docsroom/documents/48598

"EU and international partners put forward a Declaration for the Future of the Internet", available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2695

"The Digital Services Act: ensuring a safe and accountable online environment", available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuri ng-safe-and-accountable-online-environment_en

The EU Artificial Intelligence Act, available at: https://artificialintelligenceact.eu

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Sustainable Development, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, available at: https://sd gs.un.org/2030agenda

https://www.wto.org

https://digitallibrary.un.org/record/753055

https://digitallibrary.un.org/search?ln=en&as=0&p=subjectheading:[UN.+Group+of+Governm
ental+Experts+on+Developments+in+the+Field+of+Information+and+Telecommunications+in+the+C ontext+of+International+Security]

https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/about-council
https://www.oecd.org
https://data.oecd.org
https://www.intgovforum.org/en
www.state.go v/association-of-southeast-asian-nations-asean/
https://www.coe.int/en/web/portal/
htps://www.oas.org/en
https://www.itu.int/itu-d/sites/partner2connect/partner2connect-annual-meeting/
htps://www.diplomacy.edu/topics/digital-diplomacy/#adt6;
https://www.diplomacy.edu/blog/10-digi tal-diplomacy-and-governance-trends-for-2022/#10_I
n_2022_diplomats_will_use_AI_and_data_technologies_more_for_negotiations_polic
y_planning_con sular _affairs_and_engaging_with_the_public
https://tina.trade

THE CONFLICTS BETWEEN INDIA AND PAKISTAN

Marian Suciu
Postdoctoral Researcher, PhD, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: After obtaining its independence from the British Empire, India went through a tumultuous time. Before the liberation, the whole South Asian region was under strict British rule, and afterwards, the newly established Indian state had to manage its relationship with the new Islamic neighbour – the tensions were mostly caused by the belief that Kashmir should be part of Pakistan and not India. This difference in ideology started many regional wars during 1947, 1965, 1971, 1999 and 2016-2018. Furthermore, India supported the separation of East Pakistan and its transformation into the country of Bangladesh. This support increased the distrust of the Pakistani in the Indian state.
The current paper will firstly identify the reasons behind the conflicts between India and Pakistan. Furthermore, the research will not stop at simply listing the reasons for the conflicts and their evolution but will put forth diplomatic solutions that could potentially resolve these conflicts.

Keywords: Republic of India, Islamic Republic of Pakistan, Indo-Pakistani War, Conflicts, Solutions.

Today, India is considered by many experts to be one of the future economic and military powers in Asia, alongside China[1]. Although the Indian state is on an ascending trajectory, it has many unresolved problems with its neighbouring states. The colonial rule of the British Empire in Asia created a so-called „pax British" in those territories, which brought together many ethnic groups and populations with different religions and belief systems. However, when the British offered independence to its Asian colonies, matters began to change, as the Muslim populations did not want to be ruled by individuals of other faiths, and vice versa. Therefore, the territory of Kashmir became a troublesome zone, which did not integrate in the new India, or in Pakistan, as half of the territory was assimilated into India, and half into Pakistan. This decision gave rise to the Pakistani aggressions against the Indian state, because Pakistanis believed that the whole Kashmiri area should be integrated in the Islamic state.

1. Context

Beginning with the eighteenth century, the British started to control the Indian continent indirectly through the East India Company. By 1765, the "East India Company became the real master of Bengal"[2]. Furthermore, "by 1818, the entire Indian subcontinent excepting Punjab and Sindh had been brought under British control. Part of it was ruled directly by the British and the rest by a host of Indian rulers over whom the British exercised paramount power. These states had virtually no armed forces of their own, nor did they have any independent foreign relations. They paid heavily for the British forces stationed in their territories to control them"[3]. After the Revolt of 1857, "the power to govern [moved] from the East India Company to the British Crown"[4] and the princely states benefited from the trust of the British government, as they had

[1] Stephan P. Cohen, *India Emerging Power*, Brookings Institute Press, Washington D.C., 2001, pp. 4-6, 259.
[2] Bipan Chandra, *History of Modern India*, Orient Black Swan, Hyderabad, 2020, p. 71.
[3] *Ibidem*, p. 81.
[4] *Ibidem*, p. 158.

helped to suppress the revolt, but they were warned that "princes ruled their states merely as agents of the British Crown"[5]. During the revolt, the Hindus and Muslims were united in their struggle against the British, but afterwards the British "were determined to break the unity so as to weaken the rising nationalist movement. […] Immediately after the Revolt, they repressed the Muslims, confiscated their lands and properties. After 1870, this policy was reversed, and an attempt was made to turn upper-class and middle-class against [the] national movement"[6].

The end of World War II brought freedom to the South Asian countries. On "15 august 1947, India celebrated with joy its first day of freedom. […] But the sense of joy, which should have been overwhelming and unlimited, was mixed with pain and sadness"[7] because "refugees started pouring in from Punjab, along with reports of stranded minorities facing mass slaughter, the authorities were forced to improvise"[8] as violence continue to arise between the Muslims, Hindus, and Sikhs. Furthermore, the princely state of Jammu and Kashmir, in which both Hindus and Muslims coexisted, decided to join the Indian state and not Pakistan due to the Pakistani militias invading the Kashmiri region[9]. The intervention of the Pakistani militias was devolved into an informal war between India and Pakistan. In 1948, "the Jammu and Kashmir Police recovered 643 crude bombs, 666 hand-grenades and 83 tins of fuses in raids, which led to 22 arrests. Authorities claimed that these explosives had been brought from Pakistan by a Srinagar resident working for Pakistani intelligence, Salim Jehangir Khan"[10]. By 1 January 1949, Pakistan issued a cease-fire due to the impossibility of capturing the area[11].

2. Indo-Pakistani Conflicts

2.1. The Indo-Pakistani War in 1965

Pakistan still held the belief that the Kashmiri region was meant to be part of the Islamic Republic, but the diplomatic negotiations on this topic stalled, and numerous ceasefire violations broke in Jammu and Kashmir. The first Pakistani provocation was on "April 09, 1965, when Pakistan attacked an Indian post under codename Op Desert Hawk"[12]. The war began "[i]n August 1965, [as] Pakistan upped the ante when it infiltrated thousands of soldiers of irregular forces to instigate a rebellion"[13]. Afterwards, in September, "Pakistan launched Op Grand Slam, the next phase of its strategic plan, to capture the Akhnoor bridge to sever Jammu & Kashmir from the rest of India and then advance to Akhnoor and Jammu"[14]. The Indian army managed to defend the Akhnoor and this led Pakistan to attack a post in Chhamb, but "Pakistan could not exploit the successes. India, on the other hand, did well to form resolute defenses to prevent Pakistan from gaining more ground"[15]. The conflict ended "on September 22, with India having captured 1,920 sq km of Pakistani area and still capable of waging war, whereas Pakistan

[5] *Ibidem*, p. 167.
[6] *Ibidem*, p. 168.
[7] *Ibidem*, p.330.
[8] Uditi Sen, *Citizen Refugee. Forging the Indian Nation after Partition*, Cambridge University Press, New York, 2018, p. 3.
[9] Praveen Swami, *India, Pakistan, and the Secret Jihad. The Covert War in Kashmir, 1947-2004*, Routledge, New York, 2007, p. 15.
[10] *Ibidem*, p. 25.
[11] *Ibidem*, p.26.
[12] V. Ganapathy, *Military Lessons of the 1965 Indo-Pakistan War*, in "Scholar Warrior", autumn number, 2014, p. 163.
[13] *Ibidem.*
[14] *Ibidem*, p.164.
[15] *Ibidem.*

appeared to be at the end of its logistic sustenance. The Tashkent Declaration was signed on January 10, 1966, as a peace agreement between India and Pakistan"[16].

2.2. The Indo-Pakistani War/ The Bangladesh Independence War in 1971

Although the East Pakistan territory had a different ethnic, linguistic, and cultural population, it was incorporated into the Islamic Republic of Pakistan in 1947. Furthermore, by 1971 "two wars broke out in East Pakistan. One was a civil war fought between West and East Pakistan, and the other an international war fought between West Pakistan and India"[17]. In 1970, the Awami League won the Pakistan elections and "the Pakistani military used force to try to sway the outcome. This resulted in a mass outflow of people from Bangladesh, forcing India to intervene. The war began after Pakistan launched pre-emptive airstrikes on Indian Air force stations on December 3, 1971. A day later, India decided to support Bangladeshi nationalist groups and launched Operation Trident and successfully targeted the Karachi Port […]. On the eastern flank, Mukti Bahini guerrillas joined hands with Indian forces against Pakistani troops"[18]. On "December 16, 1971, Lt Gen Amir Abdullah Khan Niazi, the Chief Martial Law Administrator of East Pakistan and Commander of Pakistan Army forces located in East Pakistan signed the Instrument of Surrender [as] over 93,000 Pakistani troops surrendered to the Indian forces and Bangladesh Liberation forces making it the largest surrender since World War II"[19]. This surrender led to the indirect recognition of Bangladesh as independent county and, in the following years, the majority of countries recognized this change in status.

2.3. The Kargil War in 1999

In "May 1998, India tested its nuclear weapons, and Pakistan, despite the half-hearted attempts of the international community to prevent it, soon followed suit"[20]. This resulted in a dangerous geopolitical context, as the Indian and Pakistani border problem was not resolved. In "May 1999, the Indian army learnt that intruders had occupied the heights close to Dras region in Kashmir. A patrol of ten soldiers sent to investigate was wiped out. Over the next few days, the Indian army, without yet reporting to their political leadership […], proceeded to first attempt the eviction of the intruders and, on failing to do so, assess the extent of their intrusion"[21]. This invasion "led to an Indian counter offensive […] [and the] international community, particularly the US was concerned this time and actively intervened to end hostilities between the two countries in July 1999"[22].

2.4. The Indo-Pakistani Conflict in 2016

In the last decades, the relationship between India and Pakistan "has witnessed extreme swings between 2014 and 2017. As Modi took charge of the government in the summer of 2014, his invitation to the then Pakistan Prime Minister Nawaz Sharif for his oath-taking ceremony was seen as the new Prime Minister's desire to extend a hand of friendship to Pakistan. […] A

---

[16] *Ibidem,* p. 165.

[17] Yasmin Saikia, *History on the Line. Beyond the Archive of Silence: Narratives of Violence of the 1971 Liberation War of Bangladesh,* in "History Workshop Journal", nr. 58, 2004, p. 275.

[18] *Vijay Diwas 2021: The Day When India Won the 1971 War Against Pakistan,* in "NDTV", published on 16 December 2021, seen on 1st December 2022, available on https://www.ndtv.com/india-news/vijay-diwas-2021-date-history-and-significance-of-the-day-when-india-won-the-1971-war-against-pakistan-2654295.

[19] *Bangladesh Liberation War 1971,* in "Drishtiias", published on 27 April 2021, seen on 1st December 2022, available on https://www.drishtiias.com/daily-updates/daily-news-editorials/bangladesh-liberation-war-1971.

[20] Shaukat Qadir, *An Analysis of the Kargil Conflict 1999,* in "RUSI Journal", 2002, p. 24.

[21] *Ibidem.*

[22] Shabir Hussain, *Indo-Pak Wars 1947, 1965, 1971, 1999: Analysis of nationalistic discourses,* in "Journal of Political Studies", nr. 1, 2018, p. 142.

backlash from Pakistan was inevitable. In the latter half of 2014, the LoC [Line of Control] and the International Border between the two sides heated up with frequent ceasefire violations from the Pakistani side, resulting in the displacement of civilian population along the border"[23]. Furthermore, in January 2016, "terrorists of Jaish-e-Mohammed (JeM) attacked the Pathankot air force [...]. Post-Pathankot too, there were several incidents in the first six months of 2016, which convinced the Modi government that the hostile elements within the Pakistani establishment were determined to create conditions that would eventually derail the process of political engagement"[24]. By 2018, when the ceasefire was ordered "[a]t least 103 people, including 56 security personnel, were killed in 2,855 incidents of cross-border firing and ceasefire violations by Pakistani forces along the border in Jammu and Kashmir"[25].

3. How could India and Pakistan find peace?

We believe that the creation of a free trade and movement area similar to the European Union could restore peace and prosperity in the whole East, South-East and South Asian region. At this stage, it does not matter who has jurisdiction over the Kashmiri territory as long as the people would benefit from freedom of religion, movement and trade. Unfortunately, similar free trade areas initiatives, like the establishment of free trade in ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) countries in the 1990s or the Japan-Singapore trade cooperation negotiations, have failed[26].

The creation of such an Asian Union would help not only development of the economic power of such countries, but also improve the religious and ethnic tolerance of inhabitants of the trade area, as they will see that they can achieve more goals through cooperation, and that religious and ethnic differences does not matter. Furthermore, a free trade and movement area will enable both the citizens from the Pakistan and Indian Kashmiri areas to meet their relatives from the opposing side. Finally, such cooperation would minimize the need to use the army against their neighbours and enable the constituent countries to focus more on eradicating terrorist groups than on fighting each other.

Another solution suggested by experts, such as Nicholas Sambanis and Jonah Schulhofer Wohl, is that the Jammu and Kashmir historical area should become an independent state[27]. In this new country, both Muslims and Hindus would be respected, and together they could build a society based on equality for all. Unfortunately, we believe that this option could be understood by the Indian state, but the Islamic Republic of Pakistan would never permit this new state to be constituted and would try to capture it.

In conclusion, we can posit that the complicated situation of the Jammu and Kashmir area has generated numerous conflicts between India and Pakistan. Furthermore, the support India provided in the secession of East Pakistan and its transformation into Bangladesh has brought

---

[23] Nitin A. Gokhale, *Securing India the Modi Way. Pathankot, Surgical Strikes and More,* Bloomsbury, New Delhi, 2017, p. 101.

[24] *Ibidem*, p. 104.

[25] Ravi Krishnan Khajuri, *109 killed in Pakistan firing on Jammu and Kashmir borders since 2016: RTI reply,* in "Hindustan Times", published on 30 September 2018, seen on 1st December 2022, available on https://www.hindustantimes.com/india-news/109-killed-in-pakistan-firing-on-jammu-and-kashmir-borders-since-2016-rti-reply/story-DukZCdsgVdvqAt3FzxiQwI.html.

[26] Yoshihiro Otsuji and Kunihiko Shinoda, *Evolution of institutions and policies for economic integration in East Asia: history and prospects,* in "Economic Integration in East Asia: Perspectives from Spatial and Neoclassical Economics", Mashisa Fujita, Satoru Kumagai and Koji Nishikimi (eds.), Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2008, pp. 112-114.

[27] Nicholas Sambanis and Jonah Schulhofer Wohl, *What's in a Line? Is Partition a Solution to Civil War?, in* "International Security", vol. 34, no. 2, 2009, pp. 82-83, 104.

more distrust from the Pakistani state. As possible solutions for these problems we identify the creation of a free trade and movement area between South Asian states or the secession of the Jammu and Kashmir area, but these solutions require a considerable amount of diplomatic effort in order to work, at present.

BIBLIOGRAPHY

Bangladesh Liberation War 1971, in "Drishtiias", published on 27 April 2021, seen on 1st December 2022, available on https://www.drishtiias.com/daily-updates/daily-news-editorials/bangladesh-liberation-war-1971.

Chandra Bipan, *History of Modern India,* Orient Black Swan, Hyderabad, 2020.

Cohen Stephan P., *India Emerging Power,* Brookings Institute Press, Washington D.C., 2001.

Ganapathy V., *Military Lessons of the 1965 Indo-Pakistan War,* in "Scholar Warrior", autumn number, 2014, pp. 163-170.

Gokhale Nitin A., *Securing India the Modi Way. Pathankot, Surgical Strikes and More,* Bloomsbury, New Delhi, 2017.

Otsuji Yoshihiro and Shinoda Kunihiko, *Evolution of institutions and policies for economic integration in East Asia: history and prospects,* in "Economic Integration in East Asia: Perspectives from Spatial and Neoclassical Economics", Mashisa Fujita, Satoru Kumagai and Koji Nishikimi (eds.), Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2008, pp. 106-142.

Qadir Shaukat, *An Analysis of the Kargil Conflict 1999,* in "RUSI Journal", 2002, pp. 24-40.

Hussain Shabir, *Indo-Pak Wars 1947, 1965, 1971, 1999: Analysis of nationalistic discourses,* in "Journal of Political Studies", nr. 1, 2018, pp. 139-156.

Sambanis Nicholas and Schulhofer Jonah Wohl, *What's in a Line? Is Partition a Solution to Civil War?, in* "International Security", vol. 34, no. 2, 2009, pp. 82-118.

Sen Uditi, *Citizen Refugee. Forging the Indian Nation after Partition,* Cambridge University Press, New York, 2018.

Swami Praveen, *India, Pakistan, and the Secret Jihad. The Covert war in Kashmir, 1947-2004,* Routledge, New York, 2007.

Saikia Yasmin, *History on the Line. Beyond the Archive of Silence: Narratives of Violence of the 1971 Liberation War of Bangladesh,* in "History Workshop Journal", nr. 58, 2004, pp. 274-286.

Vijay Diwas 2021: The Day When India Won the 1971 War Against Pakistan, in "NDTV", published on 16 December 2021, seen on 1st December 2022, available on https://www.ndtv.com/india-news/vijay-diwas-2021-date-history-and-significance-of-the-day-when-india-won-the-1971-war-against-pakistan-2654295.

SCIENTISM AND GEOPOLITICS

Mihail Ungheanu
Scientific Researcher, PhD, European Center for Ethnic Studies, Romanian Academy

Abstract: The world is today at crossroads. Due to technological and economic development, the whole planet is caught in the process of globalization. The art of geopolitics and of doing politics has to be seen in this frame. Since the world tends to be seen as a giant monad and the relationships between states are growing stronger, it seems that one should do geopolitics accordingly. National sovereignty seems to wane away as if this was a natural unavoidable process that should be sped up by geopolitics. One important ingredient in this mix is science and technology. Technology and science are two main factors that helped to create this one world, through the development of means of communication, computer networks, and cybernetics. The new way of understanding geopolitics has been spelled out in works such Between Two ages. The Role of America in the Technotronic Era by Z. Brzezinski or by Torstein Veblen in his work The Engineers and the Price System or in the works of the great priest of scientism Bertrand Russell. Despite the promises of emancipation, the working of technology and geopolitics are the opposite, namely the establishment of a totalitarianism that will suffocate human societies. The new geopolitics represent the expansion on the whole world of what Martin Heidegger called das Gestell.

Keywords: geopolitics, scientism, technocracy, Brzezinski, Russell.

1. Introduction.

Geopolitics is the science of power distribution across a given territory. It encompasses not only the resources of the land but also the population of that given territory. A global approach to geopolitics will take necessarily into account the whole globe and the whole population of Earth. Such an approach will consider problems from a global point of view and treat problems – real or invented as such, even if the global approach would be proven to be false. Geopolitics was born in Europe and the mental or spiritual frame thereof has roots in Europe's history be it social, political, economic, or philosophical/theological. The roots of the present-day direction of geopolitics and international action on a global scale can be found, according to a version of this narrative, in the beginnings of philosophy in ancient Greece. This is the Heideggerian view, a view that, at least in some respects, describes correctly the trend or the movement toward totalitarian control of life on Earth. Modern geopolitics, such as outlined in Zbigniew Brzezinski's *Between Two Ages. America in the Technotronic Era* is a good example of this technocratic and totalitarian approach. Modern Geopolitics and globalization represent what Martin Heidegger has called the domination of the *Gestell*, the domination of the Apparatus, or, in the terms of Jacques Ellul, the dominance and the expansion of the technological system/society. Another blueprint for present-day politics can be found in the works of Bertrand Russell, which basically states the need for world government, restriction of personal freedoms, and depopulation, all in the name of a common good decided and defined by a technocratic elite.

This transformation of the way human life and human societies are seen didn't spring from nowhere. The movement towards delocalization uprooting has a long story, although it peaks comes with the installation of democracy and capitalism (Vioulac 2013: 11-12). This new order of the world corresponds to the famous Heideggerian *Gestell* – which transforms Earth into a neutral, undifferentiated space meant for circulation. What is the main feature of the modern world?

„L'évènement constitutif de notre époque est celui de la mise en commune de tout et de tous dans un même et unique espace-temps planétaire constitue per un Dispositif de rationalisation qui fonctionne comme appareil de réduction au Pareil, c'est à dire l'Appareillement. Les processus continu d'unification et d'uniformisation este celui de réduction a l' Un : or cet Un, ce Pareil, ce Commun est ce Même que vise et que pense la philosophie depuis son inauguration grecque." (Vioulac 2013 : 19)

This process that led to globalization started, according to the Heideggerian line of thought, with the discovery/birth of philosophy in ancient Greece. What the wise man looks for is the One, which is the element that makes up the central point around everything orients itself just like in a circle (or a sphere). The One is the point that makes it possible that such thing as a unique and common world comes into being (the idea of the circle or the sphere as an image of perfection and God/ of the supreme reality ca be found elsewhere too; the idea that multiplicity is an illusion that must be overcome and annihilated into the One is the fundamental idea or conviction of the far Eastern religions/ontologies). This Same is posited by philosophy from the beginning as the self-enclosed sphere wherein being and *logos* become conjoint, wherein being and thought coincide. The logic of being and the logic of thought are the same. This is the history of Western philosophy and of Western world, according to this Heideggerian model. It leads to the apparition of a technocratic society, governed by the search for efficiency – the technological system. The Heideggerian term for it is das *Gestell*, meaning the Apparatus or, in a much more accessible language, the technological system – *la technique* – has as its main feature the submission and remodeling of everything according to its own logic. This a homologizing logic, the logic of the Same. This is, according to this model, the true philosophic configuration of rationality. Globalization, but also geopolitics as a technical activity, is the expansion of occidental rationality all over the world, of its pretense to be the only and universal way of doing things, the logic of a world common to all people – an inclusive totalitarian logic. According to Martin Heidegger, this whole process is the application of the principle of sufficient reason to all sectors and domains of life (Vioulac 2013. 11-37). This *Gestell*, the technological system, extends itself in all the corners of life and society. Human beings become underlings – *assujettis* (Vioulac 2013: 21). The history of philosophy represents the process wherein are elaborated the principles and the structures of the rationality that govern us and modern geopolitics (Vioulac 2013: 21). Past philosophies are just stages in this process. In this view, love – the *philia* from *Philosophia* is a unifying power, a power of reduction and assimilating everything to the one. The *Gestell*, the technological system, is the end product of the *logos'*s manifestations – the power to make distinction and establish differences and referring them back to the One – and its constituents and principles (Vioulac 2013: 24). His main work is Totalisation. The technological system, *la technique*, is, according to the Heideggerian view, the completion or the embodiment of metaphysics. The project to install the *logos* as the sole sovereign power over the Totality is to be found in Plato. Another expression thereof and its recapitulation is to be found in Hegel's work (if Heidegger's interpretation of the history of philosophy is right). In the works of G.W. Hegel the logic of that historical development – of Totalization – becomes visible, the logic of

the totalitarian process that has engulfed the world. The end of this process is the reconciliation – *die Versöhnung* – in which there will be no difference between ideal and real, between transcendence and immanence, when the absolute unity will be present on Earth, and the Spirit will be one with himself. It will be the coming of the empire of the Good on Earth (the Good and the world are really the same thing in Hegel's monist system). For Hegel, the birth of the state is more than God's arrival on Earth. The State is the form the Godhead takes in the stages of its final development. And History is the process of self-actualization of the Godhead and the reconciliation of the Godhead with itself. But this conception of existence as a self-becoming of the Godhead is not a Hegelian idea or a Christian one. It is found in the Hermetic tradition (Egyptian tradition), in the *Kabbalah*, and Jakob Böhme. This process of self-actualizing of the Godhead affirms an identification between being and reason. The concept gives itself its own content. The process expressed in the history of philosophy and of the West is the conversion from particular o the Universal. Through asceticism and philosophical discipline, a particular person became more rational and more conform to the ideal, shedding off his/her particularity. Globalization is really totalization, uniformization, and homological reduction to the One (Vioulac 2013: 28). The era we are living in is the era of this totality, a totality in which every being and person becomes completely subordinate, completely modeled by it. People become functionaries of this Totality. In Hegelian terms, the whole process ends in absolute knowledge, where the spirit becomes totally transparent to himself when it comes back into himself. The Spirit is effectuality, is processual activity, a kind of *actus purus*. He works dialectically. The Spirit is the only true subject. He is Concept (*Begriff*). This concept is the whole of existence. It is the Idea, infinite power and infinite content. There is no exterior to him. For the finite consciousness, thinking means to recognize itself as a determinate manifestation of the absolute Idea, of the Spirit (Vioulac 2013: 47). The Spirit is the true and only subject of the experience, not the particular individual (shells that will be overcome and abandoned during the process). He is activity and his own object. History is the self-realization of the Spirit, the creation of a spiritual world. This spiritual world is like a second nature for the Spirit, since he is both the form and the matter; there is nothing outside the Spirit. In keeping with this model of history, globalization is to be understood as a spiritual endeavor that transcends the individuals caught in it aiming at the creation of a unified world – the Hegelian Totality –, devoid of particularity. Geopolitics, and by extension the state and other global entities, belong thereby to the means used by the Spirit to achieve it. Since the whole of history is the process of self-actualization of the Spirit, Truth and Good are also a matter of the same process. They are becoming realized in this activity. Even the individual is just what he does. He is the series of the acts he does. The Truth (of the Spirit and of the individual) is given by the whole series of its activities. The whole series of acts is the essence that self-actualizes. The existence of the individual is a part and an expression of this process, as stages of the development of the absolute Spirit. The individual does not exist in itself but depends on the community (a true fact), being an expression of the Spirit (just as the community is). Human activity always follows rules, habits, and techniques inherited from the community. Those are not the products of nature. Through birth the individual comes into a preexisting community that mediates his relationship with nature. Knowledge, ways of doing things, rules of behavior, etc. are determinations that preexist the individual and make it possible that the individual forms himself. The substance of the individual comes from its people, from his environment, from the world he inhabits, etc. The habits define the ethical life of a community, which is its ethicity – *die Sittlichkeit* – of a particular community. Morality is just the secondary, abstract formulation thereof. It is the second nature produced by the Absolute

Spirit. Human communities are the expression of the plenitude of the Absolute Spirit as expressed in history, in those he acquires his complete content (*Vollendung*) that is perfection, or accomplishment). The individual is true or gets a status of authenticity only if he participates with all his force to the Idea. Ethics is a matter of passivity, because it is reality, which is the activity of the Spirit, that imprints the ethical behavior on the individual. The whole existence is the activity of the Spirit that forms the individual. This activity is, of course, directed to the abolition of particularity. In communities, the Spirit constitutes the common essence (*gemeinsames Wesen*) that hold them together. Living according to the rules of a community means being in accord or submitting to the laws, mores, habits, rules of actions, etc. This means being determined by the reality of the Spirit. Virtue means in this context obeying the disposition of the Spirit, which is the complete interiorization of the ethical life of one's own people – the particular manifestation of the Spirit. Virtue is a disposition of the spirit – *Gesinnung* – in which the content of the individual's life is the universality of the ethical substance. Through virtue, the singularity/particularity of the individual ceases to be whereby the person melts with the ethical totality that a particular people represent. The self-actualization of the Spirit, of Truth, and the Good, is thus mediated by the existence of particular people, that is individuals with a universal aspect. Each people belong to a chain that constitutes the aforementioned process. Particular peoples are figures taken by the Spirit in his development, figures that must and shall be overcome. The Spirit exists in act (*actus purus*?) and this act is History. The overcoming of the particular figures the Spirit takes along the way during his development is a necessity. Progress is thus a necessity. This progress, this movement nis a complete rationalization of reality. And the era that release this process upon the world is the modernity. It is the era of a complete rationalization of human existence (Vioulac 2013: 59). This process expresses itself in the paradoxical finding that in modernity there are no more external determinations of the will of the individuals, that the whole system of drives/urges (*Triebsystem*) became the rational system of determining one's will. Needs and wants become social, spiritual.

2. The State as the incarnation of the Godhead.

The particular place and time where the Spirit begins to come to itself and gain awareness of itself are, of course, the modern West. Western modernity to be more precise. The West incarnates a true rational ethic, which has achieved both the clarity of concept and awareness of itself in the law. In the formulation and exposition of the law, one finds that the entirety activities of humanity are rationalized. The expression of this ethical substance and self-knowledge of the Spirit is the State. In it, the Spirits achieves the union between what is subjective and what is universal, between ideal and real. The State is the concrete form of the ethical totality. The State is Totality. There is no room for exteriority. The State is the Spirit present in the world, aware of his self-actualization in the State. The State does not mean the governmental power though. It means the totality of what belongs to human existence, governmental powers, the chief of state, and civil society. The articulation between those two is the constitution. The constitution is the logic of this connection. The State is the presence of the Godhead on Earth. Individuals are just moments of the Idea, their passion being the medium through which the Spirits work. The individual exists in order to be overcome, to be abolished. Freedom, in this sense, means only to will and to have the universal purposes proper to the Spirit/of the State, and to work in such a manner that reality will conform to these ideal and universal ends. Liberty, Reason, and Action belong to the Absolute. If theurgy designates practices in which man's action and rituals are guided by transcendent powers, Hegel's system is theurgy in the extreme. There is but theurgy. The purest expression of this is in the birth of the modern state, that is the French Revolution and

the Terror. In the State, the Spirit is present as absolute freedom in his universality, in his awareness of being a will without any alterity (Vioulac 2013: 75). The workings of the State are the universalization of freedom, a result that is not something positive. It produces a negative work, destruction. Terror is the act of eradicating whatever may disturb the universal homogeneity of the historical process, of every singularity that might hinder the effectivity of the Spirit. Freedom, thus the Terror is the power of the Absolute Spirit being used against everything particular. Singularity/particularity is something suspect. Hence, the individuals become suspect, being forced to live under permanent fear of death. The terror that helps to dissolve the individual interiority. Thus, the individuals merge into the mass that will be articulated and reorganized in the totality of the State. In practical terms, everyone that doesn't hold the party line, or the ideology of the State, or of the Corporation is suspect, someone that must be reeducated and reintegrated into this supposed totality of the Spirit. The State can't but produce a total surveillance society. Individuality becomes voluntary submission and obeisance, since the Law and the other arrangements that make up the State express the same universal essence of the Spirit. The peak of this process, when the particularities are completely overcome and submitted to the Absolute Spirit is the ethical moment of war. Singularity, individuality as such is *rechtlos*, is devoid of Law, and has no rights. Even if modern geopolitics doesn't consciously think according to the Hegelian system, the view he expresses is nevertheless present. Progress, reduction of everything to the One, the idea of establishing an international system of states, of a new world order governed by unelected people, etc. Declaring people to be terrorist because they don't agree with what the state says or considering that every source of information that contradicts what the official media say in the so-called democratic states nowadays does fit very well with the framework that Hegel elaborated. Nevertheless, the German thinker discovers and brings to light something that is most of the time forgotten or ignored: that there are *a priori* structures spiritual/cultural/social that transcend and condition the thinking and behavior of individuals, that the said individuals are embodied in the institutions that make up the totality of human existence. According to Jean Vioulac, Hegel is not a supporter of totalitarianism and despotism. He articulates and makes visible the totalitarianism and despotism of what modernity calls the state, a type of totalitarianism inherent in the modern political and social organization as such, not to the political forms normally designated as such (socialism communism) (Vioulac 2013: 78).

3. The soviet of engineers. Technocracy

Another piece of the puzzle that makes the technocratic regime of the present day world can be found in the work of Torstein Veblen. Torstein Veblen's work is important because he has set out the lines of the technocratic blueprint of dominating and remaking the world that is at work nowadays. Such things as green certificates or digital currencies with limited validity can be traced to his ideas. *The Engineers and the Price System* devises a new kind of technocratic socialistic utopia that has its purpose in building up a new economic system based on energy consumption, not on exchange and money. A system that is supposed to eliminate profit and any incentive to profit, and basically to eliminate private property (abdication and dispossession of Vested Interests) (Veblen 1921: 140). After the instauration of this new system run by a soviet of engineers the Vested Interests, the absent owner, will be eliminated almost automatically from the system. This system should be applied at first in the Unites States, though later the movement named as Technocracy Inc. advocate the implementation thereof on the territory of Canada, US, and Mexico. The idea that there is such thing as national sovereignty and the will of the people did not occur to the supporters of this technocratic ideology, that we see nowadays applied all

over the world under the pretext of fighting climate change or in the guise of medical despotism. Veblen's contended that a change in the economic system could take place in the US only if the engineers (a stand in for technocrats) took initiative. They would have needed also the help of the working class, of trained and competent people from across the board. The main powers and duties of this soviet of engineers would be mainly technological, which would apply to them even if they would be met with armed resistance. Economic problems or even would be seen as technical problems (an in stage this view would encompass all aspects of human life). The whole endeavor has as its purpose the competent management and care of the country's industrial system. The new economic system is supposed to replace the old economical system run by businessmen. This system falls short because of waste, sabotage, bad allocation of resources, duplicated work, and because it is run by the appetite for gain. Thus, the classical way of doing economics is bad because it does not really reward work, the resources and gains are unjustly allocated and some people get wealth. This revolution has to take control of the transport system too, and communications, one might add. The new system will allow for the construction of a rational economic productive system that will eliminate waste thereby eradicating the parasites known as the businessmen. Generally, in the new organizational schema, people that were trained in business will not be allowed, let alone in central positions (Veblen 1921: 146). Nobody that was primarily trained in business or finance should be allowed to hold positions of responsibility in the new economic system (Veblen 1921: 140). Those see and frame everything in terms of prices, of profits. They are not able to discern and understand things in terms of real efficiency and production despite their best intentions. Another way to run the economy, or the country for that matter, is needed. One that is efficient. Efficiency and expedition are supposed to be one of the main features of this council of engineers. Nevertheless, economists are necessary to join the efforts of this great reset of the American Industry envisaged by Veblen.

Breaking the spell of the individualist frame of mind requires reeducation and indoctrination. Americans held, at that time, businessmen in high regard, and would not have tolerated the technocratic revolution that Veblen proposed in his work. He was painfully aware of that fact. Meanwhile, things have changed and now the world is run by technocrats. When Torstein Veblen published his work, he knew that the technicians or the engineers didn't have the proper awareness that would make them assume the new leading role. They saw themselves as the employees of the business entrepreneurs. To break free from this spell, both the public and the technicians have to get a new frame of mind, and new values. For example, they should start to no appreciate private property so much. One necessary task, beside an inquiry into the necessary conditions and necessary means to achieve this end, a conditioning of the spirits must take place. The engineers have to learn, but not only them, to work according to team spirit, not according to an individualistic ethos. The „soviet of engineers" and consulting economists will not be elected by popular vote. Instead, they will come together by self-selection based on their interest in an efficient and rational economy, economical uses of resources, and on the basis of their dedication to the public interest (Veblen 1921: 152). There shall be no free market, of course, since there will be no more competition. Free market was not, according to his view, an efficient and rational way to distribute resources. The stimulus for competition should cease to exist after the rebuilding of the economic system. An economy centered around a free market is not efficient and rational. „Absentee ownership" has to go away for it affects negatively the common good. So basically, no private property of the means of production. „Absentee ownership" means any kind of useful object pertaining to an industry that is not used habitually by the owner in that field (Veblen 1921: 156). Even if an owner will be involved in industrial use

of a parcel of property belonging to him, making use of his proprieties, he would still be an absentee owner, therefore he should be deprived of his absentee property. The same is the situation of common ownership that is defined as an *ad hoc* absentee ownership. This will apply not to common property owned undivided by a family, but if the family possess absentee ownership, it will be deprived of it. Absentee ownership will comprise everything from natural resources, banking capital, all industrial useful objects, or whatever can be deemed as such. Small industrial private businesses will disappear, too. No place in it for them since the big industries will control everything and they won't find any market (Veblen 1921: 158). This revolutionary legal movement will not disrupt the good functioning of the economic system, thinks Veblen. Veblen's view was and still is anti-Constitutional, a fact that he acknowledges (Veblen 1921: 161). The American Constitution consider property – private property of means of production too – as something good. Actually, he acknowledges that „absent ownership" is the idol of the heart of every American.

4. Geopolitics as spiritual heritage of Marxism

Torstein Veblen was not alone in his enterprise of reforming human society. He, along with some others, founded a movement that took the name of Technocracy and that for a while was centered around Columbia University. And because of the discovery that one of its founding members didn't have the scientific titles he pretended he had, the use of the word technocracy was forbidden at that university. Hence, years later, Z. Brzezinski had to invent the syntagm of technotronic to replace the forbidden word. The technotronic era, was that stage in the evolution of humanity that followed the one defined by Marxism. Marxism had for him a positive role:

„Thus, even if one is not a Marxist, it is not necessarily a cause for rejoicing to note that communism – which helped to enlarge the collective consciousness of mankind and to mobilize the masses for social progress -has failed in its original objective of linking humanism with internationalism." (Brzezinski 1970: 192-3)

History is a progressive process and goes in the direction of more and more integration. This new era is the era of globalization. Globalization and what is to come with it are supposed to achieve what Marxism could not. Marxism was for him the best instrument for understanding the modern world. Man has to take over, control, and modify his external living condition – Marxism provides the view that man has an absolute understanding of reality, and this makes possible the molding the reality according to man's will (Brzezinski 1970: 72). Marxism offers „a unique intellectual too for understanding and harnessing the fundamental forces of our time. As both a product and a response to a particularly traumatic phase of man's history, it supplied the best available insight into contemporary reality" (Brzezinski 1970: 123). Marxism in bis concrete form has nevertheless failed, just as nationalism fails, because it raised only partially man's self-awareness, although it mobilized man actively. In its concrete forms, mMarxism took some features of nationalism. Nationalism does not represent, according to him, a conceptual framework, but more a vehicle of human passion and fantasizing. The role of a conceptual framework – the one nationalism and religion didn't provide – is to dissect and make possible the active, intentional reassembling or remolding of reality (Brzezinski 1970: 72). Christianity, I concerned with the inner man, thus is not up to the task that behooves to humanity. This is, of course, an expressing of the all-power fantasy, or the infantile all-power fantasy in Freudian parlance. Nevertheless, Marxism failed to do what it set out to do, degenerating into tribalism. The states that tried Marxism were in his view not really Marxist, but nationalistic. Therefore, the humanist message of Marxism had to be taken by someone else. Implicitly, the new emerging global society is supposed to make the humanistic promises of Marxist true. The

possibility that such ideologies can't deliver what they promise or that people might be right in refusing them does not occur to him. This is the meaning of the technotronic era in Brzezinski's view.

„Under the pressure of economics, science, and technology, mankind is moving steadily towards large-scale cooperation. Despite periodic reverses, all human history clearly indicates progress in that direction. The question is whether a spontaneous movement will suffice to counterbalance the dangers already noted. And since the answer is probably no, it follows that a realistic response calls for deliberate efforts to accelerate the process of international cooperation among the advanced nations." (Brzezinski 1970: 296)

The movement known as ‚Technocracy' started in the thirties in the United States. It intended to bring about a profound transformation of economics, government, religion, and law. Its magic formula is the government through unelected experts, another formula equivalent to the „Soviet of engineers" (Wood 20015-6: xiii). The transformation of the world in the direction of worldwide technocracy is spearheaded by the United States. The whole process is not outright imperialism but something that Brzezinski thought was poorly understood. The US exercises its influence: „the interpretation of economic institutions, the sympathetic harmony of political leaders and parties, the shared concepts of sophisticated intellectuals, the mating of bureaucratic interests. It is, in other words, something new in the world, and not yet well understood." (Brzezinski 1970: 33). These cause other countries to admire and resent the US, and to imitate it, that is to adopt a similar frame of mind and of doing things if they are to meet the challenge posed by the US influence or to fight it off. This influence, and the desire to advantage thereof or counter it, stimulates also the export of new techniques, methods, and skills from the more advanced countries to the least advanced. Or espionage, since stealing technology and information, is as old as the world. This influence and the attempt to accept it or to counter it are opportunities to extend this revolution whenever is the case. And one of the main tools to export this revolution and the worldview which come with it were and are the private or (less private) foundations (Brzezinski 1970: 34). So, there are four ages of history, the fourth being the contemporary world. The last one, the technotronic or technocratic one, entails a spatiotemporal revolution (Brzezinski 1970: 107). The concrete manifestation thereof is the new kind of society born in the United States. The US is the paradigm of this post-industrial society evolving into the technocratic one. It was meant to be so: „The post-industrial society is becoming a 'technotronic' society: a society that is shaped culturally, psychologically, socially, and economically by the impact of technology and electronics – particularly in the area of computers and communications" (Brzezinski 1970: 9). The scientific and technological revolution that has been taking place is said to expand in all of the corners of society. Not only that but the revolution that this age will bring about will be animated by the passion for equality, which becomes a self-conscious force. Central to this revolution is the development and expansion of the electronic means of communication and computers; one might add, that cybernetics plays an essential role and the phantasmatic utopias that it engenders. This leads to an increase in the connection between different and remote areas of the world, thus making it possible to go beyond the local or national level and combat inequality at a planetary level. A peculiar feature of this revolution and coming global society is the fact that is fueled by a passion for equality, which now becomes a self-conscious force. The close interconnectedness also makes it possible to become aware of problems and injustices existing all over the world and to develop a social consciousness about them. The pressure of changing and imposing certain lines on the development of society increases (Brzezinski 1970: 10). Therefore, new international organizations can be built, and

given power, new international legislation can be drawn to make possible the resolution of such cross-border problems, legislation that will have precedent or priority over the national one. Further mechanisms can be designed to address further potential problems, and a mechanism to „ to reeducate and indoctrinate people to accept these new changes. This process leads to the increase of the potential magnitude of control upon society, the environment, and upon individuals. A new society emerges from these changes. One of these changes is the fusion between the economic power and the political one, they become inseparable (or indistinguishable), becoming more invisible. The practical tradition of this would be a partnership between the public/governmental sectors and the private ones. The locus of real decisions will change too. On a more personal level take place a fragmentation or breakdown of personal relationships, a breakdown that will affect entire communities and the ties between generations. The reverse side of this breakdown will be the integration of the individuals into a global structure. As a result of ever-evolving of electronic communications and computer networks. Brzezinski names this integration global intimacy. This new global reality will absorb the individual (Brzezinski 1970:18) thereby producing not a global village but a global city, a fragmented reality, which lacks the stability, personal intimacy, or implicitly shared values that can be found in a real village (Brzezinski 1970: 19). Because this situation is new, the way it must be approached implies the abandonment of the old ways of thought. Those are not able to account for the new situation, according to Brzezinski. Both the mental and social-political framework must change, and be in harmony with the development of history.

„Tension is unavoidable as man strives to assimilate the new into the framework of the old. For a time, the established framework resiliently integrates the new by adapting it in a more familiar shape. But at some point, the old framework becomes overloaded. The new input can no longer be redefined into traditional forms, and eventually, it asserts itself with compelling force. Today, though the old framework of international politics – with their spheres of influence, military alliances between nation-states, doctrinal conflicts arising from nineteenth-century crises – is clearly no longer with reality." (Brzezinski 1970: 274)

Brzezinski, like Marx and others, is a proponent of progress.

„Under the pressure of economics, science, and technology, mankind is moving steadily towards large-scale cooperation. Despite periodic reverses, all human history clearly indicates progress in that direction. The question is whether a spontaneous movement will suffice to counterbalance the dangers already noted. And since the answer is probably no, it follows that a realistic response calls for deliberate efforts to accelerate the process of international cooperation among the advanced nations." (Brzezinski 1970: 296)

This new international order made possible by the development of mass communications and computers – later cybernetics – changes the way the political community is understood and run. Due to this extended communication and due to the birth of a transnational elite, which entertains another view on the world as elected representatives or ordinary citizens, a new type of international political and economic community emerges. Planetary consciousness characterizes this new community and foremost the transnational elite that gave birth to it. The new predicament makes even national-minded elites to be aware of the fact that accomplishing national goals depends on increased international cooperation. The balance the national-state struck between different factors such as security, economy, spirituality, culture, etc. had been upset by the modern-day international developments, especially by the ones caused stemming from the transnational cooperation between states, state and corporations, cooperation that

integrates much smaller units into larger ones by the use of computers, cybernetics, etc. The ideal this framework tries to make present in the world would be the functional integration of entire regions or even continents (Brzezinski 1970: 55). Thew way the world would be governed would change. Running things will become the purview of the new emerging transnational, globalist elites, both in spirit and outlook. These groups are not really tied to their countries. Instead, they are connected to similar elites across borders. These groups entertain perspectives that transcend the national ones, their interests being „more functional than national". They are becoming more and more globalist (Brzezinski 1970: 59). Those elites consist of „international businessmen, scholars, professional men, and public man." Their standpoint on the world problem is modeled after their transnational and global interests. Such a situation will become more entrenched due to the expansion of communication networks. Such growth of communication networks and the apparition and of a truly global information grid – the internet (which was basically a counterinsurgency tool birthed by ARPA) facilitated and made possible the pooling of knowledge in different international political organizations and the transformation of politics by communicating and applying this knowledge. Brzezinski acknowledges that these developments will or might produce a disconnectedness between these cosmopolitan elites and the masses that are native-oriented. This evolution of the international system depends on the way these elites identify and define the problems which affect the world. Some of these problems are the need to overcome the lack of technological backwardness, the elimination of poverty (at least at a declarative level), or, as one can see nowadays, promoting ideologies meant to destroying national cultures and identities – that is singularities and particularities – because they do not square with the globalist ideology, which is the reduction of everything to the One, to the Same.

All this is couched in terms of achieving a more humane world, a more just world, just like Marxism promised. Technocracy (or the technotronic revolution as Brzezinski puts it) is the way to accomplish this utopia. This is the humane answer to humane needs, „to human suffering in general" (Brzezinski 1970: 60). Globalism, or geopolitics is thus another form of the same political messianism – false religion – that Marxism represented. This variant is advocated this time by a supposed defender of the former free world. Geopolitics is global technocracy, a set of principles and practices, that is supposed to accomplish something similar to the Hegelian Spirit, which is an activity that creates its own content by annihilating singularity and individuality.

„Social problems are seen less as the consequences of deliberate evil requires and more as the unintended by-products of both complexity and ignorance; solutions are not sought in emotional simplifications but in the use of man's accumulated social and scientific knowledge." (Brzezinski 1970: 61)

Technocracy doesn't bring freedom, but centralization and planning. According to Brzezinski tackling ecological problems, overpopulation, famine, radiation, space, and ocean exploration requires just that. Technology development and pooling of resources, the building of a unitary international legislation and order that makes states and people work as one, would be making more effective the tackling of these real or supposed problems. The nation-state is not fit for such tasks, but multinational corporations and banks are. Those entities are more technocratic savvy than the national governments, and more advanced in their ways of undertaking planning and acting than the state (Brzezinski 1970: 56). The establishment of this new framework of governance is not a free one, is planned, and directed. It is a totalitarian one, run by the aforementioned transnational elites.

„More directly linked to the impact of technology, it involves the gradual appearance of a more controlled and directed society. Such a society would be dominated by an elite whose claim

to political power would rest on allegedly superior scientific know-how. Unhindered by the restraints of traditional liberal values, this elite would not hesitate to achieve its political ends by using the latest modern techniques for influencing public behavior and keeping society under surveillance and control. Under such circumstances, the scientific and technological momentum of the country would not be reversed but would actually feed on the situation its exploits." (Brzezinski 1970: 252-3)

5. Science, technique, and despotism

Science is not a means to attain a free society. The modern state and the centralization it brings about are due to the development of science and technology. Without modern weaponry-cannons, for example. The power of the modern state began with gunpowder (Russell 2016: 18. there would be no modern state. The power of science has no known limits, wrote the British Philosopher and Fabianite. „And so, in this godless universe, we shall become gods." (Russell 2016: 15). Development of weaponry and means of communication is an integral part of modernity that shaped the way society is run. The development of the telegraph (and later of telephone, radio, cinematograph, tv, and internet) helped and strengthened the police, that is the centralized power (Russell 2016: 19). „Increase of central control is an even more important consequence of telegraph" (Russell 2016: 22). The instantaneous communication and its expansion affect not only government but also large organizations, corporations, that operate on large areas, strengthening their unity, the transmission of orders, the receiving of feedback information, etc. Through such communication means the power of the center waxes while the power of the subordinate regions goes down. Freedom decreases. „We shall find that a great deal of scientific technique has a similar effect. The result is that fewer men have executive power, but those few have more power than such men had formerly" (Russell 2016: 22). The expansion of communication means brought a big advantage to centralized power structures. Limited means of communication meant in the ancient world limits to the power of an empire. But with the help of modern communication means such limits are now obsolete. They were the key limits for the size of the empire. Telegraph, telephone, radio, tv, internet and highways, railways, airplanes – bombers, for example, missiles – are repelling those limits. According to Russel, there are no technical difficulties that might hinder the existence of a unified human global state - a „single human empire" (Russell 2016: 24). The rationale he gives for the erection of such an entity is survival of the human race. Because war is so destructive, then people have to be under the umbrella of a world government otherwise humanity would disappear or fall back into barbarism. Another motive Russel invokes to further this agenda is the old Malthusian mantra of overpopulation and food shortage. Since overpopulation would produce food-shortage, science, and technique have to penetrate and expand in all domains of life - „an extension of scientific technique into very intimate matters" (Russell 2016: 25). The scientific governance of life will produce a situation wherein a „scientific breeding of human life has to be expected" (eugenics) since this is the rational and scientific way to govern society. For achieving this mass psychology and state-enforced education are very important. With enough money and equipment provided by the state, and taking the children from a young age (indoctrination should start before the age of ten), one could persuade them of anything. For example, that „snow is black" (Russell 2016: 27-8). The best-required environment for social psychology is thus a scientific dictatorship. There would be no possibility for dissent and for questioning what is dome in schools. To create obedient citizens the state/the scientific/technocratic dictatorship has to indoctrinate them and to make it impossible to go astray from what is being taught. One main obstacle to this process is the family. Its influence must be broken. An to make pupils believe that snow is black, one has to

consider the statemen „snow is white" to be an eccentricity. One could persuade people that the statement is part of an oppressive system, therefor is something to be abhorred and, thus, mistrust or denounce the people who utter that still think that snow is white. The study of this social psychology will belong only to the elite, to the power that governs. The means and the principles that social psychology entails won't be accessible to the large public. Normal people won't have access to it. The benefit of the arca science of social psychology is that it will allow the control of the population without the need for armies and police/security services. The effects of technological and scientific development are clear: freedom decreases and the power of a small group increases. When applied, these techniques lead to the augmentation of the dependence between the members that make up that society. Russell calls it the increasing of the organicity of society (Russell 2016: 28). Not even the capitalist in the Great Britain of the fifties is independent. He had to abide by government regulations. The drawback of this scientific organization of society is the fact that the power of officials will grow. It is unavoidable (Russel 2016: 33). This has repercussions of the system for individual freedoms and rights of the individual. Group behavior is more important than individual behavior, so personal freedom can't be approached as classical liberalism does, states Bertrand Russell. Things should be so organized that, for example, workers could go only seldom to strike, because if they do it too often the general prosperity of society would be affected. This should be applied to the right to wage war. Therefore, national sovereignty should be restricted and nation and states should become subject to international rule.

6. Conclusion

The main thrust of this conception is the replacement of the economic system as we know, based on price, with a system based on energy/resource base economics. One of the main features of the system was and is the complete surveillance of human behavior. This new system is holistic and totalitarian, believing – correctly – that all sectors of society are intertwined. Making a decision has to take into account the whole and the behavior of its members. This entails the presence of a totalitarian surveillance apparatus and the totalitarian means to implement the decisions meant to take care of the common good. Since the people who take the decision are neither politicians nor elected, the way of governing the whole is called governance. Governance is a system where technical principles are applied, a scientific management of people. And the purview of this new system is the entire globe, not just some parts of it, as originally intended for a test run of the system. Since the whole is more important than its members, people have to give up their rights and freedoms to protect it. This, of course, is the position that Bertrand Russell advocates.

As already mentioned, this new economic/governance system had to abide by some necessary conditions in order to work. These conditions entail the constant monitoring and measuring of the goods and energy resources that are used by people. This control must all-present and permanent otherwise it would lack the precise scientific measurement that it needed. The system was meant to register 24 hours per day the net conversion of energy, utilizing the registration of the consumed and converted energy. It had to provide a constant inventory of all production and consumption, also the type of all produced and used goods and services, where and when they are used. During this process, the system had to register specific information regarding the consumption of each person, along with a profile and a record of each individual (Wood 2015-6: 31), a thing that electronic wallets that are projected nowadays regarding the carbon footprint of each person will be doing. Every facet and aspect of individual activity must be monitored, recorded, or anticipated(pre-crime) to build this new economic and social system.

The set up thereof is bound to another requirement, namely the complete conditioning of the population and the creation of a centralized organ of control. This new mode of governing does away with freedom of thought and of speech. Decisions are made by experts and scientists, decisions that the system will not be allowed to be questioned. Not accepting these purported infallible decisions, might produce dire consequences for the unbeliever.

What this system looks like is described in the Technocracy Manual (the movement was called Technocracy Inc.). According to the manual, a test run for the system required the whole north American continent - including Canada and Mexico. What was not specified were the means through which the technocratic governance could be achieved. It is clear though that for the supporters of this new kind of centralized dictatorship things like the nation-state, national sovereignty, and what the normal citizens thought did not matter. Reducing, or annihilating, national sovereignty (under different pretexts) in the name of interconnectedness and in the name of building a new world order is something heard on the international political scene today. Abolishing national sovereignty and the nation-state are presented as *sine qua non* conditions of the utopia, as the condition that need to be fulfilled in confronting global problems. The freedoms of the individual will get very curtailed by the disappearance of money. The money would be replaced by Energy Certificates with limited validity. They would be issued anew at the beginning of each new accounting period of energy. Only through them could a person gain access to goods and services, but only for a defined period. Their validity will vanish before the new period of accounting the energy. This makes accumulating wealth, and the existence of private property impossible. Applying this system to the entire world would make possible a society without property, a society wherein the individual does what he or her is being told because others – the experts/technicians – know what the Good is and how the planet can be saved. The communist dream becoming reality but through technological means. With the means that are now at the disposal of the powers that be, such a system becomes more and more probable. The proposed central digital currencies do have common features with the aforementioned certificates. They are a new incarnation thereof. Abolishing cash would be the next step in the direction of total control. One should remember that during the truckers' protest in Canada the accounts of the truckers, their friends, and families were frozen, just as in the communist regimes the families of the political criminals were considered to be a priori guilty. The new form of scientific management of society, at global or national scale, is social engineering.

„Technocracy is the science of social engineering, the scientific operation of the entire social mechanism to produce and distribute goods and services to the entire population of this continent. For the first time in human history, it will be done as a scientific, technical, engineering problem." (The Technocrat, 1948 in Wood 2015-6: 33)

The new world order has to do what the soviet regime had. Create its own conditions of possibility, creating its proletarians and the enemy that it fights, for example, the climate crisis, overpopulation, etc. And the life of the people under this order will be just like that of cattle. Surveillance, permanent and regular inoculations against viruses, etc. And the freedom of choice will be illusory. As Bertrand Russell put it: „Equality, therefore, like liberty is, I fear, no more than a nineteenth-century dream." Equality and liberty can't square with scientific governance, because the technological system implies experts, specialized knowledge, and official. Technocratic governance requires a tight grip on society, and organizations dedicated to its control, and since this knowledge is not accessible to normal people, the expert/technocrats will have control (Russell 2009: 165). This scientific society will be unavoidably oligarchic. The

governance will be assured by a class, a kind of priesthood – just like in the Catholic Church –, which by gaining more and more knowledge and confidence will interfere more and more in the life of its underlings. And the technocratic power will learn to make their interference to be increasingly tolerated. This oligarchy will be ruthless because it will attend to the good of the whole of society, not of the individual, that will have to be punished accordingly. It will be immoral if viewed through the lens of traditional morality (Russell 2006:174). According to Russell, if someone thinks of the good of society as a whole, they will have no qualms to sacrifice a member of it, if deemed necessary. This practice is current in wars, says the British philosopher, war being a collective practice. As such, the new technocratic oligarchy will think in this way even in times of peace. Through these lenses, a global state run through a global technocracy is a despotic endeavor with much disregard for the freedom and liberties of the public, of course. The scenario that would lead to that is based by the presumption of a future world war, which (if not ending in a stalemate) would have to give world supremacy to the United States or Russia. Should this become reality, then the next step would be the forming of a world government, run by different kinds of experts. They will become the real governors of the world. They will enjoy a monopoly of the latest means of warfare, of the most secret repositories of the art of war, a monopoly on education, on the information. Those means will be used to teach and instill loyalty to the world government and to consider nationalism high treason – hence, the reduction and annihilation into the One become compulsory. Most of the people will be instilled into submissiveness, initiative, and habits of command will be restricted to the ruling class (Russell 2006: 175). The way this technocracy will operate might leave democracy in its exterior form intact while retaining the real power for themselves. This oligarchy will make sure that politicians and plutocrats have the power, though it won't be the case. And later, when plutocrats will become lazy, all ownership will fall in the hands of the technocratic oligarchy and the mask will fall. The indoctrination of the people will start early. The children will be drilled to be docile and to lack initiative and „insubordination will be scientifically trained of them" (Russell 2006: 182). Russell spells out what lies in the heart of the technocratic movement, the concrete incarnation of the *Gestell*. It shows where the transformation of society under the governance of Torstein Veblen's „soviet of engineers" would and is presently going. Except for the plutocrats, who are having the reigns and finance the whole technocratic enterprise. The technocratic model doesn't do away with them as the American sociologist thought. It is one of their instruments. The education and mass psychology mentioned by Russel, their usefulness has one function: to create or to bring the people to the concept that the technocracy designates, the new form of the Hegelian Absolute Spirit. Just as the soviet communist party had to create the proletariat under Lenin and Stalin, to create its own conditions of possibility, conditions not existent in the former tzarist empire. Without them there wouldn't be possible to make the communist revolution. The Concept creates its own conditions of possibility. The case of communism and technocracy are similar in this regard, too. They have to create their own conditions of possibility, and destroy whatever social, cultural, political structure that pre-existed this process, so they can establish the new kingdom. And that implies doing away with particularity, with nation-states, or even with such distinctions as man-woman (a further step into the direction of assimilation into the undifferentiated One), etc. Modern geopolitics means one thing: using every mean necessary, political or otherwise, to expand and imposed on the whole surface of Earth a single, technocratic political organization whose purpose is the reduction of everything to one and maintain the one who drives it in power, without any possibility for the majority of the people to oppose it. It includes foremost the means any ways to transform the

unwilling population into an obedient subject by such means as social psychology, conditioning, a.k.a. brainwashing, indoctrination, demonizing of everyone that doesn't bend to the new technocratic ideology, just as Bertrand Russel described in the fall of the black snow.

BIBLIOGRAPHY

Brzezinski, Z. (1970). *Between Two Ages*. New York, United States of America: The Viking Press.

Ellul, J. (2011). *De la révolution au révoltes*, Paris, France: La Table Ronde.

Ellul, J. (2015). *Changer de révolution. L'inéluctable prolétariat*. Paris: La Table Ronde.

Levine, Y. (2019). *Surveillance Valley. The Secret Military History of the In*ternet. London: Icon Books Limited.

Magee, G. A. (2001). *Hegel and The Hermetic Tradition*, Ithaca and London: Cornell University Press.

Russell, B. (2006). *The Scientific Outlook*. London and New York: Routledge.

Russell, B. (2016). *The Impact of Science on Society*. London and New York: Routledge.

Veblen,T. (1921). *The Engineers and the Price System*. New York: Cornell University Press.

Vioulac, J. (2013). *La logique totalitaire. Essai sur la crise de l'Occident*. Paris: Presses Universitaires de France.

Wood, P. M. (2015-6). *Technocracy Rising. The Trojan Horse of Global Transformation*. Mesa, Arizona: Coherent Publishing LLC.

*** TCR Wire. (2022). *Alibaba is creating a carbon footprint tracker*, available at: https://thecountersignal.com/alibaba-is-creating-a-carbon-footprint-tracker/

*** Yvu Yu. (2022). *Alibaba cloud makes net zero targets personal with carbon ledger*. https://www.alizila.com/alibaba-cloud-makes-net-zero-targets-personal-with-carbon-ledger/

MOSCOW'S PRESSURES FOR THE DEPORTATION OF ROMANIANS FROM BASARABIA IN THE SOVIET UNION AT THE END OF THE SECOND WORLD WAR

George Damian Mocanu
Scientific Researcher, PhD, European Center of Ethnic Studies, Romanian Academy

Abstract:The process of forced repatriation of Bessarabians to the Soviet Union between 1944 and 1946 was in fact a disguised deportation, aiming to return in the Soviet Union all the citizens from the province of Bessarabia that fled the advancing Red Army. The Soviets sought to justify it by trying to impose a questionable interpretation of the citizenship, while the Romanian authorities sought a definition in line with international law in an attempt to avoid a mass deportation of Romanian citizens. This article brings to light a series of archival documents attesting to the pressures and the way of negotiation between the Soviet and Romanian authorities at the end of 1944 and the beginning of 1945.

Keywords: Bessarabia, deportations, Soviet Union, Romania, Second World War

Una dintre cele mai pregnante amintiri ale lui Paul Goma din copilărie este fuga în România din fața Armatei Roșii, completată de eforturile de a se ascunde pentru a nu fi „repatriat" în Uniunea Sovietică[1]. Subiectul „repatrierii" românilor basarabeni refugiați în România, proces desfășurat între anii 1944-1946, face parte din tabloul general al represiunilor sovietice împotriva locuitorilor spațiului dintre Prut și Nistru, deși nu a beneficiat de atenția meritată.

Problema „repatrierii" românilor basarabeni în Uniunea Sovietică a fost tratată în volume și articole majoritatea publicate în anii `90, însă din păcate fără un acces la toate fondurile de arhivă, iar mai apoi subiectul nu a fost reluat pe măsura importanței sale[2]. Comunicarea de față aduce ca element de noutate o cercetare efectuată în fondul Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului păstrat la Arhivele Naționale din România. Documentele din acest fond reflectă în detaliu relația dintre România și Uniunea Sovietică între anii 1944-1947 în toate aspectele referitoare la aplicarea Convenție de Armistițiu semnată la Moscova pe 12 septembrie 1944, iar

[1] Paul Goma, *„Din Calidor. O copilărie basarabeană"*, Autura Autorului, 2010

[2] O selecție de titluri care tratează problema „repatrierilor" în Uniunea Sovietică: Lidia Brânceanu, A. Bercu‑Drăghicescu, *„Basarabenii şi bucovinenii între drept internaţional şi dictat. Documente 1944‑1945"*, Casa de Editură şi Presă Şansa, Bucureşti, 1995; Antonio Faur, *„Destinul tragic al românilor basarabeni şi bucovineni aflaţi pe teritoriul Bihorului (1944‑1945). Documente"*, Presa Universitară Clujeană, Cluj‑Napoca, 1998; Liviu Vălenaş, *„În culisele negocierilor cu Uniunea Sovietică, 1934‑1947. Convorbiri cu Alexandru Danielopol"*, Ed. Vremea, Bucureşti, 2001; Dumitru Şandru, *„Mişcări de populaţie în România (1940‑1948)"*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2003; Mihaela Teodor, *„Problema cetățeniei refugiaților basarabeni din România, aspect al luptei pentru păstrarea identității naționale"*, în *„La frontierele civilizațiilor. Basarabia în context geopolitic, cultural și religios"*, Galați, 2011

chestiunea „repatrierii” în Uniunea Sovietică a basarabenilor şi bucovinenilor a reprezentat una dintre cele mai spinoase chestiuni.

Articolului 5 al Convenției de Armistițiu din 12 septembrie 1944 stabilea că: „Guvernul Român va preda imediat Înaltului Comandament Aliat (Sovietic), pentru înapoierea în țara lor, pe toți prizonierii de război sovietici și aliați, aflați în mâinile lor, precum și pe toți cetățenii internați și pe cei aduși cu sila în România. Din momentul semnării condițiunilor de armistițiu și până la repatriere, Guvernul Român se obligă să asigure, pe socoteala sa, tuturor prizonierilor de război, sovietici și aliați, precum și cetățenilor internați sau aduși cu sila, persoanelor strămutate și refugiaților, hrana potrivită, îmbrăcăminte și asistență medicală, conform cu cerințele sanitare, cum și mijloacele de transport pentru reîntoarcerea acestor persoane în țara lor proprie”[3]. Aplicarea Convenției de Armistițiu a fost încredințată Comisiei Aliate de Control, funcționând sub comanda Înaltului Comandament Aliat (Sovietic), până la ratificarea Tratatului de Pace de la Paris. Comisia Aliată a fost prezidată de mareșalul Rodion Malinovski, dar condusă efectiv de locțiitorul acestuia, gen‑lt. V. P. Vinogradov și din februarie 1945 de gen. col. Susaikov[4].

În ceea ce privește repatrierea cetățenilor sovietici primul transport care ar fi trebuit să fie constituit din 600 de persoane – însă nu toți cei înscriși pe liste s-au prezentat la îmbarcarea din Gara de Nord – a plecat din București la 23 octombrie, orele 10 dimineața. Întârzierea punerii în aplicare a articolului 5 din Convenția de Armistițiu și faptul că nu existau foarte mulți doritori de a se „repatria” în Uniunea Sovietică a declanșat un conflict între autoritățile sovietice și cele române.

Conflictul data încă din luna septembrie, când prefecturile județene semnalau Ministerului de Interne de la București că reprezentanții Armatei Roșii fac presiuni pentru repatrierea în URSS a refugiaților basarabeni care nu doreau acest lucru[5]. Poziția oficială a Ministerului de Interne a fost în luna octombrie 1944 că refugiații din Basarabia nu pot fi obligați să se întoarcă în Uniunea Sovietică, conform unei circulare a Ministrului de Interne generalul Aldea din 4 octombrie 1944[6]. La 6 octombrie 1944 colonelul sovietic Borisov solicita Ministerului de Interne în numele Comisiei Aliate de Control realizarea unei evidențe nominale a cetățenilor sovietici prezenți în România, fără să definească sensul termenului de „cetățean sovietic”[7]. Poziția Ministerului de Externe al României era că refugiații din Basarabia nu puteau fi considerați cetățeni sovietici[8].

Anticipând probabil eșecul primului transport de „repatriați în URSS”, reprezentanții sovietici din Comisia Aliată de Control au reclamat la 21 octombrie problemele legate de repatriere, reclamație la care a răspuns colonelul magistrat Hagi-Stoica, șeful Serviciului de Repatrieri din cadrul Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului. Acest serviciu fusese înființat la 5 octombrie 1944 și avea în componența sa 8 funcționari, fiind apreciat ca mult prea redus pentru sarcinile ce îi erau încredințate[9]. La 25 octombrie era menținut ordinul ministrului Aldea de excludere a românilor basarabeni de la repatriere în Uniunea Sovietică dacă nu doreau acest lucru. O adresă sovietică din 31 octombrie 1944 îl menționa anume pe colonelul Hagi-Stoica drept responsabil pentru blocarea repatrierii cetățenilor sovietici[10].

---

[3] Lidia Brânceanu, A. Bercu‑Drăghicescu, *op. cit.*, p. 23-27
[4] Mihaela Teodor, *op. cit.*, p. 265
[5] Arhivele Naționale ale României, Fond Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului, dosar 24/1944, f. 23
[6] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 26/1944, f. 18
[7] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 172/1944, f. 2-4
[8] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 26/1944, f. 16
[9] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 43/1944, f. 38
[10] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 28/1944, f. 5-6

La 2 noiembrie 1944, vicepreşedintele C.Al.C., gen. H.V.I. Vinagradov, înmâna preşedintelui Consiliului de Miniştri, gen. Constantin Sănătescu, un document prin care se atrăgea atenţia asupra „mersului cu totul nesatisfăcător al aplicării Convenţiei de Armistiţiu". „Nu prin condiții obiective, ci numai prin lipsa de dorință a guvernului român de a îndeplini Convenția de Armistițiu se poate explica îndeplinirea cu totul nesatisfăcătoare a articolului 5 din Convenție; ca dovadă până acum autoritățile românești nu au prezentat încă datele complete despre cetățenii sovietici și aliați duși cu forța în România. Asigurarea materială a acestor cetățeni nu se face și din această cauză ei se află în condiții materiale grele. Avem date care dovedesc că diferiți reprezentanți ai administrației românești încearcă prin toate mijloacele să influențeze asupra cetățenilor sovietici, convingându-i să nu se repatrieze în Uniunea Sovietică. (...) Comisia Aliată de Control cere ca guvernul român să curme această politică de tărăgănare a îndeplinirii obligațiilor luate asupră-și prin Convenția de Armistițiu de la 12 septembrie și să se apuce în mod serios de asigurarea îndeplinirii rapide și conștiincioase a tuturor clauzelor de armistițiu", se arăta în documentul citat[11].

Colonelul Hagi Stoica a fost cel care a ridicat pentru prima dată chestiunea definirii cetățeniei sovietice într-un raport din 8 noiembrie 1944 în care răspundea la acuzațiile sovietice de blocare a repatrierii[12]. Erau cerute răspunsuri la următoarele întrebări:

- Cine are calitatea de cetățean sovietic?
- Care este situațiunea basarabenilor și bucovinenilor români de origină care nu s-au găsit nici un moment sub stăpânire sovietică?
- Care este situațiunea basarabenilor și bucovinenilor foști în 1940 sub ocupațiune sovietică?
- Care este situațiunea funcționarilor români, preoți etc. astăzi refugiați în țară, de origină basarabeană sau bucovineni?
- Care este situațiunea cetățenilor sovietici, originari din interiorul Rusiei care cer să rămână în România unde s-au căsătorit cu români sau românce?

De asemenea, colonelul Hagi Stoica remarca o confuzie în articolul 5 al Convenţiei de Armistiţiu: anume că în primul paragraf categoriile de repatriați erau prizonierii de război, cei internați și cei aduși cu de-a sila. În al doilea paragraf erau menționați ca repatriabili și refugiații, ceea ce năștea întrebarea dacă repatrierea în URSS era voluntară sau obligatorie?

Pe parcursul lunii noiembrie reprezentanții sovietici din teritoriu au intensificat presiunile pentru identificarea cetățenilor sovietici și înscrierea lor pentru repatriere. Ofițeri sovietici cereau de la instituțiile de învățământ liste cu elevii de origine basarabeană, iar de la instituțiile publice liste cu funcționari de origine basarabeană, în unele județe au fost semnalate răpiri de cetățeni români proveniți din Basarabia, ridicați pur și simplu de pe stradă sau de la domiciliile lor de militari sovietici și care au dispărut fără urmă. Un memoriu de la sfârșitul anului 1944 înaintat Ministerului de Interne de la București enumera mai multe cazuri de basarabeni răpiți de autoritățile sovietice și expediați în URSS, dar și cazuri de sinucideri ale basarabenilor supuși presiunilor pentru „repatriere"[13]. Ministrul sovietic adjunct de Externe Andrei Vîșinski a cerut intensificarea procesului de repatriere a cetățenilor sovietici în cursul vizitei sale la București din noiembrie 1944. Autoritățile române au cerut cu această ocazie ca cetățenii români originari din

[11] Lidia Brânceanu, A. Bercu‑Drăghicescu, *op. cit.*, p. 45-48
[12] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 28/1944, f. 27-30
[13] Lidia Brânceanu, A. Bercu‑Drăghicescu, *op. cit.*, p. 105-108

Basarabia să aibă dreptul să aleagă între cetățenia română și cetățenia sovietică conform dreptului internațional, fără să primească însă un răspuns clar.

Reprezentanții URSS la București au făcut primele precizări oficiale asupra modului în care înțelegeau să definească termenul de „cetățenie sovietică" la data de 28 noiembrie 1944 în cadrul unei comunicări a colonelului Borisov. Conform acestuia trebuiau repatriați toți cetățenii sovietici, indiferent dacă erau basarabeni, bucovineni sau din alte regiuni ale URSS. Baza legală invocată era decretul din martie 1941 al Guvernului Sovietic conform căruia erau considerați cetățeni sovietici basarabenii dacă ei sau părinții lor au avut înainte de 7 iunie 1917 cetățenia rusă și dacă au locuit între anii 1940-1941 pe teritoriul sovietic[14]. Această definiție îi includea în cetățenia sovietică pe toți cei născuți în Basarabia, inclusiv înainte de apariția Uniunii Sovietice. Mai mult, erau considerați cetățeni sovietici și cei originari din alte provincii românești care nu apucaseră să se refugieze în România după anexarea Basarabiei din vara anului 1940. Poziția aceasta a fost repetată de colonelul Borisov la o întâlnire cu colonelul Hagi-Stoica din 4 decembrie 1944.

Poziția Guvernului român a făcut apel la 2 principii. Astfel, în primul rând basarabenii care s-au refugiat în România și-au exprimat astfel dorința de a rămâne cetățeni români. În al doilea rând se făcea apel la dreptul de opțiune asupra cetățeniei în cazurile de modificări ale frontierelor, un principiu de drept internațional consacrat[15]. La 8 decembrie 1944 premierul Nicolae Rădescu i-a cerut lui Savel Rădulescu președintele Comisiei Române pentru aplicarea Armistițiului să obțină acordul sovieticilor pentru suspendarea repatrierilor în Uniunea Sovietică până la definirea clară a termenului de cetățean sovietic[16].

Între timp în luna decembrie 1944 s-au intensificat și mai mult presiunile din teritoriu pentru „repatriere", cel mai dramatic caz având loc la Craiova unde au fost îmbarcați și expediați în URSS cu forța 230 de basarabeni, în ciuda faptului că dăduseră declarații scrise că nu doresc să se repatrieze[17].

Stenograma întâlnirii din 15 decembrie 1944 dintre Savel Rădulescu și generalul Vinogradov dezvăluie un amănunt interesant: sovieticii doreau să „obțină" 140.000 de basarabeni refugiați în România, fără să fie clar de unde apăruse această cifră[18]. La argumentul părții române privind dreptul la opțiune pentru cetățenie, generalul Vinogradov a răspuns sec: „Dacă nu era războiul aceste persoane nu plecau. După 2-3 ani de ședere aici ei s-au obișnuit cu locurile noi și nu se hotărăsc să plece. Dar ei sunt cetățeni sovietici și noi avem nevoie de ei." Discuția a rămas fără un rezultat clar.

La 30 decembrie 1944 a avut loc o nouă întâlnire cu gen. Vinogradov a lui Savel Rădulescu[19]. Partea română ceruse anterior textul oficial al decretului Guvernului Sovietic din 8 martie 1941 privind cetățenia sovietică a basarabenilor, fără să îl primească. Abia la această întâlnire colonelul Borisov înmânează părții române textul oficial. În baza acestui text juristul Alexandru Danielopol prezent la întâlnire a oferit următoarea interpretare a problemei. Pentru obținerea cetățeniei sovietice era nevoie de 3 elemente cumulative: 1 locuitorii din Basarabia să fi fost cetățeni a Imperiului Rus la data de 7 nov 1917, locuitorii să fi locuit în Basrabia la data de 28 iunie 1940, acești locuitori să nu fi putut pleca în România în răstimpul celor 4 zile

[14] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 143/1944, f. 31-32
[15] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 46/1944, f. 1-7
[16] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 45/1944, f. 18
[17] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 26/1944, f. 22
[18] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 143/1944, f. 87
[19] Arhivele Naționale ale României, *loc. cit.*, dosar 143/1944, f. 140-144

acordate de ultimatumul sovietic. Concluzia era că toți cei care nu au fost cetățeni ai Rusiei țariste nu puteau deveni cetățeni sovietici (ceea ce îi excepta de la repatriere pe cei fără origini basarabene rămași în Basarabia după 28 iunie 1940). O altă categorie exceptată de la repatriere trebuiau să fie cei rămași în Basarabia după 28 iunie 1940 și care au făcut cerere de repatriere în România, a treia categorie erau cei care nu au avut domiciliul permanent în Basarabia între anii 1917-1940. Reprezentanții români au mai cerut timp pentru a studia legea sovietică și a verifica astfel încât să nu piardă nimic din vedere. Vinogradov nu și-a exprimat clar acordul pentru punctul de vedere românesc și întâlnirea s-a încheiat în ideea luării unei decizii la o conferință ulterioară. La întâlnirea de a doua zi din 31 decembrie 1944 Vinogradov refuză să accepte punctul de vedere românesc și anunță că îl va trimite la Moscova pentru aprobare, între timp urmând să fie suspendate repatrierile.

La 3 martie 1945 a avut loc o nouă întâlnire între col Borisov și juristul Danielopol: răspunsul de la Moscova era că toți basarabenii care dobândiseră cetățenia sovietică în baza decretului din 8 martie 1941 trebuiau repatriați în Uniunea Sovietică indiferent de opțiunea lor. Partea română a citat cazul unui cetățean român născut în județul Romanați surprins în Basarabia la data de 28 iunie 1940. Răspunsul colonelului Borisov este grăitor pentru modul în care sovieticii înțelegeau lucrurile: ”Desigur că acesta este cetățean sovietic, fiindcă toți aceia care au rămas în 1940 în Basarabia au căpătat prin faptul rămânerii lor pe teritoriul sovietic, cetățenia sovietică”. Dincolo de impunerea acestei definiții abuzive și de eliminarea dreptului la opțiune, reprezentanții sovietici au cerut realizarea în termen de 10 zile a unui recensământ al tuturor cetățenilor sovietici prezenți în România (conform definiției enunțate) care să fie pus la dispoziția Comisiei Aliate de Control.

Chestiunea a rămas în suspensie, inclusiv după instalarea la București în 6 martie 1945 a guvernului pro-sovietic condus de Petru Groza. Recensământul asupra refugiaților basarabeni solicitat de sovietici nu a fost realizat complet. „Repatrierile” au continuat pe parcursul anului 1945 în baza unor declarații nominale prin care cei care se întorceau în URSS declarau expres că doresc asta. În septembrie 1945, după întâlnirea de la Moscova cu Stalin, Petru Groza anunța că a rezolvat problema „repatrierii” basarabenilor, deși presiunile sovietice pentru identificarea basarabenilor au continuat și după această dată.

Este important de precizat faptul că autoritățile române aveau o evidență a refugiaților basarabeni, ținută de Inspectoratul General al Jandarmeriei, conform căreia în România veniseră în prima parte a anului 1944 un număr de 456.331 de basarabeni și bucovineni[20]. Din fericire reprezentanții URSS la București nu au avut niciodată acces la aceste date. Dintre aceștia au fost „repatriați” până în ianuarie 1945 un număr de 18.456[21]. Numărul total al basarabenilor și bucovinenilor „repatriați” în Uniunea Sovietică până la încheierea Tratatului de Pace de la Paris din 1947 este de 56.450, dintre care 38.352 basarabeni[22]. Autoritățile române au făcut tot ce le-a stat în putință în condițiile anilor 1944-1945 să evite ca „repatrierea” reclamată de sovietici să nu se transforme în „deportare”. Definițiile abuzive impuse de sovietici cu ignorarea dreptului internațional, presiunile din teritoriu și numeroasele cazuri de „repatrieri” cu forța sau pur și simplu răpiri constituie indicații clare asupra intențiilor reale. Este important de subliniat modul în care era înțeleasă apartenența la statul sovietic: fără drept de opțiune și ca o extindere a moștenirii Imperiului Țarist. Odată ajuns în stăpânirea statului sovietic nu prea mai exista cale de scăpare.

[20] Antonio Faur, *op. cit.*, p. 12
[21] Lidia Brânceanu, A. Bercu‑Drăghicescu, *op. cit.*, p. 119-122
[22] Mihaela Teodor, *op. cit.*, p. 285

BIBLIOGRAPHY

Arhivele Naționale ale României, Fond Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului

Bercu‑Drăghicescu, Adina, *„Basarabenii şi bucovinenii între drept internaţional şi dictat. Documente 1944‑1945”*, Casa de Editură şi Presă Şansa, Bucureşti, 1995

Faur, Antonio, *„Destinul tragic al românilor basarabeni şi bucovineni aflaţi pe teritoriul Bihorului (1944‑1945). Documente”*, Presa Universitară Clujeană, Cluj‑Napoca, 1998

Goma, Paul, *„Din Calidor. O copilărie basarabeană”*, Autura Autorului, 2010

Şandru, Dumitru, *„Mişcări de populaţie în România (1940‑1948)”*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2003

Teodor, Mihaela, *„Problema cetățeniei refugiaților basarabeni din România, aspect al luptei pentru păstrarea identității naționale”*, în *„La frontierele civilizațiilor. Basarabia în context geopolitic, economic, cultural şi religios”*, Galați, 2011

Vălenaş, Liviu, *„În culisele negocierilor cu Uniunea Sovietică, 1934‑1947. Convorbiri cu Alexandru Danielopol”*, Ed. Vremea, Bucureşti, 2001

ASPECTS REGARDING THE HISTORY OF THE ROMANIAN CONSULATE IN IANINA BETWEEN 1904-1920

Emanuil Ineoan
Scientific Researcher, PhD, European Center for Ethnic Studies, Romanian Academy

Abstract: The Romanian Consulate in Ianina was established in 1904 by Carol I and was part of the diplomatic representation network imagined by the Romanian State in the Balkans, mainly in areas with a consistent community of Aromanians. Through the church and the school institutions, the authorities in Bucharest attempted to preserve the ethnocultural identity of these ``South of the Danube Romanians`` who were subject to a process of assimilation, characteristic of modern times. Along with the school and church support, the Romanian government also established a series of diplomatic representations in the areas inhabited by Aromanians. The role of this consulate in the economy of the Aromanian matter has been an essential one, the leaders of this diplomatic office being, many times, the true authorizing officers of the relationships between the Aromanians, the Greeks and the Ottoman authorities on site.

Keywords: Romania, Ianina, Aromanian, Balkans, Consulate, Diplomacy.

România, singurul stat care nu avea o graniță comună cu Imperiul Otoman, a propus o politică de intervenție în zonă, ce avea ca obiectiv protecția și prezervarea la nivel cultural și spiritual a comunităților de aromâni, denumiți în epocă macedo-români. În timpul lui Carol I[1], interesul Regatului Român pentru romanitatea balcanică a cunoscut apogeul. În intervalul 1880-1904 s-au înființat consulatele de la Salonic, Monastir și Ianina, care vor avea drept principal obiectiv legătura cu aromânii din zonă.

Dorința inițială de deschidere a unor școli pentru aromânii din Balcani a aparținut aromânilor stabiliți în Principatele Române. Dimitrie Cozacovici a redactat un apel către macedo-românii din țară în 1858, ca aceștia să se organizeze în vederea unei acțiuni de deschidere de școli românești[2] în Macedonia. În 1860 s-a format „Comitetul Macedo-Român" ai cărui primi membri au fost Zisu Sideri, Thoma Tricopol, Gr. Grandea, Iordache Goga, Anastasie Panu etc. Acesta a fost primul nucleu care va încerca constant să sensibilizeze autoritățile române să se implice în susținerea cauzei școlare aromâne.[3]

Când în anul 1880 s-a înființat Societatea de Cultură Macedo-Română, ca for suprem de reprezentare al dezideratelor aromâne în fața statului român şi a opiniei publice interne și europene, mișcarea națională de la sud de Dunăre începe să se coaguleze și să emită tot mai articulat deziderate, mai ales de factură cultural-bisericească, ce veneau să șubrezească poziția elenofilă din România și Balcani a multora dintre aromâni.

[1] Deși primele școli românești sunt deschise în Balcani în timpul lui Alexandru Ioan Cuza, fenomenul ia amploare abia odată cu venirea lui Carol pe tronul țării.
[2] Vom folosi pe parcursul studiului noastru termenul de „școli românești", deși, desigur acestea se adresau comunităților de aromâni.
[3] Simion Țovaru, *Problema Scoalei Românești din Balcani,* București 1934, p. 18-19.

Dacă până în 1881 obiectivul major al politicii externe românești a fost reprezentat de recunoașterea la scară europeană a independenței autoproclamate, după acest moment Ministerul Afacerilor Străine[4] și-a asumat mult mai coerent decât până atunci o diplomație antrenantă în Imperiul Otoman în granițele căruia căutau reprezentare politică și culturală comunități însemnate de aromâni.

S-au înființat cu această miză o serie de consulate în zone de largă concentrare a acestora: Salonic 1880, Monastir\Bitolia 1892, Ianina 1904.[5] Deși toate aceste oficii diplomatice au fost întemeiate pe teritoriul Imperiului Otoman, au atras repede animozitățiile oficialilor greci pentru care interesul României față de aromâni era considerat o imixtiune într-o zonă considerată a sta sub influența elenismului.

Cu începere din primii ani ai secolului XX, posturile consulare din Balcani, cu precădere cele aflate în zone cu puternice comunități aromâne se încarcă de prerogative diplomatice specifice legațiilor. Ghika explica astfel motivele care au stat la baza acestei orientări a centralei M.A.E. în timpul mandatului său de la Salonic: *„[...] avându-se în vedere întărirea acțiunii noastre în favoarea cuțovlahilor și a aplicării reformelor în Macedonia al căror sediu principal devenea Salonicul."*[6] Pe lângă „datoria de solidaritate de rasă", implicarea Regatului Român la sud de Dunăre prin înființarea acestor consulate mai constituia și o „platformă utilă de politică externă", Bucureștiul având astfel șansa să se erijeze în poziția unui actor important pentru ordonarea imprevizibilului peisaj balcanic.[7]

La 1 martie 1904, în pofida demonstrațiilor de protest grecești, s-a deschis la Ianina un consulat românesc a cărui conducere a fost încredințată lui Alexandru Pădeanu, un diplomat cu experiență, ce fusese până atunci consul la Monastir. Sosirea acestuia la Ianina a întâmpinat opoziția fățișă a omologului său grec Napoleon Betsos, consulul român informându-și superiorii despre comportamentul nediplomatic al acestuia într-un raport din 2 iunie 1904. Deși trecuseră câteva luni de la sosirea lui Pădeanu acesta nu a reușit să închirieze un local propriu pentru sediul consulatului român. Cauza era același Betsos care folosindu-se de influența pe care o avea printre notabilitățile grecomane ale orașului a reușit să zădărnicească orice acord prealabil între diverși proprietari și oficialul român. Inexistența hotelurilor l-a determinat pe Pădeanu să locuiască provizoriu în imobilul deținut de către Aristide Milla, profesor la școala română din localitate, a cărui casă se afla pe aceeași stradă cu celelalte consulate străine din Ianina. Dintre consulii străini acreditați aici, cel mai apropiat și bucuros de venirea unui omolog român a fost consulul Italiei G. Millelire.[8] Mutarea tardivă din cauza intrigilor elene într-un sediu propriu al consulatului român a făcut ca inaugurarea festivă să aibă loc doar în data de 11 iulie 1904, ocazie cu care au participat la ceremonia ridicării steagului tricolor următorii consuli acreditați la Ianina: italianul G. Millelire, austro-ungarul A. Petrovici, rusul M. Ackimovici, francezul Malaspina.

---

[4] Țările în care Principatele Unite\Regatul Român avea reprezentare diplomatică până la orizontul anului 1900 erau următoarele: Turcia (1859), Franța (1860), Serbia (1863), Germania (1869), Austro-Ungaria (1869), Rusia (1869), Italia (1873), Bulgaria (1879), Grecia (1879), Belgia (1880) conform lui Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu, *Romanian Diplomacy. An Illustrated History 1862-1947*, Monitorul Oficial, București, 2010.

[5] În primul an de funcționare al acestui consulat cheltuielile bugetare prevăzute s-au ridicat la suma de 22.504 lei (retribuția consulului 501 lei/lună, cancelar 351 lei/lună, 227 lei/lună, arhivar/ 200lei/lună, doi cavași (pază de corp) a câte 67 lei/lună plus cheltuielile de întreținere, chirie etc) conform A.M.A.E., Fond Constantinopol, vol. 54, nepaginat.

[6] Dimitrie Ghyca, *Memorii (1894-1940)*, Editura Institutul European, Iași, 2004, p. 59.

[7] *Ibidem*, p.58-59.

[8] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe în continuare A.M.A.E, Fond Constantinopol, vol. 54, nepaginat.

Structura consulatului de la Ianina cuprindea, pe lângă persoana consulului, pe cea a unui arhivar și a unui interpret.[9]

Relevant pentru modul ostil cu care elementele elene din oraș priveau inaugurarea oficială a consulatului României la Ianina este și incidentul petrecut în noaptea premergătoare serbării festive când zidurile și poarta sediului consular sunt murdărite cu păcură. Pădeanu a sesizat autoritățile otomane, care au facut o serie de arestări.[10] În 17 iulie 1904, Pădeanu a trimis un nou raport Ministerului Afacerilor Străine în care arăta că deține informații despre constituirea unui grup, format din opt greci ce vizau organizarea unui atentat împotriva consulului, precum și tăierea catargului și incendierea sediului oficiului diplomatic român din Ianina.[11] Misiunea diplomatică în această zonă era o adevărată probă de supraviețuire, persoana consulului fiind, aici ca și la Salonic sau Monastir, ținta naționaliștilor radicali greci.

Argumentele care făceau necesară prezența diplomatică românească în această zonă erau astfel descrise de Ionel Brătianu: „La Ianina înființarea consulatului nostru e totodată un rezultat al dorinței noastre de a dezvolta cât mai mult această cultură, și o probă a simțămintelor simpatice cu care acțiunea noastră e privită la Constantinopol și cu care e recunoscută sinceritatea ei amicală."[12]

După 1913, orașele Salonic și Ianina și implicit circumscripțiile consulatelor românești au intrat în componența statului elen. Împreună cu legația din Atena, acestea au reprezentat în fapt forma articulată a politicii românești în Balcani, un segment intermediar, de importanță majoră însă, între factorii politici de la București pe de-o parte și comunitățile aromâne și autoritățile otomane și ulterior grecești din teritoriu.

Rolul acestui consulat în economia chestiunii aromâne a fost unul principal, șefii acestui oficiu diplomatic reprezentând, nu de puține ori adevărații ordonatori ai raporturilor dintre aromâni, greci și autoritățile otomane/elene de la fața locului.

Lista consulilor români de la Ianina

1904-1905- Alexandru Pădeanu
August 1905- Aprilie 1906- Constantin Brăileanu
Mai 1906- Martie 1912- Sebastian Greceanu
Aprilie 1912- Septembrie 1913 Emanoil Pitișteanu
Octombrie 1913- Martie 1920 Dimitrie A. Mincu
Aprilie 1920-Februarie 1922- Curtovich Hristu

Alexandru Pădeanu

S-a născut la 7 ianuarie 1853 în Brussa (azi Bursa Turcia), Imperiul Otoman. Era licențiat în Drept și absolvent al Școlii Superioare de Limbi Orientale din Constantinopol. Din 1880 a fost angajat ca translator de limbă turcă la Imprimeria Statului, iar după un an funcționa pe același post și în cadrul Ministerului de Interne. În 1890 era traducătorul oficial de limbă turcă al Ministerului Afacerilor Străine. Între 1 aprilie 1893 și septembrie 1896 a fost cancelar la Consulatul României din Constantinopol[13] și Salonic (de la 1 iulie 1893)[14], iar de la 1 octombrie 1896 și până în ianuarie 1897 a fost numit vice-consul însărcinat cu geranța Agenției Diplomatice a României din Sofia. De la Sofia a fost transferat pe același post și ulterior gerant

[9] A.M.A.E., Fond 77, Problema 16, nepaginat.
[10] A.M.A.E, Fond Constantinopol, vol. 54, nepaginat.
[11] A.M.A.E, Fond Constantinopol, vol. 54, nepaginat.
[12] *Monitorul Oficial, Desbaterile Senatului*, 4 noiembrie 1904, p.1174.
[13] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar P. 45- Alexandru Pădeanu, nepaginat.
[14] A.M.A.E., Fond Constantinopol, Vol. 54, nepaginat.

la consulatul din Monastir până în septembrie 1900 când a revenit în Centrala Ministerului Afacerilor Străine.[15] La Monastir a primit misiunea superiorilor săi din minister de a lucra alături de Apostol Mărgărit în chestiunile referitoare la situația comunităților aromâne. În recomandările Bucureștiului se mai regăsea și îndemnul la unitate, în condițiile în care zona unde Pădeanu avea să-și desfășoare activitatea era teatrul unor intrigi care bulversau puternic aromânii.[16]

În aprilie 1901 a fost numit consul la Bitolia, pentru ca din martie 1904 să treacă la Ianina pe același post de titular al oficiului consular. Ultima sa misiune diplomatică a fost la Rusciuk între 1 august 1905 și 1 aprilie 1916, dată la care demisionează, solicitându-și drepturile la pensie.[17] Decorații primite: ofițer al Ordinului „Medgidie" (1886), Cavaler al Ordinului „Coroana României" 1887.[18]

Constantin Brăileanu

S-a născut la 1867 la Bilca, Suceava. Tatăl, George Brăileanu era învățătorul și directorul școlii din sat, iar fratele său, Traian Brăileanu. După gimnaziul superior de la Suceava, s-a înscris la cursurile Facultății de Silvicultură din Viena în anul 1886. Nu a finalizat studiile universitare pentru că familia nu a mai avut posibilitatea financiară de a-l stipendia. În 1890 Constantin Brăileanu a ajuns la București, iar cunoașterea limbii germane îl ajută să se angajeze în cadrul Ministerului Afacerilor Străine. În 1892 a debutat ca și copist, iar în 1892 a promovat ca și caligraf la propunerea ministrului Lahovary. În 1894 era subșef al Diviziunii Personalului, Protocolului și Secretariatul Ordinelor, în 1896 șef al serviciului sus-menționat, iar din 1903 șef al arhivelor Ministerului Afacerilor Străine. În intervalul 1891-1895 a frecventat cursurile Facultății de Litere și Filosofie, Universitatea București. În 1899 era licențiat în Drept și Litere. Din 4 august 1905 a fost trecut în corpul consular, fiind numit consul la Ianina, post ocupat până în 1 mai 1906. A fost transferat apoi la consulatul de la Monastir până în octombrie 1911. În martie 1912, Constantin Brăileanu era trimis consul la Constantinopole, decizie a ministrului Titu Maiorescu. A ocupat această demnitate până în aprilie 1920 când a fost delegat să îndeplinească funcția de inspector general pentru județele din Bucovina natală, în eforturile de integrare a acestei noi provincii în structura statului român. A fost de altfel atras de jocul politic parlamentar, candidând la funcția de deputat pentru circumscripția Siret-Rădăuți. În decembrie 1920 a revenit în centrala Ministerului Afacerilor Străine în calitate de consul general la Diviziunea Fruntariilor, delegat în comisia mixtă pentru fixarea granițelor între România și Cehoslovacia[19].

Decorații primite: „Serviciu credincios" clasa I (1893), „Coroana României" în grad de cavaler (1897), „Coroana României" în grad de ofițer (1904), Coroana României în grad de comandor (1921), „Bărbăție și credință" (1913), „Osmanie" (1903), „Sfânta Ana" (1898).[20]

Sebastian Greceanu

S-a născut la Botoșani în 14 septembrie 1858. Licențiat în Științe și Litere de la Universitatea din Iași (10 iulie 1877), a fost admis la studii doctorale în Filosofie și Litere la Universitatea din Bruxelles (1881). A intrat în minister la data de 1 noiembrie 1893 în funcția de șef de birou. De la 1 aprilie 1894 a fost numit cancelar al consulatului din Ismail pentru ca la 1 ianuarie 1895 să fie transferat pe același post la consulatul din Cernăuți. Peste doi ani a revenit în

[15] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar P. 45- Alexandru Pădeanu, nepaginat.
[16] Georgeta Filitti, „Alexandru Pădeanu", in *Biblioteca Bucureștilor*, IX, nr. 4. 2006, p. 10-12.
[17] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar P. 45 - Alexandru Pădeanu, nepaginat.
[18] *Anuarul diplomatic pe 1891*, Ministerul Afacerilor Străine, p. 35-36.
[19] Conform siteului : www.scoalabilca.ro. consultat pe 23 aprilie 2021
[20] A.M.A.E., Fond Personal, Dosar Personal Brăileanu Constantin.

centrala ministerului de unde a fost trimis la Ismail în poziția de consul gerant (1898), pentru ca de la 1 ianuarie 1899 să plece la Legația României din Berlin, unde a fost înaintat în gradul de vice-consul (16 august 1899). Din 1 decembrie 1900 a fost transferat la Rusciuk în calitate de consul gerant, iar de la 1 februarie 1901 a fost detașat la Constantinopol. În 1 aprilie 1903 a ajuns la oficiul diplomatic de la Budapesta, apoi din 1 octombrie 1903 a fost din nou detașat la Berlin, iar pe 15 octombrie 1905 a fost ridicat la rangul de consul. După aceste multiple deplasări, la data de 1 mai 1906 a fost numit prin decret regal consulul României la Ianina. Mandatul său în Balcani s-a încheiat la 1 aprilie 1912 când a fost trimis la Ismail, pentru ca de la 10 februarie 1916 să ocupe postul de titular al Consulatului din Odessa. De la 1 august 1920 și până la decesul său din 20 decembrie 1923 a funcționat în postul de consul general pe lângă Legația României din Viena.[21]

Decorații: Cavaler „Coroana României" (1895), Cavaler al „Ordinului Franz Iosif" (1897), Cavaler al „Ordinului Stanislas" (1899), Comandor al „Ordinului Medgidie" (1901), Vulturul Roșu cl. IV (1906), Medalia „Bărbăție și credință" (1913), „Avântul Țării" (1914), Comandor al Ordinului „Osmanie" (1914), Comandor al „Ordinului Coroana României" (1917).

Pitișteanu Emanoil

S-a născut la Paris în 23 decembrie 1873. A fost licențiat în Drept la București promoția 1897. Căsătorit cu Elena Dosty. Era un bun cunoscător al limbilor franceză, germană, italiană. A intrat în serviciul Ministerului Afacerilor Străine în data de 11 noiembrie 1893 în funcția de copist. De la 1 februarie 1896 a fost avansat redactor, iar din 1 iunie 1899 a fost numit sub-șef de birou. Din 16 ianuarie 1901 a deținut funcția de secretar arhivar la Consulatul General al României la Constantinopol. De la 1 aprilie 1904 a fost cancelar în cadrul Administrației Centrale a Ministerului Afacerilor Străine până la 1 mai 1904 când a fost detașat la Consulatul General din Salonic de unde a fost transferat la Constantinopol la 25 februarie 1905 pe același post de cancelar. Începând cu 6 aprilie 1905 a girat consulatul general din Constantinopol, fiind înaintat vice-consul. De la 15 septembrie 1906 a fost rechemat în Centrala Ministerului, funcționând ca vice-consul cu retribuția de cancelar și din 1 septembrie 1911 a fost numit vice-consul pe lângă consulatul general de la Budapesta. În 1 aprilie 1912 a fost transferat în postul de consul la Ianina în locul lui Sebastian Greceanu mutat la Ismail. A rămas în acest post până în 1 octombrie 1913 când a fost trimis consul la Monastir. La sfârșitul anului 1915, când Monastirul a fost ocupat de către trupele bulgare, s-a întors în Centrala Ministerului. Din 1 octombrie 1918 a fost avansat consul general în Administrația Centrală a Ministerului Afacerilor Străine. La 1 decembrie 1920 a fost numit consul al României la Rusciuk până în data de 1 martie 1927 când a fost rechemat în Administrația Centrală. Începând cu 1 iulie 1928 a fost detașat provizoriu pe lângă oficiul consular din Constantinopole unde a îndeplinit funcția de gerant al respectivei reprezentanțe diplomatice. Începând cu 1 ianuarie 1930 a fost pensionat pentru limită de vârstă.

Decorații: „Steaua României în grad de Ofițer", „Coroana României în grad de Cavaler", Medalia „Avântul Țării", Medalia „Bărbăție și Credință" cl. I, „Medalia Jubiliară", „Legiunea de Onoare" în grad de Cavaler, „Ordinul Franz Jozef I" în gradul de Ofițer, „Ordinul Sfântul Sava" în grad de Comandor. [22]

Dumitru A. Mincu

[21] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar G-37, Sebastian Greceanu, nepaginat.
[22] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar P. 49 - Emanoil Pitișteanu, nepaginat.

Între 1898-1901 a avut funcția de interpret pe lângă Agenția Diplomatică a României din Sofia.[23] Din postura de vice-consul la Ianina în 1 octombrie 1913 a fost ridicat la cea de consul, înlocuindu-l pe Emanoil Pitișteanu.[24]

Curtovich Hristu

S-a născut la Galați în 10 ianuarie 1882. Era licențiat al Facultății de Drept din București. A intrat în minister pe un post de copist la 16 aprilie 1903, apoi redactor peste 3 ani, din 5 iulie 1909 sub-șef de birou, șef de birou (1 aprilie 1912). La 1 decembrie 1916 a fost numit vice-consul la Odessa până la 10 octombrie 1918 când a revenit în centrala Ministerului. De la 1 aprilie 1920 până în 1 februarie 1922 a funcționat ca și consul la Ianina. După această perioadă a revenit în Centrala Ministerului. Pe 1 ianuarie 1925 a fost trimis la Rusciuk, apoi peste un an la Vidin. Până la pensionarea sa din 1938 a ocupat oficiul de consul la Skopje și Salonic, ultima sa misiune diplomatică.[25]

BIBLIOGRAPHY

Anuarul diplomatic pe 1891, Ministerul Afacerilor Străine,1892.

Filitti Georgeta, „Alexandru Pădeanu", in Biblioteca Bucureștilor, IX, nr. 4. 2006.

Ghyca Dimitrie , *Memorii (1894-1940)*, Editura Institutul European, Iași, 2004.

Giurescu Dinu C., Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu, *Romanian Diplomacy. An Illustrated History 1862-1947*, Monitorul Oficial, București, 2010.

Monitorul Oficial, *Desbaterile Senatului*, 4 noiembrie 1904.

Țovaru Simion, *Problema Scoalei Românești din Balcani*, București 1934.

A.M.A.E, Fond Constantinopol, vol. 54.

A.M.A.E., Fond 77, Problema 16.

A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar P. 45 - Alexandru Pădeanu.

A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar G-37, Sebastian Greceanu.

A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar M. 39 - Curtovich Christu.

A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar M. 48 -Victor Mărgăritescu.

A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar P. 49 - Emanoil Pitișteanu.

[23] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar M. 48 -Victor Mărgăritescu, nepaginat, Fond 77, vol 15.

[24] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar I-13, nepaginat, A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar P. 49- Emanoil Pitișteanu, nepaginat.

[25] A.M.A.E., Fond Problema 77, Dosar M. 39 - Curtovich Christu, nepaginat.

UFOLOGY AND PALEOASTRONAUTICS IN THE CEAUȘESCU ERA: DORU DAVIDOVICI, AVIATOR AND WRITER

Narcis-Mihai Martiniuc
Research Assistant, „Gheorghe Șincai" Institute for Social Sciences, Târgu Mureș

Abstract: Ufology and paleoastronautics in the Ceaușescu Era: Doru Davidovici, aviator and writer. „Doru Davidovici (1945–1989), was an aviator and writer. Born in Romania in a Jewish family, Doru Davidovici became one of the most loved Romanian fictin writers in the 1980s. During the communist years, his books gave an unusual sense of liberty and new horizons by describing the experience of flying, and the closeness it forged – both between pilots, and between pilots and their machines. The plane is seen by Davidovici not simply as a machine that enables one to fly but as an actual character, with its own personality and almost with its own soul. His work is influenced by writers like Ray Bradbury, Radu Tudoran and Bertolt Brecht. Beside his narrative work, Doru Davidovici is known for his essay on the UFOs, <<My colleagues from the unknown>>. Here Davidovici regards, once again through his pilot eyes, the UFOs and the issues raised by their presumed existence. Doru Davidovici lost his life together with Dumitru Petra on 20 April 1989 during landing procedures while flying his MiG-21 from a training flight back home to RoAF 86th Air Base."[1]

Keywords: Ufology, Paleoastronautics, Protochronism/Dacianism, Paranormal, Literature, Ceaușescu Era.

Doru Davidovici: scurtă prezentare

Doru Davidovici deține toate ingredientele pentru a fi un personaj legendar și aproape un erou modern pentru România din epoca Ceaușescu; mai mult, dispariția lui tragică într-un accident aviatic poate contribui și ea la acest traseu ce ține de o viață ieșită din comun.

Ceea ce ne interesează la biografia lui Doru Davidovici este contactul lui cu ozenistica (sau cu ufologia, depinde de terminologia pe care vrem să o folosim), cunoștințele dobândite de el în acest areal și felul în care a promovat aceste idei în mediul cultural românesc din România socialistă a anilor '70-'80.

În acest studiu nu vom încerca să emitem „judecăți de valoare" asupra ufologiei – văzută de unii drept o pseudoștiință; ne vom permite totuși să emitem puncte de vedere personale asupra acestui domeniu extrem de controversat, atunci când el nu face parte din folclorul urban mondial[2]; de asemenea, ne vom permite să analizăm și fenomenul „paleoastronauticii"[3] – mai

[1] Cf. https://en.wikipedia.org/wiki/Doru_Davidovici [accesat 01.12.2022].

[2] Credința în „obiecte zburătoare neidentificate" și în „extratereștri" și-a avut epoca de glorie tocmai în perioada în care activează și Davidovici în România: anii '70-'80 ai secolului trecut. Impactul acestor „credințe" în mase a cunoscut fluctuații zonale importante; sunt cazuri în care ufologia a cunoscut o curbă ascendentă mult mai accentuată decât oricare din religiile tradiționale, mai ales în S.U.A. După anii 1990 și în primele două decenii din noul mileniu se constată o relativă stagnare a preocupărilor „serioase" privind extratereștri. De asemenea, așa-zisele „apariții" devin din ce în ce mai rare cu cât mijloacele de captare/interceptare a imaginilor devin mai performante (n.n.).

ales în cazul particular al României, dar nu numai – unde după 1990 constatăm o stranie simbioză cu ideile protocronismului ceaușist.

„Doru Davidovici (n. 6 iulie 1945, București, România – d. 20 aprilie 1989, Ștefan cel Mare, Călărași, România) a fost un aviator și scriitor român de origine evreiască. A fost unul dintre cei mai cunoscuți piloți români de după 1945, în anii '80 devenind unul dintre cei mai iubiți scriitori, cărțile sale creând un sens neobișnuit de libertate în perioada comunistă. Davidovici a fost influențat de operele scriitorilor Ray Bradbury, Radu Tudoran și Bertolt Brecht. Datorită cărților sale, a profesiei, dar și a modului în care a trecut în neființă, a fost deseori comparat cu Antoine de Saint-Exupéry. Tatăl lui, Paul Davidovici, provenea dintr-o familie de evrei săraci. A terminat dreptul la Iași unde l-a avut ca profesor pe Matei B. Cantacuzino, devenind jurist. A fost printre primii diplomați români trimiși în 1948 pentru a înființa Legația română în Israel, după care a revenit în țară. Mama, Etti (născută Benchas), a fost educatoare și traducătoare. Cunoștea câteva limbi străine, ultimul ei serviciu fiind la Agerpres unde traducea din germană.

Doru Davidovici a absolvit Școala Superioară de Ofițeri Activi de Aviație în anul 1967 cu gradul de locotenent și al Academiei Militare în perioada 1977-1979. A fost pilot, comandant de patrulă și de escadrilă în Regimentul 86 Aviație vânătoare, inspector pentru aviația de vânătoare în Comandamentul Aviației Militare între1981-1986. A devenit instructor cu întrebuințarea în luptă a aviației în Regimentul 86 Aviație vânătoare în perioada 1986-1989.

În după-amiaza zilei de 20 aprilie 1989, Doru Davidovici a zburat pentru ultima oară. În al șaselea zbor din acea zi, avionul MIG-21, pilotat de Davidovici împreună cu elevul său, locotenentul major Dumitru Petra, s-a prăbușit de la 1000 de metri, din motive necunoscute, la revenirea dintr-un zbor de antrenament. Locul prăbușirii este la 44°23'4,04"N 27°36'9,51"E, fiind marcat cu o movilă de pietre. A avut doi copii. Sora lui este scriitoarea Victoria Dragu-Dimitriu."[4]

Un prim pericol în interpretarea și receptarea cărților lui Davidovici ar fi de a nu face distincția necesară – și fundamentală – între literatura de tip SF și ufologie/ozenistică sau, deseori, paleoastronautică, mai ales că avem de-a face cu un scriitor care a excelat în fiecare din aceste două domenii.

Un al doilea pericol ar fi „dogmatismul" și convingerile ferme care-l pot situa pe cititor de o parte sau de cealaltă a baricadei în tot ceea ce ține de „farfuriile zburătoare", „cosmonauții intergalactici din preistorie și din antichitate" sau de „extratereștrii contemporani". Toate aceste domenii formează convingeri și deprinderi asemănătoare celor din domeniul vieții religioase.

Literatură, extratereștrii și paleoastronauți

H.G. Wells a fost cu siguranță un precursor de marcă al ufologiei; chiar dacă a scris literatură SF el are meritul de a fi introdus în literatura de masă pe extratereștrii „marțieni".[5] Totuși, încă nu putem vorbi de extaterestrul strâns legat de farfuria sa zburătoare după modelul

[3] „Paleoastronautica" – sau „Teoria Astronautului Antic" – a fost o teorie popularizată în România odată cu primele traduceri SF, existând totuși o delimitare clară între ficțiune și „realitatea" vizitelor extraterestre pe Pământ, inclusiv a intervențiilor „ființelor din Univers" asupra omului în geneza și devenirea lui. Paleoastronautica se va combina cu tema „farfuriei zburătoare" și cu alte „întâmplări inexplicabile" și va cunoaște o adevărată explozie în literatură după 1990 (n.n.).

[4] Cornel Marandiuc, „*Și aterizăm cuminți cu soarele în față*...", Azbest Publishing (2014): https://ro.wikipedia.org/wiki/DoruDavidovici [accesat 02.12.2022].

[5] Jules Verne cu al său „De la Pământ la Lună", deși vorbește despre posibilitățile călătoriilor spațiale experimentează un alt gen de ficțiune. Marțianul și mașinăriile cu care el invadează Anglia în „Războiul Lumilor" a lui H. G. Wells sunt precursoarele OZN-urilor moderne (n.n.).

pământeanului călător cu autoturismul personal sau, cu și mai mult timp în umă, de cavalerul ce face corp comun cu al său cal; pentru asta va trebui să așteptăm sfârșitul celei de-a doua conflagrații mondiale.[6]

Totuși, „marțienii" nu sunt invenția lui Wells: „primul SF a cărui acțiune se petrece pe Marte pare a fi „Across the Zodiac: The Story of a Wrecked Record" (1880) de Percy Greg, o carte care tratează problema unui război civil marțian. Alt roman marțian, de data aceasta despre marțieni binevoitori care vin pe Pământ pentru a oferi omenirii beneficiile cunoașterii lor avansate, a fost publicat în 1897 de Kurd Lasswitz și se intitulează „Auf Zwei Planeten". Cartea nu a fost tradusă până în 1971, astfel încât nu poate să-l fi influențat pe Wells, deși descrie un Marte influențat de ideile lui Percival Lowell. Printre alte exemple se numără „Mr. Stranger's Sealed Packet" (1889) a cărui acțiune se petrece pe Marte, „Journey to Mars" (1894) de Gustavus W. Popes și „Pharaoh's Broker" de Ellsworth Douglas, în acesta din urmă protagonistul întâlnind o civilizație egipteană pe Marte care, deși a evoluat în paralel cu cea pământeană, a făcut-o într-un mod oarecum independent".[7]

Ficțiunea ce are la bază extratereștrii prezentați ca având determinări tehniciste și mentalități de acest tip este mult mai veche: „Micromégas" (1752) a lui Voltaire cuprindea doi extratereștri, de pe Saturn și Sirius, care sunt uriași și vizitează Pământul din curiozitate. La început, ei socotesc planeta ca fiind nelocuită, din cauza diferenței de mărime dintre ei și pământeni. Când descoperă viziunile geocentrice ale filozofilor pământeni, ei se amuză de importanța pe care și-o acordă pământenii în raport cu ființe mult mai mari din univers, cum ar fi ei doi. În 1892, clericul australian Robert Potter a publicat la Londra „The Germ Growers". Textul descrie o invazie sub acoperire a extratereștrilor care iau aparența unor ființe umane și încearcă să declanșeze o boală virulentă care să-i ajute să cucerească planeta. Deoarece textul nu a cunoscut o largă răspândire, romanul de succes al lui Wells este considerat în general a sta la baza poveștilor despre invazii extraterestre."[8]

Cel mult un subiect de știri sau tabloid în zilele noastre, extraterestrul și-a trăit perioada sa de glorie între anii 1947 – cca.1990. A fost o perioadă aproape „eroică" în care demarcația dintre „aparițiile" obiectelor zburătoare neidentificate, cazurile fabuloase de „răpiri" sau de „contacte de gradul III" din ziare sau de la știri și literatura SF a devenit din ce în ce mai subțire și mai opacă.

Anii '50 asistă la nașterea multor fenomene de masă cu origini în „farfuria zburătoare" și care au creat – destul de rapid – tendințe și mode pentru cultura de masă, o literatură aproape dogmatică și chiar religii noi, dintre care cea mai cunoscută este scientologia – însă toate aceste fenomene au origini mai vechi și cunosc transformări și simbioze dintre cele mai surprinzătoare.

[6] În tot acest timp omenirea – mai curând civilizația occidentală – a avut alte preocupări decât aceea de a simți și experimente prezența extratereștrilor: două conflagrații mondiale pustiitoare, recesiune economică, criză economică de amploare, etc.

[7] *Gary Westfahl, „Space and Beyond", Greenwood Publishing Groups (2000:38), cf.* https://ro.wikipedia.org/wiki/R%C4%83zboiul_lumilor [accesat 11.12.2022].

[8] John L. Flynn, „War of the Worlds: From Wells to Spielberg", Galactic Books (2005): 18-19; Karl S. Guthke, „The Last Frontier: Imagining Other Worlds from the Copernican Revolution to Modern Fiction", Cornell University Press (1990): 301-304, *ibidem*. Subiectul „marțianului" va rămâne în atenția scriitorilor de ficțiune din prima decadă a secolului al XX-lea. Americanul Edgar Rice Burroughs, cunoscut mai mult ca fiind creatorul lui „Tarzan" de mai târziu, va scrie în 1912 „Prințesa marțiană".

Ufologia – sau ozenistica, dacă ar fi să păstrăm ortografia limbii române chiar şi pentru o definiţie venită din limba engleză – este un domeniu relativ nou, apărut brusc după cel de-al doilea război mondial şi care-şi are originile în S.U.A.[9]

Ufologia în Epoca Ceauşescu: Doru Davidovici

În România socialistă relatările despre ozn-uri sau extratereştri s-au îmbinat încă de la începuturi cu literatura SF; de fapt acest procesc nu este specific doar României.[10] Putem vorbi astfel despre „prima epocă de aur a ştiinţifico-fantasticului" – sfârşitul anilor '30 – începutul anilor '50 – cu reprezentaţi ca Isaac Asimov, Arthur C. Clarcke, Alfred Bester, etc - după care urmează „New Wave" din anii 1960 – 1970.[11]

Primele creaţii SF din România urmează modelul creaţiilor literare de acelaşi fel din spaţiul sovietic. Există însă un important decalaj faţă de occident în ceea ce priveşte receptarea extratereştrilor ca aparţinând unui domeniu non-ficţional şi ca realitate acceptabilă; dacă în America, Europa de Vest şi chiar parţial URSS – în ultimul caz în anumite cercuri destul de largi – ficţiunea ar fi putut să redea şi un anumit tip de realitate mai mult sau mai puţin ocultată, în România credem că primii ufologi pe deplin dedicaţi fenomenului - în paralel cu literatura SF – apar odată cu regimul Ceauşescu, mai ales odată cu relativa destindere şi deschidere culturală spre occident din anul 1968.

Bineînţeles, nu putem să omitem nici primele încercări de science-fiction româneşti care par a fi independente de fenomenul ozn, cu atât mai mult cu cât ufologii români vor să lase întotdeauna impresia că ei nu scriu literatură ci afirmă realităţi – asta chiar dacă, cum ar fi cazul lui Doru Davidovici, se slujesc de metodele şi tehnicile de scriere ale unui roman SF.

„Lumi galactice" este cea mai interesantă carte din România ceauşistă care tratează fenomenul ozenistic şi „problema" extratereştrilor; în plus, se doreşte a fi un studiu complet asupra fenomenului – iar în mare parte chiar reuşeşte în acest efort: „cartea de faţă a strâns aproape tot ce s-a afirmat mai interesant asupra aşa-numitelor <<obiecte zburătoare neidentificate>>. A selecţionat cazurile cele mai caracteristice. A adăugat noutăţi. Le-a atribuit singurul statut real pe care îl au deocamndată poate:simple ştiri!"[12]

Doru Davidovici îşi deschide cartea într-un mod direct şi tranşant: „cartea reprezintă punctul meu de vedere, ca pilot de vânătoare, asupra unui fenomen straniu, consemnat din timpuri vechi ale istoriei noastre, uitat, transmis ezoteric, luat în râs, denigrat, eludat, reimpus de observaţii uneori mai precise, mai calificate, mai apropiate de realitatea obiectivă, alteori fanteziste, incredibile – fenomenul OZN [...] cartea nu are pretenţia de a proclama un adevăr absolut, ci emite, simplu, o părere".[13] Reţinem două concepte: „pilot de vânătoare" şi „ezoterism" care par a nu avea prea multe în comun; primul este un termen ce descrie un fapt tehnic iar cel de-al doilea operează cu concepte ce ţin în cea mai mare parte de domeniul

[9] Ne referim strict la apariţia fenomenului în sine; evoluţiile ulterioare ale ufologiei care-şi caută origini în trecutul îndepărtat al omenirii şi urmăreşte pas cu pas, aproape dogmatic, vizitele extratereştrilor şi contactele lor cu pământenii – toate aceste dezvoltări – sunt interpretări ulterioare ale unor date ce ţin de arheologie, religie, cultură, etc; originile lor nu sunt mai vechi de începuturile celui de-al doilea război mondial decât cel mult ca alegorii şi ca pionierat a literaturii SF (n.n.).

[10] În romanul „The Puppet Masters" din 1951 a lui Robert A. Heinlein agenţi secreţi americani se luptă cu invadatori sub formă de paraziţi veniţi din spaţiul cosmic. Cf. R.A. Heinlein, „The Puppet Masters – Mânuitorii de Zombi", Antet (1994).

[11] Cf. Claude Lalumière, „Fear of Fiction:Campbell's World and Other Obsolete Paradigms", Infinity Plus (2002): https://en.wikipedia.org/wiki/Golden_Age_of_Science_Fiction [accesat 11.12.2022].

[12] Alexandru Mironov în Doru Davidovici, „Lumi galactice",Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică (1986):4.

[13] Doru Davidovici, „Argument",în *ibidem*:5.

religiosului, al inițierii spirituale. Autorul lasă impresia că leagă fenomenul OZN – unul pur tehnic, ce ține, oricum ai lua-o, de ideea de „cer", „spațiu" – de inițieri străvechi: este ca și când cei vechi ar fi ocultat ideea de „astronaut străvechi" prin scrieri ce par a fi doar aparent religioase, tocmai în ideea de a „ascunde adevărul" de ochiul profan.

Unul din cele mai frumoase - și mai stranii – fragmente din cartea „Lumi galactice" este cel al „statuii" și care trimite spre paleoastronautică și civilizații vechi dispărute dar mult mai avansate decât lumea de astăzi: „ O singură dată mi s-a întâmplat să ating un lucru efectiv de neatins, în urmă cu mulți ani, după o noapte de zbor, când unul din camarazii de regiment m-a invitat la el. Nu puteam dormi, și nici el nu putea să doarmă, am vorbit despre o grămadă de lucruri, avioane, cum ai aterizat, bine, și eu am aterizat bine, ai văzut ce aiurea bătea proiectorul de fund – cam ce vorbesc piloții după zboruri de noapte, când sunt între ei și nu pot dormi. Pe urmă camaradul meu a spus: să-ți arăt o chestie formidabilă, cam ce chestie formidabilă poți să-mi arăți – am zis – singurele chestii formidabile se întâmplă în aer. Aiurea, a spus prietenul meu, pe etajeră era o statuetă, s-a ridicat, a luat-o, mi-a atins statueta aceea. Țineam în mână o femeie din bronz negru-verde, lustruit, ca acoperit cu o crustă sticloasă foarte fină. O femeie tânără, frumoasă, drapată într-un fel de togă până la genunchi, îi ieșeau picioarele lungi de sub toga aceea. Ce vezi așa formidabil, am întrebat, e frumoasă, cred că e și veche, după cum arată, dar ce e așa formidabil în ea? Mai curând stranie, ce anume – a vrut prietenul meu să știe – ce anume e straniu la ea? O răsuceam în mână, nu știam ce să răspund. Cam totul, am spus, ea în sine e frumoasă, dar nu se potrivește. E ceva ce nu se potrivește. Poate pentru că e o tânără doamnă veche. Și Venus din Milo e e veche, a răspuns prietenul meu, dar ea se potrivește. Și Victoria de la Samotrace, și toate Afroditele astea, care sunt foarte vechi, dar se potrivesc atât de bine. N-au nimic straniu. Câți ani îi dai tipei ăsteia, m-a întrebat. Am ridicat din umeri, două, am spus, trei, poate patru sute de ani. Niciodată n-am putut aprecia ca lumea vârsta femeilor. Priveam mai atent, femeia aceea era foarte frumoasă, și foarte fin cizelată, și bronzul acela nu mai părea chiar bronz. Am lovit cu unghia, și nu suna a bronz. Nu vibra, cum vibrează statuetele din bronz. Parcă loveam cu unghia în ceva amorf, cretă. Era doar rece ca bronzul: și începeam să simt că e ceva în neregulă cu statueta aceea, și ce spun acum nu e literatură, s-a întâmplat cu adevărat. Câteva sute bune de milioane de ani, a spus camaradul meu, și nici n-am înțeles de la început. Am pus doar femeia din metal pe masă, și atunci prietenul meu a spus cum a găsit tatăl lui statuia în mina din Apuseni, nu ascunsă acolo, nu sub pietre, ci cuprinsă în strat – a dat cu pickhamerul peste ea, și când a scos-o a rămas tiparul lucios în rocă, așa cum roca se formase în jurul statuetei. Uită-te atent, a spus, și când m-am uitat atent am văzut, femeia aceea avea câte șase degete la mâini și la picioare. Și postamentul era foarte mic, și cu toate astea statuia stătea dreaptă, nu se răsturna. Trebuia înclinată mult, să se răstoarne. Mai târiu femeia de bronz a dispărut, camaradul meu spunea că i-a fost furată, am ridicat din umeri, atunci nu ne impresionau grozav femeile vechi de sute de milioane de ani, și era ilogic, istoria începea la Sumer, în urmă cu o sută douăzeci de veacuri – limpede, nu? Ne interesau avioanele noastre din aluminiu scânteietor și ce făceam noi în avioanele acelea. Pe urmă a fost chiar prea târziu, camaradul meu a murit într-un accident de avion, și ce mi-a rămas a fost senzația aceea de bronz rece, care nici măcar nu era bronz. Și regretul inutil că n-am știut. Și fiorul că măcar am avut în mână. A fost o poveste la fel de hotărâtoare ca cea de mai târziu, când am văzut OZN-ul meu. Iar cei mai mulți, care au aflat povestea cu statueta, au spus: <<Imposibil. Nu se poate. Așa ceva nu se poate...>>.[14] Este poate cel mai straniu și misterios text scris de Davidovici, mai ales că-și arogă pretenția de autenticitate, de experiență personală și de adevăr greu de acceptat în mod obișnuit.

[14] D. Davidovici, *ibidem*:13-15.

”Lumi galactice” este o carte ce strânge dovezi care vor să certifice existența OZN-urilor și care este scrisă într-un stil aproape identic cu cel ce caracterizează literatura de anticipație, adică SF-ul de calitate. Autorul nu este nicio clipă perturbat de la misiunea sa: cea de a dovedi existența altor lumi în cosmos; ca atare, lipsește orice referință la lucrări serioase și la autori consacrați ce combat teoria ufologică la modul științific acceptat în lumea științifică internațională din epoca noastră.[15]

Exemplele culese de Davidovici provin aproape în exclusivitate din mediul american; pe locul al doilea se situează dovezile culese din URSS – însă dacă exemplele americane sunt destul de recente (raportate la anul 1986, cel al apariției cărții) cele sovietice se opresc undeva pe la mijlocul anilor '60.

Autorul vede aproape peste tot la vechile civilizații urme ale trecerii și implicării „Astronautului Galactic” în evoluția umanității: „au trebuit să treacă aproape două sute de ani pentru ca așa-numitele (așa interpretatele!) păsări rituale, descoperite în mormintele egiptene din secolele X-XII î.e.n., să se dovedească a fi, practic, machete, și încă machete zburătoare – ale unor aparate ce nu se deosebesc mult de avionul meu cu aripă delta [...] a fost necesar să avem cosmonauții noștri ca să ne întrebăm dacă gravuri în stâncă, desene rupestre din Fergana, Tassili, Nazca, statuetele Dogu din Japonia, imensele capete olmece din La Venta, nu reprezintă vrăjitori, șamani în costume de ceremonie – ci astronauți în costume de protecție.”[16]

După o trecere în forță prin toate dovezile existente la nivel planetar și care argumentează că „extratereștrii” au vizitat pământul atunci când omul încă nici nu exista, Davidovici trece la domeniul său favorit: zborul. După o logică obișnuită deja, găsește peste tot – acum din preistoria omenirii până înspre antichitatea veche – dovezi ale „oamenilor zburători”. Nu puteau să lipsească de aici celebrele desene de la Nazca, însă elementul forte, de nezdruncinat, sunt „vimaanele” din textele sanscrite.[17]

O minimă analiză lucidă asupra fenomenului OZN o găsim în capitolul „Ce ar putea fi și ce n-ar putea fi OZN-urile”.[18] Evident, nimic nu poate bloca sau cel puțin pune într-o discuție serioasă incontestabila existență a „farfuriilor zburătoare” și a „colegilor veniți din necunoscut”.

Un capitol bine scris – din perspectiva pilotului – este cel care încearcă să găsească răspunsuri asupra modului de propulsie folosit de OZN-uri și a metodelor de navigație, urmată de descrierea fizică a diferitelor tipologii și rase de extratereștri.

Cartea nu putea, bineînțeles, lăsa deoparte atractivul „mister” al „Triunghiului Bermudelor”: tot ce se întâmplă aici se datorează „vizitatorilor din spațiu”.

Ultimul capitol este cel mai interesant: Davidovici aduce argumente pro și contra pentru un posibil dar în acelai timp aleatoriu contact cu civilizațiile extraterestre.

Concluzii

[15] Lucru cu atât mai curios cu cât cartea a apărut în plină epocă Ceaușescu; nu este însă singurul exemplu de acest fel. Se pare că ozenistica nu a deranjat prea mult regimul comunist, atâta timp cât nu reprezenta o amenințare directă; putem avea aici și o dovadă a faptului că cei din fruntea PCR nu prea luau în serios astfel de probleme; era vorba de un domeniu ce efectiv nu le aparținea. Totuși, ideile occidentale au putut fi difuzate înspre lagărul socialist și pe această cale: ca exemplu, filmul american „Hangar 18” (1980) s-a difuzat în plin regim Ceaușescu (n.n.).

[16] D. Davidovici, *ibidem*:17-18.

[17] Cf. *ibidem*:26-40.

[18] Aici apar pentru prima dată dovezi din România despre „ceea ce ar putea fi” OZN-urile – interesul se îndreaptă spre celebrele lumini de deasupra pădurii Hoia-Baciu din zona Clujului; „ceea ce n-ar purtea fi” obiectele zburătoare neidentificate ține aproape de domeniul hilarului: baloane, avioane văzute în unghiuri ciudate, etc. Oricum, concluzia capitolului este că „cel mai mare și vizibil OZN” este însăși Luna.

Nu ne-am propus să facem o istorie a întregului fenomen OZN – asta ar fi necesitat sute de pagini și o documentație cât pentru un tratat. De asemenea, urmărirea literaturii din epoca Ceaușescu axată pe extratereștri necesită o investigație mult mai amplă.

Dacă România lui Nicolae Ceaușescu a văzut dezvoltarea literaturii SF și nașterea ufologiei, tot ea a cunoscut și afirmarea în forță a protocronismului. Totuși, măcar de un singur păcat nu putem acuza regimul Ceaușescu: de strania combinație dintre protocronism, ufologie și paleoastronautică care a marcat epoca post-Ceaușescu din România. Cu atât mai grav totuși, după 1990 România cunoaște un reflex post-comunist cu origini în aceeași fostă epocă: acum asistăm la nașterea dacilor extratereștri, a centrelor energetice din munții Bucegi, avem OZN-uri și câmpuri energetice care vorbesc despre arcul munților Carpați ca despre un loc ales de astronauții din antichitate ca fiind unul din centrele nodale ale lumii și care ar comunica într-un mod tehnic superior și magic cu Tibetul și Egiptul antic.

Întreg acest edificiu stufos este efectul post-comunist la care a ajuns acea exagerată istorie a dacilor din anii 1970 – 1990, manipulată acum la cote noi de către unii foști scriitori de SF din Epoca Ceaușescu la care se adăugă foști scriitori de literatură pseudo-istorică de factură protocronistă.[19]

Demonstrația noastră în favoarea existenței unei literaturi de calitate dedicată fenomenului OZN în epoca Ceaușescu a avut la bază un singur nume – Doru Davidovici – și o singură carte – „Lumi galactice", lucrare apărută în anul 1986. Lucrarea este una valoroasă și – amănunt impresionant pentru acea vreme – la zi în ceea ce privește fenomenul în sine împreună cu amănuntele conexe acestuia.

Doru Davidovici este cunoscut mai ales pentru literatura SF, domeniu unde a scris romane de succes, cu personaje cosmopolite, de multe ori învățate cu un habit și cu un mod de viață monden, aspecte ce nu caracterizau România socialistă decât cel mult la o parte din elita PCR-ului.

Un roman interesant - și care pare o fi un fel de „oglindă" la „Lumi galactice" – este „Zeița de Oricalc". Cu toate că este integrat pe deplin literaturii de anticipație, unele amănunte – ca și structura de bază a cărții – duc spre un anumit tip de rezumat la „Lumi galactice", și încă unul apărut anterior ultimei cărți. Întreaga experiență complexă a umanității din lucrarea dedicată extratereștrilor capătă dimensiuni personale în „Zeița de Oricalc": autorul însuși experimentează cât se poate de real contactul cu un anumit tip de civilizație extraterestră. Rămâne la latitudinea cititorului să hotărască dacă ceea ce a citit este ficțiune pură sau din contră, avem de-a face cu o mărturisire intimă a unor lucruri de nespus.

[19] Amintim aici doar cartea lui Ion Țugui „Șapte ani apocaliptici". Noul „dacism" a reușit să producă – mai ales în ultimii zece ani ai secolului XX – o doctrină halucinantă. În primele două decenii ale acestui secol internetul a amplificat enorm acest fenomen (n.n.).

POLITICAL LIBERALISM IN PRAHOVA COUNTY IN THE PERIOD 1928-1938

Vasile-Virgil Coman
PhD, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: In November 1928, the National-Liberal Party, in an acute crisis of popularity and feeling the urgent need for an internal restoration, entered a long period of opposition. P.N.L. remained, between the years 1928-1933, the main force of the anti-government opposition, the essential problems for the party's leadership were ideological and programmatic relaunch, organizational restoration and consolidation. Relatively modest results were recorded by the liberals in Prahova county in the local elections, from February 5 to March 14, 1930, organized by the national-peasant administration of the prefect of St. Popescu-Filutza. Following the elections for the County Council, on February 5, 1930, the liberal candidates obtained 18,692 votes (27.3%) compared to the 44,733 (65.16%) registered by the government list. The National-Liberals thus received 10 mandates county councilor out of the 36 elected. The local elections held on February 17-26, 1930 for the rural commune councils were also dominated by the government. The liberal candidates received only about half of the votes obtained by the nationalist-peasants, thus out of the 46,601 votes validly cast, P.N.L. gathered 14,046 (496 councilors), and P.N.Ţ., 29,697 votes (1629 councilors). At the general elections in Prahova County, from December 1937, 12 lists of candidates were entered in the Assembly of Deputies. The expression of the vote produced a dispersion, much wider than in the past, of the parliamentary mandates. In order to increase its chances of success in the elections, the government concluded electoral alliances with the Nationalist-Democratic Party, the German Party and the Romanian Front, forces that belonged to the political right, the last one even having an anti-democratic character. P.N.L. list led by Eng. Petre Bejan gathered 23,276 votes (28.6%) in the Chamber of Deputies, placing in second place, a short distance behind that of P.N.Ţ. (28.95%). It was for the first but also the last time, in the interwar period, when, in Prahova county, P.N.L lost the parliamentary elections while in power.If in the Senate the government cartel gathered the majority, thus obtaining all the mandates, in the Assembly of Deputies the mandates were divided equally with the opposition. Due to the fact that at the national level, Gh. Tătărescu's cabinet could not reach the threshold of 40% of the votes cast, Carol II decided to appoint a cabinet led by Octavian Goga. The new government, following the king's decision to dissolve the Parliament established in December 1937, announced the new elections for the period March 2-17, 1938. On February 10, 1938, Carol II established the government of patriarch Miron Cristea, which marked the end of the democratic regime in Romania, regime based on the existence of pluripartyism. Among the first measures to consolidate the new regime was the decree-law of March 30, 1938 regarding the dissolution of all associations, groups and parties that existed in Romania at that time.

Keywords: National Liberal Party, interwar period , electoral elections, Prahova County, electoral score

Se aducea la cunoștința cetățenilor în luna decembrie a anului 1927 că în conformitate cu articolul 15 din legea electorală și articolul 158 din pentru unificarea admnistrativă s-a realizat revizuirea listelor electorale și spre a a se evita omisiuni, toți acei care îndeplinesc condițiile legi, au împlinit 21 de ani, snt români și au domiciliul în orașul Ploioești de cel puțin un an și cei ce și-au schimbat domiciliul sau oricare alte nepotriviri de nume, sunt rugați a se înscrie în aceste

liste până la 1 ianuarie 1928. De la 1 ianaurie 1928, listeele electorale se vor afișa, pentru cei care consideră cu au fost îndreptățiți să facă contestații, să se poate adresa judecătoriilor de ocoale până la 1 februarie 1928.

În noiembrie 1928, Partidul Naţional-Liberal, aflat într-o accentuată criză de popularitate şi simţind nevoia stringentă a unei refaceri interne, intra într-o lungă perioadă de opoziţie. P.N.L. a rămas, între anii 1928-1933, principala forţă a opoziţiei antiguvernamentale, problemele esenţiale pentru conducerea partidului erau relansarea ideologică şi programatică, refacerea şi consolidarea organizatorică[1].

Organizaţia P.N.L. Prahova a intrat în primii ani de opoziţie într-o stare care exprima probleme dificile decât acelea ce existau la nivelul întregului partid, consecinţă a dizidenţei provocate de Ion Ionescu-Quintus cu un an înainte. Dezbinarea din rândurile liberale a fost principala cauză a drasticei înfrângeri suferite de candidaţii P.N.L. Prahova, în alegerile parlamentare din decembrie 1928. În alegerile parlamentare desfăşurate între 12 şi 19 decembrie 1928 listele depuse de organizaţia P.N.L. Prahova au obţinut 6418 voturi (10,12%) la Cameră şi 3489 voturi (12,41%) la Senat, la rândul lor, listele P.N.L.-Quintus obţineau 3232 voturi (5,09%) la Cameră şi 1347 (4,8%) voturi la Senat. Unitatea celor două liste la Cameră ar fi permis obţinerea a cel puţin unui mandat, în condiţiile în care Partidul Ţărănesc condus de Cristel Ceauşoglu a obţinut un loc la Cameră, cu 5.593 voturi (8,82%)[2], pentru prima oară, după mai bine de o jumătate de secol, liberalismul prahovean nu avea niciun reprezentant în Parlament.

Rezultate relativ modeste au fost înregistrate de către liberalii prahoveni şi în alegerile locale, din perioada 5 februarie-14 martie 1930, organizate de către administraţia naţional-ţărănistă a prefectului Şt. Popescu-Filutză. În urma alegerilor pentru Consiliul Judeţean, din ziua de 5 februarie 1930, candidaţii liberali au obţinut 18.692 voturi (27,3%) faţă de cele 44.733 (65,16%) înregistrate de către lista guvernamentală. Naţional-liberalii primeau astfel 10 mandate de consilier judeţean din cele 36 alese. Alegerile locale organizate în zilele de 17-26 februarie 1930 pentru consiliile comunelor rurale au fost, de asemenea, dominate de guvernamentali. Candidaţii liberali n-au întrunit decât circa jumătate din voturile obţinute de naţional-ţărăniști, astfel din cele 46.601 voturi valabil exprimate, P.N.L. întrunea 14.046 (496 consilieri), iar P.N.Ţ., 29.697 voturi (1629 consilieri). În alegerile pentru consiliile comunelor urbane au fost înscrişi 26.899 de alegători (19.586 la Ploieşti) dintre care au votat un număr relativ scăzut (15.165- 56,37%), absenteismul cel mai ridicat s-a înregistrat la Ploieşti – 9962 alegători (50,86%). Opoziţia naţional-liberală a obţinut de această dată rezultate mai bune, astfel, erau obţinute 5185 voturi (faţă de cele 8002 ale guvernamentalilor) cele mai mult la Ploieşti (3377), Câmpina, Vălenii de Munte, Filipeşti, Sinaia. P.N.L. dobândea 48 mandate în consiliile comunelor urbane, dintre care 13 erau pentru comuna Ploieşti – faţă de cele 75 ale P.N.Ţ[3]. Preşedintele Partidului Naţional-Liberal din judeţul Prahova, Dem. I. Nicolaescu, într-un manifest către cetăţenii alegători din oraşul Vălenii de Munte, îi înştiinţează că pentru alegerile de Consiliu Comunal, lista P.N.L. este aceea care are în fruntea ei pe N. Gheorghiu şi poartă ca semn electoral o cruce[4]. De asemenea mai precizează că dl. Constantin Papazol nu face parte din partid, din care a fost exclus şi că a depus o listă cu semnul P.N.L., o linie dreaptă în picioare.

---

[1] Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Partidele politice din România (1862-1994), Enciclopedie,* Bucureşti, Editura Mediaprint, 1995.

[2] „Monitorul Oficial", nr. 283 din 19 decembrie 1928, p. 10706-10707.

[3] Costin Vrânceanu, *O istorie a liberalismului politic în Prahova. 1875-1948,* Ploieşti, Editura Ploieşti-Mileniul III, 2007, pp. 93-94.

[4] Arhivele Naţionale, Serviciul Judeţean Prahova, Fond P.N.L Organizaţia Vălenii de Munte, dosar 1/1926-1929, f.7.

Lista membrilor P.N.L. din Vălenii de Munte care participau la alegerile pentru Consiliul Comunal era formată din: Niculai Gheorghiu, avocat, fost pretor; I. Ghiţescu, preşedintele corporaţiei meseriaşilor; Dem. Butoiu, proprietar; Niculai Tătaru, invalid de război, meseriaş; Ion. I. Dinescu, comerciant; Ion Lăzăroiu, comerciant; Ion Iordăchescu proprietar, Matei Preda, tâmplar, Alex. Liţa, contabil; Ilie Petrache Panait, agricultor, Alex Dumitrescu proprietar; Alex. Popescu, cizmar; Niculai Morcovescu, pensionar; Alex. Drugescu, preşedintele Societăţii Demobilizaţilor; Ştefan Aldea tâmplar; Dumitru Rădoiu, comerciant[5]. Dem. I. Nicolaescu, preşedintele P.N.L. din Prahova, afirmă că Partidul Naţional Ţărănesc, *„prin făgăduieli mincinoase făcute timp de 10 ani de opoziţie, a izbutit să capete popularitate în toate straturile sociale. Adus apoi la guvern pentru a fi pus la încercare, a înşelat aşteptările tuturor acelor care îşi puseseră mari nădejdi în priceperea şi buna lui credinţă. Promisese în opoziţie micşorarea impozitelor pentru ca venind la guvern, să le mărească pe cele vechi şi să aşeze şi altele noui. Toate clasele sociale, dar mai ales orăşenii, gem azi sub povara impozitelor"*[6]. Din partea P.N.L. s-a depus o reclamaţie la Chestura Poliţiei Ploieşti, semnată de C. Ceruleanu, candidat pentru municipiul Ploieşti din 14 martie 1930 în care se arată că autorităţile poliţieneşti împreună cu agenţii Partidului Naţional-Ţărănesc *„au început a teroriza pe cetăţenii acestui oraş"* [7].

Revenirea lui Carol al II-lea la 8 iunie 1930 a avut asupra P.N.L. pronunţate consecinţe negative, pe de o parte pentru că îndepărta tot mai mult partidul de putere, datorită atitudinii consecvent anticarliste de până atunci, pe de altă parte, pentru că dezbina partidul prin disidenţa lui Gh. Brătianu, cel care se declarase de acord cu revenirea prinţului Carol.

Iniţiativa profesorului Gh. Brătianu, partid numit de acum încolo liberal-„georgist", a găsit adepţi şi printre fruntaşii liberalismului prahovean, cei mai mulţi provenind din gruparea lui Ion Ionescu-Quintus. La 6 iulie 1930, sub preşedinţia lui Gh. Brătianu, se desfăşurau la Ploieşti lucrările de constituire a primei organizaţii liberal-„georgiste". Adunarea a ales Comitetul Executiv al noului partid din care făcea parte N. Constantinescu-Bordeni, Gogu Fotescu, Spirea Sorescu, C. Ionescu-Lungu, Dim. Dumitrescu. Partidul Liberal-georgist şi-a constituit, relativ repede, o structură judeţeană reuşind să-şi apropie adepţi provenind îndeosebi din grupările liberale.

Influenţa „georgiştilor" a fost în ascensiune şi datorită activităţii politice şi parlamentare a liderului acestora, a avocatului N. Constantinescu-Bordeni. Deputatul liberal „georgist" s-a implicat cu devotament în susţinerea şi apărarea intereselor prahovenilor şi ale Prahovei. În acest sens se evidenţiază intervenţiile sale pe marginea unor probleme deosebite ale zonei Prahovei: revendicările prunarilor din Văleni în legătură cu monopolul alcoolului[8], chestiunea despăgubirilor pentru micii producători din industria petroliferă[9], problemele impozitării salariilor funcţionarilor particulari[10], problema suprimării Şcolii normale de Fete de la Predeal[11],

[5] Arhivele Naţionale, Serviciul Judeţean Prahova, Fond P.N.L Organizaţia Vălenii de Munte, dosar 1/1926-1929, f.8.
[6] *Ibidem,* f.8.
[7] Arhivele Naţionale, Serviciul Judeţean Prahova , fond Chestura Poliţiei Ploieşti , dosar 244/1930, f. 151.
[8] Dezbaterile Adunării Deputaţilor, şedinţa din 7 aprilie 1932, în „Monitorul Oficial", nr. 81 din 7 mai 1932, pp. 3749-3752.
[9] *Idem,* şedinţa din 24 noiembrie 1931, în „Monitorul Oficial", nr. 6 din 2 decembrie 1931, în „Monitorul Oficial", nr. 6 din 2 decembrie 1931, p.62.
[10] *Idem,* şedinţa din 17 decembrie 1931, în „Monitorul Oficial", nr.26 din 19 ianuarie 1932, p. 858.
[11] *Idem,* şedinţa 18 decembrie 1931 în „Monitorul Oficial", nr.27 din 20 ianuarie 1932, p. 902-904.

construirea căii ferate Ploieşti-Târgovişte şi Măneciu-Cheia[12], chestiunea mişcărilor greviste ale petroliştilor din ianuarie 1933[13].

Alegerile parlamentare din 1-6 iunie 1931 au oferit Uniunii Naţionale o majoritate, la nivel de ţară, destul de slabă. În judeţul Prahova însă, cartelul „iorghisto"-liberal a întrunit un număr mare de voturi (41.936 – 63,20%) mai cu seamă datorită forţei opoziţiei liberale şi a speranţelor puse de electorat în acţiunea lui Nicolae Iorga[14]. Pe lista guvernamentală erau aleşi şi doi deputaţi liberali: Dem. I. Nicolaescu şi Gh. T. Manolescu. În această conjunctură politică, parlamentarii liberali aleşi în judeţul Prahova au adoptat în cele două sesiuni desfăşurate în anii 1931-1932 o atitudine cât mai echilibrată, criticând unele acte ale puterii, fiind de acord cu altele. Mişcarea „tineretului" liberal din judeţul Prahova condusă de inginerul Petre Bejan urmărea apropierea partidului de Coroană şi o strategie mai incisivă pentru dobândirea puterii. După mai multe avertismente, venite din partea conducerii organizaţiei, care acuzau atitudinea separatistă şi carieristă a lui Petre Bejan, la 1 noiembrie 1931 membrii delegaţiei permanente a P.N.L. Prahova au decis excluderea din partid a grupării „tineretului" liberal. Acesta a inaugurat clubul „Tineretului liberal" al cărui preşedinte era Petre Bejan[15]. În cadrul P.N.L. s-a produs o altă sciziune, în noiembrie 1931, gruparea disidentă condusă de Ioan Th. Florescu s-a deprins definitiv din partidul condus de I.G. Duca, luându-şi numele de Partidul Liberal-Democrat. Astfel la 21 aprilie 1932, Ion Th. Florescu cu prilejul unei vizite la Ploieşti s-a hotărât organizarea în judeţul Prahova a Partidului „Omul liber"[16].

La 12 iunie 1932, cabinetul Al. Vaida Voevod dizolva prin Decret regal parlamentul Uniunii Naţionale, anunţând noile alegeri pentru zilele de 17 iulie la Adunarea Deputaţilor şi la 20-26 iulie pentru Senat. La 13 iunie 1932, s-a întrunit organizaţia liberală din Prahova la Ploieşti, Dem. I. Nicolaescu a deschis întrunirea prin „*expunerea situaţiei politice, arătând cum a luat puterea actualul guvern care este lipsit de creditul moral atât în ţară cât şi în străinătate şi nu va putea face faţă greutăţilor ce se ivesc mai aspru pe zi ce trece, şi după această guvernare oricât de scurtă, ţara va ieşi mai sărăcită şi mai înglodată în datorii"*[17]. În continuare Ionescu-Quintus afirmă că „s-*a făcut o mare greşeală cu aducerea la cârma ţării a Partidului Naţional-Ţărănesc şi consecinţele nu vor întârzia să se arate".* Rezultatele electorale înregistrate în alegerile parlamentare din iulie 1932 dovedeau, şi de această dată, rolul important pe care deţinerea puterii îl avea pentru un partid, în organizarea alegerilor. P.N.Ţ., deşi a intrat în alegeri cu o popularitate mult zdruncinată, după eşecurile din guvernările anterioare, a reuşit să obţină la limită pragul primei electorale. În judeţul Prahova guvernamentalii întruneau 28.582 voturi dintr-un total de 68.533, ceea ce reprezintă procentual 40,78%. Listele liberale obţineau un număr relativ mare de voturi: P.N.L. -I.G. Duca condus de Dem. I. Nicolaescu – 19.301 (27,54%), P.N.L.- „georgiştii" condus de N. Constantinescu-Bordeni 10.232 (14,60%)[18]. Legea electorală, prin principiile ei, atribuia însă guvernamentalilor 6 mandate de deputat, iar liberalilor numai 2 (Dem. I. Nicolaescu şi N. Constantinescu-Bordeni). Din primăvară până în toamna anului 1933 organizaţia P.N.L. din judeţul Prahova în deplin acord cu strategia generală a partidului a întreţinut o asiduă campanie de răsturnare a guvernării naţional-ţărăniste. În ziua de 12

[12] *Idem,* şedinţa din 20 decembrie 1932, „Monitorul Oficial", nr. 12 din 5 ianuarie 1933, p. 705.
[13] *Idem,* şedinţa din 3 februarie 1933, în „Monitorul Oficial", nr. 32 din 15 februarie 1933, p.943-944.
[14] „Monitorul Oficial", nr. 131 din 10 iunie 1931, pp. 5196-5198.
[15] *Manifestaţia „tineretului liberal",* în „Virtutea", anul XIV, nr. 949, Ploieşti, 7 aprilie 1932, p.1.
[16] *Omul liber la Ploieşti,* în „Virtutea", anul XIX, nr. 953, Ploieşti, 21 aprilie 1932, p.1.
[17] *Întrunirea organizaţiei liberale din Prahova,* în „Universul", Anul XLIX, nr. 160, 13 iunie 1932, p.7.
[18] „Monitorul Oficial", nr. 173 din 26 iulie 1932, pp. 4556-4559.

septembrie 1933 se stingea din viaţă după grele suferinţe, fostul preşedinte, al Partidului Naţional Liberal, Ion Ionescu-Quintus.

La 18 noiembrie 1933, guvernul prezidat de I.G. Duca a dizolvat prin Decret regal Corpurile legiuitoare fixând noile alegeri în perioada 20-29 decembrie 1933. Campania electorală pe cuprinsul ţării a fost dominată de o puternică confruntare între puterea liberală şi opoziţie. Alegerile parlamentare în decembrie 1933 s-au desfăşurat în judeţul Prahova într-o stare de relativă acalmie, şi datorită, atitudinii persuasive a autorităţilor locale. La Camera Deputaţilor erau obţinute 40.589 de voturi (57,78%), iar la Senat 18.479 voturi (68,96%)[19]. P.N.L. „georgist" a obţinut la aceste alegeri în judeţul Prahova 5878 voturi (8,37%) primind un mandat de deputat în persoana lui N. Constantinescu-Bordeni, astfel în legislatura anilor 1933-1937 toţi reprezentanţii Prahovei în Parlament aparţineau orientării politice liberale, un fapt mai rar întâlnit în perioada de după 1919.

La orele 21.55, în ziua de 29 decembrie 1933, pe peronul gării din Sinaia s-a produs atentatul împotriva primului ministru I.G. Duca de către arma legionarului Nicolae Constantinescu, însă au mai fost implicaţi şi alţi doi legionari, Ion Caranica şi Doru Belimace[20]. Asasinatul de la Sinaia a produs consternarea întregii opinii publice, a membrilor clasei politice, a reprezentanţilor puterii şi chiar a Palatului. Toate aspectele legate de acest asasinat conducea într-o primă fază la concluzia că securitatea personală a premierului a fost total neglijată de către autorităţile abilitate ale Ministerului de Interne[21]. În judeţul Prahova, un număr de 489 legionari, în frunte cu şeful acestora, Hristodulo Lutzi, au fost arestaţi, iar întreg judeţul a fost încadrat în regimul stării de asediu. Cercetărilor organelor de Poliţie şi Siguranţă au dovedit însă neimplicarea legionarilor prahoveni în atentatul de la Sinaia[22].

La 3 ianuarie 1934, regele Carol al II-lea însărcina pe secretarul general al P.N.L., Gh. Tătărescu cu constituirea noului cabinet. Deputaţii Prahovei, reprezentanţi ai puterii, au avut contribuţii mai semnificative în comisiile Camerei şi în adoptarea unor proiecte legislative cu caracter economic. Petre Bejan a fost, până la 9 mai 1935 membru al comisiei bugetare, alături de Gr. Dumitrescu şi I.V. Creţoiu, Dem. I. Nicolaescu.

Încă din cursul anului 1934, în organizaţia prahoveană a P.N.L. se contura redeschiderea mai vechilor dispute între „tinerii" şi „bătrânii" liberali, cei dintâi fiind susţinuţi de premierul Gh. Tătărescu. Acţiunea întreprinsă de „tinerii" liberali era cea prin care se urmărea instalarea şefiei lui Petre Bejan la vârful organizaţiei. Rolul decisiv în ascensiunea „tinerilor" l-a avut gruparea „H" care s-a conturat în cursul anului 1934[23]. Aceasta număra circa 40 de parlamentari ai P.N.L., iar printre fruntaşi se afla şi Petre Bejan, acesta având neîncrederea unei anumite părţi a presei, cea care îl suspecta de carierism şi afaceri în politică.

La 17 martie 1935, Petre Bejan a convocat Congresul Judeţean Prahova al P.N.L., declarat extraordinar, însă era nestatutar atât timp cât o parte a membrilor Comitetului Executiv a denunţat convocarea , iar cei doi preşedinţi Dem. I. Nicolaescu, şeful local şi Constantin I.C. Brătianu, şeful partidului nu şi-a dat acordul asupra convocării acestuia. Congresul a ales o nouă conducere alcătuită exclusiv dintre adepţii lui Petre Bejan. Instalarea lui Petre Bejan la

[19] „Monitorul Oficial", nr. 300 din 29 decembrie 1933, pp. 8026-8028; „Monitorul Oficial" nr. 301 din 31 decembrie 1933, p. 8110.

[20] Armand Călinescu, *Însemnări politice.1916-1939,* Bucureşti, Editura Humanitas , 1990, pp.199-200; Nichifor Crainic, *Zile albe .Zile negre. Memorii,* Bucureşti, Editura Casa Editoriala Gândirea, 1991, p. 250.

[21] Grigore Gafecncu, *Însemnări politice. 1929-1939,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, pp.314-315.

[22] Arhivele Naţionale, Serviciul Judeţean Prahova , fond Inspectoratul Judeţean Prahova al Ministerului de Interne , dosar 12/1934, f. 2-5, 34-83, 145.

[23] Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *op.cit.,* pp. 295-296.

conducerea organizaţiei, în martie 1935 a provocat sciziunea formală între „tinerii" şi „bătrânii" liberali. La 26 mai 1935, în sala cinematografului „Odeon" din Ploieşti s-a desfăşurat congresul P.N.L., sub conducerea lui George Brătianu, la care a participat circa 2500-3000 de persoane, din localitate şi diferite localităţi din împrejurimi şi ţară[24]. La orele 12,20, s-a deschis şedinţa partidului, primul care a luat cuvântul a fost deputatul Constantinescu-Bordeni, preşedintele P.N.L. din Prahova, în care se arată că din cauza impozitelor prea mari, comerţul intern şi extern a stagnat, terenurile petrolifere din judeţul Prahova au fost concesionate fără nicio necesitate. Domnul colonel Slăniceanu din Muscel, a afirmat că s-a înscris în Partidului Național Liberal în 1930 și că la ruptura făcută în sânul partidului a trecut de partea domnului George Brătianu, pe care l-a socotit cu mai multă putere de concepție în a conduce treburile țării, fiind descins dintr-o familie a unui mare bărbat conducător de stat: Ion I.C. Brătianu. A adus laude domnului Constantinescu-Bordeni și cetățenilor care l-au trimis în Parlament, unde acesta și-a luat răspunderea că va lupta pentru libertate și pentru desființarea stării de asediu.Domnul doctor Minea din Banat, a adus de asemenea elogii domnului George Brătianu și a declarat că batalioanele de asalt din Banat sunt gata de luptă. George Brătianu, preşedintele P.N.L. a afirmat că va lupta pentru înlăturarea guvernului din acea perioadă[25]. În ziua de 28 iunie 1935 adepţii lui Dem. I. Nicolaescu, considerându-se adevăraţii depozitari ai doctrinei şi tradiţiei liberale, s-au desolidarizat de actele noii conduceri hotărând reorganizarea partidului în judeţul Prahova. Cu toate acestea, preşedintele Partidului Naţional-Liberal, Dinu Brătianu n-a avut puterea de a înlătura conducerea lui Petre Bejan şi nici de a încuraja iniţiativa lui Dem. I. Nicolaescu.

În luna mai a anului 1936 a avut o întrunire a P.N.L.-georgist la Câmpina, la care au luat parte fruntaşii centrului şi delegaţi din comunele limitrofe Câmpinei, respectiv Telega, Buștenari, Bordeni, Scorțeni, Mislea, Urleta, Bănești, Poiana, Provița și Cornu. Ședința a fost deschiă de către domnul avocat Miron Pandrea, care a arătat asistenței scopul adunării, rugând pe domnul avocat Constantinescu-Bordeni să prezideze. Constantinescu-Bordeni i-a cuvântul, prezentând asistenții pe domnii: învățător Comănescu, Ghiță Georgescu, C. Papazu, Drăghiceanu fost polițist la Câmpina, dr. Tornoșoiu, avocat P. Rădulescu, avocat Velculescu, avocat Anagnoste, inginer Dobrescu.Constantinescu-Bordeni a prezidat întrunirea şi a început discursul prin a critica starea de asediu şi cenzura impusă de guvernul liberal şi faptul că autorii morali ai asasinatului lui I.G. Duca „*stau astăzi pe banca ministerială, după cum însuşi d-l Tătărescu, care n'are şi nici nu a avut vreo meserie definitivă, a ajuns prin fuste Prim Ministru"*[26]. Constantinescu-Bordeni termină cerând adunării să ridice mâna în sus și să jure credință partidului și domnului George Brătianu. A luat cuvântul domnul Ghiță Georgescu-Provița, care de asemenea propune strângerea rândurilor și împarte programul partidului și procese-verbale la șefii de organizații. Adunarea s-a terminat, hotărându-se să se trimită o telegramă domnului George Brătianu şi s-a făcut o o colectă cu pălăria mână de către domnul inginer Șovăială, la ușa de ieșire a participanților.La această întrunire au mai luat parte: Ștefan Dobrescu, fost primar, Gr. Constantinescu, V. Dumitrescu, Nelu Spirea Sorescu, inginer agronom Șovăialală, Gh. Buzilă.

În cursul anului 1937, şi cu precădere în preajma alegerilor parlamentare, organizaţia condusă de Petre Bejan a fost supusă unor atacuri concentrice venite atât din partea opoziţiei, dar şi a membrilor grupării liberale a lui Dem. I. Nicolaescu. Cele mai severe critici la adresa

[24] Arhivele Naţionale, Serviciul Judeţean Prahova, Fond Inspectoratul Judeţean Prahova al Ministerului de Interne, dosar 10/1935, f.4 .
[25] *Ibidem,* f. 5.
[26] Arhivele Naţionale, Serviciul Judeţean Prahova , fond Inspectoratul Judeţean Prahova al Ministerului de Interne, dosar 15/1936, f.141.

liberalilor veneau din partea legionarilor. „Bătrânii" liberali au refuzat să depună o listă proprie în aceste alegeri, cu atât mai mult să candideze pe lista oficială a organizaţiei, nu erau de acord cu cartelul electoral încheiat de guvernul Gh. Tătărescu, în special alianţei cu Frontul Românesc, susţinând lista liberal-„georgistă", Dem. I. Nicolaescu fiind numit ca senator de drept.

La alegerile generale din judeţul Prahova, din decembrie 1937, au fost înscrise la Adunarea Deputaţilor, 12 liste de candidaturi. Exprimarea votului a produs o dispersie, cu mult mai largă decât în trecut, a mandatelor parlamentare. Pentru a-şi ridica şansele de reuşită în alegeri, guvernul a încheiat alianţe electorale cu Partidul Naţionalist-Democrat, Partidul German şi Frontul Românesc, forţe care aparţineau dreptei politice, ultimul având chiar un caracter antidemocratic. Lista P.N.L. având în frunte pe ing. Petre Bejan întrunea 23.276 voturi (28,6%) la Cameră plasându-se pe locul al doilea la mică distanţă de aceea a P.N.Ţ. (28,95%)[27]. Era pentru întâia dar şi ultima oară, în perioada interbelică, când, în judeţul Prahova, P.N.L pierdea alegerile parlamentare aflându-se la putere. Dacă la Senat cartelul guvernamental întrunise majoritatea, obţinând astfel toate mandatele, la Adunarea Deputaţilor mandatele au fost împărţite în mod egal cu opoziţia. Cele patru mandate de deputat repartizate guvernului aparţineau lui Petre Bejan, Gr. Ivănceanu de la Frontul Românesc şi Gr. Dumitrescu şi I.V. Creţoiu. Datorită faptului că la nivel de ţară cabinetul Gh. Tătărescu n-a putut realiza pragul de 40% din voturile exprimate, Carol al II-lea a decis să numească un cabinet condus de Octavian Goga. Noul guvern, în urma deciziei regelui de a dizolva Parlamentul constituit în decembrie 1937, a anunţat noile alegeri pentru perioada 2-17 martie 1938.

Unitatea P.N.L. s-a refăcut prin revenirea lui Gh. I. Brătianu în partid şi concentrarea puterii în jurul familiei Brătianu . Unitatea liberală s-a refăcut şi în judeţul Prahova, la începutul lunii februarie 1938, după ce Petre Bejan a fost părăsit de cea mai mare parte dintre adepţii săi. La 2 februarie 1938, la clubul liberal al organizaţiei judeţene din Ploieşti, lideri ambele partide au decis întregirea, mandatând pe N. Constantinescu-Bordeni, ales preşedinte provizoriu.

Carol al II-lea a instaurat la 10 februarie 1938 guvernul patriarhului Miron Cristea care marca sfârşitul regimului democratic din România, regim întemeiat pe existenţa pluripartidismului. Printre primele măsuri de consolidare a noului regim a fost şi decretul-lege din 30 martie 1938 privitor la dizolvarea tuturor asociaţilor, grupărilor şi a partidelor care fiinţau în România la acea dată.

[27] „Monitorul Oficial", nr. 301 din 30 decembrie 1937, p.9790-9792.

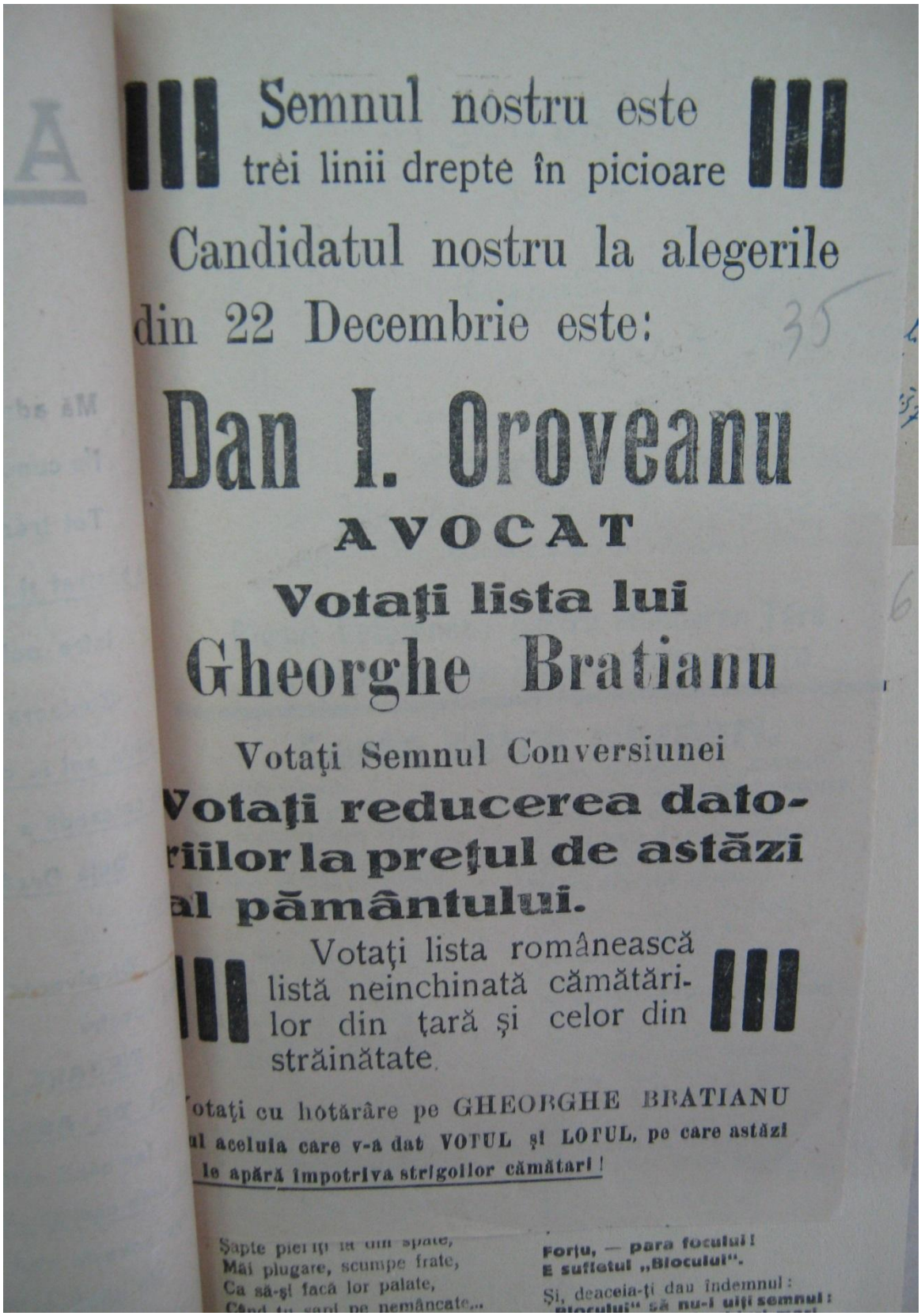

III Semnul nostru este trei linii drepte în picioare III

Candidatul nostru la alegerile din 22 Decembrie este:

Dan I. Oroveanu

AVOCAT

Votaţi lista lui

Gheorghe Bratianu

Votaţi Semnul Conversiunei

Votaţi reducerea datoriilor la preţul de astăzi al pământului.

III Votaţi lista românească listă neinchinată cămătarilor din ţară şi celor din străinătate. III

Votaţi cu hotărâre pe GHEORGHE BRATIANU ul aceluia care v-a dat VOTUL şi LOTUL, pe care astăzi le apără împotriva strigoilor cămătari!

Şapte pieri ţi la um spate,
Mai plugare, scumpe frate,
Ca să-şi facă lor palate,
Când tu sapi pe nemâncate...

Forţu, — para focului!
E sufletul „Blocului".
Şi, deaceia-ţi dau îndemnul:
„Blocului" să nu-i uiţi semnul:

BIBLIOGRAPHY

I.Documente inedite

Serviciul Judeţean Prahova al Arhivelor Naţionale

1.Fond Inspectoratul Județean Prahova al Ministerului de Interne, dosar 12/1934, 10/1935, 15/1936;

2. Fond Organizaţia Vălenii de Munte, dosar 1/1926-1929.

3. Fond Chestura Poliţiei Ploieşti , dosar 244/1930.

II. Presa : „*Monitorul Oficial*, nr. 283 din 19 decembrie 1928 ; nr. 131 din 10 iunie 1931; nr. 6 din 2 decembrie 1931; , nr.26 din 19 ianuarie 1932; nr. 81 din 7 mai 1932 ,nr. 173 din 26 iulie 1932, nr.27 din 20 ianuarie 1932, nr. 12 din 5 ianuarie 1933, nr. 32 din 15 februarie 1933, nr. 300 din 29 decembrie 1933, nr. 301 din 31 decembrie 1933, nr. 301 din 30 decembrie 1937.

„*Virtutea"*, nr. 949, Ploieşti, 7 aprilie 1932, nr. 953, Ploieşti, 21 aprilie 1932.

„Universul", nr. 160, 13 iunie 1932.

III.Lucrări

1.Alexandrescu, Ion, Bulei, Ion; Mamina, Ion, Scurtu, Ioan, *Partidele politice din România (1862-1994), Enciclopedie,* Bucureşti, Editura Mediaprint, 1995.

2,Călinescu Armand, *Însemnări politice.1916-1939,* Bucureşti, Editura Humanitas , 1990;

3.Gafencu Grigore, *Însemnări politice. 1929-1939,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1991.

4.Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX,* Bucureşti, Editura Paideia, 1999.

THE PIONEERS' ORGANISATION FROM MUREŞ. PAGES OF HISTORY

Sabin-Gavril Păşcan
PhD, UMFST Târgu Mureş

Abstract: The pioneers' organisation from Mureş has known, over the communist period, a growth in the physical aspect, considering the rising number of the Pioneers' Houses from important towns such as Târgu-Mureș, Reghin, Luduș, Sighișoara, Târnăveni, Sovata, as well as a development of the material and educational resources implemented by the teachers. In 1949-1966 the pioneers' movement was subordinated to the Communist Youth Union, and starting with 1966, the pioneers' activity was reorganised, its leadership taken by the party organisations. The present article conveys aspects concerning the activities of the Pioneers' organisations from Mureş, activities that try to cover the entire existence of this system which has made its mark on the lives of children, during school classes but also outside them.

Keywords: pioneers' organisation; educational system; Mureș; communism; Ceauşescu

The pioneers' organisation is called to develop, through its actions, the children's imagination and passion for creation, to educate them in the spirit of justice, honesty and humanity, characteristic for socialism, to form them as advanced citizens of our nation. Starting from the general character and spirit of our society, the youth and pioneers' organisations must act to make each youngster of this nation, a bold and brave person, confrontational and persistent, who is not afraid of hard work and of fighting, who should always place themselves in the front line of our nation's efforts for material and spiritual prosperity, to take forward with determination the flame of progress of the Romanian land. Nicolae Ceauşescu, introduction to the forward of *The Ethical Code of the Pioneer*.[1]

The Romanian pioneer, a model of enrolment and indoctrination of the young generation, was taken over from the Italian fascism, which the Romanian communists have amplified and processed according to the communist standards. Even from the autumn of 1944, The Union of the Communist Romanian Youth and The Union of the Socialist Romanian Youth – obviously with the support of Moscow – created students' organisations in schools, meant to contribute to their education in the communist spirit, to train them for the struggle of renewal, to raise their educational level by organizing classroom libraries, get-togethers, conferences, sports competitions etc."[2] In this context the organisation „The Romanian Pioneers" was established, which was a mass organisation for students aged between 7 and 14. The Pioneers were organised in units and squadrons. The Pioneers' unit was found in schools, regardless of the number of members, and where there were more than 30 pioneers the unit became a squadron. The commandment was chosen yearly, the pioneers' commander being chosen out of its members, along with two other persons meant to stand in for the commander if needed. The activity of the

[1] Codul etic al pionierului. Norme şi reguli ale vieţii şi activităţii pioniereşti, Editat de Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor din R.S. România, tiparul I.P. „Bucureştii-Noi", [s.a.].
[2] Ştefan Bârsănescu, Florela Bârsănescu, *Op. cit.*, p.147.

unit commandment, as well as the activity of the squadron commandment were led, guided and supported by the commanders instructors of the pioneers, specifically, the teachers.[3]

In October 1966 the meeting of The Regional Council of the Pioneers took place. There were present the members of the council, presidents of the districts councils, Simona Ladislau from the Regional Committee of The Romanian Communist Party, Pop Petru, chief of the educational department of the Regional Folk Council, Meșter Mihail, president of the Pioneers' Regional Council. On this occasion the committees of the Pioneers' Regional Council were established: the organising committee, the methodological one, the committee for science and technology, the cultural-artistic one, the sports committee. The representatives of these committees adopted the work plan for the current school year.[4]

Within the Pioneers' House from the county there were many activities, during the school year, but also during the holidays.

An example is the Pioneers' House from Reghin where there was intense activity during the spring holiday. Each room from the building had a very precise purpose. For example, in the room of the cabinet of the committee of the work with pioneers, Ileana Dan, as the person in charge, had among her responsibilities, the training of the teachers from the town and from the district. The trainings took place every trimester. On the walls of the room there were boards showing the signalling with pennants, the pioneering ceremony, and the conditions for gaining distinctions. It was also in this room where there were collections of pioneers' magazines and publications, albums, methodological notebook to support the work with the pioneers and collections that had been rewarded in different pioneering contests. In the other rooms there were the pioneers' clubs: *the club for skilful hands and for music* (146 pioneers coordinated by teacher Alexandra Boianciuc learned how to make cross stitches, photo frames, plush cushions, toys for the carnival, bookmarks; they also learned to play the mandolin, the accordion, the guitar); *the photo club and the club for radio amateurs* (teacher Tiberiu Walter coordinated 135 pioneers who managed to build their own radio receivers with headphones or to take photos); *the club for the little naturalists* (120 pioneers initiated by teacher Elisabeta Jurian studied the flora and fauna from Romania); *the sports club* (teacher Enikö Popa taught the 160 pioneers who were registered the handball technique and finding one's way with a compass); *the club for model airplanes* (the 70 pioneers were taught by teacher Arpád Vizi to build „aircrafts"). The Pioneers' House from Reghin had a library with 5.300 books and over 230 readers. Coordinated by the librarian Elena Husar there was also a literary club.[5]

In 1966 in Târnăveni there were 7.000 pioneers. Some of them participated in the activities organised by the Pioneers' House from town. For example: the literary get-together organised by teachers Gedö Hajnalka and Dumitru Olga with the theme „Eminescu-Evening star of our poetry" had as purpose the further study of what they had learned in school. Besides these useful activities for students there were also contests, like „Who knows the answer" on propagandistic topics: „Let's get to know the documents of the 9th Congress" or „the recreational activity during winter holiday" entitled „We sing for you socialist nation!"[6] In 1966 it was 45 years from the establishment of the Romanian Communist Party. The pioneers' organisations

[3] Statutul unităţilor şi detaşamentelor de pionieri din Republica Socialistă România, Casa Scînteii, 1971, pp. 23-26.
[4] ***, *Ședința Consiliului regional al Pionierilor*, in „Steaua roşie", nr.254/28.10.1966, p.1.
[5] Ileana Dan, coordinator of the committee of working with the pioneers, *La casa pionierilor din Reghin* in „Steaua roşie" nr.63/17.03.1966, p.2
[6] Octavian Bosu, volunteer correspondent, *La Casa Pionierilor – activitate intensă* in „Steaua roşie" nr.1/04.01.1966, p.2

held many cultural-artistic performances „in order to know the fighting traditions of the party, of the working class and of the people".[7] In the villages from the district there was a prosperous activity of the pioneers. In the village Ceuaş, one of the students' interests was the weekly activity of *Political debriefing*, an occasion to state „the great accomplishments". In Dâmbău they held *The Sunday for pioneers and pupils: a Sunday for fairytales, for watching films, for sports, for learning pioneering songs, for relaxing games.* Such activities were also organised in the villages: Feisa, Adămuş, Bălăuşeri, Tirimia, Hărănglab, Vaidacuta ş.a.[8]

At the end of the school year 1966-1967, to mark „The Day of the Pioneers" there was a cultural-sportive event, grand in its scale and content. The great sporting celebration started with a parade of 10.000 pioneers and pupils on the „23 August" city stadium. In the stands there were drawn mosaics for the titles of the sessions of the celebration: „Today is pioneers' day", „Happy childhood", „Blossom my country", „The future is golden", „Grace and fantasy", „Long live The Romanian Communist Party (P.C.R.)", „Long live The Romanian Socialist Republic" etc. On Corneşti lot there was the artistic celebration with the participation of the Pioneers' Ensemble, the State Ensemble of songs and patriotic dances and artistic formations from schools that won prizes at the last competition. The Clubs from The Pioneers' Houses from the county organised an exhibition of technical objects, handcrafts, drawings, photos, albums, traditional costumes made by pioneers in the Art Galleries of the Fine Arts Fund from Târgu-Mureş, as well as in the other towns from the county. On the 9th of July 1968 there was also a competition of literature, photos and drawings, organised by The National Council of pioneers and the Ministry of Education.[9]

In 1969 the pioneers from Mureş celebrated „the 25th anniversary of the Liberation" through cultural and artistic events „with a deep educational character". Such an event was also held at School no. 10 from Târgu-Mureş. The squadron of the 4th A grade from this school took part in a competition „Who knows, wins!", on the geography theme „Let's get to know our country", coordinated by primary teacher Maria Pop[10]. Designed as a pioneering celebration, the competition took place in a festive setting, typical of that period: they brought national flags, they sang the national anthem „Tricolorul", they gave the report and they said the slogan. The students were taught to welcome these great events of the nation (23rd August, 1st May, the Day of the Party, 30th December and others) through studying and discipline, and these pioneering competitions were proof of that. The attire for these events had to be impeccable.

The pioneers from Mureş were, in 1969, „creators of beauty", participating in the „Week of spring", event celebrating 20 years from the establishment of the first squadrons of pioneers. The students from Mureş took part all over the county in activities of embellishing the surroundings of schools, of towns, by fitting-out parks and green spaces, planting trees. Thus, in Sighişoara, the pioneers helped to arrange the amusement and recreational park from the forest Brădet, and in Râciu, Band and Sărmaşu as well as in other places, the pioneers helped to fit-out the local parks. In some places, the pioneers were trained in forestry. The ones from Şăulia de Câmpie planted over ½ ha of land with trees, and the ones from Coroisânmartin helped plant almost 10.000 saplings of larches on the rough terrain on the sides on the road. In Găneşti, every student planted a tree in front of their house. The schools' sports fields were also arranged, considering that the County Council of the Pioneers' Organisation and the Mureş County School

[7] Olga Apostol, *Şcoala şi viaţa* in „Steaua roşie" nr.34/11.02.1966, p.2.
[8] Covrig Ştefan, volunteer correspondent, *Dina activitatea pionierească* in „Steaua roşie" nr.99/29.04.1966, p.2.
[9] ***, *În cinstea „Zilei pionierilor" Încununarea unei munci nebănuite* in „Steaua roşie" nr. 132/5.06.1968, p.2
[10] Olga Apostol, *Darul pionierilor, patriei dragi!* in „Steaua roşie" nr.47/27.02.1969, p.2.

Inspectorate organised the competition „The best school sports complex". In the locations where there were monuments and burial places for the national heroes, the pioneers had done cleaning and decorating activities. The pioneers have attended those activities for which the leadership of the Farming Production Co-op have requested support for the spring farming work (bonding the sapling, cleaning the pastures and scattering the molehills, maintaining the crops in hotbeds) and others.[11]

The pioneers from Mureş participated in 1969 in the republican actions „Treasure hunters", an event meant to make students collect objects of local history, of ethnography and of folklore etc. The action was launched by the National Council of the Pioneers' Organisation, The Ministry of Education and the State Committee for Culture and Art, „to greet the great anniversaries: the 10th Congress of the Romanian Communist Party, the 25th anniversary of the liberation of the country". With the help of the pioneers there were set up museum corners at the schools from Lechinţa, Valea Largă, at the high schools from Deda, Iernut and Sărmaşu.

In the '70s-'80s, every year, was organised the county stage of *The cultural and artistic festival of pioneers and pupils*. The event was attended by a lot of pioneers who presented artistic programmes (choirs, dance groups, reciters, singers and traditional musicians, pop music bands, groups of artistic gymnastics, groups of modern dances) which were meant as a means and an occasion to achieve artistic and aesthetic education, dedicated to the communist party, to the various anniversaries from the national history or the rulers.

Every year county exhibits were organised with the students' practical projects (locksmith, electro technological, mechanical, carpentry projects, drawings and handcrafts created during the practical training) from the secondary and vocational schools and from the general education high school and the specialised ones. The exhibits were organised by the County School Inspectorate in collaboration with the County Committee of the Union of the Communist Youth and The Pioneers' House.

Examples of products created by students during the school year 1971-1972: miniature lathe made by the students from High school (Grup Şcolar) „Metalotehnica", power station for processing made by the students from The Energetic Vocational School in Iernut, dental works made by the students from The Medical High school (Grup Şcolar), wood windmill model made by the „little carpenters" from The Secondary School Sărăţeni. Along with these products, achieved through the collective contribution of the students, there were exhibited also small objects, such as: fretwork objects made by boys, doilies, traditional blouses and cushion cases sewn by.[12]

The Mureş county Pioneers' Organisation was made up of 298 units with 2400 squadrons and 2700 pioneer commanders in the school year 1971-1972.[13] The County Council of the pioneers' organisation had 61 members. For the first time, in this governing body there was also a worker. At the first council plenary its cabinet was chosen, made up by 17 members. The chosen president was teacher Grigore Sticlaru, and vice-presidents: Csire Dionisie, Negoescu Gheorhiţă and Meşter Mihail.

The Pioneers' House from Reghin functioned during the communist years in a beautiful building from the town. Its activity was coordinated by Ileana Dan, coordinator of the committee of working with the pioneers at the Pioneers' and Pupils' House from town. In 1965 the house

[11] Liviu Dan, teacher, trainer in the Mureş County Council of the Pioneers Organisation, *Pionierii – făurari de frumuseţi* in „Steaua roşie" nr.91/18.04.1969, p.2.
[12] Ion Ciurdaru, *Expoziţia judeţeană de lucrări practice a elevilor* in „Steaua roşie", nr.160/08.07.1971, p.2.
[13] ***, *Conferinţa judeţeană a Organizaţiei pionieriulor* in „Steaua roşie", nr.219/14.09.1971, pp.1,3.

opened its doors every day for almost 600 pioneers and pupils from all the schools in town, members of different clubs, learning in their free time songs or training in radio or photography fields, and so on. It has to be mentioned the diligence of little pupils from the handcrafts club, coordinated by teacher Alexandra Boianciuc. Here students learned needlework, sewed little clothes for decorative dolls, or curtains etc. The guitar, accordion, mandolin clubs were coordinated by the same teacher and had 55 members. The most beloved club was the rhythmic gymnastics and sports one, coordinated by teacher Eniko Popa, and it had 177 pioneers and pupils. Other 47 pioneers were registered in the boat models club, coordinated by foreman Arpad Vizi. The club coordinated by teacher Tiberiu Walter prepared students for photography art and for radio-telegraphy (Morse code). In addition to these clubs there was also the club of the „little naturalists" that dealt with taking care of the flowers and fish from the aquarium.[14]

An activity that was organised yearly by the Pioneers' House from Reghin, and was appreciated by students, was *The Pioneers and pupils carnival from the winter holiday*. The leadership of the unit made sure that every year there was a decorated Christmas tree, the rooms were beautifully decorated and the students received prizes in diplomas and objects. The clubs coordinators guided the students in making their costumes and masks. The members of the clubs and the presidents of the squadrons from town were masked as different beloved heroes from the books they read or the films they watched (dwarfs, Prince Charming, Fairy Godmothers, Little Red Riding Hood, puppies, bunnies, teddies, butterflies etc.) The artistic programme was presented by pioneers and it contained pop and traditional music, poetry recitals. The little students received sweets from Father Frost.

In the school year 1970-1971, over 700 students from Reghin and from surrounding villages attended the clubs from the Pioneers' House. The most sought clubs were the technical-practical ones: boat modelling, plane modelling, radio, photo, car modelling, cinema club etc.[15]

As proof of this there are the activities of the pioneers from Mureş recounted in Steaua Roşie. An article from 18th January 1973 informed the readers about the participation of the pioneers from Mureş, alongside pioneers from Brăila, Hunedoara, Ialomița, Piatra-Neamț and Bucharest, in a recreational and training camp organised by the Bucharest County Council of the Pioneers' Organisation. The camp, named *The Future of Romania,* gave the participants, the pioneers and their commanders, an *extremely interesting, attractive and educational programme*. The children took part in shows, visited Bucharest, to know it better, and visited *Casa Scânteii* and the editorial office of the magazine *Cutezătorii*. Of course there was also the educational and communist propaganda part, through the fact that the pioneers were allowed to discuss the problems from inside the Pioneers Houses or to exchange ideas with pioneers from other counties. The most interesting part of the article is the recounting of the meeting between the pioneers and *comrade* Virgiliu Radulian, president of the National Council of the Pioneers' Organisation, as *the most moving moment of the camp.* It is doubtful today that those feelings were true; instead the pioneers might have been impressed by the capital city, by the visits to all the beautiful places and by the theatre. Also in the propaganda category we can add the letter that the pioneers sent, in the closing ceremony, to comrade Nicolae Ceaușescu, in which they *thanked him for the fatherly caring of the party and state leadership towards all the children of the country, committing themselves to learn to their best abilities to be reliable builders of the*

[14] Ileana Dan, coordinator of the committee of working with the pioneers at the House of Pioneers Reghin, *Copilărie fericită,* in „Steaua roşie", nr.35/12.02.1965, p.2.

[15]Emil Husar, principal of the Pioneers House from Reghin, *Casa pionierilor, o lume a copiilor, a preocupărilor şi aspiraţiilor lor* in „Steaua roşie", nr. 71/26.03.1971, p.2.

socialism in our beloved country.[16] Unfortunately, we must confess that, this propaganda phenomenon was taken to the extreme in our country in the communist period, because there was too much love for the people, for the country, for the party, everything around was beautiful, everything was working properly, no one noticed the queues at the grocery stores or the former political convicts who did not accept the regime, but they were not accepted either. Al this goodness and beauty, that the communist propaganda tried to force onto people, lead eventually to the saturation that brought about the revolution from 1989, to the people's desire to express themselves, to express their thoughts and feelings freely and not how they were required to.

In the period 31st May-5th June 1982 The Mureș County School Inspectorate, in collaboration with The Mureș County Council of the Pioneers' Organisation and The County House for Teachers organised a plenary for papers and presentations *Ways and methods of raising the efficiency of the educational process in the activity of scientific, dialectical-materialistic teaching of preschoolers and pupils.* In the organisation committee there were Ștefan Bența, General School Inspector, Ana Chinezu, Deputy School Inspector, Kramli Iosif, Deputy School Inspector, Emilia Albu, head of the County House for Teachers, Ioan Ugran, president of The County Council of the Pioneers' Organisation, Aurel Cherteș, school inspector, Meșter Mihail, school inspector, Ioan Ștefan, school inspector, Romulus Tîrnăveanu, school inspector, Kocsis Alexandru, school inspector, Madaras Paraschiva, principal of the Mathematics-Physics Highschool *Bolyai Farkas* Târgu-Mureș and Klosz Victor, principal of the Construction Highschool from Târgu-Mureș. The sections of the plenary were mathematics, Romanian language and literature, Hungarian language and literature, foreign languages, physics and chemistry, biology-agriculture, geography, engineering, history-philosophy, political economy, primary and pre-primary teachers. This plenary focused on the importance of education from a very early age.[17]

The year 1985 represented a year of growth in the number of students, according to a census found in Steaua Roșie. In Mureș County, the preschool education has been in a constant development, regarding the material resources but also the number of children. If in 1965 there were 313 kindergartens with 13821 children, in the school year 1984-1985 their number reached 397, with a total of 27238 children. The primary and secondary education developed very well, the number of students rising from 41245 to 83748. The highschool, vocational and technical education comprised of a large number of students who were preparing to become workers and technicians or to attend higher education. In the 31 different highschool and 84 schools with 9th-10th grades, there were 33557 students, and in the vocational and technical highschools there were 8040 students. For the period 1986-1990 The 13th Party Congress substantiated a training programme for the work force taking into consideration the demands of the national economy, the directions of the scientific and technical revolution, the prevailing focus on promoting automatization, cybernetics, robotics, IT and mechanization in all the areas of economy, industry, transport, trade or agriculture.[18]

The year found a Pioneers' Organisation at its 40th anniversary. As retrospection, the April edition of the Flyer issued by the The Mureș County Council of the Pioneers' Organisation, *Ritmuri mureșene,* makes an analysis of past years and activities done by the pioneers and the

[16]Petre Cociș, *Activul pionierilor mureșeni în tabără,* in „Steaua roșie", nr. 13/18.01.1973, p.2.

[17] The agenda of the plenary for papers and presentations on the topic: *Căi și modalități de creștere a eficienței procesului instructiv-educativ în activitatea de educare științifică, materialist-dialectică a preșcolarilor și elevilor, Târgu-Mureș, 1982, pp. 4-5.*

[18] *Un vot pentru viitorul luminos al patriei, pentru bunăstarea poporului*, in „Steaua roșie", nr.31/7.02.1985, p. 2

nation's hawks (șoimii patriei). *Deeply anchored in the economic and social context of the county, the education from Mureş has known, in the years from the 9th Congress of the Romanian Communist Party, major changes, in structure as well as in content, becoming a true source of teachers, a dynamic factor in the development and improvement of the socialist conscience of the working people, in the shaping of a new, socialist spirituality*. Regarding the resources in the county there were over 348 school workshops, over 500 laboratories and studios, school plots, greenhouses and animal farms.[19]

In hindsight, in general, indoctrination of the pupils could not be truly achieved, but for those of them whose parents believed in the *communist ideal* and who considered that this was their life's opportunity and this was the right path to take. Here we can distinguish three areas of origin of students, with two extremes and a middle one. The first extreme area is the one mentioned before, with the parents who believed in the communism and in the changes for the good that they would bring. The second extreme category was the one with parents from families of former political convicts. Apart from not believing in a communist ideal, the position of political convict scarred people for ever, and their families also suffered because of it, making their reinsertion in society impossible, as they were considered untrustworthy for the rest of their lives. The third category was the middle one, who, indoctrinated or not, tried to keep up appearances and to fit in the existing society.

BIBLIOGRAPHY

Proletcult papers

Bârsănescu, Ştefan, Bârsănescu Florela, *Dicţionar cronologic. Educaţia, învăţământul, gândirea pedagogică din România*, Editura ştiinşifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1973.

***, *Codul etic al pionierului. Norme şi reguli ale vieţii şi activităţii pionereşti*, Editat de Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor din R.S. România, tiparul I.P. „Bucureştii-Noi", [s.a.].

Statutul unităţilor şi detaşamentelor de pionieri din Republica Socialistă România, Casa Scînteii, 1971.

***, Organizația Pionierilor din Republica Socialistă România. Consiliul Național, *Culegere de Cântece pentru pionieri, școlari și Șoimi ai patriei,* București, [s.n.], 1984.

***, *Programul sesiunii de referate și comunicări pe tema: Căi și modalități de creștere a eficienței procesului instructiv-educativ în activitatea de educare științifică, materialist-dialectică a preșcolarilor și elevilor,* Târgu-Mureș, 1982.

Magazine articles

***, *Conferinţa judeţeană a Organizaţiei pionieriulor* in „Steaua roşie", nr.219/14.09.1971.

*** *În cinstea „Zilei pionierilor" Încununarea unei munci nebănuite* in „Steaua roșie" nr. 132/5.06.1968.

***, *Ședința Consiliului regional al Pionierilor* in „Steaua roșie", nr. 254/28.10.1966.

*** *Un vot pentru viitorul luminos al patriei, pentru bunăstarea poporului*, in „Steaua roșie", nr.31/7.02.1985.

Apostol, Olga, *Darul pionierilor, patriei dragi!* in „Steaua roșie" nr.47/27.02.1969

[19] Ștefan Bența, *Școala mureșeană-împliniri și perspective*, in „Ritmuri pionierești mureșene", Flyer issued by The County Council of the Pioneers Organisation, April 1989, p. 1.

Apostol, Olga, *Şcoala şi viaţa* in „Steaua roşie” nr.34/11.02.1966.

Octavian Bosu, volunteer correspondent, *La Casa Pionierilor – activitate intensă* in „Steaua roşie” nr.1/04.01.1966.

Bența, Ștefan, *Școala mureșeană-împliniri și perspective*, in „Ritmuri pionierești mureșene”, Flyer issued by The County Council of the Pioneers' Organisation, April 1989.

Ciurdaru, Ion, *Expoziţia judeţeană de lucrări practice a elevilor* in „Steaua roşie”, nr.160/08.07.1971.

Cociș, Petre, *Activul pionierilor mureșeni în tabără,* in „Steaua roșie”, nr. 13/18.01.1973.

Covrig, Ștefan, volunteer correspondent, *Din activitatea pionierească* in „Steaua roşie” nr.99/29.04.1966.

Husar, Emil, principal of the Pioneers' House from Reghin, *Casa pionierilor, o lume a copiilor, a preocupărilor şi aspiraţiilor lor* in „Steaua roşie”, nr. 71/26.03.1971.

Dan, Liviu, teacher, trainer in the Mureș County Council of the Pioneers' Organisation, *Pionierii – făurari de frumuseți* in „Steaua roșie” nr.91/18.04.1969.

Dan, Ileana, coordinator of the committee of working with the pioneers at the House of Pioneers Reghin, *Copilărie fericită,* in „Steaua roşie”, nr.35/12.02.1965.

Dan, Ileana, coordinator of the committee of working with the pioneers, *La casa pionierilor din Reghin* in „Steaua roşie” nr.63/17.03.1966.

A NOMINAL CONSCRIPTION OF THE ORTHODOX BELIEVERS FROM TALPOȘ DRAWN UP IN 1784

Cristian Apati
PhD, Bihor County Service of the National Archives

Abstract: In 1784, the parish priest of the Orthodox Church in Talpoș drew up a nominal record of the faithful, by house, by family, showing the sex and age of each individual, and in the case of some also indicating the social category. In the Orthodox environment, the document is unique. No other document of this kind, belonging to the 18th century, written by any of the Bihor Orthodox priests is known to date. The information contained in the document allowed us a demographic analysis of the Orthodox community in Talpoș: we calculated the average number of inhabitants in a house; we counted the houses according to the number of inhabitants; we took into account the gender and age group distribution of the population; I highlighted social categories. To support those interested in genealogy, family history or onomatology, we publish, in the appendix, the full document.

Keywords: 1784, Orthodox Church, Talpoș, population, social categories

Europa Secolului Luminilor a inventat oameni[1], vorbindu-se despre o *Vital Revolution*[2]. Cucerirea esenţială a perioadei a fost viaţa[3].

În spaţiul habsburgic, resursa umană a intrat în atenţia decidenţilor imperiali conştienţi că sporul demografic întăreşte forţa militară şi economică a statului, slujind astfel bunăstării sale şi a tuturor cetăţenilor[4]. A rezultat astfel necesitatea unei evidenţe mult mai stricte a supuşilor-contribuabili şi a potenţialilor ostaşi. În acest sens, conducerea imperiului a gândit un sistem pornind de la nivelul parohiilor. Matricolele scrise de preoţii urmau a constitui baza sistemului de evidenţă a populaţiei.

În cazul românilor ortodocşi din părţile vestice (Banat, Arad, Bihor), matricolele au fost introduse în timpul Mariei Tereza. Dacă propunerile Congresului iliric din anul 1769 nu conţin niciun paragraf privitor la protocoale[5], Regulamentul iliric (1777) menţiona la punctul al 14-lea: „ţinerea protocoalelor parohiale”[6]; iar, peste doi ani, Rescriptul Declarator stipula: „protocoalele parohiale, adică matricolele de botez, de deces şi de căsătorie, ca şi cele ale spovediţilor, să se ţină în toate parohiile, după cele tipărite, care sunt pe cale să fie introduse, iar într-acestea toate să se înscrie” (paragraful al 55-lea)[7].

Uzitând matricolele, clerul parohial era dator a face dări de seamă periodice (lunare, trimestriale, anuale), cuprinzând numărul celor născuţi, cununaţi şi decedaţi, în folosul oficiilor

[1] Pierre Chaunu, *Civilizaţia Europei în Secolul Luminilor*, Editura Meridiane, Bucureşti, vol. I, 1986, p. 26.
[2] *Ibidem*, p. 126.
[3] Robert Mandrou, *La France aux XVII-e et XVIII-e siècle*, Paris, 1967, p. 90.
[4] Erich Zöllner, *Istoria Austriei*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, vol. I, 1997, p. 442.
[5] I. D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, vol. I, 1980, p. 326-327.
[6] *Ibidem*, p. 331.
[7] *Ibidem*, p. 429.

administrative ale statului. Între atribuţiile parohilor se număra şi punerea matricolelor la dispoziţia funcţionarilor laici, a „scribalăilor”. Acest lucru s-a întâmplat şi în anul 1784 când împăratul Iosif al II-lea a dispus recenzarea supuşilor săi: „Cesaro-Crăiască şi Apostoliceasca Mărire au voit a porunci supt văliatul 1784, luna lui august 16 zile, cum ca să arate voao bine binecucernicilor protopopi, iară voi tuturor parohialnicilor preoţi când va fi conşcripţia cu comisia de militari sau de oaste întie zi în luna lui noemvrie împreună cu tisturi de varmegie adecă a să coşcribălui sufletele tuturora, pentru care cu acei comisaroş şi tisturi să puteţi fără toată îndoală prin toata casăle, din cel mai mică, până în celea mari a umbla, care vor fi în popoarăle voastre, iară aceasta şi din protocoalele cele de botez şi de cununie şi de răpousare cu triabă bună să arătaţi care de câţi ani vor fi. Octomvrie 19 zile”[8] – ordin consemnat pe fila anteriorară a conscrierii parohiei ortodoxe Talpoş din acelaşi an[9].

Chiar dacă este vorba despre un sat oarecare, documentul prezintă o importanţă deosebită. Este singura conscriere nominală elaborată în secolul al XVIII-lea de un preot paroh ortodox, păstrată până azi, având ca subiect o localitate care aparţine judeţului Bihor. În plus, matricolele bisericeşti, conservate, pentru această parohie încep cu anul 1845[10]. Comparativ, alte documente redau doar numărul caselor sau al sufletelor, în cel mai fericit caz numele capului de familie, fără a-i menţiona pe toţi cei care locuiau sub acelaşi acoperiş. Această conscriere consemnează credincioşii pe categorii sociale: cler, iobagi, romi, jeleri şi „colduşi”; apoi, indică soţia, copii şi pe ceilalţi membrii ai familiei, specificând vârsta fiecăruia, aşa cum se solicita în norma imperială.

Conscrierea cuprinde un număr total de 992 de credincioşi. Aceştia vieţuiau în 131 de case. Numărul mediu al credincioşilor într-o casă era de 7,57.

Pe categorii sociale, numărul sufletelor ortodoxe era divizat după cum urmează:

1) în familiile preoţilor erau 11 suflete, reprezentând 1,10 % din numărul total de credincioşi;

2) în familiile de iobagi erau 913 suflete, reprezentând 92,03 % din numărul total de credincioşi;

3) în familiile de romi erau 37 suflete, reprezentând 3,72 % din numărul total de credincioşi;

4) în familiile de jeleri erau 18 suflete, reprezentând 1,81 % din numărul total de credincioşi;

5) în familiile de „colduşi” erau 13 suflete, reprezentând 1,31 % din numărul total de credincioşi.

Numărul caselor, pe categorii sociale:

1) case ale preoţilor erau 3, reprezentând 2,29 % din numărul total de case;

2) case ale iobagilor erau 114, reprezentând 87,02 % din numărul total de case;

3) case ale romilor erau 4, reprezentând 3,05 % din numărul total de case;

4) case ale jelerilor erau 6, reprezentând 4,58 % din numărul total de case;

5) case ale „colduşilor” erau 4, reprezentând 3,05 % din numărul total de case.

Numărul mediu al sufletelor într-o casă, pe categorii sociale:

1) într-o casă de preot locuiau 3,66 persoane;

2) într-o casă de iobag locuiau 8,00 persoane;

[8] Serviciul Judeţean Bihor al Arhivelor Naţionale (în continuare: SJANBH), fond *Parohia ortodoxă Talpoş*, dos. 1, f. 12.

[9] *Ibidem*, f. 12-23.

[10] Idem, *Colecţia registrelor de stare civilă*, inv. 87, dos. 1208.

3) într-o casă de rom locuiau 9,25 persoane;

4) într-o casă/familie (este posibil să nu fi avut casă) de jeler trăiau 3 persoane;

5) într-o casă/familie (este posibil să nu fi avut casă) de „colduș" trăiau 3,25 persoane.

Numărul credincioșilor după gen, pe categorii sociale:

1) în casele preoților, de gen masculin erau 5 „*adulti*" și 1 „*infra 15 annos*"[11], în total 6; de gen feminin erau 3 adulți și 2 copii, în total 5;

2) în casele iobagilor, de gen masculin erau 275 adulți și 206 copii, în total 481; de gen feminin erau 253 adulți și 179 copii, în total 432;

3) în casele romilor, de gen masculin erau 9 adulți și 6 copii, în total 15; de gen feminin erau 9 adulți și 13 copii, în total 22;

4) în casele/familiile jelerilor, de gen masculin erau 6 adulți și 3 copii, în total 9; de gen feminin erau 6 adulți și 3 copii, în total 9;

5) în casele/familiile „coldușilor", de gen masculin erau 5 adulți și 1 copil, în total 6; de gen feminin erau 4 adulți și 3 copii, în total 7.

Numărul total al credincioșilor după gen:

1) de gen masculin erau 300 de adulți (30,24 %) și 217 copii (21,87 %), în total 517 suflete (52,11 %);

2) de gen feminin erau: 275 de adulți (27,72 %) și 200 copii (20,16 %), în total 475 suflete (47,88 %).

Vârsta medie, pe categorii sociale și pe gen:

1) în familiile preoților, media de vârstă a bărbaților era de 25,66 ani, iar a femeilor de 17,20 ani;

2) în familiile iobagilor, media de vârstă a bărbaților era de 22,54 ani, iar a femeilor de 22,28 de ani;

3) în familiile romilor, media de vârstă a bărbaților era de 24,13 ani, iar a femeilor de 15,09 ani;

4) în familiile jelerilor, media de vârstă a bărbaților era de 29,33 ani, iar a femeilor de 28,22 ani;

5) în familiile „coldușilor", bărbații aveau o medie de vârstă de 36,50 ani, iar femeile de 25,00 ani.

Media de vârstă, indiferent de categoria socială, la bărbați era de 22,90 ani, iar la femei de 22,04 ani. Media de vârstă generală era de 22,49 ani.

Pe grupe de vârstă developăm următorul tablou statistic:

Grupa de vârstă	**Genul**	**Numărul/procentul din populația totală**	**Suma/procentul din populația totală**
0-5 ani	Masculin	98 (9,87 %)	198 (19,95 %)
	Feminin	100 (10,08 %)	
6-10 ani	Masculin	63 (6,35 %)	131 (13,20 %)
	Feminin	68 (6,85 %)	
11-15 ani	Masculin	61 (6,14 %)	102 (10,28 %)
	Feminin	41 (4,13 %)	
16-20 ani	Masculin	44 (4,43 %)	80 (8,06 %)

[11] Acești termeni apar în formularele tipărite ale conscrierilor ecleziastice, vezi SJANBH, fond *Prefectura județului Bihor*, inv. 41, dos. 943, f. 56-57.

	Feminin	36 (3,62 %)	
21-30 ani	Masculin	110 (11,08 %)	218 (21,97 %)
	Feminin	108 (10,88 %)	
31-40 ani	Masculin	46 (4,63 %)	93 (9,37 %)
	Feminin	47 (4,73 %)	
41-50 ani	Masculin	45 (4,53 %)	79 (7,96 %)
	Feminin	34 (3,42 %)	
51-60 ani	Masculin	33 (3,32 %)	60 (6,04 %)
	Feminin	27 (2,72 %)	
61-70 ani	Masculin	10 (1,00 %)	16 (1,61 %)
	Feminin	6 (0,60 %)	
71-80 ani	Masculin	1 (0,10 %)	1 (0,10 %)
	Feminin	0 (0,00 %)	
81-90 ani	Masculin	2 (0,20 %)	2 (0,20 %)
	Feminin	0 (0,00 %)	
91-100 ani	Masculin	0 (0,00 %)	0 (0,00 %)
	Feminin	0 (0,00 %)	
Peste 100 ani	Masculin	0 (0,00 %)	1 (0,10 %)
	Feminin	1 (0,10 %)	

Cea mai în vârstă persoană era Floare Olcean, văduvă, înregistrată ca fiind de 120 de ani, consemnată la numărul curent 58. Totuși, privim cu o oarecare rezervă această cifră, mai ales că fiul ei avea 52 de ani, adică l-ar fi născut la 68 de ani. Peste 80 de ani aveau și Burle Pașc, de 89 de ani, numărul curent 105, și Frenți Flore, de 86 de ani, numărul curent 30.

Documentul prezentat cu această ocazie este o dovată suplimentară a modernizării „lumii" românești, a birocrației ortodoxe. În altă ordine de ideii, ne exprimăm convingerea că această analiză statistică va servi altor studii de gen cel puțin ca element de comparație. Totodată, încercând să răspundem unei nevoi a cercetătorilor din domeniul onomasticii reproducem în anexă conscrierea în integralitatea ei.

Anexa

Familiile preoților:

r. rt	**Parte bărbătească**	**Vârsta**	**Parte muerească**	**Vârsta**
	Popa Georgie	42	-	-
	Popa Dimitrie	24	Floare preuteasa	19
	-	-	fata Iuliana	4
	-	-	fata Eva	2

	Lupu Popovici	47	muere Simedriana	44
	fecioru Stefan	19	fata Veselina	17
	pruncu Onu	15	-	-
	pruncu Iosif	7	-	-

Anu 1784 numărul caselor şi a sufletelor:

r. crt.	**Parte bărbătească**	**Vârsta**	**Parte muerească**	**Vârsta**
	Dorog Ion	49	muere Mărie	42
	pruncu Filimon	17	-	-
	pruncu Toader	13	-	-
	pruncu Kiril	10	-	-
	pruncu Flore	5	-	-
	Dorog Găvrilă	56	muere Anuță	51
	-	-	Fata Oană	23
	Dorog Toader	21	Dorog Oană	22
	pruncu Onu	11	-	-
	Mladin Vasilie	39	muere Barbură	36
	pruncu Luca	8	fata Parascheva	3
	pruncu Alecsă	2	-	-
	Bunta Toader văduoiu	56	-	-
	Toader Morariu	36	muere Sănza	30
	pruncu Onu	22	fata Oana	12
	fecioru Simion	17	fata Todora	18
	-	-	fata Parascheva	3
	fecioru Onu	29	muere Măcinică	20
	Bunta Mihai	30	muere Mărie	27

	pruncu Georgie	4	-	-
	Frenți Toader	30	muere Gafie	28
	-	-	fata Măcinică	3
	-	-	fata Floare	2
	Frenți Luca	27	muere Oana	23
	pruncu Ilie	1	fata Ana	1
	Frenți Georgie	23	muere Floare	20
	Moți Lup	56	-	-
	feciorul Iovu	21	fata Ana	12
	Nichita	11	-	-
	Moți Ion	51	muere Simedrină	45
	fecioru Onu	2[6]	muere Oana	22
	fecioru Filimon	21	fata Floare	[6]
	pruncu Flore	4	-	-
	Rus Mărian	34	muere Ana	30
	pruncu Găvril	13	fata Barbură	3
	pruncu Miron	6	-	-
	Bulzan Găvril	34	muere Floare	2[6]
	-	-	fata Todoră	9
	-	-	fata Oana	3
	Bulzan On	26	muere Floare	2[5]
	Tripon Mitru	54	muere Barbură	50
	fecioru Georgie	20	muere Părasca	20
	-	-	fata Floare	
	Pușcaș Georgie	26	muere Mărie	23
	pruncu Onu	1	fata Măcinică	6
	Pușcaș On	29	muere Mărie	26
	pruncu Miron	9	fata Mărie	5

	Pușcaș Flore	28	muere Oana	26
	pruncu Gligor	2	fata Mărie	12
	-	-	fata Floare	10
	-	-	fata Marta	5
0	Pușcaș Mitru	39	muere Floare	33
	pruncu Onu	13	fata Mărie	15
	pruncu Manoil	10	fata Marta	7
	pruncu Iacov	3	-	-
1	Roșu Mitru	20	măsa Stanca	56
2	Țițirig Nicoară	56	muere Driană	40
	fecioru Alexă	30	muere Veselină	27
	pruncu Onu	6	fata Marta	8
	-	-	fata Naste	4
	fecioru Onu	28	muere Mărinca	25
	Țițirig Pătru	45	muere Oana	40
	pruncu Onu	14	fata Agripina	4
	pruncu Mihai	7	-	-
3	Lung On	36	muere Iliană	30
	-	-	fata Floare	7
	-	-	fata Mărie	5
	-	-	fata Eva	2
4	Strămb Georgie	40	muere Barbură	39
	pruncu Iosif	15	-	-
	pruncu Iovu	11	-	-
	pruncu Pătru	4	-	-
5	Giorcuța On	58	muere Mărie	5 [2]
	fecioru Ursu	18	-	-

	pruncu Kiril	12	-	-
6	Foaliș Tănasă	26	muere Floare	24
	-		măsa Oana văduo	5 [2]
	pruncu Kiril	4	fata Palagie	16
	-	-	fata Veselină	12
	-	-	fata Palagia	2
	Gărd On	30	muere Mărie	28
	-	-	fata Oana	12
	-	-	fata Naste	[10]
	-	-	fata Floare	[5]
7	Frenți Mărian	51	muere Oana	49
	fecioru Mitru	24	muere Ana	22
	pruncu Kiril	15	fata Măcinică	18
	pruncu Găvril	7	fata Parascheva	4
	-		fata Ana	1
8	Frenți Toader	53	muere Mărie	49
	pruncu Pătru	15	fata Veselina	18
	pruncu Onu	4	fata Floare	10
	pruncu Thimothei	2	fata Thodora	7
9	Rob Lucă	54	muere Mărie	50
	fecioru Onu	26	muere Gafie	24
	fecioru Pătru	21	fata Floare	15
	fecioru Mitru	19	fata Mărie	5
	pruncu Kiril	13	fata Marta	2
	Toma Costan	3	muere Ana	3

0		4		1
	-	-	sorusa Veselina	12
	pruncu Pașcu	3	fata Mărie	6
	-	-	fata Oana	1
	Toma Georgie	30	muere Simedriană	[30]
	fecior Mitru	17	fata Naste	6
	-	-	fata Gafie	4
1	Frenți Pașcu	66	muere Mărie	60
	fecioru Ursu	33	muere Irina	30
	fecioru Mitru	26	muere Floare	22
	pruncu Vasilie	10	fata Mărie	13
	pruncu Onu	12	fata Mărie	6
	pruncu Toader	3	-	-
2	Cioară Nate	50	muere Nuna	36
	fecioru Crăciun	18	muere Sânza	19
	pruncu Flore	10	-	
3	Bertec Ignat	30	muere Thodoră	29
	pruncu Pavel	2	fata Floare	11
	-	-	fata Docă	15
	Bertec Pătru	26	muere Floare	25
	pruncu Onu	1	-	-
	Bertec Moisie	22	muere Oană	[20]
	-		Bertec Oana văduo	40
	pruncu Mitru	4	fata Ana	2
	-		fata Mărie	12
4	Mărtin On	42	Nuna văduo	69

	pruncu Mihai	8	fata Thodora	12
	-		fata Mărie	5
5	Rob Gligă	41	muere Mărie	38
	pruncu Onu	13	fata Oana	17
	pruncu Iosif	6	fata Veselina	14
	-	-	fata Ana	10
	-	-	fata Măcinică	7
6	Rob Mitru	44	muere Mărie	40
	pruncu Blagu	13	-	-
	pruncu Themotei	10	-	-
	pruncu Alexă	6	-	-
	pruncu Kiril	3	-	-
7	Rob Marc	36	muere Raveica	30
	pruncu Onu	7	fata Mărie	10
	-	-	fata Floare	4
8	Bejan Crăciun	63	muere Simină	59
	fecioru Filimon	29	muere Simină	28
	pruncu Onu	8	fata Thodoră	4
	pruncu Thoma	6	-	-
	pruncu Gligor	2	-	-
	fecioru Ilie	27	muere Mărie	24
	-	-	fata Oana	5
	-	-	fata Floare	3
	fecior Flore	21	muere Oana	20
9	Frenți Mărian	43	muere Veselină	39
	fecioru Filimon	19	fata Firondă	3
	fecioru Ignat	12	-	
	Frenți Flore	8	-	-

0		6		
	fecioru Toader	36	muere Oana	34
	pruncu Onu	14	fata Veselina	12
	pruncu Pătru	9	fata Theodora	8
	pruncu Ilie	5	-	-
	pruncu Flore	2	-	-
1	Pușcaș Pătru	20	-	-
2	Frenți [Tode] văduoi	50	-	-
	pruncu Mitru	12	fata An[ge]	4
	pruncu Mărian	7	-	-
3	Frenți Ștefan	59	muere Barbură	56
	fecioru Filimon	25	muere Oană	23
	pruncu Simion	5	fata Floare	15
	-	-	fata Oana	11
	-	-	fata Evdochie	2
4	Foaliș Marc	24	muere Oana	21
	-	-	măsa Mărinca văduo	60
	pruncu Thoma	1	-	-
5	B. Cioară Ștefan	66	muere Ioana	60
	fecioru Ilie	28	muere Oana	27
	pruncu Ștefan	2	fata Naste	4
	Cioară On	30	muere Barbură	26
	Cioară Filip	24	muere Floare	23
	fecioru Georgie	20	Simină văduo	50
	pruncu Flore	4	fata Floare	17
	-		fata Ana	10
	Bunta On	4	muere Mărie	3

6		2		9
	fecioru Onu	17	fata Floare	6
	pruncu Georgie	3	-	-
	pruncu Flore	5	-	-
	-	-	Barbură văduo	62
7	Mașcaș On	41	muere Simină	38
	pruncu Vasilie	14	fata Mărie	6
	pruncu Mitru	12	fata Oana	17
	-		fata Thodoră	3
8	Copil Floriță	50	muere Mărie	49
	fecior Toader	26	muere Ana	24
	pruncu Georgie	3	-	-
	Copil Urs	42	muere Pietri[șe]	39
	pruncu Flore	4	fata Mărie	13
9	Moți Gligă	48	muere Măcinică	44
	pruncu Mitru	16	fata Veselina	14
	-	-	fata Floare	13
	-	-	fata Mărie	7
	-	-	fata Todoră	4
0	Rob Kirică	32	muere Oană	29
	pruncu Georgie	7	fata Driană	11
	pruncu Găvril	2	fata Eva	7
	-	-	fata Mărie	4
	Rob Vasilie	21	muere Thodora	18
	pruncu Thoma	8	fata Floare	6
	-	-	Mina văduo	39
1	Rob Nicoară văduoi	59	-	-
	fecioru Mitru	3	muere Driană	2

		3		9
	pruncu Flore	6	-	-
	pruncu Iovu	1	-	-
	fecioru Mihai	29	muere Oană	28
	-	-	fata Mărie	8
	-	-	fata Măcinică	6
	-	-	fata Marta	4
	-	-	fata Ana	2
2	Rus Pavel	59	muere Oana	56
	fecioru Flore	21	muere Floare	20
	fecioru Toader	16	-	-
3	Moți On	42	muere Oana	40
	pruncu Vasilie	13	fata Simina	5
	-	-	soacrăsa Mărie văduo	60
4	Band Mitru	26	muere Floare	21
	pruncu Flore	3	-	-
	-	-	Oana văduo	60
5	Pecherle Mihai	42	muere Măcinică	40
	pruncu Flore	11	-	
	pruncu Mitru	5	-	
	fecioru Onu	24	muere Ana	22
	-	-	Mărie văduo	60
6	Șoară Pătru	52	muere Barbură	50
	fecioru Onu	30	muere Thodoră	29
	fecioru Pătru	20	muere Mărie	19
	-	-	fata Floare	3
	fecioru Georgie	17	-	-
	Negruț Pătru	6	muere Barbură	[

7		9		50]
	Fecioru Toda	30	muere Pietri[șe]	28
	pruncu Crăciun	9	fata Oana	3
	pruncu Iacov	4	-	-
	fecioru Vasilie	26	muere Iliana	20
	-	-	fata Oana	3
	-	-	fata Mărie	1
	fecioru Ion	38	muere Barbură	34
	pruncu Vasilie	14	fata Ana	5
	pruncu Crăciun	2	fata Floare	4
8	Negruți Văsăi	50	muere Barbură	49
	pruncu Thoader	8	fata Oana	17
	pruncu Flore	1	fata Veselina	13
	-	-	fata Ana	10
	-	-	fata Floare	4
9	Bălaj Flore	53	muere Oana	50
	fecior Petru	30	muere Parascheva	27
	fecioru Onu	27	muere Rafila	25
	fecioru Toader	24	muere Barbură	22
	-	-	fata Mărie	4
	fecioru Thoma	17	-	-
	pruncu Kiril	14	-	-
	pruncu Vasilie	13	-	-
	pruncu Mihai	10	-	-
	Nichita	10	-	-
	Mitru	6	-	-
0	Toduți Lup	30	muere Floare	29

	-	-	fata Thodoră	8
	-	-	fata Oana	3
	Toduți Găvrilă	27	muere Măcinică	25
1	Pante Găvrilă	43	muere Mărie	40
	pruncu Onu	11	fata Oana	9
	pruncu Toader	4	fata Mărie	7
	Pante Vasilie văduoi	40	fata Mărie	8
2	Foaliș On	32	muere Rafila	30
	pruncu Georgie	1	fata Oana	14
	-	-	fata Floare	6
3	Sălăjan Vasilie	59	muere Floare	50
	pruncu Pătru	12	fata Mărie	16
4	Sălăjan On	42	muere Veselină	40
	pruncu Onu	14	-	-
	pruncu Ștefan	12	-	-
	pruncu Georgie	9	-	-
5	Opre On	72	muere Floare	69
	fecioru Onu	39	muere Pietrina	27
	fecioru Oanca	23	muere Eva	21
	fecioru Flore	21	muere Barbură	19
	pruncu Toader	13	fata Floare	2 [5]
	-	-	fata Mărie	15
	-	-	fata Raveica	4
6	Opre Lucă	26	muere Oană	26
	-	-	fata Floare	4
	-	-	fata Eva	2
	Roman Mihai	6	muere Mărinca	6

7		4		0
	fecioru Onu	40	muere Mărie	39
	fecioru Flore	22	fata Oana	13
	fecioru Simion	20	fata Mărie	3
	-	-	fata Naste	8
	Roman Bub	35	muere Floare	32
	pruncu Onu	6	-	-
	pruncu Mitru	2	-	-
	Pătr[ăi] Todă văduoi	60	Roman M[ățe] văduo	46
	pruncu Vechentie	18	fata Simedriană	15
	pruncu Onu	13	-	-
8	Olcean Toader	52	muere Iliana	49
	fecioru Lupu	28	muere Oana	27
	fecioru Ursu	25	muere Mărie	23
	fecioru Vasilie	20	muere Floare	19
	pruncu Mitru	15	fata Oana	[12]
	pruncu Onu	9	-	-
	pruncu Lupului Alexa	8	măsa Floare văduo	[120]
	pruncu Pătru	6	-	-
	pruncu Zaharie	3	-	-
	pruncu Toader	3	-	-
9	Copil Vasilie	33	muere Raveica	30
	pruncu Toader	5	fata Floare	10
	pruncu Onu	2	fata Barbură	7
	Copil On	42	muere Floare	40
	pruncu Toader	12	fata Mărie	9
	pruncu Pătru	10	fata Todosie	1

	Copil Mărian	58	-	-
	-	-	fata Floare	10
	fecioru Flore	22	-	-
	fecioru Onu	20	-	-
0	Copil Pătru	49	muere Mărie	46
	fecioru Toader	20	-	-
1	Tiutiu Ilie	26	muere Mărie	23
	pruncu Mihai	14	măsa Barbură văduo	52
	pruncu Vasilie	8	fata Simina	11
	pruncu Simion	2	-	-
	Tiutiu Pătru	30	muere Oana	28
	-	-	fata Mărie	4
	-	-	fata Floare	1
2	Tiutiu Toader	28	muere Oana	26
	pruncu Onu	[5]	fata Mărie	7
	pruncu Georgie	3	fata Floare	1
3	Cuc Mitru	48	muere Mărie	43
	pruncu Onu	12	fata Floare	4
	pruncu Pătru	10	fata Thodosie	2
	pruncu Pavel	8	-	-
	Cuc Iov	21	muere Mărie	20
	pruncu Gligor	8	-	-
4	Săuc Mon	29	muere Veselina	29
	pruncu Tanasie	11	mumăsa Mărie văduo	60
5	Lucuța Precup	50	muere Iliana	49
	pruncu Flore	1	-	-

		4		
	pruncu Macavei	9	-	-
	pruncu Onu	7	-	-
	pruncu Pătru	4	-	-
	fecioru Mihai	24	muere Ana	22
6	Lucuța Urs	50	muere Thodoră	4[9]
	fecioru Toader	26	muere Măcinică	24
	fecioru Georgie	23	muere Thodoră	22
	fecioru Istra[t]ie	18	fata Ana	2
	pruncu Mihai	9	fata Thodoră	1
7	Tiutiu On	40	muere Mărie	30
	pruncu Marcu	9	fata Floare	16
	Tiutiu Flore	36	muere Mărie	35
	pruncu Onu	12	fata Marta	6
	pruncu Vasilie	8	-	-
	pruncu Crăciun	4	-	-
	pruncu Georgie	2	-	-
8	Tiutiu Găvrilă	42	muere Mărie	40
	fecioru Mihai	22	fata Thodoră	6
	fecioru Kiril	18	-	-
	pruncu Nate	13	-	-
	pruncu Macavei	11	-	-
9	Florișiu Petru	47	muere Sănza	43
	fecioru Georgie	22	fata Oană	18
	pruncu Onu	12	fata Simion	10
	-	-	fata Ana	3
0	Copil Todă	53	muere Floare	50

	fecior Toma	33	muere Oana	30
	fecior Toader	20	-	-
	pruncu Onu	16	-	-
1	Frujină Toader	32	muere Veselina	30
	pruncu Alexandru	4	fata Mărie	8
	Copil Toader	40	-	-
2	Crișan Simion	33	muere Simină	30
	pruncu Georgie	6	-	-
	Crișan Kirică	30	muere Mărie	28
	pruncu Nichita	2	fata Thodosie	[5]
3	Sălăjan Costan	26	muere Pietrina	24
	pruncu Crăciun	3	-	-
	Sălăjan On	22	muere Oana	21
	-	-	Simina văduo	56
4	Dragoși Nicoară	42	muere Sănză	40
	pruncu Mitru	8	fata Floare	[5]
	pruncu Onu	2	-	-
5	Mărian Urs	22	muere Sănză	21
	fecioru Flore	20	-	-
	pruncu Gligor	13	-	-
	-	-	măsa Floare văduo	50
6	Crăciun Urs	42	muere Floare	39
	-	-	fata Mina	12
	-	-	fata Mărie	6
	-	-	fata Floare	4
	Dămian Urs	4	muere Oana	3

7		0		9
	pruncu Toader	11	fata Barbura	15
	pruncu Onu	5	fata Veselina	8
	-	-	fata Oana	3
	fratesău Georgie	30	muere Simina	28
	-	-	fata Anisie	8
	-	-	fata Mărie	5
	-	-	fata Oana	3
8	Copil Flore	64	muere Oana	56
	fecior Georgie	29	muere Barbură	26
	fecior Toader	31	muere Floare	20
	fecior Simion	16	fata Mărie	4
	pruncu Onu	13	fata Oana	2
	pruncu Mihai	10	-	-
9	Vidican Onu	59	muere Mărie	56
	fecioru Flore	26	muere Oana	23
	fecioru Simion	20	fata Mărie	2
0	Vidican Pătru	69	muere Barbură	58
	fecioru Flore	37	muere Mărie	32
	fecioru Toader	31	muere Mărie	28
	fecioru Onu	21	-	-
	pruncu Flori Georgie	13	fata Ana	4
	pruncu Onu	7	-	-
	prunc[utoi] Iovu	11	fata Oana	[1]
	pruncu Georgie	[8]	-	-
	pruncu Vasilie	7	-	-
	pruncu Toader	3	-	-

1	Vidican Nu[li]	52	muere Thodosia	50
	pruncu Crăciun	13	-	-
2	Cic Pașc	49	muere Iliană	48
	fecioru Găvril	27	muere Oana	26
	fecioru Filimon	24	muere Veselină	23
	fecioru Mărian	18	fata Măcinică	12
	pruncu Onu	14	-	-
	pruncu Mihai	6	-	-
	pruncu Filip	2	-	-
	Cic Nule	40	muere Veselină	39
	pruncu Mitru	18	fata Naste	7
	-	-	fata Simina	4
	-	-	fata Gafie	8
	Cic Tomă	38	-	-
3	Cic Vese	43	muere Barbură	40
4	Vidican Toader		muere Oana	28
	pruncu Onu	5	fata Floare	3
	-	-	fata Mărie	1
	Vidican Kiril	28	muere Lina	27
	-	-	fata Oana	6
	-	-	fata Mărie	2
5	Bunta Toader	55	muere Mărie	50
	fecior Flore	23	muere Mărie	22
	pruncu Georgie	2	fata Măcinică	9
	Onu om rămas	59	Lucică văduo	60
6	Bunta On	27	muere Thodoră	26
	pruncu Vasilie	3	fata Floare	8
	-	-	fata Irina	6

7	Buar Găvrilă	50	-	-
	fecior Istratie	28	muere Mărie	25
	fecior Onu	20	fata Oana	13
	fecior Simeon	18	-	-
	pruncu Toader	5	-	-
	pruncu Onu	1	-	-
8	Boldor Toader	48	muere Oana	46
	pruncu Lupu	13	fata Floare	16
	-	-	fata Floare	15
	Boldor Flore	30	muere Veselina	28
	-	-	măsa Oana văduo	60
	-	-	fata Oana	17
	Zahu	20	-	-
9	Boldor Simion	30	muere Măcinica	28
	pruncu Toader	6	-	-
	pruncu Onu	4	-	-
0	Boldor Găvril	52	-	-
	fecioru Vasilie	24	muere Mărie	23
	pruncu Toader	10	fata Mărie	14
	pruncu Nicoară	3	-	-
	Boldor Mărian	56	muere Mărinca	50
	fecioru Mihai	23	muere Floare	22
	pruncu Filip	5	fata Barbură	14
1	Șereș Ispas	60	-	-
	Șereș Urs	42	muere Măcinică	40

	pruncu Lup	11	fata Gafie	9
	pruncu Ilie	3	fata Mărie	5
2	Matheiu Flore	33	muere Thodoră	30
	-	-	fata Simină	6
	-	-	fata Ana	2
	Matheiu On	30	muere Pietri[șe]	28
	pruncu Pașcu	9	-	-
	pruncu Ilie	6	-	-
	Matheiu Alexă	26	muere Floare	24
	pruncu Georgie	3	fata Mărie	15
3	Lazar On	36	-	-
	pruncu Vasilie	4	fata Mărie	6
	pruncu Macovei	1	-	-
	Lazar Lazar	32	muere Ana	30
	-	-	fata Gafie	3
4	Lazar Zaharie	24	muere Oana	22
5	Lazar Pante	36	muere Mărie	35
	pruncu Toader	14	-	-
	pruncu Filimon	5	-	-
	pruncu Mitru	1	-	-
	pruncu Onu	15	-	-
	pruncu Macovei	13	-	-
	Lazar Iov	25	muere Oana	22
	pruncu Mitru	2	-	-
6	Bungău Mitru	42	muere Mărie	40
	pruncu Ursu	2	fata Barbură	17
	-	-	măsa Mărie văduo	70
7	Mașcaș Ilie	31	muere Ana	28

	pruncu Georgie	2	fata Barbură	4
	Mașcaș Marc	24	muere Barbură	23
	Ungur Ion	69	-	-
8	Lucuța Toader	56	muere [Bu...]	50
	fecioru Mihai	26	muere Veselina	[25]
	fecioru Mitru	23	muere Anuța	20
	fecioru Onu	20	fata Mărie	18
	pruncu Pătru	8	fata Floare	2
	pruncu Marc	4	-	-
9	Măt[iu]ți Ilie	59	muere Druța	56
	fecioru Pătru	30	muere Oana	29
	fecioru Gligor	27	muere Mărie	25
	pruncu Macavei	17	fata Mărie	6
	pruncu Lupu	9	fata Floare	3
	pruncu Mitru	[?]	fata Pălaga	1
00	Siladi Macovei	45	muere Anuța	40
	fecioru Flore	17	fata Floare	8
	pruncu Georgie	[10]	-	-
	pruncu Iov	4	-	-
	pruncu Zaharie	2	-	-
	Siladi Toader	50	muere Ana	47
	pruncu Găvril	14	-	-
	pruncu Gherasim	12	-	-
	pruncu Pătru	4	-	-
	pruncu Gligor	1	-	-
	Siladi Niculă	30	muere Floare	29
	pruncu David	5	-	-

	pruncu Mitru	1	-	-
01	Hălăbaj Irimie	50	muere Thodoră	36
	pruncu Toader	13	fata Mărie	5
	pruncu Mitru	9	-	-
	pruncu Coste	3	-	-
	Hălăbaj Urs	31	muere Barbură	29
	pruncu Precup	3	fata Thodosia	5
02	Bertec Toader	42	muere Rusanda	40
	fecior Georgie	24	-	-
	pruncu Onu	15	-	-
03	Braje Tode	38	muere Floare	36
	pruncu Flore	10	fata Mărie	7
	pruncu Ilie	4	-	-
	Braje Tomă	28	muere Pietri[șe]	26
04	Burle Toader	65	muere Mărie	60
	fecior Mitru	30	muere Pălaga	28
	fecior Flore	20	fata Barbură	15
	pruncu Mihai	4	-	-
	pruncu Onu	3	-	-
05	Burle Pașc	89	-	-
	fecior Onu	42	muere Oana	39
	pruncu Georgie	17	-	-
	pruncu Flore	12	-	-
	pruncu Mihai	[8]	-	-
06	Pușcaș Giurgiu	70	muere Anisie	68
	fecioru Toader	26	muere Mărie	24

	pruncu Onu	4	-	-
	pruncu Georgie	2	-	-
	fecioru Micu	24	muere Mărie	23
	fecioru Mihai	16	fata Floare	3
07	Deme Vasilie	42	muere Mărie	40
	pruncu Toader	19	fata Oana	10
08	Deme Kiril	38	muere Oană	34
	-	-	fata Floare	7
	-	-	fata Mărie	5
	Deme Ignat	30	muere Driană	21
	pruncu Mitru	5	fata Barbură	7
	pruncu Toma	2	-	-
09	Frenți Tode cel mic	30	muere Ana	28
	pruncu Onu	11	fata Mărie	6
	pruncu Pătru	5	măsa Anuța văduo	64
	pruncu Georgie	3	-	-
10	Lă[z]ar Simion	53	muere Oana	51
	fecioru Georgie	21	fata Oana	17
	-	-	fata Sănză	15
11	Nan Mihai	28	muere Mărie	27
	pruncu Gligor	3	-	-
	Nan Moisie	26	muere Irina	24
	-	-	fata Părasca	5
	-	-	fata Sănză	2
12	Mladin Pătru	36	muere Barbură	32
	-	-	fata Oana	5
13	Nicoară Lascului	34	muere Thodoră	33
	-	-	fata Pietri[șe]	13

14	Vedina văduo	30	-	-
	-	-	fata Oana	10
	-	-	fata Mărie	5
	Țigani:			
15	Iorga Mărtin	56	-	-
	fecioru Mihai	30	fata Măcinică	18
	-	-	fata Floare	16
	-	-	fata Fironda	9
	-	-	fata Oana	5
16	Goga Ion	59	muere Mărie	57
	fecioru Onu	19	fata Floare	16
	pruncu Pătru	10	fata Mărie	5
	Goga Pașc	32	muere Marta	30
	pruncu Onu	4	fata Mărie	3
	pruncu Georgie	1	-	-
17	Goga Pătru	40	muere Mărie	3 [6]
	pruncu Flore	7	fata Oana	15
	-	-	fata Floare	10
	-	-	fata Marta	5
	-	-	fata Mărie	3
	-	-	fata Veselina	1
18	Goga Mihai	36	muere Mărie	34
	pruncu Georgie	10	fata Mărie	9
	pruncu Toader	1	fata Gafie	8
	-	-	fata Sănza	6
	-	-	fata Floare	5
	-	-	fata Oana	[3]
	Țiganu dus	39	muere Mărie	38
	fecioru Mihai	1	-	-

		8		
	Jeleri:			
	Ciocan Niculă	46	muere Pătca	44
	pruncu Lupu	14	-	-
	Roșca Ignat	48	muere Anița	46
	Măcean Ilie	28	muere Sănză	26
	-	-	fata Mărie	6
	-	-	fata Floare	2
	Mărian Gheran	55	muere Mărie	54
	-	-	fata Thodora	13
	Florișcu Tomă	46	muere Măcinică	42
	pruncu Mihai	4	-	-
	Dereș Tomă	22	muere Ana	21
	pruncu Gligor	1	-	-
	Colduși:			
	Ardelean Găvrilă	50	muere Oana	[50]
	pruncu Pătru	7	fata Mărie	15
	-	-	fata Thodoră	11
	Rus Giurgiu	50	muere [nu scrie numele]	[50]
	-	-	fata Mărie	8
	Mem[iao?] Niculă	40	muere Veselină	39
	-	-	fata Ana	2
	Gărmăți On	50	-	-
	fecior Onu	22	-	-

Sursa: SJANBH, fond *Parohia ortodoxă Talpoș*, dos. 1, f. 12-23.

BIBLIOGRAPHY

1. Serviciul Județean Bihor al Arhivelor Naționale, fond *Parohia ortodoxă Taploș*, dos. 1.
2. Idem, *Colecția registrelor de stare civilă*, inv. 87, dos. 1208.

3. Idem, fond *Prefectura județului Bihor*, inv. 41, dos. 943.
4. Pierre Chaunu, *Civilizaţia Europei în Secolul Luminilor*, Editura Meridiane, Bucureşti, vol. I, 1986, p. 26.
5. Robert Mandrou, *La France aux XVII-e et XVIII-e siècle*, Paris, 1967, p. 90.
6. I. D. Suciu, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, vol. I, 1980, p. 326-327.
Erich Zöllner, *Istoria Austriei*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, vol. I, 1997, p. 442.

CHRISTIAN PERSECUTION IN THE 21ST CENTURY

Monica Meruțiu
Assist. Prof., PhD, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The current article aims at presenting an overview of the phenomenon of religious persecution, with a special focus on the Christian persecution in the 21st century. Tremendous attention and energies were involved in the overall safeguarding of human rights especially in the first decades of the new millennium, however religious persecution in the 21st century increased, and Christians represent today the most affected religious community. Moreover, the infringement of their religious freedom, and discrimination faced by Christians remain both poorely considered, and underreported.

Keywords: religious freedom, human rights, religious persecution, Christianity.

Introduction

As a fundamental and universal human right the protection of the freedom of religion has been at the heart of salient documents, from the *Universal Declaration of Human Rights* (UDHR),[1] and various international treaties, to regional human rights treaties, such as the *European Convention on Human Rights*,[2] or the *EU Charter of Fundamental Rights.*[3]

In America the religious freedom was conceived as a *first freedom*, and embodied as principal clause of the First Amendment[4] in the US Constitution, both in the *establishment Clause* and the *free exercise clause*.

Limitations and violations of religious freedom may take various forms; the United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF)[5] defines persecution as

[1] Article 18 of *The Universal Declaration of Human Rights Everyone has the right to freedom of thought, conscience, and religion; this right includes freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in teaching, practice, worship, and observance*, https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights, accessed on October 7th, 2022.

[2] Article 9, *Freedom of thought, conscience and religion 1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance. 2. Freedom to manifest one's religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others*, *https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf*, accessed on November 7th, 2022.

[3] Article 10, *Freedom of thought, conscience and religion* 1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience, and religion. This right includes freedom to change religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or in private, to manifest religion or belief, in worship, teaching, practice and observance. 2. The right to conscientious objection is recognised, in accordance with the national laws governing the exercise of this right, https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf, accessed on November 7th, 2022.

[4] *Congress shall make no law respecting an establishment of religion or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances.* First Amendment, Constitution of the United States, https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/, accessed on November 7th, 2022.

"encompassing any violations of the internationally recognized norms of religious freedom. That includes both acts of overt violence as well as onerous policy restrictions on the faithful. It might be called discrimination instead of persecution."[6]

A View from the West

Religious freedom represented a thorny issue throughout the centuries, and beyond the gradual process of the evolution of human rights it remains a stringent issue to be further acknowledged and addressed.

The 21st century revealed an unsettling reminder that religious persecution is by no means a horrendous memory of the past, but an ongoing, and at times, in some places, an ever increasing phenomenon. As illustrated by Jonathan Fox's comprehensive study of religious discrimination,[7] major world religions experienced an increase of discrimination between 1990-2008, across major areas of the globe. This worrying ascending trend continued, and the Pew Research Centre estimations were highly illustrative as they indicated that in 2014 "roughly three-quarters of the world's 7.2 billion people (74%) were living in countries with high or very high restrictions or hostilities."[8]

Tremendous attention and energies are involved in the overall safeguarding of human rights especially in the first decades of the new millennium, however according to various statistics Christians represent today "the most widely targeted religious community."[9] From Asia, Africa to the Middle East, Christian communities are severely suffering for their faith.

Back in 2012, German Chancellor Angela Merkel declared that Christianity was "the most persecuted religion in the world,"[10] and that Germany needed to direct its foreign policy focus to the protection of Christian minorities. At the time the statement was received with backlash, criticism, and skeptical reactions, although there were various statistics supporting the claim, pointing to the fact that there were more than 200 million Christians across the globe in perill for their faith.

In the decade following these alarming statements, the situation of Christians facing intolerance, persecution, and violence around the world has worsened. Moreover, despite some considerations at the institutional level,[11] this stringent human rights issue remained both poorely considered, and *underreported*.

---

[5] USCIRF was created in 1998 by the International Religious Freedom Act (IRFA) and represents an independent, bipartisan U.S. federal government agency. Its focus consists in the global monitoring of the universal right to freedom of religion or belief, and offering policy recommendations to the President, Secretary of State, and Congress.

[6] *THE INTERNATIONAL RELIGIOUS FREEDOM ACT OF 1998*, https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-105shrg48618/html/CHRG-105shrg48618.htm, accessed on November 7th, 2022.

[7] Jonathan Fox, *The Unfree Exercise of Religion: A World Survey of Discrimination Against Religious Minorities*, Cambridge University Press, 2016, p. 190.

[8] Pew Research Center, "Trends in Global Restrictions on Religion," June 23, 2016, pp. 4–5.

[9] 'Under Caesar's Sword – Christian Response to Persecution", University of Notre Dame, the Religious Freedom Project at the Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs at Georgetown University

[10] https://www.persecution.org/2012/11/08/german-chancellor-angela-merkel-calls-christianity-the-most-persecuted-religion-in-the-world/, accessed on October 15th, 2022.

[11] The Council of The European Union adopted in 2013 the *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief, thus reiterating its determination to promote, in its external human rights policy, freedom of religion or belief as a right to be exercised by everyone everywhere, based on the principles of equality, non-discrimination and universality.(EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*, FOREIGN AFFAIRS Council meeting Luxembourg, 24 June 2013, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/137585.pdf, accessed on November 7th, 2022)

With the *Annual Report on human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter 2015* it was clearly stated and highlighted "the fact that Christians are currently representing the religious group most harassed and intimidated in countries throughout the world, including in Europe, where Christian refugees routinely suffer religiously motivated persecution, and that some of the oldest Christian communities are in danger of disappearing, especially in North Africa and the Middle East."[12]

In 2016, the European Union created the position of Special Envoy for the promotion of freedom of religion or belief outside the European Union, and Ján Figel was appointed, under whose guidance various actions to support religious freedom were taken. Figel's involvement played a central positive role in the realeasing of Asia Bibi, the Pakistani Christian woman accused of blasphemy, and facing the death penalty.

However, despite considerable effort and involvement of various state and non-state actors, the religious persecution, and specifically the one targeted at Christians continued to increase and reach ever higher scales.

Main perpetrating actors, reasons, and patterns for Christian persecution

The documented volume edited by Daniel Philpott and Timothy Samuel Shah, *Under Caesar's Sword: How Christians Respond to Persecution*[13] in 2018 reveals the imperativness for the Christian persecution to be addressed as an urgent human rights infringement. When assessing the geographical indicators one notices that the considerable majority of these violations are occuring outside the Western civilization, thus the authors are pointing to this *experiential gap* as indicative for „the West's attention deficit vis-à-vis the massive global challenge of religious persecution in general and Christian persecution in particular."[14] At the same time, one of the central ideas in the volume is that the religious freedom rights violations of Christians have been underreported in the mainstream media and by human rights organizations.[15]

When trying to identify the main perpertrating actors one becomes aware of the existence of a wide spectrum, as in addition to the diverse instances of state persecution, very often in close connection with the dominant religions of the state,[16] there are the violences perpertrated

[12] Annual Report on human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter 2015, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0502_EN.pdf?redirect, accessed on November 7th, 2022.

[13] *This volume is the fruit of a collaborative scholarly project, 'Under Caesar's Sword: Christian Response to Persecution,' which the Templeton Religion Trust funded. The project began as a partnership between the University of Notre Dame, where it is now based at the Center for Ethics and Culture, and the Religious Freedom Project (now the Religious Freedom Research Project) at the Berkley Center for Religion, Peace, and World Affairs at Georgetown University. In the support and production of this volume, the Religious Freedom Research Project remained a partner.* (Daniel Philpott, Timothy Samuel Shah, *Under Caesar's Sword: How Christians Respond to Persecution*, Cambridge University Press, 2018, p. XI)

[14] Daniel Philpott, Timothy Samuel Shah, *Under Caesar's Sword: How Christians Respond to Persecution*, Cambridge University Press, 2018, p. 11.

[15] *Georgetown University's Religious Freedom Project analyzed 323 major reports published by Human Rights Watch, one of the world's most influential human rights organizations, over a three-and-a-half-year period (from 2008 to mid-2011) and found that religious persecution of any kind was the focus of only eight (about 2.5 percent) of the published reports. Fewer than half of that small number of reports focused on Christian persecution. (*Daniel Philpott, Timothy Samuel Shah, *Under Caesar's Sword: How Christians Respond to Persecution*, Cambridge University Press, 2018, p. XI*)*

[16] *Dominant religions (sometimes not even the religion of the majority of the population), in particular, will try to limit the actions of other religions. The state and dominant religions often unite to limit religious freedoms; and*

by a variety of non-state actors, such as the the Islamic State in Iraq and Syria, Boko Haram in Nigeria, the Taliban in Afghanistan, or Budhist militants in Sri Lanka.[17]

Many times state and non-state actors "reinforce each other in inflicting persecution,"[18] there are cases in which non-state actors find support for their violent actions in the state authority, in which "government and society may form a powerful united front against minorities,"[19] or cases of "an interplay between society and the state."[20]

There is also a wide spectrum of reasons leading state and non-state actors to cause such inflictions, spanning from "the characteristic Christian insistence on being different and independent from comprehensive political control or cultural hegemony,"[21] "Christianity's virtually intrinsic association with pluralism and freedom,"[22] to the projection of the Christian minority as a pro-Western *Trojan Horse,*[23] and consequently "anti-Christian persecution is not an act of belligerence but a necessary means of political and cultural self-defense against Christian aggression."[24]

As reflected in the research of Paul Marshall[25] there are four main patterns, not mutually exclusive, associated with the Christian persecution: 1) in remaining Communist regimes in

---

such limitations have powerful consequences. (Brian J. Grim and Roger Finke, *The Price of Freedom Denied: Religious Persecution and Conflict in the 21st Century*, Cambridge University Press, 2011, p. 6.).

[17] *Ibidem*, p. 7.

[18] *In Response to Persecution, Findings of the Under Caesar's Sword Project on Global Christian Communities,* University of Notre Dame, the Religious Freedom Project at the Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs at Georgetown University, https://ucs.nd.edu/assets/233538/ucs_report_2017_web.pdf, accessed on November 7th, 2022, p. 10

[19] *The Taliban, for instance, springing from the dominant culture of North Pakistan and Afghanistan, is strengthened by the laws of both countries, and is thus a formidable repressor of Afghanistan's tiny Christian minority.* (*In Response to Persecution, Findings of the Under Caesar's Sword Project on Global Christian Communities*, University of Notre Dame, the Religious Freedom Project at the Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs at Georgetown University, https://ucs.nd.edu/assets/233538/ucs_report_2017_web.pdf, accessed on November 7th, 2022, p. 10.)

[20] *A vivid example of the interplay between state and society comes from Egypt, from June 30, 2012, to July 3, 2013. During that period, the Muslim Brotherhood was in power under President Mohammed Morsi. Although the Brotherhood did not call overtly for the persecution of Egypt's Coptic Christian minority, which accounts for 5 to 10 percent of the population, it sought to establish a far more conservative form of Sharia law that deepened the Copts' vulnerability. Previously, under President Hosni Mubarak, who ruled from 1981 until the Arab Uprisings overthrew him in early 2011, Copts had lived a second-class status but received some government protection. Feeling empowered by Morsi, a group of Egyptian Islamic scholars signed a common letter in August 2012 in which they called for the killing of Christians, citing Quran 9:29: "Fight those who believe not in God nor the Last Day." Hours after Islamists distributed the letter, Muslims began killing Christians in Asyut in Upper Egypt*. (*In Response to Persecution, Findings of the Under Caesar's Sword Project on Global Christian Communities*, University of Notre Dame, the Religious Freedom Project at the Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs at Georgetown University, https://ucs.nd.edu/assets/233538/ucs_report_2017_web.pdf, accessed on November 7th, 2022, p. 10.)

[21] Daniel Philpott, Timothy Samuel Shah, *op. cit.*, pp. 8-9

[22] *Ibidem.*

[23] From northern Nigeria to China, from Iraq to north India to Indonesia, some groups and governments sincerely believe that Christians are agents of the West's strategic, political, religious, or cultural interests; others deliberately exaggerate and propagate this notion to advance their own political or religious agendas. (Daniel Philpott, Timothy Samuel Shah, *op. cit.*, p. 9)

[24] Daniel Philpott, Timothy Samuel Shah, *op. cit.*, pp. 8-9.

[25] Paul Marshall, "Patterns and Purposes of Contemporary Anti-Christian Persecution," in Allen Hertzke and Timothy Samuel Shah, eds., *Christianity and Freedom: Vol. 2, Contemporary Perspectives*, New York, NY, and Cambridge: Cambridge University Press, 2016, pp. 58–59.

which the state is the source of persecution, such as China, Vietnam, North Korea, Cuba, Laos; 2) religious nationalism as the case in India, Sri Lanka, Nepal, and Bhutan; 3) in the Muslim majority world; 4) authoritarian states across the world, from Ethiopia, Eritrea, Burma to Belarus, Uzbekistan, and Turkmenistan. A fifth category is indicated by Marshall, although not in strict connection to the persecution levels present in the other patterns, a type of *polite persecution*,[26] that of the West, where various manifestations of secularism affect at times the religious freedom.[27]

Philpott and Shah's edited volume is unique in the way it constitutes the first systematic global investigation of the Christians responses to persecution, both *nonviolent and confrontational*, along with the implicit consequences. The findings show that from Africa, Asia, the West and all other parts of the globe where Christians face persecution in varying degrees, the responses and strategies are diverse, from fleeing those areas, to taking up arms, undertaking protest, or accepting martyrdom, to name a few, and they can be categorized in three main not mutually exclusive types: survival, association, and confrontation.

Overall, the report emphasizes that the heterogeneity of responses indicates an overarching conclusion of the study, "that Christian responses to persecution evince a *creative pragmatism* constituted by short-term efforts to ensure security, accrue strength through associational ties with other organizations and actors, and sometimes mount strategic opposition to the government."[28]

An ever ascending trend in the persecution of Christians globally

In recent years the geography of Christian persecution broadened, while its intensity deepened, as illustrated in many reports; according to the 2019 Bishop of Truro's *Independent Review for the Foreign Secretary of FCO Support for Persecuted Christians*, citing Christian persecution NGO Open Doors' *World Watch List Report* on anti-Christian oppression, there was a *shocking increase in the persecution of Christians globally*, and reported that "approximately 245 million Christians living in the top 50 countries suffer high levels of persecution or worse."[29]

The same report revealed another often overlooked dimension of the persecution, that of the Christian women, confronted with a *double persecution*, "one for being a Christian and one for being a woman."[30] At the top of the list remained North Korea, while the world's most populous countries, India, due to the increased violence of Hindu nationalist, and China, for government crackdowns on any perceived challenges to the authority of President Xi Jinping, experienced an increased trend.

For 2022 the ascending trend is confirmed by the *World Watch List* released by Open Doors, indicating that more than 360 million Christians are severly persecuted and discriminated for their faith, in 76 countries, constituting an increase of 20 million since the previous year. The

[26] *There are bloody persecutions, like being torn to pieces by wild beasts to the delight of the audience in the stands or being blown up by a bomb at the end of Mass" and there are "velvet-gloved" persecutions that are "cloaked in politeness": the ones that marginalize you, take your job away if you fail to adapt to laws that "go against God the Creator*. (Pope Francis, April 2016, http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2016/04/12/pope_francis_persecution_is_the_churchs_daily_bread/en-1222155, accessed on November 7th, 2022)

[27] Paul Marshall, *op.cit.*, p. 59.

[28] *Ibidem*, p. 3.

[29] Rt. Rev. Philip Mounstephen, 'Bishop of Truro's Independent Review for the Foreign Secretary of FCO Support for Persecuted Christians', 2019, p. 6.

[30] Open Doors World Watch List Report, https://www.opendoorsusa.org/christian-persecution/stories/5-major-trends-influence-global-persecution-christians/, accessed on November 7th, 2022.

first position held by North Korea in the last 20 years is now attributed to Afghanistan, in light of the changes that have occured after the withdrawal of the United States,

While an exact number remains unknown, the Christian minority in Afghanistan was subject to extreme persecution even prior to the Taliban takeover in 2021, as "it was impossible to live openly as a Christian,"[31] and converting to Christianity would imply that converts had to flee the country or they would be killed if their new faith was discovered:

> Leaving Islam is considered shameful, and Christian converts face dire and violent consequences if their new faith is discovered. Either they have to flee the country or they will be killed.This was true before the Taliban takeover of the country: the situation has become even more dangerous for believers this year. The Taliban will make sure that Islamic rules and customs are implemented and kept. Christian converts do not have any option but to obey them. If a Christian's new faith is discovered, their family, clan or tribe has to save its 'honour' by disowning the believer, or even killing them. This is widely considered to be a just reaction.[32]

North Korea is placed second in this Open Doors shameful hierarchy of *most difficult and dangerous countries in the world in which to be a Christian in 2022*. As there is no religious freedom in the country, the Christian minority estimated to represent 1.5% of the population must keep its faith in secret, as "any North Korean caught following Jesus is at immediate risk of imprisonment, brutal torture and death:"[33]

> The government, led by Kim Jong-un, views Christians as the most dangerous political class of people, and the persecution is violent and intense. North Korean parents must hide their faith from their children. An estimated 50,000 to 70,000 Christians are imprisoned in North Korea's notorious system of prisons and labour camps. To make matters worse, often a family will share the same fate as the person captured.

This appalling existing condition was confirmed in a recent report from June 2022 by The International Bar Association and The Committee for Human Rights in North Korea, reavealing that "there are reasonable grounds to conclude that crimes against humanity have been, and continue to be, committed on a massive scale in detention centers of the Democratic People's Republic of Korea."[34]

> The report indicated that
> there are reasonable grounds to conclude that the following ten of the eleven crimes against humanity listed in the Rome Statute of the International Criminal Court adopted in 1998 have been, and continue to be, committed: (1) murder, (2) extermination, (3) enslavement, (4) forcible transfer, (5) imprisonment or severe deprivation of physical liberty, (6) torture, (7) sexual violence, (8) persecution, (9) enforced disappearance, and (10) other inhumane acts.[35]

---

[31] Open Doors World Watch List Report, https://www.opendoorsuk.org/persecution/world-watch-list/afghanistan/, accessed on November 7th, 2022.
[32] *Ibidem.*
[33] Open Doors World Watch List Report, https://www.opendoorsuk.org/persecution/world-watch-list/north-korea/, accessed on November 7th, 2022.
[34] IBA and HRNK "Report: *Inquiry on Crimes against Humanity in North Korean Detention Centers*," June 2022, https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/Report%20Findings%20Inquiry%20on%20Crimes%20Against%20Humanity.pdf, accessed on November 7th, 2022, p. 1.
[35] *Ibidem*, p. 1.

In a previous inquiry back in 2017[36] conducted by The International Bar Association on crimes against humanity in North Korean political prisons, it was signaled that there was "ample evidence to support the finding that crimes against humanity have been -and continue to be- committed on a massive scale in political prisons of the DPRK."[37] Moreover, the inquiry appealed to the United Nations Security Council to introduce this state of affairs to the International Criminal Court or other international tribunal with jurisdiction to appropriately investigate, punish, and remedy these reported crimes against humanity, however "unfortunately, the Security Council has not made this referral to date."[38]

As it appears distinct from the data available, the persecution of Christians in the 21st century increased, "globally, one in every seven Christians live under at least 'high' levels of persecution or discrimination for their faith,"[39] Christians are fleeing persecution, and significant segments of the church become *displaced or refugee.*[40]

Another concerning dimension of the phenomenon of Christian persecution in the new millennium is related to the new forms it takes especially in recent years "from religious nationalism and rejection of human rights scrutiny, to deliberate destabilisation of entire regions by militants, to growing digital surveillance and disinformation against minorities,"[41] thus the imperativness for greater awareness and involvement.

BIBLIOGRAPHY

Allen, John L. Jr., *The Global War on Christians: Dispatches from the Front Lines of Anti-Christian Persecution*, New York, NY: Image, 2016.

Annual Report on human rights and democracy in the world and the European Union's policy on the matter 2015, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0502_EN.pdf?redirect.

EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief, Foreign Affairs Council meeting Luxembourg, 24 June 2013,
https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/137585.pdf.

Fox, Jonathan, *A World Survey of Religion and the State*, Cambridge University Press; New York: 2008.

Fox, Jonathan, *The Unfree Exercise of Religion: A World Survey of Discrimination Against Religious Minorities*, Cambridge University Press, 2016.

Grim, Brian J. and Roger Finke, *The Price of Freedom Denied: Religious Persecution and Conflict in the 21st Century*, Cambridge University Press, 2011.

[36] International Bar Association, "Report: *Inquiry on Crimes against Humanity in North Korean Political Prisons,*" December 2017,
https://www.hoganlovells.com/-/media/hogan-lovells/pdf/2017/dprinquirylegalopinion121217hl.pdf, accessed on November 7th, 2022.

[37] IBA and HRNK "Report: *Inquiry on Crimes against Humanity in North Korean Detention Centers*," p. 2.

[38] *Ibidem.*

[39] Open Doors World Watch List Report, *The Suffocating Struggle, Daily Life of Persecuted Christians*, https://media.opendoorsuk.org/document/pdf/Advocacy%20Report-digital-wwl-2022.pdf?_ga=2.196423660.1708224105.1669985430-933918995.1667847735, p. 5. accessed on November 7th, 2022.

[40] *Ibidem.*

[41] *Ibidem*, p. 28.

Hertzke, Allen, *Freeing God's Children: The Unlikely Alliance for Global Human Right*s, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, 2006.
IBA and HRNK "Report: Inquiry on Crimes against Humanity in North Korean Detention Centers," June 2022, https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/Report%20Findings%20Inquiry%20on%20Crimes%20Against%20Humanity.pdf.
International Bar Association, "Report: Inquiry on Crimes against Humanity in North Korean Political Prisons," December 2017, https://www.hoganlovells.com/-/media/hogan-lovells/pdf/2017/dprinquirylegalopinion121217hl.pdf.
Klocek, Jason and Scott Bledsoe, *Global Trends and Challenges to Protecting and Promoting Freedom of Religion or Belief,* Special Report, United States Institute of Peace, no. 510, June 2022, https://www.usip.org/sites/default/files/2022-06/sr510-protecting-promoting-freedom-religion-belief.pdf.
Marshall, Paul A., *Religious Freedom in the World*, Rowman and Littlefield; Lanham, MD, 2000.
Marshall, Paul, Lela Gilbert, *Their Blood Cries Out*, W Pub Group, 1997.
Marshall, Paul, Lela Gilbert, Nina Shea, *Persecuted: The Global Assault on Christians*, Thomas Nelson Publisher, 2013.
Marshall, Paul, "Patterns and Purposes of Contemporary Anti-Christian Persecution," in Allen Hertzke and Timothy Samuel Shah, eds., *Christianity and Freedom: Vol. 2, Contemporary Perspectives*, New York, NY, and Cambridge: Cambridge University Press, 2016, 58- 86.
Marshall, Paul, "Conceptual Issues in Religious Freedom," *International Journal for Religious Freedom*, 6, 2013, 7–16.
Mounstephen, Rt. Rev. Philip, *Bishop of Truro's Independent Review for the Foreign Secretary of FCO Support for Persecuted Christians: Final Report and Recommendations*, Crown Copyright, London, 2019.
Persecution.org, *German Chancellor Angela Merkel Calls Christianity the Most Persecuted Religion in the World*,
https://www.persecution.org/2012/11/08/german-chancellor-angela-merkel-calls-christianity-the-most-persecuted-religion-in-the-world/.
Pew Research Center, "Trends in Global Restrictions on Religion," June 23, 2016, www.pewforum.org/2016/06/23/trends-in-global-restrictions-on-religion.
Philpott, Daniel, Timothy Samuel Shah, *Under Caesar's Sword: How Christians Respond to Persecution*, Cambridge University Press, 2018.
Philpott, Daniel, "Polite Persecution," *First Things*, April 2017, www.first things.com/article/2017/04/polite-persecution.
Shortt, Rupert, *Christianophobia: A Faith under Attack*, London: Rider Books, 2012.
Smith, Steven D., *The Rise and Decline of American Religious Freedom*, (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014.
Sookhdeo, Patrick, *Hated without a Reason: The Remarkable Story of Christian Persecution Over the Centuries*, Isaac Publishing LLC, 2019.
Stark Rodney, Finke Roger, *Acts of Faith: Explaining the Human Side of Religion,* California University Press; Berkeley, CA, 2000.
THE INTERNATIONAL RELIGIOUS FREEDOM ACT OF 1998,
https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-105shrg48618/html/CHRG-105shrg48618.htm.

University of Notre Dame, the Religious Freedom Project at the Berkley Center for Religion, Peace and World Affairs at Georgetown University, *In Response to Persecution, Findings of the Under Caesar's Sword Project on Global Christian Communities,* https://ucs.nd.edu/assets/233538/ucs_report_2017_web.pdf.
"World Watch List," Open Doors USA, https://www.opendoorsusa.org/christian-persecution/stories/5-major-trends-influence-global-persecution-christians/.
"World Watch List," Open Doors USA, https://www.opendoorsuk.org/persecution/world-watch-list.
"World Watch List Report," Open Doors, *The Suffocating Struggle, Daily Life of Persecuted Christians,* https://media.opendoorsuk.org/document/pdf/Advocacy%20Report-digital-wwl-2022.pdf?_ga=2.196423660.1708224105.1669985430-933918995.1667847735.

MARKINGS REGARDING RELIGIOUS ASSISTANCE IN THE ROMANIAN ARMY (1850-1921)

Florin Vârlan
Assist. Prof., PhD, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: Bearing multiple similarities, the Army and the Church coexisted in a state of correlativism lending each other the treasures of their virtutes as a living proof that love, faith, courage, the desire to fight for an ideal can be relevant in both the practical side of life and the spiritual reality. The institutional relations between the Army and the Church developed over time alongside the essential evolution of the two institutions; this historic bond managed, at the start of 19th century, the century of social and institutional modernization in the Romanian Principates, to have a relevant juridic statute, that, throughout time, was going to be polished and put to test in the course of the first World War and credited for the foundation of The Diocese of the Romanian Army in 1921. In this study I will try to capture the essence of all of these stages, attempting to bring to attention, most importantly, the necessity of priests in people's everyday life, especially for those going through hard times such as the approach of death.

Keywords: Army, Church, Military Priest, World War I

1. Asistența religioasă în armata română în a doua jumătate a secolul al XIX-lea și la începutul secolului XX (1850-1914)

Din istoria poporului nostru cunoaștem devotamentul și totala implicare a slujitorilor Bisericii în tot ceea ce a însemnat binele acestui neam și împlinirea aspirațiilor sale seculare, de unitate și neatârnare. *Armatele marilor domnitori Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul n-au fost lipsite de prezenţa preoţilor. Au fost şi situaţii în care preoţii au luptat cu arma în mână, alături de ceilalţi oşteni ai ţării, cum a fost legendarul preot Stoica din Fărcaş (Dolj), în oastea domnitorului primei uniri*[1]. Alţii au fost implicaţi în Răscoala de la 1784, în Revoluţia de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu. Mai târziu, la 1848, în oastea lui Avram Iancu au fost prezenţi numeroşi preoţi şi absolvenţi de teologie, unii dintre ei având chiar roluri de conducere, cum au fost preotul-prefect Simion Balint, din Roşia Montana (Alba), preotul-viceprefect Simion Groza, din Rovina (Hunedoara), preoţii-tribuni Simion Prodan, din Mărgina şi Bucur, din Golda (Alba)[2].

Totuşi primele preocupări privind introducerea instituţionalizată a asistenţei religioase în armata română le găsim în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, în anul 1830 a luat ființă, în ambele Principate, *miliția națională*, „nucleul armatei noastre naționale"[3]. Deși au existat unele preocupări privind introducerea asistenței religioase în miliția națională în Moldova și Țara Românească în epoca regulamentară (1834-1848), referințe mai clare, instituționale, se

[1] Mai multe referințe la Mircea Păcurariu, *Preoți militari în armata română până la 1918*, în vol. „Armata și Biserica", coordonator Ilie Manole, Editura Fundației Hans Seidel, București, 1996, p. 147.
[2] *Ibidem*, p. 148.
[3] *Ibidem*.

regăsesc după anul 1848. În aceste împrejurări menționăm că în anul 1850 în Țara Românească, în timpul domniei lui Barbu Ştirbei (1849-1853), cunoscut pentru strădania sa de a reorganiza „oştirea pământeană", Departamentul Lucrărilor Ostăşeşti, prin marele spătar Nicolae Ghica, hotăra instituirea unui preot pe lângă fiecare *polc* (regiment) al oştirii în garnizoanele Bucureşti, Craiova şi Brăila. În corespondența purtată cu Mitropolia Ungrovlahiei, aceasta era solicitată *„să caute pentru această trebuință trei preoți, recomandabili prin cinstitele lor purtări în societate, prin desăvârşita cunoştință a profesiei lor şi prin ştiință trebuincioasă ca să insufle cinurilor ostăşeşti adevărul moral, care este temerea de Dumnezeu, supunerea la legi şi exacta împlinire a datoriilor lor"*[4]. De asemenea, se arăta care va fi retribuția primită (250 lei pe lună), precum şi unde va fi locuința de serviciu („lângă ştaburile polcurilor")[5].

Răspunzând cererii marelui spătar Nicolae Ghica (şefului oştirii), mitropolitul Nifon al Țării Româneşti a cerut, la 13 mai 1850, protopopilor celor două plăşi din Bucureşti, să se caute trei preoţi, cu calităţile cerute şi care să fie de acord a servi în armată în condiţiile date. La cinci săptămâni, protopopii însărcinați au căutat şi au nominalizat mitropolitului Nifon trei preoţi din Bucureşti: Radu, de la biserica „Sf. Nicolae Ştefan", Ştefan de la Mănăstirea „Hanul Grecilor" şi Gheorghe, de la biserica „Şf. Ştefan", de pe Podul de pământ (Calea Plevnei din Bucureşti - n.n.), care, fiind *„cu bune şi cinstite purtări în societate […], se învoiesc a servi ca preoţi la polcurile oştirii cu leafă de 250 de lei pe lună"*[6]. Astfel, preoţii găsiți au fost recomandaţi la 22 iunie 1850 şefului oştirii pentru a servi în armata Țării Româneşti precizându-se clar scopul lor : *„I-am adus înaintea noastră şi le-am arătat scopul pentru care se cheamă în acele slujbe, povăţuindu-i şi sfătuindu-i să aibă purtări bune şi să slujească oriunde în dorința stăpânirii"*[7]. La 10 iulie 1850 pe baza raportului lui Nicolae Ghica, domnitorul Țării Româneşti a emis un ofis de numire a celor recomandaţi ca preoţi la oştire, precizând totodată să fie angajaţi ca ajutor pentru fiecare preot la cântare şi citire în vremea slujbei bisericeşti, a câte doi cântăreţi (ţârcovnici), stabilindu-se şi lefurile precum şi înzestrarea cu cărţi şi odăjdii[8].

În ceea ce priveşte înzestrarea cu obiectele de cult, Sfânta Mitropolie dăruia fiecărui preot un Sfânt Antimis, fără de care nu se poate săvârşi Sfânta Liturghie, câte două rânduri de veşminte („unul mai bun şi altul pentru toate zilele"), trei rânduri de cărţi liturgice, necesare slujbelor religioase şi un set de Sfinte vase, plus alte obiecte folosite în serviciul divin. Totodată, erau angajaţi şi şase cântăreţi bisericeşti (ţârcovnici), pe cheltuiala bugetului metropolitan, urmând activitatea lor să înceapă de la 1 octombrie 1850. Câtă vreme trupele se aflau staționate în regiment, preoților desemnați li se permitea să slujească la una din bisericile oarașului respectiv, anume desemnată de episcopul locului. Astfel, la Craiova, ce aparținea de Episcopia

---

[4] Gheorghe Vasilescu, *Asistența religioasă în oastea Țării Românești în 1850 - 1870*, în vol. „Armata și Biserica", coordonator Ilie Manole, Editura Fundației Hans Seidel, București, 1996, p. 129.

[5] Idem, *Asistenţa religioasă în oastea Ţării Româneşti (1850-1859),* în „Revista de Istorie Militară", nr. 3-4/1996, p. 30 (Aceşti preoţi urmau a fi încadraţi în structura militară pe lângă „staburile polcurilor", inclusiv în caz de dislocare, primeau leafă (câte 250 de lei pe lună) şi erau subordonaţi şefilor militari, trebuind să împlinească „fără cârtire cererile comandirilor polcurilor").

[6] *Ibidem*, pp. 30-31.

[7] *Ibidem*, p. cit..

[8] A se vedea detalii mai ample privind înzestrarea preoților de oștire, lefurile acestora, stabilirea bisericilor de enorie a acestor trei preoți (Craiova, Brăila, București), individualizarea uniformei preoților de oștire la Gheorghe Vasilescu, *op. cit.,* p. 31-35, precum și la Ion Stoian, *Statutul „preoţilor de oştire" din epoca regulamentară până în timpul domniei lui Alexandru I. Cuza*, în vol. „Istoria. Între mituri şi realităţi ale României moderne - Profesorului universitar doctor Dumitru Vitcu la împlinirea vârstei de 70 de ani" – coordonatori Iulian Oncescu, Radu Bruja, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010, pp. 91- 94.

Râmnicului, episcop fiind Calinic[9], preotul capelan, împreună cu trupele participau la biserica Madona Dudu. Pentru București a fost desemnată, în primă fază, biserica Sf. Ioan – Zlătari, schimbată apoi cu biserica Mihai Vodă, iar mai târziu cu biserica Sfântul Mare Mucenic Gheorghe – Plevna, numită și Malmaison.

S-a mai pus în discuție și uniforma pe care trebuia să o poarte preotul militar. După ce Departamentul Lucrărilor Ostășești sugera ca *„preoții noștri să-și schimbe îmbrăcămintea ce au avut până acum, precum sunt și cei din armia împărătească rusească”*, mitropolitul Nifon al Țării Românești stabilește *„ca îmbrăcămintea trupului să fie tot aceea a națiunei noastre, pe care o au de obște toți preoții din acest Principat”*[10]. Li se permitea, totuși, să poarte ca semn distinctiv pălărie de culoare închisă, cu panglică neagră pe margine, în loc de potcap, și aceasta *„câtă vreme vor fi în slujba oștirii”*[11].

Toate aceste dispoziții au făcut ca, la sfârșitul lunii octombrie 1850, să fie elaborate primele instrucțiuni privind *Îndatoririle preoților de oștire*[12], care vor sta la baza *Regulamentului clerului din armata permanentă*, aprobat prin decretul nr. 603, promulgat de domnitorul Carol I, la 6 aprilie 1870. Îndatoririle respective erau stipulate în 7 puncte, și aveau în vedere următoarele:

1. Fiecare polc va avea un ocrotitor, a cărui icoană va fi ținută la comandament. De ziua hramului, vor participa la slujbă toate trupele cantonate în oraș.

2. Fiecare preot va avea ca ajutor doi cântăreți[13] și un paraclisier, aleși dintre ostașii cu bună purtare, care știu să citească și să cânte; unul dintre cântăreți va fi și pe post de secretar.

3. Preotul de oștire se va ocupa și de consemnarea evenimentelor ce țin de viața civilă (nașteri,botezuri, cununii și înmormântări), pe care le va trece în registrele mitricale, așa cum era făcut de fiecare preot în parte. Pe lângă acestea, preotul militar mai avea obligația de a înregistra, într-o condică, soldații care depuneau jurământul de credință. O grijă aparte o reprezenta evidențierea, pe liste, a modului în care ostașii participau pe rând la Sfânta Liturghie, se spovedeau și se împărtășeau (o îndatorire, cel puțin o dată pe an, în postul Paștelui).

4. Nu era îngăduit altui preot să săvârșească vreun serviciu religios pentru regimentul respectiv, decât numai cu acordul preotului desemnat.

5. Se reglementa modalitatea în care, în postul cel mare al Paștelui, soldații, în frunte cu ofițerii (care, prin gestul lor erau un exemplu pentru subalterni), trebuiau să participe la slujbe, în biserică, să se spovedească, fiind împărțiți în trei grupe.

6. Se avea în vedere și situația soldaților aflați în spital, bolnavi sau răniți, și care trebuiau vizitați de preotul militar de trei ori pe săptămână, având grijă ca toți să primească un cuvânt de mângâiere, iar cei grav bolnavi să fie spovediți și împărtășiți. Cei ce vor pleca spre

---

[9] A fost canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în 1955, fiind trecut în calendar ca Sfântul ierarh Calinic de la Cernica, cu zi de prăznuire pe 12 aprilie.

[10] Gheorghe Vasilescu, *Asistența religioasă în oastea Țării Românești în 1850 - 1870*, în vol. „Armata și Biserica”..., p. 131.

[11] *Ibidem*, p. 132.

[12] „Armata și Biserica”, coordonator Ilie Manole..., pp. 132 - 135**).**

[13] Referitor la acest aspect tradiția se va respecta și mai târziu în timpul primului război mondial. Astfel, într-un document cercetat la *Serviciul Județean Dâmbovița al Arhivelor Naționale*, Fond Primăria orașului Târgoviște, Dosar 5/1917, f. 118, datat cu Nr. 659/3 Aprilie 1917, am găsit cererea părintelui locotenet arhimandrit Justin Șerbănescu, care aflându-se prizonier la Târgoviște și primind voie să slujească la mănăstirea Stelea, cere să i se permită unui soldat sanitar, Dumitru Nicolae, de a-l ajuta la slujbele din perioada Postului Mare, bineînțeles, bazându-se pe cele inserate în *Instrucțiuni*.

veșnicie, vor fi conduși, cu respectul datorat celor ce și-au slujit țara cu demnitate, și înmormântați cu cinste în cimitirul rânduit special pentru ostași de administrația locală.

7. Pentru buna desfășurare a activității sale, preotul de oaste se va adresa comandantului de regiment, cu care va trebui să aibă o frumoasă colaborare.

În final, se cerea preoților de armată să își facă datoria cu demnitatea chemării lor de slujitori ai lui Dumnezeu, purtând de grijă, într-un mod dezinteresat, tuturor și fiind modele de credință, de curaj și comportament.[14]

Asistența religioasă în armata română avea să fie menținută și în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866), conform cu *Îndatoririle preoților de oștire din anul 1850*[15]. Așa cum am menționat *Îndatoririle* din anul 1850 au stat la baza *Regulamentului pentru clerul din armata permanentă*, aprobat prin decretul nr. 603, promulgat de domnitorul Carol I, la 6 aprilie 1870. Regulamentul cuprindea două capitole, primul dintre acestea referindu-se la condițiile instituirii și funcționării preoților militari în armata permanentă, drepturile și îndatoririle lor, iar cel de-al doilea capitol stabilea atribuțiile preoților militari[16].

În anul 1876, un alt decret stipula că toate trupele şi unităţile teritoriale puteau avea preotul lor. Astfel, în preajma *Războiului de Independenţă*, pe lângă fiecare garnizoană exista câte un preot[17], care deservea toate unităţile aparţinătoare acesteia, având funcţia de *confesor militar*. Pentru buna desfășurare a misiunii lor, Biserica s-a îngrijit ca activitatea preoților militari să fie reglementată prin Regulamente specifice[18] în care să se specifice clar care sunt îndatoririle lor, atât în timp de pace, cât și în vreme de război. Mai târziu, preoţii militari au participat şi la al doilea Război Balcanic (1913), însoţind trupele sau fiind alături de efectivele Crucii Roşii, sub coordonarea Mitropolitului Moldovei şi Sucevei, Pimen Georgescu.

2. Asistența religioasă în armata română, de la izbucnirea primului război mondial și până la înființarea Episcopiei Armatei (1914-1921)

Preoții militari au continuat să activeze în rândurile armatei române și în perioada ce a urmat, chiar dacă nu într-un număr atât de satisfăcător. Într-un studiu dedicat misiunii şi slujirii preoților din primul război mondial, profesorul Eugenia Paraschivescu amintea de faptul că *„în anul 1914 activau 53 de militari, câte unul în fiecare garnizoană, cu excepţia garnizoanelor mari, Bucureşti, Iaşi, Galaţi, Craiova, Constanţa, unde se aflau câte doi preoţi”*.[19] Această situație a făcut ca, după izbucnirea marelui război, membrii Sfântului Sinod, prin vocea mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei, să înceapă demersurile pe lângă forurile competente (Marele Stat Major General al Armatei) în ceea ce privește suplimentarea numărului de preoți militari, precum și a statutului pe care-l vor avea preoții mobilizați. Prin hotărârea sinodală din ședința de lucru din 15 mai 1915 se stabilesc detalii generale cu privire la statutul

[14] „Armata și Biserica”, coordonator Ilie Manole..., pp. 132 – 135.

[15] A se vedea Ion Stoian, *op. cit.*, p. 94.

[16] Idem, *Asistența religioasă în armata română sub Carol I (1866-1878)*, în vol. „Slujind-o pe Clio. In honorem Dumitru Vitcu”, coordonatori Mihai Iacobescu, Gheorghe Cliveti, Dinu Bălan, Editura Junimea, Iași, 2010, p. 349-370.

[17] Din cercetările părintelui Mircea Păcurariu, în preajma Războiului de independență, activau 10 preoți militari, câte unul pentru fiecare garnizoană (a se vedea studiul domniei sale: *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de Războiul de Independenţă*, în revista „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 5- 6/ 1967, p. 607-610).

[18] Este vorba despre instrucțiunile publicate sub titlul „Datoriile preotului în armată” în revista „Biserica Ortodoxă Română”, Nr. 3 / 1877, pp. 173 – 180, prin grija arhimandritului Gabriel Răşcan.

[19] Eugenia Paraschivescu, *Datorie şi slujire sfântă. Misiunea preoţilor militari în primul război mondial (1916-1918)*, studiu cercetat pe http://ccdbacau.ro/seminar1/lucrari/Paraschivescu_Eugenia.

preoților confesori, precum și *„condițiile minimale în care mitropoliile și episcopiile urmau să asigure preoții necesari armatei la mobilizare”*[20].

Perioada de neutralitate, în care s-a aflat România timp de doi ani (15/28 iulie 1914 - 14/27 august 1916), a însemnat nu numai un răstimp de negocieri și de expectativă, ci și un bun prilej de pregătire a armatei din puct de vedere tehnic și uman. Aceasta a presupus și *„pregătirea sufletească a oștirii pe temeiul religiunii”*[21].

Primul pas a fost numirea unui responsabil al preoților de armată, având funcția de protopop[22] sau supervizor, în persoana părintelui iconom[23] Constantin Nazarie, profesor de morală la Facultatea de Teologie din București, ales la data de 18 mai 1915. Imediat după preluarea funcției, părintele Nazarie se va ocupa de organizarea *Serviciului religios al armatei*, în primul rând elaborând un proiect al *Instrucțiunilor necesare preoților de armată în vreme de război*, înaintat spre aprobare Marelui Stat Major la data de 31 iulie 1915 și care vor primi aprobarea și vor fi publicate de acest for prin ordinul 3451 din 28 octombrie 1915[24], iar de către Sfântul Sinod în noiembrie, același an[25].

Pe baza acestor instrucțiuni[26] se vor ghida preoții militari în misiunea lor în campaniile primului război mondial[27]. Făcând o retrospectivă a activității lor în raportul înaintat Sfântului Sinod, la finalul anului 1918, după încheierea primului război mondial, părintele Nazarie scria: *„Ca dovadă că instrucțiunile alcătuite de mine erau absolut complete, lucru acesta se poate vedea din faptul că, în timpul războiului, cu toată varietatea de situații, n-am ieșit o singură dată din litera și spiritul lor și n-am avut vreun caz care să nu fie prevăzut în ele”*[28].

Situația preoților confesori va fi reglementată prin decretul regal nr. 3378 din 20 iulie 1921, transpus în *Legea privitoare la organizarea clerului militar*, lege prin care s-a aprobat înființarea Episcopiei Armatei, stabilindu-i-se sediul la Alba-Iulia, în Catedrala Reîntregirii, un spațiu cu o semnificație simbolică aparte în conștiința națională. Până la desființare (22 august 1948), va avea la cârmă patru arhierei, ce vor avea și gradul asimilat de general de brigadă: Vasile Saftu (ales episcop la 21 decembrie 1921 și trecut la cele veșnice, la 6 aprilie 1922, înainte de a fi instalat), Justinian Teculescu (aprilie 1923 – decembrie 1924), Ion Stroia (15 iunie 1925 – 18 aprilie 1937) și Partenie Ciopron (8 octombrie 1937 – 22 august 1948).

Concluzii

Istoria neamului nostru ne arată că Biserica Ortodoxă, prin slujitorii ei, a fost prezentă întotdeauna în vâltoarea marile frământări prin care au trecut fiii săi. Împropriindu-și idealurile de

---

[20] Gheorghe Dobrescu, *Organizarea Serviciului religios al Marelui Cartier General și evoluția lui în anii primului război mondial – primul pas spre instituționalizarea asistenței religioase în armata română*, în Gheorghe Nicolescu et alli, *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire. Preoți în tranșee 1916 – 1919*, vol. I, Editura *Basilica*, București, 2018, p. 26.

[21] Cicerone Iordăchescu, *Pregătirea sufletească a armatei*, în revista „Biserica Ortodoxă Română”, Nr. 1/1915, p. 1311.

[22] *Protopop* – rang preoțesc cu rol administrativ.

[23] *Iconom* – distincție preoțească acordată pentru merite deosebite în activitate.

[24] În *Prefață* la Nicolescu Gheorghe, Dobrescu Gheorghe, Nicolescu Andrei, *Preoți în lupta pentru Marea Unire. 1916-1919 [Documente]*, Editura Europa Nova, București, 2000, p. IX.

[25] În revista „Biserica Ortodoxă Română”, Nr. 11 – 12 / 1915, pp. 882 – 895.

[26] A se vedea Ion Stoian, *Asistența religioasă a clerului în armata română în anii neutralității (1914-1916)*...,p. 150-157.

[27] *Ibidem*, p. 157-163; Ion Stoian, *Preoți militari în serviciul sanitar în timpul campaniilor primului război mondial (1916-1918), art. cit.*, pp. 218-225.

[28] Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916 – 1918*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1921 (ediția I) și ediția a II – a apărută la Editura *BASILICA*, București, 2018, p. 24.

veacuri ale românilor, ea sprijinit, prin cuvânt şi prin faptă, luptele şi strădaniile poporului de apărare a pământului strămoşesc, de câştigare a independenței şi de făurire a unității statale.

Referitor la introducerea asistenței religioase în armata română la sfârşitul lui octombrie 1850, Mitropolia Țării Românești şi Departamentul Lucrărilor Obşteşti au intervenit, spre reglementarea pastoraţiei în armată, cu primele instrucţiuni privind *Îndatoririle preoţilor de oştire*[29], după care aveau să se călăuzească aceştia până în anul 1870, când s-a întocmit şi adoptat *Regulamentul clerului din armata permanentă.*

Primul pas a fost numirea unui responsabil al preoților de armată, având funcția de protopop sau supervizor, în persoana părintelui iconom Constantin Nazarie, profesor de morală la Facultatea de Teologie din București, ales la data de 18 mai 1915. După preluarea funcției, părintele Nazarie s-a ocupat de organizarea *Serviciului religios al armatei*, în primul rând elaborând un proiect al *Instrucțiunilor necesare preoților de armată în vreme de război*. Pe baza acestor instrucțiuni aprobate în anul 1915 se vor ghida preoții militari în misiunea lor în campaniile primului război mondial.

După anul 1918, situația preoților confesori va fi reglementată prin decretul regal nr. 3378 din 20 iulie 1921, transpus în *Legea privitoare la organizarea clerului militar*, lege prin care s-a aprobat înființarea Episcopiei Armatei, stabilindu-i-se sediul la Alba-Iulia, în Catedrala Reîntregirii, un spațiu cu o semnificație simbolică aparte în conștiința națională.

BIBLIOGRAPHY

Izvoare inedite

Serviciul Județean Dâmbovița al Arhivelor Naționale, Fond Primăria orașului Târgoviște, Dosar 5/1917.

Izvoare edite

Nazarie, Constantin, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916 – 1918*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1921 (ediția I) și ediția a II – a apărută la Editura *BASILICA*, București, 2018.

Nazarie, Constantin, *Cuvântări pentru ostași și Rugăciuni pentru rege, oaste și popor în vreme de război*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1915.

Nicolescu, Gheorghe, Dobrescu Gheorghe, Nicolescu Andrei, *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire. Preoți în tranșee 1916 – 1919*, vol. I, Editura *Basilica*, București, 2018.

Nicolescu Gheorghe, Dobrescu Gheorghe, Nicolescu Andrei, *Preoţi în lupta pentru Marea Unire. 1916-1919 [Documente]*, Editura Europa Nova, Bucureşti, 2000.

Răşcan, arhimandritului Gabriel, „Datoriile preotului în armată", în revista „Biserica Ortodoxă Română", Nr. 3 / 1877.

Lucrări speciale

Dobrescu, Gheorghe, *Organizarea Serviciului religios al Marelui Cartier General și evoluția lui în anii primului război mondial – primul pas spre instituționalizarea asistenței*

[29] *Îndatoririle* din luna octombrie 1850 au constituit prima reglementare oficială referitoare la dreptul Bisericii de a predica „morala creştină în oştirea românească", detaliind totodată modul de organizare şi de desfăşurare a asistenței religioase în polcurile oştirii. Asistența religioasă în armata română avea să fie menținută și în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866), conform cu îndatoririle din anul 1850.

religioase în armata română, în Gheorghe Nicolescu et alli, *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire. Preoți în tranșee 1916 – 1919,* vol. I, Editura Basilica, București, 2018.

Manole, Ilie (coordonator), *Armata şi Biserica*, Editura Fundaţiei Hans Seidel, Bucureşti, 1996.

Iordăchescu, Cicerone, *Pregătirea sufletească a armatei*, în revista „Biserica Ortodoxă Română", Nr. 1/1915.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, ediția a II – a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.

Păcurariu, Mircea, *Preoți militari în armata română până la 1918*, în vol. „Armata și Biserica", coordonator Ilie Manole, București, 1996.

Păcurariu, Mircea, *Armata și Biserica în trecutul neamului nostru*, în „Revista Teologică", Nr. 7 / 2018.

Păcurariu, Mircea, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române faţă de Războiul de Independenţă*, în revista „Biserica Ortodoxă Română", nr. 5- 6/ 1967, pp. 607-610.

Stoian, Ion, *Statutul „preoţilor de oştire" din epoca regulamentară până în timpul domniei lui Alexandru I. Cuza,* în vol. „Istoria. Între mituri şi realităţi ale României moderne - Profesorului universitar doctor Dumitru Vitcu la împlinirea vârstei de 70 de ani" – coordonatori Iulian Oncescu, Radu Bruja, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010.

Stoian, Ion, *Preoţi militari în serviciul sanitar în timpul campaniilor primului război mondial (1916-1918),* în vol. „Istoria. Între mituri şi realităţi ale României moderne - Profesorului universitar doctor Dumitru Vitcu la împlinirea vârstei de 70 de ani" – coordonatori Iulian Oncescu, Radu Bruja, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010.

Stoian, Ion, *Asistența religioasă în armata română sub Carol I (1866-1878),* în vol. „Slujind-o pe Clio. In honorem Dumitru Vitcu", coordonatori Mihai Iacobescu, Gheorghe Cliveti, Dinu Bălan, Editura Junimea, Iași, 2010.

Stoian, Ion, *Asistența religioasă a clerului în armata română în anii neutralității (1914-1916),* în „Analele Universităţii din Craiova", Seria Istorie, Anul XV, nr. 2 (18)/2010, Editura Universitaria, Craiova, 2010.

Vasilescu, Gheorghe, *Asistența religioasă în oastea Țării Românești în 1850 - 1870*, în vol. „Armata și Biserica", coordonator Ilie Manole, București, 1996.

Vasilescu, Gheorghe, *Asistența religioasă în oastea Ţării Româneşti (1850-1859),* în „Revista de Istorie Militară", nr. 3-4/1996.

Surse internet

Paraschivescu, Eugenia, *Datorie şi slujire sfântă. Misiunea preoţilor militari în primul război mondial (1916-1918)*, studiu cercetat de pe

http://ccdbacau.ro/seminar1/lucrari/Paraschivescu_Eugenia.

THE MODERN ITALIAN STATE IN THE HISTORIOGRAPHY AND CONTEMPORANEITY OF BENEDETTO CROCE. SECULARIZATION AND THE SEDUCTION OF TOTALITARIANISM

Ilie-Cătălin Grigore
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: The modern Italian state bases its existence on the on the mid-19th century Risorgimento movement. The political anomie of that time endangered the aspirations of the Italian people, a nation already sketched by its significant past, but not yet molded into the unified country we know it today. The "Academician without academy" as he was labeled, Benedetto Croce became, perhaps, the most striking figure of the first half of the 20th century Italian intelligentsia. Belonging to the generation following the one that succeeded in the unification of Italy, he will devote a large part of his intellectual effort to extracting meanings both from the historical act and from the political contemporary fact, as to better exploit the Italy's alignment with what was then considered to be a modern European nation. While believing that the secularization is essential in the process of state formation – the peninsular space, from this point of view, serves as an atypical example, the papacy claiming too the status of heir to the glorious past of the former empire -, B. Croce will later find himself in a present dominated by two equally harmful totalitarian tendencies: Marxism and Fascism. The Manifestos of their main Italian theorists – A. Gramsci for the first one, and G. Gentile for the latter – will be marked, assumed or not, by the intellectual interaction with Crocian work. Lastly, paraphrasing one of the memorable sayings of this philosopher – "every history is a contemporary history" – from his luxuriant signed bibliography one can become aware of the fact that even the future itself sometimes might become a contemporary history.

Keywords: B. Croce, secularism, G. Gentile, A. Gramsci, modernism

In recent history, the *Risorgimento* marked not only the moment when modern Italian state was born, but it could equally have represented – from the Crocian perspective of history, which is rather historiography – the reconnection with a past defined appropriately by the phrase of P. Rossi "*endless antiquity*", from the glorious ruined civilization of Rome and passing through the Middle Ages of the kingdoms and duchies of the peninsular space, in which independent but animated state nuclei were formed and interacted in an apparent accident of the consciousness of the same civilizational origin.

B. Croce is – to use the phrase used even by his teacher, A. Labriola, regarding G. Bruno – a real "Academic without academy" belonging to the generation following the one that succeeded in achieving the Unification of Italy, a generation devoid of the momentum of heroic events, who will be found among the intellectuals concerned with updating and carrying out, at the same time, the country's program according to the coordinates of European modernity, facing the political-social effervescence in dark times. In this regard, he intuited quite quickly the need for a retrospective of recent history, namely the period 1871-1915, through the filter of metahistory, of history as an echo of the past in the unclear and avid for sense present, analyzing at the same time the praxis in the shadow of a humanistic reflection.

Selective regarding the various trends manifested within modernism, he finds the secular character of the state as an imperative condition for its consolidation following European aspirations, all the more so since the peninsular space has known a long history of overlapping religious and political-civil plans; the steps taken in this direction by the Risorgimentist generation are reviewed in such a reading key. At the same time, his lack of compromise for fascism and Marxism projected him posthumously – and not only – in an idealizing light, but a different perspective, which accentuates not so much the disjunction of beliefs with representatives of recent totalitarianisms, both from the left and right of the political spectrum, as much as a repressed filiation on the Crocian chain of ideas, make B. Croce an author with a full impact in the era and even with reverberations in post-war European political practice.

In the case of Croce, more than in the case of any other personality concerned about the future of *post-Risorgimentist* Italy, the historical retrospective undertaken raised the issue of dissociating his role as a methodologist of history from that of a historian. The assumption of the updated review of some completed events – because "*ogni vera storia e una storia contemporanea*"[1] – has, in the case of the turbulent and unexpected relationship between the papacy and Italy, the significance of the unequivocal confirmation of the modern-secularizing dimension in which the state engaged. Not by chance, Croce sets the year 1871 as the time frame for *his Storia d'Italia dal 1871 al 1915*, about which he notes: „*delle grosse questioni internazionali una sola restava al principio del 1871: quella dei rapporti del regno d'Italia col pontificato romano [...] che era poi nient'altro che il sopravvivente antico Impero romano, convertito in ispirituale e teocratico*"[2].

Paradoxically, although it begins to describe the political-organizational turmoil of the new Italian state starting from 1871 – a year in which the followers of Italian unity or federalism, of the republic or the monarchy, were still fully disputing their options – , the image of a state at the confluence of the two sources of power, divine and human alike, by delegating the leadership to the papacy is, from the Crocian historiographical perspective, firmly out of the question. The Catholic Church was led by the longest-serving pope in history, Pius IX, who was reaching its peak of dogmatic authority by defining the doctrine of papal infallibility during the First Vatican Council, a defensive dogma meant to counterbalance the diminishing of his diplomatic authority, which marked his entire pontificate. If, for both France and Austria, two great powers in conflict, the role of neutral arbiter of the papacy – and implicitly the territorial-political autonomy supposed – in the disputes of the continent remained, at least formally, relevant, among the political-military leaders involved in the unification movement in the peninsula was not given the same importance, so that on September 20, 1970, the annexation of the Papal States takes place. Although the terms of the annexation were disadvantageous to the papacy, successive offers of an armistice[3], made by the Italian government, were refused by Pius IX during the "*prisoner of the Vatican*", considering it as nothing more than laws of war which any conqueror imposed by force on the vanquished[4], led Croce to blame the failure of the negotiations on the pope's difficult temperament[5].

[1] B. Croce, Teoria e storia della storiografia, Bari 1920, 4.
[2] B. Croce, *Storia d'Italia dal 1871 al 1915*, Roma-Bari 1973, 33.
[3] The intention of the Italian government, in the first phase, to recognize a possible international regulation of the status of the Holy See is not capitalized by the pope, choosing to do it within the legal framework of the new state through the *Law of Guarantees,* voted on May 13, 1871 (cf. Croce, *Storia*, 33).
[4] Croce, *Storia*, 34.
[5] Croce, *Storia*, 8.

Even if the Vatican's diplomatic agony could only be associated with the manifest anti-modernism of the author of the *Syllabus Errorum*, Croce does not completely forget that broad social blanket of Catholic Italians described, not without a dose of irony, as daydreaming of a scene in which " *all'entrata del re in Roma, il vecchio Papa gli sarebbe uscito incontro, lo avrebbe benedetto e abbracciato, e benedetta e abbracciata con lui e in lui l'Italia, in un profluvio generale di lacrime d'intenerimento*"[6]. Beyond this sham-revivalist perspective, the historian's justifications that the diminution of the Italian character of the papacy would be counterbalanced by the emphasis on the universalist dimension of Catholicism would prove prophetic for the next century, even if the words in which he expresses this combine eloquence with cynicism: „*la libertà del Papa non sarebbe cresciuta col possesso di Roma e che non mai era stata grande in forza di quel possesso"*[7].

Not long after, however, the dispute between the civil power and the religious one will develop anti-clerical accents, this time opposing Prime Minister F. Crispi and Pope Leo XIII. And yet, not only in the strict legal regulation of the Church's activity[8] did Croce see Italy's commitment to the trend of European modernism at the end of the 19th century, but also on a symbolic level, in a vindictive manner cultural-historical:

> E nel 1889, in Roma, a Campo di Fiori, nel luogo dove il rogo arse, fu elevata contro il Vaticano la statua di Giordano Bruno […] in modo conforme al simboleggiamento che nella figura di lui l'anticlericalismo e l'anticattolicesimo avevano fatto di sé medesimi. E colà rimane, con più pacato sentimento negli animi nostri, come monumento posto dall'Italia nuova a uno dei suoi figli, che, tra i primi, precorse in Europa la filosofia moderna, a uno dei martiri della lunga lotta tra la concezione trascendente e quella immanente della vita, tra l'ideale dell'assolutismo ecclesiastico e statale e quello del libero svolgimento intellettuale e civile dei popoli[9].

Only in this way, concludes B. Croce, the "brigandage" with which the name of Italy was associated in the first decades of the 19th century[10] could be replaced with the exaggeratedly idealized image that emerges from the eulogy of Senator Galeazzo Massari made in 1872: "*Italy has not occupied a higher position in the consideration of the world: non avete che a recarvi all'estero to collect certificates of sympathy and respect for each dove, basta che vi diciate italiani*"[11].

Due to his encyclopedic spirit, there was often the temptation – both from contemporaries and, posthumously, from biographers – to be placed under one or another of the dominant currents of thought of his time, perhaps also due to the fact that B. Croce often proved omnidirectional criticism. Thus, his antipositivism manifesto, often expressed in his writings[12], represented a basis, if not for a convergence of views, at least for a fruitful dialogue with that

---

[6] Croce, *Storia,* 34.

[7] Croce, *Storia,* 35. Moreover, B. Croce further suggests, with a dose of perfidy, that the pope's status becomes a privilege in the context of the political dispute with Chancellor Bismarck, asking rhetorically „*come potevano gli italiani impedire al Papa gli eccessi verbali contro la Germania e il suo cancelliere, se non potevano impedirli contro sé stessi?*".

[8] Croce, *Storia*, 178.

[9] Croce, *Storia,* 179.

[10] Croce, *Storia*, 33.

[11] Croce, *Storia*, 37.

[12] Cf. B. Croce, *Saggi Filosofici (IV): Materialismo storico ed economia marxistica*, Gius. Laterza & Figli, Bari 1921[4], 4; Croce, *Storia,* 82, 132; B. Croce, *History of Europe in the Nineteenth Century* (Henry Furst Trans.), Harcourt, Brace and Company, New York, 1933, 234, 324 etc.

significant part of his fellow citizens labeled as *Catholic-liberals*. The Neapolitan philosopher had established two desired goals in a continuous realization – the movement of national unification and the modernization of the state – and he had no way to take as companion an ecclesiastical institution for which the fulfillment of the two aspirations already required political-territoriality concessions, not even when Croce realized that avatars of modernity other than liberalism – Marxism or fascism – would have manifested a significantly more brutal irreconcilability with liberalism.

In the re-reading of the historical events subsumed by the *Risorgimento*, Croce validates all the concessions and renunciations that the Church makes to the detriment of the new state; and it is not only about patrimonial elements or diplomatically regulated rights, but also about a symbolic transfer of an immanentized authority, made in the image and likeness of the religiosity of the one who surprises and encourages it, B. Croce, who believes in "*quel dio senza mistero, quella fede senza messianismo, quella religione senza theologia*"[13]. We are in the process of establishing an intramundane religion, specific to the nation-state, which A. Gramsci will describe almost pedagogically in his letters from prison[14] and about which E. Voegelin will warn a quarter of a century later[15]. Another intellectual – associated and dissociated with B. Croce –, G. Gentile will instrumentalize it in this time frame both intramundane religion, immanentized to the state, and the religiosity of a still considerable conservative Italy.

As collaborators of the magazine *La Critica* since 1903 and offering each other a respectful friendship, Croce and Gentile were brought together by their intellectual concerns in the same thematic field, from the preference for Hegel to the critique of Marxism, as well as the dissociation of actualism from idealism and political activity to place them, through time, in irreconcilable positions. In his book entitled *Il suicidio della rivoluzione*, Augusto del Noce is trying to analyze the evolution of the two philosophers and politicians and starts from the premise that in the editorial office of the cultural-political magazine *La Voce*, founded in 1908 by G. Prezzolini and G. Papini, there was a group of *Crocian* orientation, from which, later, after the first three years of activity, a faithful group to *Gentilian*'s philosophy will be formed and detached from it[16]. Even if Gentile was perceived until then as a shadow of B. Croce rather than an autonomous philosopher, he will soon prove his prolificness in the ideological realm. Therefore, starting from the *Delnocian* hypothesis that the seeds of both fascism and anti-fascism fascism appear within the editorial office of *La Voce*[17], simultaneously with a first rupture, a *philosophical* one, between the two.

---

[13] V. Zanone, „La religione laicizzata nella storia", in B. Croce, *Perchè non possiamo non dirci „cristiani"*, Centro Pannunzio, Torino 2008, 13.

[14] „*Religione della libertà significa semplicemente fede nella civiltà moderna, che non ha bisogno di trascendenze e rivelazioni ma contiene in se stessa la propria razionalità e la propria origine. È quindi una formula antimistica e, se vuoi, antireligiosa*" (A. Gramsci, *Lettere dal carcere* (ed. S. Caprioglio, E. Fubini), E-text, 2017[2], 806).

[15] And Italy, even before the Risorgimentist period, goes through the mechanism of sublimation of religion from the transcendental to the mundane plane of the state described in the writings of E. Voegelin (see, E. Voegelin, *Religiile politice*, București 2010). B. Cruce, despite his obviously modernizing, secularizing, and national positioning, over time makes his selections in the field of modernity, which leads A. Del Noce to state that, at least in the case of the *last Croce*, the assumption of *dogma modernity* – with religious value for him – is accompanied by an intrinsic pessimism, which he gives to his work the significance of a theodicy (cf. A. Del Noce, *Il suicidio della rivoluzione*, Rusconi, Milano 1992[2], 148).

[16] Probably, the consolidation of this specific line of thought is due to the conceptual systematization undertaken by G. Gentile by publishing in 1911 *L'atto del pensare come atto puro* și a *Sommario di pedagogia come scienza filosofica*.

[17] Del Noce, *Il suicidio*, 7.

After the void of meaning brought by the First World Conflagration, the interwar period would prove disconcerting for B. Croce, too, whose work seemed to have been caught up by contemporaneity[18]. Italy had undoubtedly gained its place among the modern European nations, but the question that arose was to what degree the current dimension of modernity, often founded on political excesses, made it a desire to aspire to.

Half a century later after General Raffaele Cadorno's acclaimed entry into Rome, a new march to the capital would take place in 1922, with "Duke" Mussolini in the role of leader. Croce, who firmly believed that only a strong state could bring order in the face of social unrest caused by Marxist-oriented trade union movements, will look at the event with a detachment often too easily overlooked by eulogizing biographers. A year after the event of the *March to Rome*, in an interview given in the newspaper *Il giornale d'Italia*, he will explicitly declare that he does not see the slightest contradiction between his liberal formation and " *accettare e riconoscere il bene da qualunque parte sia sorto*"[19], with direct reference to the fascist government. If fascism should be evaluated in relation to the "*bestialities*" committed, then the principle of evaluation of the lesser of two evils leads him to declare with serenity in the same interview „*lasciate che aggiunga che non mi sembra tanto facile superare presto la somma delle bestialità commesse, in Italia, nei primi anni del dopo guerra"*[20].

The terrible assassination of the socialist deputy Giacomo Matteotti, on June 10, 1924, will be the trigger for the Neapolitan philosopher's political recalibration. Two weeks later, B. Croce, senator from the liberal side, will still vote inertially in favor of keeping the fascist-oriented government in office, but the tone of his public statements will become reserved: the fascist movement should never have assumed more than the mission of restoring liberalism in a strong state[21]. And the irreversible break with what could have been considered as *the opportunity of fascism* occurred with Mussolini's famous speech in the Chamber of Deputies on January 3, 1925, in which he assumed political, moral, and historical responsibility for the assassination to Matteotti, declaring the establishment of an authoritarian regime, the only one able to bring order to the country[22].

The competition of ideas in which Croce and Gentile had already engaged for some time would from now take place on a much rougher terrain, marking a second split up between the two, in political-ideological matters. The main theoretician of fascism, G. Gentile could not miss the favorable historical moment, drafting the *Manifesto degli intellettuali del fascismo agli intellettuali di tutte le nazioni*, a political program intended to offer the support of the Italian intelligentsia to the Mussolini regime, which will be published on 21 April 1925 in the daily newspaper of the National Fascist Party, *Il Popolo d'Italia*. The outpouring created around this document[23], both from the perspective of the mirage of political rebirth offered by fascism to which many intellectuals agreed, but also, antithetically, with the answer that Benedetto Croce

[18] Italy's entry into the First World War will cause B. Croce to abruptly end his work *Storia d'Italia dal 1871 al 1915* with this landmark, considering that the development of this event and the leitmotif of the book, the modernity of the Italian state, are irreconcilable.

[19] B. Croce, „Tener fede al liberalism e aiutare cordialmente il fascismo*",* (interviu by F. dell'Erba), in *Il giornale d'Italia,* 27.10.1923, 1.

[20] Croce, „Tener fede al liberalism e aiutare cordialmente il fascismo*"*.

[21] B. Croce, „Il ritorno al regime liberale", (interview by F. dell'Erba), *Il giornale d'Italia,* 10.11.1924, 1.

[22] Renzo de Felice, *Mussolini il fascista. Vol II: La conquista del potere 1921-1925*, Giulio Einaudi, Torino 1966, 721-722.

[23] A number of 250 personalities signed the manifesto. And, as a fact full of significance for the obscure era, 33 of them belonged to the Jewish community

will feel obliged to give ten days later through *La replica degli intellettuali non fascisti al manifesto di Giovanni Gentile*[24], is particularly relevant.

Proposing a focused response, the antimanifesto mainly addresses the main themes of fascism: culture, liberalism, religion, *Risorgimento.* Starting from recalling the mistake of political subordination made by another category of intellectuals, the German ones, at the beginning of the First World War – which the Italian fascists also repeat indiscriminately – and continuing with the criticism of the limitations of the liberalism they claim, Croce emphasizes the warning against the distortion of the meaning of religion, which becomes in such context reason of spreading hate. In contrast to religion in the chaotic and evasive form proposed by fascism[25], Croce proposes modern Italy's belief in truth, justice, intellectual and moral education, in the completion of Risorgimentist intentions, a vision of *the religion of freedom* which is not limited to correcting fascist excesses, but it completely exceeds the transcendent religion, situating it completely within a philosophical immanentism[26]; or, as the author himself will characterize it in the epilogue of his book *History of Europe in the Nineteenth Century:* „*the sole ideal that has the solidity once owned by Catholicism and the flexibility that this was never able to have"*[27].

The *Anti-fascist Manifesto* was published – implicitly with the assumption of possible repercussions from the authorities – only by two publications: *Il Mondo*, led by G. Amendola, who would end up assassinated, and *Il popolo*, a daily newspaper close to the Italian People's Party, of the Italian Catholics, led by Luigi Sturzo, a cleric who will soon have to go into exile due to political persecution. A reflection on the paradoxical nature of the situation is required, taking into account the excessively secularizing vision of the manifesto: the leader of the main Catholic party acted following liberal values, accepting exile and even the dissolution of the party, in the name of Croce's freedom to combat, among other things, even religion.

And the "no" often said, interlaced, both to the Church and to the religion, in their still pre-modern forms, is also preserved during Italy's long fascist parenthesis, which not only curbed the development of liberalism in the forms imagined by Croce, but de facto anathematized him. The concordat between Italy and the Holy See is rejected by him through a speech held on May 24, 1929[28], under the pretext of refusing to legitimize the fascist regime and not from an anticlerical attitude, once again capitalizing on his political dissidence[29].

The same year 1929 – the year in which Croce publishes his *Storia d'Italia dal 1871 al 1915*, a book in relation to which Croce is not only the author, but also a character – marks a new fault in the already existing break with G. Gentile. Describing in his *Storia* the cultural atmosphere from the beginning of the 20th century (1901-1914), he recalls the period when he

[24] If the *Fascist Manifesto* was released on April 21st, the anniversary of the founding of Rome, the *Anti-Fascist Manifesto* was published on the first day of May, Labor Day. The assumption of this date marks, somehow, the displacement of Croce's fears from a still anemic Marxism in terms of the political struggle to fascism that places itself symbolically placed in the continuation of the theme of the *Risorgimento*, through identity affirmation, economic liberalism, and revitalization religious. Not by chance, in the *Anti-Fascist Manifesto*, Croce combines the theme of what was later called the *religion of freedom* with that of the *second Risorgimento.*

[25] „La replica degli intellettuali non fascisti al manifesto di Giovanni Gentile", in *Il popolo*, 01.05.1925, 3.

[26] Del Noce, *Il suicidio*, 175.

[27] Croce, *History*, 358.

[28] Croce recalls the attempts at intimidation he was subjected to by the fascist parliamentarians (cf B. Croce, *Taccuini di lavoro (III): 1927-1936*, Napoli 1987, 133).

[29] However, it should be remembered that 18 years later, on the occasion of the discussions on the Constitution in a country freed from fascism, the same Croce will take a critical position towards the adoption of the main provisions of the Pact with the Vatican within the fundamental law of the Italian state.

managed the editorial office of the magazine *La Critica* and when one of his collaborators was paving the way for an "*irazzionalismo, un misto di vecchia speculazione teologica e di decadentism*"[30]. Without naming either the director or the employee in question, the identification of the people to whom the reference was made was extremely easy for anyone, an aspect that can take on the character of a personal attack carried out in the public space. After 15 years, on April 17, receiving the news of Gentile's assassination, Croce will remember him in his diary as a „*amico sincero, affettuoso e leale*"[31], but limiting the characterization to the first 30 years of their relationship.

Even if a form of inflexibility has always pervaded Crocian thinking, which many have justified precisely by the non-negotiable nature of its principles, nuances can be glimpsed regarding the reporting to the historical role of the institution of the Church in the period that can be labeled as *the last Croce*. Being already septuagenarian and spending two decades under a detestable national political regime, he publishes a personal reflection entitled *Perché non possiamo non dirci "cristiani"*.

Although the title sent many to think of Bertrand Russell's famous book "*Why I Am Not a Christian*"[32], the reading of the short text coupled the correspondence carried during this period by the writer makes it easy to understand that, in times of barbarism Nazis, the return to a Christian conception of life[33] represents a hopeful consolation and the last refuge even for the *godless believer* that is Croce. Reading this *laudatio* that he brings to Christianity considered the basis of modern European civilization[34] (and, as a natural consequence, the need to assume the fact that "*nella vita morale e nel pensiero, ci sentiamo directamente figli del cristianesimo*"[35], something that seems to have been forgotten by his contemporaries, hence the title of the work), one should not have unreasonable expectations, because the Christianity he describes "*non è un miracolo della trascendenza ma un processo della storia; è la rivoluzione che opera al centro della coscienza morale e quindi anima più di ogni altra l'etica della fraternità*"[36].

Without attributing to the Catholic side a meaning other than that of a reconciling but not recuperative gesture, in perfect similarity with the impact of the Risorgimentist policy on the situation of the Catholic Church a century ago, should not be overlooked the author's note regarding its mission to be fulfilled: "*un istituto non muore per i suoi errori accidentali e superficiali, ma solo quando non sodisfida più alcun bisogno, o a misura che scema la quantita e si abbassa la qualità dei bisogni che esso sodisfido*"[37]. In other words, Risorgimentist seeds are also planted in the ecclesiastical environment, from where they will bear fruit 16 years later, under the name of *aggiornamento*, within the Second Vatican Council.

Following on the cultural map of Italy the guiding thread for what would have been the beginning of a *second Risorgimento*, in the interwar period - "*il pensiero elaborato in forma teorica a Napoli, penetrato nella cultura media italiana traverso l'initiazione fiorentina, doveva, indrototo nella capitale italiana dell'industria*"[38] -, Augusto del Noce also identifies for this last city, Turin, a man, an instrument, a mission: A. Gramsci who, through the publication *L'Ordine*

[30] Croce, *Storia*, 246.
[31] Croce, *Taccuini di lavoro (V): 1944-1945*, Napoli 1987, 69.
[32] Zanone, „La religione laicizzata nella storia", 9-10.
[33] Zanone, „La religione laicizzata nella storia", 8.
[34] Zanone, „La religione laicizzata nella storia", 8.
[35] Croce, *Perché non possiamo*, 26.
[36] Zanone, „La religione laicizzata nella storia", 12.
[37] Croce, *Perché non possiamo*, 22.
[38] Del Noce, *Il Suicidio*, 8.

Nouvo which he founded in 1919, must constitute for proletariat what *La Voce* was for the cultural-bourgeois environment[39].

Giving his writings a touch of indiscernibility between conviction and criticism of Marxism, Croce has been labeled more than once, unhappily, as a rigidly orthodox Marxist, as he himself confesses in the preface to a fourth edition of his book *Materialismo storico ed economia marxista*[40], especially through the prism of the intellectual interest shown to the centralized economy, interest due to youthful enthusiasm, at the beginning of the 20th century. However, even if any possible affiliation with the current of the political left was received with a dose of irony, cannot be appreciated to what extent placing the works of some well-known socialists in a relationship of dependence with his writings, as noted by A. Gramsci – "*Bernstein ha scritto egli stesso di essere stato indotto a rielaborare tutto il suo pensiero filosofico ed economico dopo aver letto i saggi del Croce*"[41] and Sorel "*si mostra spesso intellettualmente subordinato al Croce*"[42] – are not grafted onto the subjectivism of a countryman's cultural validation, through the recognition of a "Crocian hegemony" extended beyond his immediate political-ideological concerns, so atypical for a Marxist like Gramsci.

If concerning to G. Gentile the consent to the idealism of B. Croce was – at least in the first decade of the century – implicit in the public space to such an extent that it rather amazed the disagreements, existing but broadly treated with respectful mutual tolerance, in the case of A. Gramsci we are dealing with his fascination for consistent Crocean work. Appreciation for an author who turned on Marxism long enough on Marxism to contribute, even indirectly, to its reformation was doubled by the stupefaction caused by the abandonment of this direction of study under the pretext of its exhaustion; in the absence of a direct friendship, such as the one carried by Gentile, he attributed it to his vanity[43].

For the young B. Croce, Marxism represented a simple surrogate for the religious guidance irretrievably lost at the age of 18 and lucidly evaluated as a "*negation of morality*"[44], but from which he decanted the critical spirit and reporting to history without identifying it with *antiquarianism*[45].

On the other hand, for A. Gramsci Marxism represented a continuous attempt to solve a practical dilemma: to what extent coercion is an acceptable tool in the fight for social justice and for freedom, after all[46]. And the answer always takes the form of euphemisms that theorize in naive forms realities that oppose his values. This is because, on the one hand, Gramsci, unlike most of the leaders of orthodox communism, shows an intellectual sophistication that allows him such workarounds, and on the other hand, because, paradoxically, his detention ensured a protective isolation in front of the brutalising realities of communism par excellence, the Soviet one[47].

---

[39] Del Noce, *Il Suicidio*, 8-9.
[40] B. Croce, *Saggi Filosofici (IV): Materialismo storico ed economia marxistica*, Bari 1921[4], x.
[41] Gramsci, *Lettere*, 778-779.
[42] Gramsci, *Lettere*, 779.
[43] Considering the sharp incursions that Croce will regularly make into the theoretical field of Marxism, A. Gramsci will accuse him of claiming to be considered the "*leader of revisionism*", in a historical period in which social-democratic heterodoxy was regarded by the communist camp as a betrayal of the revolutionary cause.
[44] B. Croce, *An Autobiography* (R.G. Collingwood, Trans.), Book for Libraries Press, New York 1970, 41.
[45] H. S. Hughes, Consciousness and society. The Reorientation of European Social Thought 1890-1930, New York 1958, 89.
[46] Hughes, *Consciousness*, 99.
[47] Hughes, *Consciousness*, 101-103.

The revolutionary potential that Gramsci saw in Croce, "*the secular pontiff*"[48], should not be overlooked. With the abandonment of Marxism and its labeling as *medieval theology*, with the irresponsibility of an Erasmus condemning Luther[49], B. Croce will refuse his role as a social prophet, with the potential of a *hegemonic* catalyst, for which Gramsci would have been willing to be a loyal disciple. However, it remains to be determined to what extent the potential Crocian hegemony – failing to make itself available to the Marxist transformation of the world in its image and likeness – managed in a way subversively to put itself at the service of a democratic society to make Marxism adaptable to it; otherwise, how can the genealogy of post-war Eurocommunism be explained as directly descended from Gramsci's writings[50]?

With the *Risorgimento*, Italy set out on the path of state modernity with avidity, but also with the complex of a nation whose present will not be able to live up to its past. Paradoxically, B. Croce encouraged both tendencies: on the one hand, insisting on the institutional consolidation of the state within liberalism, for which the secularization process was imperative, and on the other hand, sometimes signaling from the position of a last defender of democracy the seduction of the political deviations of his contemporaries. The historical review of the second half of the 20th century, in which modernity and Catholic theology will be reconciled, and totalitarian tendencies will be sublimated in the adaptive mechanisms to the demands of the rule of law, gives Italy a formative role in the new European spirit. And when objections are raised against this prolificacy originating from political taboos or syntheses considered anachronistic, A. Del Noce's exhortation towards "*un'interpretation della recente storia italiana in insanabile contraddizione con quella che è commemmente accettata e che, quel che è peggio, viene consuetamente presentata come se l'aderirvi constituisse una sorta di obbligazione morale*"[51] proves to be appropriate.

BIBLIOGRAPHY

***,,La replica degli intellettuali non fascisti al manifesto di Giovanni Gentile", in *Il popolo*, 01.05.1925, 3

Chielli, A. Drăgulin I. C., „O altfel de perspectivă: Croce, Gentile, Gramsci. Filosofia italiană la inceputul secolului XX*",* in *Polis*, vol. IV nr. 2 (12), 2016, 7-12

Cingari S., „L'origine delle divergenze politiche fra Croce e Gentile*",* in *Polis*, vol. IV nr. 2 (12), 2016, 41-48

Croce B., *An Autobiography* (trad. R.G. Collingwood), Book for Libraries Press, New York 1970.

Croce B., *History of Europe in the Nineteenth Century* (trad. Henry Furst), Harcourt, Brace and Company, New York 1933

Croce B., „Il ritorno al regime liberale" (interviu de F. dell'Erba), in *Il giornale d'Italia*, 10.11.1924, 1

Croce B., La storia come pensiero e come azione, Gius. Laterza & Figli, Bari, 1966

[48] Gramsci, *Lettere*, 777.
[49] Gramsci, *Lettere*, 501.
[50] Cf. A. Del Noce, *Italia y el Eurocomunismo: una estrategia para Occidente*, Madrid 1977. The theory of the Gramscian genesis of Eurocommunism is not new and, before Del Noce asserted it, it was circulated in left-wing circles. However, starting from this, Del Noce sees in this not only the simple synthesis of totalitarianism with a human face, through the democratic assimilation of communism, but – along with the deconstruction of the Marxist-type revolutionary idea – and the metamorphosis of democratic civil society (Del Noce, *Il suicidio*, 254).
[51] Del Noce, *Il suicidio*, 9.

Croce B., „La storia ridotta sotto il concetto generale dell'arte" in *Rivista di Storia della Storiografia Moderna*, GEI, Roma, Anno XIV, nr. 3, 1993, p. 245-301

Croce B., *Perché non possiamo non dirci "cristiani*", Centro Pannunzio, Torino 2008

Croce B., Saggi Filosofici (IV): Materialismo storico ed economia marxistica, Gius. Laterza & Figli, Bari 1921

Croce B.**,** *Storia d'Italia dal 1871 al 1915, Laterza,* Roma-Bari 1973

Croce B., *Taccuini di lavoro (III): 1927-1936*, Napoli, Arte Tipografica, 1987

Croce B., *Taccuini di lavoro (V): 1944-1945*, Napoli, Arte Tipografica, 1987

Croce B., „Tener fede al liberalism e aiutare cordialmente il fascismo" (interviu de F. dell'Erba), in *Il giornale d'Italia,* 27.10.1923, 1

Croce B., „Una nostra intervista con Benedetto" (interviu de U. Machetti), in *Corriere italiano*, 04.02.1924, 1

Del Noce A., *Il suicidio della rivoluzione,* Rusconi, Milano 1992[2]

Del Noce A., *Italia y el Eurocomunismo: una estrategia para Occidente*, Magisterio Español, S. A., Madrid 1977

Drăgulin I. C., „Viziunea lui Gramsci asupra creării statului modern italian", in *Polis*, vol. IV nr. 2 (12), 2016, 29-40

Felice R. de, *Mussolini il fascista. La conquista del potere 1921-1925*, Giulio Einaudi, Torino 1966

Gentile G., *Discorsi di religione*, Sansoni, Firenze 1957

Gramsci A., *Lettere dal carcere* (ed. S. Caprioglio, E. Fubini), E-text, 2017[2]

Hughes H. S., *Consciousness and Society. The reorientation of European Social Thought 1890-1930*, New York 1958

Voegelin E., *Religiile politice*, București 2010

*Zanone Z., „*La religione laicizzata nella storia*",* in B. Croce, *Perché non possiamo non dirci „cristiani",* 7-14

THE IMPLICATION OF ROMAN WOMEN IN RELIGIOUS LIFE

Mariana Lăpădat Ene
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The existence of Roman society was governed by gods, with religious issues occupying a greater role in the lives of women than men being emotionally addressed and part of their daily activities.The Roman deities were strong and relentless, and demanded a cult that included both daily prayers and rituals, sacrifices, festivals, the building of temples, shrines and celebrations.Of great appreciation were enjoyed gods such as: Jupiter, Juno, Saturn, Mars, Vesta, Ceres, Bona Dea.
As the evolution of the Roman society and the conquests, penetrate a series of foreign deities that respond to the different needs of the Roman population, new rituals, as well as religion based on doctrines, Mithraism, Judaism, Christianity, which will evolve for centuries with the very history of the Roman state.
Roman women assume religious responsabilities in their own home but also in society, as priestesses, as well as at public sacrifices therby proving their noble origin and social prestige..
Christian fundamental values: equality, chastity, virginity, tolerance, tranquility, overlap with the way of life of Roman women who embrace them, to the same extent as men, and devote themselves to them, sometimes becoming martyrdom. Women in the imperial family influence the way in which political and religious autority is exercised and use their position to support Christianity in the Roman male sphere.

Keywords: religion, gods, faith, ritual, Christianity.

Introducere

În vechea Romă, statul, societatea, viața oamenilor, atât privată cât și publică erau strâns legate de religie. Totul era guvernat de o zeitate; existau zei puternici care vegheau interesele statului, responsabili de problemele grave cum erau pacea și războiul, prosperitatea, justiția, zeități ce corespundeau fenomenelor naturale, anotimpurilor, recoltelor, dar și spirite mai mici ce urmăreau toate actele umane. Existența se baza pe încrederea dintre om și zei, bunăvoința zeilor ajutându-i pe oameni să controleze forțele necunoscute din jurul lor ce le inspirau teamă și neliniște. Tot din această perspectivă au fost elaborate și legile, *ius divinum,* ce stabileau cu precizie ce se putea face și ce nu, ce era sau nu pe placul zeilor.

Fiecare cetățean roman socotea venerarea zeilor ca parte a datoriilor sale, iar neglijarea acestor datorii putea să fie urmată de consecințe. Lumea supranaturală a zeilor se suprapunea perfect peste cea naturală și tot ce se întâmpla era socotit ca parte a voinței lor. Senatul se întrunea spre deliberare în templul lui Iupiter, o atribuție importantă a unui general pe câmpul de luptă era invocarea zeului războiului, orice greșeală trebuia răscumpărată printr-un sacrificiu în cinstea zeului ofensat, distracțiile publice se organizau tot în onoarea zeilor, la intrarea în casă se făcea, mai întâi o plecăciune către zeii Lari, chiar și la masa familiei, o porție se punea de-o parte pentru zeii protectori ai acesteia. Romanii, vedeau, auzeau, simțeau forța divină, socoteau că anumite obiecte aveau putere spirituală „numen". Ritualul religios era cel mai important aspect al religiei romane și nu continea la început elemente morale; actele cultului trebuiau executate cu

meticulozitate și precizie, altfel lumea era liberă să gândească ce voia despre zei. El includea rugăciunea, sacrificiul, elemente de magie, blesteme și tabu-uri.

Femeile romane și activitatea lor religioasă

Zeii și zeițele par să fie în egală măsură importanți pentru societate; dacă Marte, zeul războiului, părea să fie esențial pentru modul de viață roman și era în mod deosebit venerat de către bărbați, o importanță egală pare să fi avut și Vesta ce simboliza viața însăși a cetății și binele ei și era onorată mai mult de către femei. Zeitățile romane puteau fi perechi ca, Liber și Libera; Iunona, Minerva, Iupiter formau un Trio Capitolin al zeilor celor mai venerați; Iunona, Diana, Lucina erau socotite protectoare ale nașterii și creșterii copiilor, iar Ceres veghea la creșterea fetei și transformarea ei într-o bună mamă și soție.

Ocupațiile religioase și privilegiile pe care acestea le implicau erau legate de întreaga viață a femeii romane. Femeile erau libere să se adreseze direct divinității, ca și bărbații, procesul de venerare fiind unul simplu - femeile aduceau un mic altar închinat unei zeități reprezentată printr-o figurină, aprindeau o mică flacără și picurau pe ea substanța de sacrificiu, ritual ce avea loc de obicei afară, în Forum. Dacă se dorea protecția specială a unei anume zeități, aceasta era onorată mai mult decât altele, existând totodată și festivaluri religioase plătite de stat pentru a menține pacea și protecția divină, ce se încheiau de obicei cu un banchet la care se consuma carnea sau alte produse folosite pentru ceremonie. Ritualurile erau până la un punct repetitive, erau foarte stricte și trebuiau executate întocmai, orice abatere fiind decisivă pentru mersul lucrurilor.

Sacrificiul era o componentă de bază a cultului zeilor romani și simboliza recunoștința față de ei și dorința de a-i face favorabili în anumite momente. El era de două feluri: cu sânge sau fără sânge, cele mai eficiente fiind sacrificiile de animale, porcul, și în ocazii speciale, oaia sau boul . Conducerea ceremoniei sacrificiului era un indiciu al autorității de care se bucura în societate cel ce oficia, iar apariția femeilor la sacrificiile publice era legată de statutul și prestigiul lor. Cato cel Bătrân preciza că femeile erau excluse de la sacrificiile în cinstea lui *Mars Silvanus.*[1] Participau alături de bărbați la festivaluri ca *Terminalia* sau *Fordicidia* - rolul lor era să toarne dintr-un *simpulum,* apă, miere sau vin, *libatiile* fiind un important act religios ce preceda sacrificiul propriu-zis. Cele mai multe ceremonii aveau loc în locurile de mare importanță pentru romani, în Forum. Preoții și preotesele romane nu erau cei ce omorau animalele, aceasta se făcea de către *popae, victimarii* sau *victimariae.*[2] Termenul de *sacerdos* se referă atât la preoții bărbați cât și la femei- „*sacerdos Cereris"* era „preoteasa a lui Ceres". *Magistra* era cea care făcea instruirea în problemele religioase, iar *ministra* era cea care învăța și urma să servească zeitatea.

În onoarea lui Junona Lucina protectoarea nașterii copiilor, la 1 martie femeile sărbătoreau *Matronalia*, festival în timpul căruia aduceau flori la altarul zeiței, purtând pe cap coroane de flori. Ovidiu relatează și el despre participarea mamelor la templul Iunonei cu ofrande de flori si rugăciuni dar și despre matroanele ce ofereau uneori, un banchet pentru sclavii lor, pentru a-i face și mai supuși. Tot el vorbește și despre festivalul în cinstea zeiței Fortuna Virilis desfășurat anual, la 1 aprilie de către femei ce îmbăiau statuia zeiței si făceau apoi arderi de tămâie, după care se îmbăiau ele însele pentru a avea o viață amoroasă intensă. Festivalul este identificat și cu cel în cinstea lui Venus *Verticordia* al cărei ritual avea ca scop protejarea de

[1]Sophie Chavarria, *Women and sacrificia publica in the Roman Empire*, University of Kent, Posted in Ancient Literature, Archaeology, Life in Rome, Religion, 2018, p.1.
[2] *Ibidem,* p.2.

către zeiță a frumuseții femeilor, pentru ca soții să continue să fie atrași de ele, dar de care au profitat în special prostituatele.[3]

Cultele romane și implicarea feminină

Femeile erau acceptate să îndeplinească sacrificii în multe alte locuri sau condiții - Ovidiu amintea sacrificiile făcute de Vestalele Virgine pentru binele poporului roman. Preotesele aveau un rol bine definit în religia oficială romană; chiar dacă colegiile pontifilor (*pontifices*) erau mai numeroase, cele șase femei ce făceau parte din colegiul Vestalelor Virgine erau singurele care oficiau în permanență. Principala îndatorire a Vestalelor Virgine rămânea însă, păstrarea nestinsă, zi și noapte a focului sacru pe altarul divinității, ele fiind totodată și responsabile de păstrarea unor documente și relicve de preț pentru stat, garanții pentru însăși existența acestuia. Poziția lor specială le atrăgea respectul societății, asemănător oficialilor romani, fiind păzite cu atenție de orice insultă, Oriunde apărea o Vestală în public era precedată de un lictor din fața căruia oricine se dădea la o parte, chiar și marii oficiali ai statului, iar fasciile era lăsate în jos la trecerea ei. Era scutită de prezența unui gardian dintre rudele masculine, așa cum se întâmpla cu celelalte femei romane, avea dreptul de a primi moștenire și de a dispune de ea. Glorificarea virginității Vestalelor a susținut tonul moral al femeilor romane, ea fiind socotită suficientă pentru a șterge păcatele tuturor. Grupul Vestalelor, tinere fete, de bună condiție, înconjurate de cele mai mari onoruri în chiar inima statului roman reprezenta idealul purității de caracter.

Un alt cult care s-a adresat femeilor din societatea romană a fost cel al zeiței Ceres, zeița grânelor, a recoltelor, fiica lui Saturn și a Vestei, Cultul ei presupunea ca și în cazul Vestei existența unei preotese virgine ce se bucura de privilegii aproape egale cu cele ale Vestalelor. Festivalul dedicat ei avea loc în fiecare an în luna aprilie și dura 8 zile. Toate matroanele care participau la ceremonii trebuia să fi trecut printr-o perioadă de inițiere. Ele purtau pe timpul nopții torțe aprinse pentru a simboliza flăcările aprinse de zeiță pe Muntele Etna în căutarea fiicei ei Proserpina, dusă în adâncuri de către zeul Pluto.

Celor mai multe preotese le era permis sacrificiul cu sânge. De exemplu, la festivalul *Bona Dea*, la începutul lunii decembrie, de la care bărbații erau excluși, Vestalele erau responsabile de sacrificarea unui porc. *Bona Dea*, zeița cea bună era identificată cu Iunona sau Venus și era invocată pentru fertilitate, vindecare, eliberare din sclavie, chiar pentru belșug în agricultură. Imaginea zeiței era asociată cu castitatea, înțeleasă după căsătoria ei, prin aceea că nu a mai fost văzută de nici un alt bărbat în afară de soțul ei. Cicero menționa că femeile de înaltă condiție o onorau de două ori pe an, noaptea, în mai, la templu și în decembrie în casa unui magistrat.[4] Bărbații familiei părăseau casa pe timpul nopții și toate imaginile masculine din casă, animale, statui, picturi, mozaicuri, erau acoperite. Gazda era soția magistratului, cea care primea oaspetele și Vestala Virgină. Secretul ceremoniilor a fost bine păstrat dar el includea un banchet la care auzea muzică și se consumau băuturi, numite conspirativ „lapte" sau „miere", ajungându-se uneori la excese, după părerea lui Iuvenal[5].

Câteva ritualuri erau deținute de cupluri căsătorite. Căsătoria era condiția necesară cuplului de preoți ai lui Iupiter, *Flamen Dialis* și *Flaminica Dialis. Flaminica Dialis* superviza frecvent și îndeplinea sacrificiul animalelor în Regia, una dintre cele mai vechi clădiri din Forum, în special sacrificiul unui berbec la *nundinae,* sfârșit de săptămână. Cuplul nu avea voie să divorțeze, iar dacă ea murea, el trebuia să renunțe la funcție.

[3] Bonnie MacLachlan, *Women in Ancient Rome, A Sourcebook*, Bloomsbury Academic, London, 2013, pp.164-165.
[4] Gary Forsythe, *A Critical History of Early Rome, From Prehistory to the First Punic War*, University of California Press, 2005, p.136
[5] *Ibidem*, p.141.

Titus Livius scria despre sacrificiile făcute de matroane în 207 a.Chr. în cinstea Iunonei Regina fără prezența unui preot. *Regina sacrorum* purta un costum ceremonial și oficia un sacrificiu animal oferind un porc sau o mielușea Iunonei, în prima zi a lunii. Ea era soția lui *rex sacrorum*, mai important chiar decât *Pontifex Maximus*.[6]

Scriitorii romani au reprezentat femeile ca simbol al virtuții și devotamentului, dar temperamental inclinate spre devotament religios excesiv, atrase de magie sau superstiții. Romanii erau suspicioși cu privire la practicile religioase secrete, sacrificiile nocturne fiind permise femeilor doar în cazuri deosebite, pentru binele public.

Zeitățile păgâne, provinciale sau nu, erau accesibile credincioșilor, aveau înfățișare umană, făceau greșeli, le trimiteau o serie de indicii despre existența lor, le apăreau în vise, le vorbeau prin oracole, semne și previziuni. În același timp, aparțineau comunității, erau implicate în festivaluri și ritualuri, erau destul de puternice să rezolve probleme umane și erau înconjurate cu recunoștință după victorie.

În timpul dominației etrusce, în Roma au fost aduse o serie de influențe ale acestui popor profund religios ce credea în legătura strânsă între Rai și viața de pe pământ, în viața de după moarte și acorda o grijă deosebită morților ce reieșea din decorarea atentă a mormintelor și din sacrificiile făcute din convingerea că spiritul celor morți continuă să existe și îi poate pedepsi pe cei rămași. Ei sunt cei ce vor aduce la Roma haruspiciile, cercetarea ficatului și a măruntaielor păsărilor sacrificate, vor începe ridicarea templelor și altarelor în stil grecesc, vor realiza primele statui ale zeilor înfățișați sub aspect uman și vor aduce calendarul religios, ce încerca să armonizeze anul solar cu cel lunar, precum și numele lunilor aprilie și iunie.

La perioada Republicii religia a influențat morala populației, oamenii trăind cu teama de zei, însă aceasta a devenit treptat obositoare și neconvingătoare și pe măsura cuceririlor romane au pătruns o serie de zeități străine ce au fost preluate de către romani. Așa au fost: Astarte din Siria, Cybele din Frigia, Mithras din Persia, Isis din Egipt, cultul Bacchanalia din Etruria. Mitul lui Isis răspundea nevoilor romanilor legate de teama și durerea ce însoțesc moartea vorbind despre disperarea zeiței la moartea fratelui/soțului ei Osiris și despre reînvierea ei ce oferea speranță în viața de după moarte. Isis are multiple valențe: regină a raiului, a pământului, a mării, împărțitoare a dreptății, zeiță a fertilității, soție, mamă, vindecătoare. Scriitorul antic Apuleius, în „Metamorphosele" sale, descria o procesiune rituală în cinstea zeiței, a femeilor îmbrăcate în alb, însoțind o lectică ce purta statuia sacră, purtând coroane de flori de primăvară și răspândind pe drum petale de flori, în timp ce altele țineau oglinzi orientate spre spate pentru a-i arăta zeiței mulțimea adoratorilor veniți să o vadă. Alte grupuri de femei purtau pieptene de fildeș și făceau gesturile pieptănării părului zeiței, sau răspândeau pe străzi stropi de parfum sau balsamuri scumpe. Femei și bărbați purtau torțe și candele aprinse pentru a simboliza originea divină, stelară a lui Isis.[7]

Noile culte religioase și implicarea feminină romană

Ritualuri noi își fac loc în cultele romane: *evocatio*, prin care zeii orașelor capturate erau invitați să vină la Roma*; lectisternium*, prin care zeii erau primiți cu ospitalitate la Roma și li se intindea o masă cu mâncare și băutură; *supplicatio*, obiceiul prin care populația se prosterna în fața templului zeilor. Apare astrologia, bazată pe convingerea că între spațiul cosmic și pământ există o legătură, iar influențele elementelor cosmice pot fi prezise și eventual, preîntâmpinate. Astrologia este legată și de difuzarea stoicismului având ca elemente credința în soartă, noroc,

[6] *Ibidem*, p.198.
[7] Bonnie MacLachlan, *op.cit*, pp.205-206.

convingerea că sufletul uman este parte a spiritului universal și are o natură divină, precum și ideea morală că oamenii sunt frați și trebuie să se comporte ca atare.

În timp ce zeitățile romane sunt ridiculizate de poeți ca Ennius și Plautus, istorici, magistrați și oratori ca Polybius, Scaevola, Cicero, subliniază faptul că religia romană a avut și o natură politică, a ținut sub control mulțimea, a prevenit haosul social și a stimulat spiritul patriotic.

La sfârșitul perioadei războaielor civile, în 30 a. Chr, învingătorul Octavian a restaurat credința în zeitățile romane, socotind că tocmai neglijarea obligațiilor față de zei era responsabilă de războaiele care tocmai se încheiaseră. El însuși și-a luat titlul de Augustus și va fi zeificat după moarte devenind *divi,* în semn de gratitudine pentru ceea ce a oferit Romei în timpul vieții. Zeificarea, devenită o practică și în timpul împăraților ce s-au succedat, va căpăta însă un sens mai mult patriotic, incluzând și cultul cetății însăși și al geniului poporului roman. După consacrarea cultelor monoteiste această practică a evoluat spre doctrina alegerii împăratului din voință divină. Până în sec. III d.Chr, va circula ideea filosofică a universului guvernat de o singură forță, concepție neoplatonică, stoică, în timp ce în Iran, Mesopotamia, credința Mani va susține ideea dualistă a universului guvernat nu numai de o forță benefică dar și de una malefică, ce a atras în jurul ei și cultele gnostice ce proclamau cunoașterea specială a universului și a căilor prin care oamenii se pot elibera de tot ce este pământesc. Zeitatea persană Mithra se apropie de monoteismul creștin având și ea sacramente, reguli morale, monasticism, dar adresându-se exclusiv bărbaților. Soarele, identificat cu Apollo și cu belșugul din agricultură, este principalul element cosmic ce face obiectul adorării în zona mediteraneană, asociat și cu Mithra, dar popular și în armată, în special în zona Dunării. Aurelian îi va ridica la Roma, în 274 un templu numit Sol Invictus, iar Constantin cel Mare îl va adora până la convertirea sa la Creștinism.

Ca urmare, până în sec. III p. Chr. credințele în zei au un rol important în viața orașelor și comunităților romane, susținând și legitimând puterea politică dar și exprimând năzuințele personale, îngrijorările și limitele. Ele încep însă, să piardă teren în favoarea unor credințe ce aduc în societatea romană idei și doctrine religioase bine definite: Mithraismul, Iudaismul, Creștinismul. Zeitățile romane concentrate în jurul sanctuarelor, miturilor și ritualurilor devin marginale în special după adoptarea Creștinismului de către împărații romani. Titlul de *pontifex maximus* este transmis de împărați marilor preoți, este adoptat calendarul eccleziastic ce preia și sărbători pre-creștine (Lupercalia- 15 februarie, Saturnalia-17 decembrie).

Creștinismul, având ca punct de plecare tradiția evreiască a Cărții Sfinte și profețiile despre sosirea lui Messia, l-a recunoscut pe acesta ca fiind Iisus Christos. În primele secole ale creștinismului, acesta a atras puțin atenția autorităților imperiale, romanii considerându-l mai mult o dispută internă a iudaismului. Relațiile cu comunitățile creștine au fost sporadice, neutre. Eusebiu din Cezareea vorbește despre o creștere explozivă a numărului creștinilor în timpul împăratului Tiberius, când în fiecare sat și oraș existau biserici cu mii de credincioși, datorită activității misionare a apostolilor. Persecuțiile religioase la care au fost supuși creștinii în timpul împăraților Nero, Domitian, Traian, Hadrian, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, nu au avut motive criminale, ei întâlnindu-se în secret, în încăperi subterane, motivele fiind legate de apartenența la grupul religios însuși; exista o practică a împăraților de a pune pe seama creștinilor unele dificultăți prin care trecea statul: Nero atribuie creștinilor focul ce mistuie o parte din Roma în anul 64, Domițian persecută creștinii și exilează în anul 95 în insula Pandantina pe nepoata sa Flavia Domitilla pentru practicarea creștinismului. Creștinii nu participau la ritualurile cetății, aveau legături cu comunități din zone largi, refuzau să admită existența zeilor și zeițelor și atrăgeau noi membri ce alegeau să își abandoneze credința în zei și

să se creştineze prin botez. În 112 d.Chr. numele de Creştinism, în sensul de credincioşi ai lui Iisus Christos era folosit şi cunoscut în Imperiul Roman după cum apare într-un raport al lui Pliniu cel Tânăr către împăratul Traian; în calitate de guvernator al Pontului, acesta îi relata împăratului despre o răspândire masivă a creştinismului în provincie, iar împăratul ştia despre această religie.[8] Împăratul Constantin cel Mare a transformat creştinismul în religie de stat, fapt cu consecinţe asupra întregii istorii ulterioare. Trecerea lui la creştinism s-a făcut după ce acesta a văzut pe cer crucea şi inscripţia „ Cu acest semn vei învinge", înaintea bătăliei finale de la Podul Milvian din 312.

Valorile creştine celibatul, virginitatea, castitatea, liniştea, toleranţa, oferă tabloul unei vieţi ideale pentru femei.Viaţa femeilor romane continuă să se desfăşoare în limitele casei, cele mai multe contacte fiind cu membrii familiei; au libertatea de a ieşi în public, dar însoţite de servitoare, ţinând privirea plecată şi având un motiv bine întemeiat: să meargă la biserică, unde stăteau separat de zona bărbaţilor, la festivaluri religioase, la baia publică. Pe lângă activităţile casnice consacrate, torsul şi ţesutul, apare şi învăţătura religioasă şi vieţile sfinţilor. În primele secole ale creştinismului, femeile s-au convertit în număr mai mare decât bărbaţii, atât femeile de condiţie umilă ce dobândeau libertate şi egalitate creştină, cât şi femei de condiţie înaltă ce dobândeau libertate de exprimare, de patronare.

Două situaţii sociale erau socotite onorabile pentru fete în societatea romană: căsătoria sau călugăria. Căsătoria fetei la 12-13 ani era alegerea tatălui, precedată de logodnă şi de aranjamentele financiare ce constituiau motivul căsătoriei şi erau consemnate în contract. În primele trei secole de existenţă, Biserica creştină a căutat să protejeze căsătoria şi membrii familiei de influenţele păgâne. Ignatius din Antiohia (50-117) arăta necesitatea ca la căsătorie tinerii să primească aprobarea preotului şi sfaturile acestuia, întrucât ea trebuie să se facă după voinţa lui Dumnezeu, nu călăuzită de dorinţă. Scriitorul creştin Tertullian (155-220) vorbeşte despre creştinii care „cer căsătoria" de la clerici.[9] El este primul care mărturiseşte deschis că o căsătorie care are loc fără preot şi comunitate bisericească nu este socotită valabilă de către creştini. Libertatea şi egalitatea tuturor în faţa lui Dumnezeu fiind cele mai importante, sunt permise căsătoriile între oamenii liberi şi sclavi. Aceste căsătorii se făceau însă doar cu aprobarea preoţilor, fiind socotite „căsătorii ale conştiinţei" şi ţinute secrete faţă de autorităţile civile întrucât contraveneau legilor civile romane. Este un motiv pentru care a fost criticat Papa Callixtus (217-222), acuzat că a încălcat legile civile. Din secolul IV exista o tradiţie a ceremoniilor de rugăciune şi binecuvântare a căsătoriilor de către un episcop sau un preot, ceremonii ce vor deveni ulterior ecclesiastice, după formule liturgice. Papa Ambrosie (340-397) preciza faptul că o căsătorie se sanctifică cu voal şi binecuvântare.[10] Binecuvântarea era totuşi refuzată celor care nu duceau o viaţă creştinească.

O altă mare diferenţă între legile creştine şi cele laice romane era aceea că Biserica Creştină respingea divorţul şi infidelitatea. Creştinismul era susţinător al căsătoriei chiar în cazul neînţelegerilor din cuplu socotind pe cei doi soţi inseparabili, fiecare fiind sub puterea celuilalt. Principiul căsătoriei era enunţat chiar de apostolul Paul ca fiind „ unirea celor doi într-un singur trup."[11] Tot el preciza că, dacă un creştin se căsătoreşte cu un necreştin, ei trebuie să rămână

[8] John North, *The Religious History of the Roman Empire*, https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199340378.013.114, 2017, p.3.

[9] Fintan Gavin, *Pastoral Care in Marriage Preparation(Can.1063): History Analysis of the Norm and Its Implementation by Some Particular Churches*, Gregorian University Press, Roma, 2004, p.12

[10] *Ibidem*, p.11.

[11] Karl E. Banghman, *Women in Foreign Superstition: Christianity and Gender in Imperial Roman Policy*, 57-235, Western Michigan University, 2011, p.45.

căsătoriți, creștinul trebuie să fie un exemplu și să spere că îl va converti și pe celălalt. Divorțul, admis doar în condiții legate de adulter, de boală, și cerut în special de către bărbat, era admis după reglementările date de Constantin cel Mare doar dacă bărbatul era vinovat de crimă sau vrăjitorie. Codul lui Iustinian făcea și mai greu de obținut divorțul, doar dacă cei doi soți consimțeau să se retragă la mânăstire.

În ceea ce privește virginitatea, castitatea, aceasta însemna în comunitățile creștine, viața legitimă în afara căsătoriei și a procreației, o relație spirituală aparte, de mare control fizic și emoțional. Apostolul Paul spunea că „ nu există bărbați sau femei, voi toți sunteți unul în Iisus Christos."[12] Călugăria fetei era o opțiune a părinților, prea săraci pentru a asigura zestrea necesară căsătoriei, a văduvei lipsită de dorința de a-și continua viața în singurătate, sau a mamei la pierderea unui copil. O femeie nu putea ocupa funcții religioase în biserică, doar în mânăstirile, numite abații. Credința avea aceeași intensitate și în cazul bărbaților dar și al femeilor, după cum dovedește numărul mare de martiri atât bărbați cât și femei.

Femei influente în religie

Unele femei imperiale au avut abilitatea de a influența autoritatea legitimă din Imperiul Roman pe planul politic și religios, fără a-și asuma ele însele atributele masculinității. Așa a fost Marcia, concubina lui Commodus, sub influența căreia mai mulți creștini transformați în sclavi și trimiși la mine în Sardinia au fost eliberați, unul dintre ei, Callistus, devenind ulterior episcopul Romei.

Așa cum Livia, soția împăratului Octavian Augustus a creat portretul model al soției de împărat roman, Elena, mama împăratului Constantin cel Mare a devenit rolul model al împărăteselor creștine, bizantine ce au urmat și care au aspirat să devină „a doua Elenă". Credința ei l-a inspirat pe fiul său Constantin să acorde libertatea de cult pentru creștini prin Edictul de la Milan din 313. După convertirea la creștinism, Elena a dus o viață pioasă, îmbrăcându-se modest, oferind bani și locuințe pentru săraci, pe care îi hrănea cu mâna ei, eliberând prizonieri și persoane aflate în exil. Imaginea ei creștină este însă legată de descoperirea Sfintei Cruci pe care a fost crucificat Iisus Christos, cu prilejul unui pelerinaj pe care l-a făcut la Ierusalim, inspirată de vise. Acolo a făcut investigații în rândul localnicilor și a început săpături pentru ridicarea unei biserici pe locul unde a fost crucificat Mântuitorul și unde fusese ridicat un templu și o statuie a lui Venus. Cu această ocazie a descoperit cele trei cruci care au fost îngropate împreună și a identificat-o pe cea a Mântuitorului după inscriptia scrisă de guvernatorul Pilat din Pont și după sfatul episcopului Ierusalimului Macarie, prin atingerea ei de către o femeie grav bolnavă, care s-a vindecat imediat. Elena este sărbătorită de către lumea creștină împreună cu fiul ei Constantin, la 21 mai de către creștinii ortodocși și la 18 august de către cei catolici. Ea a dispus ridicarea a două biserici de referință pentru lumea creștină, Biserica Nativității din Bethleem și Biserica Ascensiunii de pe Muntele Golgota și a adus împăratului trei cuie de pe Sfânta Cruce, unul fiind încrustat pe coroana acestuia, ca simbol al voinței divine[13].

Și alte împărătese romane au rămas în memoria și cinstirea Bisericii creștine datorită consecvenței cu care și-au apărat convingerile și perseverenței arătată în slujirea ei. Irina, soția împăratului Leon IV, cunoscut pentru prigonirea icoanelor, la moartea acestuia în 787 a readus icoanele în biserici și în casele oamenilor, iar Teodora, soția împăratului Teofil a restaurat cultul icoanelor în 843. Aceste figuri feminine nu au căutat un refugiu în creștinism, nu au urmărit să obțină o formă de eliberare de canoanele societății ci și-au folosit poziția pentru a susține creștinismul în sfera de autoritate masculină consacrată.

[12] *Ibidem*, pp.46-47.
[13] *Ibidem*, p.49.

Concluzii

În concluzie, viața religioasă romană înaintea erei creștine și chiar în primele secole ale acesteia era dominată de zeii și zeițele locale, ale comunităților din care făcea parte populația fiind totodată un mijloc prin care elitele politice romane menținеau ordinea în stat și își legitimau autoritatea. După perioada războaielor civile și restabilirea păcii și prosperității romane de către împăratul Octavian Augustus, statul a cunoscut o largă expansiune intrând în contact cu populații și religii diferite, față de care a arătat toleranță câtă vreme se menținea ordinea impusă de administrația romană și se încasau taxele. Comunitățile creștine, care se defineau ca, cei ce cred în Iisus Christos, deja consemnate în scris în Noul Testament, s-au format lent, fiind supuse persecuțiilor, având succes mai întâi în rândul femeilor și sclavilor, dar au devenit la sfârșitul secolului III o importantă parte a populației imperiului. Legiferarea creștinismului prin Edictul de la Milan din 313, de către împăratul Constantin cel Mare a însemnat trecerea la o nouă etapă a istoriei romane în care împărații guvernează prin voința divină.

Femeile romane se implică în viața religioasă potrivit statutului lor social, ca soții, mame surori, fiice din familiile imperiale, influențând indirect modul în care se exercită autoritatea politică. Matroane patriciene, plebee sau sclave, ele îndeplinesc alături de soț ritualul de cinstire a zeilor familiei și a zeilor cetății, sunt susținătoare devotate ale Creștinismului contribuind la luarea deciziilor ce au influențat istoria acestuia până astăzi.

BIBLIOGRAPHY

Banghman, Karl, *Women in Foreign Superstition: Christianity and Gender in Imperial Roman Policy, 57-235,* Western Michigan University, Kalamazoo, Michigan, 2011.

Boatwright, Mary I.; Gargola, Daniel J.; Talbert, Richard, A., *The Romans. From Village to Empire*. New York, Oxford: Oxford Universtiy Press, 2004.

Brittain, Alfred, *Roman Women, Woman in All Ages and in All Countries*, Volume 2 (of 10), May 12, 2010, (eBook#32356), pp. 5-36.

Burns, Jasper, *Great Women of Imperial Rome, Mothers and Wives of Caesars*, Routledge, London and New York, 2007, pp.5-23.

Chavarria, Sophie, *Women and sacrificia publica in the Roman Empire*, University of Kent, Posted in Ancient Literature, Archeology, Lifein Rome, Religion, 2018.

Cizek, Eugen, *Istoria Romei*, București, Editura Paideia, 2002. 12 Strechie Mădălina, Op. cit., p. 84.

Cizek, Eugen, *Istoria Literaturii Latine*, vol. I, II, ediția a II-a revăzută și adăugită, Bucureşti, Grupul Editorial Corint, 2003.

Cizek, Eugen, *Istoria în Roma antică, (Teoria şi poetica genului)* Colecția Universitas, Editura Teora, București, 1998.

***Coordonatori N.I. Barbu, Adelina Piatkowski, Scriitori greci şi latini, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1978. Cornel, Timoty, *The Beginnings of Rome: Italy and Rome from Bronze Age to the Punic Wars* (c. 1000- 264 B.C.), London and New York, Routledge, 1995.

De Coulanges, Fustel, *Cetatea Antică. Studiu asupra cultului, dreptului şi instituțiilor Greciei şi Romei, vol.I.* Traducere de Mioara şi Pan Izverna. Traducerea notelor de Elena Lazăr. Prefață de Radu Florescu. Editura Meridiane, Bucureşti, 1984.

De la Bedoyere, Guy, *Domina The Women who made Imperial Rome*, Yale University Press, New Haven and London, 2018, pp.17-37.

Edmonson, Jonathan, and Keith, Alison, Roman Dress and The Fabrics of Roman Culture, University of Toronto Press, Toronto Buffalo London, 2008, pp.21-172.

Fintan, Gavin, *Pastoral Care in Marriage Preparation (Can.1063): History Analysis of the Norm and Its Implementation by Some Particular Churches*, Gregorian University Press, Roma, 2004.

Freisenbruch, Annelise, *The First Ladies of Rome, The women behind the Caesars*, Vintage Books, London, 2018, pp.15-120.

Forsythe, Gary, *A critical history of Early Rome. From Prehistory to the First Punic War*, Berkley, Los Angeles, London, 2005.

Gidro, Romulus, Gidro, Aurelia, *Roma antică. O istorie pentru toți*, București, Editura Neverland, 2018. Giardina, Andreea,(coordonator), Omul Roman, traducere de Dragoş Cojocaru, Iaşi, Editura Polirom, 2001.

Grubbs, J.Evans, *Women and the Law in the Roman Empire, a source book on Marriage, Divorce and Widowhood*, First published by Routledge, London, 2002, pp. 16-270.

K. Strong, Anise, *Powerful concubines and influential concubines*, Chapter, *Prostitutes and Matrons in the Roman World*, Cambridge University Press, 2016, pp.62-96.

MacLachlan, Bonnie, *Women in Ancient Rome, A Sourcebook*, Bloomsbury Academic, London, 2013, pp.1-203.

Newman, Fancis William, *Regal Rome. An Introduction to Roman History*, New York: Redfield, 1852.

https://doi.org/10/1093/acrefore/9780199340378.013.114, North, John, *The Religious History of the Roman Empire*, 2017.

Plutarh, *Oameni iluștri ai Romei antice*, Ediție îngrijită de Inga Druță, Ediția a II-a, Chișinău, Editura Cartier, 2002.

*** *Proză istorică latină. Caesar-Sallustius-Titus Livius-Quintus Curtius-TacitusSuetonius.* În româneşte de Radu Albala. Studiu introductiv şi note bibliografice de Mihai Nichita, Ediția a II-a, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1965.

Riggsby, Andrew M., *Roman Law and the Legal World of the Romans*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Strechie, Mădălina, *Condiția femeii în cadrul familiei romane de origine ecvestră în perioada Principatului*, Ediția a II-a, Craiova, Editura Universitaria, 2012, Capitolul II, Condiția femeii în societatea romană, pp. 68-84.

Eadem, *Imaginea femeilor în opera lui Ovidiu,* în (Analele Universității din Craiova), Seria Științe filologice, Literatură română, universală și comparată, Anii XXVII-XXVIII, Nr.1-4/2005-2006, Cotație CNCSIS D, cod CNCSIS 13, ISSN-1224-5720, Editura Universitaria, Craiova, cod CNCIS 130, pp.212-218.

Eadem, Femeia cetățean în opera lui Titus Livius, în (Analele Universității din Craiova), Seria Științe filologice, Limbi și literaturi clasice, Anul II, NR.1-2/2007, Editura Universitaria, Craiova, pp.167-171, ISSN:1841-1258, cotație CNCSIS D, cod 15.

Strickland, Jane Margaret, *Rome, Regal and Republic. A Family History of Rome*, London: Arthur Hall, Virtue & Co, 1854.

Tacitus Cornelius, *Anale*, Traducere din limba latină, introducere și note de Gheorghe Guțu, Editura Humanitas, București, 1995, pp.35-48

Titus Livius, *Ab Urbe Condita (De la fundarea Romei)*, Traducere, tabel cronologic şi note de Paul Popescu Găleşanu, Cuvânt introductiv de A. Marinescu-Nour, București, Editura Minerva.

ASPECTS CONCERNING RROMA COMMUNITY IN ROMANIA: FROM MIGRATION TO HOLOCAUST

Maria-Mihaela Avram
PhD Student, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: The paper tries to present and analyze the causes and consequences of the Rroma community migration from India to Europe, and particularly to the Romanian territory, their origin, the way they settled down, their status in different periods of time, and the discrimination against them during the Second World War. The Rroma people were declared as "enemies of the race-based state" under Hitler and they were placed in the same category as the Jews, being deported to Transnistria. They were promised to receive land and jobs, but instead many of them died because of poor living conditions. After 1989, the Rroma are recognized as a national minority and the state guarantees them equality in rights alongside the other citizens, plus the Indian Government offered them double citizenship. Today they represent one of the largest minorities in Romania, but many of Rroma people do not declare themselves as being of Rroma descend, being still afraid of discrimination and prejudices against them.

Keywords: migration, Rroma, discrimination, Transnistria, rights

Migrația este un fenomen universal, de-a lungul istoriei populațiile sedentare și cele nomade fiind într-o continuă dispută asupra teritoriilor a surselor de hrană și adăpost granițele schimbându-se permanent.

Migraţia poate fi definită drept mutarea oamenilor dintr-un loc în altul, pe distanţe mari, cu intenţia de a rămâne în noua locaţie o perioadă de timp, sau definitiv. Migraţia poate fi individuală, familială, sau în masă. Migraţia în masă a fost atestată în istorie încă din timpuri biblice, populaţii întregi deplasându-se în căutare de hrană, adăpost şi siguranţă.

Între cauzele cele mai frecvente ale migraţiei se numără deplasarea din motive economice, populaţia având ocupaţii ce presupun găsirea de noi oportunităţi. Astfel, crescătorii de animale, în căutarea de păşuni noi, meseriaşii, în dorinţa de a găsi clienţi noi, sau populaţiile războinice, sunt cele care se află în continuă deplasare.

Migraţia se întâlneşte şi în cazul discriminărilor la care sunt supuşi oamenii în ţara lor de origine, fie de natură politică, etnică, religioasă sau de gen. Migraţia din motive economice a dus şi la colonizări masive, populaţii întregi fiind dislocate şi strămutate, uneori cu intenţia de a apăra un anumit teritoriu. De exemplu, colonizările din actuala SUA s-au făcut de către familii individuale, încurajate de stat să ocupe teritorii aparţinând populaţiei autohtone, emigranţii provenind din toate colţurile lumii. Pe de altă parte, colonizarea saşilor din Transilvania de exemplu, a avut ca scop protejarea graniţelor statului, aşezarea lor fiind în detrimentul populaţiei româneşti. Migraţia poate fi coordonată de o anumită autoritate, sau poate fi spontană. Fenomenul emigraţiei se manifestă şi în ziua de azi, ducând la mari schimbări demografice, nu numai în Europa. Pătrunderea în Europa în număr mare a familiilor musulmane, a dus nu numai la schimbări demografice, ci şi de mentalitate.

Vom analiza câteva aspecte privind migrația populației rrome insuficient cunoscută și factorii care au determinat pătrunderea lor în Europa.

Originea rromilor sau ţiganilor a fost una dintre cele mai controversate probleme atât pentru istorici cât şi pentru lingvişti al căror aport a contribuit foarte mult la elucidarea acestei dileme. Problema privind originea rromilor nu poate fi total clarificată din cel puţin două motive: pe de o parte rromii n-au avut o conştiinţă puternică a originii lor, pe de altă parte opinia comună a fost marcată de idei mai vechi, iar noile descoperiri au avut un rol important în studiile care au urmat.

Termenii cu care sunt desemnaţi diferă de la o ţară la alta: francezii îi numesc *boemieni* pentru că rromii au ajuns în Franţa venind dinspre Boemia, englezii îi numesc *gypsies,* germanii *zigeuner*, italienii *zingari* sau *zingani*, spaniolii *gitanos.* În România, înainte de 1989 erau numiţi *ţigani,* însă după 1989, comunitatea lor a decis că termenul era folosit cu sens peiorativ şi au solicitat folosirea termenului de rrom, decizia ducând la confuzii pe plan internaţional, termenul fiind des confundat cu cel de român.

În preocupările de lămurire a istoriei lor s-au conturat de la început două mari orientări: ideea originii egiptene şi ideea originii indiene. Aceste două mari orientări au provocat o serie de dispute între cercetători. Până la începutul secolului al XVIII lea, întâietate a avut ipoteza originii egiptene a rromilor şi aceasta, se pare, datorită atât a culorii inchise a pielii şi faptului că mulţi dintre ei se ocupau cu vrăjitoria, faima de "vrăjitor" având-o în special egiptenii.[1] Un adept al originii egiptene este Andreas, presbiterul Ratisbonei, care în 1933 îi numeşte *Cengari*.[2]

Cercetătorii moderni au confirmat ipoteza originii indiene şi au infirmat originea egipteană deoarece nu avea nici un fundament ştiinţific. La titlul de susţinători ai teoriei indiene au aderat: J.A. Vaillant, dr. Eugen Pittard, H.M. Grellmann, Miklosch H. Wlisloschi, Ascoli, M. Kogalniceanu, Rudiger, A. Pott, Ion Chelcea, N. Iorga, George Potra, Constantin C. Giurăscu etc. Cercetătorii germani I.C. Rudiger, Kraus şi Ziegel au întreprins pe la 1877 o serie de studii de filologie comparată, susţinând originea indiană a rromilor. Anul 1783 este anul când de sub tipar ieşea prima monografie închegată dedicată istoriei rromilor. Autorul ei, profesorul german Heinrich Grellmann, oferă o analiză coerentă a situaţiei rromilor, demonstrând apropierea dintre limba rromilor şi dialectul surat.

Încă de la început s-a dorit identificarea clasei căreia îi apartineau rromii. Structura socială a Indiei era formată din patru clase (caste): preoţii (brahma), militarii (satiria), negustorii (vasha) şi sudras, clasa cea mai de jos - mai sigur – parazas.[3] Origine de castă, prigoniţi de soartă, membrii castelor purzas şi sudras au fost cei dintîi care s-au despărţit uşor de ţara lor.[4]

Pe lângă cele două mari orientări cu privire la originea rromilor indiană sau egipteană, au mai existat şi alte ipoteze mai puţin credibile: că ar descinde din greci, arabi, rămăşiţele hoardelor lui Timur-Lenk, inclusiv din evrei.[5]

Limba rromani sau romanes aparţine familiei limbilor indo-europene în condiţiile în care posedă elemente comune multor limbi indiene, însă nu s-a putut identifica regiunea sau populaţia din care provin vorbitorii de romani. S-a optat fie pentru nord-vestul, fie pentru centrul Indiei. Limba romani are importante influenţe persane şi armene, ceea ce dovedeşte trecerea rromilor prin aceste ţări. Se pare că din Armenia (probabil datorită invaziei turce), romii s-au despărţit în trei grupuri, mergând înspre nord spre Marea Neagră, sud (până în Egipt) şi vest spre Imperiul Bizantin. Rromii care au mers spre Imperiul Bizantin sunt cei care urmează să se răspândească în

1 Lucian Chearta, *Istoria ţiganilor:origine, specific, limbă,* Editura Z, Bucureşti, 1992, pp. 20-21
2 Achim Viorel, *Ţiganii în istoria României*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1998, p.15
3 Mihai Merfea, *Cultură şi civilizaţie romani,* Editura Didactică şi Pedegogică RA, Bucureşti, 1998, p.22
4 *Ibidem*
5 Octav G. Leca, *Asupra originii şi istoriei ţiganilor,* în "Viata romanească", III, nr. 8, p.175

toată Europa.

În toată lumea, sunt aproximativ 4,8 milioane de vorbitori de romani, ţara cu cei mai mulţi vorbitori fiind România (273.500 de persoane), urmată de Slovenia (253.943). Alte ţări unde numărul de vorbitori este peste 100.000 sunt Cehia, Bulgaria şi Ungaria. În termeni de procente din populaţia ţărilor, Slovacia este pe primul loc cu 4,8% populaţie vorbitoare de limbă romani, România este pe locul 6, cu 1,2%.

Migraţia a fost un fenomen critic în istoria rromilor, ducând la diferenţieri culturale şi la fragmentare intra-etnică. Franz Michlosich a stabilit traseul pe care l-au parcurs rromii din India şi până în Europa studiind limbile cu care aceştia au intrat în contact. În general se acceptă ideea că migraţia rromilor din India în Europa s-a făcut între secolele al IX lea şi al XIV lea, în mai multe valuri. [6]

În ceea ce priveste itinerariul urmat după plecarea din India s-a optat pentru două variante:

I. Varianta cu trei direcţii de deplasare:

a)– de mijloc: Persia – Orientul Mijlociu – Imperiul Bizantin (secolul al III lea) – Balcani – Italia, cu ramificaţii în Europa Centrală şi de Vest, până în Irlanda;

b) – de sud: s-a desprins de prima din Palestina – Egipt – Abisinia – Sudan (grupul rromilor egipteni şi namibieni); alţii au străbătut nordul Africii, au trecut Gibraltarul şi s-au stabilit în Spania. O altă parte după ce au ajuns în Armenia au străbătut Marea Egee, trecând prin Turcia Balcanică – Grecia – ţările sud-est europene (inclusiv Ţările Române);

c)– de nord: Caucaz – Crimeea – Rusia Scandinavică. Există două ipoteze privind pătrunderea rromilor în Rusia – din Balcani (secolul al XV lea) şi din Polonia şi Germania (secolul al XVI lea).

II. Varianta cu două direcţii de deplasare:

a) – spre Europa în interiorul uscatului:

– deşertul Arabiei – deşertul Siriei – Armenia – Marea Egee .

Aceasta variantă s-a divizat în două ramuri:

1. Armenia – Caucaz – Crimeea - Europa;
2. Armenia – Turcia Balcanică – Ţările Române;

b) – spre Africa de-a lungul ţărmurilor.[7]

Din Balcani o parte a rromilor au trecut la nordul Dunării, mai precis în Ţările Române. Rromii sunt menţionaţi prima oară într-un document de cancelarie în 1385 în Ţara Românească, în Transilvania în jurul anului 1400, iar în Moldova în 1428. Pornind spre vest au ajuns în regatul Ungariei şi de aici mai departe spre ţările din Europa Centrală şi de Vest. Migraţia rromilor în Europa a fost de durată nefiind vorba de un exod masiv. Majoritatea rromilor au rămas în Turcia şi în ţările din sud-estul Europei, la care se adaugă şi Ungaria.[8] Pe parcursul întregii lor migraţii din secolele al IX – XV lea, direcţiile şi traseele pe care le-au urmat au fost multe ca număr şi ca teritorii străbătute. În general, romii şi-au păstrat mult timp stilul de viaţă nomadic sau semi-nomadic în mijlocul unor societăţi sedentare, ceea ce le-a permis să-şi păstreze identitatea ca popor.

Apariţia rromilor în ariile române este legată de invazia mongolă din 1241, opinie

6 Angus Frazer, *Ţiganii: originile, migraţia şi prezenţa lor în Europa*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998 p. 22-32.

7 Delia Grigore, *Curs de antropologie şi folclor rrom*, Bucureşti, Editura Credis, 2001, p.5

8 Angus. Fraser, *op.cit.*, pp.81-82

împărtăşită de mai mulţi istorici.[9] Se consideră că rromii din Ţările Române au fost aduşi de tătari, iar odată cu retragerea acestora, rromii au rămas în stăpânirea românilor ca robi.

Cea mai veche informaţie scrisă despre prezenţa rromilor datează din 1385, an în care domnul Ţării Româneşti, Dan I, donează Mănăstirii Tismana posesiunile care făcuseră parte din domeniul Mănăstirii Vodiţa, între acestea numărându-se 40 de sălaşe de rromi.[10] Deplasarea rromilor dinspre Ţara Românească şi Moldova spre Transilvania are ca principal motiv robia existentă în cele două principate extracarpatice, existând numeroase documente care atestă treceri de rromi, care revendicaţi de către vechii lor stăpâni, de cele mai multe ori erau returnaţi.[11]

Procesul de sedentarizare a rromilor s-a desfăşurat timp de secole, ei devenind sedentari prin schimbarea ocupaţiilor. După abolirea robiei, în 1856 statul român s-a dezinteresat de soarta romilor timp de un secol.

În perioada regimului comunist modul de viaţă al rromilor a suferit unele transformări. Este perioada când au loc ultimele sedentarizări ale populaţiei de etnie rromă încă nomade, fiind asimilaţi ocupaţional masei ţărăneşti. Este o perioadă dificilă datorită faptului că rromii nu îşi mai puteau practica meseriile tradiţionale ca înainte. Statul român a încercat să-i integreze prin educaţie, copiii romilor fiind forţaţi să meargă la şcoală. S-au repartizat şi locuri speciale, destinate romilor, în învăţământul universitar. Unele categorii de romi au reuşit să se integreze, dar cea mai mare parte a continuat să refuze să se conformeze, o problemă fiind şi căsătoria lor de la vârsta de 15, 16 ani fără să fi terminat şcoala. Mentalitatea diferită a dus la conflicte între comunităţile de romi.

Neînţelegeri au existat şi există între neamurile de rromi. Se poate afirma că împărţirea rromilor în neamuri şi viţe este foarte veche, ea datând probabil înainte de migrarea lor din India. Chiar dacă iniţial au avut un strămoş comun, factorul care i-a ţinut împreună a fost practicarea unei meserii comune de către membrii aceleiaşi viţe. Întărită pe parcursul drumului spre vest şi definitivată în Bizanţ, împărţirea rromilor în neamuri şi meserii s-a păstrat, în linii mari până în zilele noastre. Conştiinţa apartenenţei la un neam sau altul a început să întâmpine greutăţi, în ciuda faptului că nu demult neamurile de rromi erau realităţi aproape rigid delimitate, vizibile, fiind uşor de perceput. Problema este relativ recentă azi, deoarece majoritatea rromilor contemporani nu pot indica cu precizie neamul din care fac parte. Meseriile erau de: căldărari, fierari, potcovari, ursari, lingurari, aurari, crescători de cai, cărămidari, cositori, lăutari, etc., meserii în general dispărute, păstrându-se însă unele, precum cele de florărese, ghicitoare, sau lucrători în construcţii.

O nouă schimbare a fost produsă cu începând din 1990, când rromii cu iniţiativă au început să desfăşoare activităţi comerciale deosebit de profitabile.

De-a lungul timpului, rromii au fost discriminaţi atât de autorităţi, cât şi de populaţia majoritară.

Ei locuiau în cartiere de la periferia satelor sau oraşelor, de obicei în locuinţe insalubre, lucrând cu ziua, cei care nu aveau o meserie. Unii şi-au păstrat tradiţiile şi limba, alţii au preferat să le abandoneze şi să se declare la recensăminte ca fiind români, pentru a scăpa de discriminare.

Lipsa educaţiei şi a stăpânirii unei meserii i-a împins pe unii rromi la comiterea de infracţiuni, sporind intoleranţa faţă de ei.

---

9 G. Potra, *Contribuţiuni la istoricul ţiganilor din România*, Fundaţia Regele Carol I, 1939, pp.17-18

10 Grigore Delia, *Curs de antropologie şi folclor rrom*, Bucureşti, Editura Credis, 2001 p. 11

11 N.Grigoras, *Robia în Moldova (De la întemeierea statului până la mijlocul secolului al XVIII – lea* I), în "Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie A.D. Xenopol Bucureşti", 1967, p.37

Atitudinea autorităţilor a variat şi ea. Un episod tragic în viaţa comunităţilor de rromi l-a constituit deportarea lor în Transnistria la sfârşitul celui de-al Doilea Război mondial. Dacă despre deportarea şi holocaustul evreilor s-au scris volume întregi, despre holocaustul rromilor s-a scris mai puţin, nedându-se mare importanţă.

Mareşalul Ion Antonescu a dispus în 31 mai 1942, fără să existe o legislaţie specială împotriva lor, deportarea unei părţi a rromilor din România, ordin executat de a doua zi, 1 iunie 1942. Rromii vizaţi făceau parte din două categorii: 1) nomazi, 2) rromi cu antecedente penale şi familiile lor. În mod abuziv, deportarea s-a extins şi asupra altor categorii decât cele prevăzute iniţial de Antonescu. Deportările au continuat până în 1943.[12] Au fost deportaţi rromi care nu-şi puteau justifica existenţa şi nu aveau un loc de muncă stabil. Listele cuprindeau 40.409 persoane, din care 9.471 rromi nomazi şi 31.438 rromi stabili.[13] Datorită zvonurilor cum că în Transnistria vor fi împroprietăriţi cu pământ, unii rromi şi-au vândut bunurile şi s-au alăturat celor deportaţi. Aproape 11.000 de romi au murit din cauza condiţiilor inumane, din cauza frigului, de inaniţie şi epidemii. Romii plecaţi cu speranţa împroprietăririi au cerut repatrierea când au văzut că speranţele lor au fost înşelate. În decembrie 1942 Ministerul Afacerilor Interne a permis repatrierea a 1261 romi. „*Au existat numeroase gesturi de solidaritate cu ţiganii în pericol de a fi deportaţi sau care au fost deportaţi, din partea populaţiei din localitatea respectivă, exprimate prin memorii şi cereri pentru păstrarea, respectiv readucerea lor în ţară.”*[14] Proteste au fost şi din partea marilor proprietari de pământuri care au rămas fără forţă de muncă, dar şi din partea unor personalităţi culturale sau politice. Deportarea a fost criticată în mod dur de către Constantin I. C. Brătianu într-o scrisoare adresată mareşalului Ion Antonescu la 16 septembrie 1942. Un grup de rromi din judeţul Gorj a intentat proces regelui Mihai I pe motiv că ar fi semnat personal ordinele de deportare, afirmând că deţin dovezi în acest sens.[15] Cazul a ajuns la CEDO unde trenează de ani de zile. Doar aproximativ jumătate din romii deportaţi au supravieţuit până în martie 1944, când România a început evacuarea cetăţenilor ei din Transnistria.

Unii deportaţi au reuşit să se adapteze condiţiilor dure din Transnistria şi să exercite meserii pentru localnici aşa cum făceau şi în România.[16]

După întoarcerea supravieţuitorilor în ţară, rromii au continuat să fie o categorie socială marginalizată. Această situaţie va persista până în 1989.

În 1999, în urma unui lobby realizat de către organizaţiile rrome active, Guvernul Germaniei a acceptat să acorde victimelor rrome ale Holocaustului „*ajutoare umanitare*”. Au fost depuse 2864 de dosare din România, din care au fost acceptate doar 1324. Fiecare beneficiar a primit 1000 de mărci, adică 441 euro la acea vreme. În total s-au acordat 544.164 euro. [17] O a doua tranşă de compensaţii a venit în 2001 când au fost compensaţi, pe lângă rromi şi alte categorii, victime ale holocaustului, respectiv homosexualii, persoanele cu handicap şi membrii

12https://www.rfi.ro/reportaj-rfi-106451-holocaustul-uitat-romii-transnistria-1-dusi-vagoane-de-vite?fbclid=IwAR24bqosrUBxMblyR5cQbA_6iHsAGlT99iPmxm4GPCrLgWmxPFnQEqeEJhQ Accesat la data de: 20.10.2022 ora: 19:00

13 https://ro.wikipedia.org/wiki/Deportarea_romilor_%C3%AEn_Transnistria Accesat la data de: 09.11.2022 ora: 10:00

14 *Ibidem*

15 *Ibidem*

16 https://www.academia.edu/29321287/Deportarea_romilor_din_Romania_in_Transnistria_1942-1944_ Accesat la data de: 10.11.2022 ora: 09:07

17https://romanialibera.ro/special/documentare/video-cati-bani-au-primit-romii-deportati-in-transnistria-219151 Accesat la data de: 12.11.2022 ora: 16:20

unor culte religioase. 39 de milioane de euro au primit în total romii din România. Unii rromi s-au plâns de faptul că li s-a luat comision de către cei care i-au ajutat să-şi completeze dosarele.

În octombrie 2003 guvernul român a creat Comisia Internaţională a Holocaustului în România, prezidată de Elie Wiesel şi Ion Iliescu, care a redactat un studiu despre destinul evreilor şi romilor, studiu publicat în noiembrie 2004.

Cu toate că legislaţia le dă drepturi egale tuturor cetăţenilor ţării, comunităţile de rromi continuă să fie discriminate, poate şi datorită faptului că mare parte din ei refuză un loc de muncă, preferând să se ocupe cu activităţi ilegale, sau aflate la marginea legii. Provenind din familii numeroase, fără o educaţie adecvată, fără venituri constante, o parte din rromi au plecat în ţări din Europa în speranţa găsirii unor surse de venit adecvate. Familii întregi au luat drumul Franţei, sau a altor ţări europene unde s-au aşezat la marginea oraşelor, în locuinţe improvizate. Lipsa unui loc de muncă i-a determinat să apeleze la cerşetorie, invocând discriminările şi sărăcia de acasă. O vreme planul le-a reuşit însă înmulţirea lor a făcut ca statele respective să reacţioneze şi să îi repatrieze pe socoteala lor. Cei care au reuşit să câştige averi s-au organizat în clanuri, ocupându-se cu traficul de persoane, cu droguri sau prostituţie. Conducătorul informal al rromilor din familia Cioabă şi-a luat titlul de rege în 1997, iar Iulian Rădulescu în 1993 cel de împărat al tuturor rromilor. Cu toate acestea rromii bogaţi nu au intreprins nimic concret pentru cei săraci din comunitatea lor. Liderii comunităţilor de rromi au înfiinţat un partid al rromilor. Primul preşedinte al Uniunii Democrate a rromilor din România, devenită Partida rromilor Pro Europa, a fost Ion Onoriu, cunoscut virtuoz de muzică populară şi lăutărească. Alt politician de etnie rromă a fost Gabi Luncă, preşedintele Camerei Naţionale a Reprezentanţilor Romilor, membru fondator al partidului Uniunea Naţională Creştină a Romilor din România.

Statul român a început o serie de programe pentru ajutorarea rromilor, încurajându-i să-şi promoveze cultura şi obiceiurile. Cu toate acestea, aşa cum subliniază recentele rapoarte ale Consiliului Europei,[18]:*comunitatea rromă/ ţigană este, în România, vulnerabilă în special la discriminări şi defavorizată în numeroase aspecte ale vieţii cotidiene. Comunitatea romă/ţigană, este reflectată încă în stereotipii ce se văd în comportamentele sociale, mass-media, diferitele poziţii adoptate de politicieni şi de partidele politice.*

Indiferent de demersurile statului român şi ale celui indian, indiferent de starea materială a rromilor, mentalitatea populaţiei majoritare este mai greu de schimbat, discriminările continuând atâta vreme cât populaţia de etnie rromă nu se va integra complet în cultura şi civilizaţia populaţiei majoritare.

Nu se poate vorbi de migraţia rromilor după 1989, deoarece rromii plecaţi în Europa nu au dorit să se stabilească acolo, ci doar să câştige suficient încât să poată să-şi construiască o casă, sau să-şi cumpere o maşină în ţară.

Minorităţi rrome există şi în alte ţări ale Europei, integrarea lor punând şi acolo probleme serioase.

Rromii din România sunt consideraţi ca fiind diaspora indiană, guvernul indian, prin ministrul Sushma Swaraj, oferindu-le şi cetăţenia indiană celor care o doresc.[19]

În ultimii ani comunitatea rromă este din ce în ce mai prezentă în viața culturală a țării prin expoziții, târguri și festivaluri promovându-și tradițiile și obiceiurile specifice.

[18] Al doilea raport asupra Romaniei a 'ECRI (Comisia Europeana impotriva rasismului si intolerantei (ECRI) este un organism, compus din experti independenti, la initiativa Consiliului Europei), publicat pe 23 aprilie 2003.

19 https://evz.ro/romii-vor-fi-de-acum-indieni-initiativa-inedita-a-guvernului-indian.html Accesat la data de: 13.11.2022 ora: 15:40

BIBLIOGRAPHY

Achim, Viorel, *Ţiganii în istoria României*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1998

Chearta, Lucian *Istoria ţiganilor:origine, specific, limbă,* Editura Z, Bucureşti, 1992

Frazer, Angus, *Ţiganii: originile, migraţia şi prezenţa lor în Europa*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998

Grigoraş, N. *Robia în Moldova (De la întemeierea statului până la mijlocul secolului al XVIII – lea I)*, în Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie A.D. Xenopol Bucureşti, 1967

Grigore, Delia, *Curs de antropologie şi folclor rrom*, Bucureşti, Editura Credis, 2001

Leca, Octav G *Asupra originii şi istoriei ţiganilor,* în *Viaţa românească*, III, nr. 8

Merfea, Mihai, *Cultură şi civilizaţie romani*, Editura Didactică şi Pedegogică RA, Bucureşti, 1998

Potra,G. *Contribuţiuni la istoricul ţiganilor din România,* Fundaţia Regele Carol I, 1939

Bibliografie digitală:

https://www.rfi.ro/reportaj-rfi-106451-holocaustul-uitat-romii-transnistria-1-dusi-vagoane-de vite?fbclid=IwAR24bqosrUBxMblyR5cQbA_6iHsAGlT99iPmxm4GPCrLgWmxPFnQEqeEJhQ

https://ro.wikipedia.org/wiki/Deportarea_romilor_%C3%AEn_Transnistria

https://www.academia.edu/29321287/Deportarea_romilor_din_Romania_in_Transnistria_1942-1944_

https://romanialibera.ro/special/documentare/video-cati-bani-au-primit-romii-deportati-in-transnistria-219151

FROM CANNES TO STALIN CITY IN THE 1950S

Gabriel-Ion Degeratu V.
PhD Student, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: In 1954, the Central Committee of the Românian Workers' Party and the Government of the People's Republic of România issued a resolution to relaunch the cinema. Directors and scriptwriters were given freedom to research and develop subjects, and were expressly asked to diversify themes and include satire. In 1955, Niculae Bellu was replaced at the head of the cinema by George Macovescu and a year later, after the official condemnation of Stalinism by the report presented by I.V. Stalin's successor, Nikita Khrushchev, on 25 February, at the 20th Communist Party Congress, the Românian film world opened up to Western cinema. The first two steps with foreign filmmakers were with France, the production of the film Citadela sfărâmată (The Broken Citadel), started in 1956 by Marc Maurette and the collaboration with Louis Daquin, a member of the French Communist Party. There were discussions for an artistic film after Jules Verne's novel, Castelul din Carpați (The Castle in the Carpathians), writer Titus Popovici, director Alberto Cavalcanti, but the initiative did not materialize. In România, from 1956 to 1958, the magazine Film appeared, presenting analyses of films from Western cinema, especially art films from France and Italy. The R.P.R. was present at the Cannes Film Festival in 1955 and in the following years, taking its revenge by organising the French Film Week festival from 19 to 25 October 1957, in Bucharest and in the city of I.V. Stalin (Brasov), an event which was a great success.

Keywords: Cannes, The City of Stalin, movie, festival, cinema

Introducere

În 1934, producătorii de film încercau să depăşească dezinteresul guvernanților pentru artă astfel că, Jean Georgescu reuşeşte să imprime sunet la filmul *State la București*, o producție mută inițial, operațiunea realizându-se la studiourile *Gaumont* din Paris. Era anul în care politicienii de la Bucureşti s-au convins de necesitatea subvenționării producției de filme naționale. În 9 iulie 1934, se constituie Fondul național al cinematografiei, iar la 1 septembrie 1938, se înfiinţează Oficiul Naţional Cinematografic (ONC)[1]. Se intenţiona, astfel, crearea bazei materiale a producției românești de profil, suport financiar pentru filme, realizarea de jurnale de actualități periodice şi construirea unui studio. Apare documentarul *Țara Moților*, premiat la Festivalul de la Veneția din 1938, realizat de regizorul Paul Călinescu, conducătorul ONC, iar în timpul războiului, se produc pelicule pentru Statul Major al Armatei. În perioada 1941-1942, se reuşeşte turnarea filmului *O noapte furtunoasă*, realizat de regizorul Jean Georgescu, după comedia lui Ion Luca Caragiale, cu Alexandru Giugaru, Maria Maximilian, Florica Demion, Radu Beligan, Iordănescu Bruno, George Demetru, Ion Baroi, George Ciprian, Miluță Gheorghiu, Jean Moscopol. Pelicula, primul şi ultimul film realizat de această instituţie, a avut premiera în 22 martie 1943 la cinematograful bucureştean ARO, proaspăt renovat[2].

[1] Centrul Național al Cinematografiei, http://cncold.gov.ro/?page_id=187, *Istoric organizare oficială a cinematografiei românești*, accesat la data de 24.11.2022.
[2] Istoria Filmului românesc, https://www.istoriafilmuluiromanesc.ro/film-romanesc~o-noapte-furtunoasa~53, accesat la data de 24.11.2022.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 1 Florica Demion, Alexandru Giugaru, George Demetru și Maria Maximilian, sursa: Istoria Filmului românesc, https://www.istoriafilmuluiromanesc.ro/film- romanesc~o-noapte-furtunoasa~53, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 2: Radu Beligan, sursa: Istoria Filmului românesc, https://www.istoriafilmuluiromanesc.ro/film- romanesc~o-noapte-furtunoasa~53, accesat la data de 24.11.2022;

Preluarea puterii de către comuniști în Republica Populară România a provocat schimbări în modul de organizare şi funcţionare al cinematografiei româneşti astfel că, în 8 iunie 1948, este prevăzut în decretul Adunării Naţionale să-şi înceapă activitatea Societatea Comercială de Stat Cinexfilm. Guvernul intenţiona să producă film progresist care să combată peliculele reacţionare din ţările imperialiste. A fost dispusă constituirea fondului special destinat achiziţionării a 27 de filme progresiste, franceze, italiene, maghiare, poloneze, suedeze. Dintre producţiile americane erau preferate mai ales cele cu Charlie Chaplin şi a fost înfiinţată o altă instituţie naţională cinematografică, subordonată Ministerului Informaţiilor, organizată să producă şi să difuzeze jurnalele de actualităţi. Filmele occidentale erau aspru criticate, un exemplu elocvent fiind pelicula franceză *Luminile Parisului* care, în opinia părţii române, îşi îndeplinea menirea de a îndobitoci masele pentru a le exploata: „Este un film decadent, la care publicul nu s-a înghesuit aşa cum a făcut la filmele sovietice puse în slujba poporului muncitor”[3].

Filmul românesc la Cannes

În 1950, se înființează Institutul de Artă Cinematografică *I.L. Caragiale*, din București, iar un an mai târziu, debutează activitatea Studioului de film documentar *Sahia*. Tot atunci, începe construcția la Studiourile *Buftea*, ale căror dotări moderne vor oferi posibilitatea producției autohtone să intre în competiție cu studiourile europene de talie medie. Exista o atenţie deosebită pentru scenarii, iar şedinţele de analiză cu scriitori, regizori şi oameni ai scrisului din teatru şi film erau prezidate de reprezentanţii regimului comunist. Aceştia coordonau activitatea cinematografică, aprobând planurile privind difuzarea producţiilor artistice şi documentare şi monitorizarea prezenței în sălile de cinematograf a spectatorilor prin Secţia de Propagandă şi Agitaţie, condusă de Paul Țugui[4].

[3] Muzeul Naţional de Istorie a României, http://www.comunismulinromania.ro/index.php/cinematografia-in-primii-ani-ai-comunismului/, accesat la 24.11.2022.

[4] Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare, A.N.I.C.), fond C.C. al P.C.R. - Secția de Propagandă şi Agitaţie, Dosar nr. 3/1950, f. 61.

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 3 Studiourile de la Buftea în 1952, sursa: Constantin Pivniceriu, Cinema la Buftea: (Studioul Cinematografic „Bucureşti”1950-1989), Editura Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 2011, p. 132.

Fig. 4 Aşezământul cinematografic în 1956, sursa: Constantin Pivniceriu, Cinema la Buftea: (Studioul Cinematografic „Bucureşti”1950-1989), Editura Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 2011, p. 132.

Într-un referat privind activitatea Comitetului Cinematografiei din 28 iunie 1952, se indica urgent desfăşurarea la Secţia de Propagandă şi Agitaţie a analizei activităţii. Astfel, era impusă Uniunii Scriitorilor şi Comitetului Cinematografiei organizarea de dezbateri cu scriitorii pentru sprijinirea de către aceştia a producţiei de filme, iar revistele şi ziarele din Bucureşti au fost obligate să scrie despre aceasta problematică. O altă chestiune stringentă era „numirea unui tovarăş în funcţia de vicepreşedinte care să răspundă de problemele scenariilor de film”[5]. Cointeresarea prozatorilor prin sume semnificative de bani era extrem de importantă astfel că, în anul 1951, Comitetul Cinematografiei a încheiat contracte cu 24 de scriitori pentru elaborarea de scenarii de film. Deşi resursele financiare alocate erau importante, exista o delăsare din partea celor desemnaţi să scrie, care erau criticaţi public în consfătuirile periodice, unde se afirma că marea majoritate din aceşti scriitori nu au reuşit să prezinte nici până astăzi scenariile contractate, deşi au primit din partea Comitetului Cinematografiei avansuri în valoare de 2 milioane de lei vechi. Exemplele negative erau Ion Luca, cu scenariul *Contraplanul*, Puiu Maximilian şi Aurel Felea cu scrierea *Melodia Zorilor*, iar Victor Eftimiu primise bani pentru trei scenarii, dar nu finalizase niciunul[6].

În 29 martie 1955, rula, în premieră, la şase cinematografe bucureştene, comedia *Directorul nostru*, în regia lui Jean Georgescu, o satiră a birocraţiei, în general, nu doar a celei comuniste. Inspirat de o nuvelă a lui Eduard Mezincescu, care a semnat sub pseudonimul Gheorghe Dorin, filmul de excepţie în care rolurile principale au fost interpretate de actorii Alexandru Giugaru, Grigore Vasiliu-Birlic şi Constantin Ramadan nu a fost trimis la Cannes. Mezincescu a fost ministru al artelor și informației între 1948 şi 1949, preşedinte al Comitetului pentru artă şi funcționar superior în Ministerul de Externe condus de Ana Pauker, el semnând la 23 mai 1948 un acord de cedare a Insulei Şerpilor, aflată sub ocupație sovietică din 1944, către U.R.S.S. Participarea României la Festivalul de la Cannes, în perioada 26 aprilie-10 mai 1955, cu filmul *În cântec şi dans* de Ion Bostan a fost considerată oficial ca fiind prima, deşi la ediţia de

[5] *Ibidem*, Dosar nr. 12/1952, f. 228–229.
[6] *Ibidem*.

debut a manifestării, din 1946, regizorul român Paul Călinescu participase cu pelicula *Floarea reginei*, o poveste a florii de colţ, realizată după o scriitură preluată de la Carmen Sylva, pseudonimul literar al Reginei Elisabeta a României, o situaţie ignorată de guvernul comunist. În presa franceză au apărut 33 de informaţii şi scurte articole care au vorbit despre participarea pentru prima dată a R.P.R. la Festivalul Internaţional de Film de la Cannes, titlul filmului şi caracterul lui, precum şi despre calitatea sa artistică, *Un excelent scurt metraj, folclorul a cunoscut un avânt fără precedent în România, O pagină vie de folclor românesc, Cântece şi dansuri în teatru şi aer liber, ale oamenilor muncii liberi*. Câteva ziare, printre care şi *L'Humanité* scriau cu umor că filmul, ca *scurt metraj*, a fost cam lung. Această remarcă a fost, de altfel, singura critică adusă filmului, nu numai de presă, ci şi de personalităţi care l-au văzut[7].

Fig. 5 Fig. 6 Fig. 7 Fig. 8

Fig. 5 Jean Georgescu, sursa: CineMagia, https://m.cinemagia.ro/actori/jean-georgescu-3644/, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 6 Eduard Mezincescu, sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Eduard_Mezincescu, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 7 Ion Bostan, sursa: http://aarc.ro/personalitate/view/ion-bostan, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 8 Paul Călinescu, sursa: https://www.bvau.ro/infoghid/index.php/Paul_C%C4%83linescu, InfoGhid, accesat la data de 24.11.2022;

Interesant este faptul că, la reîntoarcerea delegaţiei române la Paris, reprezentaţii Legaţiei României în Franţa au luat legătura cu publicaţiile din ţara gazdă, insistând ca ziariştii să ia interviuri doar politicienilor care au însoţit cineaştii, Geo Bogza şi Ion Ştefan. De altfel, cei doi au fost în centrul atenţiei pe toată durata desfăşurării manifestării. Astfel, Ştefan a vizitat marile studiouri cinematografice din Paris şi împrejurimile unde a asistat la turnare de filme şi a vorbit

[7] Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (în continuare, A.M.A.E.), 217/1955/Franța, Dosar 316, Informarea Legației României la Paris către MAE în legătură cu prezența delegației noastre cinematografice la Paris, 12.07.1955, f. 8.

cu actori şi tehnicieni cineaști, în timp ce Bogza, cunoscut pentru lucrările sale în limba franceză publicate la Paris, a etalat gazdelor cunoștințele sale despre literatura şi personalităţile ambelor ţări[8].

La Festivalul de film de la Cannes din 1956 au fost prezentate filmul artistic *Afacerea Protar*, în regia lui Haralambie Boroș și două scurtmetraje, un documentar biografic despre pictorul Nicolae Grigorescu, în regia lui Ion Bostan şi producţia de animație *Șurubul lui Marinică*, regizor Ion Popescu-Gopo. La această ediție, reprezentanţii cinematografiei româneşti au semnat înţelegeri cu companii occidentale de distribuție a filmelor, în baza cărora producţiile din R.P.R. erau distribuite în străinătate, în ţări din blocul capitalist şi s-a discutat despre coproducții cu cinematografiile occidentale[9].

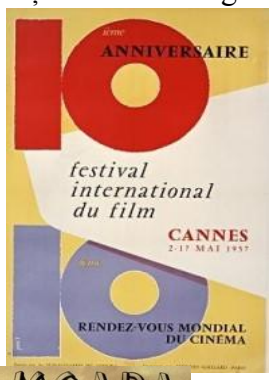

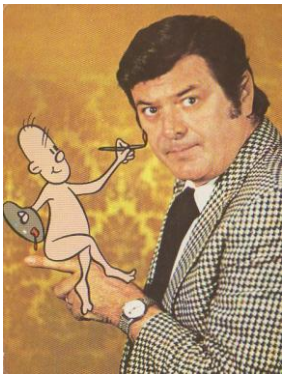

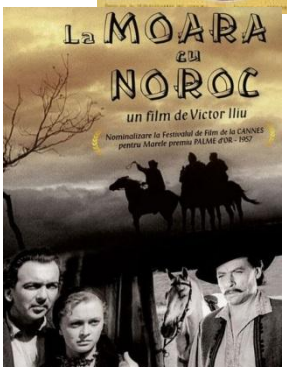

Fig. 9 Fig. 10 Fig. 11 Fig. 12

Fig. 9 Afișul Festivalului de la Cannes, 1957, sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/1957_Cannes_Film_Festival, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 10 Geo Bogza, sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Geo_Bogza, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 11 Ion Popescu-Gopo, sursa: https://www.imdb.com/name/nm0691255/, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 12 Afișul filmului *La Moara cu noroc*, sursa: https://m.cinemagia.ro/filme/la-moara-cu-noroc-2289/, accesat la data de 24.11.2022;

La ediţia din 1957, R.P.R. a avut o peliculă selectată în competiţia principală, *La Moara cu noroc* în regia lui Victor Iliu, după un scenariu de Alexandru Struţeanu şi Titus Popovici, având la bază nuvela *Moara cu noroc* a scriitorului Ioan Slavici. Filmul, nominalizat în 1957 la Cannes pentru marele premiu Palme d'Or, are în distribuţie pe Constantin Codrescu, Geo Barton,

[8] *Ibidem*, f. 9-10.

[9] A.M.A.E., 200/1956/Franța, Dosar 332, Referatul Legație României la Paris către MAE în legătura cu filmele prezentate de R.P.R. la Festivalul Internațonal de film de la Cannes, 21.05.1956, f. 95-97.

Ioana Bulcă, Colea Răutu şi Olga Tudorache. În aceeaşi ediţie, a fost si *Scurtă istorie*, filmul de animaţie al lui Ion Popescu-Gopo a primit premiul Palme d'Or. Renumitul critic de film, jurnalist și scriitor de cinema francez, Georges Sadoul, autor de enciclopedii de film şi regizori scria că „Filmul lui Gopo acumulează în zece minute idei politice, într-o povestire umoristică plină de ritm şi de imaginaţie. Este foarte important că filmul său nu datorează cu rigurozitate nimic nici lui Disney, nici lui Grimault, nici şcolii cehoslovace, nici celei sovietice. Acest filmuleţ a fost la Cannes o descoperire care trebuia semnalată prin strălucirea unui mare premiu”[10].

Filmul francez a rulat la *Stalin*

Între 18 şi 24 noiembrie 1957, la Bucureşti şi în oraşul I.V. Stalin (Braşov)[11] a avut loc Festivalul *Săptămâna Filmului Francez*, o manifestare realizată de Institutul român pentru relaţii culturale cu străinătatea, în colaborare cu Direcţia generală a cinemtografiei din cadrul Ministerului Învăţământului şi Culturii, director George Macovescu. Delegaţia franceză, condusă de Robert Maurice Cravenne, delegatul general al Unifrance-Film, avea în componenţă trei vedete ale cinematografiei din Franţa, actorii Michèle Morgan şi Henri Vidal şi regizorul Henry Verneuil. Planul gândit de gazde cuprindea organizarea unei întâlniri de către Ministerul Învăţământului şi Culturii la care să participe reprezentanţi ai instituţiilor culturale din R.P.R., artişti şi regizori români[12].

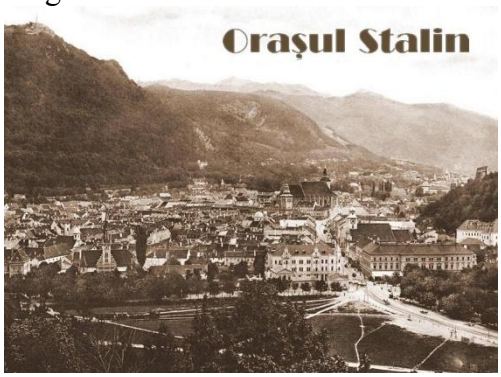

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 13 și Fig. 14, sursa: https://a1.ro/galerie/in-1950-brasov-sa-numit-orasul-stalin-id813334-play1345557.html, accesat la data de 24.11.2022;

De asemenea, erau prevăzute o vizită a delegaţiei franceze la Institutul Cinematografic din Bucureşti şi la Studioul actorului de film, unde oaspeţii vor avea discuţii cu profesori şi studenţi și o întrevedere cu întreaga conducere a cinematografiei româneşti unde să se discute problema filmelor în coproducţie. Organizarea de interviuri televizate cu reprezentantul cinematografiei franceze, un regizor şi un actor şi a unei conferinţe de presă în care francezii să-şi expună impresiile despre vizită şi viaţa cultural-artistică din România erau obligatorii. Peliculele de lung metraj au fost prezentate în faţa unui public foarte numeros la Bucureşti, la cinematograful Patria și sala Republica și la cinematograful Popular din Oraşul Stalin, potrivit programului[13]. Deşi conducătorul sovietic decedase în 1953, localitatea a purtat numele acestuia

[10] Georges Sadoul, *Dictionnaire des cineastes*, Editions du Seuil, Paris, 1965.

[11] DECRET pentru schimbarea numelui oraşului Brasov în acela de ORAŞUL STALIN: Art. unic - Cu începere dela data publicării prezentului Decret, oraşul Braşov va purta numele de oraşul Stalin, în cinstea marelui geniu al omenirii muncitoare, conducătorul poporului sovietic, eliberatorul și prietenul iubit al poporului nostru, Iosif Vissarionovici Stalin. Dat în Bucureşti, la 22 august 1950, semnat: C.I. Parhon, Marin Florea Ionescu.

[12] *Scînteia*, anul XXXVII, nr. 4067, 21 noiembrie 1957, p. 3.

[13] A.M.A.E., 217/1957/Franţa, Dosar 400, Săptămâna filmului francez - Planul desfăşurării Festivalului Filmului Francez şi a primirii cineaştilor francezi, 13.11.1957, f. 13-16.

până în 23 decembrie 1960 când *Raportul proiectului de lege pentru îmbunătăţirea împărţirii administrative a R.P. Române*, citit de către Nicolae Ceauşescu de la tribuna Marii Adunări Naţionale a readus oraşului și Regiunii numele de Braşov[14].

În 18 noiembrie 1957, actriţa Michèle Morgan a fost primită în Gara de Nord, după care a participat la cinematograful Patria la vizionarea filmului *Lumea tăcerii* care a deschis festivalul. A doua zi, artista s-a deplasat în oraşul de sub Tâmpa unde a asistat la gala filmului *Un minut de adevăr* şi a avut o întâlnire cu presa, oficialităţi şi oameni de artă şi cultură. În 20 noiembrie, întreaga delegaţie oaspete se întâlneşte la Sinaia, Morgan venind dinspre Oraşul Stalin, colegii ei de la Bucureşti. Ulterior, francezii sunt invitaţi la masă la Mogoşoaia şi vizitează Centrul de Producţie Cinematografică din Buftea[15].

Fig. 15 Fig. 16 Fig. 17 Fig. 18

Fig. 15 Michèle Morgan, sursa: https://www.dcnews.ro/mich-le-morgan-steaua-cinema-ului-francez-ne-a-parasit_526637.html, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 16 Henri Vidal, sursa: https://medias.unifrance.org/medias/9/89/88329/format_page/media.png, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 17 George Macovescu, sursa: http://aarc.ro/articol/iubiti-filmul-george-macovescu, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 18 Tudor Vianu, sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Tudor_Vianu, accesat la data de 24.11.2022;

În presa românească apare un articol semnat de Michèle Morgan, în care actriţa are gânduri frumoase: „Ar fi foarte interesant să cunoaştem şi părerea cineaştilor români în această direcţie, întrucât în ţara dumneavoastră sistemul de producţie cinematografică este altfel organizat. Consider că un schimb de vederi nu poate fi lipsit de interes. (...) Toată lumea vorbeşte franţuzeşte şi am avut impresia de la început că mă găsesc între oameni pe care-i înţeleg şi la propriu, şi la figurat. Mă găsesc pentru prima dată în Română şi n-o cunosc aproape de loc. Las

[14] *Scînteia*, anul XXX, nr. 5025, 24.12.1960, p. 2.

[15] A.M.A.E., 217/1957/Franţa, Dosar 400, Săptămâna filmului francez - Planul desfăşurării Festivalului Filmului Francez şi a primirii cineaştilor francezi, 13.11.1957, f. 13-16.

oamenilor politici sarcina de a stabili diferenţe”[16]. În cadrul manifestării, s-au prezentat şapte filme franceze, iar directorul Cinematografiei Române, George Macovescu, a încercat să sensibilizeze partea franceză cu discursuri şi comunicări laudative la adresa actorilor şi a politicienilor oaspeţi: „Nu trebuie să înfăţişez în multe cuvinte personalitatea atât de bine cunoscută în lumea întreagă a artistei Michèle Morgan. (...) Pe diferite căi, cele două popoare s-au cunoscut şi şi-au purtat stima unul altuia. (...) Nu ne rămâne decât să lucrăm temeinic şi de o parte şi de cealaltă, pentru ca această stimă reciprocă să se dezvolte. Două popoare care se cunosc şi se respectă nu pot fi decât prietene”[17].

Însărcinatul cu afaceri ad-interim al Franţei, Jean Deciry, a oferit un cocktail în sălile Legaţiei Franţei la Bucureşti, la care au participat oameni politici, de artă şi de ştiinţă din România, Atanase Joja, Mihail Ralea, Ştefan Nicolau, Demostene Botez, Tudor Vianu, George Macovescu, Petru Dumitriu, şefii unor misiuni diplomatice acreditaţi la Bucureşti şi alţi membri ai corpului diplomatic, artistul poporului George Vraca, Mihail Andricu şi Mony Ghelerter, maeştrii emeriţi ai artei, Radu Beligan, Clody Bertola, Tanţi Cocea, artişti emeriţi[18].

În aceeaşi perioadă, au fost utile și schimburile în domeniul teatrului, desfăşurate la Paris şi Bucureşti, organizate sub oblăduirea politică a vremii și cea artistică a Elvirei Popescu, celebra actriţă româncă, stabilită în Franța. În 1956 a avut loc turneul teatrului francez *l'Atelier* în capitala României, la spectacolul din 7 iunie asistând conducerea politică a ţării noastre, Chivu Stoica, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Alexandru Drăghici, Avram Bunaciu, Constanța Crăciun, Grigore Preoteasa, Sorin Toma, Mihail Ralea, alături de ministrul Franței, Pierre Francfort[19].

Fig. 19

Fig. 20

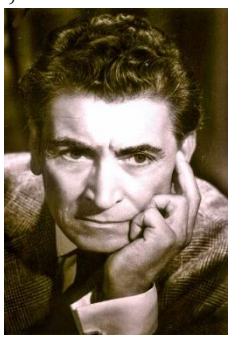

Fig. 21

Fig. 19 Chivu Stoica, sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Chivu_Stoica, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 20 Sică Alexandrescu, Elvira Popescu și Moni Ghelerter, sursa: http://amintiridinteatrulromanesc.blogspot.com/2015/02/, accesat la data de 24.11.2022;

Fig. 21 George Vraca, sursa: https://www.rador.ro/2021/11/25/portret-actorul-george-vraca-125-de-ani-de-la-nastere/, accesat la data de 24.11.2022;

Invitaţia reprezentanţilor Festivalului Internațional de Artă Dramatică din Paris adresată Teatrului I.L. Caragiale s-a concretizat în două piese, *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale și *Ultima oră* de Mihail Sebastian, prezentate la Paris. Jurnaliștii francezi şi români au apreciat spectacolele la care a asistat şi actrița Elvira Popescu. Jurnalistul Sorin Mladoveanu consemna în ziarul *Scînteia* din 24.06.1956, în articolul *Primul spectacol dat de artiștii români la Paris*,

[16] Michèle Morgan, *Arta filmului și publicul*, în „Revista Contemporanul”, nr. 47 (581), 22 decembrie 1957, p. 5.
[17] A.M.A.E., 217/1957/Franța, Dosar 400, Săptămâna filmului francez - George Macovescu, directorul Cinematografiei Române, 18-24 noiembrie 1957, f. 85.
[18] *Ibidem*, Cocktail la Legația Franței în 21.11.1957, f. 84.
[19] *Ibidem*, Săptămâna filmului francez - George Macovescu, directorul Cinematografiei Române,18-24 noiembrie 1957, f. 85.

declaraţia artistei, entuziasmată de prestaţia extraordinară a trupei bucureştene, aplaudată îndelung: „Scrieți că a fost un succes, un spectacol excelent; mi-a făcut o mare plăcere”[20].

În 27 mai 1958, la cinematograful Raimu din Paris debuta manifestarea *Zilele filmului românesc* cu lung metrajul *Ciulinii Bărăganului* regizat de francezul Louis Daquin şi românul Gheorghe Vitanidis şi scurt metrajul *Şapte arte* al lui Ion Popescu-Gopo, iar în 30 şi 31 mai, la Bucureşti, Consfătuirea lansa noua directivă, de închidere culturală. La întâlnire au fost chemaţi toţi specialiştii importanţi din domeniu, cărora le-au fost prezentate pentru aplicarea în practică strategia de combatere a influenţelor burgheze. Revista *Film* a fost suspendată, iar muştruluiala aplicată oamenilor din cultură a încheiat şedinţa cu prezenţa prin convocator, iniţiată de Paul Niculescu-Mizil şi Leonte Răutu, conducătorii Secţiei de Propagandă şi Agitaţie. George Macovescu a fost schimbat de la conducerea cinematografiei. A fost trimis in 15 iulie 1959 ministru plenipotențiar al Republicii Populare Române în Statele Unite ale Americii, în locul lui Silviu Brucan, trimis reprezentant al României la O.N.U.[21].

Concluzii

Peisajul politic şi cinematogafic al anilor ’50 cuprinde multe sinusoide, cu schimbări majore în teorie şi practică. Producţia de film, influenţată de Moscova se transformă treptat, dar sigur, iar orientarea spre est contrabalansează semnificativ spre cinematografia occidentală. Numai într-o asemenea deschidere, cineaştii noştri revin după aproape un deceniu la Festivalul de la Cannes, în 1955 şi încearcă să participe anual la manifestarea din Franţa. Opţiunea spre cinematografia capitalistă nu îi opreşte pe diriguitorii români să evite organizarea sărbătorii cinematografiei româneşti tocmai în străvechiul Braşov care încă purta numele Iosif Vissarionovici Stalin, lider politic sovietic decedat de cinci ani.

Intenţia părţii române a fost să răspundă la ospitalitatea arătată de francezi în renumita staţiune baleoclimatericăşi de turism de pe Coasta de Azur, Cannes, cu o organizare ireproşabilă şi în afara Bucureştiului, pe Valea Prahovei şi în oraşul de sub Tâmpa. Putea fi ales Ploieştiul, care dispunea la momentul respectiv de o sală corespunzătoare pentru proiecţii de filme şi conferinţe la Teatrul de Stat, unde din 1953 era director actorul Toma Caragiu. Din reşedinţa regiunii Prahova, situată mult mai aproape de Bucureşti, se putea ajunge la fel de uşor şi la Sinaia, staţiunea turistică inclusă în program pentru vizitare.

Totuşi, a fost o acţiune de succes a colaborării cinematografice româno-franceze care a cunoscut o creştere calitativă în anii următori. Oaspeţii au arătat în toate conferinţele de presă, recepţiile şi întâlnirile de la Bucureşti şi Oraşul Stalin o disponibilitate spre strângerea relaţiilor indiferent de deosebirile de regim politic şi semnificaţiile acestora. În finalul manifestării, actriţa Michèle Morgan a punctat: „Cred că între suflete nu există niciun fel de «cortină»”.

BIBLIOGRAPHY

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe

217/1955/Franța, Dosar 316; 200/1956/Franța, Dosar 332; 217/1957/Franța, Dosar 400;

Arhivele Naționale Istorice Centrale-fond C.C. al P.C.R.-Secția de Propagandă şi Agitaţie Dosar nr. 3/1950; Dosar nr. 12/1952;

Crişan, Gheorghe, *Piramida puterii*, vol. II, *Oameni politici şi de stat, generali şi ierarhi din România (22 decembrie 1989 – 10 martie 2004)*, Editura Pro Historia, Bucureşti, 2004;

[20] *Scînteia,* nr. 3630/24.06.1956, „Primul spectacol dat de artiştii români la Paris”, p. 4.

[21] Gheorghe Crişan, *Piramida puterii*, vol. II, *Oameni politici şi de stat, generali şi ierarhi din România (22 decembrie 1989 – 10 martie 2004)*, Editura Pro Historia, Bucureşti, 2004, p. 64.

Constantin Pivniceriu, *Cinema la Buftea: Studioul Cinematografic „Bucureşti”1950-1989*, Editura Biblioteca Bucureştilor, Bucureşti, 2011;

Sadoul, Georges, *Dictionnaire des cineastes*, Editions du Seuil, Paris, 1965;

Revista *Contemporanul*, nr. 47 (581), 22 decembrie 1957;

Ziarul *Scînteia*, anii 1956, 1957, 1960;

Centrul Național al Cinematografiei, http://cncold.gov.ro/?page_id=187, Istoric organizare oficială a cinematografiei românești, accesat la data de 24.11.2022;

Istoria Filmului românesc, https://www.istoriafilmuluiromanesc.ro/film-romanesc~o-noapte-furtunoasa~53, accesat la data de 24.11.2022;

Muzeul Național de Istorie a României, http://www.comunismulinromania.ro/index.php/cinematografia-in-primii-ani-ai-comunismului/, accesat la 24.11.2022;

http://amintiridinteatrulromanesc.blogspot.com/2015/02/, accesat la data de 24.11.2022;

https://www.rador.ro/2021/11/25/portret-actorul-george-vraca-125-de-ani-de-la-nastere/, accesat la data de 24.11.2022;

https://en.wikipedia.org/wiki/Chivu_Stoica, accesat la data de 24.11.2022;

https://www.dcnews.ro/mich-le-morgan-steaua-cinema-ului-francez-ne-a-parasit_526637.html, accesat la data de 24.11.2022;

https://medias.unifrance.org/medias/9/89/88329/format_page/media.png, accesat la data de 24.11.2022;

http://aarc.ro/articol/iubiti-filmul-george-macovescu, accesat la data de 24.11.2022;

http://aarc.ro/personalitate/view/ion-bostan, accesat la data de 24.11.2022;

https://a1.ro/galerie/in-1950-brasov-sa-numit-orasul-stalin-id813334-play1345557.html, accesat la data de 24.11.2022;

https://m.cinemagia.ro/filme/la-moara-cu-noroc-2289/, accesat la data de 24.11.2022;

https://m.cinemagia.ro/actori/jean-georgescu-3644/, accesat la data de 24.11.2022;

https://www.bvau.ro/infoghid/index.php/Paul_C%C4%83linescu, accesat la data de 24.11.2022;

https://www.imdb.com/name/nm0691255/, accesat la data de 24.11.2022;

https://ro.wikipedia.org/wiki/Tudor_Vianu, accesat la data de 24.11.2022;

https://en.wikipedia.org/wiki/1957_Cannes_Film_Festival, accesat la data de 24.11.2022;

https://ro.wikipedia.org/wiki/Geo_Bogza, accesat la data de 24.11.2022;

https://ro.wikipedia.org/wiki/Eduard_Mezincescu, accesat la data de 24.11.2022;

THE MODERN SCIENTIFIC VIEW OF HISTORY, ITS KNOWLEDGE AS A CATALYST FOUNDATION BETWEEN THE PRESENT AND THE FUTURE

Marinel Pădure
PhD Student, „Ovidius" University of Constanța

Abstract: History represents the memory of past experience, but the second half of the 2nd century BC began to be noted and recorded in the MOESIAN world, where the art of tragic poets flourished and the first philosophical discussions about the idea of humanity took hold. The word history is also a legacy of Greek antiquity. Etymologically, it comes from the Ionian dialect and its primary meaning is research, investigation. The material of the historian's activity is the facts, the fatality (fatum) that happened in the past through qualitative leaps that open new eras and epochs. The past as such presents itself as a huge ocean of facts impossible to know or explain in their entirety. Knowledge becomes possible if facts are selected and ordered according to their importance. Not every event or fact of the past is essentially historical. The existence of people takes place in time and space. These are the fundamental coordinates in which events or patterns of thought occur. In fact, the history of mankind is written in time and space. Historical knowledge remains a controversial issue in research dedicated to the theory or philosophy of history. The main object of the controversies is related to the possibility of accessing a form of scientific knowledge with the help of historical investigations. The arguments of the challengers generally start from the idea that history studies the facts of the past, and these cannot be revived or observed directly. Historical knowledge can only be achieved by studying the sources. Rethinking the past is dependent on the existence of documentary sources from the past but also from the present.

Keywords: Past, Present, Evolution, Finding, Discovery

Introducere

Evoluţia modernă a istoriei ca profesie de credinţă şi disciplină de învăţământ a fost influenţată de necesitatea de a asigura unui domeniu complex, supus contestărilor, o bază instituţională şi o structură de carieră solidă.

Cu toate acestea, în şcolile înalte domeniul dobândeşte târziu, cu anumite precauţii şi dificultăţi, recunoaştere şi notorietate. Astăzi, aproape este de neimaginat că istoria rămâne propriu-zis un hobby, o profesiune de credinţă, accesibilă doar oamenilor bogaţi. În trecut, istoricul era autodidact. El şi-a perfecţionat constant metoda prin studiul individual. Istoricii prezentului îşi desfăşoară activitatea într-un sistem organizat, în cadrul unor institute de cercetare, academii, fundaţii, departamente universitare, participă la reuniuni internaţionale, beneficiază de fonduri, reviste de specialitate, acces neîngrădit la majoritatea arhivelor şi bibliotecilor din lume. [1]

Drumul însă a fost lung şi deloc lipsit de obstacole. Prima universitate europeană, unde studiul istoriei s-a autonomizat (idenpendent de tradiţia unor domenii atotcuprinzătoare precum teologia, filozofia sau dreptul), a fost Universitatea din Göttingen. Aici, în 1764, s-a înfiinţat un Seminar şi s-au instituit profesuri specifice domeniului. Fondată la 1734, Universitatea Göttingen

[1] Ariés Philippe, *Timpul istoriei*, Bucureşti, *Editura Meridiane*, 1997.

a reprezentat nucleul primelor preocupări consistente în domeniul istoriei. Îl descoperim aici activând ca profesor din 1759 pe Johann Cristoph Gatterer (1729-1799). [2]

Continuând în tradiția filozofilor iluminismului, el are un interes puternic pentru istoriile universale și modalitățile de a trata sursele primare. Pentru a-și ajuta studenții, el tipărește manuale despre diplomație, genealogie, heraldică și geografie [3]

Toate acestea erau însă doar excepţia şi nu regula studiilor istorice. Istoria se studiază pe larg în universităţi europene abia în secolul XIX. Fenomenul se petrece pe fondul unui proces de reevaluare şi restructurare a disciplinelor academice. În lumea germană a 5 câştigat teren modelul de educaţie şi instruire humboldian (Wilhelm von Humbold, 1767- 1853), care postula un gen diferit de percepţie asupra lumii. În centrul atenţiei se află erudiţia cărturarului, care îmbină spectaculos cunoştinţe din diverse domenii (literatură, istorie, estetică, lingvistică, filosofie, etc). În locul unei pregătiri specifice care atinge domenii distincte ale cunoaşterii, modelul humboldian propune tiparul unei educaţii fundamentată pe conceptul de cultură generală. Istoria găsea astfel o cale temeinică să-şi prezinte valenţele creative. Simultan cu aceste noi prefaceri nevoia de istorie a biruit şi la nivel social. Contribuiau la acest triumf trei factori ce ţin de procesualităţi istorice: geneza statului naţiune; doctrinele politicii moderne; conflictele sociale inaugurate de Revoluţia Franceză. Nu doar în şcoli înalte se predă istoria, ci şi în învăţământ gimnazial şi secundar. Pe la 1804 în universităţile germane apare prima Catedră de istorie, iar la jumătatea veacului există deja 28 profesori în diferite medii academice. [4]

Unii dintre profesori provin din familii aristocrate, dar majoritatea aparţin burgheziei, clasei de mijloc, cultivată şi educată. Sistemul este profund exclusivist. Femeile încă nu participau la dezbaterile academice. De fapt, înainte de 1945, în Germania zguduită de războaie şi crize economice, descoperim o singură femeie calificată să ocupe portofoliul de titular la o catedră în domeniul istoriei (Hedwig Hintze). Orientarea religioasă nu a jucat chiar un rol determinant, dar nu poate fi trecută cu vederea adeziunea protestantă a majorităţii istoricilor universitari. [5]

La Sorbona în 1878 regăsim tot numai două Catedre de istorie, faţă de cele nu mai puţin de opt la Berlin şi Leipzig. La fel de adevărat este însă că Sorbona înregsitra peste 1000 de studenţi în domenii ale istoriei la cumpăna secolelor XIX şi XX. Prin comparaţie, la Oxford au absolvit cursurile 100 de candidaţi anual, iar la Cambridge în jurul a 20. Depinde cum privim statisticile! În 1877 se stabilea noul post de maître de conférences, care le oferă tinerilor studioşi din Franţa şansa de a dobândi o 6 poziţie similară docenţilor (Privatdozenten) din Germania.[6] Se produc şi schimbări instituţionale semnificative. În 1903, Ecole des Chartes, Ecole Pratique des Hautes Etudes şi Ecole Normale Supérieure au devenit parte integrantă a universităţii pariziene, unde la începutul anilor `80 se studiau peste 50 de cursuri în domeniul istoriei. În Marea Britanie istoria se preda, începând din 1724, în vechile universităţi ca disciplină auxiliară. În vremea regelui George I la universităţile Oxford şi Cambridge se înfiinţa o Catedră de istorie. Profesorii erau numiţi direct de către rege. Cursurile se ţineau regulat dar ocupau un rol periferic, auxiliar în programa universitară. Istoria, mai ales trecutul recent, era privită cu neîncredere, fiindcă implica numeroase controverse şi incertitudini. Profesionalizarea scrisului istoric în Marea Britanie s-a produs în contextul unui reviriment al interesului public faţă de cunoaşterea trecutului. Romanele

[2] Ariés Philippe, *Timpul istoriei*, Bucureşti, *Editura Meridiane*, 1997.
[3] Bădescu Ilie, Dungaciu Dan, *Sociologia şi geopolitica frontierei, I şi II*, Bucureşti, 1995.
[4] Bădescu Ilie, Dungaciu Dan, *Sociologia şi geopolitica frontierei, I şi II*, Bucureşti, 1995.
[5] Duţu Alexandru, *Dimensiunea umană a istoriei*, Bucureşti , 1986.
[6] Bădescu Ilie, Dungaciu Dan, *Sociologia şi geopolitica frontierei, I şi II*, Bucureşti, 1995.

istorice ale unor renumiţi scriitori precum Edward Gibbon, Sir Walter Scott, Thomas Carlyle, trezesc o anumită vibraţie în rîndurile oamenilor faţă de faptele istorice. A fost însă un val de interes disproporţionat. Istoriile evului mediu şi cele din secolul al XVII-lea domină cu adevărat conştiinţa publică în epoca victoriană. Până la jumătatea veacului XIX dezbaterea istorică este însă confuză. [7]

I. Importanţa cercetării istoriei in cadrul Academic, izvor de autenticitate în viitor.

Cercetarea istoriei se deosebeşte de ceea ce numim profesiune istorică în sens academic, cdeoarece implică deopotrivă cercetarea, scrierea dar şi predarea istoriei în cadrul instituţional. Profesiunea de istoric presupune specializare, standardizare şi formalizare a instruirii în structura unei curriculae adecvate. Profesionalizarea scrisului istoric presupune adeziunea la principii, metode şi valori ale cunoaşterii ştiinţifice. Ambele direcţii au progresat enorm în ultimii 50-60 de ani. Un număr impresionant de istorici lucrează astăzi în universităţi şi institute de cercetare din întreaga lume (în Franţa la nivelul anilor ’90 activau - după informaţiile lui Bogdan Murgescu (A fi istoric în anul 2000, p. 29) – 2000 de istorici faţă de numai 700 în 1967. [8]

La iniţiativa Ministerului Instrucţiunii Publice s-a înfiinţat un comitet având ca finalitate predarea istoriei naţionale în noul cadru instituţional. Profesorul Andrei Vizanti (titularul Catedrei de Literatură şi Istorie Românească, vacantată în 1869) nu dispunea de pregătirea adecvată cursurilor din domeniul istoriei. Nici Catedra de Istorie Universală, deşi ocupată temporar în 1862 de Titu Maiorescu, mentorul Junimii, nu şi-a împlinit la începuturile ei menirea. După multe căutări şi frământări inerente începutului, afirmarea învăţământului istoric de nivel european se identifică la Iaşi, în a doua jumătate a secolului XIX, cu activitatea unui cărturar de mare prestigiu, istoricul A. D. Xenopol.. În 1883, Xenopol ocupă postul de titular al Catedrei (cea nouă) de Istorie a Românilor, unde studenţii îi audiază cursurile până în anul 1915, când se retrage. [9]

Un alt profesor reputat al şcolii româneşti postbelice, Simion Mehedinţi, spunea cândva că „profesorul de la Catedră este însăşi a opta ştiinţa devenită om”. Afirmaţia se potriveşte perfect carierei universitare a lui Xenopol. A impresionat mereu la cursuri prin sobrietate, ţinută academică, erudiţie, documentaţie laborioasă şi expunere critică. Preţuirea contemporanilor se justifică din plin. [10]

Cea a Universităţii din Iaşi s-a materializat în numirea ca Rector (1898-1901), demnitate pe care istoricul o înţelegea nu doar în sens administrativ, ci ca pe o funcţie directoare pe plan intelectual şi etic. Nevoia de personal a Universităţii îl aduce în situaţia de a suplini şi Catedra de Istorie Universală (1891-1908), cu toate că îl vedea mai curând pe Nicolae Iorga pregătit să îşi asume o astfel de sarcină. La începutul secolului XX, învăţământul istoric ieşean cunoaşte repetate transfigurări.

Noi universităţi (Cluj-Napoca; Cernăuţi) de tradiţie se integrau în peisajul instituţional al şcolii româneşti. Specialişti mai mulţi, publicaţii diversificate, studenţi din noile provincii. Învăţământul istoric ieşean pierdea însă o parte din profesorii iluştrii ce se remarcaseră înainte de război. A. D. Xenopol se retrage, Ioan Ursu pleacă la Cluj, Ioan Andrieşescu la Bucureşti. Situaţia s-a remediat prin atragerea unor noi profesori, originari din alte provincii istorice decât Moldova, care s-au remarcat şi au făcut cinste şcolii ieşene: Ilie Minea, Orest Tafrali, Radu Vulpe, Gheorghe Brătianu. O şcoală între ale cărei caracteristici distincte şi trăsături particulare

[7] Boia Lucian, *Istorie şi it în conştiinţa românească. Editura Humanitas*, Bucureşti, 1997.
[8] Berdiaev Nikolai, *Sensul istoriei, Editura Polirom*, Iaşi, 1996.
[9] Boia Lucian, *Istorie şi it în conştiinţa românească. Editura Humanitas*, Bucureşti, 1997.
[10] Boia Lucian, *Istorie şi it în conştiinţa românească. Editura Humanitas*, Bucureşti, 1997.

se pot enumera: aplecarea către 9 cercetarea detaliată a documentului (obsesia metodică a analizei critice); seriozitatea şi temeinicia cercetărilor; eleganţa exprimărilor şi sobrietatea stilului; profunzimea interpretărilor; înţelepciunea profesorilor şi inventivitatea studenţilor, etc. Toate aceste caracteristici, transmise până în prezent, se datorau cândva, într-o pondere echilibrată, şi condiţiilor de studiu pe care le oferea frumosul oraş al teilor, capitala Moldovei de odinioară, Iaşii marilor poeţi şi scriitori. Un aer de boemă academică, o viaţă liniştită, în afara pasiunii marilor dispute de la Bucureşti. Un îndemn permanent la meditaţie şi răbdătoare cercetări. După 1945, tradiţia vieţii universitare interbelice s-a frânt iremediabil. Schimbările fundamentale ţin în primul rând de reorganizarea întregului învăţământ universitar. Dacă până reforma din 1948 istoria funcţiona în cadrul unor mari facultăţi (Litere sau Filosofie), după 1948 s-a trecut la separarea pe discipline. Istoria s-a unit temporar cu alte discipline (geografia, filosofia) dar acest gen de fuziune a funcţionat deficitar.

Cateva exemple: Facultatea de Istorie și Geografie (1948-1950); Facultatea de Istorie - Filologie (1954-1957); Facultatea de Istorie și Filosofie (înainte de 1989). Până în 1949, cercetarea s-a direcționat în primul rând către universități, dar mai ales către institutele de cercetare din cadrul Academiilor Republicii Populare. În deceniul 1960-1970, regimul comunist a înființat și o instituție de învățământ de trei ani (IP3) pentru formarea profesorilor de școli de învățământ general. La Craiova, Suceava și chiar Sibiu s-au înființat noi facultăți în centre fără tradiție. Drept urmare, calitatea didacticii s-a diluat considerabil, iar învăţământul de istorie a primit o nouă acoperire propagandistică adaptată nevoilor individuale ale partidelor politice.

II. Realitatea istorică în Evul mediu. Conștientizarea regresului istoric.

Odată cu invazia germană, istoria, ca toate celelalte forme de viață culturală, pare să fi suferit un anumit regres: un proces lent de descompunere, care nu a fost nici cuprinzător, nici susținut. Istoria nu a rămas un gen neglijat în Evul Mediu. Până în anul 1000 d.Hr., clerul deținea monopolul vizibil și istoric al creștinismului occidental. Narațiunea devine profund religioasă prin perspectivă (teologică), obiect de studiu (ecleziastică) și finalitate (etică). Laicizarea istoriei avea să se producă mai târziu (sec. XII), într-o vreme în care apariţia unor puternice regate în Europa occidentală reclama necesitatea administrării propriului trecut prin intermediul unor arhivişti sau cronicari aflaţi în slujba suveranului. [11]

Dar Occidentul medieval „a păcătuit” nu numai printr-un exces de spirit teologic care s-a opus progresului științei și profunzimii cunoașterii istorice. Potrivit lui Mark Bloch, oamenii medievali sunt caracterizați de o stare de indiferență față de timp. Nu crede niciodată că trecutul este mort și tocmai de aceea nu reușește să-l transforme într-un obiect de cunoaștere (Philippe Aries). În Evul Mediu istoria nu a fost mai mult decât o slujitoare a religiei sau moralei. Nu există acum istorici de profesie ci doar moralişti, teologi, filozofi sau predicatori. Cu toate că o mare parte din activitatea juridică, politică ori diplomatică a cancelariilor medievale constă în pretenţii şi revendicări bazate pe fapte istorice propriuzise, pe acte sau documente (unele cu o autenticitate ce trebuie probată) provenite dintrun trecut istoric mai mult sau mai puţin îndepărtat, se poate afirma, mergând pe firul ideilor lui Pierre Chaunu, că Evul Mediu a văzut pre multă istorie ca să mai vorbească despre ea.[12]

III. Istoriografia în sec al-XIX-lea. Dezvoltarea metodologiei istorice.

Istoria a devenit simbolul secolului al XIX-lea, pe măsură ce filosofia a devenit simbolul secolului al XVII-lea. Această perioadă a început într-un mediu favorabil istoriografiei. Influențată de romantism și într-o lume a idealismului, istoriografia hrănește o pasiune autentică

[11] Xenopol A. D. , *Teoria istoriei, Ed. Fundaţiei Culturale Române*, Bucureşti, 1997.
[12] Montgomery Warwich John, *Încotro se îndreaptă istoria?, Editura Cartea Creştină*, Oradea, 1996.

pentru trecut. Practicile și genurile istoriei sunt la fel de diverse ca și interesul publicului pentru istorie. Epoca este bogată în povești populare, legende, romane și drame de epocă găsind un real succes.

Cu toate acestea, se poate spune că metodologia cercetării istorice s-a dezvoltat foarte mult în secolul al XIX-lea. Lumea germană, sub influența școlii critice a cărei conducător intelectual era Leopold von Ranke, s-a remarcat prin influența sa catalizatoare asupra cunoștințelor istorice. Istoricii devin experți în citirea și interpretarea documentelor și a faptelor istorice care „trebuie să fie prezentate exact așa cum s-au întâmplat". Studiind documentele, istoricul trebuie să se arate a fi o persoană care se poate separa de subiectivitatea diverselor relatări.

Specializarea istoriei datează din această perioadă, când s-au pus bazele cercetării academice din trecut. Statul angajează istorici profesioniști ca funcționari publici, conduce cercetarea științifică, stabilește programe analitice în școli și plătește din ce în ce mai mulți profesori. În secolul al XIX-lea, națiunea și istoria își completează în mod fericit aspirațiile. Se strâng granturi anuale pentru publicarea documentelor istorice, istoriei i se acordă „cetățenie" în universitățile europene și, deloc surprinzător, din ce în ce mai mulți istorici sunt politicieni, miniștri sau politicieni. Statele sunt omniprezente și omnipotente și niciun discurs al istoricului nu poate scăpa de o asemenea realitate.

IV. Diferențele dintre cadrul istoric politic și cel economic în sec al – XX-lea

În secolul XX, „imperiul lui Clio" se extinde într-o tendinţă de dezvoltare vizibilă, fără precedent. Supremaţia istoriei politice este ameninţată. Lumea secolului XX este o lume în care economicul invadează sfera politicului, iar masele sunt prezente în istorie sau chemate să facă istorie. În primele trei decenii ale veacului, istoricii „anexează" economia şi sociologia. Se scrie multă istorie economică (schimburi comerciale, monedă, preţuri, etc) şi istorie socială (comunităţi urbane, rurale, familia, cercuri de socializare). Sub aspect ideologic, în faţa istoricilor se deschid acum două drumuri noi. [13]

Întâiul aparţine istoriografiei marxiste şi celălalt istoriei noi. Ambele fluxuri au trecut prin perioade de afirmare şi crize de identitate, dar căile lor academice diferă în ceea ce priveşte continuitatea.

Se afirmă şi se răspândesc cu rapiditate tehnici de analiză bazate pe matematică, ce au în vedere formarea unor baze de date sau prelucrarea informaţiilor cu ajutorul tehnicii computerizate. Faptul apare cu atât mai necesar în condiţiile unei veritabile „inflaţii documentare". [14]

În toate domeniile, în acest secol au fost colectate şi transmise mai multe informații decât 6000 de ani de istorie au separat omul modern de invenția scrisului. Prin urmare, sunt preocupat de extinderea masivă a cercetării istorice (istorie geografică, relații internaționale, gândire, cultură etc.).

Cu toate că astăzi au trecut aproape două secole de când omul a început să-şi scrie istoria, fascinaţia pentru trecutul omenirii încă nu s-a epuizat. Gustul pentru istorie nu a fost niciodată mai viu decât este astăzi. O dovedeşte pasiunea explorării arhivelor, mulţimea comemorărilor sau a pelerinajelor la surse, numărul impresionant al revistelor, simpozioanelor sau conferinţelor ştiinţifice.[15]

V. Pilonul principal ce formează obiectul istoriei -Omul

[13] Zub Alexandru, *În orizontul istoriei. Eseuri de ieri şi de azi*, Iaşi, *Editura Institutului European*, 1994.
[14] Fukuyama Francis, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om, Editura Paideia*, Bucureşti, 1992.
[15] Zub Alexandru, *În orizontul istoriei. Eseuri de ieri şi de azi*, Iaşi, *Editura Institutului European*, 1994.

Într-o cunoscută lucrare (Apologie sour l'histoire ou métier d'historien, Paris, ediţia din 1997) istoricul francez Marc Bloch definea astfel obiectul istoriei: „Obiectul istoriei este în principal omul.

Mai bine spus oamenii. Căci singularul înclină spre abstractizare, iar pluralul, dimpotrivă, este forma gramaticală a relativităţii şi corespunde mai curând unei ştiinţe preocupată de diferenţieri. În spatele imaginii unor regiuni; dincolo de unelte sau maşini, în spatele cărţilor aride sau dincolo de instituţiile declarativ independente, istoria caută să-i cuprindă pe oameni.

Dacă nu-i va reuşi acest lucru, ea este în cel mai bun caz o slugă a ştiinţei. Un bun istoric se aseamănă antropofagilor legendari. Acolo unde adulmecă mirosul cărnii umane, el ştie că prada sa nu este departe." Obiectul cercetării istorice îl reprezintă aşadar nu atât trecutul, cât existenţa omului, cel care însufleţeşte epoca în care a trăit. Omul este creatorul istoriei; o realitate ce poate fi surprinsă din chiar zorii civilizaţiei, atunci când, deşi încă scrisul nu era cunoscut, omul se afirma deja prin creaţii spirituale sau realizări materiale. De aceea poate că începuturile istoriei omenirii nu trebuie confundate cu cele ale istoriei scrise. Conţinutul iniţial al obiectului istoriei s-a îmbogăţit permanent. [16]

Istoria pare să nu cunoască astăzi limite, ea se manifestă ca un domeniu în plină expansiune. De la istoria preponderent politică, (prevalent evenimenţială) sau de la istoria diplomatică (mai mereu tributară orizontului închis al actelor de cancelarie) s-a ajuns la „istorii" din ce în ce mai complexe, istoria culturii, a ştiinţei, moravurilor, teatrului sau cinematografiei. Se tinde astăzi tot mai mult a se demonstra că tot ceea ce ţine de creaţia oamenilor în trecut este de fapt istorie şi nimic nu poate fi înţeles în afara istoriei. [17]

El constata că istoria este produsul personalităţilor puternice: „cei slabi în final vor fi nimiciţi". Nietsche întocmea un veritabil program de cercetare istorică axat pe personaje de anvergură, convins fiind că istoria se interesează doar de eroi, mulţimile jucând doar un rol pur decorativ în succesiunea perioadelor istorice. [18]

Acest cult al eroilor avea să îl dezvolte-între alţii- şi Thomas Carlyle (1795-1881), istoric şi scriitor scoţian. În perioada 1858-1865, el publica o biografie a regelui Friederich al II- lea al Prusiei, în care prezenta istoria drept o sumă a biografiilor oamenilor importanţi. Un alt renumit istoric, mai apropiat timpurilor noastre, A.J.P. Taylor observa, într-un studiu apărut la Londra în 1953 (From Napoleon to Stalin. Comments of European History), că istoria Europei moderne poate fi subsumată la dimensiunea înţelegerii personalităţii a trei mari titani: Napoleon, Bismarck şi Lenin.

Karl Marx arăta că forţa motrică a istoriei o reprezintă masele în plină afirmare, iar Lenin sesiza că istoria începe abia acolo unde există masele, şi nu unde sunt sute sau mii, ci milioane de oameni. Istoricul nu poate desigur neglija rolul personalităţilor în istorie, dar a omite din judecăţile privind un eveniment istoric tocmai impactul asupra celor mulţi ar fi o gravă eroare. [19]

Interferența dintre public și indivizi facilitează așadar o mai bună înțelegere a contextului în care au loc evenimentele istorice. Subiectul cercetării istorice nu este static. O creație materială sau spirituală, forma gândirii umane este în continuă evoluție. Dinamica adaugă culoare și dramatism experienței umane de-a lungul timpului. Oamenii sunt participanți la rezultate, dar sunt și victime ale dezastrelor.

[16] Chaunu Pierre, *Istorie şi decadenţă*. În româneşte de Corina Mărgineanu, *Editura Clusium*, Cluj-Napoca, 1995.
[17] Vallery Paul, *Criza spiritului şi alte eseuri, Editura Polirom*, Iaşi, 1996.
[18] Vallery Paul, *Criza spiritului şi alte eseuri, Editura Polirom*, Iaşi, 1996.
[19] Chaunu Pierre, *Istorie şi decadenţă*. În româneşte de Corina Mărgineanu, *Editura Clusium*, Cluj-Napoca, 1995.

Istoria (subiectul cercetării sale) nu este doar o frescă a progresului uman, ci și o relatare clară a marilor eșecuri ale omenirii. Războiul de multele sale feluri domină epocile istorice în domeniul lor. Fazele liniştite sunt mult mai rare decât fazele tensionate. Din acest motiv, subiectul poveștii își extinde continuu conținutul. Poveștile își propun să prezinte noi realități, tind să integreze noi valori și tind să explice noi tragedii, dintre care unele se petrec chiar în fața ochilor noștri.

VI. Progresul şi limitele cunoaşterii istorice

În măsura în care individul nu accede la istorie decât prin acţiunea exercitată asupra devenirii colective, se pot observa şi anumite limite ale cunoaşterii istorice. Istoricul nu poate cunoaşte trecutul decât în funcţie de ceea ce îi relevă documentele.

Cunoaşterea istorică depinde de pregătirea şi capacitatea de înţelegere a vieţii în toată splendoarea sa. În plus, fără a înţelege mai multe sau mai puţine lucruri, vom proceda mereu în acelaşi fel. [20]

Cunoaşterea istorică îşi poate lărgi orizontul, evenimentele pot fi cercetate într-un mod elaborat, dar niciodată înlocuite. Se poate ca astăzi să se cunoască mai multe lucruri despre democraţia ateniană, decât ştiau chiar grecii în epoca lui Pericle? Aparent putem nega progresul cunoaşterii istorice, pornind de la constatarea că, odată cu trecerea timpului, sporeşte mai mult numărul întrebărilor comparativ cu cel al învăţăturilor pe care ea poate să ni le ofere. În realitate credem că fiecare generaţie de istorici îşi trăieşte propria aventură a cunoaşterii în dialogul neîntrerupt cu trecutul. Este o provocare căreia îi răspundem convinşi că mereu vor exista în trecut oameni şi idei ce îşi aşteaptă interpreţii. Există posibilitatea unei detaşări a istoricului faţă de obiectul cunoaşterii, în cazul istoriei contemporane sau chiar ultracontemporane, acest tip de detaşare, înţeleasă sub forma unui recul în timp necesar obiectivităţii reflecţiei, nu există. [21]

Cum pot istoricii să ia în serios evenimentele contemporane? Putem integra evenimentele contemporane în cunoștințele noastre istorice? Nu există niciun pericol de interpretare subiectivă? În plus, anumite categorii de surse rămân inaccesibile din cauza restricțiilor de acces la arhivele publice.

Legislaţia privitoare la deschiderea arhivelor variază de la o ţară la alta, dar, în cel mai bun caz, este necesar chiar şi un răgaz de mai bine de treizeci de ani pentru consultarea documentelor confidenţiale ale statului. Documente importante, care reprezintă în mod obişnuit armătura scrierilor istorice sunt în principiu inaccesibile (deliberările consiliilor de miniştrii, rapoarte ale ambasadorilor, corespondenţa prefecţilor, documente fiscale, dosare personale, dosare judiciare, acte notariale, etc.) Acestor critici obiective, istoricii prezentului le opun două avantaje importante, ce dovedesc faptul că în cunoaşterea istorică limitele cronologice sunt adesea lipsite de conţinut.

Mai întâi, istoricul are menirea de a scrie luptând mereu în contra timpului, care, trecând peste oameni şi faptele lor, are tendinţa de a simplifica, de a veşteji sau chiar deforma realitatea.

Acest tip de experiență îi oferă avantajul de a avea de la început o idee nuanțată a dispoziției și a dispoziției momentului. Această disponibilitate depinde de cultura istorică. Acest lucru permite o prezentare în perspectivă a evenimentelor și face posibilă examinarea diverselor surse cu relativă ușurință. În ceea ce privește lipsa surselor documentare, problema este din nou discutabilă aici. Putem presupune că este esențială pentru a scrie istoria unei epoci? Dacă da,

[20] Chaunu Pierre, *Istorie şi decadenţă*. În româneşte de Corina Mărgineanu, *Editura Clusium*, Cluj-Napoca, 1995.

[21] Raymond Aron, *Introducere în filozofia istoriei. Eseu despre limitele obiectivităţii istorice*, ediţie nouă revăzută şi adnotată de Sylvie Mesure, traducere din franceză de Horia Gănescu, Bucureşti, *Humanitas*, 1997.

cum rămâne cu istoria antică, unde istoricii au relativ puține categorii de surse? Cercetarea istorică este reconstrucția trecutului pe baza surselor disponibile.

Amploarea cunoștințelor istorice este direct legată de calitatea (dacă nu de cantitatea) materialului disponibil. Și în timp ce unicitatea și neînlocuibilitatea unor surse istorice nu trebuie subestimate (presupunând că nu toate lucrurile mistice sunt importante), natura temporală a cunoștințelor istorice Granițele nu sunt afectate în mod decisiv în acest sens.La studierea secolelor trecute, este greu de găsit. suficiente texte antice, dar când scriem despre istoria recentă, informațiile scrise Nu trebuie să ne înecăm. În societatea de astăzi, sub presiunea opiniei publice, divulgarea informațiilor confidențiale se accelerează într-un ritm constant. În plus, reportajele de presă, memoriile, scrisorile, dialogurile de televiziune sau radio completează perspectiva scrierii.

Concluzionând, se poate spune că limita în aval a cunoaşterii istorice rămâne variabilă. Orice istoric cu simţ al răspunderii va ştii că în cercetarea ce o întreprinde pot interveni situaţii în care liniile de forţă devin din ce în ce mai vagi, iar sinteza şi critica tot mai dificile. Atunci se ating de fapt limitele extreme dincolo de care pentru istoric este periculos să se aventureze.[22]

VII. Importanța, studiului istoric și actualitatea înțelegerii prezentului

Cunoașterea istorică îi poate împiedica pe contemporani să repete unele dintre greșelile trecutului, dacă acceptăm că cele mai valoroase au fost cultivate de unii oameni din lumea civilizată.Istoria ca aventură sinuoasă reprezintă un instrument de conștientizare de sine prin apelarea la experiențe. a predecesorilor. Din acest punct de vedere, nu trecutul în sine este interesant, ci trecutul în raport cu nevoile actuale și perspectivele de dezvoltare viitoare.

Istoricul este în măsură să stabilească analogii şi paralelisme din care actualitatea poate obţine suficient de multe foloase. Istoria constituie 81 memoria, conştiinţa popoarelor. În sensul unei veritabile pedagogii naţionale, ea se exprimă şi în forma unei legături de neînlocuit între diferite generaţii. Fiecare dintre noi are strămoşi, iar conştientizarea acestui fapt implică apelul la istorie, acolo unde orice comunitate responsabilă îşi trage seva propăşirii morale. Din acest motiv, istoricul îşi asumă răspunderea nu numai faţă de trecut, ci şi faţă de prezent. Nicolae Iorga aprecia că istoricul este un bătrân prin experienţă al naţiei sale. El face parte din popor, îi înfăţişează viaţa şi poartă în suflet răsunetul triumfurilor şi al înfrângerilor câştigate sau suferite timp de secole. [23]

Acest gen de observaţii ajută chiar la conturarea imaginii unui nou tip de istoric, care ştie să împace exigenţa şi finalitatea ştiinţifică a discursului despre trecut cu rosturile sale civice. El este în egală măsură critic şi entuziast, modest şi orgolios, militant şi contemplativ. Preocuparea faţă de actualitate a devenit chiar din antichitate o constantă a cercetărilor istorice. Istoriile lui Herodot prezentau evenimentele scurse până în copilăria autorului, tocmai pentru ca „faptele oamenilor să nu pălească prin trecerea vremii”, iar Tucidide scria chiar istorie contemporană, convins că un istoric serios nu trebuie să se preocupe de trecut ci de prezent. Chiar şi în secolul al XIX-lea, istoricul nu abandonase nimic concret din câmpul actualităţii. Tocqueville exalta democraţia din America, iar Jules Michelet sau Heinrich von Treitschke deveniseră un fel de profeţi ai propriului neam. [24]

O vreme s-a considerat însă că istoricul poate oferi imagini autentice despre trecut, în măsura în care el se poate identifica, prin trăire, cu epoci, personaje sau situaţii pe care le

[22] Raymond Aron, *Introducere în filozofia istoriei. Eseu despre limitele obiectivităţii istorice*, ediţie nouă revăzută şi adnotată de Sylvie Mesure, traducere din franceză de Horia Gănescu, Bucureşti, *Humanitas,* 1997.
[23] Bădescu Ilie, Dungaciu Dan, *Sociologia şi geopolitica frontierei, I şi II*, Bucureşti, 1995.
[24] Toynbee Arnold I. , *Studiu asupra istoriei, I-II, Editura Humanitas*, Bucureşti, 1997.

cercetează. Prezentul nu reprezenta pentru istoric decât punctul de plecare spre o lume unde se consumă adevărata aventură a cunoaşterii sale. În realitate, trecutul şi prezentul se află într-un dialog permanent, necesar, inevitabil. În plus, experienţa trecutului putea oferi predicţii referitoare chiar şi la viitor. Este exact ceea ce Nicolae Bălcescu încerca să demonstreze în lucrarea sa Mersul revoluţiei în istoria românilor. Profilul viitoarei revoluţii la români putea fi intuit prin analiza revoluţiilor deja înfăptuite.

Misiunea istoricului este în esență înțelegerea și explicarea. El încearcă să citească lumea pentru contemporanii săi și pentru posteritate. Explicațiile sale ajută la eliminarea îndoielilor cu privire la trecut și la identificarea motivelor ascunse pentru acțiuni sau acțiuni conform gândirii. Înțelegerea înseamnă a cunoaște experiențele, gândurile și sentimentele oamenilor.

Este exact ceea ce el, nu fără dificultate, trebuie să explice contemporanilor. Istoria poate fi aşadar un instrument util de analiză a prezentului. Ea reprezintă un veritabil tezaur de experienţe umane, memoria colectivă a unei naţiuni. Presiunea trecutului apasă asupra contemporanilor. De aceea sarcina asumării trecutului nu este una deloc facilă. Au existat evident şi situaţii în care exigenţele prezentului nu au îngăduit identificarea deplină cu înfăptuiri ale trecutului, mai ales atunci când acestea din urmă sau dovedit a fi monstruoase crime sau barbarii. Un exemplu elocvent l-a reprezentat asumarea responsabilităţilor derivând din tenebroasa istorie a Holocaustului. Nu puţini au fost aceia care au preferat ca trecutul să nu revină atât de obsesiv în atenţia contemporanilor. [25]

Dar tocmai exemplele sale pot alimenta speranţa că greşelile nu se vor mai repeta. Au existat în istorie numeroase încercări de falsificare a trecutului sau de ştergere completă a memoriei colective a unei naţiuni. În general, ele au corespuns unor politici mai largi de deznaţionalizare sau au întregit proiecte utopice ale regimurilor totalitare cu privire la unele vremelnice hegemonii.[26]

A rămas certitudinea că distrugerea memoriei colective a unei naţiuni reprezintă un fapt chiar mai grav decât exterminarea fizică. Redresarea unei naţiuni, indiferent de forma de oprimare căreia i-a căzut victimă, devine imposibilă fără trecut. Istoria rămâne mereu actuală tocmai pentru că nu poate fi uitată. Oricât de obsesivă ar părea pentru unii contemporani, întoarcerea spre trecut rămâne o necesitate. Ea reprezintă un exerciţiu de igienă morală într-o lume tot mai ameninţată de violenţă şi dezgust.

BIBLIOGRAPHY

Ariés Philippe, *Timpul istoriei*, Bucureşti, *Editura Meridiane*, 1997.

Bădescu Ilie, Dungaciu Dan, *Sociologia şi geopolitica frontierei, I şi II*, Bucureşti, 1995.

Berdiaev Nikolai, *Sensul istoriei, Editura Polirom*, Iaşi, 1996.

Boia Lucian, *Istorie şi it în conştiinţa românească. Editura Humanitas*, Bucureşti, 1997.

Chaunu Pierre, *Istorie şi decadenţă*. În româneşte de Corina Mărgineanu, *Editura Clusium*, Cluj-Napoca, 1995.

Duţu Alexandru, *Dimensiunea umană a istoriei*, Bucureşti , 1986.

Fukuyama Francis, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om, Editura Paideia*, Bucureşti, 1992.

Montgomery Warwich John, *Încotro se îndreaptă istoria?, Editura Cartea Creştină*, Oradea, 1996.

[25] Montgomery Warwich John, *Încotro se îndreaptă istoria?, Editura Cartea Creştină*, Oradea, 1996.
[26] Bădescu Ilie, Dungaciu Dan, *Sociologia şi geopolitica frontierei, I şi II*, Bucureşti, 1995.

Raymond Aron, *Introducere în filozofia istoriei. Eseu despre limitele obiectivităţii istorice*, ediţie nouă revăzută şi adnotată de Sylvie Mesure, traducere din franceză de Horia Gănescu, Bucureşti, *Humanitas*, 1997.

Topolski Jerzy, *Metodologia istoriei, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică*, Bucureşti, 1987.

Toynbee Arnold I. , *Studiu asupra istoriei, I-II, Editura Humanitas*, Bucureşti, 1997.

Vallery Paul, *Criza spiritului şi alte eseuri, Editura Polirom*, Iaşi, 1996.

Xenopol A. D. , *Teoria istoriei, Ed. Fundaţiei Culturale Române*, Bucureşti, 1997.

Zub Alexandru, *În orizontul istoriei. Eseuri de ieri şi de azi*, Iaşi, *Editura Institutului European*, 1994.

THE ROLE OF COMMUNIST IDEOLOGY IN THE POSTWAR ROMANIAN EDUCATIONAL SYSTEM. CASE STUDY: REGIONS: BUZĂU – PLOIEȘTI, 1948-1968

Marinela Trandafir
PhD Student, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: Assuming an important role in the rapid progress of science, the rapid progress of science, communist regime directs attention and adopts permanent care towards the education system. Under the pretext of enrolling the youth in various forms of education, the communists adopt a series of measures with profound changes for the Romanian school. The communists believed that through the radical reorganization of the education system, illiteracy would be annihilated. A utopian dream by the way for the communists because the interest was completely different, namely the limitation of knowledge and the individual's development.

Keywords: school, ideology, communism, control, students, illiteracy.

Introducere

Asumându-și un rol important în progresul rapid al științei, regimul comunist își îndreaptă atenția și adoptă o permanentă grijă față de sistemul de învățământ. Sub pretextul încadrării tineretului în diverse forme de învățământ, comuniștii adoptă o serie de măsuri cu schimbări profunde pentru școala românească. Comuniștii considerau că prin reorganizarea din rădăcini a sistemului de învățământ va fi anihilat analfabetismul. Un vis utopic de altfel pentru comuniști deoarece interesul era cu totul altul și anume controlul sistemului educațional și al individului.

Propaganda și ideologia comunistă în școlile din regiunile Buzău – Ploiești

Pentru comuniști ideologia reprezenta cum spuneau ei axul fundamental al întregului sistem de valori iar școala făcea parte din cadrul instituțiilor cu un mediu propice dezvoltării acesteia. Ei considerau că prin reforma învățământului din 1848 când puterea era câștigată în totalitate de către regim, școala a fost așezată „pe baze democratice, populare și realist-științifice"[1].

Conform Monografiei Buzăului editată în anul 1980, comuniștii își atribuiau toate meritele dezvoltării învățământului buzoian. Aceștia susțineau că după 23 August 1944 o dată cu preluarea definitivă a puterii au găsit învățământul buzoian într-o stare precară iar în cei șapte ani de la eliberare acesta a cunoscut mari prefaceri menite să îl pună în concordanță cu forța de muncă a județului și a țării[2].

Un fals interes pe care l-au arătat comuniștii după preluarea puterii a fost pentru alfabetizarea celor care nu știau carte. Acest lucru nu se datora compasiunii regimului pentru cei care nu știau a citi ci din păcate această categorie a fost folosită maxim de către comuniști pentru

[1] Gheorghe Surpat (coordonator). *România în anii socialismului 1948-1978*, (volum apărut sub egida Institutului de Studii Istorice și Social - Politice de pe lângă C.C. al P.C.R), Editura Politică, București, 1980, p. 375.
[2] Lazăr Băciuciu (coordonator) et ali. Buzău. Monografie, Editura Sport – Turism, București 1980, pp. 149-150

întărirea puterii deoarece mulți dintre cei cu o slabă educație erau puși în locul celor bine pregătiți. Astfel în 1951 când Buzăul deținea statutul de regiune, în raportul de activitate de pe trimestrul II al Secțiunii de învățământ din cadrul Sfatului Popular al Regiunii Buzău se menționează faptul că munca de alfabetizare a celor ce nu știau carte s-a desfășurat în condiții mulțumitoare iar în cursul lunii aprilie a acelui an, în toate școlile din regiune, examenele de absolvire și promovare s-au desfășurat conform cu instrucțiunile Ministerului Învățământului Public. Constatăm izul de propagandă falsă deoarece din cuprinsul raportului nu lipsește expresia „într-o atmosferă plină de entuziasm”[3].

Comuniștii, chiar dacă lucrurile stăteau diferit față de viziunea lor, susțineau cu tărie că oamenii îmbrățișează entuziasmați politica partidului. În raport era invocat faptul că au fost redeschise cursuri de alfabetizare pentru analfabeții din întreprinderi, G. A. S-uri, S. M. T-uri și G. A. C-uri. Aceste campanii de alfabetizare însă s-au soldat cu rezultate foarte slabe. Înșuși comuniștii le-au recunoscut argumentând că nu toți conducătorii de întreprinderi sunt pătrunși de importanța acestei datorii patriotice. Tragem de aici concluzia că rezultatele erau așa slabe din varii motive și cunoscându-se faptul că regimul nu dorea o populație educată care cu timpul să se revolte împotriva lor. Scopul era să nu se pună totuși accent pe o educație corectă a elevilor sau adulților și ca acest lucru să se desfășoare fără probleme erau aduși în posturi cheie oameni slabi pregătiți. Cu această categorie slab pregătită și dacă s-ar fi dorit o educație corectă fie aveau o anumită vârstă și nu mai găseau motivația să se dezvolte cultural fie erau aduși din cu totul alte domenii precum cel al agriculturii și le era greu să se adapteze noului sistem educațional. Erau puse în evidență școlile din: raionul Beceni, Schiopeni, Vadul Soreşti, Fundeni, Budrea, Zărnești, Luncași, Beceni, Plopeasca de sus, raionul Mizil, și Vadul Săpat pentru rezultatele mai bune la alfabetizare. La polul opus, slaba alfabetizare se desfășura la G.A.S Cislău și la I. P. E. I. L Nehoiu. Pentru a justifica slaba alfabetizare de aici comuniștii aruncau vina pe campania de recoltare acest aspect ducând la slaba prezență de la cursuri.

Nu știm cât de adevărată poate fi această cauză găsită de comuniști ținând cont de faptul că atât Cislăul cât și Nehoiul cuprind zone de deal și munte și nu dispun de terenuri agricole precum zonele de câmpie pentru a beneficia de recolte bogate care să cauzeze absența într-un număr mare al celor care făceau scopul unei educații corecte de alfabetizare. Trecând de la alfabetizare la învățământul școlar tradițional, în raport este consemnat faptul că situația era cu totul alta. Astfel începând cu învățământul preșcolar în trimestrul al doilea din anul 1951, în regiunea Buzău funcționau în mediul rural 69 de grădinițe permanente, ulterior 33 fiind transformate în grădinițe sezoniere. Munca în grădinițe se realiza conform planificării făcute, regimul introducând în educarea preșcolarilor educația comunistă sub pretextul dezvoltării dragostei celor mici față de muncă, de oamenii muncii și nu în ultimul rând față de U.R.S.S. În ceea ce privește învățământul elementar și mediu, conform documentelor regimului:

„Pe trimestrul al III-lea frecvența la ciclul I a fost în medie de 90 – 97%. La ciclul al II-lea a fost de 99%”[4]. Uitându-ne la primul procent putem constata o frecvență destul de mare în participarea la cursuri însă par niște procente exagerat de mari ținând cont că erau date de comuniști. Aceștia considerau prezența slabă în prima fază și argumentul adus era legat de faptul că părinții au reținut copiii pentru muncile agricole. Așa cum am menționat mai sus nu putem să nu remarcăm că interesul regimului nu era pentru o educație sănătoasă, corectă ci mai mult de supraveghere și de subordonare a individului începând de la o vârstă mai fragedă pentru a fi mai

[3] Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, fond *Sfatul Popular al Regiunii Buzău, Serviciu – Secretariat,* dosar 24/1951, f. 49.
[4] Ibidem, dosar 24/1951, f. 50

ușor de controlat. Ajungem la această idee deoarece hotărârile adoptate de regim pentru a stopa absența de la școală prin măsuri precum munca de lămurire a părinților de a nu mai opri copiii la diverse munci și schimbarea orelor pentru cursuri nu rezolvau problema în sine. Cursurile urmau a fi ținute între orele 10.00-15.00 când copii nu erau folosiți de părinți. Ca exemplu unde aceste măsuri au putut fi implementate cu succes conform documentelor din arhivă este dat raionul Cislău deoarece aici copiii erau folosiți pentru pășunatul vitelor. Despre întreaga activitate educativă în raport era specificat faptul că în tot această perioadă munca educativă s-a împletit cu strângerea de semnături pentru apelul păcii. Elevii școlilor din regiunea Buzău care aveau vârsta corespunzătoare semnării apelului trebuiau să ducă munca de lămurire și în familie pentru semnarea acestuia[5].

Peste câțiva ani, mai precis în luna mai a anului 1962 când Buzăul în urma împărțirii teritoriale a devenit raion, în cadrul Secțiunii de Învățământ și Cultură pe care o întâlnim și cu ceva timp în urmă, în anul 1951, se manifestă interesul pentru închiderea în bune condiții a anului școlar 1961-1962.

Printr-o informare venită de la această sesiune, observăm același interes pe care Partidul Comunist îl avea cu privire la activitățile desfășurate de unitățile preșcolare. și anume în perioada cuprinsă între 1 martie – 15 mai 1962 se urmăreau atingerea obiectivelor ce conțineau elemente de ideologie și propagandă. Aparatul de propagandă mărturisea cu privire la învățământ următoarele:

„Ca întregul învățământ de stat, Partidul și Statul nostru acordă o deosebită atenție învățământului preșcolar care are menirea să se ocupe de creșterea și educarea copiilor încă de la cea mai fragedă vârstă, să pregătească pe viitor școlari și să le formeze primele deprinderi și noțiuni despre lume și viață, de asemenea să se ocupe în mod direct de educarea fiilor oamenilor muncii pentru a crea posibilitatea acestora să își desfășoare nestingherit activitatea în procesul de producție”[6].

Conform datelor scrise în anul 1962 în Raionul Buzău funcționau 40 de unități preșcolare unde erau încadrate 40 de educatoare. Numărul copiilor ce frecventau aceste grădinițe era de 1478, copii în special din grupa mare (6-7 ani) care urmau să intre în anul școlar 1962-1963 în clasa I[7]. Legat de învățământul școlar în urma Congresului al III - lea al P. M. R, au fost trasate școlii sarcini care priveau generalizarea învățământului de 7 ani și trecerea treptată la învățământul obligatoriu de 8 ani, astfel încât durata școlii să ajungă la 12 ani[8].

Un rol deosebit în implementarea ideologiei și propagandei comuniste în rândul elevilor îl aveau diriginții. Cei care reușeau să-și însușească acest rol propagandistic și să îl ducă la îndeplinire erau apreciați la nivel de partid conform menționărilor din documente. Preocupați de implicarea cât mai profundă a cadrelor didactice în special a diriginților aparatul de propagandă local menționa următoarele la adresa acestora: „(…) conștienți de sarcinile ce revin dirigintelui în vederea realizării educației comuniste la tineretul școlar, mulți diriginți de școli din raionul nostru s-au străduit să desfășoare o activitate educativă, complexă și variată, călăuzindu-se în activitatea lor după indicațiile metodice și sarcinile izvorâte din documentele de partid și de stat ținând cont de specificul clasei, în ansamblu și de particularitățile individuale ale elevilor și în

[5] Ibidem, dosar 24/1951, f. 51.
[6] S. J. A. N. Buzău, fond *Sfatul Popular Raionul Buzău*, *Secția culturală*, dosar 1/1962, f. 62.
[7]Ibidem, dosar 1/1962, f. 62
[8]Ibidem, dosar 1/1962, f. 50.

centrul activității lor au urmărit ridicarea elevilor în spiritul moralei comuniste, formarea priceperilor și deprinderilor de comportare comunistă etc.”[9].

În ciuda efortului depus pentru răspândirea propagandei în școli au fost și cadre didactice care au fost ostile sistemului comunist. „Dacă în majoritatea școlilor cadrele didactice s-au străduit să insufle la elevi o disciplină liber consfințită folosind pentru aceasta metode și procedee variate, recomandate prin materialele de specialitate și de organele secției de învățământ și cultură, s-a constatat că mai avem învățători și profesori care aplică în educarea tineretului metode învechite și bătaia, cum a fost cazul învățătorilor Baldovin Ion de la școala medie Pogoanele, Stănciulescu Gh. de la Școala de 8 ani Gălbinași, Alexe Ion de la școala de 4 ani Lucieni, Mirea Lucian de la școala de 8 ani Monteoru și alții care la propunerea secției, comitetul executiv raional i-a sancționat pentru metodele folosite”[10].

Faptul că învățătorii menționați mai sus căzuse în dizgrația comuniștilor îl găsim în mod repetat consemnat și în alte documente. În viziunea aparatului de propagandă de aceste nesupuneri ale cadrelor didactice se făceau vinovați directorii școlilor în primul rând și inspectorii Secției de învățământ și cultură, deoarece nu au luat măsuri din timp pentru îmbunătățirea muncii în școli. Pentru ca rezultatele elevilor să fie mai satisfăcătoare pentru regimul comunist, s-a dat o lege prin care profesorii să facă meditații și consultații cu elevii ce rămâneau în urmă, în special la obiectele română și matematică dar și cu elevii care susțineau examenele de absolvire a școlii de 7 ani. Tot acum s-au luat măsuri pentru pregătirea suplimentară a elevilor ce proveneau din familii de muncitori și colectiviști ce urmau să meargă în școlile medii, de meserii și profesionale câte 2 ore, de două ori pe săptămână, la obiectele română și matematică[11]. Pentru că se urmărea reducerea analfabetismului dar și atingerea obiectivelor ce conțineau atât răspândirea propagandei comuniste cât și ideologizarea cadrelor didactice în școli s-a întocmit un plan de muncă ce conținea următoarele obiective: îmbunătățirea bazei materiale a unităților școlare din raion; asigurarea unei frecvențe mai bune la toate școlile precum și menținerea în școală a tuturor elevilor rămași înscriși la sfârșitul trimestrului I; îmbunătățirea muncii metodice din școli precum și a ridicării nivelului de predare a cunoștințelor; îmbunătățirea activității diriginților; desfășurarea unei propagande pedagogice în rândul părinților, pregătirea politică și profesională a cadrelor didactice, îmbunătățirea muncii de control și îndrumare a unităților școlare”[12].

Activitatea cadrelor didactice în școli, în special a diriginților nu a trecut neobservată, aceștia au fost apreciați de către aparatul de propagandă menționând următoarele:

„Apreciem în mod deosebit felul în care acești tovarăși diriginți și-au organizat munca atât în cadrul orelor educative cât și în activitatea din afara clasei și activitatea în rândul părinților. Conținutul planurilor de muncă, formele și procedeele felurite în activitățile educative întreprinse, conținutul muncii cu părinții, urmărirea și îndrumarea permanentă a activității elevilor, colaborarea cu organizațiile de pionieri și UTM și școli, și alte forme de activitate, au dus la dezvoltarea conștiinței elevilor, la formarea unei discipline ferme, liber consimțite, la îmbunătățirea situației la învățătură, la formarea deprinderilor de comportare comunistă”[13]. Conform secției de învățământ și cultură din cadrul Raionului Buzău, pentru desfășurarea unui învățământ de calitate, colectivul secției „s-a preocupat îndeaproape de instruirea directorilor de

[9] Ibidem, dosar 1/1962, f. 55
[10] Ibidem, dosar 1/1962, f. 57.
[11] Ibidem, dosar 1/1962, f. 59.
[12] Ibidem, dosar 1/1962, f. 85.
[13] Ibidem, dosar 1/1962, f. 90.

școli, de controlul și îndrumarea acestora și a cadrelor didactice precum și de pregătirea profesională și politică a tuturor învățătorilor și profesorilor. În acest scop toate cadrele didactice au fost cuprinse la cercurile pedagogice organizate pe clase și specialități în centrele Buzău, Pogoane, Beceni și Scorțoasa și la învățământul ideologic organizat în centrele Buzău, Pogoane și Beceni”[14]. Activitatea culturală desfășurată în școli s-a bazat „pe problema transformării socialiste a agriculturii”. Pentru sprijinirea acțiunii de colectivizare a agriculturii din raion s-a întocmit un plan de deplasare al tuturor formațiilor artistice pe săptămână. Pentru sprijinirea întăririi economico-organizatorice a gospodării lor colective s-a întocmit un plan concret cu acțiunile de masă ce vor fi organizate de cadrele didactice, acțiuni ce sunt axate pe planurile de producție ale gospodăriilor colective și la desfășurarea lor în general va participa un inspector al secției de învățământ și cultură sau un inspector al Casei Raionale de Cultură”[15]. În ciuda tuturor eforturilor depuse de către aparatul de propagandă a Partidului Comunist în cadrul școlilor din raionul Buzău pentru implementarea propagandei comuniste și a ideologiei partidului, au fost și cadre didactice care prin comportamentul lor s-au opus acestor acțiuni atrăgând antipatia comuniștilor. Acest aspect este notat de colectivul secției de cultură a raionului Buzău astfel: „Și în activitatea de pregătire politică și profesională sunt încă multe lipsuri de care au dat dovadă unele cadre didactice. Se lipsește nemotivat de la învățământul ideologic, de la cercurile pedagogice, de la consiliile pedagogice, de la activitatea comisiilor metodice etc. sau se întâlnesc cazuri când anumite cadre se prezintă nepregătite la aceste forme de activitate”[16]. Discursul propagandistic al aparatului de propagandă comunist cu privire la sistemul de învățământ și rezultatele pe care acesta urmărea să le obțină în sistemul de învățământ îl regăsim într-o circulară unde se menționează următoarele: „Tovarăși, sarcina principală a școlii în etapa actuală constă în pregătirea elevilor pentru viață, pentru munca în folosul întregii societății, pentru participarea la dezvoltarea și consolidarea continuă a societății noi, societatea socialistă. În condițiile încheierii generalizării învățământului de 7 ani, a trecerii treptate la învățământul general de 8 ani și a lărgirii considerabile a învățământului de toate gradele, școala are un rol esențial în formarea omului societății noi cu o cultură generală multilaterală a tineretului școlar, pentru ca el să fie capabil a-și planifica cunoștințele și aptitudinile cu cel mai mare folos pentru consolidarea socialismului. Pentru aceasta o importanță deosebită o prezintă ridicarea conștiinței lui pe o treaptă superioară care face ca activitatea cadrelor didactice și în special latura ei educativă să capete o deosebită însemnătate. Dirigintele clasei desfășoară în primul rând o activitate instructiv educativă ca profesor la o anumită disciplină dar el este în același timp principalul organizator și educator al colectivului clasei privit ca un întreg și al fiecărui elev privit ca o parte a acestui întreg, dar cu o personalitate proprie în plină dezvoltare. Educarea colectivului clasei în ansamblu și a tuturor membrilor săi se poate realiza numai printr-o muncă educativă competentă, sistematică și perseverentă, cu o finalitate bine determinată de cerințele obiective ale societății noastre. Conștienți de sarcinile ce revin dirigintelui în vederea realizării educației comuniste la tineretul școlar, mulți diriginți din școlile raionului și orașului Buzău s-au străduit să desfășoare o activitate educativă complexă și variată, călăuzindu-se în activitatea lor după indicațiile metodice și sarcinile izvorâte din documentele de partid și de stat ținând cont de specificul clasei în ansamblu și de particularitățile individuale ale elevilor care în centrul activității lor au urmărit educarea elevilor în spiritul moralei comuniste, formarea priceperilor și

[14] Ibidem, dosar 1/1962, f. 93.
[15] Ibidem, dosar 1/1962, f. 94.
[16] Ibidem, dosar 1/1962, f. 100.

deprinderilor de comportare comunistă”[17]. Conform planului de muncă al secției de învățământ și cultură pe anul 1962, ținând cont de lipsurile în desfășurarea activităților culturale pe trimestrul I, fiecare inspector și-a extras sarcinile și obligațiile pe care le avea de îndeplinit, întocmindu-și fiecare și un grafic lunar cu deplasările în teren. Pentru ca rezultatele muncii lor să fie vizibile și pentru că se urmărea un învățământ de calitate, secția de învățământ și cultură, s-a preocupat de instruirea directorilor de școli, de controlul și îndrumarea acestora dar și pregătirea profesională și politică a tuturor învățătorilor și profesorilor. Au fost realizate cercuri pedagogice pe clase și specialități dar și învățământ ideologic unde participa câte un inspector. Cadrele didactice s-au abonat la „Gazeta Învățământului” dar și alte materiale de specialitate necesare orientării activității lor[18].

Din punct de vedere material, unitățile școlare au fost aprovizionate cu lemne de foc, mobilier școlar, material didactic pentru desfășurarea în bune condiții a activităților. Conținutul acestora s-a focusat exclusiv pe „problema transformării socialiste a agriculturii”. În vederea sprijinirii acțiunii de colectivizare din raionul Buzău a fost întocmit un plan de deplasare al tuturor formațiunilor artistice care au reușit să asigure prezentarea a trei programe artistice pe săptămână. Pentru întărirea „economico-organizatorică a gospodăriilor colective s-a întocmit un plan concret cu acțiunile de masă ce vor fi organizate de cadrele didactice, acțiuni ce sunt axate pe planurile de producție ale gospodăriilor colective și la desfășurarea lor în general va participa un inspector al secției de învățământ și cultură sau un inspector al casei naționale de cultură”[19].

Deși constatăm o implicare riguroasă a partidului comunist în sistemul de învățământ, nu putem să nu observăm și faptul că existau cadre didactice care nu erau de acord cu linia impusă de partid. Comportamentul de nesupunere întâlnit la anumiți dascăli, care se caracteriza prin nepunerea în practică a metodelor și a materialelor recomandate de partid, nu era pe placul comuniștilor. Din contră, le crea o stare de disconfort în implementarea materialelor ideologice și de propagandă în școli dacă ne luăm după menționările de mai jos:

„Dacă în majoritatea școlilor cadrele didactice se străduiesc să insufle la elevi o disciplină liber consimțită folosind pentru aceasta metode și procedee variate recomandate prin materiale de specialitate, izvorâte din documentele de partid și de stat, se constată cu destul regret că mai avem încă învățători și profesori care aplică metode învechite, metode care nu contribuie cu nimic la educarea în spiritul comunist al elevilor ci dimpotrivă duce la compromiterea prestigiului și prestanței cadrelor didactice, la izolarea elevilor de profesori și învățători și determină pe elevi să vadă în școală nu instituția nouă de educație a lor, care să le fie dragă, ci un mijloc de constrângere”[20].

Comitetul Executiv din cadrul Sfatului Popular al raionului Buzău au trimis circulară cu nr. 30838 Sfatului Popular Regional, primită în data de 1 decembrie 1962, ce cuprindea procesul verbal cu lucrările ședinței din 27 noiembrie 1962, măsurile luate cu privire la rezultatele obținute în urma cuprinderii elevilor în școli dar și îmbunătățirea calității învățământului. Un alt aspect discutat în ședință a fost felul cum s-a ocupat Comitetul Executiv al Sfatului Popular Raional sub îndrumarea Comitetului pentru Cultură și Artă în desfășurarea muncii culturale și politice de masă pe perioada verii și metodele adoptate pentru desfășurarea activităților pentru perioada iernii. Rezultatele discuțiilor din urma ședinței au fost incluse în decizia nr. 457 și trebuiau aplicate astfel: directorii școlilor de 8 ani din circumscripții ai căror elevi au plecat la

[17] Ibidem, dosar 1/1962, f. 81.
[18] Ibidem, dosar 1/1962, f. 93
[19] Ibidem, dosar 1/1962, f. 94.
[20] Ibidem, dosar 1/1962, f. 99.

alte şcoli trebuiau să se informeze asupra şcolilor în care frecventează aceştia şi să ceară confirmarea cuprinderii lor pentru a le trimite situaţia la învăţătură. Secţiunea de învăţământ urma a se îngriji de elevii cu frecvenţă slabă ca să fie repartizaţi pe cadre didactice pentru a răspunde de menţinerea lor în şcoală pe toată durata anului şcolar. Un alt aspect de reţinut legat de copiii cu frecvenţă slabă era ca alături de aceştia să fie implicate şi familiile acestora pentru a le atrage în munca de sprijinire a şcolii în problema îmbunătăţirii continue a frecvenţei. Cadrele didactice necalificate în vacanţa de iarna trebuiau instruite pe baza unei tematici trimisă de Secţiunea de Învăţământ a Regiunii Ploieşti în vederea ridicării nivelului lor de pregătire didactică[21]. Comitetul Executiv din cadrul Sfatului Popular al Raionului Buzău înaintează Sfatului Popular al Regiunii Ploieşti procesele verbale şi lucrările şedinţelor din zilele de 25 şi 28 martie 1963 cu privire la măsurile de îmbunătăţire a materiei „Agricultura" în cadrul şcolilor de 8 ani şi medii. Până la 30 martie 1963 secţia de învăţământ trebuia să asigure controlul asupra şcolilor de 8 ani pentru a urmări modul cum această materie era predată de profesori. Proba practică la această materie urma să fie realizată de elevii claselor de a VI-a la toate şcolile de 8 ani din raion până la data de 15 aprilie 1963. Pentru zonele de munte proba practică se desfăşura în sectorul pomicol. Trebuia asigurat un minim de unelte precum sape, cazmale, greble necesare îndeplinirii acestor lucrări. Se menţiona faptul că în presa centrală au apărut multe articole despre predarea acestei materii şi s-au făcut propuneri pentru îmbunătăţirea manualelor care stau la baza predării însă mici un cadru didactic din raion nu a scris nici măcar un articol cu privire la această materie [22].

Într-o scrisoare deschisă intitulată „Preocuparea Secţiei de învăţământ pentru asigurarea îmbunătăţirii continue a predării obiectului <Agricultura> în şcolile de 8 ani din raion", Jinga Ion, şeful secţiei de învăţământ nota punând accent pe populism şi linguşeală cu privire la sistemul de învăţământ românesc următoarele:

„Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român a trasat şcolii din ţara noastră sarcina de a pregăti şi forma oameni capabili să dea măreţelor obiective înscrise în planul de dezvoltare a economiei şi culturii, temeinic şi multilateral pregătiţi, stăpâni pe cuceririle ştiinţei şi tehnicii înaintate, animaţi de gânduri şi sentimente înalte, militanţi activi pentru triumful socialismului, demni de epoca socialismului victorios şi al construirii comunismului"[23]. Se voia un discurs ştiinţific dar cuvintele pline de zel şi laude la adresa oamenilor de ştiinţă tindeau spre o exagerare exacerbată. Prin generalizarea învăţământului de 7 ani şi trecerea la învăţământul general de 8 ani se urmărea asigurarea unui orizont de cultură generală şi politehnic mai larg, o legătură mai strânsă a învăţământului cu viaţa şi dezvoltarea educaţiei comuniste şi mai mari a elevilor. Observăm obsesia regimului de a inocula în sufletul poporului noua ideologie şi propagandă începând de la o vârstă fragedă pentru a fi sigur de reuşita atingerii scopului.

Toate aceste schimbări din învăţământ aveau legătură cu încheierea procesului de colectivizare. Agricultura reprezenta domeniul primordial pentru regimul comunist celelalte ocupând un loc secundar dar nu lipsite nici ele de importanţă. Extragem această concluzie din rândurile ce urmează: „Odată cu încheierea procesului de colectivizare a agriculturii în ţara noastră, când în ţara noastră socialismul a învins definitiv la oraşe şi sate, în faţa şcolii de 8 ani de la sate s-a pus sarcina de a asigura o temeinică pregătire agrozootehnică a tineretului din mediul rural.

[21] Serviciul Judeţean Prahova al Arhivelor Naţionale, fond *Sfat Popular al Regiunii Ploieşti. Secţia Organizatorică, 1962 – 1967*, dosar 1/1962 f. 1 - 4.
[22] Ibidem, dosar 1/1962, f. 34-35.
[23] Ibidem. dosar, 1/1962 f. 39.

Pentru realizarea cu succes a acestei importante sarcini, pe baza hotărârii plenarei CC al PMR din 23 – 25 aprilie 1962 și a sesiunii extraordinare a Marii Adunări Naționale cu privire la îmbunătățirea și dezvoltarea învățământului agricol s-a introdus în planul de învățământ noul obiect <Agricultura>, ca obiect principal de învățământ eșalonat pe patru ani de studii în clasele V-VIII ale școlii de 8 ani de la sate".

Observăm frazele interminabile pe care le foloseau uneori fără noimă dar și faptul că se punea accent pe învățământul din mediul rural deoarece pentru mâna de lucru se foloseau de elevii școlilor din zonele de deal, munte și câmpie. Profesorii ce predau această materie erau recrutați dintre cei care înainte predau științe naturale, învățători cu experiență sau ingineri și tehnicieni. Aceștia urmau cursurile de pregătire organizate de Secția de Învățământ Regională erau date ca exemplu și cadre didactice precum: Tigău Ion din Smeeni, Handanu Stoica din Aldeni, Iancu Paul din Brădeanu, Marinescu Radu din Cargele, Alexe Octavian din Găvănești, Neamu Constantin din Izvoru Dulce, Colț Ion din Maxenu, Răican Gheorghe din Plopeasa de Sus, Tareș Vasile din Brăgăreasa, Negru Gheorghe din Padina și alții care au dat dovada de simț de răspundere și au participat cu regularitate la cursuri străduindu-se să își însușească cunoștințele predate conform notițelor redate. Observăm că majoritatea învățătorilor și profesorilor predau la școlile de proveneau din zonele de câmpie.

Pentru lărgirea orizontului științific profesorii erau îndrumați să e aboneze la reviste de specialitate precum „Natura", seria Biologie, „Agricultura socialistă", „Gazeta Învățământului" „Scânteia", „Flamura Prahovei", „Viața Buzăului" și altele[24]. Odată cu venirea la conducerea țării și a partidului a lui Nicolae Ceaușescu se observă o ușoară îndepărtare dar și învinovățire aruncată asupra predecesorului său legată de organizarea sistemului de învățământ. Măsurile luate în timpul lui Gheorghe Gheorghiu – Dej erau considerate neeficiente fiind susținut faptul că în organizarea învățământului în primii ani ai socialismului s-au manifestat numeroase greșeli și că legea adoptată în anul 1948 nu s-a întemeiat pe un studiu aprofundat. Astfel au fost luate o serie de alte măsuri în acest domeniu menite să ridice la un nivel superior învățământul de cultură generală precum și a celui profesional, tehnic și superior și care au stat la baza noii legi a învățământului adoptată la 13 mai 1968[25].

Concluzii

Învățământul românesc de-a lungul timpului a suferit numeroase transformări care în mare parte s-au datorat regimurilor politice. Eforturile de îmbunătățire ale acestui domeniu au fost posibile până la căderea puterii în mâinile regimului comunist. Acesta din urmă venind cu propria sa ideologie a găsit în educație terenul propice pentru educarea în spiritul socialismului științific și devotamentului față de partid. Învățământul românesc a cunoscut modificări în funcție de viziunea fiecărui conducător în parte. Gheorghe Gheorghiu - Dej a adoptat măsuri de reformare și organizare a învățământului românesc în funcție de interesele și viziunile lui politice. PCR avea nevoie de multă forță de muncă pentru a crește randamentul în agricultură și industrie de aceea scopul său era să formeze muncitori pentru diferite ramuri din aceste domenii.

Ceaușescu vrând să se îndepărteze de politica lui Dej a slăbit puțin frâiele cenzurii introducând în școli manuale noi și autori considerați până atunci toxici pentru societate. El considera că a adus schimbări profunde în domeniul învățământului prin dezvoltarea răspunderii și formarea atitudinii față de învățătură. În timpul regimului comunist indiferent de cine s-a aflat la conducerea partidului și a țării, școlile din regiunile Buzău – Ploiești au cunoscut și suportat

[24] Ibidem, dosar 1/1962 f. 48

[25] Gheorghe Surpat (coordonator). *România în anii socialismului 1948-1978*, (volum apărut sub egida Institutului de Studii Istorice și Social - Politice de pe lângă C.C. al P.C.R), Editura Politică, București, 1980, p. 376.

toate schimbările din sistemul de învățământ survenite la nivel național. Ele au urmat într-u totul ideologia și metodologia impusă pe linie de partid urmând să dea societății tineri capabili să ducă mai departe doctrina partidului dar în același timp să cunoască și o meserie pentru a contribui la forța de muncă mult râvnită de comuniști.

Listă de abrevieri:

I. P. E. I. L Nehoiu - Întreprinderea de prelucrare, exploatare și industrializare a lemnului

U. T. M – Uniunea Tineretului Comunist

M. I. P – Ministerul Învățământului Public

Acknowledgement:

Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 153770, cu titlul: "Accesibilitatea cercetărilor avansate pentru o dezvoltare economică sustenabilă - ACADEMIKA", proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 – 2020

BIBLIOGRAPHY

Gheorghe Surpat (coordonator). *România în anii socialismului 1948-1978*, (volum apărut sub egida Institutului de Studii Istorice și Social - Politice de pe lângă C.C. al P.C.R), Editura Politică, București, 1980, p. 376.

Lazăr Băciuciu (coordonator, Buzău. Monografie, Editura Sport – Turism, București 1980, pp.149-150

Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, fond *Sfatul Popular al Regiunii Buzău, Serviciu – Secretariat*, dosar 24/1951

Serviciul Județean Prahova al Arhivelor Naționale, fond *Sfat Popular al Regiunii Ploiești. Secția Organizatorică, 1962 – 1967*, dosar 1/1962

ION ANTONESCU'S RULE TOGETHER WITH THE IRON GUARD - SEPTEMBER 6, 1940 - JANUARY 21, 1941

Robert-Florin Dinică
PhD Student, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: On September 5, 1940 the army General Ion Antonescu was summoned before the Council of Ministers and the following day he was given full power.
Only very few paid attention to his insignificant role in the previous government. He was declared to be an energetic soldier wo did not tolerate opposition, also easily influenced. According to some rumors he loved praise and flattery.Everyone knew that we was cruel, quick to anger and prone to violence. Throught his career he was nicnamed „The Red Dog".
The country unbalanced by the sequences of recent events, perceived it with some doubts, with a traditional indifference and skepticism therefore, a certain section felt the inevitable threat from the beginning.

Keywords: Marshal, legionnaires, ministers, government, trial.

Generalul Ion Antonescu promovat din anonimitate, la data de 5 septembrie 1940 este convocat în fața prezidiului Consiliului de Miniştri, ca în ziua următoare să i se acorde puteri dictatoriale şi încrederea de a guverna ţara. Recăpătarea conştiinţei după şocul îngrozitor al şirului de evenimente, cauzate de începerea celui de al Doilea Război Mondial, opinia publică românească era confuză şi nedumerită când a fost chemată să îl primească pe acest salvator necunoscut. [1]

Numai foarte puţini au acordat atenţie rolului său neînsemnat în precedenta guvernare reacţionară. Chiar şi mai puţini erau conştienţi de activităţile sale în instituţiile militare de rang înalt. El a fost declarat a fi un soldat energic, care nu a tolerat opoziţia, dar de asemenea indecis şi uşor influenţabil; existau zvonuri că era orgolios, trufaş şi, de aceea iubea laudele şi linguşelile; toată lumea ştia că era crud, iute la mânie şi predispus la violenţă. De-a lungulîntregii sale cariere a fostporeclit (he was taunted/el a fost tachinat) cu numele de „Câine Roşu". Ţara, dezechilibrată de secvenţele întâmplărilor recente, năucită de haosul politic şi hipnotizată de manipularea inteligentă a atmosferei generale, l-a perceput cu oarece dubii, cu o tradiţională indiferenţă şi scepticism. O anumită secţiune a populaţiei a simţit ameninţarea inevitabilă încă de la început.[2]

Venirea la putere a lui Ion Antonescu, în septembrie 1940, împreună cu mişcarea legionară, avea să transforme România într-un adevărat lagăr fascist. Cu o guvernare bazată pe un tip de capitalism aparte, statul fascist îşi crează un cadru politic distins, care înlocuieşte capitalismul clasic. Regimul politic fascist, care sancţionează dominaţia partidului fascist, restrânge o serie largă de drepturi, libertăţi şi garanţii constituţionale legate de activitatea politică

[1] Carp,Matatias: *„Holocaust in Romania"*, editată de Andrew L. Simon, Simon Publications, Safety Harbor, Florida, p. 53
[2] Ibidem, p.53

şi unională, a presei, a culturii şi a educaţiei.[3]

Înspre sfârşitul lunii septembrie, Ion Antonescu acordă un interviu publicaţiei italieneşti „La Stampa". În ziua de 30 septembrie, presa românească preia interviul, adăugându-icomentarii detaliate, laude şi elogii aduse conducătorului şi nu în ultimul rând injurii şi izbucniri pline de ură la adresa evreilor. În interviul respectiv, noul lider dezvăluie profunzimile gândirii sale asupra „problemei evreieşti" şi apar primele ameninţări cu privire la evacuări, exproprieri, marginalizare. Acestea sunt primele declaraţii publice ale Generaluluidespre o populaţie ce depăşeşte 400.000 de oameni, venită pe teritoriul României cu secole în urmă şi care, probabil au contribuit mai mult decât oricare altă minoritate la prosperitatea ţării.[4]

> *„În România, evreii ocupă toate poziţiile economice, aceştia au capitalul şi monopolul asupra creditelor bancare. Astfel, neglijarea guvernelor româneşti anterioare a contribuit la înlocuirea românilor autentici cu străini. Dar, noi avem în România întreprinderi conduse de români, capabili să depună mărturie pentru calitatea rasei noastre.*
>
> *Voi rezolva problema evreiască prin reorganizarea statului şi treptat, înlocuirea evreilor cu români, între timp ei vor fi pregătiţi. Evreii vor fi expropriaţi în mare măsură prin compensaţii. Cei care au sosit în România după 1913, adică după a doua fază a războaielor balcanice vor fi îndepărtaţi cât mai curând posibil, chiar dacă aceştia sunt cetăţeni români. Cât despre ceilalţi ei vor fi – repet – înlocuiţi în mod progresiv. Evreii pot trăi, dar nu pot beneficia nici de resursele, nici de bogăţia acestei ţări."*[5]

Una dintre primele măsuri ale noului conducator a fost decretul 42.181,din 8 septembrie 1940, care excludea tot personalul evreiesc din teatrele naţionale şi particulare, fie că erau subvenţionate de stat sau nu. Aceste norme erau aplicate *„fără nicio restricţie, fără nicio excepţie şi fără nici cea mai mică toleranţă beneficiarilor direcţi sau indirecţi ai agenţiilor teatrale şi artistice, precum şi personalului evreiesc"*.[6]

În următoarea zi, Departamentul Cultelor şi Artelor a luat două măsuri în privinţa cultului mozaic. Astfel, în decretul 42.352, cultul mozaic nu mai făcea parte din lista cultelor istorice, protejate şi autorizate să funcţioneze pe teritoriul statului român, consemnâdu-se doar existenţa de facto, prin Articolul 2 – *„Statul român constată numai existenţa de fapt a confesiunii mozaice"*. Decretul de completare (42.354) cuprindea condiţiile în care se putea desfăşura confesiunea mozaică. Toate sinagogile puteau funcţiona doar pe baza unei aprobări din partea Ministerului Cultelor şi Artelor. Pentru obţinerea autorizaţiei, o casă de rugăciuni trebuia să deservească cel puţin 400 de familii în mediul urban şi 200 de familii în mediul rural. În cazul în care, autorităţile constatau neîndeplinirea condiţiilor, imobilele care au avut rolul de case de rugăciuni vor trece în patrimoniul statului fără nicio formalitate.[7]

În urma acestor evenimente, Wilhelm Filderman, preşedintele Uniunii Evreilor Români, îşi arată îngrijorarea prin intermediul mai multor scrisori trimise Generalului Ion Antonescu. Ca efect al acestor scrisori, câteva zile mai târziu, Antonescu suspendă aplicarea restricţiilor de practicare a religiei mozaice. În mod similar, Ministerul Cultelor şi Artelor abrogă decizia iniţială de a le interzice evreilor să urce pe scenă, permiţându-le să apară doar în teatre evreieşti,

---

[3]Ioanid, Radu: *"The Sword of the Archangel: Fascist ideology in Romania"*, tradusă de Peter Heinegg, Columbia University Press, New York, 1990, p. 179

[4] Carp, Matatias: *„Le livre noir"*, tradus de Alexandra Laignel-Lavastine, Denoel, 2009, pp. 87-88

[5] Ibidem, p.88

[6]Benjamin , Lya: *„Legislaţiaantievreiască",* Hasefer, Bucuresti, 1993, p.57

[7] Ibidem, pp. 58-61

iar la intrare să fie afişat „Teatru evreiesc”.[8]

Noile reglementări în sectorul activităţilor artistice aveau implicaţii puternice asupra vieţii sociale, încercându-se ruperea oricărui fel de legături directe între „cetăţenii români” şi evrei. Teatrul era locul în care oamenii se adunau pentru a avea parte de activităţi recreaţionale, într-o atmosferă destinsă, în care apărea socializarea şi chiar anumite legături de prietenie. Aşadar, se încerca o impunere a unor bariere în relaţionarea oamenilor, cu scopul de a îi exclude pe aparţinătorii comunităţilor evreieşti din viaţa socială. Înfiinţarea teatrelor evreieşti, în urma presiunilor făcute de Wilhelm Filderman, a fost percepută ca un câştig de drepturi, în fapt, dovedindu-se a fi doar o adâncire a acelei rupturi apărută în societate.

La 2 noiembrie, evreilor li se interzicea să închirieze sau să mai deţină farmacii, în condiţiile în care, majoritatea fie erau arendate, fie erau în posesiunea acestora.[9] Consiliul de Miniştri a considerat un real pericol situaţia dată, crezând că proprietarii de altă origine etnică pot atenta la siguranţa cetăţenilor, prin contaminarea sau otrăvirea medicamentelor.

Politica de românizare pe cale legislativă, va începe la 5 octombire, cu exproprierea bunurilor rurale aflate în proprietate evreiască, urmând a trece în patrimoniul statului.

> *“Art. 1. Evreii nu pot stăpâni, dobândi sau deţine proprietăţi rurale în România, sub niciun titlu şi în nicio calitate, precum proprietari, uzufructuari, asociaţi, administratori etc.*
>
> *Art. 2. Sunt socotiţi evrei în sensul legii de faţă toţi aceia având ambii părinţi evrei sau numai unul, fără distincţie, dacă ei sau părinţii lor sunt sau nu botezaţi în altă religie decât cea mozaică, dacă sunt sau nu cetăţeni români, sau dacă domiciliază sau nu în cuprinsul ţării.*
>
> *Art. 4. […] Trec, de asemenea, în patrimoniul statului şi întreg inventarul viu şi mort, precum şi stocurile de cereale şi nutreţuri aparţinând evreilor.”*[10]

În comparaţie cu Statutul juridic al evreilor din 8 august 1940, acest decret nu mai dădea dreptul proprietarilor să îşi vândă bunurile către „românii de sânge”. Proprietăţile rurale evreieşti erau transferate în patrimoniul statului, imediat după publicarea legii în Monitorul Oficial. A fost confiscată o varietate mare de bunuri, de la terenuri arabile, fâneţe iazuri până la bălţi, livezi, crescătorii de animale şi păsări, inclusiv grădinile de flori destinate comercializării. De altfel, legea stipula şi confiscarea animalelor, a utilajelor, instalaţiilor etc. care se aflau pe terenurile respective. O diferenţiere de nuanţă apare şi în definirea termenului de evreu. Dacă în Statutul juridic din 8 august apăreau mai multe diferenţieri şi excepţii, în decretul din 4 octombrie 1940, erau consideraţi evrei toţi cei cu ambii părinţi evrei sau doar unul, fără a mai exista vreo deosebire.

Conform *Raportului final* al Comisiei Internaţionale pentru Studierea Holocaustului în România, *„prin aplicarea respectivelor decrete-legi au intrat în patrimoniul statului 3.178 de bunuri agricole, totalizând 45.035 ha teren cultivabil cu cereale, fâneţe, livezi şi vii, evaluate la 5 063 364 350 de lei; 331 de păduri, cu 47.455 ha, evaluate la 2 585 980 700 de lei; 99 de fabrici de cherestea, în valoare de 790.018.438 de lei, şi material lemnos evaluat la 77.690.833 de lei; 323 de mori comerciale, mori sistematice, mori ţărăneşti, fabrici agricole de spirt etc.: în general bunuri industriale legate de economia rurală în valoare de 1.851.341.940 de lei.”*[11]

---

[8] Deletant, Dennis: *„Hitler’s Forgotten Ally, Ion Antonescu and His Regime, Romania 1940-44”*, Palgrave Macmillan, Basingstoke si New York, 2006, p. 105

[9] Ibidem,

[10] Benjamin, Lya: *Legislaţiaantievreiască,* Hasefer, Bucuresti, 1993, pp. 65-66

[11] Comisia InternaţionalăpentruStudiereaHolocaustuluiîn Romania: *Raport final*, Polirom, Iasi, 2004, p. 184

În aceiaşi zi, Ministerul economiei naţionale dă un decret separat (nr. 3.361) care se răsfrânge asupra acţionarilor de întreprinderi. Pentru orice afacere, ministerul de resort, în cazul în care consideră că este necesar putea numi, fără vreun motiv aparte, un comisar de românizare. Comisarul repartizat întreprinderii avea dreptul să controleze orice document administrativ, iar deciziile acţionarilor trebuiau să fie aprobate de comisari, pentru a fi valide. Toate acţiunile la purtător, dintr-o companie căruia i-a fost atribuit un comisar de românizare, se vor transforma în acţiuni nominative.[12] Diferenţa principală dintre cele două tipuri de acţiuni este dată de informaţiile apărute în tilu. Dacă acţiunile la purtător nu mentionează datele de identificare aletitularului, cele nominative conţin: numele, prenumele, codul numeric personal şi domiciliul persoanei fizice deținătoare; denumirea, sediul, numărul de înmatriculare şi codulunic de înregistrare ale acţionarului persoană juridică.

Autorităţile au admis că procesul de românizare a fost efectuat haotic încă de la început. În loc să fie progresiv, structurat în mai multe etape: identificarea companiilor, listarea activelor şi apoi naţionalizarea lor, au recunoscut că „sistemul utilizat a fost unul aleatoriu, bazat pe zvonuri, denunţuri şi în special pe informaţii false care au ascuns interesul personal de a deveni comisar sau inspector al românizării, ori pentru a forţa românizarea companiilor pentru care a existat un cumpărător în discuţii timpurii". Abuzurile frecvente înfăptuite de comisari, care în mare parte erau membrii în Garda de Fier, îl înfurie pe Antonescu şi decide să ia măsuri pentru stoparea exceselor. Prin urmare, într-o reuniune a Consiliului de Miniştri, din decembrie 1940, Generalul a propus ca inspectorii regionali să supravegheze activităţile comisarilor, iar cei care obiectează faţă de politica lui ar trebui să fie concediaţi.[13]

Scopul acestui decret a fost de a trece activităţile economice din ţară sub influenţa interesului naţional şi a populaţiei etnice româneşti. Momentul introducerii legii, inclusiv selecţia comisarilor de românizare, marchează începutul implementării controlului absolut al statului peste firmele evreieşti.

În data de 11 octombrie 1940, preşedintele Consiliului de Miniştri, Ion Antonescu dă decretul-lege, numărul 3.438, *pentru reglementarea situaţiei evreilor în învăţământ*. Legea stipula că evreii îşi pot organiza şcoli proprii de grad primar şi secundar. Cu toate acestea, şcolile erau dedicate exclusiv evreilor, atât în calitate de cadre didactice, cât şi în calitate de beneficiari (elevi, studenţi). În şcolile româneşti nu erau admişi *„cei născuţi din ambii părinţi evrei, sau numai din tată evreu, indiferent de religie"*. Legea prevedea şi excepţii în cazul cărora nu se aplicau restricţiile: descendenţii *voluntarillor, invalizilor şi morţilor din războiul pentru independenţă*, cu condiţia să fie creştini; invalizii de război sau persoane decorate în timpul Primului Război Mondial, cât şi urmaşii lor, dacă sunt creştini.[14]

Decretul-lege mai sus enunţat, are la bază principiul de *numerus nullus* şi continuă politica de segregare începută prin decizia Depertamentului Cultelor şi Artelor, de excludere a tuturor evreilor din teatrele româneşti naţionale sau private. Din punct de vedere al definirii noţiunii de evreu se observă incoerenţa autorităţilor. Dacă în legile de expropriere, era considerat evreu oricine avea măcar un părinte de religie mozaică, indiferent că se convertise între timp la un alt cult, în decretul de faţă, sunt socotiţi evrei cei născuţi din ambii părinţi evrei sau doar din tată evreu. În plus, apare şi o categorie asupra căreia restricţiile nu sunt luate în considerare.

În conformitate cu un decret din 16 noiembrie 1940, statul le cerea tuturor afacerilor

[12] Carp, Matatias: *„Le livre noir"*, tradus de Alexandra Laignel-Lavastine, Denoel, 2009, p. 115

[13] Deletant, Dennis: *„Hitler's Forgotten Ally, Ion Antonescu and His Regime, Romania 1940-44"*, Palgrave Macmillan, Basingstoke si New York, 2006, p. 106

[14] Benjamin, Lya: *„Legislaţiaantievreiască",* Hasefer, Bucuresti, 1993, pp. 70-71

private, industriilor şi organizaţiilor non-profit, să înlocuiască tot personalul evreiesc cu angajaţi români, până pe 31 decembrie 1941. Acesta lege nu a avut efectul scontat, mulţi evrei fiind păstraţi să lucreze în continuare. Dacă înaintea zilei în care se cereau concedierile, 28.225 de evrei erau angajaţi în mediul privat, pe 31 decembrie 1941, termenul limită de îndeplinire a condiţiilor, 17.134 dintre ei încă lucrau.[15]

În mod cert, legislatorii nu au fost influenţaţi sau înduplecaţi de niciun fel de considerente umane. Deşi, în bune proporţii, s-a încercat păstrarea lucrătorilor etnici, au existat şi angajatori ce susţineau fără echivoc doctrină şi practicile Gărzii de Fier. În aceste condiţii, nu este de mirare că patronatele ce împărtăşeau ideile antisemite, au făcut concedieri fără niciun fel de compensaţie. Organele legiuitoare nu au luat în calcul nici urmările grave, de destabilizare a economiei naţionale, prin modificarea structurii organizaţionale. Punerea în aplicare a legii, a însemnat înlocuirea, într-o perioadă relativ scurtă de timp, a unui strat de ordin social, unit prin competenţă şi experienţă de mulţi ani, cu o resursă umană profund nepregătită şi chiar fără semne de bunăvoinţă.[16]

Pe lângă implicaţiile sociale pe care le aveau toate aceste decrete-legi, prin încercarea constantă de segregare a etnicilor de cetăţeni, aşezarea populaţiei mozaice într-o poziţie jenantă, de inferioritate şi ghetoizarea spirituală, actele normative au avut un impact economic puternic, prin care se încearcă pauperizarea evreilor.

În următoarea zi, conducătorul statului, împreună cu Ministrul muncii, sănătăţii şi ocrotirilor sociale, Vasile Iasinschi semnează un decret pentru reorganizarea Colegiului Medicilor, care prin fundamentele sale antisemite, avea să afecteze întreaga populaţie a României, nu doar medicii evrei ce au fost excluşi din colegiu.Actul normativ cuprindea un întreg capitol cu „Dispoziţiuni privitoare la medicii evrei”.

> *„Art. 39. Medicii etnici evrei, de religie mozaică sau creştinaţi, nu sunt primiţi în Colegiul medicilor.*
>
> *Art. 40. Medicii de la articolul precedent vor forma o asociaţiune profesională pentru fiecare judeţ[...].*
>
> *Art. 42. Medicii evrei vor îngriji numai bolnavi evrei, fie în particular, fie în sanatoriile şi spitalele evreieşti.*
>
> *Art. 53. Medicii evrei vor prescrie medicamente, numai pe reţetele ştampilate cu timbrul sec făcut după modelul stabilit de către Comitetul Colegiului medicilor; acest timbru va purta în mod vizibil inscripţiunea 'medic evreu'.*
>
> *Art. 54. Medicii evrei vor avea firme profesionale care vor avea în plus înscris în mod vizibil cuvintele 'medic evreu'.*
>
> *Art. 55. Medicii evrei sau asociaţia lor nu vor putea edita niciun fel de revistă sau publicatie ştiinţifică sau profesională [...]. De asemenea, nu pot fi membri şi nici a asista la şedinţele societăţilor ştiinţifice."*[17]

În urma acestei măsuri, medicii evrei puteau trata doar pacienţi coetnici şi doar în oraşele de reşedinţă, în cazul nerespectării condiţiilor impuse, ei îşi puteau pierde temporar dreptul de a profesa ori chiar permanent.Potrivit datelor deţinute de Uniunea Evreilor Români, dintr-un total de 1.877 de medici, au fost afectaţi de această decizie, 1.577 dintre ei. Cu toate acestea, nevoile

---

[15] Deletant, Dennis: *„Hitler's Forgotten Ally, Ion Antonescu and His Regime, Romania 1940-44"*, Palgrave Macmillan, Basingstoke si New York, 2006, p. 106

[16] Carp,Matatias: „*Holocaust in Romania"*, editata de Andrew L. Simon, Simon Publications, Safety Harbor,Florida, p. 62

[17] Benjamin, Lya: *„Legislaţiaantievreiască",* Hasefer, Bucureşti, 1993, pp. 85-88

statuluiaveau să producă o schimbare în februarie 1941, când Ministerul Apărării decide că medicii evrei care au fost chemaţi ar trebui să fie plătiţi în funcţie de calificările lor. O similaritate s-a produs şi în cazul evreilor angajaţi ca medici sau asistenţi medicali, în timpul războiului, în spatele frontului.[18]

Într-un sistem sanitar cu o deficienţă majoră în rândul personalului medical, decretul nu a făcut decât să provoace o instabilitate şi un dezechilibru enorm. Orbiţi de scopul propus de a îndepărta evreii din societatea românească, legile rasiale ale autorităţilor conducătoare, aveau să afecteze întrega populaţie, inclusiv cea creştină. Bolnavii comunităţii mozaice nu mai puteau fi îngrijiţi în condiţii propice, din cauza faptului că internarea lor în spitalele româneşti era interzisă. Pe de altă parte, doctorii rămaşi în Colegiul medicilor erau extrem de puţini şi nu puteau face faţă în procesul de tratare a întregii mase creştine. Medicii „definiţi" evrei, o parte dintre ei fiind profesori universitari, aveau interdicţie în a mai publica orice fel de articol de specialitate sau de a mai participa la conferinţele societăţilor ştiinţifice, prin urmare rupându-se toate legăturile între colegii aceleiaşi bresle, dar cu provenienţa etnică diferită. Obligativitatea inscripţionării „medic evreu" pe firme şi rețete avea o funcţie de evidenţiere. Din cauza sintagmei proeminente, farmaciştii puteau refuza eliberarea unei reţete.

Tot în ziua de 12 noiembrie, guvernul condus de Ion Antonescu dă un decret-lege ce vine în completarea decretului din 5 noiembrie cu privire la trecerea proprietăţilor rurale evreieşti în patrimoniul statului. Actul legislativ prevedea o nouă trecere în patrimoniul statului a unei arii diverse de bunuri aparţinând evreilor, aparţinând persoanelor fizice, cât şi asociaţiilor. Printre bunurile românizate, de această dată se numără: pădurile împreună cu toate construcţiile, instalaţiile, linii de cale ferată; morile de orice tip, inclusiv cele localizate în mediul urban; hambare şi prese de măsline; fabrici agricole de spirt, inclusiv cele situate în oraş; industriile forestiere; stocurile de cereale, nutreţuri sau alte recolte aflate pe proprietăţile evreieşti expropriate prin decretul din 5 noiembrie 1940. Toate aceste bunuri erau preluate cu tot cu terenuri, instalaţii, construcţii, unelte şi utilaje, întreg inventarul activ şi pasiv necesar funcţionării lor. De asemenea, a fost interzisă şi deţinerea ulterioară a proprietăţilor expropriate după 5 octombrie, de către evrei sau societăţi evreieşti. Era catalogată societate evreiască, orice firmă în care majoritatea capitalului aparţinea minorităţii etnice persecutate.[19]

Prin măsura de mai sus, nu doar că se completa un decret totalmente abuziv şi antisemit, emis cu o lună mai înainte, dar era continuată şi extinsă politica de românizare, scopul declarat al conducătorului suprem. La fel ca şi prima lege pentru exproprieri şi aceasta avea rolul de a înlocui capitalul etnic cu cel român, implicit de izolare economică a evreilor, care ar putea conduce la o emigrare în afara României, a populaţiei considerate străine.

În cascada decretelor-legi, bazate pe principiile abuzive şi discriminatoare ale procesului de românizare au urmat preluarea caselor de filme, sălilor de cinematograf, birourile de voiaj şi turism, în data de 19 noimebrie 1940, iar pe 4 decembrie, un alt decret prevedea trecerea în patrimoniul statului a vaselor şi plutitoarelor aparţinând evreilor şi societăţilor evreieşti, aflate sub pavilion românesc. Prin măsura din decembrie au fost confiscate 146 de vase şi plutitoare, cu o valoare estimată la 1.318.849.900 de lei. Pentru fiecare vas preluat de către stat, proprietarii de drept au fost despăgubiţi cu o indemnizaţie sub forma de obligaţiune cu o dobândă infimă, de doar 3%, iar titlurile de valoare, la rândul lor, erau declarate blocate. Şi de această dată, se observa hazardul autorităţilor în ceea ce priveşte definirea termenului de „evreu". Ambele legi

[18] Deletant, Dennis: *„Hitler's Forgotten Ally, Ion Antonescu and His Regime, Romania 1940-44"*, Palgrave Macmillan, Basingstoke şi New York, 2006, p. 105

[19] Carp, Matatias: *„Le livre noir"*, tradus de Alexandra Laignel-Lavastine, Denoel, 2009, pp. 121-122

conţineau câte un articol cu privire la apartenenţa etnică, prin intermediul căruia erau socotiţi evrei toţi cei născuţi din ambii părinţi evrei sau numai unul, fără deosebire, indiferent dacă ei sau părinţii lor fuseseră sau nu botezaţi în altă religie decât cea mozaică, chiar dacă nu domiciliază în interiorul ţării.[20]

Pe măsură ce perspectiva unei intrări în război a României, a crescut odată cu aderarea sa la Pactul Tripartit din noiembrie 1940, definirea statutului militar al evreilor devenea din ce în ce mai presantă. Ultima lege dată de Garda de Fier, înainte de rebeliunea legionară din 21 ianuarie 1941, este publicată în Monitorul Oficial din 5 decembrie 1940 şi transformă obligativitatea seviciului militar al evreilor într-o obligativitate financiară şi de muncă publică.

Toţi evreii, fără nicio excepţie sunt excluşi de la serviciul militar, precum şi de la stagiul de formare militară, indiferent din ce catogrie făceau parte, conform decretului-lege din 9 august 1940. Astfel, erau excluşi inclusiv cei din a doua categorie, iar tinerii între 18 şi 21 de ani care ar fi trebuit să urmeze instrucţia premilitară erau obligaţi la plata taxelor impuse şi la muncă în serviciul Ministerului Apărării Naţionale. Taxele erau plătite şi de evreii care, din cauza condiţiilor fizice, ar fi fost declaraţi inapţi pentru serviciul militar, însă fără a mai fi obligaţi să presteze muncile impuse. În perioadele de concentrare prelungită, mobilizare sau război evreii puteau fi folosiţi pentru beneficiul armatei sau muncii obşteşti, în timp ce specialiştii, cu pregătire academică, precum medici, veterinari, farmacişti, arhitecţi, ingineri etc, erau rechiziţionaţi şi plătiţi cu o diurnă, fixată ulterior prin decizie ministerială. Pe perioada prestării muncii obligatorii, persoanele etnice care intrau sub influenţa legii se supuneau regimului şi jurisdicţiei militare.[21]

Pe coperta şi pe prima pagină a livretelor militare deţinute de evrei a fost inscripţionat cu cerneală roşie „Evreu". Specialiştii cu pregătire academică rechiziţionaţi în perioadele de concentrare, mobilizare sau război trebuiau să poarte uniformele departamentului din care făceau parte, dar cu semne şi simboluri distinctive, pentru a nu trece neobservată apartenenţa lor etnică. În ceea ce priveşte locul şi modul de prestare a muncii obligatorii, responsabil era Marele Stat-Major. Pe perioada desfăşurării sarcinilor impuse, evreii erau îmbrăcaţi cu haine proprii civile, iar pe braţul stâng purtau o banderolă galbenă cu o lăţime de 10 centimetri, care conţinea numele cercului de recrutare.[22]

În lucrarea sa, Matias Carp oferă un exemplu al sumelor impozitate de către stat. Dacă un comerciant evreu ar fi declarat un venit anual de un milion de lei, atunci, el ar fi plătit taxa militară în valoare de 249.235 de lei, împreună cu alte impozite şi suprataxe ce se ridicau la 415.392.[23] Prin urmare, un cetăţean de bună credinţă, care îşi declară veniturile în mod cinstit, rămânea cu aproximativ o treime din câştigurile muncii sale, în urma impozitării şi suprataxării excesive practicate de autorităţile statului.

Toate aceste decrete-legi caracterizate prin antisemitism, abuzuri majore şi încălcări de drepturi şi libertăţi fără nici cele mai mici opreliști sau resentimente au instaurat o stare de panică generală în rândul populaţiei evreieşti din România şi au reuşit să le producă o teamă constantă a zilei de mâine. Singurul fundament al măsurilor legionare se regăsea în neşansa de a aparţine unei etnii minoritare, faţă de gena românească şi de a fi adept şi practicant a unei alte religii decât creştinismul, situaţia înrăutăţindu-se dacă aparţineai cultului mozaic.

Pe perioada funcţionării statului naţional-legionar, legionarii au săvârşit nenumărate

[20] Benjamin, Lya: *„Legislația antievreiască",* Hasefer, București, 1993, pp. 91-92, 94
[21] Carp, Matatias: *„Le livre noir"*, tradus de Alexandra Laignel-Lavastine, Denoel, 2009, p. 124
[22] Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului in România: *Raport final*, Polirom, Iași, 2004, p. 199
[23] Carp, Matatias: *„Le livre noir"*, tradus de Alexandra Laignel-Lavastine, Denoel, 2009, p. 90

tâlhării, jafuri şi crime împotriva evreilor, cât şi împotriva unor ilustre personalităţi ca Virgil Madgearu, Nicolae Iorga, Victor Iamandi şi mulţi alţii. Între zilele de 21-23 ianuarie 1941, rebeliunea legionară a provocat multiple victime atât în rândul civililor, cât şi în rândul forţelor militare. În Capitală, rebelii legionari au recurs la acte de tâlhărie, devastări, incendieri, jafuri, omoruri, împotriva cetăţenilor români, dar mai ales în zonele evreieşti, spre exemplu, cartierele Văcăreşti sau Dudeşti. Din punct de vedere al consecinţelor, bilanţul rebeliunii din Bucureşti a fost unul tragic, soldat cu 130 de evrei ucişi, 25 de sinagogi şi temple incendiate sau pângărite, 547 de locuinţe şi 616 magazine evreieşti devastate, jefuite sau incendiate. Chiar dacă rebeliunea a fost disipată, guvernul Antonescu, chiar şi fără legionari, a continuat şi înăsprit politicile antisemite.[24]

[24] Rozen, Marcu: *„Holocaust sub guvernarea Antonescu"*, Ediția a II-a revizuită şi completată, A.E.R.H.V., București, 2004, pp. 25-26

SEQUENCES FROM THE ACTIVITY OF A ROMANIAN DIPLOMAT - NICOLAE B. CANTACUZINO (1889-1930)

Ștefan Crăciun
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: Nicolae B. Cantacuzino was a career diplomat who carried out his activity between the years 1889-1930. Initially he was sent to Budapest in the period 1891-1895, as the vice-consul, and at the end of 1895 sent in Vienna. In the fall of 1896 he was dispatch as a chargé d'affaires to Athens. After the "Hellenic journey", he return back to Vienna where he remained until 1909, when he was called to the Ministry of Foreign Affairs as Secretary General, a position held until his appointment, in May 1911, as the first Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of Romania in Bern. In 1914, was sent to Belgrade on a special mission and in 1916 to Petrograd. After the "Great War", he was appointed in 1920 as minister plenipotentiary to Vienna and later, between 1923 until 1930, he carried out various activities in the Romanian legation from Paris. Starting from these data, in this study we propose to highlight the main moments during Nicolae B. Cantacuzino's diplomatic missions.

Keywords: diplomat; diplomacy; nineteenth century; twentieth century; Romania

Elita diplomatică a reprezentat unul dintre cele mai însemnate componente în activitatea de negociere şi hotărâre, care, prin intermediul decidenților politici abilitaţi şi diplomaţi, s-a angajat în buna desfășurare a relaționării dintre state, susținând pacea și colaborare a între actorii sistemului internațional[1]. Cercetarea activității diplomaților, reprezintă un bun demers în „dezvăluirea" afinităților și a atmosferei unei epoci[2], diplomatul nefiind doar un obiect de studiu impersonal și static. La fel de importanți sunt cei care i-au marcat destinul sau cei care i-au fost apropiați, în memoriile lor găsind pagini de „gânduri şi sensibilități", care conferă înțelegere asupra părții umane a istoriei[3]. Astfel, apelul la „lumea memoriei"[4] dezvăluie cercetătorului sensuri și noi coordonate, uneori ignorate, ale vieților și ale societăților trecute.

Plecând de la aceste idei, în rândurile de față vom încerca să scoatem în evidență cele mai importante misiuni din cariera diplomatului Nicolae B. Cantacuzino[5], care și-a început activitatea

[1] Rudolf Dinu, *Elita diplomatică a Vechiului Regat în corespondență privată. (I) Alexandru Margiloman (1900-1901),* în „Revista istorică", tom XXII, 2011, nr. 3–4, p. 288.
[2] Mircea Malița avea în vedere și caracterul instructiv al biografiilor diplomaților, acestea consacrându-se ca „o lumină aruncată asupra unei epoci" și care trebuie să fie înțelese într-un spectru mai larg de acțiuni, activitatea de reprezentare nefiind decât un fragment din responsabilitățile lor, vezi în Mircea Malița, *Diplomatul în istorie. Introducere la o galerie de portrete,* în *Diplomați ilustri,* volumul I, Editura Politică, București, 1969, pp. 7-9.
[3] Adrian-Bogdan Ceobanu, *Reflections on roumanian old diplomacy: Roumanian diplomats in Sankt Petersburg (1878-1918)*, în Gh. Cliveti, Adrian-Bogdan Ceobanu, Adrian Vițalaru, Ionuț Nistor (ed.), *Roumanian and European diplomacy. From cabinet diplomacy to the 21st century challenges*, Beit, Casa Editrice Trieste, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, 2012, p. 241.
[4] Adrian Anghelescu, *N.. B. Cantacuzino și lumea memoriei*, în N. B. Cantacuzino, *Amintirile unui diplomat român*, cuvînt înainte de N. Iorga, ediție îngrijită și prefațată de Adrian Anghelescu, Editura „Apollonia", Iași, 1994, p. XII.
[5] Fișa sa biografică se regăsește în: Adrian-Bogdan Ceobanu, *Secretarii Generali ai Ministerului Afacerilor Străine (1878-1918). Studii și documente*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Iași, 2019, p. 126.

în anul 1899, în calitate de copist supranumerar la Ministerul Afacerilor Străine, şi s-a retras din diplomaţie la sfârşitul anului 1930.

Secvenţe biografice

Nicolae B. Cantacuzino s-a născut la Dresda pe data de 17/29 octombrie 1864. Părinţii lui erau: Vasile Cantacuzino, fiul lui Vasile „Canta" mare logofăt al Moldovei, iar mama pe mama lui o chema Pucheria, născută Rosetti-Bălănescu, care avut împreună trei băieţi: Ioan sau Jean-Basile, Matei şi Nicolae şi patru fete: Maria, Pulcheria şi Elena care s-au căsătorit cu bărbaţi de familie bună, excepţia a fost Catrina care s-a stins din viaţă de tânără. Cea mai mare dintre fete, Elena, s-a căsătorit cu pictorul Eugen Ghika-Budeşti, cea dea doua s-a căsătorit cu Iancu Palladi, rudă cu pictorul Theodor Palladi.

Nicolae B. Cantacuzino a început studiile la Lausanne, după care a studiat la Paris la „Ecole Monge", iar în anul 1889 a absolvit Facultatea de Drept din Iaşi. În perioada facultăţii şi-a cunoscut şi soţia, pe Marcela Bibescu fiica lui George Bibescu şi a Mariei-Valentine de Caraman-Chimay. Împreună au avut doi copii: George Matei Cantacuzino (arhitect) şi pe Emanuil Cantacuzino (inginer). După absolvirea facultăţii s-a prezentat la Ministerul Afacerilor Străine şi la data de 17 noiembrie 1889 a fost admis în calitate de copist supranumerar în Administraţia Centrală a ministerului[6].

Diplomat în „Vechiul Regat" (1899-1913)

Nicolae B. Cantacuzino şi-a început activitatea la Ministerul Afacerilor Străine în toamna anului 1889, ca „ataşat de legaţiune afară din cadre" desfăşurând activitatea de copist în perioada 17 noiembrie 1889 - 15 octombrie 1890[7].Viitorul diplomat a rămas în această funcţie aproape trei ani, iar după susţinirea examenului pentru intrare în diplomaţie[8], a fost ridicat la gradul de ataşat de legaţie.

La 16 martie 1891, a fost numit numit vice-consul la Budapesta, unde Alexandru Ghica-Brigadier ocupa funcţia de consul general. După jumătate de an, Ghica a plecat, iar Cantacuzino a rămas ca gerant al consului general, până la sfârşitul anului 1894. Atribuţiile consulatului român de la Budapesta era destul de restrânse. În decursul anilor 1892-1895, activitatea lui Nicolae B. Cantacuzino a avut în vedere observarea mişcării memorandiste şi a situaţiei românilor din Transilvania. La sfărşitul lui decembrie 1894, Nicolae B. Cantacuzino şi soţia lui Marcela au părăsit Budapesta, fiind numit la Viena ca secretar clasa a II-a, cu data de 1 ianuarie 1895[9].

În Viena, Cantacuzino a participat la celebrele baluri de la curtea împăratului Franz Iosef: Hofball" şi „Ball bei Hof". „Hofball" - balul curţii era diferit faţă de „Bal bei Hof" - balul de la curte prin persoanele care erau invitate. Balul curţii era onorat o suită impresionantă de nobili, membrii corpului diplomatic, arhiducii şi suitele lor, principii Bisericii, pe când la balul de la curte participau doar aristocraţii şi diplomaţii[10]. Aceste impresionante festivităţi au fost descrise

[6] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (AMAE), Fond Problema 77 (Dosare personale), C48, nepaginat.
[7] Rudolf Dinu, *Diplomaţia Vechiului Regat (1878-1914)*, în Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurenţiu Constantiniu, *O istorie ilustrată a diplomaţiei româneşti 1862-1947*, Monitorul Oficial, Bucureşti, 2011, p. 70.
[8] 15 octombrie 1890.
[9] N. B. Cantacuzino, *Amintirile unui diplomat român*, cuvînt înainte de N. Iorga, ediţie îngrijită şi prefaţată de Adrian Anghelescu, Editura „Apollonia", Iaşi, 1994, pp. 34-35.
[10] Jean Michel Cantacuzène, *Mille ans dans les Balkans: chronique des Cantacuzène dans la tourmente des siècles*, Editions Christian, 1992, p. 373.

de Cantacuzino în amănunt în „amintirile” sale[11] și între paginile ziarul „Figaro” în numerele 114 și 115 din anul 1930[12].

După aproximativ doi ani, Nicolae B. Cantacuzino a fost numit de către ministrul Afacerilor Străine, D. A. Sturdza ca însărcinat cu afaceri la Atena. Astfel, în noiembrie 1896[13], diplomatul a plecat de urgență în Grecia, deoarece George Bengescu, ministrul român de la Atena, în urma unor neînțelegeri cu ministrul de externe a lăsat legația vacantă[14].

În luna august 1897, misiunea la Atena a luat sfârșit și Nicolae B. Cantacuzino a fost înaintat la gradul de prim-secretar de Legație și mutat în aceeași calitate la Petersburg. Înainte de preluarea noului post, diplomatul se afla în concediu la Sinaia, la fostul șef de la Viena, Emil Ghica.Însă, D. A. Sturdza, cu prilejul unei mese date în cinstea sa ,ca ministru de Externe, și a soției sale Zoe Sturdza, mulțumit de activitatea lui Cantacuzino de la Atena i-a transmis că îl va numi din nou la Viena[15]. De la acest moment și până în anul 1909, Cantacuzino a activat în cadrul legației române de la Viena sub: Emil Ghica până în anul 1906, Alexandru Em. Lahovary între 1906 – 1908 și Nicolae Mișu între 1908 – 1909, după care a fost chemat la București ca secretar general la Ministerul Afacerilor Străine. Ca secretar general, Nicolae B. Cantacuzino a slujit sub trei miniștri: Ion I. C. Brătianu[16] și Alexandru Djuvara[17] și Titu Maiorescu[18].

În mai 1911 a fost înființată legația României în Elveția, iar la recomandarea ministrului de externe, Titu Maiorescu, Nicolae B. Cantacuzino a fost numit ministru plenipotențiar[19] și trimis extraordinar al României la Berna[20]. Decizia guvernului Maiorescu de a deschide o legație la Berna a fost cauzată de importanța pe care acest spațiu începuse să îl dobândească în diplomația europeană și internațională. În cadrul noii legații, Cantacuzino a desfășurat o activitate de observare, a descris în rapoartele sale politica internă a țării cantoanelor, manevrele militare ale armatei elvețiene sau chiar a unor vești despre intrigi diplomatice[21]. Pe data de 15 iulie 1912, Nicolae B. Cantacuzino este rechemat în cadrul Administrației Centrale, în locul fiind trimis C. Olănescu, ca însărcinat de afaceri, până la numirea unui nou titular[22]. După acest moment, diplomatul și-a prezentat scrisorile de rechemare abia pe data de 13 august 1912 și cere să fie pus în disponibilitate. Puțin mai târziu, pe 7/20 aprilie 1913, Cantacuzino cere să fie integrat din nou în corpul diplomatic[23], însă avea să mai aștepte încă un an până la revenirea sa la Ministerul Afacerilor Străine.

---

[11] N. B. Cantacuzino, *op.cit.*, pp. 69-82.
[12] „Figaro”,nr. 114/1930, 24.04.1930, p. 5, „Idem” nr. 115/1930, 25.04.1930, p. 5.
[13] „Adevĕrul”, anul IX, nr. 2680, 8 noiembrie 1896, p. 2.
[14] George Bengescu, *Câte suvenire ale cartierei mele. Ion Ghica, V. Alecsandri, Alexandru Lahovari*, Editura Paul Lacomblez, Strada <<Des Paroissiens>>, nr. 31, Bruxelles, 1889, pp. 325-327.
[15] N. B. Cantacuzino, *op.cit.*, p. 90.
[16] Ministru de Externe între 27 decembrie - 1 noiembrie 1909.
[17] Ministru de Externe între 1 noiembrie 1909 – 28 decembrie 1910.
[18] Ministru de Externe între 29 decembrie 1910 – 31 decembrie 1913.
[19] Adrian-Bogdan Ceobanu, *Diplomaţi în vechiul Regat: familie, carieră şi viaţă socială în timpul lui Carol I (1878-1914)*, Editura Universităţii "Alexandru Ioan Cuza", 2015, p. 296.
[20] AMAE, Fond Dosare Personale, Fond Problema 77 (Dosare personale), C48, Decret nr. 1717 din 9 mai 1911, semnat de către Regele României, Carol I, și de către Titu Maiorescu, ministru secretar de stat, Departamentul Afacerilor Străine, nepaginat.
[21] O privire generală asupra activității sale la Berna am expus-o în, Ștefan Crăciun, *Nicolae B. Cantacuzino – primul trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Berna (1911-1912)*, în Analele Ştiinţifice ale Universităţii »Alexandru Ioan Cuza« din Iaşi. Istorie, tom. LXVII, 67/2021, pp. 355-364.
[22] AMAE, fond Berna, vol 11, raport nr. 541, 28 iunie 1912, nr. 577, 21 iulie 1912, nepaginat.
[23] AMAE, Fond Dosare Personale, Dosar C48,, vol. II, Cantacuzino către Maiorescu, 4 mai 1913, f. 1.

Diplomat în vremea „Marelui Război" (1914-1918)

Pe data de 18 iunie 1914, după o absență de mai bine de doi ani, Nicolae B. Cantacuzino a fost rechemat, în cadrul Administrației Centrale a Ministerului Afacerilor Străine și a fost însărcinat cu direcțiunea afacerilor școlare și bisericești din Peninsula Balcanică. O lună mai târziu a fost trimis să gereze legația română de la Belgrad, în timpul crizei din iulie 1914, întrucât Gheorghe Filality, ministrul plenipotențiarul, se afla în concediu.

Odată cu declanșarea conflictului între Serbia și Austro-Ungaria, legația română de la Belgrad se mută la Niș, iar Cantacuzino a gerat legația până la începutul lui noiembrie 1914[24]. Instrucțiunile de la București erau clare: să asigure pe sârbi de „simpatiile" României, însă să nu ofere speranțe sârbilor pentru o posibilă intrare a României de partea Antantei. Nicolae B. Cantacuzino a amintit în memoriile sale că prim-ministrul sârb, Pašić, considera că vor fi aliați în război,cu toate că diplomatul i-a infirmat această speranță[25].

După ce a revenit din Serbia, Cantacuzino și-a reluat atribuțiile privitoare la afacerile bisericești și școlare din Peninsula Balcanică. După ce România a declarat război Austro-Ungariei, Nicolae B. Cantacuzino a fost detașat în septembrie 1916 la legația României din Petrograd[26]. Odată cu plecarea sa, guvernul român i-a încredințat evacuarea legației Austro-Ungare de la București, a consulatului și a membrilor coloniei astro-ungare prin Imperiul Rus și Marele Ducat al Finlandei până la Tornio (Torneo), la granița finlando-suedeză. În preajma Crăciunului din anul 1916, Nicolae B. Cantacuzino alături de Guerin, consulul general al României la Moscova, și reprezentanți ai Băncii Naționale Române au fost delegați pentru a verifica și constata transportarea și depozitarea în compartimentul de rezervă din Kremlin al sucursalei Băncii Generale de Stat din Moscova a tezaurului Bancii Naționale Române în prezența oficialilor Ministerului de Finanțe al Rusiei, pentru a lua la cunoștiință conținutul și valoarea lăzilor depuse[27].

Începând cu anul 1917 situația din Rusia se înrăutățește, Nicolae B. Cantacuzino descriind pe larg în memoriile sale climatul încordat din Petrograd, instabilitatea guvernelor rusești, a începerii revoluției bolșevice[28]. Membrii legației române s-au confruntat cu situații extrem de dificile, ajungându-se chiar la arestarea, în noaptea de revelion 31 decembrie 1917/1 ianuarie 1918, a lui Constantin Diamandi și a locotetentului I. Craiu, care sărbătoreau trecerea dintre ani în sediul legației[29].

După plecarea din Rusia, legația României de la Petrograd a plecat în Suedia și a staționat la reprezențanța română de la Stockolm. Nicolae B. Cantacuzino a rămăs aici până la data de 11 noiembrie 1918, când s-a semnat armistițiul de la Compiègne[30]. După acest eveniment,

---

24 La întoarcerea din Serbia, I. C. Filitti a relatat despre Cantacuzino că s-a întors „sârbofil și rusofil", vezi în I. C. Filitti, *Jurnal. Vol. I 1913-1919*, ediție îngrijită de Georgeta Filitti, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008, p. 48.

25 N. B. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 101.

26 Paul Oprescu, *România şi aliaţii în timpul campaniei din anul 1916*, în Victor Atanasiu, Anastasie Iordache, Mircea Iosa, Ion M. Oprea, Paul Oprescu, *România in primul război mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1979, p. 236.

27 Viorica Moisuc, Ion Calafeteanu, Constantin Botoran, *Tezaurul României la Moscova : documente (1916-1917)*, Editura Globus, București, 1993, p. 56.

28 N. B. Cantacuzino, *op. cit.*, pp. 104-134.

29 Vezi în, Adrian-Bogdan Ceobanu, *Ultimele zile de libertate, primele zile de închisoare: diplomaţi şi consuli români în Rusia (1917-1918)*, Analele Ştiinţifice ale Universităţii »Alexandru Ioan Cuza« din Iaşi. Istorie, tom. LXIV, 64/2018, pp. 149-170.

30 N. B. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 146

diplomatul a luat drumul Parisului și a îndeplinit funcția de ministru-adjunct la legația României până în anul 1920[31], când a fost numit în fruntea legației române de la Viena.

Diplomat în slujba „României Mari" (1920-1930)

După ce Austria s-a proclamat republică[32] și s-a semnat tratatul de la Saint Germain[33], relațiile diplomatice dintre România și Austria încep să se normalizeze. În consecință, Austria l-a numit la București ca reprezentant pe Wilhelm Storck, în data de 27 august 1920. În replică, Take Ionescu, ministrul de externe, l-a propus pe Nicolae B. Cantacuzino ministru plenipotențiar la Viena. Deschiderea legației române de la Viena și trimiterea lui Cantacuzino a fost făcută între altele și din prisma unor recomandari ale generalului Ioan Rășcanu, ministrul de război, care considera imperativă prezența diplomatică a României în Austria pentru a putea fi la curent cu ceea ce se întâmplă în acel spațiu, „devenit un centru politic însemnat, sau aproape deloc; și aceasta pentru că nu a fost reprezentanță politică cu directive de la București, mai ales în chestiuni politice externe și internaționale". De asemeni generalul avea în vedere numirea unui reprezentant român din Vechiul Regat, un cunoscător al legislației române[34]. Din acest punct de vedere numirea lui Cantacuzino a fost cât se poate de firească, întrucât el și-a desfășurat o bună parte din activitate în fosta monarhie dualistă, la consulatul român de la Budapesta (1891-1894) și la legația română de la Viena (1895-1909).

Nicolae B. Cantacuzino, l-a caracterizat în memoriile sale pe președintele austriac, Michael Hainisch[35], un agronom respectat, un nou „Cincinatus răpit de la plugul său"[36]. Pe cancelarii care s-au succedat pe perioada misiunii sale: Michael Mayr[37], Johannes Schober[38] și Ignaz Seipel[39] i-a considerat niște „rătăciți" în labirintul politicii externe, care era ca „o limbă străină" pentru ei[40].

Între activitățile notabile de la Viena[41] se numără semnarea unei convenții româno-austriece cu privire la recuperarea arhivelor de la Viena (5 octombrie 1921), căreia i se adăugă o anexă secretă, permițând astfel României să aibă acces la orice document istoric, administrativ, politic sau militar din arhivelor aflate în capitala Austriei și care interesau statul român[42]. O altă convenție asemănătoare a fost semnată, pe 14 octombrie 1922, de Cantacuzino cu Kamil Krofta,

---

[31] La Paris, Cantacuzino a fost numit însărcinat cu afaceri în perioada 20 decembrie 1919 – 1 februarie 1920, vezi în, AMAE, Fond problema 82, vol. 42, Dosar referitor la organizarea arhivelor M.A.S 1918-1944, Cesianu către Titulescu, 12 martie 1934, f. 160. Până la numirea de la Viena a mai fost numit delegat în cadrul Comisiei Internaționale a Dunării, vezi în, Iulian Cârțână, Ilie Seftiuc, *Dunărea în istoria poporului român*, Editura Științifică, București, 1972, p.28.

[32] 12 noiembrie 1918.

[33] 10 septembrie 1919.

[34] A.M.A.E, Fond Problema 82, vol 1, G. Crăiniceanu către Ministerul Afacerilor Străine asupra indicațiilor transmise de la Ministerul de război, 24 iulie 1920, f. 183.

[35] Președinte al Austriei între 9 decembrie 1920 – 10 decembrie 1928.

[36] N. B. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 153.

[37] Cancelar între 7 iulie 1920 – 21 iunie 1921.

[38] Cancelar al Austriei între 21 iunie 1921 – 31 mai 1922.

[39] Cancelar între 31 mai 1922 – 20 noiembrie 1924.

[40] N. B. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 153.

[41] O privire mai largă asupra activității sale de la Viena am expus-o în, Ștefan Crăciun, *Aspects from the activity of Nicolae B. Cantacuzino as Minister Plenipotentiary of Romania to Austria (1920-1922)*, în Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru-Mircea Buda (Editors), *Means and meanings of communication. Contexts and interdisciplinarity*, Section: History, Political Sciences, International Relations, Arhipelag XXI Press, Tîrgu-Mureș, 2022, pp. 144-155.

[42] Arhivele Național Istorice Centrale (A.N.I.C), Fond Direcția Generală a Arhivelor Statului 1831-1942 (D.G.A.S), Dosar 11/1928, f. 11.

reprezentantul diplomatic al Cehoslovaciei la Viena, care conform tratatului de la Trianon, dorea schimbul documentelor de arhivă care ar fi interesat România și Cehoslovacia[43].

Nemulțumit din cauza dificultăților financiare și a situației grele în care se găsea legația[44], Cantacuzino a cerut, în septembrie 1922, ministrului de externe, I. G. Duca, transferarea sa la Paris, dorind astfel să fie aproape și de familie, care se afla în Franța încă din 1919[45].

La Paris, Nicolae B. Cantacuzino, deși era ministru plenipotențiar clasa I, a fost numit consilier de legație și și-a desfășurat activitatea între anii 1923-1930[46]. Activitatea diplomatului a fost legată de activitățile de propagandă ale legației române de la Paris, aflate sub coordonarea ministrului Constantin Diamandi[47]. Alte însărcinari erau legate de participarea la diferite conferințe și congrese ale lui Nicolae Iorga[48].

După venirea la conducerea României a lui Carol al II-lea, Constantin Diamandi este pensionat în iunie 1930 [49], iar la Paris este numit Constantin Cesianu. Pe 31 decembrie 1930 Nicolae B. Cantacuzino se retrage din activitatea diplomatică, însă mai activează în cadrul legației ca și consilier special între anii 1931-1938. După acest an revine în România și se mută în București și își publică în limba frenaceză, la recomandarea lui Nicolae Iorga, secvențe din activitatea sa în revista „Revue Historique du Sud-Est Européen”[50]. La sfârșitul anului 1940 le publică, tot în franceză, într-un volum independent sub numele de „Vieux temps. – Veilles figures”[51], iar o ediție în limba română, cu o prefață semnată de Iorga, a apărut în anul 1944[52]. A trecut la cele veșnice pe 26 aprilie 1948, și este înmormântat în Cimitirul „Bellu”[53].

Pentru reflecta asupra diplomației și a experienței căpătate de-a lungul a patru decenii de către Nicolae B. Cantacuzino, ne vom opri asupra îndrumărilor pe care acestea le-ar fi oferit fiilor lui, în cazul în care ar fi droit o carieră diplomatică: „Afară de instrucția voastră

---

[43] League of Nation, *Treaty Series. Publication of Treaties and International Engagements Registered with the Secretariat of the League,* vol. XXV, 1924, „Accord concernant l'echange de documents, signé a Vienne le 14 octobre 1922, entre Roumanie et Tchécoslovaquie”, p. 164.

[44] Această situație dificilă se observă din telegramele trimise ministrului de externe și în care Cantacuzino împărțea un salariu între doi angajați ai legației. Această problemă financiară era amplificată din cauza inflației și a crizei economice prin care trecea Austria, ceea ducea la mari lipsuri. Vezi în, AMAE, Fond Problema 82, Dosar referitor la legide organizare M. A. S. 1912-1923, volumul 5, Telegramă descifrată Cantacuzino către Duca, nr. 329 din 8 februarie 1922, f. 306.

[45] N. B. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 154.

[46] A fost însărcinat cu afaceri ai legației române de la Paris și a great activitatea acesteia în perioadele: 1 august 1924-10 decembrie 1924 și 10 iulie - 1 iulie 1930, vezi în, AMAE, Fond problema 82, vol. 42, Dosar referitor la organizarea arhivelor M.A.S 1918-1944, Cesianu către Titulescu, 12 martie 1934, f. 160.

[47] Ionel Doctoru, *Constantin Dimandy – profilul unei cariere diplomatice*, în Revista Philohostoris an VI, nr. 9, iulie 2020, pp. 164-166.

[48] N. B. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 149.

[49] Ionel Doctoru, *op. cit.*, p. 166.

[50] N. B. Cantacuzène, *Vieux temps. – Veilles figures*, în N. Iorga (dirigée par), „Revue Historique du Sud-Est Européen” („RHSEE”), vol. XVI: nos. 4-6, avril-juin, 1939, pp. 144-162; nos. 7-9, juillet-septembre 1939, pp. 274-280; nos. 10-12, octobre-décembre 1939, pp. 314-341; vol. XVII, nos. 1-3, janvier-mars, 1940, pp. 29-44; nos. 4-6, avril-juin, 1940, pp. 128-166; nos. 7-9, juillet-septembre, 1940, pp. 211-114; la sfârșitul anului 1940 N. B. Cantacuzino își publică într-un volum independent articolele din „RHSEE”

[51] Idem, *Vieux temps. – Veilles figures*, București, 1940.

[52] Idem, *Amintirile unui diplomat român*, cuvânt înainte de Nicolae Iorga, Tiparul „Cartea Românească”, București 1944. Memoriile sale au mai apărut în două ediții recente: N. B. Cantacuzino, *Amintirile unui diplomat român (Les souvernirs d'un diplomat roumain)*, cuvânt înainte de Nicolae Iorga, ediție și prefață de Adrian Anghelescu, Editura Apollonia, Iași, 1994; Nicolae B. Cantacuzino, *Amintirile unui diplomat român*, ediție îngrijită, adnotată și indice general de Vasile Burlui și Alexandru Ioniță, Casa Editorială Demiurg; Editura Apollonia, Iași, 2012.

[53] George Bezviconi, *Necropola Capitalei*, Institutul de Istorie „N. Iorga“, Bucureşti, 1972, p. 83.

universitară, fiți înarmați cu o cultură generală pe cât se poate de mare, citiți cât mai mult, făcând o alegere judicioasă a lecturilor voastre, ca să fiți cât se poate mai în curent cu politica și cu literele, știința, arta și cu tot ce dă conversației plăcere și fond! Învățați să vorbiți bine și ușor, observați mult și cu atenție, să aveți îndemânare, măsure și supleță în tot ceea ce afirmați! Fiți precauți în aprecierile și discuțiile voastre! Feriți-vă de cuvinte jignitoare, dacă aveți duh nu vă serviți de el prea mult, căci spiritul se apropie ușor de bârfeală! Înainte de a vă spune părerea, lăsați pe interlocutorul vostru să vorbească, la masă stăpâniți-vă pofta de mîncare și supraveghiați-vă gesturile! Căutați să atrageți simpatia, dar nu stăruiți; fiți mândri, dar fără vanitate și, mai ales, nu vă lăudați (iată un păcat al multor compatrioți)! Respectați ierarhia, fiți întotdeauna bine îmbrăcați, dar simplu și întotdeauna în nota mediului în care vă aflați! E cam mult și totuși prea puțin!"[54].

BIBLIOGRAPHY

I. Izvoare

1. Needitate

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe

- ✓ Fond Problema 77 (Dosare personale), C48.
- ✓ Fond Berna, vol 11.
- ✓ Fond problema 82, vol 1, vol. 5, vol. 42.

Arhivele Național Istorice Centrale

- ✓ Fond Direcția Generală a Arhivelor Statului 1831-1942 (D.G.A.S), Dosar 11/1928.

2. Editate

- ✓ League of Nation, *Treaty Series. Publication of Treaties and International Engagements Registered with the Secretariat of the League,* vol. XXV, 1924.

3. Memorii, corespondență, jurnale și alte scrieri din epocă

- ✓ Bengescu, George, *Câte suvenire ale cartierei mele. Ion Ghica, V. Alecsandri, Alexandru Lahovari*, Editura Paul Lacomblez, Strada <<Des Paroissiens>>, nr. 31, Bruxelles, 1889.
- ✓ Cantacuzène, N. B., *Vieux temps. – Veilles figures*, București, 1940.
- ✓ Cantacuzino Nicolae B., *Amintirile unui diplomat român*, ediție îngrijită, adnotată și indice general de Vasile Burlui și Alexandru Ioniță, Casa Editorială Demiurg; Editura Apollonia, Iași, 2012.
- ✓ Idem, *Amintirile unui diplomat român*, cuvânt înainte de Nicolae Iorga, Tiparul „Cartea Românească", București 1944.
- ✓ Idem, *Amintirile unui diplomat român*, cuvînt înainte de N. Iorga, ediție îngrijită și prefațată de Adrian Anghelescu, Editura „Apollonia", Iași, 1994.
- ✓ Filitti, I. C., *Jurnal. Vol. I 1913-1919*, ediție îngrijită de Georgeta Filitti, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008.

4. Periodice

- ✓ „Adevĕrul" 1896
- ✓ „Figaro" 1930

II. Lucrări generale

- ✓ Atanasiu, Victor; Iordache, Anastasie; Iosa, Mircea; Oprea, Ion M.; Oprescu, Paul, *România in primul război mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1979.
- ✓ Bezviconi, George, *Necropola Capitalei*, Institutul de Istorie „N. Iorga", București, 1972.

[54] N. B. Cantacuzino, *op. cit,* pp. 94-95.

- ✓ Cantacuzène, Jean Michel, *Mille ans dans les Balkans: chronique des Cantacuzène dans la tourmente des siècles*, Editions Christian, 1992.
- ✓ Cârțână, Iulian; Seftiuc, Ilie, *Dunărea în istoria poporului român*, Editura Științifică, București, 1972.
- ✓ Ceobanu, Adrian-Bogdan, *Reflections on roumanian old diplomacy: Roumanian diplomats in Sankt Petersburg (1878-1918)*, în Gh. Cliveti, Adrian-Bogdan Ceobanu, Adrian Vițalaru, Ionuț Nistor (ed.), *Roumanian and European diplomacy. From cabinet diplomacy to the 21st century challenges*, Beit, Casa Editrice Trieste, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, 2012, pp. 236-257.
- ✓ Idem, *Diplomaţi în vechiul Regat: familie, carieră şi viaţă socială în timpul lui Carol I (1878-1914)*, Editura Universităţii "Alexandru Ioan Cuza", 2015.
- ✓ Idem, *Secretarii Generali ai Ministerului Afacerilor Străine (1878-1918). Studii și documente*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Iași, 2019.
- ✓ Dinu, Rudolf, *Diplomația Vechiului Regat (1878-1914)*, în Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu, *O istorie ilustrattă a diplomației românești 1862-1947*, Monitorul Oficial, București, 2011, p. 63-188.
- ✓ Doctoru, Ionel, *Constantin Dimandy – profilul unei cariere diplomatice*, în Revista Philohostoris an VI, nr. 9, iulie 2020, pp.153-167.
- ✓ Malița, Mircea, *Diplomatul în istorie. Introducere la o galerie de portrete,* în *Diplomați ilustri*, volumul I, Editura Politică, București, 1969.
- ✓ Moisuc, Viorica; Calafeteanu, Ion; Botoran, Constantin, *Tezaurul României la Moscova : documente (1916-1917)*, Editura Globus, București, 1993.

III. Lucrări speciale

- ✓ Cantacuzène, N. B., *Vieux temps. – Veilles figures*, în N. Iorga (dirigée par), „Revue Historique du Sud-Est Européen" („RHSEE"), vol. XVI: nos. 4-6, avril-juin, 1939, pp. 144-162; nos. 7-9, juillet-septembre 1939, pp. 274-280; nos. 10-12, octobre-décembre 1939, pp. 314-341; vol. XVII, nos. 1-3, janvier-mars, 1940, pp. 29-44; nos. 4-6, avril-juin, 1940, pp. 128-166; nos. 7-9, juillet-septembre, 1940, pp. 211-114.
- ✓ Ceobanu, Adrian-Bogdan, *Ultimele zile de libertate, primele zile de închisoare: diplomaţi şi consuli români în Rusia (1917-1918)*, Analele Ştiinţifice ale Universităţii »Alexandru Ioan Cuza« din Iaşi. Istorie, tom. LXIV, 64/2018, pp. 149-170.
- ✓ Crăciun, Ștefan, *Aspects from the activity of Nicolae B. Cantacuzino as Minister Plenipotentiary of Romania to Austria (1920-1922)*, în Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru-Mircea Buda (Editors), *Means and meanings of communication. Contexts and interdisciplinarity*, Section: History, Political Sciences, International Relations, Arhipelag XXI Press, Tîrgu-Mureș, 2022, pp. 144-155.
- ✓ Idem, *Nicolae B. Cantacuzino – primul trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Berna (1911-1912)*, în Analele Ştiinţifice ale Universităţii »Alexandru Ioan Cuza« din Iaşi. Istorie, tom. LXVII, 67/2021, pp. 355-364.
- ✓ Dinu, Rudolf, *Elita diplomatică a Vechiului Regat în corespondență privată. (I) Alexandru Margiloman (1900-1901),* în „Revista istorică", tom XXII, 2011, nr. 3–4, pp. 287-310.

CELEBRATING THE 23RD OF AUGUST DURING THE STALINIST PERIOD (1944-1965). THE INSTITUTION OF THE DAY OF 23RD OF AUGUST AS A CELEBRATION IN ROMANIA

Viviana Capel
PhD Student, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: The Romanian Communists forged the perfection of the soviet pattern regarding the structure and expansion of the Romanian National Day. It must not be forgotten the holiday of the 23rd of August, starting at the beginning, with exceptional discreetness, with King Michael I's assertion and acknowledgement on the political stage in August 1944. Yet, along the way, the communists pouched forcedly the success of the event, considered by them as being the result of their Party's effect. The organization of the event became a very complicated work, that unfolded into two stages, ideologically when all political agents sustained aggressive propaganda in which they explained the historical importance of the 23rd of August for all the social categories and the second one, in which the holiday was practically developed. The events blazed right before the 23rd, with the festivity from the previous day. The military parade and the workers' marching were developed in the first part of the day, followed by festivities and spectacles all afternoon.
For the recognition of the new political factors, without Royalty support, the communists apprehended the anniversary of the National Emancipation through the adhesion of an important number of people to the military parade followed by meetings organized by workers drug out from the factories and enterprises against their will. Speeches, held by prefects followed by the Party secretary and an army representative, were written by the "Theses" and "Calls" published in the national newspaper several weeks before the event. Many times, because of the lack of experience, the authors became to be weakly prepared during the speeches. The parade did not outstrip the two hours, and the second part of the event on the 23rd of August consisted of athletic competitions, show entertainment, and festivities finished at midnight with the torches backing and the fireworks that announced the end of the day.
The 23rd of August ceremony knew lots of testimonies in Romania, being involved an increasing number of people forced to participate in meetings and festival reunions after work. Therefore, the public ceremonies were decided by the political authorities and were spectacular as a result of the action of a great number of visual symbols of power, they highlighted the educational tendency through society and shaped nationalism area. Their bait was not only to point out the national specific but also to obtain the recognition of the new regime.

Keywords:The national holiday, 23rd of August, festivities, military parade, Stalinism, Romania.

Introducere

Sărbătorile pur civile, descărcate de semnificația religioasă, marcau o ruptură de cele creștine. Ele permiteau poporului manifestarea la festivități prin imnuri, dansuri, cântece, înlocuind total regulile festivităților religioase. Sărbătoarea comunistă își avea propriile simboluri: drapelul tricolor, patria, libertatea, venerarea conducătorului iubit, care au condus către nașterea nevoii de ceremonii și simboluri. Cântecele, sărbătorile comemorative însoțeau ceremoniile. În aceste condiții, fiecare ceremonie comunistă a urmat îndeaproape un model bine conturat, detalii anuale făceau ca diferențele să fie ușor modificate. Faptul că Partidul Comunist a

obținut puterea politică fără suportul maselor și că populația a rămas fidelă vechilor orânduiri politice, în speță monarhia, au forțat liderii comuniști să găsească noi metode de control politic și mai ales ideologic. Propaganda a jucat un rol covârșitor, agitatorii și oratorii fiind cei care inoculează un mesaj de la care populația nu doar că nu se putea abate, dar repetitivitatea acestuia trebuia să asigure înțelegerea optimă a ideii transmise în propriul și exclusivul lor avantaj. Mitingurile (folosite cu absolut orice ocazie, scurte de cele mai multe ori în fază incipientă), erau bine pregătite. Vorbitorii, instruiți în acest sens de forurile superioare, aveau un mesaj clar pe care îl transmiteau. Masele de oameni cărora li se adresau, strigau sloganuri bine pregătite, aplaudau sau purtau tablouri care reprezentau portretele membrilor regimului politic existent. Ca o constantă și un model preluat de la sovietici, aniversările, de orice gen, nu se desfășurau doar în ziua în care se sărbătorea evenimentul, pregătirile începeau cu câteva zile înainte (la începutul anilor 1945-1949), pentru a se ajunge la câteva luni sau chiar jumătate de an (1970-1989). De la simplele mitinguri din fabrici, instituții publice, școli și universități, complexe agricole, vorbitorii au ajuns să țină prelegeri despre importanța evenimentului și rolul Partidului Comunist. Pentru a facilita accesul la informație cât mai rapid, presa, radioul și televiziunea au început o puternică propagandă de susținere a regimului, prin publicarea Tezelor, a sloganurilor, lozincilor, Chemărilor.

23 august – zi specială în calendarul oficial

La 29 august 1944, Constantin Pârvulescu a făcut public la un miting teoria comunistă conform căreia Partidul Comunist a fost inspiratorul și organizatorul eliberării românilor[1]. Un an mai târziu, rolul forțelor politice interne, cu excepția PMR a început să fie minimizat, chiar dacă în 1945 comuniștii înșiși au admis că actul de la 23 august 1944 era imposibil de finalizat fără implicarea directă a regelui Mihai I. În același timp, pe arena politică românească apare un alt jucător în propaganda comunistă, Uniunea Sovietică și unealta sa, Armata Roșie. Pe 24 august 1947, în "Scânteia" apare un editorial semnat de Vasile Luca unde rolul lui 23 august este dat partidului comunist ajutat de forțele democratice. Luând în considerare că partidele istorice deja erau scoase în afara sferei politice, iar Regele Mihai I fusese forțat să abdice, comuniștii au rămas principalii organizatori ai evenimentului de la 23 august 1944.

Ziua de 23 august devenea astfel ziua națională a poporului român, eronat să ne închipuim că se putea limita la parăzi și serbări, la manifestații de bucurie și discursuri. Documentul continuă cu o scurtă prezentare a istoriei României, cu referire la guvernul Gigurtu (considerat de nemți insuficient de capabil), la dictatura lui Antonescu, guvernul Rădescu urmat de Groza președintele unui executiv de concentrare democratică realizat în urma înțelegerilor partidelor și organizațiilor din FND cu PNL antibrătieniste.

Primele festivități dedicate zilei de 23 august s-au desfășurat destul de timid în 1945 și aveau drept obiectiv recunoașterea și legitimarea noului guvern dr. Petru Groza, succesele realizate la un an de la răsturnarea dictaturii antonesciene, elogierea Rusiei și Armatei Sovietice, glorificarea lui Stalin, slăvirea partidului comunist fără de care evenimentele de la 23 august nu ar fi fost posibile. În toate orașele și satele țării urmau să se facă mari manifestații populare, care să exprime bucuria oamenilor pentru eliberarea țării de sub jugul hitlerist. Era recomandat ca toate încercările elementelor reacționare care puteau tulbura câtuși de puțin sărbătoarea de 23 august să fie împiedicate. Pentru aceasta, era necesar ca în fiecare fabrică, pe fiecare stradă, în fiecare sat să fie răspândite, afișate și ilustrate lozincile partidului comunist pentru ziua de 23 august. Manifestațiile trebuiau să aibă un caracter de mobilizare la munca de reconstrucție și nu doar rol sărbătoresc. Trebuiau să fie un bilanț al realizărilor din anul încheiat, o învățătură pentru

[1]România Liberă,nr. 16/31 august 1944, f. 2.

viitor și o fixare de sarcini concrete pentru refacerea țării și sprijinirea mai intensă a guvernului Groza. Pregătirea pentru primul 23 august viza o campanie pentru întărirea celor doi stâlpi de sprijin ai guvernului, Frontul Unic Muncitoresc și Frontul Național Democrat. Pentru întărirea Frontului Unic Muncitoresc, erau mobilizate toate organizațiile de partid, aveau rolul de a demasca și combate toate elementele refractare sistemului politic. Sărbătoarea trebuia să se facă sub semnul unei strânse colaborări între toate organizațiile Frontului Național Democrat. Era necesar să existe o justă colaborare cu organizațiile Partidului Național Liberal de sub conducerea lui Ghe. Tătărescu. Pregătirile pentru sărbătorirea zilei de 23 august însemnau un efort depus de toate organizațiile și membrii de partid. Creșterea importanței partidului a îmbunătățit calitatea muncii organizatorice și propagandistice, ridicarea de noi cadre, pregătirea temeinică a cadrelor vechi. Organizațiile de partid recrutau noi membri din toate categoriile sociale (muncitorilor, țăranilor și intelectualilor), credincioși cauzei poporului[2].

Într-un interviu acordat de Regele Mihai ziarului „The New York Times", la întrebarea referitoare la rolul pe care acesta l-a avut în pregătirea evenimentelor de la 23 august 1944, monarhul a răspuns că momentul ales era cel mai bun, iar regimul dictatorial, care niciodată nu a corespuns dorințelor poporului său, trebuia îndepărtat, adăugând că a fost o hotărâre chibzuită îndelung și admițând în încheiere că 23 august a fost efortul coordonat al planurilor mult pregătite ale liderilor politici și militari, coroborate cu dorința Națiunilor Unite[3].

Rolul lui Iuliu Maniu în actul de la 23 august 1944 a fost surprins într-un document al Casei Regale sub titlul: „Drumul de luptă și lumină al lui Iuliu Maniu pentru biruința de la 23 august 1944". Din document reiese rolul Regelui Mihai I și al câtorva politicieni români în frunte cu Iuliu Maniu, surprins la un an de la eveniment. Prin aniversarea loviturii de la 23 august este amintit sensul luptei, specificând clar faptul că aniversarea unui an de la întronarea regimului democrat în România nu s-a făcut sub semnul credințelor sub care s-a luptat, iar autorilor acestei lovituri nu le-a fost posibil să participe „la acest ceas de mândră bucurie națională"[4]. Comuniștii, în schimb, au venit să se erijeze în „luptători", oameni fără nicio legătură cu evenimentele de la 23 august, fără nicio contribuție la răsturnarea unui regim de teroare, fiind considerați „reclamagii fără scrupule". Herbert (Belu) Zilber își amintește cum la 23 august 1945, declarată sărbătoare națională, l-a remarcat pe comandantul Forțelor Patriotice, Emil Bodnăraș "înfășurat într-un drapel tricolor, în fruntea unei superbe coloane de muncitori în salopete și înarmați cu balalaici, defilând în fața mareșalului Tolbuhin. În anii următori a început să primească defilarea luptătorilor de la 23 august 1944 călare pe cal sur, în timp ce Gheorghe Gheorghiu Dej, îmbrăcat modest, într-o haină încheiată până la gât, privea eroicele detașamente de partizani care, la ordinul său, asaltaseră Palatul Regal și îi arestaseră pemembrii guvernului Antonescu"[5].

Presa abundă de articole care prezentau evenimentele de la 23 august într-o lumină falsă, făcându-l pe Pătrășcanu eroul exclusiv al actului de dezrobire de sub stăpânirea antonesciană. Serbarea de la 23 august așa cum a fost organizată la București, a fost menită să demonstreze pretinsa popularitate a lui Groza, dar alegerile au dovedit un an mai târziu care era, de fapt, popularitatea „grupării teroriste, cât de șubredă este ea" act demonstrat chiar de nota americană căreia i s-a alăturat și Anglia care au sondat starea de spirit din țară. În aceste condiții, însuși Groza ar fi dat de înțeles că guvernarea sa se găsea în imposibilitatea de a continua și că în ciuda poporului pe care îl invoca permanent și a popularității sale pe care o amintea constant, putea fi

[2]Anic, fond CC al PCR – Propagandă și agitație,inventar 2898,dos. 48/1945, f. 4.
[3]Anic, fond Casa Regală – Diverse, inv. 2576, dos. 32/1944, f. 7.
[4]Anic, fond Casa Regală – Diverse, inv. 2576, dos. 28/1945, f. 4.
[5]Herbert (Belu) Zilber. Actor în procesul Pătrășcanu, Editura Humanitas, București, 1997, p. 190.

determinat să demisioneze, partizanii lui Iuliu Maniu considerând că „demisia era un minim de ușurare pentru țară, singurul care i-ar putea asigura popularitatea” [6].

Din 1944, Partidul Comunist a încercat să asimileze Declarația din 23 august 1944, considerând că este întru totul meritul său. În iulie 1944, Iosif Chișinevschi a oferit o versiune mistificată a ceea ce reprezenta 23 august, concluzionând că evenimentele au avut loc datorită „eroismului și luptei de eliberare a Armatelor Roșii și forțelor democrate române conduse de Partidul Comunist, în ciuda voinței lui Iuliu Maniu”[7]. Este interesant cum comuniștii au folosit unele elemente specifice de protocol care aparțineau regalității la celebrarea primelor 23 august. De exemplu, Te Deum, 101 focuri de tun reduse apoi la doar 20 și retragerea cu torțe (Programul comemorării actului istoric din 23 august 1945 și a primirii în capitală a trupelor care s-au întors de pe front)[8].

În seara de 23 august 1945, Emil Bodnăraș, secretar general al Președinției Consiliului de Miniștri, a citit la Radio – București o conferință care dădea semnalul începerii confiscării de comuniști a evenimentelor de la 23 august 1944. Printre amănuntele susținute de acesta, afirma că “în iunie 1944, CC al PCR, prin Lucrețiu Pătrășcanu, a intrat în legătură cu Palatul Regal, că C. Pârvulescu, Emil Bodnăraș și Iosif Rangheț, în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, au organizat forțele patriotice pentru evenimentele în pregătire. În iulie 1944, Maniu și Brătianu au tergiversat, ținând în continuare legătura cu Antoneștii. Ba chiar Maniu a refuzat inițial să ia parte la formarea noului guvern, iar Regele Mihai I, sprijinit pe armată și cu ajutorul numai al forțelor patriotice, a hotărât înfăptuirea actului politic, iar formațiunile de luptă patriotice au ridicat steagul luptei”, spunând în încheiere că doar câteva zile mai târziu venea Armata Roșie[9]. În seara premergătoare sărbătorii de 23 august 1945, la posturile de radio, Emil Bodnăraș a încheiat emisiunea cu elogierea armatei române, a guvernului Groza, a armatei sovietice și a lui Stalin: “Trăiască ziua de 23 august, sărbătoarea națională a poporului român! Trăiască România democrată, guvernul Petru Groza! Trăiască armata română democrată! Trăiască Armata Roșie eliberatoare! Trăiască generalissimulIosif Vissarionovici Stalin, eliberatorul!” Întreaga cuvântare a lui Bodnăraș a reprezentat rescrierea istoriei la un an de la evenimente, cu puternice atacuri la adresa lui Iuliu Maniu și CIC Brătianu și a tuturor “reacționarilor” considerați inițiatorii și susținătorii guvernărilor antidemocratice, care au acceptat Dictatul de la Viena[10]. Tot în 23 august 1945, generalul Susaikov, prim locțiitor al președintelui Comisiei Aliate de Control din București, a făcut o declarație politică, avertizând că guvernul de la Moscova se opune categoric demisiei guvernului Groza[11].

Cu prilejul sărbătoririi primului an de la 23 august 1944, a fost redactat un referat în vederea desfășurării festivităților zilei de 23 august 1945, completat de un program cu prilejul aceluiași eveniment. În ședința din 14 august 1945, au fost convocați delegații departamentelor, pentru ca împreună cu secretarul general, Emil Bodnăraș, să se stabilească și să se repartizeze atribuțiile fiecăruia, urmând ca președintele Consiliului de Miniștri, să hotărască asupra chestiunilor de principiu în ceea ce privește programul general. În pregătirea sărbătorii, era organizată o ceremonie cu un fast cu totul excepțional, fiind comemorate pentru prima dată evenimentele de la 23 august, sărbătorite în paralel și trupele victorioase care se întorceau în țară.

[6]Anic, fond Casa Regală – Diverse, inv. 2576, dos. 28/1945, ff. 4-12.
[7]Anic, fond CC al PCR – Propagandă și agitație,inv. 2898, dos. 61/1945, f. 130.
[8]Scânteia, an II, nr. 311, din 27 august 1945, f. 11.
[9]Jurnalul de dimineață, nr. 108, din 24 august 1945, f. 3.
[10]Anic, CC al PCR, secția Propagandă și Agitație, inv. 2898, dos. 48/1945, f. 7.
[11]Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian pop, Sovietizarea României. Percepții anglo-americane, Editura Iconica, București, 1993, p. 56.

Programul evenimentelor de la 23 august cuprindea două părți, anume: prima parte desfășurată în 22 august 1945 după amiaza și a doua parte, chiar în ziua de 23 august dimineața, când sărbătoarea era deschisă de parada militară. A treia parte, de fapt o extindere a precedentei, se desfășura în seara de 23 august la Palatul Regal, gândită ca fiind o acțiune restrânsă.

Programul era trimis cu invitațiile aferente pentru tribunele oficiale din Piața Palatului Regal, și cuprindea desfășurarea întregii festivități. Proiectul de program era aprobat de primul ministru și trebuia să fie gata cel mai târziu vineri, 17 august, spre a fi trimis Mareșalului Curții pentru aprobarea definitivă a Regelui Mihai I. Munca de tipărire a programului cuprindea și tipărirea invitațiilor cu schițele anexe și în caz de neclarități i se puteau aduce adăugiri cel mai târziu a doua zi dimineața. Acestea erau distribuite cel mai târziu cu începere duminică, 19 august, pentru confirmarea participării și rectificarea eventualelor nepotriviri. Ministerul Propagandei a dat dispoziții speciale pentru tipărirea invitațiilor din timp și procurarea materialului necesar. Secretarul de presă, Mironescu și tehnicianul specialist (Gh. Rădulescu, șeful Serviciului Propagandei) erau delegați pentru executarea tehnică a tuturor invitațiilor oficiale, precum și a invitațiilor cu caracter general pentru tribunele populare și cartoanele respectivelor sectoare. În tribune erau locuri prevăzute pentru muncitori, organizațiile politice care făceau parte din guvern și organizațiile patriotice recomandate de patru ministere și anume: Ministerul Muncii (CGM), Ministerul Propagandei (ARLUS și Asociația Amicilor Națiunilor Aliate), Ministerul Educației Naționale și Ministerul de Război (Asociația Virtuții Militare, "Mihai Viteazul", Veterani, etc.).

La prima defilare de 23 august, publicul urma să asiste la paradă din trei puncte bine reprezentate, și anume: din tribunele de la Arcul de Triumf, Piața Victoriei, Piața Palatului Regal; pe trotuare între Arc și până la întretăierea Căii Victoriei cu Bulevardul Elisabeta; de la balcoane.Era obligatorie pavoazare traseului Mioriță, Palatul Poștelor, în special Palatul Regal, Piața Victoriei, Arcul de Triumf. Seara era iluminat cu reflectoare același traseu: Palatul Regal, Ateneu, Cercul Militar, Palatul Poștelor, Casa Depuneri, Arcul de Triumf, Mioriță.Pe 22 august, după amiaza, erau stabilite câteva evenimente, program hotărât de comun acord cu Mareșalul Curții, precum înmânarea Ordinului Mihai Viteazul cu Spade, Regelui Mihai I, decorări (stindarde, ofițeri, subofițeri, trupă români și sovietici) la Palatul Regal, în Sala tronului, în jurul orelor 17-18 (decizia aparținea Palatului). La eveniment participau Casa Civilă și Militară a Regelui Mihai I, guvernul din care făceau parte miniștri și secretari de stat, secretari generali prezenți doar pe baza unei invitații speciale, înalte personalități selectate de președintele Consiliului de Miniștri și Palat, ofițeri propuși de Ministerul de Război. Sosirea reprezentanților CAC și a reprezentanților Înaltelor personalități trebuia să se facă înainte de sosirea drapelelor ce urmau să fie decorate în Sala Tronului. Drapelele din Sala Tronului erau însoțite de trei persoane: Comandantul de regiment, Oficiu stindard și Port stindard. Comisia Aliată de Control (reprezentanții militari și politici) luau parte la eveniment, fiind prevăzut în program și decorarea ofițerilor, subofițerilor și trupă, români și sovietici. Pentru aceștia, se aplica un protocol comun, fiind întocmite listele celor ce erau decorați numeric până la 15 august, nominal până la 18 august. Pentru ofițerii, subofițerii și soldații sovietici s-au cerut, în regim de urgență, tabele de la generalul Susaikov. Palatulavea rolul de a trimite invitațiile, iar ținuta era stabilită de Palat și Președinție.Comandantul Militar și Comenduirea Pieții organizat adunarea, aducerea, eventual cu un autoturism, așezarea și înapoierea Stindardelor. Cu privire la ținută, s-au luat măsuri să se confecționeze ținuta de ceremonie compusă din frac cu decorații pentru membrii guvernului, iar invitațiile erau trimise de Palatul Regal. Ministerul Afacerilor Interne se ocupa de măsurile de ordine și siguranță.

Cronologic, ziua de 23 august 1945 se desfășura urmând următoarele momente: Te Deum la Patriarhie urmat de Revista sau prezentarea onorului pe Șoseaua Kiseleff, trecerea pe sub Arcul de Triumf, defilarea propriu zisă în Piața Palatului Regal și banchetul din cadrul Cercului Militar desfășurat la orele 14.

Te Deum[12] era prevăzut în intervalul orar 7. 45 – 7.30 la Patriarhie, în prezența suveranului, cu participarea Casei Civile și Militare a Regelui Mihai I, Guvernului, înalților invitați, invitații civili și militari. Guvernul era prezent la ora 7. 30, monarhul urmând să sosească la 7.45. Slujba religioasăavea 15 minute. Se prevedea că la plecarea Regelui Mihai I din Palat (pe șosea) ora 7, 30, urmau să fie trase 21 lovituri de tun. La Patriarhie, Compania de Onoare a fost prezentă cu fanfara. Regele Mihai I nu trecea în revistă și nu defila. Itinerarul Regelui Mihai I era bine stabilit tur - retur, pornind de la Palatul Regal (Șosea) - Pescăruș - Piața Jianu - Șoseaua Jianu - Bulevardul Lascăr Catargiu - Bulevardul Tache Ionescu - Bulevardul Brătianu - Bulevardul Brâncoveanu - Piața Națiunii, Patriarhie. La ora 8, Regele Mihai I pleca cu mașinile, urmat de suita specială, pentru revista trupelor de la Arcul de Triumf. Guvernul, invitații și reprezentanții Înaltei Autorități Civile și Militare prezenți la Te Deum, se îndreptau spre Piața Palatului Regal cel mai târziu la 9. 30, luând loc în tribunele oficiale A,B,C. Revista[13] era prevăzută pentru ora 8.30 pe Șoseaua Kiseleff, la nord de Arcul de Triumf (conform schiței întocmite de Ministerul de Război și planului general întocmit de Comandamentul militar al Capitalei pe porțiunea de la Miorița – Arcul de Triumf - PiațaVictoriei – Piața Palatului - Bulevardul Elisabeta - Piața Senatului). Ministerul Afacerilor Interne și C.G.Mîmpreună cu Ministrul Propagandei aveau sarcina de a stabili ordinea generală pe traseu, intrarea în tribunele populare de la Arcul de Triumf până laorele 8.15, când se interzicea circulația oricărei mișcări pe traseul principal. Invitațiile pentru suita regelui (CAC și MR) s-au făcut conform hotărârii și propunerilor făcute de acord de către PCM, Ministerul afacerilor Străine, fiind supuse Mareșalului Curții, spre înalta aprobare a regelui. Trupele urmau să fie trecute în revistă de Regele Mihai I călare, urmat de suita acestuia, formată din ministrul de război cu cei trei subsecretari de stat și Șeful Marelui Stat Major cu cei doi subofițeri. Pentru înalții comandanți din CAC, urmau să fie luate hotărâri ulterioare. Comandantul era desemnat general de armată V. Atanasiu care participa cutrupele stabilite de Marele Stat Major și CMC, acestora adăugându-li-se cele ale Diviziei Tudor Vladimirescu (reprezentate ca la alte divizii, atât pentru Comandant, cât și pentru unități). S-a hotărât ca Regele Mihai I și Casa Militară să încalece în curtea Palatului, iar suita regală să aștepte călare pe aleea cu nisip. Comandantul Regimentului de Gardă și Cal și trei ofițeri închideau cortegiul, așteptând călare pe aleea cu nisip de la santinele, la stânga. Regele Mihai I și suita își urmau traseul drept pe alee, până la mijlocul șoselei Kiseleff, unde generalul V. Atanasiu a prezentat calare raportul. Muzica intonează Imnul Regal, iar revista începea. După terminarea revistei, Regele Mihai I și suita reintră în curtea Palatului, descalecă, apoi în automobile se merge la Palatul Regal din Calea Victoriei pe itinerariul: Șoseaua Kiseleff - Piața Victoriei - Calea Victoriei - Piața Palatului Regal prin fața tribunelor și Palatul Regal.

La sosirea în Piața Palatului Regal, fanfara a intonat Imnul Regal. Nu este prezentă Compania de Onoare. Președintele (Ministrul afacerilor Interne și Confederația Generală a Muncii) organizează, având sub ordine, cele două batalioane de jandarmi și regimentul 34 infanterie, menținerea ordinei și siguranței. Organizațiile muncitorești care erau prevăzute a defila, în număr de 5000, se stabilise să fie grupați pe Bulevardul Mareșal Prestam.Până la ieșirea Regelui Mihai I și suitei din Palat (în automobile), trupele s-au încolonat pentru trecerea pe sub

[12]Anic, fond Consiliul de Miniștri,inv. 3039, dos. 61/1945, f. 21.
[13]Anic, fond Consiliul de Miniștri,inv. 3039, dos. 61/1945, f. 3.

Arcul de Triumf pe partea pietruită a şoselei. Regele Mihai I urma să ajungă în faţa tribunelor oficiale la ora 10. La apropierea suveranului, primarul Municipiului Bucureşti şi Comandantul Militar al Capitalei au deschis lanţurile. Fanfara a intonat primele măsuri din Imnul Regal, Sovietic, American, Englez. Regele Mihai I, urmat de suita sa şi în fruntea trupelor, a trecut pe sub Arc, continuând marşul pe traseul şoseaua Kiseleff - Piaţa Victoriei - Calea Victoriei - Piaţa Palatului Regal. După trecerea Regelui Mihai I şi suitei în autoturisme spre Palat, s-a început trecerea trupelor sub Arcul de Triumf, urmând traseul: Şoseaua Kiseleff, Piaţa Victoriei, Calea Victoriei, Piaţa Palatului Regal. Pe parcursul defilării, responsabilii cu muzica intonează Imnul Regal sau marşuri, fiind intercalaţi în coloana de defilare. Dacă fanfara nu cânta, muzica se auzea din megafoanele amplasate pe stradă. Programul acestora era stabilit de comun acord, de ministrul propagandei şi colonelul Gheorghe Massini. Soldaţii şi ofiţerii nu au primit flori decât după trecerea lor la locul defilării. Invitaţilor li s-a permis accesul în tribunele oficiale până la 9. 30, în timp ce ceilalţi ajungeau cu o oră mai devreme. Defilarea a început la 10. 30 în Piaţa Palatului Regal. Intrarea invitaţiilor ajunşi până la 9. 30 urma să se facă după o schiţă specială, iar plasarea în tribune era controlată pe baza indicaţiilor speciale ale preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Ceremonialul Civil şi Militar, împreună cu delegaţiile respectivelor departamente. Tot ultimii au distribuit locurile în tribune pe baza tabelelor propuse de Ministerul de Război, Ministerul Afacerilor Străine, Ministerul Propagandei şi Cabinetelor. Regele, călare, în stânga lojei regale şi având în spate suita, a primit defilarea trupelor pe care le trecea în revistă şi care ar fi trebuit să îl urmeze pe sub Arc. Între timp, Regina Elena fiind aşteptată, a plecat din Palat în automobilul deschis pe traseul defilării Şoseaua Kiseleff - prin dreapta Arcului de Triumf, şoseaua Kiseleff - Piaţa Victoriei - Calea Victoriei - Piaţa Palatului Regal. La coborârea din automobil, în Piaţa Palatului Regal, Regina a fost întâmpinată de guvern, casa regală, fiind condusă în loja regală şi toată lumea şi-a ocupat locul, orice mişcare a încetat, muzica a început intonarea Imnului Regal. Regele Mihai I şi-a reluat locul pe estradă, pentru a primi defilarea trupelor şi a organizaţiilor demuncitori. După defilare, Regele Mihai I a coborât dinspre estradă din stânga lojei oficiale, a salutat invitaţii din tribuna guvernului, a Comisiei Aliate de Control şi a corpului diplomatic, a întâmpinat-o pe Regina Elena şi împreună au urcat în automobilul deschis. La înapoiere, au parcurs traseul spre Palatul Kiseleff pe drumul Calea Victoriei - Piaţa Victoriei - Şoseaua Kiseleff – Palat. În acest timp, circulaţia autoturismelor şi accesul pietonal pe acest traseu a rămas interzisă, decongestionarea laterală s-a făcut independent de acest traseu principal până la sosirea Regelui Mihai I şi a Reginei Elena la Platul de la Şosea.

Amănuntele erau considerate detalii care urmau a fi hotărâte la 15 august, ora 9. 30 dimineaţa, la faţa locului. Acestea au făcut referire la amplasarea lojei regale şi aşezarea estradei regelui, a tribunelor guvernului, CAC, C.D. şi tribunelor oficiale. S-a cerut ca tribuna guvernului să nu fie distanţată de cea a regelui. Drumul parcurs de trupă după defilare urma a fi comunicat de C. M. C. ministrului propagandei care a organizat o întâmpinare pe tot parcursul. Participanţii Aliaţilor prezenţi atât în suită, cât şi în coloana de defilare, urmau să fie selectaţi de Preşedinţie până la 16 august, seara, urmând a se decide dacă în tribunele oficiale invitaţiile vor fi adresate şi pentru soţiile demnitarilor. Deciziile aparţineau primului ministru şi secretarului general, Emil Bodnăraş şi erau comunicate Palatului şi Ministrului de Război. Participarea muncitorilor CFR era comunicată Comandamentului Militar al Capitalei de Ministerul Propagandei şi CGM cu scopul de a fi estimată ora la care se termina parada, la 12. 30 sau 13. Evenimentele zilei continuau cu banchetul[14] prevăzut pentru ora 14.00 la Cercul Militar, oferit de Ministerul de Război. La sosire, Regele Mihai I urma să fie întâmpinat în stradă de ministrul de război,

[14]Anic, fond Consiliul de Miniştri,inv. 3039, dos. 61/1945, f. 12.

generalul Vasiliu Răşcanu, subsecretarii de stat ai războiului, general adjunct D. Dămăceanu, amiral P. Bărbuneanu, general comandant Emanoil Ionescu, precum şi Şeful Marelui Stat Major Gl. C. Ionaşcu. La eveniment participa Casa Civilă şi Militară a Regelui Mihai I, membrii guvernului, miniştri şi subsecretarii de Stat, înalte personalităţi române şi străine, membrii Comisiei Aliate de Control şi reprezentanţilor Corpului diplomatic, comandanţii marilor unităţi şi Comandanţii de Regimente, şi reprezentanţii Înaltelor Autorităţi Civile şi Militare (circa 150 persoane), invitaţiile fiind făcute de Ministerul de Război, presa străină şi Română, reprezentanţii Asociaţiilor Militare: "Mihai Viteazul", „Virtutea Militară", Ofiţeri rezervă, etc. Dispoziţii speciale prevedeau ca publicul să asiste la paradă în trei locaţii şi anume: tribunele de la Arcul de Triumf, Piaţa Victoriei şi Piaţa Palatului Regal; pe ambele trotuare, între Arcul de Triumf până la întretăierea Căii Victoriei cu bulevardul Elisabeta; de la balcoanele şi ferestre. Parada urma să fie transmisă la radio şi televiziunea filma evenimentul, pentru ca ulterior secvenţe şi chiar emisiuni întregi să fie pregătite şi difuzate publicului.

După amiază, conform programului special, spectacole artistice erau oferite gratuit pentru ostaşi şi public, la teatre şi cinematografe,iar programul sportiv, la stadionul IMEF şi Venus[15].

Seara era urmată de o petrecere la Cercul Militar, pentru ofiţerii din unităţile de pe front unde puteau lua parte şi la un cinematograf în aer liber. De la ora 22. 30, în grădinile publice (Cişmigiu, Parcurile Carol, Băneasa, Pustnicul) erau prevăzute serbări şi jocuri de artificii. La ora 22.12 aveau loc 101 lovituri de tun pentru comemorarea actului istoric al Regelui Mihai I, urmate de la orele 22. 30 de serbările şi jocurile de artificii din grădinile publice. Cu pavoazarea şi iluminatul erau responsabili Ministerul propagandei şi primăria municipiului Bucureşti care au executat lucrările pentru asigurarea unei atmosfere cât mai festive. Sărbătoarea de 23 august se termina la ora 24 cu retragere cu torţe.

Trebuia să obţinem o demonstraţie a întregii ţări şi o mobilizare generală că poporul susţine guvernul Groza, iar reacţiunea este o infimă inferioritate" a spus Ana Pauker într-o stenogramă a şedinţei cu miniştrii din septembrie 1945. Obiectivele propuse nefiind atinse, s-a decis ca stenograma, care echivala cu un comunicat, coincidea cu plecarea la Moscova a primului ministru şi a ministrului de externe, Gheorghe Gheorghiu Dej, a lui Ştefan Voitec şi altor membri ai guvernului. Pentru o cât mai clară înţelegere, comunicatul, potrivit căruia Regele Mihai I nu ar fi avut nicio contribuţie la actul de la 23 august, urma să fie tipărit în milioane de exemplare caresă ajungă până la cele mai sărace pături sociale, străduindu-se să explice încercarea de înlăturare a guvernului Groza. Pentru o popularizare mai amplă, comunicatul trebuia să apară în presa scrisă, iar propaganda şi agitaţia erau datoare să se concentreze asupra subiectului mai mult decât ar fi fost necesar, urmând exemplul "tovarăşilor sovietici care iată cum fac ei propagandă". În final articolele considerate sustenabile erau citite la radio sau redactate în cadrul unei broşuri[16].

Dintr-o stenogramă a şedinţei Consiliului de Miniştri din 24 august 1945, premierul Petru Groza îşi exprimă mulţumirea faţă de ministrul de Război, Constantin Vasiliu Răşcanu, pentru "modul cum a ştiut să conducă – plin de cuminţenie şi de socotinţă - lucrările de pregătire ale acestei mari serbări, precum şi însăşi desfăşurarea serbării, încât putem constata că am fost la înălţimea acestui act istoric. Îi mulţumesc pentru ceea ce s-a desprins din declaraţiile sale, referitor la atitudinea armatei, că ea nu face politică, armată care şi-a avut partea ei ieri, pur

[15]Anic, fond Consiliul de Miniştri,inv. 3039, dos. 61/1945, f. 7.
[16]Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv. 2348, dos. 76/1945, f. 2.

militară, dar armată care este a poporului. Ieri armata a sărbătorit alături de popor cu multă căldură”[17].

În propaganda din 1945 nu au fost uitate Anglia și SUA, cărora le era recunoscut aportul imens la efortul de război, căutând în același timp întărirea relațiilor de prietenie cu cele două state, România nădăjduind că „aspirațiile și realizările guvernului și poporului român să fie recunoscute în adevărata lor lumină”[18]. Liderii CC al PMR au trasat principalele direcții ale sărbătoririi lui 23 august, modalitățile prin care vorbitorii trebuiau să atragă masele, articolele din presă sau emisiunile radio. Toată atenția trebuia îndreptată spre realizările guvernului Groza, unitatea și perfecta cooperare cu PBD și cea dintre Blocul Partidelor Democratice și Regele Mihai I, puternica prietenie cu URSS, rolul Armatei Roșii și monarh care a luat parte la actul de la 23 august, dar rezultatele sunt în principal forțelor democrate[19]. Rolul și importanța politică a actului de a 23 august va fi anual schimbat. Din 1946, rolul monarhului a fost minimizat, la fel ca și al partidelor istorice. Întreaga producție a manifestației de la 22 august a fost un succes a declarat Miron Constantinescu,la întâlnirea Biroului Politic al CC al PMR din 23 august, nu s-a datorat masivei participări, în jur de 3 milioane de oameni din toată țara, ci lipsei de provocări[20].

Concluzii

Sărbătorirea zilei naționale a urmat îndeaproape aceleași etape în fiecare an: pregătirile inițiale (campanii de presă, alegerea tezelor și sloganurilor, mitinguri și întreceri între muncitori, etc.) și aniversarea propriu zisă (parada și demonstrația oamenilor muncii, precum și cuvântările și tezele). Cu toate acestea, liderii responsabili cu propaganda aveau noi sugestii în fiecare an pentru a nu fi acuzați de lipsă de interes[21].

După cum s-a arătat și în subcapitolul de față, sărbătorirea zilei de 23 august a cunoscut manifestări în toată țara, cu participarea unui număr relativ crescut de muncitori care erau obligați să participe la mitinguri și adunări festive după orele de muncă. Evenimentul cunoștea două episoade, și anume ziua de 22 când aveau loc adunările festiveși 23 august care debuta cu defilările oamenilor muncii și parada militară, deschise prin discursuri ținute de prefecți, urmați de secretarul de partid, un reprezentant al armatei, discursuri pregătite după tezele și chemările publicate în presă. De nenumărate ori, din lipsă de experiență, oratorii s-au dovedit a fi slab pregătiți în timpul cuvântărilor. Defilările nu depășeau cu mult două ore, iar a doua parte a evenimentului de 23 august presupunea participarea la întreceri sportive, spectacole artistice și serbări câmpenești, care se încheiau la miezul nopții și anunțau sfârșitul sărbătorii și al zilei prin retragerea cu torțe și focurile de artificii la care participau reprezentanți ai armatei și tinerii comuniști.

Sărbătorile publice au fost așadar decise de autorități politice, au fost spectaculoase ca urmare a manifestării unui mare număr de simboluri vizuale ale puterii, au relevat tendința pedagogică politică asupra societății și au conturat scena naționalismului. Tentația lor nu era doar de a sublinia specificul național, ci și de a obține recunoașterea noului regim.

BIBLIOGRAPHY

Anic, fond CC al PCR , secția Cancelarie, inv. 2348, dos. 155/1946

[17]Stelian Neagoe, Istoria politică a României 1944-1947, Editura Noua Alternativă, București, 1996, p. 306.
[18]Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv. 2348, dos. 76/1945, ff. 1-5.
[19]Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv.2348, dos. 43/1946, f. 9.
[20]Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv. 2348, dos. 303/1945, f. 3.
[21]Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv. 2348, dos. 155/1946, f. 57.

Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv. 2348, dos. 76/1945
Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv.2348, dos. 43/1946
Anic, fond CC al PCR – Cancelarie, inv. 2348, dos. 303/1945
Anic, fond Casa Regală, secția Diverse, inv. 2576, dos. 32/1944
Anic, fond Casa Regală, secția Diverse, inv. 2576, dos. 28/1945
Anic, fond CC al PCR , secția Propagandă și Agitație, inv. 2898, dos. 61/1945
Anic,fond CC al PCR, secția Propagandă și Agitație, inv. 2898, dos. 48/1945
Anic, fond CC al PCR, secția Propagandă și Agitație, inv. 2898, dos. 102/1945
Anic, fond Consiliul de Miniștri, inv. 3039, dos. 61/1945
Anic, fond CC al UTC – Cabinet 1 Nicolae Ceaușescu, inv. 3528, dos. 37/1945
Jurnalul de dimineață, nr. 108, din 24 august 1945
România Liberă, nr. 16/31 august 1944
Scânteia, an II, nr. 311, din 27 august 1945
Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian pop, Sovietizarea României. Percepții anglo-americane, Editura Iconica, București, 1993
Dinu C. Giurescu, Imposibila încercare. Documente diplomatice, Editura Enciclopedică, București, 1999
Stelian Neagoe, Istoria politică a României 1944-1947, Editura Noua Alternativă, București, 1996
Herbert (Belu) Zilber. Actor în procesul Pătrășcanu, Editura Humanitas, București, 1997
Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 153770, cu titlul: "Accesibilitatea cercetărilor avansate pentru o dezvoltare economică sustenabilă - ACADEMIKA", proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 – 2020.

THE FRAGRANT GESTURE AS A MARK OF INDIVIDUALITY

Adina-Alexandra Iftime
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: Smells have accompanied our existence since Ancient Times, in various forms, from religious rituals, celebrations, elements from nature, to evoking memories through the use of olfactory memory. This paper aims to analyse how smell has adapted to the transformation of society and the individual. Having Michel de Montaigne's essay On Smells as a point of departure, we will seek to trace the connections between the sense of smell, the habits that personalise it, the individual and the community.

Keywords: fragrance, ritual, habit, individualism, community

Simțul olfactiv ne poate trimite instant către amintiri, către trecut, poate evoca o stare și poate actualiza un eveniment trăit, care apare în prezentul la care ne raportăm ca o hologramă senzorială, din care se desprind apoi alte amintiri, senzații și conexiuni create involuntar. De la cele mai neînsemnate acțiuni, cuprinse în desfășurarea unei zile, până la mediul din jurul nostru, cunoscut sau străin, cu contexte la care participăm sau care se derulează independent de noi și la care asistăm pasiv, toată existența noastră este guvernată de mirosuri. Sub formă de *mireasmă*, *aromă*, *parfum*, *odor* (formă învechită), *boare*, *adiere*, ca referință la un condiment, la o floare sau la un preparat medicamentos ori cosmetic, apare de cele mai multe ori cu o conotație pozitivă sau neutră. Există desigur și emanațiile neplăcute, *miasme* sau *damfuri*.

Atenția noastră selectivă pare să structureze, instinctiv, categoriile olfactive în funcție de rezultatul, impresia pe care ne-o provoacă și care se poate încadra într-una dintre cele două categorii, sau poate doar să ne marcheze indiferența. Limba română este generoasă în ceea ce privește câmpul lexical al mirosurilor. Deși se confundă adesea în exprimarea curentă, termeni aflați în relație de sinonimie prezintă totuși diferențe de nuanță ale înțelesului. De exemplu, termenul *mireasmă*, care desemnează un miros plăcut, face referire în mod special la flori, în timp ce *aroma* implică prin definiție și gustul plăcut, prin urmare cele două simțuri, gustativ și olfactiv sunt interdependente în acest caz.

Nu este surprinzător faptul că există și în limba română numeroase expresii care fac referire la *nas*, de cele mai multe ori asociat cu perspicacitatea și îndrăzneala, precum: *a avea nas fin*, *a-și lua nasul la purtare*, *a da (cuiva) peste nas, a (nu) fi (sau face) de nasul cuiva, a lăsa (sau a pune) nasul în jos sau în pământ* etc. În scopul unei analize a legăturii dintre gest, miros și individ, ne vom îndrepta atenția către categoria mirosurilor plăcute, care este și cea care oferă mai multă utilitate, chiar și prin funcția sa de delectare. Oamenii cunosc, din mediul lor, atât cât își dau voie să cunoască. La fel ca și celelalte categorii senzoriale și alte aspecte ce țin de detaliu, de atenție și de observație, existența mirosurilor este, de cele mai multe ori ignorată, ori percepția lor are loc în așa fel încât nu permite asimilarea completă. Este ușor de înțeles că aceste lucruri nu reprezintă un factor de interes major în abordarea oamenilor.

Totuși, atenția către simțul olfactiv, atât în mod teoretic, cât și în mod concret, al experiențelor personale, permite, pe de o parte, accesul la un bogat ansamblu de impresii olfactive, care vorbesc despre proveniența, compoziția, manifestarea lor (spre exemplu în cazul

condimentelor, alimentelor, florilor, parfumurilor care își propun să redea o lume particulară printr-un tablou olfactiv). Pe de altă parte, studiul mirosurilor este un instrument prin care putem avea acces la trecut, așa cum a fost el sintetizat, exprimat printr-o anumită aromă caracteristică, ce nu mai aparține, poate, prezentului. Putem merge pe traseul rutelor istorice care au facilitat călătoriile condimentelor, florilor, uleiurilor, feluritelor materii prime, pentru a înțelege originile și culisele universului olfactiv pe care îl cunoaștem astăzi. Un univers care nu poate fi, oricum, separat de cel vizual, senzorial și gustativ.

Literatura, memoriile de călătorie, arta vizuală și nu numai, cuprind nenumărate referințe, închegate sau disparate, care servesc drept mărturie pentru impresiile olfactive ale timpului. Literatura universală și comparată se bazează, printre altele, pe crearea de conexiuni între texte din perioade și teritorii separate în timp și spațiu, vizând similitudinile și totodată punctele de divergență, apariția recurentă și interpretarea unor teme de-a lungul timpului. În același fel, la un nivel mai restrâns, a acționat și universul olfactiv, care cuprinde memoria olfactivă și lumea parfumeriei ca artă sau disciplină. Prin aceasta din urmă, a colectat și sintetizat materii prime, viziuni ale parfumierilor corespunzătoare epocilor de care au aparținut, a propus noi paradigme societății sau a răspuns la nevoile socio-culturale ale acesteia și le-a întâmpinat prin creații inedite, acceptate, controversate, ori de multe ori replicate.

Referirea la ramura parfumeriei este relevantă, întrucât, în afara evoluției naturale a mirosurilor și aromelor, în afara demersurilor cosmetice și de igienă de bază, care au însoțit omenirea din cele mai vechi timpuri, ea a contribuit în mod semnificativ la maniera în care se folosește parfumul și astăzi. Încă din Egiptul Antic, mergând apoi pe filiera greco-romană și continuând, firesc spre Evul Mediu și Renaștere, istoria parfumeriei a început prin folosirea mirosurilor în scop ritualic, pentru ceremonii religioase, invocarea zeităților, cu un scop sacru și sacralizator atât în viața cotidiană, cât și în momentele de sărbătoare. De altfel, amintind de etimologia cuvântului parfum, din latinescul *per fumus*, „prin fum", aceasta trimite la obiceiul de trece prin fum pentru purificare. Prin urmare, folosirea fumului era frecventă în scopurile menționate, dar și pentru igienă corporală, alături de preparate din plante și rășini, sub formă de uleiuri, tincturi și balsamuri, precursoarele parfumurilor pe baza de alcool de mai târziu:

Parfumul a fost mai întâi un element sacru, mai apoi unul cosmetic […] Fumigațiile nu erau folosite numai la aromatizarea încăperilor, fumul se și inhala sau se impregna în haine. Cu cât te parfumai mai mult, cu atât te apropiai mai mult de divinitate. Acest gen de devoțiune religioasă a impulsionat cultivarea grădinilor ornamentale de pe lângă temple și palatele regale, adevărate oaze de viață în mijlocul deșertului nesfârșit - proiecția unei lumi ordonate, dar și un refugiu, căci produceau umbră și răcoare […][1].

Această descriere caracterizează obiceiurile din Egiptul Antic, însă forme ritualice asemănătoare regăsim și la alte culturi și epoci, cu referire, de exemplu, la utilizarea tămâii în ritualul religios și apropierea față de divinitate prin practica ce poate fi înfăptuită pe pământ. De asemenea, dezvoltarea în timp a grădinilor, cu scop estetic, dar și cu obiectivul de încântare a simțurilor, cultivarea plantelor și florilor, căutarea anumitor specii rare ori a condimentelor costisitoare, care astăzi sunt atât de accesibile, au fost impulsionate de interesul oamenilor de a intra în contact cu ceea ce putea să-i influențeze în mod pozitiv și să le susțină demersurile spirituale sau personale. Observăm aici dualitatea mirosurilor: reprezintă un element care se află la incursiunea dintre cele două lumi, cea materială și cea a cerurilor.

[1] Kukso, Federico, *Odorama. Istoria culturală a mirosului*, traducere de Cornelia Rădulescu, Editura Baroque Books & Arts, București, 2022, p. 46.

Din mozaicul fascinant al mirosurilor, se desprinde gestul individual de parfumare. Precum am menționat anterior, evoluția mirosului pe ramura de parfumerie menită aromatizării personale și desprinsă de un scop strict ritualic, într-o comunitate, într-un cadru organizat, festiv, dar și de întrebuințarea strict în scop igienic sau de întreținere, s-a realizat gradual, odată cu descoperirea, de către om, a propriei individualități. Deși nu este un concept nou, iar referințe la sine și la analiza interioară apar încă din Antichitate, parcursul omului spre modernitate a coincis cu noi sensuri ale acestui mod de raportare la sine. În același timp, ne putem întreba în ce măsură este valabilă exprimarea individualității în vremurile recente, mai mult decât în trecut, având în vedere că și grecii, romanii, oamenii Renașterii etc, foloseau toate mijloacele disponibile, de la podoabe, veșminte, îngrijirea înfățișării și etalarea bunurilor din gospodărie, pentru a comunica indirect despre statut sau apartenența la o anumită categorie socială. Gestul utilizării unui flacon de parfum, în intimitatea încăperii proprii, ca o completare a noului ritual zilnic, poate fi considerat ca o exprimare chintesențială a sinelui, atât timp cât aroma este aleasă pentru a transmite un mesaj despre sine comunității. Ca delimitare, se poate considera totuși că individualitatea s-a conturat tot mai mult, încă începând cu perioada renascentistă și până în prezent.

Pe lângă a rosti un mesaj despre sine celor din jur, parfumarea doar pentru sine, pentru o experiență intimă a mirosului, a componentelor care se degajă, treptat, odată ce picătura de parfum sau cantitatea dozata cu grijă de ulei parfumat a atins pielea și își desfășoară notele rând pe rând, ca într-o orchestră olfactivă miniaturală, aduce în prim plan dorința sau înclinația umană de a practica un obicei doar pentru sine, în propriul decor, în compania propriilor gânduri, detașat de intervenția celorlalți. Cu privire la importanța decorului, Mircea Eliade face referire la *experiența indistinctă* și menționează în *Oceanografie* : „Mi se pare că nimic nu poate potenţa mai mult bucuria de a trăi, de a fi viu printre alţi oameni vii - decât transformarea - existenței brute, inerte şi obscure, într-o serie magnifică de ceremoniale şi decoruri. Viaţa mentală şi emotivă capătă valenţe noi, antene noi. Sufletul ajunge un vas ales în care şi creaţia şi Creatorul toarnă minuni”[2].

A parfuma (pe sine sau chiar și spațiul din jur) reprezintă o recunoaștere a propriei identități prin asumarea alegerii personale, prin intrarea în jocul compoziției chimice, sistematic situată în spatele unui parfum, a unei miresme, dar care poate induce noi trăiri, noi idei, evocări din trecut, sau de ce nu, anticipări ale viitorului prin forța de stimulare a imaginației. Alegere unei arome în funcție de un anumit context sau de o stare, reprezintă, în plus, o încercare de integrare a unui gest, din nou, de natură ritualică, în lumea proprie, pentru ca mai apoi să participăm la *lumea cea mare*, cea din exterior. Un miros, chiar unul plăcut, poate provoca stări neașteptate, de exemplu apariția lacrimilor, tocmai prin puterea, odată ce sistemul nervos intră în contact cu un anumit element olfactiv, de a declanșa o emoție care ne copleșește. În gama de experiențe senzoriale covârșitoare putem aminti de *sindromul Stendhal*.

Michel de Montaigne, în eseul *Despre mirosuri*, alege să dedice spațiu acestei teme, printre varietatea de subiecte tratate în volumul său de eseuri. Astfel, regăsim în text câteva idei exprimate într-o tonalitate simplă, directă, dar grăitoare pentru acea epocă și pentru a înțelege cum se raportează Montaigne la mirosuri. Acesta mărturisește: „totuși, mie tare îmi place să fiu înconjurat de mirosuri plăcute și nu le sufăr în ruptul capului pe cele neplăcute, pe care le adulmec mai de departe ca oricine”[3]. Prin urmare tema mirosurilor este tratată fără a intra în amănunte, iar distincția se face în mod clar, între ceea ce este plăcut și mai puțin plăcut nasului.

[2] Eliade, Mircea, *Oceanografie*, Editura Cultura poporului, București, 1934. p. 127.
[3] Montaigne, *Eseuri*, traducere, cronologie și note de Vlad Russo, Editura Humanitas, București, 2021, p. 366.

Scriitorul continuă, făcând referire la înaltul său simț olfactiv, dar și la faptul că omul primește de la natură instrumentele necesare pentru a experimenta mirosurile (am putea pune aici în opoziție situațiile în care oamenii sunt cu totul indiferenți față de mirosuri, chiar dacă acestea ar putea să aibă și o funcție utilitară, precum avertizarea asupra unui pericol, sau o funcție terapeutică): „E de mirare cum se lipește de mine orice miros, și ce dar are piele mea să-l absoarbă. Cine se plânge că natura l-a lăsat pe om fără mijloace de a-și duce mirosurile la nas greșește, căci ele se duc singure într-acolo”[4].

Din acest citat putem desprinde și ideea că, mai mult decât prin exercițiul voluntar de a ne supune unei experiențe olfactive, sau, cel puțin, de a nu o bloca, mirosurile posedă o dibăcie particulară, prin care ne pot surprinde chiar și fără voia noastră, prin urmare, ne pot aduce într-o poziție de vulnerabilitate. Montaigne pune persistența unui miros cu care intră în contact și pe seama mustății, care ar fi un mediu de trecere a aromei din mediul înconjurător, de pe „mănuși” sau „batistă”, către nas și care ar avea, în plus, rolul de a conserva aroma. Acesta ar fi, în cazul de față, un exemplu de punte între miros și om, de element-parte din sine, care prinde și păstrează un alt element străin, mirosul, ce devine apoi, cel puțin temporar, parte din sine, sau definitiv, parte din memorie.

De asemenea, este menționat modul în care mirosurile pot influența starea de spirit, dar și folosirea lor în biserici: „Medicii ar putea (cred) să tragă din mirosuri mai mult folos, căci am văzut adesea că lucrează asupra mea, înrăurindu-mi starea sufletească potrivit cu felul fiecăruia. Ceea ce mă face să cred că ce se spune e adevărat, anume că folosirea tămâii și parfumurilor în biserici, atât de veche și de răspândită la toate neamurile și credințele, e menită să ne înveselească, să ne trezească și purifice simțirea, ca să fim mai deschiși spre contemplare”[5]. Prin experiență personală, filosoful ajunge să considere că, într-adevăr, mirosurile și folosirea răşinilor cu caracter sacru, au o influență directă asupra noastră, atât prin contextul în care sunt folosite, care se situează deasupra lumii concrete, cât și prin proprietățile intrinseci ale mirosurilor. După ce își declară și aprecierea pentru bucătarii care dețin abilitatea de a îmbina mirosurile străine cu aroma bucatelor, Montaigne încheie prin a susține: „Grija mea de căpetenie când caut găzduire este să fiu departe de aerul greu și urât mirositor”[6]. În rândurile ce însumează aproximativ două pagini, Montaigne acoperă, prin această confesiune despre viziunea sa asupra mirosurilor, unele aspecte esențiale ale acestuia.

În concluzie, contactul cu mirosurile din jurul nostru, dar și gestul personal de parfumare, într-o lume de posibilități olfactive infinite, reprezintă un prilej de afirmare a individualității și poate însoți demersurile de reflecție de sine. Indiferent că optăm ca acest gest să fie împărtășit într-o comunitate, sau că este păstrat pentru sine, apare ca un element de personalizare a propriei lumi, dar și de cunoaștere a acesteia prin manifestare senzorială. Fiind puternic legat de celelalte abilități senzoriale, universul olfactiv continuă să reprezinte o bogată și complexă sursă de emoții, informații și idei, care *ne comunică* și comunică despre noi.

BIBLIOGRAPHY

Aftel, Mandy, *Istoria parfumului*, ediția a II-a, traducere de Loredana Bucuroaia, Editura Baroque Books & Arts, București, 2020.

[4] *Ibidem*, p. 366.
[5] *Ibidem*, p. 367.
[6] *Ibidem*, p. 367.

Eliade, Mircea, *Oceanografie*, Editura Cultura poporului, București, 1934.

Kukso, Federico, *Odorama. Istoria culturală a mirosului*, traducere de Cornelia Rădulescu, Editura Baroque Books & Arts, București, 2022.

Montaigne, *Eseuri*, traducere, cronologie şi note de Vlad Russo, Editura Humanitas, București, 2021.

THE ARTISTIC FORM BETWEEN PERCEPTION, ILLUSION AND THE METAMORPHOSES OF THE CIRCLE

Alin Constantin Naidin
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Art means experiencinga present time of creation (for the artist) and a present time of reception (for the audience). What is simultaneously art and actuality is, however, perceived and memorized through the grid of a certain interest, an aesthetic interest (persuasion through aesthetics, because the art object will meet the expectations of the receptor) and a pragmatic one (due to creating a connection with the actuality of the needs, as it is mentioned in Abraham Maslow's theory).The work of art cannot be severed from the spirit that animates it. The spirit is the one that propagates in Time. Separated from its spirit, artwork falls back into the condition of an object with which communication becomes impossible. The circle encompasses infinity. The abstract object tenders a new reality that can be perceived by artists, by those who can create perceptible sensory representations. Both reality and the reality of art become concepts that produce deep reflection and widen the perspectives of interpretation, generating the "metamorphoses of the circle" in the sense formulated by Georges Poulet. The circle and the ovoid in the artistic conception represent the interest of our approach, referencing the Temple of Indore. In Brâncuşi's vision from 1937, the external shape of the mausoleum should have been a huge egg, the monumental replica of the "Beginning of the World". Our analysis will focus on the reception of this creation and the metamorphoses of meanings given by subsequent receptions.

Keywords : metamorphoses of the circle, the ovoid, C. Brâncuși, the reception of the artistic creation

Introducere

Adevărul şi actualitatea artei sau forma între percepţie, iluzie şi argument de receptare – acestea sunt cadrele pe care le propunem pentru a semnala noi sensuri ale creaţiei prin metamorfozarea sensurilor în timp. Multiplicarea şi metamorfozarea sensurilor depind de grila culturală a receptorului, cu toate că, în calea vitezei, a instanţei, a virtualităţii infinite avem impresia că nimic nu se schimbă vreodată, că este o singura multiplicare, perpetuă, a aceluiaşi lucru. Aceasta înseamnă că predomină mediul. Demersul receptării include şi acţiunea de identificare a eventualelor modificări datorate unor ”încălcări ale codului”. (J. Baudrillard) Actualitatea este cea care indică experienţa actuală, un timp stabilit de circumstanţe şi care este întotdeauna sub presiunea unui obiectiv. Arta este experienţa acută într-un prezent de creaţie (pentru artist) şi de recepţie (pentru public). Dar ceea ce se manifestă simultan, arta şi actualitatea sunt percepute şi memorate în parte. Explicaţia primară este că receptarea depinde de un anumit interes, un interes estetic (o persuasiune prin estetică, deoarece munca va atinge aşteptările receptorului) şi una pragmatică (datorită legăturii cu actualitatea nevoilor, aşa cum se menţionează în teoria lui Maslow). Propunem aici un demers pe un subiect problematic, sub formă de identificare a stării de purificarea bine cunoscută prin artă (Catharsis), care stabileşte un dialog imaginar pentru o viziune asupra lumii şi a artei generate de dialog. Dialogul este cuvântul - cheie, centrul ideal al pledoariei noastre pentru o astfel de interpretare a percepţiei lumii şi a artei. Dialogul direct şi indirect dintre cele două personaje oferă autorului o oportunitate de a

descoperi anxietate, incertitudini și intuiții periculoase. Prima parte a acestui demers reprezintă o incursiune succintă în teoria artei, care vizează nu numai evoluția concepțiilor privind materia și forma, ci și percepția lor. Este încercarea de a înțelege, din punctul de vedere al receptorului, anumite dualități în noi metamorfoze ale sensului creației: percepție / iluzie, informații / iluzie, infinit / finit. Dezvoltarea subiectului se produce pe măsură ce accentuăm avatarele de alteritate, o călătorie internă în timp ce caută semnificația formei. A doua parte a demersului actual este un excurs de tip psihologic, care va pune în discuție nu realitatea psihică neexplorabilă, ci realitatea externă, adevărul despre *triada artă-realitate-o nouă realitate, cea artistică*. Ultima parte a acestui demers va fi concludentă: lumea este prinsă într-o iluzie, o realitate fictivă.

I. Neliniștea creativă și viziunea asupra lumii

Limba contestă orice joc și orice dezvăluire simbolică, iar comunicarea este auto-referențială. Orice text este o ”plasă” inextricabilă care ascunde o arhitectură metodologică și se bazează pe un pact fictiv (semnificație). Autorul pare să spună un adevăr prin vocile a două personaje, un ego și un alter ego, o fractură de personalitate, personaje ce sunt puternic influențate de efectul de tranziție de la a recepta la receptivitate, adică a continua decodarea sensurilor creației. Conceptele utilizate sunt împrumutate din hermeneutica psiho-analitică și fizica cuantică. De-a lungul domeniului nostru de investigare, metoda psiho-analitică s-a dovedit cea mai potrivită, deoarece este în conformitate cu teoriile genetice (generatoare) care susțin translarea punctului de interes din textul imaginii la modul de a produce (geneza imaginii). Am invocat aceste concepte, deoarece s-au dovedit a fi operaționale în demonstrația noastră despre metamorfozele cercului, aadică ale sensurilor noi obținute printr-o nouă receptare. Fără îndoială, ne asumăm în mod conștient limitele și caracterul finit al metodelor aplicate, de aceea am simțit nevoia de ”a juca” textul ca într-o piesă de teatru cu două personaje și de a crea, astfel, auto-distanța. Proiectăm în timp folosind formularele din apropierea noastră, în mijlocul brevetelor intertextuale, pentru a găsi ceva despre noi în acest ”joc de oglinzi” din lume (M. Heidegger). Jocurile demonstrative relevă autorul în trei situații: autor-narator-caracter și spațiul investigat, sine și lumea (alterity).

Materia și forma creației artistice sunt, de asemenea, o problemă de voință. Există o îndemnare irezistibilă a neliniștii interioare. Viața spirituală creează forme, deoarece forma este starea pentru canalizarea impulsurilor difuze care amenință echilibrul său spiritual (Liviu Rusu, *Eseu despre creația artistică. Contribuții la o estetică dinamică*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1989, p. 217). Lumea internă cristalizează pentru a depăși o chestiune sensibilă. Fiecare material are vocația formală, fiecare formulă are vocația materială, deja schițată în viața internă. Acesta este motivul pentru care Henri Focillon pretinde (în *Vie Des Formes*, Paris, Leroux, 1934, p.67) că elaborarea mentală conține deja impulsul față de semnificație. Opoziția dintre spirit și materie nu este, în opinia sa, fundamentală. Forma materială a ideii artistice apare în același timp cu ideea însăși, nu este un element extern adăugat la această idee. Este o teorie valabilă atunci când se referă la o operă de artă, când conflictul interior este suficient de puternic pentru a crea ideea, care depinde și de materialitate (L.Rusu). Un artist, prin sensibilitate, poate să-și asume acest proces de creație.

Lucrarea de artă este rezultatul unui efort interior de a răspunde îndoielilor și vexațiilor, o luptă care oferă o valoare suplimentară lucrării în sine. Acest sens face parte din existența însăși și este cea care constituie o viziune a lumii.

În concluzie, artistul gândește actul creației ca o necesitate de a clarifica o viziune a lumii. O problemă, pe care psihologii și antropologii au tratat-o, este aceea a identificării viziunii, atât a artistului, cât și a spectatorului lumii, a receptorului. Ideile creatorului sunt extrase

din fondul colectiv, comun pentru toată lumea. Astfel, activitatea artei va rezona cu preocupările receptorilor, fapt care va dezlănțui o încântare profundă, în timp ce se gândește la acea lucrare. Acesta este Catharsis într-o altă enunțare. Este o altă interpretare a neliniștii creative sub forma creării și a semnificației date viziunii asupra vieții. Este un unghi de interpretare tentant pentru spiritul său filosofic, o atitudine venind din interior. Paul Valery a scris despre Leonardo da Vinci: ”Leonardo este un pictor. Afirm că pictura sa este filozofia sa” (Paul Valery, *Leonard et les filosophes*, Leo Ferrero, *Leonard da Vinci Ou Louvre D'art*, Paris, Editura Simon Kra, p. 61). Spiritul filosofic este, de fapt, cel care produce reflexivitate și determină receptarea lucrării prin atitudine reflexivă.

II. Cercul-discurs antropologic

Un volum de referință al Profesorului Nicolae Panea este *Antropologie Culturală Americană* (Ed. Universitaria, Craiova, 2012), din care reținem ideea de cerc-discurs antropologic, de la temele transpuse de noi în metamorfozele cercului: perceperea timpului, credințe.

De la circularitate la centralitate, de la perspectiva individuală în cultura tradițională la perspectiva artistică în arta țărănească și în cea cultă – sunt doar câteva trasee ideatice ale noutății demersului nostru științific, având ca suport ideatic aserțiunea lui Nicolae Panea despre cerc-discurs antropologic.

Punctul de pornire este concepția lui Georges Poulet despre transformarea operei. Opera e văzută mereu pe cale de a se face, ca o activitate spirituală continuă, nu ca o materie închisă în limitele unui obiect: ”Orice operă nu e numai rezultatul formal al unei activități mentale, ea este activitatea însăși; ea nu e o floare ori un fruct. E însăși creatura mirosind floarea și gustul fructului ei ” (Georges Poulet – scrisoare către R. Wellek din 6 oct 1956, apud Sarah Lawall, *Critics of consciousness*, Harvard, U.P.Cambridge, 1968, p. 129).

Opera de artă nu poate fi nici o clipă separată de spiritul care o însuflețește.

Spiritul operei este cel ce se propagă în Timp. Separată de spirit recade în condiția unui obiect cu care comunicarea devine imposibilă. Cercul este rotundul care cuprinde nemărginirea. Cercul nu are margini finite. El se multiplică, își schimbă centrul, determină privirea să recepteze opera, creația, obiectul învestit estetic sau ritual cu alte valențe.

Determinați de genericul volumului de critică literară al lui Georges Poulet *Metamorfozele cercului* (Ed. Univers, București, 1987) vom face o analiză a efectelor stării de cerc, formei de cerc în cerc, asumarea rolurilor de centru și zonă în creația artistică. Vom repera și elementele de permanență din gândirea tradițională românească reflectate în arta plastică și sculpturală a lui Constantin Brâncuși.

Ca element de originalitate reproducem o secvență dintr-o conversație cu un artist plastic despre realitate, artă, percepție. Rezultă ”metamorfozele cercului”, descoperirea unor noi sensuri prin ”piatra” aruncată în mijlocul apei, astfel se vor propaga noi sensuri în funcție de receptarea la distanță.

”Alin- Artă-realitate, percepţie-iluzie sunt dualităţi, care te obligă să filozofezi. Să rămânem mai aproape de realitate prin sculptura lui Constantin Brâncuşi. Este părintele sculpturii moderne şi este originar din zona de unde sunt şi eu. Este cel ce se va îndepărta de Rodin, ca model şi magister şi se va întoarce la arta primitivă, la tradiţii, la simplitatea artei sculpturale. O comparaţie: “Sărutul” lui Rodin e realizat prin tehnica “supradimensionării”, “Sărutul” lui Brâncuşi e cioplit direct în forma unei compoziţii limpezi şi ordonate (forma de jumătăți de cerc, adnotarea noastră).

Brâncuşi urmăreşte esenţele care, prin limpezimea, unitatea lor să poată deveni obiect de bucurie. "Vă dăruiesc bucurie curată". "Seriozitatea artei lui rezidă în imperativul ca sculptura să-şi cuprindă sensul propriu în forma cu care e dotată, cu alte cuvinte să fie forma unui sens" (Sidney Geist).

Influenţat de filozofia lui Henri Bergson (pe care îl citea) va fi de acord cu formularea: "absolutul nu poate fi comunicat decât printr-o *intuiţie,* pe câtă vreme toate celelalte ţin de domeniul *analizei".*

Brâncuşi pretinde că "nu forma exterioară este reală, ci esenţa lucrurilor. Pornind de la acest adevăr îi este cu neputinţă oricui să exprime ceva ce este esenţialmente real doar imitând forma sa exterioară". Interpretarea lui Paul Morand din 1926 trimite la satisfacţia pe care o resimţim în faţa artei sale şi pe care o datorăm simţurilor. Este plăcerea artistică dată de esenţe. Ovoidul, ca motiv în sculptura lui Brâncuşi este o temă destul de comentată de specialişti. Nu asupra finitudinii, şlefuirii pînă la esenţă, simbolisticii aş dori să ne oprim, ci asupra plănuitului Templu din Indore. Poate mai tîrziu ! David Lewis, unul dintre primii autori de monografii apărute după moartea lui Brâncuşi a observat incindenţa ovoidului în creaţia brâncuşiană. Este cel ce l-a reperat în « capetele de copil » (« Copil dormind »), premergătoare « Muzei adormite ». Tot lui i se datorează şi interpretarea formei ovale a trupului « Păsării Măiestre. »

-Să ne întoarcem la formă şi realitate… şi la Brâncuşi. Scott Burton, creator al sculpturii-mobilă a pledat pentru ştergerea graniţelor dintre artă şi arta aplicată. A fost impresionat de masa-soclu folosită de Brâncuşi pentru expunerea lucrărilor. « Mese-piedestal ! » Scot Burton a fost ales de către directorul Muzeului de Artă Modernă din New York (MOMA), domnul Kirk Varnedoe să rearanjeze lucrările lui Brâncuşi. Burton a aranjat lucrările într-un mod menit să evidenţieze soclurile, relaţia dintre acestea, arhitectură şi mobile. Este un mod de a recompune forma artistică, modul în care Brâncuşi a îmbinat arta şi lumea. »Scot mi-a făcut un dar : ochii cu care am privit la Philadelphia »-declară Peter Schjeldahl după ce a văzut în 1995 retrospectiva Brâncuşi de la Muzeul de Artă din Philadelphia.

Alin- Brâncuşi spunea : « Între timp, trec zilele, trec anii. Iar eu caut acea *formă* definitivă, nepipăibilă, alunecoasă » (*Aforismele lui Brâncuşi*, 78, p.123-124, ediţia Constantin Zărnescu, Aforismele şi textele lui Brâncuşi,Scrisul Românesc, Fundaţia-Editura, Craiova, 2016).

- *Este forma care prin perfecţiune să-ţi dea senzaţia că percepi nu realul,ci iluzia.E stare sublimă !*

Alin- Sau poate este chiar simplitatea care generează reflecţia, starea meditativă potenţată de emoţia artistică. Dar să ne întoarcem la motivul oului. Tot Brâncuşi scria în "Aforismele" sale : »Cu această formă (« Oul » sau « Începutul Lumii ») eu aş putea să mişc Universul… Noi ne aflăm într-o sferă, însă ne jucăm mereu cu alte sfere. Le combinăm şi le facem să strălucească », este o exprimare complexă, şi la propriu şi la figurat.

- *Am rămas datori cu un detaliu : Templul din Indor. În viziunea lui Brâncuşi din 1937, forma exterioară a mausoleului ar fi trebuit să fie cea a unui ou imens, replica monumentală a sculpturii « Începutul Lumii ». În interiorul ovoidal urmau să fie adăpostite urna cu cenuşa maharani-ei Sanyajita Devi, precum şi cele trei Păsări aflate în posesia maharajahului. Accesul în templu trebuia să fie printr-o scară în spirală. Păsările ca şi urna urmau să se fi oglindit într-o piesă de apă centrală. Pe un perete trebuia să fie fresca « Zbor de păsări ». Construirea mausoleului a rămas în stadiul de proiect. Cercetătoarea americană Florence M.Hetzler considera că în Templul Meditaţiei « se întâlnesc Orientul şi Occidentul,*

*sufletul românesc şi cu cel universal al omenirii » (*Sorana Georgescu-Gorjean, *Urcând coloana infinită*, Editura Eminescu, Bucureşti, 2001*).*

Alin- « Eu forma o caut în tot ceea ce creez ! »- este o altă cugetare a lui Brâncuşi, ca o deviză a creaţiei, un leit-motiv al călătoriei sale interioare pentru descoperirea esenţelor. Totul pare iluzie, dacă n-ar fi concreteţea operei de artă.

-E şi iluzie şi adevăr. Un adevăr artistic, palpabil, opera într-o formă care se cere interpretată şi o iluzie datorată emoţiei artistice. În numele acesteia opera se re-crează la fiecare nouă receptare."

Templul meditației amintește de aserțiunea lui Mircea Vulcănescu : ""Spațiul are dimensiunile lui, cunoscute : lungima și lărgime, adică întindere ; și înălțime și adâncime, adică încăpere. De aceasta, adâncimea, înălțimea și poate lărgimea par a fi mai deosebite, nu numai pentru că abia ele dau lumii înțelesul ei deplin de cuprindere ; dar și pentru că aduc în lumea întinderii o idee de prețuire și de ierarhizare calitativă a ființei. Adâncimea ori înălțimea unui lucru implică, într-adevăr, o fire mai aleasă de ființă, decât aceea a unui lucru obișnuit" (Vulcănescu, Mircea, *Dimensiunea Românească a Existenței*, Editura Eikon, București, 2015, p. 49).

III. Formele-portret și spațiul magic

Femeia a fost şi a rămas un simbol al ispitelor primordiale, dar şi al psihismului energetic şi regenerativ. Simbolurile arhetipale sunt manifestări de bine. Ea este, de asemenea, un simbol al fecundității, al persistenței ancestrale, al veşniciei feminine ca principiu al vieții. Imaginația dinamică transformă acest simbol într-o formă expresivă, într-un peisaj sugerat și nu explicit. Este o reinvenție a secvenței primordiale de către forța stilistică (imagistică) și o impresie puternică cu conotație erotică de gardă. Receptat ca imaginea unui spectacol vizual, având o forță simbolică gravă, ochiul este atât deschiderea, cât și incinta, o exemplificare a spațiului magic ca formă în care orice se poate imagina, orice traducere imaginară (G. Durand). Este, de asemenea, un simbol care ne amintește de motivul roții (simbolul timpului care devorează). Este o vedere în întreaga lume, o reflectare a universului în rotunjirea fizionomică. Intrăm în zona subliminală și imaginară ca un continuum al conștiinței și inconștienței. Este subiectul psihic, un loc diferit de inconștient, unde se produce gramatica generatoare a narațiilor inițiale (Jean-Jacques Wunenburger, *Viața imaginilor*, 1998, Editura Cartimpex, Cluj, p. 45).

Formele portret reprezintă o modalitate de structurare dinamică prin ascunderea în cavitație, cum ar fi formele care devin spațiu magic. Este câmpul de manifestare pentru psihic care caută și găsește adăpostul, pozițiile defensive, cavitățile intermitentului, spațiile care închid, ascund și protejează. Fantasmele se pot transforma în interiorul lor.

Citățm în final aserțiunea lui D. D. Roșca: analizând sistemele filosofice de la Thales din Milet la Bergson constatăm: " toate sunt încercări de explicație globală a realității. Toate sunt ingenioase și susținute eforturi de gândire, tinzând, adesea în formă discretă sau chiar ascunsă, câteodată însă în termenii cei mai clari posibili, să *construiască* (s.a)" (Roșca, D., D., *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*. Ediție definitivă, Editura Științifică, bucureşti, 1968, p. 31).

Concluzii

Percepția formelor, așa cum este instituționalizată de artă în anumite societăți și perioade, depinde de legile invenției și transmiterii culturale. Această determinare socio-culturală vizează și modul în care apreciem o lucrare de artă (criterii de valorificare) și modul de înțelegere a acesteia. Pentru a înțelege sensul unui formular (artistic), un proces determinat de comportamentul selectiv al atenției (de aceea contextual, chiar și detaliile expuse ostentativ sau

doar repetitive sunt importante în procesul de percepție) și prin efectuarea operațiunilor de decodare a sensurilor creației, unele modele circulare devin "modele perceptive". Sunt, de asemenea, iluziile optice. Aceste fenomene sunt produse de alți factori (reziduuri de memorie, impresii circumstanțiale) și ele influențează parametrii perceptivi și cunoștințele anterioare. Înțelegerea semnificației depinde de percepție, precum și capacitatea percepției depinde de capacitatea înțelegerii. Folosind percepția și procesul de înțelegere, prin creație obținem informații. Granița dintre informație și iluzie este soluționată de nivelul percepției și înțelegerii și de factorii favorabili: atenție, emoție, reziduuri de amintire. Percepția formei într-un mod artistic este modul sublim de contemplare și este generat de competența culturală, de factorii de mediu și de stabilirea observațiilor, îndeplinindu-se, de fapt, astfel activitatea de artă.

Forma exterioară a mausoleului Templul din Indo, în viziunea lui Brâncuşi din 1937, ar fi trebuit să fie cea a unui ou imens, replica monumentală a sculpturii « Începutul Lumii ». Era un prim nivel de înțelegere a sensurilor construcției arhitecturale. În interiorul ovoidal urmau să fie adăpostite urna cu cenuşa maharani-ei Sanyajita Devi, precum şi cele trei Păsări aflate în posesia maharajahului. Așa a construit un al doilea nivel de semnificație a spațiului arhitectural, multiplicând înțelesurile acestei creații artistice. Considerate separat, exterior și interior, sau corelate într-o structură în adâncime și în înălțime a creației artistice, Templul din Indor este un cerc – discurs antropologic despre două culturi, românească şi indiană, unite prin viziunea artistului Constantin Brâncuși.

BIBLIOGRAPHY

Braga, Corin (coord.), *Concepte și metode în cercetarea imaginarului. Invitații Phantasma*, Ed. Polirom, Iași, 2021

Braga, Corin (coord. general), *Enciclopedia imaginariilor din România*, Editura Polirom, 2020

Coman, Mihai, *Introducere în antropologia culturală. Mitul și ritul*, Ed. Polirom, Iași, 2008

Duțu, Alexandru, *Eseu în istoria modelelor umane*, Editura Științifică, București, 1972

Gaivoronschi, Vlad, *Matricile spațiului tradițional*, Ed. Paideia, București, 2002

Mihăescu, Vintilă, *Antropologie. Cinci introduceri*, Editura Polirom, Iași, 2007

Pererz-Gomez, Alberto, *Consonanțe. Semnificația arhitecturală după crizele științei moderne*, Editura Fundației Arhitext design, București, 2018

Panea, Nicolae, *Antropologia Culturală Americană*, Editura Universitaria, Craiova, 2012

Poulet, Georges, *Metamorfozele cercului*, Editura Univers, București, 1987

Roşca, D., D., *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*. Ediție definitivă, Editura Științifică, București, 1968

Rusu-Păsărin, Gabriela, *Flori de gheață*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2004

Vulcănescu, Mircea, *Dimensiunea Românească a Existenței*, Editura EIKON, București, 2015

Wunenburger, Jean-Jacques *Viața imaginilor*, Editura Cartimpex, Cluj, 1998

THE ARTISTIC FORM BETWEEN PERCEPTION, ILLUSION AND THE METAMORPHOSES OF THE CIRCLE

Alin Constantin Naidin
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Art means experiencing a present time of creation (for the artist) and a present time of reception (for the audience). What is simultaneously art and actuality is, however, perceived and memorized through the grid of a certain interest, an aesthetic interest (persuasion through aesthetics, because the art object will meet the expectations of the receptor) and a pragmatic one (due to creating a connection with the actuality of the needs, as it is mentioned in Abraham Maslow's theory). The work of art cannot be severed from the spirit that animates it. The spirit is the one that propagates in Time. Separated from its spirit, artwork falls back into the condition of an object with which communication becomes impossible. The circle encompasses infinity. The abstract object tenders a new reality that can be perceived by artists, by those who can create perceptible sensory representations. Both reality and the reality of art become concepts that produce deep reflection and widen the perspectives of interpretation, generating the "metamorphoses of the circle" in the sense formulated by Georges Poulet. The circle and the ovoid in the artistic conception represent the interest of our approach, referencing the Temple of Indore. In Brâncuşi's vision from 1937, the external shape of the mausoleum should have been a huge egg, the monumental replica of the "Beginning of the World". Our analysis will focus on the reception of this creation and the metamorphoses of meanings given by subsequent receptions.

Keywords: metamorphoses of the circle, the ovoid, C. Brâncuși, the reception of the artistic creation

Introduction

The truth and topicality of art or the form between perception, illusion and reception– these are the frameworks we put forth in order to signal new meanings of creation by metamorphosing meanings over time. The multiplication and metamorphosis of meanings depend on the cultural mindset of the receiver, although, in view of the speed, the instance, the infinite virtuality, we have the impression that nothing ever changes, that there is a single, perpetual multiplication of the same thing. This means that the environment prevails. The reception endeavour also includes identifying possible changes due to "code breaching" (J. Baudrillard). Topicality is what points to current experience, an instance set by circumstances which is always under the pressure of an objective. Art is the acute experience in a present time of creation (for the artist) and reception (for the public). However, what manifests simultaneously, art and topicality are perceived and memorized to some degree. The primary explanation is that reception depends on a certain interest, an aesthetic interest persuasion through aesthetics, because the art object will meet the expectations of the receptor) and a pragmatic one (due to the connection with the topicality of needs, as mentioned in Maslow's theory). We submit an approach to a problematic subject in the form of identifying the well-known state of purification through art (Catharsis) which ascertains an imaginary dialogue for a certain vision of the world and the art generated by the it. Dialogue is the keyword, the ideal center of our plea for such an interpretation of world and art perception. The direct and indirect

dialogue between the two offers the author an opportunity to discover anxiety, uncertainties and dangerous intuitions. The first part of this approach is a brief foray into the theory of art, which not only aims at the evolution of conceptions regarding matter and form, but at their perception as well. It is the attempt to understand certain dualities within the new metamorphoses in the meaning of creation: perception / illusion, information / illusion, infinite / finite, from the point of view of the receiver. The topic develops as we emphasize the avatars of the alterity, an internal journey while searching for the meaning of the form. The second part of the current approach is a psychological incursion, which questions, not the unexplorable psychic reality, but the external reality, the truth about the art-reality-new reality triad, the artistic one. The last part will be conclusive: the world is trapped in an illusion, a fictitious reality. Language challenges any game or symbolic disclosure, while communication is self-referencing. Any text is an inextricable web which hides a methodological architecture and is based on a fictitious pact (significance). The author seems to tell one truth through the voices of two characters, an ego and an alter ego, a personality fracture, the characters being strongly influenced by the transition effect. The concepts are borrowed from psychoanalytic hermeneutics and quantum physics. Throughout our field of investigation, the psychoanalytic method has proven to be the most appropriate, as it is accordant with genetic (generative) theories which support translating the point of interest from the image text to the manner of its production (image genesis). We invoked these concepts because they were shown to be operational in the substatiation. Undoubtedly, we consciously take upon ourselves the limits and finite nature of the methods that have been applied, hence the need to play and create self-distance. We project through time using the forms close to us, within the intertextual patents, to find something about ourselves in this "mirror game" (M. Heidegger). The demonstrative games reveal the author in three situations: author-narrator-character and the investigated space, the self and the world (alterity).

The matter and form of artistic creation are also a matter of will. There is an irresistible urge to inner restlessness. Spiritual life creates forms, as the form is the state channeling the diffuse impulses that threaten its spiritual balance[1]. The inner world crystallizes in order to overcome a sensitive matter. Each material has a formal vocation, each formula has a material vocation already outlined in the internal life. This is why Henri Focillon claims[2] that mental elaboration already contains the impulse towards meaning. The opposition between spirit and matter is not, in his opinion, fundamental. The material form of the artistic idea appears at the same time as the idea itself, as it is not an external element added to this idea. It is a valid theory when it refers to a work of art, when the inner conflict is strong enough to create the idea that also depends on materiality (L. Rusu). An artist can take on this creative process through sensitivity.

The work of art is the result of an inner struggle to reply to doubts and vexations, a struggle that gives additional worth to the work itself. This meaning is part of existence itself and is what builds a vision of the world.

In conclusion, the artist thinks the act of creation to be the need to clarify a vision of the world. One problem that psychologists and anthropologists have dealt with is that of identifying the vision of both the artist and the viewer. The ideas of the creator are drawn from the collective fund, common to everyone. The work of art will thus resonate with the pursuits of the receivers, which will unleash a serious delight while thinking about that work. This is a restatement of

[1] Liviu Rusu, *Eseu despre creația artistică. Contribuții la o estetică dinamică*, Editura științifică și enciclopedică, Bucharest, 1989, p. 217
[2] Henri Focillon, *Vie Des Formes*, Paris, Leroux, 1934, p.67

Catharsis. It is another interpretation of the creative restlessness in the form of creating and giving meaning to the outlook on life. It is a tempting angle of interpretation for their philosophical spirit, an attitude coming from within. Paul Valery wrote about Leonardo da Vinci: "Leonardo is a painter. I purport that his painting is his philosophy"[3]. The philosophical spirit is in fact the one that produces reflexivity and determines the reception of the work through a reflexive attitude.

A reference volume by Professor Nicolae Panea is *American Cultural Anthropology*[4] from which we retain the idea of circle-anthropological discourse from the themes transposed by us in the metamorphoses of the circle: time perception and beliefs.

From circularity to centrality, from the individual perspective within the traditional culture to the artistic perspective in peasant and high art – these are just a few novel ideational paths of our scientific approach.

The starting point is Georges Poulet's conception about the transformation of artwork. The artwork can always be observed in the ongoing process its creation, as a continuous spiritual activity, not as matter enclosed within the limits of an object: "Any work is not only the formal result of a mental activity, it is the activity itself; it is not a flower or a fruit. It is the creature itself smelling the flower and the taste of its fruit"[5].

Artwork cannot be separated for one moment from the spirit that animates it.

The spirit of the work is the one that propagates in Time. Separated from its spirit, it falls back into the condition of object with which communication becomes impossible. The circle encompasses infinity. The circle has no finite edges. It multiplies, changes its center, causes the gaze to grasp the work, the creation, the object endowed with aesthetics or ritual valences.

Persuaded by the caption in Georges Poulet's literary criticism volume *The Metamorphoses of the circle*[6] we will analyze the effects in the state of a circle, the circle within a circle, the roles of the center and the zone in the artistic creation. We will also identify the elements of permanence in the traditional Romanian mindset reflected in Constantin Brâncuși's fine art and sculptural art.

As an element of originality, we shall reproduce a sequence from a conversation with an artist about reality, art, perception. It results in the "metamorphoses of the circle", the discovery of new meanings through the "stone" thrown in the middle of the water, thus new meanings will ripple, depending on the reception at a distance.

Alin : 'Art-reality, perception-illusion are dualities which impel you to philosophize. Let us stay closer to reality through Constantin Brâncuşi's sculpture. He is the father of modern sculpture and he is originally from the area where I'm from as well. He is the one who veers away from Rodin, as a model and a master, and will return to primitive art, to traditions, to the simplicity of sculptural art. A comparison: Rodin's "Kiss" was made by using the "oversizing" technique, Brâncuşi's "Kiss" is carved directly as a clear and orderly composition (a half-circle shape, our annotation).

[3] Paul Valery, *Leonard et les filosophes*, Leo Ferrero, *Leonard da Vinci Ou Louvre D'art*, Simon Kra Publishing House, Paris, p. 61

[4] Nicolae Panea, *Antropologia Culturală Americană*, Universitaria Publishing House, Craiova, 2012

[5] Georges Poulet - letter to R. Wellek of Oct. 6, 1956, apud Sarah Lawall, *Critics of consciousness*, Harvard, U.P. Cambridge, 1968, p. 129

[6] Georges Poulet, *Metamorfozele cercului*, Univers Publishing House, Bucharest, 1987

Brâncuşi pursues the essences that may become an object of joy through their clarity and unity. "I give you pure joy". "The seriousness of his art resides in the imperative that the sculpture should contain its own meaning in the form with which it is endowed, in other words, to be the form of a meaning" (Sidney Geist).

Influenced by Henri Bergson's philosophy (which he was reading), he would agree with the statement: "the absolute can only be communicated through an *intuition*, as long as everything else falls into the domain of analysis".

Brâncuşi claims that "it is not the external form that is real, but the essence of things. Hence, it is impossible for anyone to express something that is essentially real only by imitating its external form". Paul Morand's interpretation from 1926 refers to the satisfaction we feel when facing his art, which we owe to the senses. It is artistic pleasure bred by essences. The ovoid, as a motif in Brâncuşi's sculpture, is a theme quite commented upon by specialists. I would like to dwell not on the finite, on polishing to the essence, on the symbolism, but on the planned Temple of Indore. Perhaps later ! David Lewis, one of the first authors of monographs published after Brâncuşi's death, noticed the occurrence of the ovoid in his creation. He is the one who took notice of it in the "child heads" ("Sleeping child"), the precursor to "Sleeping Muses". He also construed the oval body shape of the "Maiastra".'

'Let us return to form and reality... and to Brâncuşi. Scott Burton, the creator of the furniture sculpture, pleaded for erasing the borders between art and applied art. He was impressed with the plinth table used by Brâncuşi to display his works. « Plinth tables ! » Scot Burton was chosen by the director of the Museum of Modern Art in New York (MOMA), Mr. Kirk Varnedoe, to rearrange Brâncuşi's works. Burton arranged the works in a manner meant to highlight the plinths, the relationship between these, the architecture and the furniture. It is a way of recomposing the artistic form, the way in which Brâncuşi interfused the art and the world. «Scot gave me a gift : the eyes with which I looked at Philadelphia, » stated Peter Schjeldahl, after seeing the Brâncuşi retrospective at the Philadelphia Art Museum in 1995.

Alin : 'Brâncuşi said: "Meanwhile, days pass, years pass. And I'm looking for that definitive, untouchable, slippery *form*"[7].

'It is the form that, through perfection, gives you the feeling you don't perceive reality, but the illusion. It is a sublime state !'

Alin : 'Or maybe it is this very simplicity that generates reflection, the meditative state enhanced by the artistic emotion. But let us go back to the egg motif. Brâncuşi also wrote in his "Aphorisms": «With this form ("The Egg" or "The Beginning of the World") I could move the Universe... We are in one sphere, but we always play with other spheres. We combine them and make them shine », It is a complex expression, both literally and figuratively.

'We are owed one detail: the Temple in Indore. In Brâncuşi's vision from 1937, the external shape of the mausoleum should have been that of a huge egg, the monumental replica of the "Beginning of the World". The urn with the ashes of Maharani Sanyajita Devi, as well as the three Birds in the Maharajah's possession were to be housed in the ovoid interior. Access to the temple was to be made via a spiral staircase. The birds, as well as the urn, were to be mirrored in a central piece made of water. On one wall, the "Flight of the Birds" fresco was supposed to be. The construction of the mausoleum was left in the project stage. The American researcher

[7] *Aforismele lui Brâncuşi*, ediția Constantin Zărnescu, Aforismele şi textele lui Brâncuşi, Scrisul Românesc, Fundația-Editura, Craiova, 2016, p.123-124

Florence M. Hetzler believed that in the Temple of Meditation «the East and the West, the Romanian soul and the universal soul of mankind meet »[8].

Alin- « It is the form I seek in everything I create! » - this is another of Brâncuşi's musings, as a motto of creation, a leit-motif of his inner journey to discover essences. Everything seems an illusion, if it weren't for the concrete nature of the artwork.

'It is both illusion and truth. An artistic, palpable truth, the artwork in a form that demands to be interpreted and an illusion due to the artistic emotion. In its name, the artwork is re-created with each new reception.'

The Temple of Meditation recalls Mircea Vulcănescu's assertion : ""Space has its known dimensions : length and width, that is, extent ; height and depth, that is, room. For this reason, the depth, the height and perhaps the width seem to be distinct, not only because they give the world its full sense of inclusion, but also because they bring the idea of valuing and qualitative ranking of the being to the world of extension. The depth or height of a thing implies, indeed, a more exquisite nature of the being than that of an ordinary thing"[9].

The woman is a symbol of the primordial temptations, and also of the energetic and regenerative psyche. Archetypal symbols are manifestations of goodness. She is also a symbol of fecundity, the ancestral persistence, the feminine eternity as a principle of life. The dynamic imagination transforms this symbol into an expressive form, into a suggested landscape, not an explicit one. It is the primordial sequence reinvented by the stylistic force (imagery) and a strong impression with an erotic connotation of warding. The image is a visual spectacle, as it has a serious symbolic force; the eye is both the opening and the enclosure, an exemplification of the magical space as a form in which anything can be imagined, any imaginary translation (G. Durand). It is also a symbol that reminds us of the wheel motif (the symbol of devouring time). It is a view of the whole world, a reflection of the universe in the physiognomic roundness. We enter the subliminal and imaginal area, as a continuum of consciousness and unconsciousness. It is the psychic subject, a place which differs from the unconscious, where the generative grammar of initial narratives is produced[10].

Portrait forms are a way of dynamic structuring by hiding in cavitation, such as forms that become magical space. The field of manifestation for the psyche seeks and finds the shelter, the defensive positions, the cavities of the remittent, the spaces that close, hide and protect. Phantasms can be transformed within them.

Finally, we recall D. D. Roşca's assertion: analyzing the philosophical systems from Thales of Miletus to Bergson, we find that: 'they are all attempts to globally explain reality. All of them are ingenious and sustained efforts of thought, with a tendency to *build*, often in a discreet or even hidden manner, and sometimes in the clearest possible terms (s.a)"[11].

Conclusions

The perception of forms, institutionalized by art in certain societies and periods, depends on the laws of cultural invention and transmission. This socio-cultural categorization also concerns the manner in which we appreciate an artwork (valuation criteria) and the way it is understood. Some circular patterns become "perceptual patterns " in order to understand the

[8] Sorana Georgescu-Gorjean, *Urcând coloana infinită*, Eminescu Publishing House, Bucharest, 2001
[9] Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea Românească a Existenței*, Editura Eikon, București, 2015, p. 49
[10] Jean-Jacques Wunenburger, *Viața imaginilor*, 1998, Editura Cartimpex, Cluj, p. 45
[11] D. D. Roşca, *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*. Ediție definitivă, Editura Ştiințifică, bucureşti, 1968, p. 31

meaning of an (artistic) form, a process determined by the selective behavior of attention (which is why contextual, even ostentatiously exposed or merely repetitive details are important in the perception process) and by performing operations. There are also optical illusions. These phenomena are produced by other factors (memory remnants, circumstantial impressions) and they influence the perceptive parameters and prior knowledge. Uunderstanding meaning depends on perception, just as the capacity for perception depends on the capacity for understanding. Using perception and understanding we obtain information through creation. The border between information and illusion is settled by the level of perception, understanding and favorable factors: attention, emotion, and memory remnants. The perception of form in an artistic manner is the sublime way of contemplation, generated by cultural competence, environmental factors and observations, thus fulfilling, in fact, the activity of art.

BIBLIOGRAPHY

Aforismele lui Brâncuși, Constantin Zărnescu edition, Aforismele și textele lui Brâncuși, Fundația Scrisul Românesc Publishing House, Craiova, 2016

Braga, Corin (coord.), *Concepte și metode în cercetarea imaginarului. Invitații Phantasma*, Polirom Publishing House, Iași, 2021

Braga, Corin (coord. general), *Enciclopedia imaginariilor din România*, Polirom Publishing House, 2020

Coman, Mihai, *Introducere în antropologia culturală. Mitul și ritul*, Polirom Publishing House, Iași, 2008

Duțu, Alexandru, *Eseu în istoria modelelor umane*, Scientific Publishing House, Bucharest, 1972

Focillon, Henri, *Vie Des Formes*, Paris, Leroux, 1934

Gaivoronschi, Vlad, *Matricile spațiului tradițional*, Paideia Publishing House, Bucharest, 2002

Georgescu-Gorjean, Sorana, *Urcând coloana infinită*, Eminescu Publishing House, Bucharest, 2001

Lawall, Sarah, *Critics of consciousness*, Harvard, U.P. Cambridge, 1968

Mihăescu, Vintilă, *Antropologie. Cinci introduceri*, Polirom Publishing House, Iași, 2007

Pererz-Gomez, Alberto, *Consonanțe. Semnificația arhitecturală după crizele științei moderne*, Arhitext Design Publishing House, Bucharest, 2018

Panea, Nicolae, *Antropologia Culturală Americană*, Universitaria Publishing House, Craiova, 2012

Poulet, Georges, *Metamorfozele cercului*, Univers Publishing House, Bucharest, 1987

Roșca, D., D., *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*. Definitive edition, Scientific Publishing House, Bucharest, 1968

Rusu-Păsărin, Gabriela, *Flori de gheață*, Fundația Scrisul Românesc Publishing House, Craiova, 2004

Rusu, Liviu, *Eseu despre creația artistică. Contribuții la o estetică dinamică*, Editura științifică și enciclopedică, Bucharest, 1989

Valery, Paul, *Leonard et les filosophes*, Ferrero, Leo, *Leonard da Vinci Ou Louvre D'art*, Simon Kra Publishing House, Paris

Vulcănescu, Mircea, *Dimensiunea Românească a Existenței*, EIKON Publishing House, Bucharest, 2015

Wunenburger, Jean-Jacques *Viața imaginilor*, Cartimpex Publishing House, Cluj, 1998

EARLY JAPANESE PILGRIMAGE AND MODERN JAPANESE TRAVEL BEHAVIOUR

Mihaela-Lăcrămioara Ivan
Politehnica University of Bucharest

Abstract: In China, pilgrimages to Tiantai Mountain and Gotai Mountain developed from ancient times, and this tradition influenced Japan as well, especially pilgrimages to sacred mountains as places for ascetic practices. From the Middle Ages onward, "Shikoku 88 Temple Pilgrimage, or Shikoku Henro" and "Saikoku Kannon Pilgrimage, or the Kannon Pilgrimage to 33 Sites in Saikoku" flourished among the common people. The former is a complete circumferential pilgrimage and has been contrasted with linear pilgrimages in Christian areas; it has been the focus of attention from early on for both researchers in Japan and abroad. The latter is a development of the linear pilgrimages, such as the pilgrimage to the Hase-dera temple and the Kumano pilgrimage, for example, and has not been sufficiently examined in comparative pilgrimage studies because of its curved spatial and geographical structure. In the Edo period (1603-1867), pilgrimages to the western region of Japan took on more of a tourism flavor and became more complex in nature. Therefore, it is necessary to reorganize and clarify the basic structure and characteristics of the Saikoku pilgrimage. As a first step, this paper will take up the "ten virtues (merits) of pilgrimage" found in many editions of "dochuki" (road guides) and "reijoki" (records of enspirited places) published in the Edo period, and consider the "motivation" of pilgrims of that time to take on such a journey.

Keywords: travel, early modern Japan, merits, pilgrims, Saikoku

The Kannon faith is the faith in the Bodhisattva Kannon, the most adored by the masses in Japan. Kannon Bosatsu, or Bodhisattva Kannon, is believed to be a bodhisattva who saves people from all kinds of disasters in this life and guides them to a peaceful "next life (afterlife)" with its divine power. Based on this faith, the Kannon Pilgrimage to Sacred Sites in Saikoku began, in which pilgrims selected 33 specific sites (temples) to visit. The numbering of the sacred places as 33 expresses the merits and virtues of the incarnation of the Bodhisattva Kannon, or the 33 bodhisattvas, as taught in the Kannon Sutra, and this is why the pilgrimage is called the "pilgrimage to the 33 sacred places of the Kannon", or the "pilgrimage to the 33 sacred places in the western region of the country (Saikoku)".

The pilgrimage to the 33 sacred places in the western region of Japan was initially conducted mainly by aristocrats and ascetics, but it spread rapidly as samurai warriors joined the pilgrimage in the Middle Ages and common people began to participate in the pilgrimage in the 15th century. In the Kanto (eastern) region, the Kannon Pilgrimage to the 33 Sacred Sites in Saikoku was also used as a model for the establishment of the Bando Sanjusankasho 33 Sacred Sites (Pilgrimage to the 33 sacred temples of Kannon in Bando) in 1234 (Tempuku era, year 2) and the Chichibu Sanjusankasho Sacred Sites (Pilgrimage to the 33 sacred temples of Kannon in Chichibu) in 1488 (Chokyo era, year 2).

In early modern pilgrimages to Bodhisattva Kannon's sacred places, in addition to certain practices for the extermination of sins, memorial services were also held for people's ancestors.

The white *oizuri* (thin, sleeveless overgarment worn by pilgrims), the pilgrim's costume, is said to be the same as that of the dying, and the custom of reciting the 33 sacred pilgrimage songs (*goeika*) at the bedside of the deceased at the wake seems to have originated at this time. During this period, pilgrimages changed from being ascetic to recreational, and many guidebooks were produced. Guidebooks and illustrated guides to the pilgrimage were published by publishers in Osaka, Edo (Tokyo), Kyoto, and other prefectures, and were printed on woodblocks and distributed at each temple. The guidebooks include detailed descriptions of pilgrim attire, how to write pilgrimage tags, and what was needed during the pilgrimage. In addition to the *fudasho* temples (temples where amulets are collected), there are also many temples in the Ise, Kumano Sanzan (the Three Grand Shrines of Kumano), and Kyonai (within the Kyoto capital) regions, suggesting that the pilgrimage was added an element of fun and pleasure.

In Tsunezo Shinjo's "*Shinsho: Shaji Sankei no Shakai Keizai shiteki Kenkyu*" ("New Essay: A Socioeconomic Historical Study of Pilgrimage to Shrines and Temples")[1], the Kyoho period (1716-1735) is presented as the period of making pilgrimage a pleasure experience. The so-called "Ise Sangu Model Route Theory," which stated that the Ise Sangu (Ise Pilgrimage) did not end with a visit to Ise alone, but also included a pilgrimage to the western part of Japan and a tour of the Kinai region (Capital region, a name for the ancient provinces around the capital Nara and Heian-kyō), had been used as a model route for the Ise Sangu. It is known that around 1800, numerous people began to make pilgrimages to Konpira (pilgrimage to the sacred Kotohira Shrine) and even to Itsukushima (Itsukushima Shrine from the Miyajima Island), Iwakuni (nowadays Yamaguchi Prefecture), and Izumo (Grand Shrine of Izumo in nowadays Shimane Prefecture).

The history of pilgrimages to temple and shrine in the early modern period is characterized by pilgrimages that had already developed in the medieval period and those that emerged in the early modern period. The former is a further "improvement of the transportation environment" and "development of *oshi* or *onshi* (low-level priests connected to religious sites, who are thought to have emerged in this role around 1181, and who are now compared to modern-day travel agents) and *shukubo* (purpose-built temple lodgings established for those making a pilgrimage)", while the latter is "the rise of the common people", "making pilgrimages a pleasure experience", "rampant beggarly pilgrimages", "development of *k*ō (village or religious groups which would collect donations from its members and then every year determine by lot one or more that were to be dispatched to pray for all *kō* members at the holy site)" and "feudal regulations"[2].

According to Hisamitsu Sato ("*Pilgrimage and Pilgrimage Folklore*"), publications on pilgrimage can be classified as follows: (1) *engi* (origin tales of temples and icons), *reijoki* (record of holy locales), and *reigenki* (miraculous records); (2) guidebooks and roadside diaries (pilgrimage notes); (3) collections *goeika*, pilgrimage songs, and their interpretations; (4) illustrated maps and charts; (5) collections of photographs; and (6) research books[3].

As mentioned above, pilgrimage is a religious act of visiting sacred sites and sacred places, and the Saikoku Pilgrimage is a pilgrimage to temples enshrining the Bodhisattva Kannon (the Goddess of Mercy). Initially, pilgrimage was a form of ascetic training for Buddhist monks, and writings on the significance of pilgrimage, on the origin of pilgrimage, on the origins

[1] Shinjo Tsunezo, Shinsho: Shaji Sankei no Shakai Keizai shiteki Kenkyu (New Essay: A Socioeconomic Historical Study of Pilgrimage to Shrines and Temples), Hanawa Shobo, 1982
[2] Koyo Mitsui, Nihon Kotsu Bunka Shi (History of Japanese Transportation), Jijin Shokan, 1942
[3] Hisamitsu Sato, "Pilgrimage and Pilgrimage Folklore", Jinbunshoin, 2006

and auspiciousness of the temples and sacred places of pilgrimage, and on the auspiciousness of the principal image were written. The most basic publications, so to speak, were "*engi*" and "*reijoki*". In addition, for missionary purposes, spiritual testimonies and stories of merit and salvation through the spiritual experience of Avalokitesvara Bodhisattva were also produced. Also, works explaining the principal image of each temple, stories of spiritual experiences, and pilgrimage songs were also produced.

Next, guides to practicing the pilgrimage begin to be published. During the Edo period (1603-1867), the peasantry became more affluent, and pilgrimages to remote areas became more popular, especially those from the East to the West. For the convenience of the pilgrims, road guides describing the route, accommodations, travel tips and precautions, necessary medicines and so on, road diaries and travelogues are published to record the experiences. The most common of these are roadside guidebooks. For example, there are a number of such titles, such as "*dochuki*", "*tabisuzume*", "*saikenki*", "*annai*", "*tebikigusa*", "*tekagami*", and so on.

According to Mitsui Koyo's "History of Japanese Transportation Culture," it was during the Meireki period (1655-1657) that guides and travelogues for general travel were first published, and it was not until the Kyoho period that they were actively used and the number of similar books gradually increased[4].

Now, the first thing you will see when you read such a travelogue is the "Ten Virtues of Pilgrimage" (merits of pilgrimage). One of the characteristics of the "Saikoku Sanjusankasho Pilgrimage" is that the pilgrim must visit all 33 sacred places in order to achieve full enlightenment (fulfillment of one's wish), but if the Bodhisattva Kannon changes into 33 bodies and appears at each place, there is no difference between the 33 sacred places, and all of them are starting and ending points, and the numbering system at each *fudasho* can only be a used as a guide.

The evidence for this is found in Gyōyō's "*Ainosho*" (1446), an essay based on historical investigation, and written in the mid-Muromachi period (1336-1573):

"There are many different theories as to the origin. Some say that Hase is the beginning, some say that Omuroto is the end, and some say that Hinamichi is the beginning. Some say that Hase is the beginning and not the end. I say, let the road of convenience be the main thing. I say, do not discuss what comes before and what goes after.[5]" (Underlined by the writer)

As stated above, the order of rotation is allowed to be changed based on convenience. If so, the pilgrimage can be viewed conceptually in the same way as the 88-temple pilgrimage to Shikoku, which has a circumferential structure with a starting point and an ending point, but this point is discussed in a separate article and will not be discussed in detail here.

What exactly do lay believers gain from this kind of "*kechigan*" (completing the journey through all the temples, fulfillment of one's wishes)? The earliest reference to the ten virtues is the "*Saikoku Engi*", a book published in 1384 in the collection of the Hasedera Honganin Temple.

"Also, in the oracle of Fuji Gongen. Because of the vast merits of the pilgrimage. The ten virtues are as follows:

(1) Do not be distracted by the three evil ways

(2) Your faith will be steadfast and correct at the moment of death

(3) In the homes of those who have made the pilgrimage, all Buddhas will be present

[4] Koyo Mitsui, Nihon Kotsu Bunka Shi (History of Japanese Transportation), Jijin Shokan, 1942

[5] Gyōyō "*Ainosho*", The Complete Collection of Japanese Classics, The Complete Collection of Japanese Classics Publication Society, 1936

(4) The Brahma scriptures of the Six Avalokitesvara Bodhisattvas should be displayed on the foreheads

(5) You should be blessed with happiness, wisdom, and perfection

(6) Your offspring should flourish

(7) You shall not suffer for the rest of your life

(8) You shall play in Amitabha's Pure Land

(9) You shall surely be reborn in the Pure Land

(10) You shall be rewarded with the fulfillment of all worldly desires

I am grateful for the oracle. Truly all the golden meanings of the Buddha's name. It is the wish-granting of a virtuous priest. I beg you; compassionate eyes see all sentient beings. Happiness and this world and in the afterworld. Please let (us) fulfill our wish. Oh, Great Compassionate Goddess of Mercy, Avalokitesvara (bodhisattva), please eliminate the Five Deadly Sins and let myself and others be equal, and let us achieve enlightenment in this world.[6]"

As already mentioned, guidebooks appeared one after another from the Kyoho period of the 18th century onward, but in the "*Saikoku Junrei Saikenki*" (Saikoku Pilgrimage Guidebook) published by a certain Nishikawa in 1791, there is a passage that reads as follows:

The Ten Virtues (Merits) of Pilgrimage

(1) Do not be distracted by the three evil ways

(2) Your faith will be steadfast and correct at the moment of death

(3) In the homes of those who have made the pilgrimage, Buddha will visit

(4) The Brahma scriptures of the Six Avalokitesvara Bodhisattvas should be displayed on the foreheads

(5) You should be blessed with happiness, wisdom, and perfection

(6) Your offspring should flourish

(7) One should make offerings to monks for the rest of one's life

(8) Born in the world of Sukhavati

(9) You shall surely be reborn in the Pure Land

(10) You shall be rewarded with the fulfillment of all worldly desires[7]

The "*Saikoku Junrei Tebikigusa*" of 1775 (An'ei, era, year 4), "*Chichibu Bando Saikoku Junrei Michinoriki*" by Chōkibō Katsushi, dating from 1824 (Bunsei era, year 7), and "*Saikoku Junrei Ryakuda Taizen*" of 1828 (Bunsei era, year 11) almost equally describe the benefits of pilgrimages. In other words, the ten virtues of the "*Saikoku Engi*" were also followed in the early modern travelogues, in which the benefits connected to the next life are explained.

In the Edo period (1603-1867), the peasantry became economically affluent, and the number of people making pilgrimages to remote areas increased due to improved security and accommodations. In particular, many people from the eastern part of Japan began to visit Ise and make pilgrimages to the western part of Japan. This was not merely a religious pilgrimage to shrines and temples, but also an element of pleasure, such as seeing and hearing about foreign lands and enjoying travel. The Saikoku pilgrimage included visits to festivals and theatrical performances in Kyoto and Osaka, and was referred to as "*nakairi*" (intercession). In the Edo period (1603-1867), the Saikoku pilgrimage developed in a form that was linked to tourism, but as can be seen in the "*Saikoku Junrei Saikenki*" mentioned above, the ten virtues that could be gained from the fulfillment of one's first full vow were mainly benefits connected to the afterlife.

[6] Kiyoshi Asano (ed.), *Saigoku Sanjusankasho Reijo Jiin no Sogoteki Kenkyu*, Chuokoron Bijutsu Shuppan, 1990, p209

[7] Nishikawa, "*Saigoku Junrei Saikenki*", 1791, Kansei era year 3, Bukkyo University Library (published book)

In other words, the ultimate goal of pilgrimages to the West, which spread to the common people in the early modern period, was not centered on the benefits of this life, such as avoiding calamities, even as tourism was on the rise, but the religious meaning of the pilgrimage was not forgotten, aiming for peace in the next life.

Of course, one might argue that this is an uncritical following of the medieval ten virtues, but this is by no means the case. This is because during the Kyoho period (1716-1736), *reijoki* also appeared that preached the ten virtues centering on the benefits of this world, and there is evidence that they were read quite extensively.

This is Koyo Shun'o's *Saigoku Sanjūsansho Kannon Reijōki* (Record of the Thirty-three Holy Locales of Saigoku) which was published in 1726 (Kyoho era, year 11). Here, Koyo writes that: "If you keep the five precepts, and if you are devoted to giving grace to others, regardless of how much or how little, and even if you do not go on pilgrimage, as a manifestation of reciting the ten virtues mentioned below, you will have peace of mind in the present and the afterlife, no doubt about it"[8].

He also lists the following ten virtues:

"There are ten virtues for those who have made the pilgrimage to the Western country. When you listen to goeika (pilgrimage songs), you should always be mindful of the ten merits, as you will benefit from them to the fullest extent.

(1) No harm will be done to you by fire, water, side-death, and banditry.

(2) No evil animal, no poisonous insect, and no beast shall ever harm you.

(3) Poisonous medicine will avoid the innocent

(4) You will not die from thunder and lightning, and you will not be killed by falling from a horse

(5) No epidemic shall befall you, nor shall you suffer from any calamity or fever

(6) Ride a ship on the sea or on rivers and you will avoid all difficulties caused by wind and waves

(7) You will gain longevity of life and protection of your descendants

(8) All gods and buddhas will protect you

(9) No wish shall go unfulfilled

(10) The virtues of the right 10 will be the help of the present two generations, are not to be distrusted"[9]

The merits mentioned in this *reijoki*, from one to nine, are benefits in this life, in contrast to the ten virtues found in the *dōchūki*.

This Koyo Shun'o also wrote the following other books, and was quite a prominent figure at the time as a Jōdōshū (Pure Land Sect) priest who preached Buddhist doctrines in an easy-to-understand manner, and who gave sermons in an entertaining manner.

Honcho Kwaidan Nakaji (The Tales of Honcho's Ghost Stories), published in 1716 (Shoutoku era, year 6), 4 vols.

"*Kodo kojiki yosetsu*" (The essence of the stories of filial piety), published in 1720 (Kyoho era, year 5)

"*Saigoku Junrei Utagenchu*" (Saigoku Pilgrimage Songs Commentary), published in 1726 (Kyoho era, year 11) (in one volume)

"*Kannon Reijo Ki*" (Records of the Sacred Sites of the Kannon), published in the same year, 10 volumes in 7 books

[8] Kōyo Shunō, Saigoku Sanjūsansho Kannon Reijōki, 1726, Kyoto University Library (published book)
[9] Idem

"*Kange Hoon Benruisho*", (Buddhist sermons) published in 1730 (Kyoho era, year15)

"*Kannon Sanjusankasho Kachu*" (Notes on the 33 pilgrimage songs of the Kannon), 3 volumes

"*Fuso Kwaidan Benjutsusho*" (Ghost Story Related to Fusang), 7 volumes, published in 1742

"*Junrei Uta Kanchu*" (Pilgrimage Songs Compendium), 3 volumes, date unknown

The purpose of Koyo's activities was to "encourage all men and women to return to the Buddha's name," so that they could "attain rebirth in the Pure Land," and thus be reborn in Paradise. He states that: "to encourage the filial piety of novice students, I will not engage in trivial chit-chat with a single clear-sighted person, but I will be painstaking in my efforts"[10]. In response to the trend at the time of the rise of tourism, he listed ten virtues that were beneficial to the present world, but these were ultimately not incorporated into his later travelogues. Koyo thus aimed to trigger the emotions of the ordinary people and make them folow the Buddhist path.

It is clear that the motivation of pilgrims changed depending on whether the ten virtues that described the purpose of the pilgrimage focused on the benefits of this life or emphasized the benefits connected to the afterlife, but, in the dochuki, the essential source of religious experience or action is maintained, and it can be said that the ultimate goal of being reborn in the Potalaka, which traces back from the Middle Ages, is carried on and preserved. Although the origins of the worldly benefits in the ten virtues in the reijoki mentioned earlier are not clear, at least they do not influence the *dōchūki*.

Various spiritual tales are told in the temples of the sacred sites to promise the salvation of the Bodhisattva Avalokitesvara, and they also play an important role in the cultural exchange of the common people. Tales of spiritual experiences passed down in the sacred places and the chanting of the sacred songs sung in front of the Buddha illustrate the expectations of the common people towards the Kannon. The Buddhist thought expressed here is made up of three intertwined elements: the sense of impermanence, which is expressed by words such as dew and wave; the awareness of sinlessness, in which one tries to eliminate the sins one has borne from previous lives through the power of bodhisattvas; and the desire for a life in paradise, which can be attained on this basis.

Pilgrims follow the sacred sites in search of their own salvation, relying on the power of Kannon Bodhisattva. The pilgrimage to the 33 sacred sites of the Kannon in the western part of the country has an important significance as the earliest formulation of such journey of faith.

BIBLIOGRAPHY

(Primary Bibliography)

Gyōyō "Ainosho", The Complete Collection of Japanese Classics, The Complete Collection of Japanese Classics Publication Society, 1936

Kōyo Shunō, "Kodo kojiki yosetsu" (The essence of the stories of filial piety), published in 1720 (Kyoho era, year 5), National Archives of Japan, published book

Kōyo Shunō, "Saigoku Sanjūsankasho Kannon Reijōki", 1726, Kyoto University Library (published book)

[10] Koyo Shun'o, "Kodo kojiki yosetsu" (The essence of the stories of filial piety), published in 1720 (Kyoho era, year 5)

Nishikawa, “Saigoku Junrei Saikenki”, 1791, Bukkyo University Library (published book)

“Saigoku Bando Kannon Reijoki” (Records of the sacred places of the Bando Kannon in the western part of Japan), annotated by Shozo Kanazashi, Seiabo, 2007

(Secondary Bibliography)

Hisamitsu Sato, "Pilgrimage and Pilgrimage Folklore", Jinbunshoin, 2006

Kiyoshi Asano (ed.), Saigoku Sanjusankasho Reijo Jiin no Sogoteki Kenkyu, Chuokoron Bijutsu Shuppan, 1990

Koyo Mitsui, Nihon Kotsu Bunka Shi (History of Japanese Transportation), Jijin Shokan, 1942

Shinjo Tsunezo, Shinsho: Shaji Sankei no Shakai Keizai shiteki Kenkyu (New Essay: A Socioeconomic Historical Study of Pilgrimage to Shrines and Temples), Hanawa Shobo, 1982

PERCEPTIONS REGARDING THE GENESIS OF GEMS AND THEIR EFFECTS IN 16TH CENTURY FLORENCE

Ana-Monica Crăciuneanu, PhD. Candidate,
University of Medicine, Pharmacy, Science and Technologies "George Emil Palade", Tîrgu-Mureș

Abstract

The present paper aims to portray the manner in which the formation of gems such as amber and the rock crystal was explained in the sixteenth century, despite the absence of sciences like chemistry, physics, biology, mineralogy and gemology as well as the level of accuracy the assessments had despite being a combination of empirical thought and mythology.

The timeframe is significant due to the fact that while prior to the moment in question, written information concerning the aforementioned topic was only available in the form of texts from previous eras (which also posed a number of issues), the century in question brought to light new works through the contribution of authors like Georgius Agricola and Camillo Leonardi, who enriched the field of knowledge regarding gems, each in their own way with perspectives which yielded another step in the long road of progress until the level from which we can now approach the subject in question.

The chosen space for this study is significant as well, not only for the well known cultural importance it had in the period, but also the notable interest in gems which can be observed in the case of the Medici family.

From this point onward, the purpose of this paper is to also show to what degree progress had been made in terms of reaching correct conclusions, despite the lack of scientific knowledge and means for it.

Aside for this, the outcome of these theories regarding the genesis of the aforementioned gems will be portrayed, through the manner in which they were used (from objects and adornments to cures for various ailments), thus underlining the correlation between the information which circulated about the origin of these gems and their appropriate use as per the period.

Keywords: myths, gemstones, origins, Georgius Agricola, Camillo Leonardi.

Într-o eră în care încă nu se cunoșteau științele exacte precum chimia, fizica, biologia, cu atît mai puțin geologia, respectiv subdomeniile sale, mineralogia și gemologia, explicarea felului în care diferite materii naturale s-au format nu putea avea loc altfel decît făcînd apel la aspecte considerate la ora actuală drept superstiții sau credințe magico-spirituale. O asemenea situație a fost și cea a elementelor naturale, dintre care unele au fost considerate valoroase, din diverse motive, fiind numite geme drept urmare, conform scrierilor rămase din epocile precedente.

Studiul de față urmărește felul în care informațiile legate de unele elemente naturale, de o anumită inportanță, provenite din epoca antică respectiv cea medievală au fost percepute în

secolul al XVI-lea, observînd unele modificări, care au avut loc în ceea ce privește noțiunile difuzate mai departe, datorită contribuțiilor din acest secol, în special din partea a doi autori interesați de subiectul amintit, Georgius Agricola[11] și Camillo Leonardi[12].

Spațiul asupra căruia se apleacă studiul de față este Florența deoarece, deși niciunul dintre autorii sus-menționați nu sunt nativi ai acestui oraș, informațiile făcute disponibile prin lucrările lor au fost cunoscute aici, datorită interesului atît pentru cărți cît și pentru geme a familei Medici, care la rîndul lor au contribuit la răspîndirea informațiilor legate de geme prin deschiderea Bibliotecii Medicea Laurenziana în a doua parte a secoluluui al XVI-lea.

După ce aspectele legate de explicațiile genezei anumitor geme au fost constatate, apoi comparate cu informațiile cunoscute în prezent, pentru a vedea în ce măsură noțiunile obținute pe fond empiric s-au apropiat de cele reale, se vor observa efectele lor pe fondul modului de întrebuințare a gemelor abordate în cadrul studiului în cauză.

Un prim exemplu în acest sens este chihlimbarul (sau ambra), care fiind cunoscut și apreciat de milenii, apare menționat în lucrarea lui Teofrast, *Despre pietre* (cca. sec. IV î.Hr.). Aici, autorul prezintă informații legate de simbolistica ambrei, în sensul conexiunii sale cu zeul Soare (numit *Elector[13])*, datorită nuanței similare cu acest corp ceresc, de unde și denumirea chihlimbarului de *electron[14]*, respectiv a calității sale electrostatice. Pe urmă, menționează și ideea amintită de Dioscorides, cum că ambra ar proveni din urina de linx[15], aspect mai apoi reluat și contrazis de către Pliniu cel Bătrîn[16], în celebra sa lucrare, *Naturalis Historia (sec. I d.Hr.).*

De asemenea, Pliniu mai readuce în discuție un alt mit vehiculat de greci, conform căruia chihlimbarul s-ar fi format din lacrimile surorilor lui Phaeton, transformate în arbori, ce își plîng fratele, care a pierit în mare, fiind lovit de un fulger trimis de Zeus, iar valurile rîului Eridanus ar aduce la țărm aceste „lacrimi" de chihlimbar[17]. Legenda aceasta este abordată și de către Ovid, în lucrarea sa, *Metamorfoze*, iar o versiune similară, relatată de Sofocle, dar menționată tot de Pliniu cel Bătrîn, este cea în care ambra se formează din lacrimile păsărilor meleagride, care plîngeau din pricina pierderii lui Meleagru[18].

---

[11] Georgius Agricola (1494-1555), a fost medic originar din Glauchau, Saxonia, care a dezvoltat un interes pronunțat pentru minerit și minerale, contribuind cu diverse opere în acest domeniu, cele mai semnificative fiind *De natura fossilium* și *De re metalica.* Conform lui Bocchini Varani, respectiv *Reinhold* Hofmann, autorul biografiei lui Agricola, timpul petrecut în Italia de către Agricola, a avut un impact deosebit asupra sa. De asemenea, scrierile sale au fost traduse și răspîndite și în acest spațiu.

[12] Camillo Leonardi (cca. 1450-1532), a fost un medic și astrolog originar din Pesaro, care a activat la curtea lui Giovanni Sforza. Este cunoscut ca fiind autorul lucrării *Speculum Lapidum (1502),* operă ce atinge în principal subiectul gemelor.

[13] Plinius cel Bătrîn, *Naturalis Historia Enciclopedia cunoştinţelor din Antichitate,6 vol,* trad. Ioana Costa, Tudor Dinu; Polirom, Iași, 2004, vol. VI, *Mineralogie și istoria artei*, p. 220.

[14] Theophrastus, Earle R. Caley, John F. Richards (tran.); *On stones*, The Ohio State University, Columbus, 1956, p. 112.

[15] *Ibidem*, p. 111.

[16] Plinius cel Bătrîn, *op.cit.*, p. 221.

[17] *Ibidem*, p. 220.

[18] *Ibidem*, p. 222.

Cu toate acestea, după ce Pliniu a pus în vedere teoriile legate de originile chihlimbarului ale antecesorilor, respectiv contemporanilor săi, criticîndu-le, a relatat cu convingere faptul că ambra provine din „măduva care curge dintr-o specie de pin”[19], acest fapt fiind cunoscut anterior de mai multe generații, dat fiind că afirmă: „străbunii noştri credeau că este vorba despre sucul unui arbore, de aceea l-au şi numit *succinum*”[20]. Acest lucru arată că deși miturile genezei chihlimbarului încă mai erau vehiculate, deja existau și explicații, ale căror bază nu era mitologia, chiar și în absența mijloacelor, prin intermediul cărora se pot dovedi mult mai ușor asemenea aspecte.

Apoi, în secolul al XIII-lea, autorul Albertus Magnus, în lucrarea sa, *Cartea despre minerale*, prezintă la rîndul său teoriile legate de originile ambrei, care s-au putut constata mai înainte și în opera lui Pliniu cel Bătrîn, axîndu-se pe cea legată de formarea chihlimbarului ca un produs al faunei[21], dar amintind și ideea că ambra ar fi secreția unor arbori de pin[22].

Este important de menționat însă, faptul că deja se poate vedea cum legenda privind ambra, ca fiind lacrimile surorilor lui Phaeton sau cele ale meleagridelor s-a estompat, nemaifiind semnalată ca o explicație a formării chihlimbarului, iar din cele două teorii rămase, cea legată de ambră ca fiind o piatră formată din rășina secretată de arbori, este considerată a fi cea corectă[23].

În secolul al XVI-lea, Camillo Leonardi, discută de asemenea proveniența ambrei, ca o substanță secretată de conifere[24], în timp ce contemporanul său, Georgius Agricola, a considerat chihlimbarul ca fiind o gemă de origine minerală, secretată de Terra, din rațiunea faptului că el nu văzuse pădurile de conifere, datorită cărora ar fi trebuit să se fi format[25]. Deși metodele sale au reprezentat un timpuriu, dar semnificativ pas înainte pentru domeniul mineralogiei, în ceea ce privește ambra, concluziile sale s-au dovedit a fi pripite.

În prezent se cunoaște faptul că ambra nu este un mineral, ci un mineraloid[26], adică o gemă de natură organică[27], formată datorită secreției arborilor coniferi și fiind compusă din rășini și acid succinic[28].

Observînd felul în care s-a dezvoltat percepția asupra formării chihlimbarului pînă în secolul al XVI-lea, este necesară punerea în vedere a felului în care acesta a fost utilizat. Este evident faptul că datorită aspectului său și a conexiunilor sale cu elementele de ordin mitologic, ambra avea, în special în epoca antică un statut superior altor geme, însă dincolo de podoabe, decorațiuni și alte tipuri de obiecte a jucat un rol și în postura de componentă a leacurilor din

[19] *Ibidem*, p. 223.
[20] *Ibidem*.
[21] Albertus Magnus, Dorothy Whyckoff (tran.) *The book of Minerals*, Clarendon Press, Oxford, 1967, p. 102.
[22] *Ibidem*, p. 121.
[23] *Ibidem*.
[24] Camillus Leonardus, J. Freeman, (tran.); *The Mirror of Stones*, Fleet -street, London, 1750, p. 221.
[25] Georgius Agricola, Mark Chance Bandy, Jean A. Bandy (tran.), *De natura fossilium*, The Geological Society of America, New York, November 1955, p. 77.
[26] Teofil Gridan, *Pietre şi metale preţioase*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996, p. 217.
[27] Corina Ionescu, *Pietre prețioase, semiprețioase și decorative*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 24.
[28] Mircea-Dragomir Andrei, Heinz Karl, *Pietre prețioase, fine, ornamentale, perle*, București, Ipunct, 1999, 123.

domeniul medicinei lapidare. De la prezența opulentă a ambrei în perioada Drumurilor Chihlimbarului, din Antichitate, la epoca medievală în care aceste drumuri comerciale au sistat în mare parte, în timp ce alte tipuri de geme au căpătat notorietate, se constată cum chihlimbarul ajunge să devină în secolul al XVI-lea o materie din care sunt confecționate rozaruri, parfumuri, respectiv remedii anterior menționate.

În ceea ce privește practica folosirii chihlimbarului ca remediu, în spațiul florentin, o sursă foarte valoroasă o constituie *Ricettario fiorentino,* o colecție de rețete medicale, elaborate de medici și spițeri ai Florenței, din perioada secolelor XV-XVI.

În cadrul acestui document, pe lîngă diversele rețete prezente, o secțiune este dedicată chihlimbarului, unde printre altele, se menționează faptul că acesta se formează din seva arborilor, din regiunea Mării Nordului[29], confirmînd ceea ce afirma Pliniu cel Bătrîn, în secolul I d.Hr. (opera lui fiind cel mai probabil una dintre sursele de informare ale autorilor acestui document), găsindu-se în contradicție cu perspectiva lui Georgius Agricola, dar în conformitate cu informațiile existente în mod curent, în privința subiectului în cauză.

Un exemplu de rețetă, dintre cele prezente *în Ricettario fiorentino*, care are între ingrediente chihlimbarul este un liniment cald, intitulat „Cordialul lui Guainerio[30]", care are ca ingrediente: ulei de mușețel, garoafe, lemn de aloe, scoarță de cedru, nucșoară, iarba ciutei, curcuma zedoaria, semințe de busuioc, majoran, ambră, șofran, mușchi și sînziene.[31] Indicațiile acestei rețete sunt de a sfărîma ingredientele și a le amesteca cu ceară pentru a forma linimentul. Observînd compoziția aceasta, se poate constata faptul că, în afară de chihlimbar, celelalte ingrediente sunt folosite și astăzi în remediile naturiste, iar ambra este formată din $C_{10}H_{16}O$[32], obținînd un amestec mai puțin nociv comparativ cu cele care conțineau și metale.

Un alt remediu, care conține chihlimbar, de data aceasta pregătit la spițeria familiei Giglio (activă între 1464-1568[33]). Acesta se crea din amestecul chihlimbarului cu mosc și se folosea sub formă de cataplasmă, pentru a trata afecțiuni ale inimii[34].

Dincolo de utilizările în scop medical, chihlimbarul a rămas prezent și sub formă de parfum, folosit pentru a înmiresma mănuși, respectiv ca materie primă pentru făurirea de rozar, asemenea exemplare fiind prezente între posesiunile familiei Medici, în secolul al XVI-lea, conform documentelor păstrate în arhive.

Un document datat la 27 decembrie 1545 atestă faptul că Eleonora de Toledo primise un rozar din chihlimbar de la soțul acesteia, Cosimo I Medici[35]. Acesta din urmă intrase în posesia unor mănuși aromate cu ambră cu cîțiva ani înainte, în 1539[36], iar de atunci următoarea achiziție

[29] ***, *Ricettario fiorentino*, Giunti, Firenze, 1573, p. 16.
[30] Antonio Guainerio a fost un medic, nativ din Pavia, care a trăit în perioada secolelor XIV-XV. Una dintre operele sale de referință este *Opera medica*, https://www.treccani.it/enciclopedia/antonio-guaineri_(Dizionario-Biografico)/ , accesat în 5 decembrie 2022.
[31] ***, *Ricettario fiorentino*, Giunti, Firenze, 1573, pp. 246-247.
[32] Mircea-Dragomir Andrei, Heinz Karl, *op. cit.*, p. 123.
[33] James Shaw, Evelyn Welch; *Making and marketing medicine in Renaissance Florence*, The Welcome Series In The History Of Medicine, Clio Medica 89, Rodopi, New York, 2011, p. 19.
[34] *Ibidem*, p. 252.
[35] The Medici Archive Project Online Platform, Doc ID: 23891, vol. 1170a, 1545, f. 595 Recto.
[36] The Medici Archive Project Online Platform, Doc ID: 20011, vol. 2, 1539, f. 261.

a fost rozarul sus-amintit, fapt ce denotă că față de alte epoci, ambra nu mai era între gemele cele mai căutate.

Astfel se poate observa faptul că, în ceea ce privește chihlimbarul, din punctul de vedere al genezei sale, în mare parte concluziile trase s-au apropiat de realitate, chiar și în absența științei și tehnologiei de care dispunem în mod curent, lasînd în mare parte trecutului aspectele mitologice.

O altă gemă, a cărei geneze a fost explicată într-o manieră deosebită, deși elementul mitologic a fost mult mai redus, comparativ cu cel al ambrei, a fost cristalul de stîncă.

Din lucrarea lui Teofrast, *Despre pietre*, înțelegem care este natura cristalului de stîncă, pur și simplu datorită denumirii sale – *krystallos* – însemnînd „gheață”[37].

Pe urmă, Pliniu cel Bătrîn, explică mai amănunțit, în lucrarea sa, *Naturalis Historia*, faptul că această gemă este formată din gheață solidificată la termperaturi foarte scăzute. Cel mai valoros cristal de stîncă provine din India, conform autorului, deși mai apreciată este gema de acest tip, dacă este găsită în Munții Alpi[38].

De asemenea, se găsește în Asia, Alabanda, Orthosia (ambele sunt zone din Turcia de astăzi), Cipru, Necron (în Marea Roșie), Lusitania, Munții Ammaea. Xenocrates afirmă că acest cristal se găsește între stînci doar, nu și în sol, sau este adus de torenți[39]. O altă sursă a lui Pliniu, Sudites, afirmă că aceste geme sunt formate doar în sud, dar nu în locuri umede, chiar dacă au nevoie de apă de ploaie și zăpadă curată pentru a lua formă[40]. Deși nu s-a stipulat nicio explicație pentru cristalizarea hexagonală a gemei[41], neavînd la vremea respectivă nici cunoașterea și nici mijloacele pentru așa ceva, totuși s-a remarcat acest fapt, pe măsură ce a fost observat cristalul.

Pe urmă, în secolul al XIII-lea, Albertus Magnus amintește în opera sa faptul că Aristotel a afirmat că un cristal de stîncă se formează în absența totală a căldurii, din apă[42], în munți, care sunt acoperiți de zăpadă tot timpul, iar apoi autorul afirmă faptul că totuși pietrele se formează peste tot, nu doar într-un singur loc sau o singură climă[43].

Apoi, în secolul al XVI-lea se constată din opera lui Camillo Leonardi, *Speculum lapidum*, informația conform căreia cristalul de stîncă este ca gheața, mai ales luînd în considerare transparența, culoarea și duritatea sa[44], însă acesta continuă prin a prezenta și alte teorii, legate de geneza acestei geme, ce par a fi la rîndul lor derivate ale percepției autorului asupra cristalului de stîncă.

De pildă, este prezentată ideea că această gemă ar fi, de fapt, zăpadă transformată pe o perioadă de trei decenii în gheață, iar apoi, cu timpul ar deveni piatră, în timp ce o altă teorie susține că gema devine piatră, datorită pămîntului, sau că tocmai elementul apă din compoziția cristalului este factorul important în dezvoltarea sa, de unde și lipsa occurenței sale în zonele,

[37] Theophrastus, *op.cit.*, p. 121.
[38] Pliniu cel Bătrîn, *op. cit*., p. 218.
[39] *Ibidem*.
[40] *Ibidem*, p. 219.
[41] *Ibidem*.
[42] Albertus Magnus, *op.cit.*, p. 16.
[43] *Ibidem*, p. 29.
[44] Camillo Leonardi, op.cit., p. 84.

unde nu există zăpadă[45]. Autorul menționează ca zone de proveniență Asia, Cipru, Etiopia, Meron (o insulă din Marea Roșie), Sciția, însă afirmă și faptul că Polul Nord este zona în care gema în cauză este prezentă în cea mai mare cantitate, bazat pe raționamentul genezei pietrei, în timp ce culmile Munților Alpi reprezintă sursa de cristal de stâncă de calitatea cea mai bună[46].

Georgius Agricola afirmă despre cristalul de stîncă faptul că face parte din categoria gemelor transparente, demonstrînd la rîndul său, că a fost informat din sursele epociilor trecute, aspect care se poate constata din însăși lucrarea sa, *De natura fossilium*, unde începe a discuta despre gemă pornind de la sursele grecești, apoi continuînd cu cele latine, ce teoretizează originea acesteia ca fiind gheața[47]. Autorul, însă, contrazice această teorie, fiind de părere că, de fapt, cristalul de stîncă ar fi nu apă înghețată și solidificată la temperaturi foarte scăzute, ci o sevă coagulată, la temperaturi foarte scăzute, în pămînt, motiv pentru care poate fi găsit chiar și în timpul aratului, sau în rîuri[48], acestea fiind doar cîteva exemple date de autor. Ca locuri de proveniență Agricola menționează Spania, Franța Germania, Sțiția, Cipru, Asia India, insulele Neron și Chitis, dar că în Munții Alpi se găsește cristalul de stîncă de cea mai bună calitate, respectiv într-o zonă numită Gombezanus, din Germania[49].

În opinia sa, cristalul de stîncă de cea mai bună calitate este „transparent și limpede ca apa”[50], în același context menționînd și caracteristica formei sale hexagonale, faptul că se polisează destul de greu, respectiv că este rece și uscat[51].

La ora actuală se știe că un cristal de stîncă este compus din dioxid de siliciu ($SiO2$)[52], iar teoriile vehiculate pe parcursul atîtor secole, privind geneza acestui mineral nu sunt veridice, însă aspectul legat de cristalizarea hexagonală a cristalului de stîncă, este corect[53].

Observînd informațiile consemnate pe parcursul epocilor, se constată pe de o parte faptul că în general informațiile s-au modificat foarte puțin, dar că unele noțiuni, au avut o notă de veridicitate.

În ceea ce privește utilizarea cristalului de stîncă în diverse moduri, se remarcă în continuare, prin autorii citați, maniera în care gema în cauză era folosită, începînd cu Teofrast, care menționează în lucrarea sa, cristalul de stîncă drept o gemă din care se făureau sigilii[54] și că acesta, deopotrivă cu ametisul, sunt descoperite în urma secționării altor pietre[55].

Încă din Antichitate, cristalul de stîncă era apreciat în funcție de claritatea și greutatea sa, preferate fiind bucățile nefasonate, deși tot Pliniu menționează că această gemă era ocazional falsificată cu sticla, iar produsul, spre surprinderea autorului antic, ajungea să fie chiar mai

[45] *Ibidem*.
[46] *Ibidem*, pp. 84-85.
[47] Georgius Agricola, *op.cit.*, p. 118.
[48] *Ibidem*.
[49] *Ibidem*, pp. 119-120.
[50] *Ibidem*, p. 119.
[51] *Ibidem*, pp. 119-120.
[52] Corina Ionescu, *op. cit.*, p. 29.
[53] Mircea-Dragomir Andrei, Heinz Karl, *op. cit.*, p. 63.
[54] Theophrastus, *op.cit*., p. 121.
[55] *Ibidem*, p. 122.

scump decît cristalul adevărat[56]. Ideea că sunt alcătuite la temperaturi foarte scăzute este motivul pentru care cristalul de stîncă era folosit pentru a menține băuturile reci[57].

Din punct de vedere medical, este menționat faptul că tămăduitorii antici cauterizau răni în mod eficient, utilizînd o bilă de cristal, așezată direct sub razele solare, respectiv faptul că această gemă a fost considerată vinovată pentru un episod violent al lui Nero, în care a spart două cupe făurite din această piatră[58].

Pe urmă, Albertus Magnus afirmă mai apoi faptul că acest tip de gemă ar avea capacitatea de a diminua setea, odată ce este așezată sub limbă[59], însă consemnează și o circumstanță în care cristalul de stîncă este folosit și ca remediu, pentru a intensifica lactația proaspetelor mame. În acestă situație cristalul era zdrobit și amestecat cu miere, apoi ingerat la nevoie.

Mai apoi, în secolul al XVI-lea, Camillo Leonardi descrie, la rîndul său modalitățile de folosire ale cristalului de stîncă, punctînd faptul că mai presus decît oricare altă întrebuințare era folosirea sa la crearea de cupe. Mai amintește și o serie de modalități de utilizare a gemei în scopul soluționării unor probleme de ordin fiziologic: pentru a atenua setea trebuia ținută în gură o astfel de gemă, iar pentru sporirea lactației mamelor, care alăptau, trebuia zdrobit cristalul de stîncă, amalgamat cu miere și oferit spre ingerare femeilor respective[60]. Astfel, se poate constata cu ușurință, care au fost sursele de informare ale autorului în cauză, date fiind similitudinile dintre informațiile oferite de opera sa, respectiv cele provenite din epocile anterioare, în special comparînd cu lucrarea lui Albertus Magnus. Deși Leonardi menționează folosirea unui cristal de stîncă transparent ca mijloc pentru razele solare de a concentra căldura asupra unui punct fix, mergînd chiar pînă la a arde zona asupra căreia este țintit cristalul[61], nu precizează cărui scop ar servi acest demers.

Se observă de asemenea, faptul că acest autor pe lîngă pregătirea sa medicală, în conformitate cu standardele epocii în care a trăit, a mai fost influențat și de credințe din arealul magico-spiritual, respectiv superstiții, dată fiind menționarea folosirii cristalului de stîncă drept remediu împotriva coșmarurilor, dacă este agățat desupra celui care doarme, respectiv ca soluție împotriva farmecelor malefice[62].

Contemporanul său, Georgius Agricola, relatează cu privire la întrebuințarea acestei geme, întîi de toate folosirea sa drept materie primă pentru făurirea de cupe, atît în Antichitate, cît și în perioada contemporană acestuia, precum și a polonicelor, rațiunea fiind că acest material poate îndura temperaturi foarte reci, dar nu și pe cele fierbinți[63].

[56] Pliniu cel Bătrîn, *op. cit*., pp. 219-220.
[57] *Ibidem*.
[58] Pliniu cel Bătrîn, *op. cit*., p. 219.
[59] Albertus Magnus, *op.cit.*, p. 83.
[60] Camillio Leonardi, *op.cit.*, p. 85.
[61] *Ibidem*.
[62] *Ibidem*.
[63] Georgius Agricola, *op.cit.*, p.119.

Un caz concret în acest sens este relatat de Benvenutto Cellini, care amintește la rîndul său, în autobiografia sa, de prezența unui recipient din cristal de stîncă, de dimensiuni considerabile, plin cu apă limpede și proaspătă, din care acesta a băut[64].

Pe lîngă acest tip de obiect, Georgius Agricola menționează și crearea de sfere fațetate, folosite în calcularea prețurilor, sau în realizarea de gravuri, respectiv caboșoane pentru inele[65]. Mai mult decît atît, autorul își informează cititorii și asupra faptului că, la această gemă se recurgea în vederea falsificării diamantelor[66].

Din documentele familiei Medici reiese însă și folosirea cristalului de stîncă pe post de pandantiv, în contextul în care Eleonora de Toledo (soția lui Cosimo I Medici), i-a cerut bijutierului Bernardo Baldini (zis și Bernardone), să îi făurească un lanț de aur cu un pandantiv din cristal de stîncă, în formă de cap[67].

Cu privire la utilizarea cristalului de stîncă în domeniul medical, Agricola, fiind întîi de toate format ca medic, prezintă și el, în lucrarea anterior amintită, opțiunile în ceea ce privește folosirea acestei geme, în utilizarea sa ca intrument pentru cauterizarea rănilor de către medici (în acest sens recurgîndu-se la un cristal de stîncă de o transparență cît mai mare), respectiv ca ingredient al unui tratament pentru dezinterie, în această situație fiind zdrobit pînă devenea o pudră, ce era mai apoi amestecată cu un vin acru[68]. Așadar, este ușor de presupus că și acesta, la rîndul său a implementat astfel de utilizări ale cristalului de stîncă, luînd în considerare și experiența sa în minele de extracție, care aduceau de asemenea și oportunitatea procurării facile a cristalului.

Astfel, ceea ce s-a putut observa este întîi de toate faptul că, pe parcursul secolelor, din epoca antică și pînă în secolul al XVI-lea explicațiile foarte ancorate în mitologie nu au mai fost considerate viabile, chiar dacă informația însăși a fost păstrată, după cum exemplul legat de geneza ambrei a demonstrat.

Un al doilea aspect este reprezentat de maniera în care cunoștiințele au parcurs epocile, fiind supuse unor fluctuații în ceea ce privește interpretările corecte atît asupra fenomenelor naturale, cît și a informațiilor „moștenite” de la o epocă la alta, pînă în secolul al XVI-lea, unde s-a putut constata modul în care raționamentele empirice și absența unor premise corecte, datorită unor circumstanțe supuse limitărilor perioadei, au dus la concluzii eronate.

În al treilea rînd, în pofida limitărilor existente, din cauza lipsei firești a informațiilor de ordin științific și a tehnologiei survenite din acestea, dat fiind faptul că este vorba despre secolul al XVI-lea, totuși au fost și noțiuni, care s-au transmis în mod corect, în acest spațiu. De exemplu, faptul că ambra este o materie organică provenită de la conifere, după cum a considerat atît Camillo Leonardi, cît și autorii lucrării *Ricettario fiorentino*, sau faptul că în ceea ce privește cristalul de stîncă, deși explicația originii sale a fost eronată, sistemul de cristalizare hexagonal al

[64] Benvenutto Cellini, *Autobiography*, John Addington Symonds (tran.), Penguin Classics, New York, 1910, p. 122.
[65] Georgius Agricola, *op.cit.*, p.120.
[66] *Ibidem*, p. 116.
[67] The Medici Archive Project Online Platform, Doc ID:7226, vol. 1171, 1545, f. 819Recto.
[68] Georgius Agricola, *op.cit.*, p.120.

acestei geme, a fost identificat în mod corect și menționat chiar și în veacul asupra căruia se apleacă studiul de față, după cum s-a constatat din lucrarea lui Georgius Agricola.

Evident, aceste concluzii sunt bazate pe ceea ce s-a putut constata din scrierile rămase, cu toate că în niciuna dintre cazurile prezentate nu se poate vorbi despre o situație în care majoritatea populației era cea, care a fost alfabetizată, sau care a avut acces direct și facil la informațiile puse în vedere. Cu toate acestea, cel puțin din perioada sfîrșitului de secol al XV-lea, respectiv începutul secolului următor, datorită anumitor progrese, informația a putut fi accesibilă puțin mai ușor și la o scală mai mare, fie pe căi directe sau indirecte, datorită invenției tiparului, deschiderii de edituri, traducerea textelor din limba greacă și limba latină în limbile vernaculare, deschiderea de biblioteci publice etc. – acestea fiind doar o parte din factorii, care au dus la diseminarea informațiilor.

Bibliografie:

***, *Ricettario fiorentino*, Giunti, Firenze, 1573.

Agricola, Georgius; Bandy, Mark Chance; Bandy, Jean A. (tran.); *De natura fossilium*, The Geological Society of America, New York, November 1955.

Cellini, Benvenuto; Symonds, John Addington (tran.); *Autobiography*, Penguin Classics, New York, 1910.

Gridan,Teofil; *Pietre şi metale preţioase*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996.

Ionescu, Corina; *Pietre prețioase, semiprețioase și decorative*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.

Leonardus, Camillus; Freeman, J. (tran.); *The Mirror of Stones*, Fleet-street, London, 1750.

Magnus, Albertus; Whyckoff, Dorothy (tran.); *The book of Minerals*, Clarendon Press, Oxford, 1967.

Andrei, Mircea-Dragomir; Karl, Heinz; *Pietre prețioase, fine, ornamentale, perle*, București, Ipunct, 1999.

Plinius cel Bătrîn, *Naturalis Historia Enciclopedia cunoştinţelor din Antichitate,6 vol,* trad. Ioana Costa, Tudor Dinu; Polirom, Iaşi, 2004, vol. VI, *Mineralogie şi istoria artei.*

Shaw, James; Welch, Evelyn; *Making and marketing medicine in Renaissance Florence*, The Welcome Series In The History Of Medicine, Clio Medica 89, Rodopi, New York, 2011.

Theophrastus; Caley, Earle R.; Richards, John F. (tran.); *On stones*, The Ohio State University, Columbus, 1956.

The Medici Archive Project: BIA Platform, https://www.medici.org/

RELIGION OF THE ROMANS

PHD Student Mihaela Florentina DUMITRAŞCU LALĂ
UNIVERSITY OF CRAIOVA
DOCTORAL SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES
m.traianzorzoliu@yahoo.com

ABSTRACT:

The religion of the Romans was based on a ”divine pantheon” and a mythology strongly anchored by Greek beliefs. An amalgamation of native deities and deeply rooted rituals, sometimes mysterious, which hinted at an authentic Indo-European heritage of the Romans. If, at first, the Romans had their own mythology with periodic cultic rituals, later with the penetration of the rich and diverse Greek mythology, they forgot their own mythology, embrancing the new one.

The Roman religion was strongly influenced by the religion of theGreeks and the Etruscans, while keeping its native character and spirit. The practical spirit, specific to the Romans, was a free one, without a strict practice of rites. This is the very reason why, in the Romans, no religious, literary works appear in which to praise or honor the actions of the gods, as in the case of the Greeks, nor a religious philosophy.

KEYWORDS: *deities, cults, religiosity, spiritualism, sacerdotes.*

Introducere

Religia romană a creat forme tipice de cugetare, de viaţă morală sau de artă. Nu poate fi vorba de o evoluţie a ei, în sensul propriu al cuvîntului. Ea nu s-a schimbat în sine, ci numai din exterior, printr-o adăugare de elemente noi, împrumutate în special de la greci şi din lumea orientală. Avînd în vedere relaţiile lor activeşi a folosirii de materiale identice, romanii şi grecii au ajuns la rezultate aproape opuse. Sentimentul religios al romanilor, mai puţin pregnant ca la greci, are cu totul o altă natură. Pentru ei, religia era ceva practic, respect şi teamă faţă de zei, care se vădesc în actele de cult, în practici. Aşa se face că religia romană se topeşte total în cult, în practici, dar ceea ce pierde viaţă, cîştigă în soliditate. Dacă grecii puneau mare accent pe antropomorfism şi individualism, la romani reprezentarea zeilor este foarte slab personificată, încît zeii lor sunt mai mult spirite decît zei.

Cercetarea ştiinţifică asupra religiei romane este îngreunată din cauza lipsei considerabile a informaţiilor cu privire la origini, la cugetarea şi mobilul religios în viaţa anterioară a romanilor. Întrucît cărţile sfinte lipsesc, iar izvoarele primitive sunt greu accesibile, cercetătorul este îndrumat spre literatură şi lucrări ale erudiţilor. Între acestea, mai însemnate sunt: *Antiquitatum romanarum, humanarum et divinarumlibri*a lui Terentius Varro, operele poetice ale lui Virgiliu şi Ovidius, informaţii asupra religiei romanilor găsim şi la Cicero în scrierile: *De natura deorum* şi *De Divinatione*. Deasemenea, istoricii Pliniu cel Bătrîn, Plutarh, Titus Livius oferă şi ei în scrierile lor pasaje importante despre religia romană. Dintre scriitorii creştini care au combătut religia romană în mod constant s-au afirmat Tertulian, Anrobiu, Lactanţiu, în opera *Divinae Instituţiones* şi autorul Augustin în bine cunoscuta lucrarea *De civitate Dei.*

Pe lîngă izvoarele literare trebuie să amintim şi importanţa artefactelor, a inscripţiilor de pe monede, monumente, a operelor de artă, care redau minuţios scene religioase, zeităţi.

Religia romană a creat forme tipice de cugetare, de viaţă morală sau artă. În consecinţă, evoluţia religiei romane are ca unică măsură extinderea şi importanţa acţiunilor

străine care s-au exercitat asupra ei. Din acest punct de vedere, distingem următoarele perioade:

I.**Perioada arhaică** a zeităților cîmpenești, reprezentativă pentru religia romană,se prezintă sub forma primitivă a „animismului”[1].Această perioadă de început a existat în viața romanilor, precum și la alte popoare, cu forme inferioare, unde practicile magice și religia erau amestecate și în care prima cultul pietrelor, plantelor, păsărilor, animalelor. Dintre plante, stejarul era adorat pentru trăinicie și măreție, dintre păsări vulturul, lupul și vulpea ca animale.

Din cele mai îndepărtate timpuri și pînă la regele Numa Pompiliu, divinitatea principală este zeul *Faunus* și soția acestuia Fauna. Mai erau adorați Silvanus, zeul pădurilor, Saturnus, al agriculturii. Aceste divinități sunt mai de grabă puteri, adică „*numia*”[2], decît zei antropomorfizați. Aceste puteri nu aveau formă precisă, nici altă etichetă decît funcția lor, căci important era pentru romani nu ceea ce sunt ei, ci ceea ce fac, adică nu natura divinității, ci acțiunea ei. De aceea, temple și reprezentări plastice ale divinităților nu găsim în acest timp. Animalele și arborii sfinți, în care credeau la început că locuiau divinitățile, au dat prilej la născociri „augurilor”[3].

Fantezia populară umple pădurile și cîmpiile cu ființe sfinte și fără caracter bine determinat. Cultul se baza pe ofrandeși sacrificii, aduse de preoți precum și din expiațiuni.Se aduceau fructe și cereale, animale: oi, boi, porci și cai. Sacrificarea unui animal avea menirea să arăte recunoștința oamenilor față de zei. După ce animalul era ucis, organele erau scoase și atent analizate, pentru că se credea că „acestea îi puteau ajuta să afle voința zeilor”[4]. Ulterior, organele erau arse pe altar, iar carnea era consumată de cei care participau la ritual.

Divinitățiile romane erau forțe ale naturii concepute ca voințe, forțe misterioase, obscure divinități sau spirite, malefice sau binefăcătoare, care nu se cunosc decît prin efectele lor și se individualizează printr-un act determinant. Romanii adorau în zei forțele în a cărei permanentă dependență se simțeau. Îndepărtarea zeilor de natură și cristalizarea unor personalități divine distincte s-a realizat lent, în măsura în care erau impuse de scopul practic al cultului.

II. **Perioada regalității**

Este perioada de organizare a religiei romane. Tradiția leagă această organizare de numele regelui de neam sabin, Numa Pompilius și o atribuie inspirației zeiței Egeria. În această perioadă s-au clădit altare ale fiecărei divinități mari, pe care regele și apoi *Pontifex Maximus* aducea sacrificii. Un loc central îl ocupă Vesta, al cărui foc sacru era întreținut de vestale în toate altarele. Ca loc de cult serveau curiile și atriile caselor. Se pune mare preț pe curăția persoanelor și a obiectelor, de aceea se făcea uz de spălat, stropit și lustruit.

Este greu de determinat în ce măsură au influențat etruscii religia romană, totuși, influența etruscă se resimte în idei și practici, astfel existența acestora nu poate fi negată. Religia etruscilor nu este cunoscută foarte bine, sunt doar mărturii ale scriitorilor antici cu privire la profunda religiozitate.

Religia romană a fost influențată de cea a etruscilor în unele aspecte importante ale ei, de exemplu dintre zeitățile etrusce asimilate apoi zeilor romani amintim: „*Tina (Iupiter), Uni (Iunona), Manto (Dite), Tiv (Luna), Usil (Soare)*”[5].

---

[1]Ovidiu Drâmba, *Istoria Culturii și Civilizației III*, Editura Saeculum I.O, București, 1998, p.290.

[2] Emilian Vasilescu, *Istoria Religiilor*, Editura Institutului biblic și de misiune al bisericii ortodoxe române, București, 1982, p. 294.

[3]****Enciclopedia Civilizației Romane*, Coord. Dumitru Tudor, Editura Științifică și Enciclopedică. București, 1982, p.113.

[4]****Enciclopedia Lumii Antice*, Jane Bingham, Fiona Chandeler, Jane Chisholm, Editura Aquila, 1993, p. 238.

[5]Emilian Vasilescu, *op. cit.*, p. 293.

Sacerdoțiul etrusc era foarte bine organizat, preoții se ocupau, în mare parte, de ritualurile divinatorii, la care romanii apelau deseori ca la o specialitate etruscă, denumită „disciplina etrusca”[6].

În această perioadă apar primele temple, Capitoliu, și imagini ale zeilor, pătrundcultele unor zeități grecești,iar zeii romani se contopesc cu cei greci.

Zeități

Zeul principal al romanilor, **Iupiter**, la fel ca Zeus al grecilor, a fost adorat la început ca zeu al agriculturii și mai apoi ca zeu al cerului strălucitor. Ca zeu al cerului putea fi în același timp zeu al ploii (*Iupiter pluvius*), al fulgerului (*fulguralis*), tunetului (*tonans*), luminii (l*ucentius*). Din postura de zeu al agriculturii (*Iupiter Terminus*) avea grijă de ogoare, de vite (*ruminus*) și proteja pădurile (*silvanus*).Iupiter era și apărătorul fidelității matrimoniale și răzbunătorul infidelităților (*Dius fidius*), era și zeu al ospitalității (*hospitalis*), al jurământului (*lapis)*.

În timp, Iupiter a ajutat la consolidarea unității statului roman, a fostimpus tuturor popoarelor cucerite de romani și „adorat pe Capitoliu cu epitetele *Optimus et Maximus*”[7]. Zeul Iupiter a fost, potrivit mitologiei antice, cel care a „creat ordinea din haosul timpurilor de la început și a guvernat peste un cosmos rațional”[8].

Iupiter, apare ca un adevărat „suveran cosmic”[9], era divinitatea supremă cu multiple titulaturi care se întîlnesc în textele literare, precum: „*Iupiter Omnipotens, Iupiter Optimus Maximus*”[10].

Romanii îl serbau la mijlocul lunilor, atunci aveau loc idele, o sărbătoare consacrată acestuia.

Iunona(*Iuno*) era protectoarea femeii, nașterii și a căsătoriei. Odată căsătorită cu Iupiter, ea își va lua și denumirea de „Iuno Regina”[11]. Pasărea sacră a Iunonei era gîsca. Datorită zgomotului acestor păsări, Capitoliu a fost salvat în timpul invaziilor galilor. În calendarul roman îi erau consacrate zilele de la începutul lunilor, numite și calende.

Marte (*Mars*) a fost la început zeul vegetației de primăvară. Odată cu pătrunderea cultului lui Ares al grecilor, Marte își pierde caracterul vegetativ și devine zeul războiului, un zeu primordial într-o lume dominată de războaie. Aveau loc numeroase sărbători în cinstea zeului pe Cîmpul lui Marte (*Campius Martius*) și în special primăvara și toamna, atunci cînd se considera o vreme bună de început și terminat războaiele.

Ianus, cel mai vechi zeu, era adorat ca zeu al caselor și cetăților, porților, intrărilor și ieșirilor. Templul său avea două uși, poziționate la răsărit și apus. Pe timp de război erau deschise pentru a primi soldații de pe cîmpul de luptă și închise pe timp de pace, pentru a ține soldații în cetate.

Vesta, una dintre cele mai frumoase zeițe, simbolizată de o flacără numită „flacără a vieții”[12],personifica focul vetrei și căminului. Vesta proteja focul familiei și pe cel al cultului. Focul din casă, care trebuia să ardă în permanență, simboliza trăinicia căsniciei, unitatea familiei. Cato cel Bătrîn recomanda stăpînilor casei să păzească focul și să aducă ofrandă divinității. Sărbătoarea se celebra la 7 iunie, doar atunci pătrundeau în templu, pe lîngă preotese, și femeile căsătorite, cu ofrande, mîncăruri gătite, în cinstea zeiței Vestalia.

---

[6]*Ibidem.*

[7] Dumitru Tudor, *Arheologia Romană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p.211.

[8]Charles Matson Odahl, *Constantin și imperiul creștin*, traducere: Mihaela Pop, Editura Bic All, București,2006, p.65.

[9] Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, ed. a VI-a, Editura Humanitas, București, 2017, p.97.

[10]*Ibidem.*

[11] Emilian Vasilescu, *op. cit.*, p.295.

[12]Ion Donoiu, *Efigii feminine pe monedele romane*, Editura Sport-Turism, București, 1983, p.51.

Minerva, zeița artelor și poeziei, științei, meșteșugurilor, era sărbătorită cu mare fast, cu sacrificii și lupte de gladiatori, pe 19 martie, la care participau îndeosebi meșterii, artiștii.

Diana, zeița protectoare a maternității. La început cultul ei avea legătură cu natura, cu pădurile și munții. Avea aparența unei „fecioare singuratice”[13], stranie și insensibilă, stăpîna pădurilor, cutreiera cărările însoțită de cîini de vînătoare, dibace în mînuirea arcului cu săgeți.

Venus, zeița iubirii, se remarcă prin frumusețe și eleganță.Era recunoscută pentru farmecul și șarmul ei, emana sexualitate, atracție și energie.

Pe lîngă acești zei, în viețile romanilor mai existau și alții precum: **Neptun,** zeul mărilor; **Vulcan,** zeul focului, al armelor; **Fortuna,** zeița abundenței; **Mercur**, zeitatea comerțului; **Ceres**, zeița fecundității cîmpurilor, **Bachus**, zeul viței de vie și a vinului.

Romanii aveau și divinități tutelare cu diferite roluri: larii, protejau comunitățile omenești; penații, spirite protectoare ale casei, care vegheau asupra prosperității; geniile, menite să protejeze omul; manii, sufletele strămoșilor.

Cultul este centrul de gravitație al religiei. Centrul vieții religioase se afla în casa fiecărui roman.Acasă la ei, romanii se rugau la două grupe de zei. Larii, spiritele care protejau căminul, alături de penații care aveau grijă de rezerva de hrană, de cămară. Fiecare locuință dispunea de un mic altar numit „*lararium*”[14].

Acesta era construit în apropierea vetrei, unde capul familiei aducea diverse ofrande, de la fructe și legume, vin, carne, la flori. Cei doi zei adorați ai căminului erau: *Vesta* și *Ianus*. Din credințele străvechi, romanii au preluat cultul „Zeiței-Mame, divinitatea pămîntului și a forțelor generatoare și regeneratoare ale vieții”[15].

La început, ca la mai toate popoarele, locurile de cult ale romanilor erau prin peșteri, păduri, locuri ascunse, misterioase, unde credeau că s-a făcut simțită prezența zeului respectiv. Exemplu în această privință este grota lui *Faunus,* cunoscută sub numele de „Lupercal”[16], loc de întîlnire pentru preoții luperci. Odată cu pătrunderea influențelor străine, romanii au ridicat temple și altare, la început după modelul etrusc și apoi după cel grecesc. Construcțiile religioase se deosebeau între ele, cele pătrate erau etrusce, dreptunghiulare ale grecilor, iar cele rotunde cu influențe romane.

Din categoria templelor religioase cu influență etruscă amintim „templul triadei capitoline *Iupiter-Iuno-Minerva*”[17], situat pe colina Capitoliu. Alte temple măreațe au fost construite și în cinstea lui Marte.

Îndeplinirea ritului constituia esența religiei romane. În general, religia romană a fost simplă prin fondul de credințe, dar foarte complicată prin rituri. Cultele sau „scara”[18] cuprindeau totalitatea ceremoniilor de la Roma. Scara era împărțită la rîndul ei în două categorii: Scara peregrina, din care făceau parte cultele străine, neadmise de religia oficială și Scara romana, care înglobează cultele oficiale acceptate de statul roman.

Scara romana era împărțită în două clase: *scara privata* care cuprindea sărbători individuale care puneau accent pe momentele cele mai importante ale vieții fiecărui membru al familiei și scara publica cu ceremonii fastuoase celebrate de preoți. La rîndul ei,*scara publica* era divizată în două categorii: a) la care putea să participe întreg poporul; b) doar cu preoții care celebrau prosperitatea statului.

---

[13]*Ibidem*, p.33.
[14]*** *Enciclopedia Lumii Antice*, p.329.
[15] Ovidiu Drâmba, op. cit., p.292.
[16] Emilian Vasilescu, *op. cit.*, p.298.
[17]Ibidem
[18]***Enciclopedia Civilizației Romane*, p. 656.

Cultul este înfrumusețat cu *ludi* romane (jocurile romane), care se desfășurau la circ, în cinstea zeilor și erau însoțite de anumite sacrificii, de ospețe și procesiuni strălucite, în care simbolurile zeilor erau duse cu mare cinste din Capitoliu la circ.

Preoții

La romani, cultul putea fi îndeplinit și de funcționari ai statului, nu numai de preoți. Aceștia vegheau buna desfășurare a cultului și realizarea acestuia așa cum trebuia, respectînd toate practicile. Persoanele care se ocupau cu procesiunile cultului erau grupați în „colegiișisi corporații”[19].

Din aceste colegii făceau parte pontificii, care erau de fapt, înțelepții din epoca veche latină. Colegiile pontificiale au fost întemeiate de regele Numa, grupați la început în 3, 5, 9, 15 și la final în 16 pontifici. Pontifii erau la început numiți de rege, apoi aleși de către oamenii cei mai învățați din popor.

Pontifii stabileau calendarul, țineau evidența sărbătorilor, acceptau sau nu acceptau divinități străine în panteonul roman, alcătuiau formularea rugăciunilor, se ocupau de respectarea codului civil, penal și totodată vegheau ca aceste legi să nu intre în contradicție cu cele religioase, hotărau amplasamentele templelor, emiteau ordonanțe juridice, consemnau cele mai importante evenimente petrecute în viața publică.

Așadar, analele redactate și publicate de pontifi în anul 123 î.Hr. au constituit principalul izvor informativ și singurul, care prezenta cu veridicitate, obiectivitate și lux de amănunte istoria romanilor. Aceștia sunt considerați „primii istorici ai Romei, și cei dintîi care au fixat anumite reguli de drept roman”[20].

Sacerdoții romani alcătuiau colegiul pontifical, care cuprindea pe rege (*rex sacrorum*, pe marele preot al satului (*pontifex maximus*), ales pe viață de colegiul pontifical, pe preoții unor anumite divinități, care se ocupau cu aducerea sacrificiilor pentru zei, numiți *flamines*. Din rîndul acestora se disting două categorii, cu „3 *flamines maiores: flamen Dialis, flamenQuirinalis*, și 12 *flamines maiores*”.[21]

Cei 15 flaminii erau aleși pe timp de un an și se ocupau de executarea sacrificiilor. Ei conduceau cultul divinităților pe care le aveau încredințate. Flaminii trebuiau să cunoască perfect ritualul ceremoniilor dedicate divinității pe care o slujeau.

În subordinea lui*pontifex maximus* intrau vestalele (fecioarele) consacrate templului zeiței Vesta.

Vestalele, 6 la număr, erau alese din familii nobile, cu o reputație bună, de la vîrste fragede 6-10 ani, pentru o perioadă de 30 de ani. Primirea vestalelor se realiza printr-o ceremonie fastuoasă. Primii 10 ani erau de pregătire, următorii 10 ani erau preotese, iar cei 10 ani de final erau dedicați pentru pregătirea tinerelor vestale. Avînd în vedere funcția pe care o aveau, vestalele aveau un loc aparte în societate, erau tratate cu respect, dar și acestea trebuiau să îndeplinească o condiție virală a acestui statut, să fie virgine. În caz contrar, fecioarele erau îngropate de vii sau mai aspru „zidite de vii”[22]. Ofensarea sau acuzațiile nedrepte aduse acestora erau pedepsite cu moartea.

Un alt colegiu sacerdotal era cel al epulonilor, cei care organizau banchetele sacre, ceremonii religioase publice, apoi spectacole de teatru, circ. Aceștia erau la început în număr de 3 și mai apoi 10.

Pe lîngă aceste colegii sunt prezente și cele ale augurilor, care aveau menirea de a interpreta voința și intențiile zeilor prin glasul și zborul păsărilor, freamătul pădurilor. Apoi colegiul haruspicilor, care interpretau voința zeilor analizînd organele de animale, în special ficatul.

[19] Emilian Vasilescu, *op.cit*., p. 298.
[20] Ovidiu Drâmba, *op.cit*., p. 293.
[21] Emilian Vasilescu, *op. cit*., p. 299.
[22] Mircea Eliade, Ion Culianu, *op. cit*., p.216.

Pe lîngă aceste colegii mai existau alte 4 „corporații sau confrerii”[23].

Prima, reprezentată de Fețiali, erau preoții lui *IupiterFeretrius*, și se ocupau cu declanșarea sau încheierea războaielor, încheierea alianțelor, respectarea dreptului internațional. Tot ei se ocupau de primirea ambasadorilor, de găzduirea și protecția acestora, dar și de extrădarea criminalilor.

Din a doua corporație făceau parte *Salienii*, preoții lui Marte. Erau 24 de membri, împărțiți în două colegii de cîte 12, unii erau palatini iar alții colini. Aceștia aveau misiunea de a dansa și cînta, în cinstea zeului Marte, costumați în războinici cu scuturi și sulițe.

Lupercii, a treia categorie, o constituiau preoții zeului *Faunus*. La 15 februarie celebrau sărbătoarea *Lupercalia*, atunci cînd ieșeau pe străzi alergînd, aproape goi, lovind femeile, în amintirea răpirii sabinelor.

Ultima categorie o reprezintă „*Fratres Arvales*”[24] dedicați zeiței Dea Dia, a productivității agricole. Arvalii, 12 la număr, își sărbătoreau zeița la începutul luni mai, cînd se coceau primele roade, prin cîntece.

Ritualurile

Religia romană acordă o importanță deosebită ritualurilor, care se realizau în funcție de evenimente, de locație și mai ales de persoanele care îndeplineau procesiunea respectivă. Astfel, se disting două tipuri de ritualuri: particulare și publice.

Ritualurile particulare, neavînd o formă unică, se realizau diferit în fiecare familie, potrivit propriei tradiții. Se serbau cu fast nașteri, aniversări și se aduceau ofrande, sacrificii. La nouă zile de la naștere, copilul era curățat cu apă, recunoscut de tată și tot acesta îi alegea numele. Mai tîrziu, la vîrsta de 14 ani, era îmbrăcat cu toga bărbătească, în cazul băiatului.

Ceremonia cea mai solemnă pentru familia romană o reprezenta căsătoria. Căsătoria era „ceremonia sfîntă prin excelență”[25]. Mireasa îmbrăcat în alb, culoarea albă era preferată pentru toate actele religioase, cu fața acoperită de voal, era adusă cu alai și ofrande la casa mirelui. Mireasa nu îndrăznea să intre în casa mirelui după propria voință, ci numai dacă acesta o invita. Actul sfînt începea în casă lîngă altar, acolo unde mireasa este stropită cu apă, atingea focul sacru și spunea rugăciuni. Soții serveau masa în jurul vetrei, gustînd dintr-o lipie sacră, ca și la greci, care reprezenta uniunea mirilor. De acum înainte, soția are aceiași zei, ritualuri, rugăciuni și sărbători ca ale soțului. Ea va păstra cultul morților de pe linia soțului, cinstindu-i cu ofrande și o masă funebră bogată, pentru strămoșii einemaiputînd realiza acest lucru, nu mai avea acest drept. Căsătoria a despărțit-o complet de familia tatălui și a rupt toate raporturile religioase. Strămoșii soțului au devenit străbunii ei.

Instituția căsătoriei religioase la indo-europeni se leagă perfect de religia casnică și fuzionează într-un acord deplin. Căsătoria devine tot mai puternică și datorită legăturii aceluiași cult și credințe. Era permisă o singură dată, pentru o singură femeie, fără poligamie. O astfel de uniune era foarte greu de desfăcut, iar divorțul aproape imposibil. Pentru această separare era necesară o altă ceremonie. Efectul ceremoniei „*confarretio* nu putea fi distrus decît prin altă ceremonie numită *diffareatio*”.[26]

Mirii stau din nou în fața vetrei, a focului sacru, cu preoți și martori și cu aceeași lipie sacră, care de această dată era respinsă. În loc de rugăciuni pentru bunăstarea familiei, preoții mustrau și apostrofau în special femeia care renunța la cultul și zeii soțului. Din acel moment, legătura religioasă era ruptă, iar căsătoria anulată.

Ritualurile publice constau în rugăciuni, purificări, sacrificii.

[23]Emilian Vasilescu, *op. cit*., p. 300.
[24] Mircea Eliade, Ion Culian, *op. cit*., p. 216.
[25] Fustel de Coulanges, *Cetatea Antică*, trad. A.G. Alexianu, Editura Librăriei SOCEC & Co., S.A, București, 1929, p.43.
[26]*Ibidem*, p.48.

Rugăciunea (*precatio*) trebuia spusă de către oficiant cu glas tare fără greşeală, cursiv, cu mare grijă, ca nu cumva să se schimbe înţelesul cuvintelor, pentru ca aceasta să se îndeplinească. Cel care rostea rugăciunea, conform ritualului, trebuia să stea în picioare, iar capul obligatoriu acoperit. Această rugăciunea era lipsită de evlavie şi patos.

Rugăciunea cu caracter solemn (*supplicatio*) era cerută de senat poporului roman în cazuri speciale cum ar fi: foamete, pandemii, calamităţi, dar şi victorii militare. Atunci poporul intra în templu, aprindeau tămîie şi se rugau.

Purificările se practicau cu scopul de a curăţa locuri, greşeli morale, persoane. Ritualul se realiza pe Cîmpul lui Marte, urmat de sacrificarea unor animale.

Sacrificiul ocupa un loc important în religia romană, cu numeroase valenţe. Existau sacrificii la „cerere (*postulationes*), de expiere (*hostiae piaculares*) şi de consultare (*hostiae* consultative)”[27]. În cadrul ritualului se aduceau ofrande: fructe, legume, miere, lapte, dar şi animale care erau sacrificate. Animalele pentru sacrificiu erau alese şi trebuiau să fie tinere şi sănătoase.

În zadar se sacrifica cel mai bun animal dacă unul din nenumăratele ritualuri ale sacrificiului era uitat, sacrificiul era nul. Cea mai mică abatere făcea dintr-un act sfînt un act nelegiuit. Acest lucru strica echilibrul existent, transforma zeii protectori în duşmani nemiloşi.

Senatul roman condamna dur consulii şi dictatorii care comiteau greşeli sau schimbau ceva din vechile rituri, ajungîndu-se la sacrificiu. Pe lîngă sacrificiul animalelor s-a practicat şi cel omenesc, practică întîlnită la mai toate popoarele. Conform documentelor, Pliniu afirmă că sacrificiile omeneşti vor fi oprite de Senat în anul 97 î. Hr.

Cultul morţilor

Referitor la viaţa viitoare, romanii credeau că trupurile morţilor sunt necurate, de aceea se aduceau sacrificii de curăţare. Aceştia considerau că după moarte sufletele celor decedaţi duceau o viaţă asemănătoare, în mormînt sau într-o zonă subterană, în care domnea zeul *Orcus*. Legătura cu aceştia se făcea printr-o groapă, în pămînt, deasupra căreia se punea o piatră. Doar de trei ori pe an, acea piatră se ridica pentru a permite sufletelor să se întoarcă acasă. Se credea că există şi spirite care nu se puteau desprinde de această lume, care voiau să facă rău celor rămaşi în viaţă. *Lemures* sau sufletele morţilor deveniţi strigoi, pomeniţi de sărbătoarea *Lemuria*, aveau parte de ofrande generoase şi chiar de sacrificii, uneori membri ai familiei, pentru a potoli sufletul acestuia.

O categorie aparte o formau sufletele criminalilor, răufăcătorilor, de care se temeau romanii şi pe care le considerau periculoase, numite şi „*larvae*”[28].

La romani ritualul de înmormîntare era respectat cu strictеţe şi într-o sobrietate deplină. După ce defunctul era incinerat sau înhumat, pentru că ambele rituri erau acceptate, serveau o masă în cinstea acestuia. Foloseau numeroase apelative, prin care invita defunctul la masă, cereau binecuvîntarea acestuia înainte de a se pune la masă sau după ce plecau de la masă. Ziua de pomenire a morţilor era 22 februarie, atunci cînd se organizau mese în cinstea acestora. La aceste mese existau locuri libere pentru ca cei morţi să participe.

Mormintele erau bine îngrijite căci multă vreme s-a crezut că în ele locuiesc atît trupurile cît şi sufletele. Unele dintre concepţiile spirituale ale lui Virgiliu despre viaţa viitoare, au contribuit la uşurarea prinderii creştinismului, fiind un fel de punte de trecere şi de sprijin pentru acesta.

III. **Perioada Republicii**

Cu războaiele punice începe decăderea religiei romane, căci surescitarea sentimentului naţional n-a produs reîntoarcerea la vechii zei ai cetăţii, ci la adoptarea

[27] Emilian Vasilescu, *op. cit.*, p. 301.
[28] *Ibidem*, p. 303.

practicilor străine, în special a culturii greceşti. După părerea preotului C. Scevolla, zeii erau plini de defecte şi imorali.

La susţinerea religiei a contribuit filozofia stoică.Deosebirea dintre religia reală şi cea adevărată a dus cu paşi repezi la căderea în scepticism. Titus Livius considera religia ca un frîu pentru ţinerea în respect a plebei. Însuşi Iulius Caesar tăgăduia în public necredinţa. Puţina credinţă care mai rămăsese în popor era ameninţată de superstiţii. Aristocraţiase aruncase în braţele necredinţei şi ale cultelor imorale şi mistice ale zeităţilor străine. Chiar preoţii nu mai credeau în cele ce învăţau.

Lărgirea graniţelor statului roman a dus la apariţia unor zeităţi străine şi la diversificarea cultului, de către mulţimile de oameni veniţi la Roma. Treptat, religia romană a fost elenizată. Acest lucru s-a produs în anul 216 î.Hr., cînd romanii au urmat modelul Cărţilor Sibiline, şi au recurs la ceremonii de rit grecesc pentru mîntuirea Romei. Tot în această privinţă, au construit statui aurite care reprezentau zeităţile greceşti, purtau la ceremonii şi festivităţi coroane de flori pe cap, precum grecii.

Un alt moment de ruptură pentru religia romană îl constituie aducerea zeiţei Cibele şi pătrunderea cultelor şi practicilor magice orientale, magi vindecători, vraci.Sărbătorile religioase importante au fost uitate, vechile culte abandonate, templele goale, riturile desfrînate ale lui Dionysos luînd o mare amploare. Statul şi implicit religia romană se confrunta cu haosul şi decăderea.

IV**. Perioada imperială**

Odată cu întemeierea imperiului, religia a luat un nou avînt mulţumită reformei întreprinse de Octavian August (27 î.Hr. – 14 d.Hr.). Acesta a căutat să învie vechea religie, izvorul tuturor virtuţilor şi al ordinei de stat, el a introdus împlinirea cu mult fast a ceremoniilor religioase, a construit şi reparat temple, îndemnînd pe scriitorii epocii sale să trateze cu mai mult respect, în operele lor, chestiunile religioase. Au fost restaurate sau construite din nou 82 de temple, motiv pentru care a stîrnit admiraţia şi entuziasmul poporului roman.

Din această cauză, Titus Livius l-a numit pe Augustus „*templorumomniumconditor aut restitutorum,* iar Ovidiu l-a cîntat în poeziile sale atribuindu-i epitetele*: templorum positor, templorum sancte repostor*” [29]adică ziditor şi restaurator de temple.

A sporit numărul preoţilor, s-a îngrijit de cultul zeiţei *Vesta*, a pus din nou accent pe cultul familial, pe puritatea exemplară a familiei şi acăsătoriei, a readus la viaţă sărbători dragi poporului roman şi a cinstit cu mare fast cultul larilor. Pentru toate realizările, a primit din partea Senatului titlul de *Pontifex Maximus*.

Concluzii

Aceeaşi religie care a fondat societăţile şi le-a guvernat mult timp, a format şi sufletul omenesc şi i-a făurit caracterul. Prin dogmele şi practicile sale, a determinat poporul roman să gîndească într-un fel, să îmbrăţişeze şi să respecte anumite obiceiuri, de care nu s-au despărţit multă vreme. Religia arăta omului, pretutindeni, numai zei.

Este interesant de văzut ce loc ocupă religia în viaţa unui roman. Casa este pentru el asemeni unui templu, cu zeii şi cultul său, pereţii, pragul, uşile sunt zei. Pietrele de hotar, care înconjoară ogorul sunt iarăşi zei. Fiecare din acţiunile sale zilnice este un rit. Întreaga zi este un ritual şi aparţine religiei. Dimineaţa şi seara invoca focul sacru. Prînzul este act religios pe care îl împarte cu divinităţile sale casnice. Naşterea, toga, căsătoria, aniversările sunt acte solemne cultului său.

[29]*Ibidem,* p. 306.

În fiecare zi săvîrșește sacrificii. Face aceste sacrificii pentru a mulțumi zeii sau pentru a le astîmpăra mînia. Într-o zi participă la o procesiune solemnă, iar în alta la o serbare unde se cîntă și se dansează într-un ritm amețitor. Consultă voința zeilor prin indiciile din natură, glasul păsărilor sau măruntaiele animalelor.

Romanul devine o fire superstițioasă și poartă asupra lui amulete, pășește la drum numai cu piciorul drept, se tunde doar cînd este lună plină, pentru a se apăra de incendii își inscripționează formule magice pe pereții locuinței.

Indiferent de cît de puternice erau sentimentele de patriotism, de onoare, frica de zei prima în sufletele romanilor. Horațiu a spus cuvîntul cel mai adevărat despre romani: „Temîndu-se de zei a devenit stăpînul pămîntului – *Dis te minorem quod geris, imperas*”[30].

Prezentarea principalelor culte și ritualuri morale, făcute de noi în prezentul articol, demonstrează că romanii erau un popor pragmatic, ei aveau cu zeii un contract. Valori morale precum *virtus, fides* și *pietas* se aplicau atît în societatea romană, în relația dintre cetățenii romani, cît și în relația romanilor cu zeii.

BIBLIOGRAFIE:

DRÂMBAOvidiu, *Istoria Culturii și Civilizației III*, Editura Saeculum I.O, București, 1998.

DONOIU Ion, *Efigii feminine pe monedele romane*, Editura Sport-Turism, București, 1983.

ELIADE Mircea,*Tratat de istorie a religiilor*, ed. a VI-a, Editura Humanitas, București, 2017.

ELIADE Mircea, Ion Culian, *Dicționar al religiilor,* Editura Humanitas, București,1996.

****ENCICLOPEDIA CIVILIZAȚIEI ROMANE,* coord. Dumitru Tudor, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

****ENCICLOPEDIA LUMII ANTICE,* Jane Bingham, Fiona Chandeler, JaneChisholm, Editura Aquila, 1993.

FUSTEL de Coulanges, *Cetatea Antică*, trad. A.G. Alexianu, Editura Librăriei SOCEC & Co., S.A, București, 1929.

ODAHL Charles Matson, *Constantin și imperiul creștin*, trad. Mihaela Pop, Editura Bic All, București,2006.

STRECHIE Mădălina, „Mental values and meanings of **RES**. Illustrative lexicon” în **Lucrările celei de-a VIII-a conferinţe internaţionale a Facultăţii de Litere, Universitatea din Piteşti,*Language and literature European landmarks of identity/Limba şi literatura – repere identitare în context european,*** Piteşti, 17-19 iunie 2011, România, Nr. 8/2011, Editura Universităţii din Piteşti, 2011, Cod CNCSIS 53, ISSN 1843-1577, cotaţie CNCSIS B+, Cod 130, indexată BDI http://journals.indexCopernicus.com/kartaphp?=masterlist&id=4999, pp. 401-408.

STRECHIE, Mădălina, „Augustus din Fastele lui Ovidiu, Cartea I,” în Arhivele Olteniei, revistă editată de către Institutul de cercetări socio-umane *C.S. Nicolăescu Plopşor*, Craiova, Editura Academiei Române, Nr. 22/2008, Serie nouă, cotaţie CNCSIS B, cod CNCSIS 702, ISSN:1015-9118, pp. 253-261.

STRECHIE Mădălina, „Several mentalities of Ancient Rome society”în Volumul celui de-al şaptelea simpozion internaţional, *Limbi, culturi şi civilizaţii europene în contact. Perspective istorice şi contemporane* organizat de către Facultatea de Ştiinţe Umaniste, Departamentul de Istorie-Litere din cadrul Universităţii „Valahia” din Tîrgovişte, Tîrgovişte, 25-26 Martie 2011, publicat la Tîrgovişte, Editura Valahia University Press, 2012, ISBN: 978-606-603-053-3, 2012, pp. 18-24.

[30]Fustel de Coulanges, *op. cit*., p.256.

STRECHIE Mădălina, ”King Numa Pompilius, The architect of Roman Religious Institutions” in *Conference Proceedings History, Political Sciences, International Relations* of *The International Sicentific Conference, Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*, The 7 th edition, Tîrgu Mureș, 7-8 December 2019, organizată de către Alpha Institute for Multicultural Studies, Universitatea Dimitrie Cantemir, Institutul pentru Cercetări sociale și umaniste Gh. Șincai din Tîrgu Mureș, in Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru-Mircea Buda (Editors) *Multiculturalism through the Lenses of Literary Discourse, Section History, Political Sciences, International Relations*, pp. 53-58, Tîrgu Mureș, Arhipelag XXI Press, 2019, ISBN: 978-606-8624-09-9.

TUDOR Dumitru, *Arheologia Romană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976

VASILESCU Emilian, *Istoria Religiilor*, Editura Institutului biblic și de misiune al bisericii ortodoxe române, București, 1982.